

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๑

ตอนที่ ๑

พระสูตรตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค ขนอบบ๋อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมา สัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

๑. ปาฎิกสูตร (๒๔)

[๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่อนุปิยนคม ของชาวมัลละ ใน
แคว้นมัลละ ครั้นนั้นแลเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงนั่งแล้ว
ทรงถือบาตรและจีวร

เสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังอนุปิยนคม ลำดับนั้น

พระผู้มีพระภาคได้ทรงพระดำริว่า

ยังเข้านักที่จะเข้าไปบิณฑบาตยังอนุปิยนคม ถ้ากระไร

เราพึงไปหาปริพาชก ชื่อ

ภักควโคตรที่อารามของเขา ลำดับนั้น

พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปหาปริพาชกชื่อ

ภักควโคตรที่อารามของเขาแล้ว ฯ

ปริพาชกชื่อภักควโคตรได้กราบทูลเชิญพระผู้มีพระภาคว่า ขอเชิญ

พระผู้มีพระภาคเสด็จมาเถิด พระเจ้าข้า พระองค์เสด็จมาดีแล้ว นานๆ

พระองค์จึง

จะมีโอกาสเสด็จมาที่นี่ ขอเชิญประทับนั่ง นี้อาสนะที่จัดไว้

พระผู้มีพระภาคได้

ประทับนั่งบนอาสนะที่จัดไว้แล้ว ฝ่ายปริพาชกชื่อภักควโคตร

ถือเอาอาสนะตำแหน่ง

หนึ่งนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว จึงได้กราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

วันก่อนๆ พระโอรสเจ้าลิจณวีซ็อสุนักขัตตะ ได้เข้ามาหาข้าพระองค์ถึงที่อยู่อแล้ว

บอกว่า ดุกรภคคะ บัดนี้ ข้าพเจ้าบอกคินพระผู้มีพระภาคแล้ว
ข้าพเจ้าไม่อยู่อุทิส

ต่อพระผู้มีพระภาค ดังนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
คำนั้นเป็นดังที่เขากล่าวหรือ ฯ

ก็เป็นดังที่โอรสเจ้าลิจณวีซ็อสุนักขัตตะกล่าวนั้นแล ภคคะ
ในวันก่อนๆ

เขาได้เข้ามาหาเราถึงที่อยู่อ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ได้ทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอบอกคินพระผู้มีพระภาค
ข้าพระองค์จักไม่อยู่

อุทิสต่อพระผู้มีพระภาค เมื่อเขากล่าวอย่างนี้แล้ว เราจึงได้กล่าวว่า
ดุกรสุนักขัตตะ

เราได้กล่าวกะเธออย่างนี้ว่า มาเถิด สุนักขัตตะ เธอจงอยู่อุทิสต่อเรา
ดังนี้บ้าง

หรือ ฯ

หามิได้ พระเจ้าข้า ฯ

หรือว่า เธอได้กล่าวกะเราอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์
จักอยู่อุทิสต่อพระผู้มีพระภาค ฯ

หามิได้ พระเจ้าข้า ฯ

ดุกรสุนักขัตตะ เพราะเหตุที่เราไม่ได้กล่าวกะเธอว่า มาเถิด สุนักขัตตะ
เธอจงอยู่อุทิสต่อเรา ดังนี้ อนึ่ง เธอก็ไม่ได้กล่าวกะเราว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

ข้าพระองค์จักอยู่อุทิสต่อพระผู้มีพระภาค ดังนี้ ดุกรโมฆบุรุษ
เมื่อเป็นเช่นนั้น

เธอเมื่อบอกคิน จะชื่อว่าบอกคินใคร เธอจงเห็นว่า

ข้อนี้เป็นความผิดของเธอ

เท่านั้น ฯ

[๒] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็พระผู้มีพระภาคมิได้ทรงกระทำอิทธิปาฏิ-

*หาริย์ที่เป็นธรรมยิ่งยวดของมนุษย์แก่ข้าพระองค์เลย ฯ

ดูกรสุนักขัตตะ เราได้กล่าวกะเธออย่างนี้ว่า มาเถิดสุนักขัตตะ
เธอจงอยู่

อุทิศต่อเรา เราจะกระทำอิทธิปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรมยิ่งยวดของมนุษย์แก่เธอ
ดังนี้

บ้างหรือ ฯ

หามิได้ พระเจ้าข้า ฯ

หรือว่า เธอได้กล่าวกะเราอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์
จักอยู่อุทิศต่อพระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคจักทรงกระทำอิทธิปาฏิหาริย์ที่เป็น

ธรรมยิ่งยวดของมนุษย์แก่ข้าพระองค์ ฯ

หามิได้ พระเจ้าข้า ฯ

ดูกรสุนักขัตตะ เพราะเหตุที่เรามิได้กล่าวกะเธอว่า มาเถิด สุนักขัตตะ
เธอจงอยู่อุทิศต่อเรา

เราจักกระทำอิทธิปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรมยิ่งยวดของมนุษย์แก่เธอ

ดังนี้ อนึ่ง เธอก็มิได้กล่าวกะเราว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

ข้าพระองค์จักอยู่อุทิศ

ต่อพระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคจักทรงกระทำอิทธิปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรมยิ่งยวด

ของมนุษย์แก่ข้าพระองค์ ดังนี้ ดูกรโมฆบุรุษ เมื่อเป็นเช่นนี้

เธอเมื่อบอกคั้น

จะชื่อว่าบอกคั้นใคร ดูกรสุนักขัตตะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน
คือเมื่อ

เราได้กระทำอิทธิปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรมยิ่งยวดของมนุษย์

หรือมิได้กระทำก็ดี ธรรม

ที่เราได้แสดงไว้ ย่อมนำผู้ประพฤติให้สิ้นทุกข์โดยชอบ [หรือหาไม่] ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อพระองค์ได้ทรงกระทำอิทธิปาฏิหาริย์ที่เป็น
ธรรมยิ่งยวดของมนุษย์ หรือมิได้ทรงกระทำก็ดี

ธรรมที่พระองค์ได้ทรงแสดงไว้

ย่อมนำผู้ประพฤติให้สิ้นทุกข์โดยชอบ พระเจ้าข้า ฯ

ดูกรสุนัขขัตตะ เพราะเหตุที่เมื่อเราได้กระทำอิทธิปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรม
ยิ่งยวดของมนุษย์ หรือมิได้กระทำก็ดี
ธรรมที่เราได้แสดงไว้อย่อมนำผู้ประพฤติให้
สิ้นทุกข์โดยชอบ เช่นนี้
เธอจะปรารภนาการกระทำอิทธิปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรม
ยิ่งยวดของมนุษย์ไปทำไม ดูกรโมฆบุรุษ เธอจงเห็นว่า
ข้อนี้เป็นความผิดของเธอ
เท่านั้น ฯ

[๓] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคมิได้ทรงบัญญัติสิ่งที่โลก
สมมติว่าเลิศแก่ข้าพระองค์เลย ฯ

ดูกรสุนัขขัตตะ เราได้กล่าวกะเธออย่างนี้ว่า มาเถิดสุนัขขัตตะ
เธอจงอยู่

อุทิสต่อเรา เราจักบัญญัติสิ่งที่โลกสมมติว่าเลิศแก่เธอ ดังนี้ บ้างหรือ ฯ
หามิได้ พระเจ้าข้า ฯ

หรือว่า เธอได้กล่าวกะเราอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์
จักอยู่อุทิสต่อพระผู้มีพระภาค
พระผู้มีพระภาคจักทรงบัญญัติสิ่งที่โลกสมมติว่าเลิศ
แก่ข้าพระองค์ ฯ

หามิได้ พระเจ้าข้า ฯ

ดูกรสุนัขขัตตะ เพราะเหตุที่เรามีได้กล่าวกะเธอว่า มาเถิด สุนัขขัตตะ
เธอจงอยู่อุทิสต่อเรา เราจักบัญญัติสิ่งที่โลกสมมติว่าเลิศแก่เธอ ดังนี้ อนึ่ง
เธอ

ก็มีได้กล่าวกะเราว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

ข้าพระองค์จักอยู่อุทิสต่อพระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคจักทรงบัญญัติสิ่งที่โลกสมมติว่าเลิศแก่ข้าพระองค์ ดังนี้

ดูกร-

*โมฆบุรุษ เมื่อเป็นเช่นนี้ เธอเมื่อบอกคิน จะชื่อว่าบอกคินใคร

ดูกรสุนัขขัตตะ

เธอจะเข้าใจความข้อนั้นเป็นไฉน

คือเมื่อเราได้บัญญัติสิ่งที่โลกสมมติว่าเลิศ หรือ

มิได้บัญญัติก็ดี ธรรมที่เราได้แสดงไว้
ย่อมนำผู้ประพจน์ให้สิ้นทุกข์โดยชอบ
[หรือหาไม่] ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อพระองค์ได้บัญญัติสิ่งที่โลกสมมติว่าเลิศ
หรือ
มิได้บัญญัติก็ดี ธรรมที่พระองค์ได้แสดงไว้
ย่อมนำผู้ประพจน์ให้สิ้นทุกข์โดย
ชอบ ฯ

ดูกรสุณักขัตตะ
เพราะเหตุที่เมื่อเราได้บัญญัติสิ่งที่โลกสมมติว่าเลิศหรือ
มิได้บัญญัติก็ดี ธรรมที่เราได้แสดงไว้
ย่อมนำผู้ประพจน์ให้สิ้นทุกข์โดยชอบ เช่นนี้
เธอจะปรารภนาการบัญญัติสิ่งที่โลกสมมติว่าเลิศไปทำไม ดูกรโมฆบุรุษ
เธอจง
เห็นว่า ข้อนี้ เป็นความผิดของเธอเท่านั้น สุณักขัตตะ เธอได้สรรเสริญเราที่
วัชชีคาม โดยปริยายมิใช่น้อยว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ
พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ
เสด็จไปดีแล้ว
ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึกไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า
เป็นศาสดาของเทวดา
และมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม ดังนี้ เธอได้
สรรเสริญพระธรรมที่วัชชีคามโดยปริยายมิใช่น้อยว่า
พระธรรมอันพระผู้มีพระภาค
ตรัสดีแล้ว อันผู้บรรลุพึงเห็นเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควร
น้อมเข้าไปในตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน ดังนี้
และเธอได้สรรเสริญพระสงฆ์
ที่วัชชีคาม โดยปริยายมิใช่น้อยว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค
เป็นผู้

ปฏิบัติดีแล้ว ปฏิบัติตรง ปฏิบัติเป็นธรรม ปฏิบัติชอบ คือคู่บุรุษ ๔
บุรุษบุคคล

๘ นั่นคือพระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ควรรับของบูชา
เป็นผู้ควรรับ

ของต้อนรับ เป็นผู้ควรรับของทำบุญ เป็นผู้ควรทำอัญชลี
เป็นบุญเขตของ

ชาวโลกไม่มีเขตอื่นยิ่งกว่า ดังนี้ สุนัขขัตตะ เราขอบอกเธอ
เราขอเตือนเธอว่า

จักมีผู้กล่าวติเตียนเธอว่า โอรสเจ้าลิจฉวีชื่อสุนัขขัตตะ
ไม่สามารถประพฤติ

พรหมจรรย์ในพระสมณโคดม บอกคีนสิกขาเวียนมาเพื่อความเป็นคนเลว
ดังนี้

ดูกรภคคะ โอรสเจ้าลิจฉวีชื่อสุนัขขัตตะ ถึงแม้ถูกเรากล่าวอยู่อย่างนี้
ก็ได้หนี

ไปจากธรรมวินัยนี้ เหมือนสัตว์อบาย เหมือนสัตว์นรก ฉะนั้น ฯ

[๔] ดูกรภคคะ สมัยหนึ่ง เราอยู่ที่นิคมแห่งชาวอุลลูลชื่ออุตตรกานีในอุลลูล
ชนบทครั้งนั้นเป็นเวลาเช้า เรานุ่งแล้วถือบาตรและจีวร

มีโอรสเจ้าลิจฉวีชื่อสุนัข

ขัตตะเป็นปัจฉาสมณะ เข้าไปบิณฑบาตที่อุตตรกานีนิคม สมัยนั้น
มือเจลกคน

หนึ่งชื่อโกรภขัตติยะ ประพฤติอย่างสุन्छ เดินด้วยข้อศอกและเข่า
กินอาหารที่

กองบนพื้นด้วยปาก ดูกรภคคะ โอรสเจ้าลิจฉวีชื่อสุนัขขัตตะ
ได้เห็นแล้วจึง

คิดว่าเขาเป็นสมณะอรหันต์ที่ดีผู้หนึ่ง ครั้งนั้น

เราได้ทราบความคิดในใจของโอรส

เจ้าลิจฉวีชื่อสุนัขขัตตะด้วยใจแล้ว จึงกล่าวกะเขาว่า ดูกรโมฆบุรุษ
แม้คนเช่นเธอ

ก็ยังจักปฏิเสธญาณตนว่าเป็นศากยบุตรอยู่หรือ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

ในพระผู้มีพระภาคจึงตรัสกะข้าพระองค์อย่างนี้ว่า

ดูกรโมฆบุรุษ แม้คนเช่นเธอ ก็ยังจกปัญญาตนว่าเป็นศากยบุตรอยู่หรือ
๑

ดูกรสุนัขขี้ต๊ะ เธอได้เห็นโกธกัณฐกขัตติยอเจลคนหนึ่ง
ซึ่งประพฤติดังสุนัข

เดินด้วยข้อศอกและเข่า กินอาหารที่กองบนพื้นด้วยปาก
แล้วเธอก็ได้คิดต่อไป

ว่า เขาเป็นสมณะอรหันต์ที่ดีผู้หนึ่งมิใช่หรือ ๑

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็เมื่อเป็นเช่นนี้ พระผู้มีพระภาคยังทรงหวัง
พระอรหันต์อยู่หรือ ๑

ดูกรโมฆบุรุษ เรามีได้หวังพระอรหันต์ แต่ว่า เธอได้เกิดทิฐิลามกขึ้น
เธอจะละมันเสีย ทิฐิลามกนั้นอย่าได้มีแก่เธอ

เพื่อไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูลและ

เพื่อทุกขตลอดกาลนาน อนึ่ง เธอย่อมเข้าใจโกธกัณฐกขัตติยอเจลกว่า
เป็นสมณะ

อรหันต์ที่ดีผู้หนึ่ง อีก ๗ วัน เขาจักตายด้วยโรคออสกะ ๑- ครั้นแล้ว
จักบังเกิด

ในเหล่าอสูรชื่อกาลกัญชกา ๒- ซึ่งเลวกว่าอสูรกายทั้งปวง
และจักถูกเขานำไปทิ้ง

ที่ป่าช้าชื่อวิรณัตถัมภกะ และเมื่อเธอประสงค์อยู่
พึงเข้าไปถามโกธกัณฐกขัตติยอเจล-

*ว่า ดูกรโกธกัณฐกขัตติยะผู้มีอายุ ท่านย่อมทราบคติของตนหรือ
ข้อที่โกธกัณฐกขัตติย-

*อเจลพึงตอบเธอว่า ดูกรสุนัขขี้ต๊ะผู้มีอายุ

ข้าพเจ้าทราบคติของตนอยู่ คือ

ข้าพเจ้าไปเกิดในเหล่าอสูรชื่อกาลกัญชกา ซึ่งเลวกว่าอสูรกายทั้งปวง
ดังนี้ เป็น

ฐานะที่มีได้ ครั้นนั้น โอรสเจ้าลิจนวิชื่อสุนัขขี้ต๊ะ
ได้เข้าไปหาโกธกัณฐกขัตติยอเจล

แล้วจึงบอกว่า ดุกรโกรกขัตติยะผู้มีอายุ
ท่านถูกพระสมณโคดมทรงพยากรณ์ว่า
อีก ๗ วัน โกรกขัตติยอเจลกจักตายด้วยโรคอลสกะ
แล้วจักบังเกิดในเหล่าอสุร
ชื่อกาลกัญชิกา ซึ่งเลวกว่าอสุรกายทั้งปวง
และจักถูกเขานำไปทิ้งที่ป่าช้าชื่อ
วีรณัตถัมภกะ ฉะนั้น ท่านจงกินอาหารและดื่มน้ำแต่พอสมควร
จงให้คำพูดของ
พระสมณโคดมเป็นผิด ครั้งนั้น โอรสเจ้าลิจนวิชื่อสุนัขขัตตะ
ได้นับวันตั้งแต่
วันที่ ๑ ที่ ๒ ตลอดไปจนครบ ๗ วัน เพราะเขาไม่เชื่อต่อพระตถาคต
ครั้งนั้น
โกรกขัตติยอเจลก ได้ตายด้วยโรคอลสกะในวันที่ ๗
แล้วได้ไปบังเกิดในเหล่า
อสุรชื่อกาลกัญชิกา ซึ่งเลวกว่าอสุรกายทั้งปวง
และถูกเขานำไปทิ้งไว้ที่ป่าช้าชื่อ
วีรณัตถัมภกะ โอรสเจ้าลิจนวิชื่อสุนัขขัตตะ ได้ทราบข่าวว่า
โกรกขัตติยอเจลก
ได้ตายด้วยโรคอลสกะ ได้ถูกเขานำไปทิ้งไว้ที่ป่าช้าชื่อวีรณัตถัมภกะ
ครั้นแล้ว
จึงเข้าไปหาศพโกรกขัตติยอเจลกที่ป่าช้าชื่อวีรณัตถัมภกะ
แล้วจึงเอามือตบซากศพ
เขาถึง ๓ ครั้ง แล้วถามว่า ดุกรโกรกขัตติยะ ท่านทราบคติของตนหรือ
ครั้งนั้น
ซากศพโกรกขัตติยอเจลกได้ลุกขึ้นยืนพลางเอามือลูบหลังตนเองตอบว่า
ดุกรสุนัข-
*ขัตตะผู้มีอายุ ข้าพเจ้าทราบคติของตนอยู่
คือข้าพเจ้าไปบังเกิดในเหล่าอสุรชื่อกาล
กัญชิกา ซึ่งเลวกว่าอสุรกายทั้งปวง ดังนี้ แล้วล้มลงนอนหงายอยู่ ณ
ที่นั่นเอง

@๑. โรคนี้เกิดเพราะกินอาหารมากเกินไป ไฟธาตุไม่ย่อย
และเพราะธาตุที่ทรمانตันโดย

@คลานไปด้วยศอกและเข่า ๒. อสุรพวกนี้ มีตัวสูง ๓ คาวุต
มีเนื้อและโลหิตน้อย

@เช่นใบไม้แก่ มีตาติดบนศีรษะคล้ายตาปู มีปากเท่ารูเข็มบนศีรษะ
ทั้งกินอาหาร

@ด้วยปากเล็กๆ นั้น ๙

ดูกรภคคะ พระครั้งนั้น โอรสเจ้าลิจฉวีเชื้อสุนัขขัตตะได้เข้ามาหาเราถึงที่อยู่
ถวายเป็น

อภิวัตถ์แล้ว ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

เราได้กล่าวกะเขาผู้นั้นเรียบร้อยแล้วว่า

สุนัขขัตตะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน วิกนนั้นได้มีแล้ว
เหมือนดังที่

เราได้พยากรณ์ไกรกขัตติยอเจลกไว้แก่เธอ มิใช่โดยประการอื่น ๙

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วิกนนั้นได้มีแล้ว เหมือนดังที่พระผู้มีพระภาค
ได้ทรงพยากรณ์ ไกรกขัตติยอเจลกไว้แก่ข้าพระองค์ มิใช่โดยประการอื่น
๙

ดูกรสุนัขขัตตะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เมื่อเป็นเช่นนั้น อธิ
ปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรมยอดเยี่ยมของมนุษย์
ชื่อว่า เป็นคุณอันเราได้แสดงไว้แล้ว
หรือมิใช่ ๙

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เป็นอันทรงแสดงไว้แล้ว แนอน มิใช่ไม่ได้
ทรงแสดงไว้ ๙

ดูกรโมฆบุรุษ แม้เมื่อเป็นเช่นนั้น เธอยังจะกล่าวกะเราผู้แสดงอธิปาฏิ-
*หาริย์ที่เป็นธรรมยอดเยี่ยมของมนุษย์อย่างนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
พระผู้มี

พระภาคมิได้ทรงแสดงอธิปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรมยอดเยี่ยมของมนุษย์
แก่ข้าพระองค์

ดังนี้ ดูกรโมฆบุรุษ เธอจงเห็นว่า ข้อนี้ เป็นความผิดของเธอเท่านั้น
ดูกรภคคะ

โอรสเจ้าลิจฉวีชื่อว่าสุนักขัตตะ ถูกเรากล่าวอยู่อย่างนี้
ได้หนีไปจากพระธรรมวินัย

นี้ เหมือนสัตว์ผู้ควรเกิดในอบาย เหมือนสัตว์ผู้ควรเกิดในนรก ฉะนั้น ฯ

[๕] ดุรภักควะ สมัยหนึ่ง เราอยู่ที่กุฎาคารศาลาในป่ามหาวัน เขต
เมืองเวสาลี สมัยนั้น

อเจลกคนหนึ่งชื่อกพารัมชฌกะอาศัยอยู่ที่วัชชีคามเขตเมือง

เวสาลี เป็นผู้เลิศด้วยลาภและยศ เขาได้ยึดถือสมาทานข้อวัตรทั้ง ๗ คือ:-

๑. เราพึงเปลือยกาย ไม่นุ่งห่มผ้าตลอดชีวิต ฯ

๒. เราพึงประพฤติพรหมจรรย์ไม่เสพเมถุนธรรมตลอดชีวิต ฯ

๓. เราพึงเลี้ยงชีวิตด้วยการดื่มสุราและกินเนื้อสัตว์ ไม่กินข้าวและขนม
ตลอดชีวิต ฯ

๔. เราพึงไม่ล่วงเกินอุเทนเจดีย์ ซึ่งอยู่ทิศบูรพาแห่งเมืองเวสาลี ฯ

๕. เราพึงไม่ล่วงเกินโคตมเจดีย์ ซึ่งอยู่ทิศทักษิณแห่งเมืองเวสาลี ฯ

๖. เราพึงไม่ล่วงเกินสัตตัมพเจดีย์ ซึ่งอยู่ที่ทิศประจิมแห่งเมืองเวสาลี ฯ

๗. เราพึงไม่ล่วงเกินพหุปัตตกเจดีย์ ซึ่งอยู่ทิศอุดรแห่งเมืองเวสาลี ฯ

เพราะการสมาทานข้อวัตรทั้ง ๗ นี้

เขาจึงเป็นผู้เลิศด้วยลาภและยศอยู่ที่

วัชชีคาม ครั้งนั้น

โอรสเจ้าลิจฉวีชื่อสุนักขัตตะได้เข้าไปหาอเจลกชื่อกพารัมชฌกะ

แล้วถามปัญหาหาเขา

เขาไม่สามารถแก้ปัญหามาของโอรสเจ้าลิจฉวีชื่อสุนักขัตตะ

ให้ถูกต้องได้ จึงแสดงความโกรธ โทสะและความโหม่นสให้ปรากฏ ครั้งนั้น

โอรสเจ้าลิจฉวีชื่อสุนักขัตตะได้คิดว่า

ตนได้รุกรานสมณะผู้เป็นพระอรหันต์ที่ดี

ข้อนั้นอย่าได้มีแก่เราเพื่อไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูลและเพื่อทุกข์สันกาลนาน
ครั้ง

นั้น โอรสเจ้าลิจฉวีชื่อสุนักขัตตะได้เข้ามาหาเราถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ
ที่ควรส่วน

ข้างหนึ่ง เราได้กล่าวหาเขาผู้นั้นเรียบร้อยแล้วว่า ดุรโมฆบุรุษ

แม้คนเช่นเธอก็

ยังจักปฎิญาณตนเป็นศากยบุตรอยู่หรือ ๕

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

ในพระผู้มีพระภาคจึงตรัสกะข้าพระองค์อย่างนี้ว่า

ดูกรโมฆบุรุษ แม้คนเช่นเธอ ก็ยังจักปฎิญาณตนเป็นศากยบุตรอยู่หรือ ๕

ดูกรสุนัขขี้ต๊าะ

เธอได้เข้าไปหาอเจลลช็อกพารมชฌกะแล้วถามปัญหากะ

เขา เขาไม่สามารถแก้ปัญหาของเธอให้ถูกต้องได้ จึงได้แสดงความโกรธโทสะ

และความโหม่นสให้ปรากฏ เธอจึงได้คิดว่า

ตนได้รุกรานสมณะผู้เป็นพระอรหันต์

ที่ดี

ข้อนั้นอย่าได้มีแก่เราเพื่อไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูลและเพื่อทุกข์สิ้นกาลนาน
ดังนี้ มิใช่หรือ ๕

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็เมื่อเป็นเช่นนี้ พระผู้มีพระภาคก็ยังทรงหวัง
พระอรหันต์ อยู่หรือ ๕

ดูกรโมฆบุรุษ เรามีได้หวังพระอรหันต์ แต่ว่าเธอได้เกิดทิฐิลามก เธอจง
ละมันเสีย ทิฐิอันลามกนี้อย่าได้เกิดแก่เธอ

เพื่อไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูลและเพื่อ

ทุกข์สิ้นกาลนาน อนึ่ง เธอย่อมเข้าใจอเจลลช็อกพารมชฌกะ
ว่าเป็นสมณะผู้เป็น

พระอรหันต์ที่ดีผู้หนึ่ง ต่อไปไม่นาน เขาจักกลับนุ่งห่มผ้า มีภรรยา
กินข้าวและ

ขนม ล่วงเกินเจตีย์ที่มีอยู่ในเมืองเวสาลีทั้งหมด กลายเป็นคนเสื่อมยศ
แล้วตายไป

ดูกรภคคะ ต่อมาไม่นาน อเจลลช็อกพารมชฌกะ ก็กลับนุ่งห่มผ้า
มีภรรยา

กินข้าวและขนม

ล่วงเกินเจตีย์ที่มีอยู่ในเมืองเวสาลีทั้งหมดกลายเป็นคนเสื่อมยศ

แล้วตายไป โอรสเจ้าลิจฉวีชื่อสุนัขขี้ต๊าะได้ทราบข่าวว่า

อเจลลช็อกพารมชฌกะ

กลับนั่งหม่มผ้า มีภรรยา กินข้าวและขนม
ล่องเกินเจดีย์ที่มีอยู่ในเมืองเวสาลีทั้ง
หมด กลายเป็นคนเสื่อมยศ แล้วตายไป
จึงได้เข้ามาหาเราถวายอภิวาทแล้วนั่ง
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เราจึงกล่าวกะเขาผู้นั่งเรียบร้อยแล้วว่า สุนัขขัตตะ
เธอ

จะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน วิกานั่น
ได้มีแล้วเหมือนดังที่เราได้พยากรณ์
อเจลกช็อกพารมัมชณกะไว้แก่เธอ มิใช่โดยประการอื่น ฯ
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วิกานั่นได้มีแล้ว
เหมือนดังที่พระผู้มีพระภาคได้
ทรงพยากรณ์อเจลกช็อกพารมัมชณกะไว้แก่ข้าพระองค์
มิใช่โดยประการอื่น ฯ

ดูกรสุนัขขัตตะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เมื่อเป็นเช่นนั้น อธิ
ปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรมยอดเยี่ยมของมนุษย์
ชื่อว่า เป็นคุณอันเราได้แสดงไว้แล้ว
หรือมิใช่ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เป็นอันทรงแสดงแล้วแน่นอน มิใช่ไม่ทรง
แสดง ฯ

ดูกรโมฆบุรุษ แม้เมื่อเป็นเช่นนั้น เธอยังจะกล่าวกะเราผู้แสดงอธิปาฏิ-
*หาริย์ที่เป็นธรรมยอดเยี่ยมของมนุษย์อย่างนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
พระผู้มี

พระภาคมิได้ทรงแสดงอธิปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรมยอดเยี่ยมของมนุษย์แก่ข้า
พระองค์

ดังนี้ ดูกรโมฆบุรุษ เธอจงเห็นว่า ข้อนี้เป็นความผิดของเธอเท่านั้น
ดูกรภคควะ

โอรสเจ้าลิจฉวีชื่อสุนัขขัตตะ ถูกเรากล่าวอยู่อย่างนี้
ได้หนีไปจากพระธรรมวินัยนี้

เหมือนสัตว์ผู้ควรเกิดในอบาย เหมือนสัตว์ผู้ควรเกิดในนรก ฉะนั้น ฯ

[๖] ดุรภักคคะ สมัยหนึ่ง เราอยู่ที่ภูฏาคารศาลาในป่ามหาวัน เขตเมืองเวสาลีนั่นเอง สมัยนั้น อเจลลชือปาฎิกบุตร อาศัยอยู่ที่วัชชีคาม เขตเมือง

เวสาลี เป็นผู้เลศด้วยลาภและยศ
เขากล่าววาทาในบริษัทที่เมืองเวสาลีอย่างนี้ว่า
แม้พระสมณโคดมก็เป็นญาณวาท แม้เราก็คือเป็นญาณวาท
ก็ผู้ที่เป็นญาณวาท ย่อม

ควรแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรมยอดเยี่ยมของมนุษย์กับผู้ที่เป็นญาณวาท พระ-

*สมณโคดมพึงเสด็จไปกึ่งหนทาง แม้เราก็คงไปกึ่งหนทาง ในที่พบกันนั้น
แม้เรา

ทั้ง ๒ พึงกระทำอิทธิปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรมยอดเยี่ยมของมนุษย์
ถ้าพระสมณโคดม

จักทรงกระทำอิทธิปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรมยอดเยี่ยมของมนุษย์ ๑ อย่าง
เราจักกระทำ

๒ อย่าง ถ้าพระสมณโคดมจักทรงกระทำ ๒ อย่าง เราจักกระทำ ๔ อย่าง
ถ้า

สมณโคดมจักทรงกระทำ ๔ อย่าง เราจักกระทำ ๘ อย่าง
พระสมณโคดมจักทรง

กระทำเท่าใดๆ เราก็คักกระทำให้มากกว่านั้นเป็นทวีคูณๆ
โอรสเจ้าลิจฉวีชื่อ

สุนักขัตตะทราบข่าวนั้น จึงเข้ามาหาเราถวายนกแล้วนั่ง ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

แล้วจึงกล่าวกะเราว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
อเจลลชือปาฎิกบุตรอาศัยอยู่ที่

วัชชีคาม เขตเมืองเวสาลี เป็นผู้เลศด้วยลาภและยศ
เขากล่าววาทาในบริษัทที่

เมืองเวสาลีอย่างนี้ว่า แม้พระสมณโคดมก็เป็นญาณวาท
แม้เราก็คือเป็นญาณวาท

ก็ผู้ที่เป็นญาณวาท

ย่อมควรแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรมยอดเยี่ยมของมนุษย์

กับผู้ที่เป็นญาณวาท พระสมณโคดมพึงเสด็จไปกึ่งหนทาง

แม้เราก็จึงไปกึ่งหนทาง

ในที่พบกันนั้น แม้เราทั้ง ๒

พึงกระทำอิทธิปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรมยอดเยี่ยมของ

มนุษย์

ถ้าพระสมณโคดมจักทรงกระทำอิทธิปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรมยอดเยี่ยมของ

มนุษย์ ๑ อย่าง เราจักกระทำ ๒ อย่าง ถ้าพระสมณโคดมจักทรงทำ ๒

อย่าง

เราจักกระทำ ๔ อย่าง ถ้าพระสมณโคดมจักกระทำ ๔ อย่าง เราจักกระทำ

๘ อย่าง

พระสมณโคดมจักทรงกระทำเท่าใดๆ

เราจักกระทำให้มากกว่านั้นเป็นทวีคูณๆ

เมื่อโอรสเจ้าลิจฉวีชื่อสุนักขัตตะ กล่าวอย่างนี้ เราได้กล่าวกะเขาว่า

สุนักขัตตะ

อเจลลชือปาฏิกบุตร เมื่อไม่ละวาจา จิต และสละคืนทิวชื่อนั้น

ก็ไม่สามารถ

ที่จะมาพบเห็นเราได้ แม้ถ้าเขาพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า เราไม่ละวาจา จิต

และสละคืน

ทิวชื่อนั้น ก็พึงไปพบเห็นพระสมณโคดมได้ ดังนี้

แม้ศึระเขาจะพึงแตกออก ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงรักษาพระวาจานั้น ขอ

พระสุตตจงทรงรักษาพระวาจานั้น ฯ

ดูกรสุนักขัตตะ ก็ไหนเธอจึงกล่าวกะเราอย่างนี้ว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงรักษาพระวาจานั้น

ขอพระสุตตจงทรงรักษาพระวาจานั้น ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะพระผู้มีพระภาคตรัสวาจาโดยแน่นอนว่า

อเจลลชือปาฎีกบฏร เมื่อไม่ละวจา จิต และสละคีนทิจูเชนนั้น
ก็ไม่สามารถ

จะมาพบเห็นเราได้ แม้ถ้าเขาฟังคิดเห็นอย่างนี้ว่า เราไม่ละวจา จิต
และสละคีน

ทิจูเชนนั้น ก็ฟังไปพบเห็นพระสมณโคดมได้ ดังนี้
แม้ศีระเขาจะฟังแตกออก

ดังนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

ก็อเจลลชือปาฎีกบฏรอาจแปลงรูปมาพบเห็นพระผู้มี

พระภาคก็ได้ ในคราวนั้น พระดำรัสของพระผู้มีพระภาคก็ฟังเป็นมุสา ฯ

ดูกรสุณักขัตตะ ตถาคตเคยกล่าววจาที่เป็น ๒ วับบ้างหรือ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็พระผู้มีพระภาคทรงทราบอเจลลชือปาฎีกบฏร
โดยแจ้งชัดด้วยพระหฤทัยว่า เขาเมื่อไม่ละวจา จิต และสละคีนทิจูเชนนั้น
ก็ไม่

สามารถที่จะมาพบเห็นเราได้ แม้ถ้าเขาฟังคิดเห็นอย่างนี้ว่า เราไม่ละวจา
จิต และ

สละคีนทิจูเชนนั้น ก็ฟังไปพบเห็นพระสมณโคดมได้ ดังนี้
แม้ศีระเขาจะฟัง

แตกออกหรือเหวตามาหุลความนั้นแต่พระผู้มีพระภาคว่า
เขาเมื่อไม่ละวจา จิต

และสละคีนทิจูเชนนั้น ก็ไม่สามารถที่จะมาพบเห็นพระองค์ได้
แม้ถ้าเขาฟังคิดเห็น

อย่างนี้ว่า เราไม่ละวจา จิต และสละคีนทิจูเชนนั้น
ก็ฟังไปพบเห็นพระสมณ

โคดมได้ ดังนี้ แม้ศีระเขาจะฟังแตกออก ฯ

ดูกรสุณักขัตตะ เราทราบอเจลลชือปาฎีกบฏร
โดยแจ้งชัดด้วยใจของเรา

ว่า เขาไม่ละวจา จิต และสละคีนทิจูเชนนั้น
จึงไม่สามารถที่จะมาพบเห็นเราได้

แม้ถ้าเขาฟังคิดเห็นอย่างนี้ว่า เราไม่ละวจา จิต และสละคีนทิจูเชนนั้น
ก็ฟังไป

พบเห็นสมณโคดมได้ดังนี้ แม้ศิระষะเขาจะพึงแตกออก
แม้เทวดาก็ได้บอกความ
นั้นแก่เราว่า เขาเมื่อไม่ละวาจา จิต และสละคืนทิฐิเช่นนั้น
ก็ไม่สามารถจะมา
พบเห็นพระองค์ได้ ถ้าแม้เขาพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า เราไม่ละวาจา จิต
และสละคืน
ทิฐิเช่นนั้น ก็พึงไปพบเห็นสมณโคดมได้ ดังนี้ แม้ศิระষะเขาจะพึงแตกออก
แม้
เสนาบดีแห่งเจ้าลิจนวีชืออชิตะ ซึ่งได้ตายไปแล้วเมื่อเร็วๆ นี้ ได้เข้าถึงพวก
เทวดาชั้นดาวดึงส์ ก็ได้เข้ามาบอกเราอย่างนี้ว่า
อเจลกชือปาฎิกบุตรเป็นคนไม่
ละอาย ชอบกล่าวมุสา ทั้งได้พยากรณ์ข้าพระองค์ว่า
เสนาบดีแห่งเจ้าลิจนวี
ชืออชิตะ ในวัชชีคาม เข้าถึงมหานรก แต่ข้าพระองค์มิได้เข้าถึงมหานรก
ได้เข้า
ถึงพวกเทวดาชั้นดาวดึงส์ เขาไม่ละอาย ชอบกล่าวมุสา เขาเมื่อไม่ละวาจา
จิต
และสละคืนทิฐิเช่นนั้น ก็ไม่สามารถจะมาพบเห็นพระองค์ได้
แม้ถ้าเขาพึงคิดเห็น
อย่างนี้ว่า เราไม่ละวาจา จิต และสละคืนทิฐิเช่นนั้น
ก็พึงไปพบเห็นพระสมณโคดม
ได้ ดังนี้ แม้ศิระষะเขาจะพึงแตกออก แม้เพราะเหตุนี้แล สุนักขัตตะ
เราทราบ
อเจลกชือปาฎิกบุตรโดยแจ้งชัดด้วยใจของเราว่า เขาไม่ละวาจา จิต
สละคืนทิฐิ
เช่นนั้น ไม่ควรมาพบเห็นเรา แม้ถ้าเขาพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า เราไม่ละวาจา
จิต
และสละคืนทิฐิเช่นนั้น ก็พึงไปพบเห็นพระสมณโคดมได้ ดังนี้
ศิระষะเขาจะพึง-

*แต่กออก แม่เหวตาก็บอกความนี้แก่เราว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
อเจลกชื่อ

ปาฎิกบุตร ไม่ละวาจา จิต และสละคืนทิฐิเช่นนั้น ไม่ควรมาพบเห็นพระผู้มี
พระภาค ถ้าแม้เขาพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เราไม่ละวาจา จิต
และสละคืนทิฐิ

เช่นนั้น พึงไปพบเห็นสมณโคดมได้ ดังนี้ แม่ศิระะของเขาจะพึงแต่กออก
ดูกร

สุนักขัตตะ เรานี้แล เทียวไปบิณฑบาตที่เมืองเวสาลี
กลับจากบิณฑบาตในเวลา

ปัจฉาภัต แล้วเข้าไปยังอารามของอเจลกชื่อปาฎิกบุตร
เพื่อพักผ่อนกลางวัน บัดนี้

ถ้าเธอปรารณาก็จงไปบอกเขาเถิด ฯ

[๗] ดูกรภคคะ พระครั้งนั้นเป็นเวลาเช้า เรานุ่งแล้ว ถือบาตรและจีวร
เข้าไปบิณฑบาตที่เมืองเวสาลี กลับจากบิณฑบาตในเวลาปัจฉาภัต
แล้วเข้าไป

ยังอารามของอเจลกชื่อปาฎิกบุตร เพื่อพักผ่อนกลางวัน ครั้งนั้น
โอรสเจ้าลิจฉวี

ชื่อสุนักขัตตะ รีบเข้าไปเมืองเวสาลีแล้ว
เข้าไปหาพวกเจ้าลิจฉวีที่มีชื่อเสียงบอกว่า

ท่านผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปบิณฑบาตที่เมืองเวสาลี
กลับจากบิณฑบาต

ในเวลาปัจฉาภัต แล้วเสด็จเข้าไปยังอารามของอเจลกชื่อปาฎิกบุตร
เพื่อทรงพักผ่อน

กลางวัน ขอพวкт่านจงรีบออกไป

จักมีการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรม

ยอดเยี่ยมของมนุษย์ ของพวกสมณะที่ดี ฯ

ครั้งนั้น พวกเจ้าลิจฉวีผู้มีชื่อเสียงได้คิดกันว่า ท่านผู้เจริญทราบข่าวว่า
จักมีการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรมยอดเยี่ยมของมนุษย์
ของพวกสมณะที่ดี

ฉะนั้น เชิญพวกเราไปกัน และโอรสเจ้าลิจฉวีชื่อสุนักขัตตะ เข้าไปหาพวก

พราหมณ์มหาศาล คฤหบดีผู้มั่งคั่ง เหล่าเดียรฉัตรต่างๆ
และสมณพราหมณ์ผู้มีชื่อเสียง
แล้วบอกว่า ท่านผู้เจริญ
พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปบิณฑบาตที่เมืองเวสาลี

กลับจากบิณฑบาตในเวลาปัจฉาภัตแล้วเสด็จเข้าไปยังอารามของอเจลกชือ
อปาณิกบุตร

เพื่อทรงพักผ่อนกลางวัน ขอพวของท่านจงรีบออกไป
จักมีการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ที่
เป็นธรรมยอดเยี่ยมของมนุษย์ ของพวกสมณะที่ดี ครั้งนั้น
พวกพราหมณ์มหาศาล

คฤหบดีผู้มั่งคั่ง เหล่าเดียรฉัตรต่างๆ และสมณพราหมณ์ผู้มีชื่อเสียง
ได้คิดกันว่า

ท่านผู้เจริญ ทราบข่าวว่า
จักมีการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรมยอดเยี่ยม ของ
พวกสมณะที่ดี ฉะนั้น เชิญพวกเราไปกัน ฯ

ครั้งนั้น พวกเจ้าลิจฉวีผู้มีชื่อเสียง และพราหมณ์มหาศาล
คฤหบดีผู้มั่งคั่ง

เหล่าเดียรฉัตรต่างๆ และสมณพราหมณ์ผู้มีชื่อเสียง
ได้เข้าไปยังอารามของอเจลก

ชืออปาณิกบุตร ดูกรภคคะ พระชนันั้นๆ มีหลายร้อย หลายพันคน ฯ

อเจลกชืออปาณิกบุตรได้ทราบข่าวว่า บรรดาเจ้าลิจฉวีผู้มีชื่อเสียง และ
พราหมณ์มหาศาล คฤหบดีผู้มั่งคั่ง เหล่าเดียรฉัตรต่างๆ

และสมณพราหมณ์ผู้มี

ชื่อเสียง ได้พากันออกมาแล้ว

แม้พระสมณโคดมก็ทรงนั่งพักผ่อนกลางวันที่ยาราม

ของเรา ครั้นแล้ว จึงเกิดความกลัว ความหวาดเสียว ขนพองสยองเกล้า
ครั้งนั้น

อเจลกชืออปาณิกบุตร เมื่อกลัว หวาดเสียว ขนพองสยองเกล้า
จึงเข้าไปยังอาราม

ของปริพาชกซื้อที่ดินทุกขานู บริษัทนั้นได้ทราบข่าวว่า
อเจลกซื้อปาฏิกบุตรกลัว

หวาดเสียว ขนพองสยองเกล้า

เข้าไปยังอารามของปริพาชกซื้อที่ดินทุกขานู ฯ

ครั้งนั้น บริษัทนั้นได้เรียกบุรุษคนหนึ่งมาสั่งว่า บุรุษผู้เจริญ
ท่านลงไปหา

อเจลกซื้อปาฏิกบุตรที่อารามของปริพาชกซื้อที่ดินทุกขานู
แล้วจงบอกกะเขาอย่างนี้ว่า

ท่านปาฏิกบุตร ท่านจงกลับไป บรรดาเจ้าลิจฉวีผู้มีชื่อเสียง
และพราหมณ์มหาศาล

คฤหบดีผู้มั่งคั่ง เหล่าเดียรถียต์ต่างๆ และสมณพราหมณ์ผู้มีชื่อเสียง
ได้พากัน

ออกมาแล้ว แม้สมณโคดมก็ประทับนั่งพักผ่อนกลางวันที่อารามของท่าน
อนึ่ง ท่าน

ได้กล่าววาทาในบริษัทที่เมืองเวสาลีอย่างนี้ว่า

แม้พระสมณโคดมก็เป็นญาณวาท

แม้เราก็เป็นญาณวาท ก็ผู้ที่เป็นญาณวาท

ย่อมควรแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรม

ยอดเยี่ยมของมนุษย์กับผู้ที่เป็นญาณวาท

พระสมณโคดมพึงเสด็จมากิ่งหนทาง

แม้เราก็พึงไปกิ่งหนทาง ในที่พบกันนั้น แม้เราทั้ง ๒

พึงกระทำอิทธิปาฏิหาริย์

ที่เป็นธรรมยอดเยี่ยมของมนุษย์

ถ้าพระสมณโคดมจักทรงกระทำอิทธิปาฏิหาริย์ที่

เป็นธรรมยอดเยี่ยมของมนุษย์ ๑ อย่าง เราจักกระทำ ๒ อย่าง

ถ้าพระสมณโคดม

จักทรงกระทำ ๒ อย่าง เราจักกระทำ ๔ อย่าง

ถ้าพระสมณโคดมจักทรงกระทำ

๔ อย่าง เราจักกระทำ ๘ อย่าง พระสมณโคดมจักทรงกระทำเท่าใดๆ

เราก็จัก

กระทำให้มากกว่านั้นเป็นทวีคูณๆ ดังนี้ ท่านปาฏิกบุตร
ท่านจงออกไปกึ่งหนทาง
พระสมณโคดมเสด็จมาก่อนคนทั้งปวงทีเดียว
ประทับนั่งพักผ่อนกลางวันให้อาราม
ของท่าน ฯ

ดูกรภคคะระ บุรุษนั้นรับคำสั่งบริษัทนั้นแล้ว จึงเข้าไปหาอเจลก
ชื่อปาฏิกบุตร ที่อารามของปริพาชกชื่อติณฑุกขนุ
แล้วบอกกะเขาอย่างนี้ว่า
ท่านปาฏิกบุตร ท่านจงกลับไป พวกเจ้าลิจฉวีผู้มีชื่อเสียง
และพราหมณ์มหาศาล
คฤหบดีผู้มั่งคั่ง เหล่าเดียรถีย์ต่างๆ
และสมณพราหมณ์ผู้มีชื่อเสียงได้พากันออก
มาแล้ว แม้พระสมณโคดมก็ประทับนั่งพักผ่อนกลางวันให้อารามของท่าน
อนึ่ง
ท่านได้กล่าววาจาในที่บริษัทที่เมืองเวสาลี อย่างนี้ว่า
แม้พระสมณโคดมก็เป็น
ญาณวาท แม้เราก็คือญาณวาท ก็ผู้ที่เป็นญาณวาท
ย่อมควรแสดงอิทธิปาฏิหาริย์
ที่เป็นธรรมยอดเยี่ยมของมนุษย์กับผู้ที่เป็นญาณวาท
พระสมณโคดมพึงเสด็จมา
กึ่งหนทาง แม้เราก็คงไปกึ่งหนทาง ในที่พบกันนั้น แม้เราทั้ง ๒ พึงกระทำ
อิทธิปาฏิหาริย์ ที่เป็นธรรมยอดเยี่ยมของมนุษย์
ถ้าพระสมณโคดมจักทรงกระทำ
อิทธิปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรมยอดเยี่ยมของมนุษย์ ๑ อย่าง เราจักกระทำ ๒
อย่าง
ถ้าพระสมณโคดมจักทรงกระทำ ๒ อย่าง เราจักกระทำ ๔ อย่าง
ถ้าพระสมณโคดม
จักทรงกระทำ ๔ อย่าง เราจักกระทำ ๘ อย่าง
พระสมณโคดมจักทรงกระทำเท่าใดๆ

เราจักรกระทำให้มากกว่านั้นเป็นทวีคูณๆ ดังนี้ ท่านปาฏิโกบุตร
ท่านจงออกไป

กึ่งหนทาง พระสมณโคดมเสด็จมาก่อนคนทั้งปวงที่เดียว
ประทับนั่งพักผ่อนกลางวัน

ที่อารามของท่าน เมื่อบุรุษนั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว
อเจลลชือปาฏิโกบุตรจึงกล่าวว่า

เราจะไปๆ แล้วชบศิริษะอยู่ในที่นั้นเอง ไม่อาจลุกขึ้นจากอาสนะได้ ฯ

ครั้งนั้น บุรุษนั้นได้กล่าวกะเขาว่า ท่านปาฏิโกบุตร
ไฉนท่านจึงเป็นอย่างนี้

ตะโพกของท่านติดกับที่นั่ง หรือว่าที่นั่งติดกับตะโพกของท่าน
ท่านกล่าวว่า เราจะ

ไปๆ แต่กลับชบศิริษะอยู่ในที่นั้นเอง ไม่อาจลุกขึ้นจากอาสนะได้
ดูกรภคคะ

อเจลลชือปาฏิโกบุตร แม้ถูกว่าอยู่อย่างนี้ ก็ยังกล่าวว่า เราจะไปๆ แล้วก็ชบ
ศิริษะอยู่ในที่นั้นเอง ไม่อาจลุกขึ้นจากอาสนะได้ เมื่อบุรุษนั้นได้ทราบว่
อเจลล

ชือปาฏิโกบุตรนี้เป็นผู้แพ้แล้ว ก็ยังกล่าวว่า เราจะไปๆ
แล้วก็ชบศิริษะอยู่ในที่นั้น

เอง ไม่อาจลุกขึ้นจากอาสนะได้ จึงกลับมาหาบริษัทนั้น แล้วบอกว่า
ท่านผู้เจริญ

อเจลลชือปาฏิโกบุตรนี้ เป็นผู้แพ้แล้ว ก็ยังกล่าวว่า เราจะไปๆ
แล้วก็ชบศิริษะ

อยู่ในที่นั้นเอง ไม่อาจลุกขึ้นจากอาสนะได้ ฯ

ดูกรภคคะ เมื่อบุรุษนั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว เราจึงได้กล่าวกะบริษัทนั้นว่า
ท่านทั้งหลาย อเจลลชือปาฏิโกบุตร เมื่อไม่ละวาจา จิต
และสละคืนทิฐิเช่นนั้น

ก็ไม่สามารถที่จะมาพบเห็นเราได้ แม้ถ้าเขาพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า
เราไม่ละวาจา จิต

และสละคืนทิฐิเช่นนั้น ก็พึงไปพบเห็นพระสมณโคดมได้ ดังนี้
แม้ศิริษะเขาจะพึง

แตกออก ๙

จบ ภาณวาร ที่หนึ่ง

[๘] ดูกรภักทเว ครั้นนั้น มหาอำมาตย์แห่งเจ้าลิจนวิคนหนึ่ง ลุกขึ้นยืน
กล่าวกะบริษัทนั้นว่า ท่านผู้เจริญ ถ้าเช่นนั้น
ขอให้พวกท่านจงรอคอยสักครู่หนึ่ง
พอให้ข้าพเจ้าไป

บางทีข้าพเจ้าอาจนำเอาอเลกซื้อปาฏิกบุตรมาสู่บริษัทนี้ได้ ครั้นนั้น
มหาอำมาตย์แห่งเจ้าลิจนวิคนนั้น จึงเข้าไปหาอเลกซื้อปาฏิกบุตร
ที่อารามของ

ปริพาชกชื่อติณทุกขานุ แล้วจึงกล่าวว่า ท่านปาฏิกบุตร ท่านจงกลับไป
การกลับ

ไปของท่านเป็นการดี พวกเจ้าลิจนวิผู้มีชื่อเสียง และพราหมณ์มหาศาล
ศฤหบดี

ผู้มั่งคั่ง เหล่าเดียรฉิย์ต่างๆ และสมณพราหมณ์ผู้มีชื่อเสียง
ได้พากันออกมาแล้ว

แม้พระสมณโคดมก็ประทับนั่งพักผ่อนกลางวันที่อารามของท่าน อนึ่ง
ท่านได้กล่าว

วาจาในบริษัทที่เมืองเวสาลีอย่างนี้ว่า แม้พระสมณโคดมก็เป็นญาณวาท
แม้เราก็คือ

เป็นญาณวาท ก็ผู้ที่เป็นญาณวาท

ย่อมควรแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรมยอดเยี่ยม

ของมนุษย์กับผู้ที่ป็นญาณวาท พระสมณโคดมพึงเสด็จมากิ่งหนทาง
แม้เราก็คือ

ไปกิ่งหนทาง ในที่พบกันนั้น แม้เราทั้ง ๒

พึงกระทำอิทธิปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรม

ยอดเยี่ยมของมนุษย์

ถ้าพระสมณโคดมจักทรงกระทำอิทธิปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรม

ยอดเยี่ยมของมนุษย์ ๑ อย่าง เราจักกระทำ ๒ อย่าง

ถ้าพระสมณโคดมจักทรง

กระทำ ๒ อย่าง เราจักกระทำ ๔ อย่าง ถ้าพระสมณโคดมจักทรงกระทำ ๔ อย่าง

เราจักกระทำ ๘ อย่าง พระสมณโคดมจักทรงกระทำเท่าใดๆ

เราจักกระทำให้

มากกว่านั้นเป็นทวีคูณๆ ดังนี้ ท่านปาฏิกบุตร ท่านจงออกไปกึ่งหนทาง
พระสมณ-

*โคดมเสด็จมาก่อนคนทั้งปวงทีเดียว

ประทับนั่งพักผ่อนกลางวันที่อารามของท่าน

อนึ่ง พระสมณโคดมได้ตรัสว่า ในบริษัทว่า อเจลกชื่อปาฏิกบุตร

เมื่อไม่ละวาจา

จิต และสละคืนทิฐิเช่นนั้น ก็ไม่สามารถที่จะมาพบเห็นเราได้

แม้ถ้าเขาพึงคิดเห็น

อย่างนี้ว่า เราไม่ละวาจา จิต และสละคืนทิฐิเช่นนั้น

ก็พึงไปพบเห็นพระสมณโคดม

ได้ ดังนี้ แม้ศิระของเขาจะพึงแตกออก ดังนี้ ท่านปาฏิกบุตร

ท่านจงกลับไป

ด้วยการกลับไปนั้นแหละ พวกข้าพเจ้าจักให้ชัชชนะแก่ท่าน

จักให้ความปราชัย

แก่พระสมณโคดม ฯ

ดูกรภคควะ เมื่อมหาอำมาตย์แห่งเจ้าลิจฉวีกล่าวแล้วอย่างนี้ อเจลก

ชื่อปาฏิกบุตรจึงกล่าวว่า เราจะไปๆ แล้วกลับชบศิระอยู่ในที่นั่นเอง

ไม่อาจ

ลุกขึ้นจากอาสนะได้ ครั้นนั้น มหาอำมาตย์แห่งเจ้าลิจฉวีจึงกล่าวกะเขาว่า
ท่าน

ปาฏิกบุตร ท่านเป็นอย่างไรมานี้แล้ว ตะโพกของท่านติดกับที่นั่ง

หรือว่าที่นั่งติดกับ

ตะโพกของท่าน ท่านกล่าวว่า เราจะไปๆ แล้วกลับชบศิระอยู่ในที่นั่นเอง

ไม่อาจลุกขึ้นจากอาสนะได้ เมื่อมหาอำมาตย์แห่งเจ้าลิจฉวีนั้นได้ทราบ

อเจลก

ชื่อปาฏิกบุตรนี้เป็นผู้แพ้แล้ว ก็ยังกล่าวว่า เราจะไปๆ
แล้วกลับชบศิริษะอยู่ใน
ที่นั่นเอง ไม่อาจลุกขึ้นจากอาสนะได้ จึงมาหาบริษัทนั้นแล้วบอกว่า ดังนี้
ท่าน

ผู้เจริญ อเจลลชื่อปาฏิกบุตรนี้เป็นผู้แพ้แล้ว ก็ยังกล่าวว่า เราจะไปๆ
แล้วกลับ

ชบศิริษะอยู่ในที่นั่นเอง ไม่อาจลุกขึ้นจากอาสนะได้ ฯ

ดูกรภคคะ เมื่อมหาอำมาตย์แห่งเจ้าลิจฉวีนั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว เราจึง
กล่าวกะบริษัทนั้นว่า ท่านทั้งหลาย อเจลลชื่อปาฏิกบุตร เมื่อไม่ละวาจา
จิต และ

สละศินทิสฺสึเช่นนั้น ก็ไม่สามารถที่จะมาพบเห็นเราได้
แม้ถ้าเขาพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า

เราไม่ละวาจา จิต และสละศินทิสฺสึเช่นนั้น ก็พึงไปพบเห็นพระสมณโคดมได้
ดังนี้

แม้ศิริษะของเขาจะพึงแตกออก แม้ถ้าพวกเจ้าลิจฉวีพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า
พวกเรา

จักเอาเชือกมัดอเจลลชื่อปาฏิกบุตร แล้วจึงจุดมาด้วยคูปโกมากคุ
เชือกเหล่านั้น

หรืออเจลลชื่อปาฏิกบุตรพึงขาดออก ก็อเจลลชื่อปาฏิกบุตร
เมื่อไม่ละวาจา จิต

และสละศินทิสฺสึเช่นนั้น ก็ไม่สามารถที่จะมาพบเห็นเราได้
แม้ถ้าเขาพึงคิดเห็น

อย่างนี้ว่า เราไม่ละวาจา จิต และสละศินทิสฺสึเช่นนั้น
ก็พึงไปพบเห็นพระสมณ-

*โคดมได้ ดังนี้ แม้ศิริษะของเขาจะพึงแตกออก ฯ

[๙] ดูกรภคคะ ครั้งนั้น ศิษย์ช่างกลึงบาตรไม้ ชื่อชาลิยะลุกขึ้นยืน
กล่าวกะบริษัทนั้นว่า ท่านผู้เจริญ ถ้าเช่นนั้น

ขอให้พวกท่านจงรอคอยสักครู่หนึ่ง

พอให้ข้าพเจ้าไป

บางทีข้าพเจ้าอาจนำเอาอเจลลชื่อปาฏิกบุตรมาสู่บริษัทนี้ได้ ครั้งนั้น

ศิษย์ช่างกลึงบาตรไม้ ชื่อชาลิยะ จึงเข้าไปหาอเจลลือปาฏิโกบุตร
ที่อารามของ

ปริพาชก ชื่อติณฑุกุขานู แล้วจึงกล่าวว่า ท่านปาฏิโกบุตร ท่านจงกลับไป
การกลับ

ของท่านเป็นการดี พวกเจ้าลิจฉวีผู้มีชื่อเสียง และพราหมณ์มหาศาล
ศฤงคาร

ผู้มั่งคั่ง เหล่าเดียรฉัตรต่างๆ และสมณพราหมณ์ผู้มีชื่อเสียง
ได้พากันออกมาแล้ว

แม้พระสมณโคดมก็ประทับนั่งพักพ่อนกลางวันที่อารามของท่าน อนึ่ง
ท่านได้กล่าว

วาทะในบริษัทที่เมืองเวสาลีอย่างนี้ว่า แม้พระสมณโคดมก็เป็นญาณวาท
แม้เราก็คือ

เป็นญาณวาท ก็ผู้ที่เป็นญาณวาท

ย่อมควรแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรมยอดเยี่ยม

ของมนุษย์กับผู้ที่เป็ญาณวาท พระสมณโคดมพึงเสด็จมากิ่งหนทาง
แม้เราก็จึงไป

กิ่งหนทาง ในที่พบกันนั้น แม้เราทั้ง ๒ พึงกระทำอิทธิปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรม
ยอดเยี่ยมของมนุษย์

ถ้าพระสมณโคดมจักทรงกระทำอิทธิปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรม

ยอดเยี่ยมของมนุษย์ ๑ อย่าง เราจักกระทำ ๒ อย่าง

ถ้าพระสมณโคดมจักทรง

กระทำ ๒ อย่าง เราจักกระทำ ๔ อย่าง ถ้าพระสมณโคดมจักทรงกระทำ ๔
อย่าง

เราจักกระทำ ๘ อย่าง พระสมณโคดมจักทรงกระทำเท่าใดๆ เราจักกระทำ
ให้มากกว่านั้นเป็นทวีคูณๆ ดังนี้ ท่านปาฏิโกบุตร ท่านจงออกไปกิ่งหนทาง
พระสมณโคดมเสด็จมาก่อนคนทั้งปวงทีเดียว

ประทับนั่งพักพ่อนกลางวันที่

อารามของท่าน อนึ่ง พระสมณโคดมได้ตรัสวาทในบริษัทว่า

อเจลลือปาฏิโกบุตร

เมื่อไม่ละวาทา จิต และสละคิณทิสฺสเช่นนั้น ก็ไม่สามารถที่จะมาพบเห็นเราได้

แม้ถ้าเขาเพิ่งคิดเห็นอย่างนี้ว่า เราไม่ละวาจา จิต และสละคืนทิฐิเช่นนั้น ก็พึงไปพบเห็นพระสมณโคดมได้ ดังนี้ แม้ศีรษะของเขาจะพึงแตกออก แม้ถ้า

พวกเจ้าลิจฉวีจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า
พวกเรารู้จักเอาเชือกมัดต่อเจลกชื่อปาฎิกบุตร

แล้วจึงจุดมาด้วยคุโคมาคู่
เชือกเหล่านั้นหรือเจลกชื่อปาฎิกบุตรพึงขาดออก
ก็เจลกชื่อปาฎิกบุตร เมื่อไม่ละวาจา จิต และสละคืนทิฐิเช่นนั้น
ก็ไม่สามารถ

ที่จะมาพบเห็นเราได้ แม้ถ้าเขาเพิ่งคิดเห็นอย่างนี้ว่า เราไม่ละวาจา จิต
และสละ-

*คืนทิฐิเช่นนั้น ก็พึงไปพบเห็นพระสมณโคดมได้ ดังนี้
แม้ศีรษะของเขาจะพึง
แตกออก ดังนี้ ท่านปาฎิกบุตร ท่านจงกลับไป ด้วยการกลับไปนั้นแหละ
พวก

ข้าพเจ้าจักให้ชัชชนะแก่ท่าน จักให้ความปราชัยแก่พระสมณโคดม ฯ
ดูกรภคควะ เมื่อศิษย์ช่างกลึงบาตรไม้ชื่อชาลิยะกล่าวแล้วอย่างนี้
อเจลก

ชื่อปาฎิกบุตรกล่าวว่า เราจะไปๆ แล้วกลับซบศีรษะอยู่ในที่นั่นเอง
ไม่อาจลุกขึ้น

จากอาสนะได้ ครั้งนั้น ศิษย์ช่างกลึงบาตรไม้ชื่อชาลิยะจึงกล่าวกะเขาว่า
ท่าน

ปาฎิกบุตร ท่านเป็นอย่างไรรไปเปล่า ตะโพกของท่านติดกับที่นั่ง
หรือว่าที่นั่งติด

กับตะโพกของท่าน ท่านกล่าวว่า เราจะไปๆ
แล้วกลับซบศีรษะอยู่ในที่นั่นเอง ไม่

อาจลุกขึ้นจากอาสนะได้ อเจลกชื่อปาฎิกบุตร แม้ถูกว่าอย่างนี้
ก็ยังกล่าวว่า เรา

จะไปๆ แล้วกลับซบศีรษะอยู่ในที่นั่นเองไม่อาจลุกขึ้นจากอาสนะได้
เมื่อศิษย์

ช่างกลึงบาตรไม่เชื่อซาละยะได้ทราบว่ อเจลกชื่อปาฎิกบุตรนี้เป็นผู้แพ้แล้ว
ก็ยัง

กล่าวว่า เราจะไปๆ แล้วกลับซบศิระอยู่ในที่นั้นเอง
ไม่อาจลุกจากอาสนะได้

จึงกล่าวกะเขาต่อไปว่า-

ดูกรท่านปาฎิกบุตร เรื่องเคยมีมาแล้ว คือพญาสีหมิกราชได้คิดอย่างนี้
ว่า ถ้ากระไร เราพึงอาศัยป่าทิบบางแห่งซ่อนอยู่
แล้วออกจากที่ซ่อนในเวลา

เย็น ดัดกาย เหลียวดูทิศทั้ง ๔ โดยรอบ แล้วบนลือสีหนาท ๓ ครั้ง จึงเที่ยว
ไปหากิน เราต้องฆ่าหมูเนื้อตัวล่ำสันกินเนื้อที่อ่อนนุ่มๆ

แล้วกลับมาซ่อนตัวอยู่

ตามเคย ครั้งนั้น พญาสีหมิกราชนั้น จึงอาศัยป่าทิบบางแห่งซ่อนอยู่
ออกจาก

ที่ซ่อนในเวลาเย็น ดัดกาย เหลียวดูทิศทั้ง ๔ โดยรอบ บนลือสีหนาท ๓
ครั้ง

เที่ยวไปหากิน มันฆ่าหมูเนื้อตัวล่ำสัน กินเนื้อที่อ่อนนุ่มๆ

แล้วกลับมาซ่อนอยู่

ตามเคย ท่านปาฎิกบุตร มีสุนัขจิ้งจอกแก่ตัวหนึ่ง
กินเนื้อที่เป็นแดนของพญา-

*สีหมิกราชตัวนั้น แล้วก็เจริญอ้วนท้วนมีกำลัง ต่อมา
สุนัขจิ้งจอกแก่ตัวนั้นจึง

เกิดความคิดว่า เราคือใคร พญาสีหมิกราชคือใคร ถ้ากระไร
เราพึงอาศัยป่าทิบ

บางแห่งซ่อนอยู่ ออกจากที่ซ่อนในเวลาเย็น ดัดกาย เหลียวดูทิศทั้ง ๔
โดย

รอบบนลือสีหนาท ๓ ครั้ง เที่ยวไปหากิน

เราต้องฆ่าหมูเนื้อตัวล่ำสันกินเนื้อ

อ่อนนุ่มๆ แล้วก็กลับมาซ่อนอยู่ตามเคย ครั้งนั้น

สุนัขจิ้งจอกแก่ตัวนั้นอาศัย

ปาทีบบางแห่งซ่อนอยู่ ออกจากที่ซ่อนในเวลาเย็น ตัดกาย เหลียวดูทิศทั้ง
๔

โดยรอบ แล้วคิดว่า เราจักบันลือสีหนาท ๓ ครั้ง แต่กลับบันลือเสียงสุนัข
จิ้งจอกอย่างน่ากลัวน่าเกลียด สุนัขจิ้งจอกตัวลามกเป็นอย่างไร

และการบันลือของ

สีหะเป็นอย่างไร ดูกรท่านปาฏิกบุตร ท่านก็เป็นเช่นนั้น

ดำรงชีพตามแบบพระสุคต

บริโภค ๑- อาหารที่เป็นเดนพระสุคต

ยังสำคัญการรุกรานพระตถาคตผู้เป็น

พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านปาฏิกบุตรเป็นอย่างไร

การรุกรานพระตถาคตผู้

เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นอย่างไร

ดูกรภคคะ เมื่อศิษย์ช่างกลึงบาตรไม้ชื่อชาลิยะ ไม่สามารถที่จะให้
อเจลกชื่อปาฏิกบุตรเคลื่อนจากอาสนะนั้นได้ แม้ด้วยคำเปรียบเปรยเช่นนี้
จึงได้

กล่าวคาถาประพันธ์ดังนี้ว่า

สุนัขจิ้งจอกเข้าใจว่า ตนเป็นสีหะ

จึงได้ถือตัวว่าเป็นมิกราช

มันได้บันลือเสียงสุนัขจิ้งจอกเช่นนั้น

สุนัขจิ้งจอกตัวลามกเป็นอย่างไร

การบันลือของสีหะเป็นอย่างไร ฯ

[๑๐] ดูกรท่านปาฏิกบุตร ท่านก็เป็นเช่นนั้น ดำรงชีพตามแบบ

พระสุคต บริโภคอาหารที่เป็นเดนพระสุคต

ยังสำคัญการรุกรานพระตถาคตผู้เป็น

พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านปาฏิกบุตรเป็นอย่างไร

การรุกรานพระตถาคตผู้

เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นอย่างไร ดูกรภคคะ

เมื่อศิษย์ช่างกลึงบาตร

ไม่ซื่อซาลิยะไม่สามารถที่จะให้อะเจลกชื่อปาฎิกบุตรเคลื่อนจากอาสนะนั้นไ
ด้ แม่

ด้วยคำเปรียบเปรยเช่นนี้ จึงได้กล่าวคาถาประพันธ์ดังนี้ว่า
สุนัขจิ้งจอกจ้องดูเงาของตนซึ่งปรากฏในน้ำ
ที่บ่อไม่เห็นตนตามความเป็นจริง จึงถือตัวว่า
เป็นสีหะ มันได้บันลือเสียงสุนัขจิ้งจอกเช่น
นั้น เสียงสุนัขจิ้งจอกตัวลามกเป็นอย่างไร
การบันลือของสีหะเป็นอย่างไร ฯ

[๑๑] ดูกของท่านปาฎิกบุตร ท่านก็เป็นเช่นนั้น ดำรงชีพตามแบบ
@๑. อธิบายว่า บริโภคอาหารบิณฑบาตที่เขานำมาให้
แต่เป็นของที่เหลือจากถวาย

@พระสุคตแล้ว
พระสุคต บริโภคอาหารที่เป็นเดนพระสุคต
ยังสำคัญการรุกรานพระตถาคตผู้เป็น
พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านปาฎิกบุตรเป็นอย่างไร
การรุกรานพระตถาคต
ผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นอย่างไร ดูกโรคคะ
เมื่อศิษย์ช่างกลึงบาตร

ไม่ซื่อซาลิยะไม่สามารถที่จะให้อะเจลกชื่อปาฎิกบุตรเคลื่อนจากอาสนะนั้นไ
ด้ แม่

ด้วยคำเปรียบเปรยเช่นนี้ จึงได้กล่าวคาถาประพันธ์ดังนี้ว่า
สุนัขจิ้งจอกกินกบ [ตามบ่อ] และหนูตามลาน
ข้าว ซากศพที่ทิ้งตามป่าช้า จึงอ้วนพื่ออยู่ตาม
ป่าใหญ่ ตามป่าที่ว่างเปล่า จึงได้ถือตัวว่าเป็น
มิคราซ มันได้บันลือเสียงสุนัขจิ้งจอกเช่นนั้น
สุนัขจิ้งจอกตัวลามกเป็นอย่างไร การบันลือ
ของสีหะเป็นอย่างไร ฯ

[๑๒] ดูกของท่านปาฎิกบุตร ท่านก็เป็นเช่นนั้น ดำรงชีพตามแบบ

พระสุคต บริโภคอาหารที่เป็นเดนพระสุคต
ยังสำคัญการรุกรานพระตถาคตผู้เป็น
พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านปาฎิกบุตรเป็นอย่างไร
การรุกรานพระตถาคตผู้
เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นอย่างไร ฯ

ดูกรภคคะ เมื่อศิษย์ช่างกลึงบาตรไม้ชื่อชาลิยะ ไม่สามารถที่จะให้
อเจลกชื่อปาฎิกบุตรเคลื่อนจากอาสนะนั้นได้ แม้ด้วยคำเปรียบเปรยเช่นนี้
จึงกลับ

มาหาบริษัทนั้น แล้วบอกว่า ท่านผู้เจริญ
อเจลกชื่อปาฎิกบุตรนี้เป็นผู้แพ้แล้ว ก็
ยังกล่าวว่า เราจะไปๆ แล้วกลับชบศีรษะอยู่ในที่นั่นเอง ไม่อาจลุกขึ้นจาก
อาสนะได้ ดูกรภคคะ
เมื่อศิษย์ช่างกลึงบาตรไม้ชื่อชาลิยะนั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว เรา
จึงกล่าวกะบริษัทนั้นว่า ท่านทั้งหลาย อเจลกชื่อปาฎิกบุตร เมื่อไม่ละวาจา
จิต

และสละคืนทิฐิเช่นนั้น ก็ไม่สามารถที่จะมาพบเห็นเราได้

แม้ถ้าเขาพึงคิดเห็น

อย่างนี้ว่า เราไม่ละวาจา จิต

และสละคืนทิฐิเช่นนั้นก็พึงไปพบเห็นพระสมณโคดม

ได้ ดังนี้ แม้ศีรษะของเขาจะพึงแตกออก

แม้ถ้าพวกเจ้าลิจนวิจะพึงคิดเห็นอย่าง

นี้ว่า

พวกเราจะเอาเชือกมัดอเจลกชื่อปาฎิกบุตรแล้วจึงจุดมาด้วยคุ้โคมากคุ
เชือก

เหล่านั้นหรืออเจลกชื่อปาฎิกบุตรพึงขาดออก ก็อเจลกชื่อปาฎิกบุตร
เมื่อไม่ละ

วาจา จิต และสละคืนทิฐิเช่นนั้น ก็ไม่สามารถที่จะมาพบเห็นเราได้

แม้ถ้าเขา

พึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า เราไม่ละวาจา จิต และสละคืนทิฐิเช่นนั้น
ก็พึงไปพบเห็น

พระสมณโคดมได้ ดังนี้ แม้ศีรษะของเขาพึงแตกออก ฯ

ดูกรภคคะ ลำดับนั้น เราจึงยังบริษัทนั้นให้เห็นแจ้ง ให้สมათาน ให้
อาจหาญ ให้รื่นเริง ด้วยธรรมิกถา ทำให้พ้นจากเครื่องผูกใหญ่ ๑- รือถอน
สัตว์ประมาณ ๘๔,๐๐๐

ขึ้นจากหล่มใหญ่จึงเข้าเตโชธาตุกสิณเหาะขึ้นสู่เวหาส์สูง

ประมาณ ๗ ชั่วโมง นิลมิตไฟอื่นให้ลูกไฟลงมีควันกลบ สูงประมาณ ๗
ชั่วโมง

ลำตาล แล้วจึงกลับมาปรากฏที่ภูฏาคารศาลาป่ามหาวัน ดูกรภคคะ
ครั้งนั้น

โอรสเจ้าลิจฉวีชื่อสุนักขัตตะ ได้เข้ามาหาเราถึงที่อยู่ ถวายอภิวัตแล้วนั่ง
ณ ที่

ควรส่วนข้างหนึ่ง เราจึงได้กล่าวกะเขาผู้นั่งเรียบร้อยแล้ว สุนักขัตตะ
เธอจะ

สำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ภิบาลนั้น ได้มีแล้ว

เหมือนดังที่เราได้พยากรณ์

อเจลลชือปาฏิกบุตรแก่เธอ มิใช่โดยประการอื่น ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิบาลนั้น ได้มีแล้ว เหมือนดังที่พระผู้มีพระภาค
ได้ทรงพยากรณ์อเจลลชือปาฏิกบุตรแก่ข้าพระองค์ มิใช่โดยประการอื่น ฯ

ดูกรสุนักขัตตะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เมื่อเป็นเช่นนี้ อธิ
ปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรมยอดเยี่ยมของมนุษย์

ชื่อว่า เป็นคุณอันเราได้แสดงแล้ว หรือ

มิใช่ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เป็นอันทรงแสดงไว้แล้วแน่นอน มิใช่ไม่ทรง
แสดง ฯ

ดูกรโมฆบุรุษ แม้เมื่อเป็นเช่นนี้ เธอยังจะกล่าวกะเราผู้แสดงอธิ
ปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรมยอดเยี่ยมของมนุษย์อย่างนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
พระผู้มี

พระภาคมิได้ทรงแสดงอธิปาฏิหาริย์ที่เป็นธรรมยอดเยี่ยมของมนุษย์แก่ข้า
พระองค์

ดังนี้ เธอจึงเห็นว่า ข้อนี้เป็นความผิดของเธอเท่านั้น ดุรภาคคะ โอรสเจ้า
@๑. นิพพาน ๑

ลิจฉวีชื่อสุนักขัตตะถูกเรากล่าวอย่างนี้ ได้หนีไปจากพระธรรมวินัยนี้
เหมือน

สัตว์ผู้ควรเกิดในอบาย เหมือนสัตว์ผู้ควรเกิดในนรก ฉะนั้น ๑

[๑๓] ดุรภาคคะ อนึ่ง เราຍ่อมทราบชัดซึ่งสิ่งที่โลกสมมติว่าเลิศ ทั้ง
รู้ชัดยิ่งกว่านั้น และไม่ยึดมั่นความรู้ชัดนั้นด้วย เมื่อไม่ยึดมั่น
จึงทราบความดับ

ได้เฉพาะตน ฉะนั้น ตถาคตจึงไม่ถึงทุกข์ ๑

ดุรภาคคะ มีสมณพราหมณ์บางพวกบัญญัติสิ่งที่โลกสมมติว่าเลิศ
ว่า

พระอิศวรทำให้ ว่าพระพรหมทำให้ ตามลัทธิอาจารย์
เราจึงเข้าไปถามเขาอย่างนี้ว่า

ได้ยินว่า ท่านทั้งหลายบัญญัติสิ่งที่โลกสมมติว่าเลิศ ว่าพระอิศวรทำให้
ว่าพระ-

*พรหมทำให้ ตามลัทธิอาจารย์จริงหรือ สมณพราหมณ์เหล่านั้น
ถูกเรากล่าวอย่างนี้

แล้วยืนยันว่าเป็นเช่นนั้น เราจึงถามต่อไปว่า

พวกท่านบัญญัติสิ่งที่โลกสมมติว่า

เลิศ ว่าพระอิศวรทำให้ ว่าพระพรหมทำให้ ตามลัทธิอาจารย์มีแบบอย่างไร
สมณพราหมณ์เหล่านั้นถูกเรากล่าวอย่างนี้ เมื่อตอบไม่ถูก จึงย้อนถามเรา
เราถูก

ถามแล้วจึงพยากรณ์ว่า ท่านทั้งหลาย

มีสมัยบางครั้งบางคราวโดยระยะกาลยืดยาว

ช้านาน ที่โลกนี้จะพินาศ เมื่อโลกกำลังพินาศอยู่

โดยมากเหล่าสัตว์ย่อมเกิดใน

ชั้นอาภัสสรพรหม สัตว์เหล่านั้นได้สำเร็จทางใจ มีปิตีเป็นอาหาร

มีรัศมีชานออก

จากกายตนเอง สัญจรไปได้ในอากาศ อยู่ในวิมานอันงาม

สถิตอยู่ในภพนั้นสิ้น

กาลยืดยาวช้านาน ๔

ดูกรท่านทั้งหลาย มีสมัยบางครั้งบางคราวโดยระยะกาลยืดยาวช้านาน
ที่โลกนี้จะกลับเจริญ เมื่อโลกกำลังเจริญอยู่

วิมานของพรหมปรากฏว่าว่างเปล่า

ครั้งนั้น สัตว์ผู้ใดผู้หนึ่งจุติจากชั้นอาภัสสรพรหม

เพราะสิ้นอายุหรือสิ้นบุญย่อม

เข้าถึงวิมานพรหมที่ว่างเปล่า แม้สัตว์ผู้นั้นก็ได้สำเร็จทางใจ

มีปิติเป็นอาหารมี

รัศมีชานออกจากกายตนเอง สัญจรไปได้ในอากาศ

อยู่ในวิมานอันงามสถิตอยู่ใน

ภพนั้นสิ้นกาลยืดยาวช้านาน เพราะสัตว์นั้นอยู่แต่ผู้เดียวเป็นเวลานาน

จึงเกิดความ

กระสันความดิ้นรนขึ้นว่า โอหนอ แม้สัตว์เหล่าอื่นก็พึงมาเป็นอย่างนี้บ้าง
ต่อมา

สัตว์เหล่าอื่นก็จุติจากชั้นอาภัสสรพรหม เพราะสิ้นอายุหรือเพราะสิ้นบุญ
ย่อมเข้า

ถึงวิมานพรหมที่ว่าง เป็นสหายของสัตว์ผู้นั้น

แม้สัตว์พวกนั้นก็ได้สำเร็จทางใจ

มีปิติเป็นอาหาร มีรัศมีชานออกจากกายตนเอง สัญจรไปได้ในอากาศ
อยู่ใน

วิมานอันงาม สถิตอยู่ในภพนั้นสิ้นกาลยืดยาวช้านาน ๕

ดูกรท่านทั้งหลาย บรรดาสัตว์จำพวกนั้น ผู้ใดเกิดก่อน

ผู้นั้นย่อมมีความ

คิดเห็นอย่างนี้ว่า เราเป็นพรหม เราเป็นมหาพรหม เป็นใหญ่ไม่มีใครชมได้
เห็น

ถ่องแท้ เป็นผู้กุมอำนาจ เป็นอิสวร เป็นผู้สร้าง เป็นผู้นิรมิต เป็นผู้ประเสริฐ

เป็นผู้บงการ เป็นผู้ทรงอำนาจ

เป็นบิดาของหมู่สัตว์ผู้เป็นแล้วและกำลังเป็น สัตว์

เหล่านี้ เราเนรมิตขึ้น ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะว่า

เราได้มีความคิดอย่างนี้ก่อนว่า

โอหนอแม่สัตว์เหล่าอื่นก็พึงมาเป็นอย่างนี้บ้าง
ความตั้งใจของเราเป็นเช่นนี้และ
สัตว์เหล่านี้นี้ก็ได้มาเป็นอย่างนี้แล้ว
แม้พวกสัตว์ที่เกิดภายหลังก็มีความคิดเห็นอย่าง
นี้ว่าท่านผู้เจริญนี้แลเป็นพรหม เป็นมหาพรหม เป็นใหญ่ ไม่มีใครชมได้
เห็น

ถ่องแท้ เป็นผู้กุมอำนาจ เป็นอิสวร เป็นผู้สร้าง เป็นผู้นิรมิต เป็นผู้ประเสริฐ
เป็นผู้บงการ เป็นผู้ทรงอำนาจ
เป็นบิดาของหมู่สัตว์ผู้เป็นแล้วและกำลังเป็น พวก
เราอันพระพรหมผู้เจริญนี้นิรมิตแล้ว ชื่อนั้นเพราะเหตุไร
เพราะว่าพวกเราได้เห็น

ท่านพรหมผู้นี้เกิดก่อน ส่วนพวกเราเกิดภายหลัง ฯ
ดูกรท่านทั้งหลาย บรรดาสัตว์จำพวกนั้นสัตว์ใดเกิดก่อน
สัตว์นั้นมีอายุ

ยืนกว่า มีผิวพรรณงามกว่า มีศักดิ์มากกว่า
ส่วนสัตว์ที่เกิดภายหลังมีอายุน้อย
กว่า มีผิวพรรณทรามกว่า มีศักดิ์น้อยกว่า ดูกรท่านทั้งหลาย
ก็เป็นฐานะที่จะมี

ได้แล ที่สัตว์ผู้ใดผู้หนึ่งจุติจากชั้นนั้นแล้วมาเป็น ๑- อย่างนี้
เมื่อมาเป็นอย่างนี้แล้ว

จึงออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต เมื่อบวชแล้ว
อาศัยความเพียรเป็นเครื่องเผา
กิเลส อาศัยความเพียรที่ตั้งมั่น อาศัยความประกอบเนื่องๆ
อาศัยความไม่ประมาท
อาศัยมณสิการโดยชอบ แล้วบรรลุเจโตสมาธิ ที่เมื่อตั้งมั่นแล้ว
ย่อมตามระลึก

ถึงขั้นที่ที่เคยอาศัยอยู่ในกาลก่อนนั้นได้ หลังจากนั้นไประลึกไม่ได้
เขาจึงกล่าวอย่าง

นี้ว่า ท่านผู้ใดแลเป็นพรหม เป็นมหาพรหม เป็นใหญ่ ไม่มีใครชมได้ เห็น
@๑. เกิดเป็นมนุษย์

ถ่องแท้ เป็นผู้กุมอำนาจ เป็นผู้สร้าง เป็นผู้นิรมิต เป็นผู้ประเสริฐ
เป็นผู้บังการ

เป็นผู้ทรงอำนาจ เป็นบิดาของหมู่สัตว์ผู้เป็นแล้วและกำลังเป็น
พระพรหมผู้เจริญ

ใดที่นิรมิตพวกเรา พระพรหมผู้เจริญนั้นเป็นผู้เที่ยงยั่งยืน คงทน มีอายุยืน
มีอันไม่

แปรผันเป็นธรรมดา จักตั้งอยู่เที่ยงเสมอไปเช่นนั้นทีเดียว
ส่วนพวกเราที่พระพรหม

ผู้เจริญนั้นนิรมิตแล้วนั้น เป็นผู้ไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ไม่คงทน มีอายุน้อย
ยังต้อง

จุติมาเป็นอย่างนี้ ก็พวกท่านบัญญัติสิ่งที่โลกสมมติว่าเลิศ
ว่าพระอิสวรทำให้

ว่าพระพรหมทำให้ตามลัทธิอาจารย์ มีแบบเช่นนี้หรือมิใช่
สมณพราหมณ์เหล่านั้น

ตอบอย่างนี้ว่า ท่านโคดม

พวกข้าพเจ้าได้ทราบมาดังที่ท่านโคดมได้กล่าวมานี้แล ฯ

ดูกรภคคะ เราย่อมทราบชัดซึ่งสิ่งที่โลกสมมติว่าเลิศ
ทั้งรู้ชัดยิ่งกว่านั้น

และไม่ยึดมั่นความรู้ชัดนั้นด้วย เมื่อไม่ยึดมั่น

จึงทราบความดับได้เฉพาะตน

ฉะนั้น ตถาคตจึงไม่ถึงทุกข์ ฯ

[๑๔] ดูกรภคคะ

มีสมณพราหมณ์บางพวกบัญญัติสิ่งที่โลกสมมติว่าเลิศ

ว่ามีมูลมาแต่เทวดาเหล่าชิตทาปโทสิกะ ตามลัทธิอาจารย์
เราจึงเข้าไปถามอย่างนี้

ว่า ทราบว่าท่านทั้งหลายบัญญัติสิ่งโลกสมมติว่าเลิศ

ว่ามีมูลมาแต่เทวดาเหล่า

ชิตทาปโทสิกะ ตามลัทธิอาจารย์จริงหรือ

สมณพราหมณ์เหล่านั้นถูกเราถามอย่าง

นี้แล้ว ยืนยันว่าเป็นเช่นนั้น เราจึงถามต่อไปว่า

พวกท่านบัญญัติสิ่งที่โลกสมมติ

ว่าเลิศ ว่ามีมูลมาแต่เทวดาเหล่าชิตทาปโทสิกะตามลัทธิอาจารย์

มีแบบอย่างไร

สมณพราหมณ์เหล่านั้นถูกเราถามอย่างนี้แล้ว ตอบไม่ถูก เมื่อตอบไม่ถูก
จึงย้อ

ถามเรา เราถูกถามแล้ว จึงพยากรณ์ว่า-

ดูกรท่านทั้งหลาย พวกเทวดาชื่อว่าชิตทาปโทสิกะมีอยู่
พวกนั้นพากัน

หมกมุ่นอยู่แต่ในความรื่นรมย์ คือการสรวลเสและการเล่นหัวจนเกินเวลา
เมื่อพวก

นั้นพากันหมกมุ่นอยู่แต่ในความรื่นรมย์
คือการสรวลเสและการเล่นหัวจนเกินเวลา

สติก็ย่อมหลงลืม เพราะสติหลงลืม จึงพากันจุติจากชั้นนั้น

ดูกรท่านทั้งหลาย ก็เป็น

ฐานะที่จะมีได้แล ที่สัตว์ผู้ใดผู้หนึ่งจุติจากชั้นนั้นแล้วมาเป็นอย่างนี้
เมื่อมาเป็น

อย่างนี้แล้ว จึงออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต

เมื่อบวชแล้วอาศัยความเพียร

เป็นเครื่องเผากิเลส อาศัยความเพียรที่ตั้งมั่น อาศัยความประกอบเนื่องๆ
อาศัย

ความไม่ประมาท อาศัยมนสิการโดยชอบ

แล้วบรรลุเจโตสมาธิที่เมื่อตั้งมั่นแล้ว

ย่อมตามระลึกถึงชั้นที่เคยอาศัยอยู่ในกาลก่อนนั้นได้

หลังแต่นั้นไประลึกไม่ได้

เขาจึงกล่าวอย่างนี้ว่า ท่าน พวกเทวดาผู้มีใจเหล่าชิตทาปโทสิกะ
ย่อมไม่พากัน

หมกมุ่นอยู่แต่ในความรื่นรมย์ คือการสรวลเสและการเล่นหัวจนเกินเวลา
สติ

ยอมไม่หลงลืม เพราะสติไม่หลงลืม พวกเหล่านั้นจึงไม่จุติจากชั้นนั้น
เป็นผู้เที่ยง

ยังยืน คงทน มีอายุยืน มีอันไม่แปรผันเป็นธรรมดา
จักตั้งอยู่เที่ยงเสมอไปเช่นนั้น

ทีเดียวก่อน พวกเราเหล่าชิตทาปโหสิกะ หมกมุ่นอยู่แต่ในความรื่นรมย์
คือการ

สรวลเสและการเล่นหัวจนเกินเวลา สติยอมหลงลืม เพราะสติหลงลืม
พวกเราจึง

พากันจุติจากชั้นนั้น เป็นผู้ไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ไม่คงทน มีอายุน้อย
ยังต้องจุติมาเป็น

อย่างนี้ ก็พวกท่านบัญญัติสิ่งที่โลกสมมติว่าเลิศ
ว่ามีมูลมาแต่เทวดาเหล่าชิตทาป-

*โหสิกะ ตามลัทธิอาจารย์ มีแบบเช่นนี้หรือมิใช่
สมณพราหมณ์เหล่านั้นตอบ

อย่างนี้ว่า ท่านโคดม

พวกข้าพเจ้าได้ทราบมาดังที่ท่านโคดมได้กล่าวมานี้แล ดูกร

ภคคะ เรายอมทราบชัดซึ่งสิ่งที่โลกสมมติว่าเลิศ ทั้งรู้ชัดยิ่งกว่านั้น
และไม่ยึดมั่น

ความรู้ชัดนั้นด้วย เมื่อไม่ยึดมั่น จึงทราบความดับเฉพาะตน ฉะนั้น
ตถาคต

จึงไม่ถึงทุกข์ ฯ

[๑๕] ดูกรภคคะ มีสมณพราหมณ์บางจำพวกบัญญัติสิ่งที่โลกสมมติ
ว่าเลิศ ว่ามีมูลมาแต่เทวดาเหล่ามโนปโหสิกะ ตามลัทธิอาจารย์
เราจึงเข้าไปถาม

เขาอย่างนี้ว่า

ทราบว่าท่านทั้งหลายบัญญัติสิ่งที่โลกสมมติว่าเลิศว่ามีมูลมาแต่เทวดา
เหล่ามโนปโหสิกะ ตามลัทธิอาจารย์จริงหรือ

สมณพราหมณ์เหล่านั้นถูกเราถาม

อย่างนี้แล้ว ยืนยันว่าเป็นเช่นนั้น เราจึงถามต่อไปว่า
พวกท่านบัญญัติสิ่งที่โลก

สมมติว่าเลิศ ว่ามีมูลมาแต่เทวดาเหล่ามโนปโทสีกะ ตามลัทธิอาจารย์
มีแบบ

อย่างไร สมณพราหมณ์เหล่านั้นถูกเราถามอย่างนี้แล้ว ตอบไม่ถูก
เมื่อตอบไม่ถูก

จึงย้อนถามเรา เราถูกถามแล้ว จึงพยากรณ์ว่า-

ดูกรท่านทั้งหลาย พวกเทวดาชื่อมโนปโทสีกะมีอยู่
พวกนั้นมักเพ่งโทษ

กันและกันเกินควร เมื่อมัวเพ่งโทษกันและกันเกินควร

ย่อมคิดมุงร้ายกันและกัน

เมื่อต่างคิดมุงร้ายกันและกัน จึงลำบากกายลำบากใจ พวกนั้นจุติจากชั้นนั้น

ดูกร

ท่านทั้งหลาย ก็เป็นฐานะที่จะมีได้แล

ที่สัตว์ผู้ใดผู้หนึ่งจุติจากชั้นนั้นแล้วมาเป็น

อย่างนี้ เมื่อมาเป็นอย่างนี้แล้ว จึงออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต

เมื่อบวชแล้ว

อาศัยความเพียรเป็นเครื่องเพื่อกิเลส อาศัยความเพียรที่ตั้งมั่น

อาศัยความประกอบ

เนื่องๆ อาศัยความไม่ประมาท อาศัยมนสิการโดยชอบ

แล้วบรรลุเจโตสมาธิ

ที่เมื่อตั้งมั่นแล้ว ย่อมตามระลึกถึงชั้นที่ที่เคยอาศัยอยู่ในกาลก่อนนั้นได้

หลังแต่

นั้นไประลึกไม่ได้ เขาจึงกล่าวอย่างนี้ว่า ท่าน

พวกเทวดาผู้มีใจเหล่ามโนปโทสีกะ

ย่อมไม่มัวเพ่งโทษกันและกันเกินควร เมื่อไม่มัวเพ่งโทษกันและกันเกินควร
ก็

ไม่คิดมุงร้ายกันและกัน เมื่อต่างไม่คิดมุงร้ายกันและกันแล้ว

ก็ไม่ลำบากกาย

ไม่ลำบากใจ พวกนั้นจึงไม่จุติจากชั้นนั้น เป็นผู้เที่ยง ยั่งยืน คงทน

มีอายุยืน

มีอันไม่แปรผันเป็นธรรมดา จักตั้งอยู่เที่ยงเสมอไปเช่นนั้นทีเดียว
ส่วนพวกเรา

เหล่ามนโปกโหสิกะมัวเพ่งโทษกันและกันเกินควร

เมื่อมัวเพ่งโทษกันและกันเกิน

ควร ก็คิดมุงร้ายกันและกัน เมื่อต่างคิดมุงร้ายกันและกัน

จึงพากันลำบากกาย

ลำบากใจ พวกเราจึงพากันจุติจากชั้นนั้น เป็นผู้ไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ไม่คงทน

มีอายุน้อย ยังต้องจุติมาเป็นอย่างนี้

ก็พวกท่านบัญญัติสิ่งที่โลกสมมติว่าเลิศ ว่า

มีมูลมาแต่เทวดาเหล่ามนโปกโหสิกะ ตามลัทธิอาจารย์ มีแบบเช่นนี้
หรือมิใช่

สมณพราหมณ์เหล่านั้นตอบอย่างนี้ว่า ท่านโคดม

พวกข้าพเจ้าได้ทราบมาดังนี้

ท่านโคดมได้กล่าวมานี้แล ดูกรภคคะ

เราย่อมทราบชัดซึ่งสิ่งที่โลกสมมติว่าเลิศ

ทั้งรู้ชัดยิ่งกว่านั้น แต่เราไม่ยึดมั่นความรู้ชัดนั้นด้วย เมื่อไม่ยึดมั่น จึงทราบ
ความดับเฉพาะตน ฉะนั้น ตถาคตจึงไม่ถึงทุกข์ ฯ

[๑๖] ดูกรภคคะ มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่งบัญญัติสิ่งที่โลกสมมติว่า
เลิศ ถือกันว่าเกิดขึ้นลอยๆ ตามลัทธิอาจารย์

เราจึงเข้าไปถามเขาอย่างนี้ว่า

ทราบว่า ท่านทั้งหลายบัญญัติสิ่งที่โลกสมมติว่าเลิศ ถือกันว่าเกิดขึ้นลอยๆ
ตาม

ลัทธิอาจารย์ จริงหรือ สมณพราหมณ์เหล่านั้นถูกเราถามอย่างนี้แล้ว
ยืนยันว่า

เป็นเช่นนั้น เราจึงถามต่อไปว่า พวกท่านบัญญัติสิ่งที่โลกสมมติว่าเลิศ
ถือกันว่า

เกิดขึ้นลอยๆ ตามลัทธิอาจารย์ มีแบบอย่างไร

สมณพราหมณ์เหล่านั้นถูกเราถาม

อย่างนี้แล้ว ตอบไม่ถูก เมื่อตอบไม่ถูก จึงย้อนถามเรา เราถูกถามแล้ว จึง
พยากรณ์ว่า-

ดูกรท่านทั้งหลาย มีเวทดาเหล่าอสังขญีสัตว์
ก็แลเวทดาเหล่านั้นย่อมจติ
จากชั้นนั้น เพราะความเกิดขึ้นแห่งสัญญา ดูกรท่านทั้งหลาย
ก็เป็นฐานะที่จะมี
ได้แล ที่สัตว์ผู้ใดผู้หนึ่งจติจากชั้นนั้น แล้วมาเป็นอย่างนี้
เมื่อมาเป็นอย่างนี้แล้ว
จึงออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต เมื่อบวชแล้ว
อาศัยความเพียรเป็นเครื่องเผา
กิเลส อาศัยความเพียรเป็นที่ตั้งมั่น อาศัยความประกอบเนื่องๆ
อาศัยความไม่
ประมาท อาศัยมโนสิการโดยชอบ แล้วบรรลุเจโตสมาธิที่เมื่อตั้งมั่นแล้ว
ย่อม
ตามระลึกถึงความเกิดขึ้นแห่งสัญญานั้นได้ หลังจากนั้นไประลึกไม่ได้
เขาจึงกล่าว
อย่างนี้ว่า อตฺตาและโลกเกิดขึ้นลอยๆ ข้อนั้นเป็นเพราะเหตุไร เพราะว่า
เมื่อ
ก่อนข้าพเจ้าไม่ได้มีแล้ว [ไม่ได้มีสัญญา] เดียวนี้ข้าพเจ้านั้นไม่มี
เพราะน้อมไป
เพื่อความเป็นผู้สงบแล้ว ก็พวกท่านบัญญัติสิ่งที่โลกสมมติว่าเลิศ
ถือกันว่าเกิดขึ้น
ลอยๆ ตามลัทธิอาจารย์ มีแบบเช่นนี้หรือ
สมณพราหมณ์เหล่านั้นตอบอย่างนี้ว่า
ท่านโคดม พวกข้าพเจ้าก็ได้ทราบมาดังที่ท่านโคดมได้กล่าวมานี้แล
ดูกรภคควะ
เราย่อมทราบชัดซึ่งสิ่งที่โลกสมมติว่าเลิศ ทั้งรู้ชัดยิ่งกว่านั้น
และไม่ยึดมั่นความรู้ชัด
นั้นด้วย เมื่อไม่ยึดมั่น จึงทราบความดับเฉพาะตน ฉะนั้น
ตถาคตจึงไม่ถึงทุกข ๔

[๑๗] ดูกรภคควะ สมณพราหมณ์บางจำพวกกล่าวตู่เรา
ผู้กล่าวอยู่อย่างนี้

เห็นอยู่อย่างนี้ ด้วยคำที่ไม่มีจริง ด้วยคำเปล่า ด้วยคำมุสา
ด้วยคำที่ไม่เป็นจริงว่า

พระสมณโคดม และพวกภิกษุวิปริตไปแล้ว

เพราะพระสมณโคดมตรัสอย่างนี้ว่า

สมัยใด พระโยคาวจรเข้าสู่สุวิโมกข์อยู่ สมัยนั้น

ย่อมทราบชัดซึ่งสิ่งทั้งปวงว่า

ไม่งาม ดูกรภคควะ ก็เราไม่ได้กล่าวอย่างนี้เลย ว่า สมัยใด

พระโยคาวจรย่อมเข้า

สุวิโมกข์อยู่ สมัยนั้น ย่อมทราบชัดซึ่งสิ่งทั้งปวงว่า ไม่งาม

แต่เราย่อมกล่าว

อย่างนี้ว่า สมัยใด พระโยคาวจรย่อมเข้าสู่สุวิโมกข์อยู่ สมัยนั้น

ย่อมทราบชัด

แต่สิ่งทั้งปวงเท่านั้น และผู้ที่ชื่อว่าวิปริตไปแล้ว

ก็คือผู้ที่กล่าวร้ายพระผู้มีพระภาค

และพวกภิกษุ เพราะตนวิปริตไปเองว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

ข้าพระองค์เลื่อมใส

ในพระผู้มีพระภาคอย่างนี้

พระผู้มีพระภาคทรงสามารถแสดงธรรมให้ข้าพระองค์

เข้าถึงสุวิโมกข์อยู่ ฯ

ดูกรภคควะ การที่ท่านผู้มีความเห็นไปทางหนึ่ง

มีความพอใจไปทางหนึ่ง

มีความชอบใจไปทางหนึ่ง ไม่มีความเพียรเป็นเครื่องประกอบ

ไม่มีลัทธิอาจารย์

จะเข้าถึงสุวิโมกข์อยู่ เป็นของยากมาก

ขอให้ท่านจงพยายามรักษาความเลื่อมใส

ในเราเท่าที่ท่านมีอยู่ให้ดีก็พอ ฯ

ปริพาชกชื่อภคควโคตร จึงกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

ถ้าว่าการ

ที่ข้าพระองค์ผู้มีความเห็นไปทางหนึ่ง มีความพอใจไปทางหนึ่ง

มีความชอบใจ

ไปทางหนึ่ง ไม่มีความเพียรเป็นเครื่องประกอบ
ไม่มีลัทธิอาจารย์เข้าถึงสุภวิโมกซ์
อยู่ เป็นของยากไซ้
ข้าพระองค์ก็จักพยายามรักษาความเลื่อมใสในพระผู้มีพระภาค
เท่าที่ข้าพระองค์มีอยู่ให้ดี ฯ
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพุทธพจน์นี้แล้ว ปริพาชกชื่อภคควโคตร ยินดี
ชื่นชม เพลิดเพลินพระภาสิตของพระผู้มีพระภาคแล้วแล ฯ

จบ ปาฐกสูตร ที่ ๑

๒. อุทุมพริกสูตร (๒๕)

[๑๘] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ เขาคิชฌกูฏ

เขตพระนครราช-

*คฤห์ ก็สมัยนั้น นิโครธปริพาชก

อาศัยอยู่ในปริพาชการามของพระนางอุทุมพริกา

พร้อมด้วยปริพาชกบริษัทหมู่ใหญ่ ประมาณ ๓,๐๐๐ ครั้งนั้น

สันธานคฤหบดี

ออกจากพระนครราชคฤห์ในเวลาบ่ายวันหนึ่งเพื่อจะเฝ้าพระผู้มีพระภาค
สันธาน-

*คฤหบดีดำริว่า

เวลานี้ยังไม่เป็นเวลาอันสมควรเพื่อจะเฝ้าพระผู้มีพระภาคก่อน

พระผู้มีพระภาคยังกำลังทรงหลีกเร้นอยู่ แม้ภิกษุทั้งหลายผู้อบรมใจ
ก็ไม่ใช่สมัย

ที่จะพบ ภิกษุทั้งหลายผู้อบรมใจก็ยังหลีกเร้นอยู่ ถ้ากระไร
เราควรจะไปหา

นิโครธปริพาชกยังปริพาชการามของพระนางอุทุมพริกา จึงเข้าไป ณ
ที่นั้น ฯ

[๑๙] สมัยนั้น นิโครธปริพาชกนั่งอยู่กับปริพาชกบริษัทหมู่ใหญ่ กำลัง

สนทนาตรัชนานกถาต่างเรื่อง ด้วยเสียงดั่งลั่นอีกทีก็ คือพูดเรื่องพระราช
เรื่องโจร

เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องกองทัพ เรื่องภัย เรื่องรบ เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า
เรื่องทีนอน เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยาน เรื่องบ้าน
เรื่องนิคม เรื่องชนบท เรื่องนคร เรื่องสตรี เรื่องบุรุษ เรื่องดื่มสุรา เรื่องตรอก
เรื่องท่าหน้า เรื่องคนที่ลวงลับไปแล้ว เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล
เรื่องความเจริญและความเสื่อม ด้วยประการนั้นๆ

พอนิโครธปริพาชกได้เห็น

สันธานคฤหบดีมาแต่ไกล จึงห้ามบริษัทยกของตนให้สงว่า

ของท่านทั้งหลายเบาๆ

เสียงหน่อย อย่าส่งเสียงอึงนัก สันธานคฤหบดีนี้

เป็นสาวกของพระสมณโคดม

กำลังมา

สาวกของพระสมณโคดมที่เป็นคฤหัสถ์นั่งผ้าขาวมีประมาณเท่าใด

อาศัยอยู่

ในเมืองราชคฤห์ บรรดาสาวกเหล่านั้น สันธานคฤหบดีนี้เป็นสาวกคนหนึ่ง
ท่าน

เหล่านั้นชอบเสียงเบาและกล่าวสรรเสริญคุณของเสียงเบา

บางทีสันธานคฤหบดี

นี้ทราบว่ บริษัทยกเสียงเบาแล้ว พึงสำคัญที่จะเข้ามาก็ได้

เมื่อนิโครธปริพาชก

กล่าวอย่างนี้แล้ว พวกปริพาชกเหล่านั้นได้พากันนิ่งอยู่ ฯ

[๒๐] ครั้งนั้นแล สันธานคฤหบดีเข้าไปหานิโครธปริพาชกถึงที่อยู่ ได้

ปราศรัยกับนิโครธปริพาชก

ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว ได้นั่ง ณ

ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้กล่าวกะนิโครธปริพาชกว่า

พวกปริพาชกอัญญเดียรฉิย์

ผู้เจริญเหล่านี้ มาพบมาประชุมพร้อมกันแล้วมีเสียงดั่งลั่นอีกทีก็

ชวนชวายุติรัจฉาน

กถาต่างเรื่องอยู่โดยประการอื่นแล คือชวนชวายเป็นเรื่องราวพระราชา เรื่องโจร
๗๑

ด้วยประการนั้นๆ ส่วนพระผู้มีพระภาคนั้น พระองค์ทรงเสพราวไพรในป่า
เสนาสนะอันสงัด มีเสียงน้อย มีเสียงกึกก้องน้อย ปราศจากลมแต่ชนผู้เดิน
เข้าออก สมควรแก่การทำความอันเร้นลับของมนุษย์

สมควรแก่การหลีกเร้นโดย

ประการอื่นแล เมื่อสันธานคฤหบดีกล่าวอย่างนี้แล้ว

นิโครธปริพาชกได้กล่าวกะ

สันธานคฤหบดีว่า เอาเถิด คฤหบดี

ท่านพึงรู้พระสมณโคดมจะทรงเจรจากับใคร

จะถึงการสนทนาด้วยใคร จะถึงความเป็นผู้ฉลาดด้วยพระปัญญา กว่าใคร
พระปัญญาของพระสมณโคดมฉิบหายเสียในเรือนอันสงัด

พระสมณโคดมไม่กล้า

เสด็จเที่ยวไปในบริษัท ไม่สามารถเพื่อจะทรงเจรจา

พระองค์ท่านทรงเสพที่อันสงัด

ณ ภายในอย่างเดียว อุปมาเหมือนแม่โคบอดเที่ยววนเวียน เสพที่อันสงัด
ณ

ภายใน ฉะนั้น เอาเถิด คฤหบดี พระสมณโคดมพึงเสด็จมาสู่บริษัทนี้ พวก
ข้าพเจ้าพึงสนทนาจะพระองค์ท่านด้วยปัญหาข้อเดียวเท่านั้น

เห็นจักพึงปบรัด

พระองค์ท่านเหมือนบุคคลปบรัดหม้อเปล่า ฉะนั้น ฯ

[๒๑] พระผู้มีพระภาคได้ทรงสดับการเจรจาของสันธานคฤหบดี กับ
นิโครธปริพาชกนี้ด้วยพระทิพยโสตธาตุ อันบริสุทธิ์ ล่วงโสตของมนุษย์
ครั้งนั้น

พระผู้มีพระภาคเสด็จลงจากภูเขาคิชฌกูฏ

แล้วเสด็จเข้าไปยังที่ให้เหยื่อแก่นกยูง

ที่ฝั่งสระโบกขรณีสุมาคธา ครั้นแล้ว เสด็จจงกรมอยู่ในที่แจ้ง ณ ที่ให้เหยื่อ
แก่นกยูง ที่ฝั่งสระโบกขรณีสุมาคธา

พอนิโครธปริพาชกได้เห็นพระผู้มีพระภาค

เสด็จลงกรรมอยู่ในที่แจ้ง ณ ที่ให้เหยื่อแก่นกยูง ที่ฝั่งสระโบกขรณีสุมาคธา
จึงห้าม

บริษัทของตนให้ส่งว่า ขอท่านทั้งหลายเบาๆ เสียงหน่อย
อย่าส่งเสียงอึงนัก

พระสมณโคดมนี้ เสด็จลงกรรมอยู่ในที่แจ้ง ณ ที่ให้เหยื่อแก่นกยูง ที่ฝั่ง
สระโบกขรณีสุมาคธา พระองค์ท่านโปรดเสียงเบา

และกล่าวสรรเสริญคุณของ

เสียงเบา บางทีพระองค์ท่านทรงทราบว่า บริษัทนี้มีเสียงเบาแล้ว
พึงสำคัญที่จะ

เสด็จเข้ามาก็ได้ ถ้าว่าพระสมณโคดมจะพึงเสด็จมาสู่บริษัทนี้ไซ้
เราจะพึงทูลถาม

ปัญหาจะพระองค์ท่านว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ธรรมของพระผู้มีพระภาคสำหรับทรง

แนะนำพระสาวกนั้นชื่ออะไร ธรรมชื่ออะไร
สำหรับรู้แจ้งชัดอาทิพรหมจรรย์

อันเป็นที่อาศัยอยู่แห่งพระสาวกที่พระผู้มีพระภาคทรงแนะนำ
แล้วถึงความยินดี

เมื่อนิโครธปริพาชกกล่าวอย่างนี้แล้ว

พวกปริพาชกเหล่านั้นได้พากันนิ่งอยู่ ฯ

[๒๒] เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปหานิโครธปริพาชก ถึงที่อยู่แล้ว
นิโครธปริพาชกจึงกราบทูลเชิญพระผู้มีพระภาคว่า

ขอเชิญพระผู้มีพระภาคเสด็จ

มาเถิด พระเจ้าข้า พระองค์เสด็จมาดีแล้ว นานๆ

พระองค์จึงจะมีโอกาสเสด็จ

มาที่นี้ ขอเชิญประทับนั่ง นี้อาสนะที่จัดไว้

พระผู้มีพระภาคประทับนั่งบนอาสนะ

ที่จัดไว้ ฝ่ายนิโครธปริพาชกถือเอาอาสนะตำแหน่งหนึ่ง นั่ง ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

แล้ว ฯ

พระผู้มีพระภาครับสั่งถามนิโครธปริพาชกว่า ดูกรนิโครธะ บัดนี้ พวก

ท่านนั่งสนทนากันด้วยเรื่องอะไรหนอ

และเรื่องอะไรเล่าที่พวกท่านสนทนาค้างอยู่

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว นิโครธปริพาชกได้กราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์

ผู้เจริญ พวกข้าพระองค์ได้เห็นพระผู้มีพระภาคเสด็จลงกรรมอยู่ในที่แจ้ง ณ
ที่ให้

เหยื่อแก่นกยูง ที่ฝั่งสระโบกขรณีสุมาคธา จึงได้กล่าวอย่างนี้ว่า

ถ้าว่าพระสมณโคดม

จะพึงเสด็จมาสู่บริษัทนี้ไซ้ พวกเราจะพึงถามปัญหานี้กะพระองค์ท่านว่า

ข้าแต่

พระองค์ผู้เจริญ

ธรรมของพระผู้มีพระภาคสำหรับทรงแนะนำพระสาวกนั้นชื่ออะไร

ธรรมชื่ออะไรสำหรับรู้แจ้งชัด

อาทิพรหมจรรย์อันเป็นที่อาศัยอยู่แห่งพระสาวก

ที่พระผู้มีพระภาคทรงแนะนำ แล้วถึงความยินดี ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

เรื่องนี้แล

ที่พวกข้าพระองค์สนทนาค้างอยู่ พอดีพระองค์เสด็จมาถึง

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกรนิโครธ การที่ท่านมีความเห็นไปทางหนึ่ง มีความพอใจไปทางหนึ่ง

มีความ

ชอบใจไปทางหนึ่ง ไม่มีความพยายาม ไม่มีลัทธิอาจารย์

ยากที่จะรู้ธรรมที่เรา

แนะนำพระสาวก ยากที่จะรู้ธรรมสำหรับรู้แจ้งชัด

อาทิพรหมจรรย์อันเป็นที่อาศัย

อยู่แห่งพระสาวกที่เราแนะนำ แล้วถึงความยินดี เชิญเถิดนิโครธ

ท่านจงถาม

ปัญหาในการหนายบาปอย่างยิ่ง ในลัทธิอาจารย์ของตนกะเราว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ

การหนายบาปด้วยตบะที่บริบูรณ์ มีอย่างไรหนอแล ที่ไม่บริบูรณ์ มีอย่างไร

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว
พวกปริพาชกเหล่านั้นได้เป็นผู้มีเสียงดังลั่น
อีกทีขึ้นว่า อัสจรรยัณิก ท่านผู้เจริญ ไม่เคยมีมา ท่านผู้เจริญ
พระสมณโคดม
มีฤทธิ์ มีอานุภาพมาก พระองค์จักหยุดวาทะของพระองค์ไว้
จักพิจารณาด้วยวาทะ
ของผู้อื่น ฯ

[๒๓] ครั้งนั้น

นิโครธปริพาชกห้ามพวกปริพาชกเหล่านั้นให้เบาเสียงแล้ว
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกข้าพระองค์แล
กล่าวการ

หน่ายปาปด้วยตบะ ตัดการหน่ายบาปด้วยตบะอยู่
การหน่ายบาปด้วยตบะที่บริบูรณ์
มีอย่างไรหนอแล ที่ไม่บริบูรณ์ มีอย่างไร ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรนิโครธะ
บุคคลผู้มีตบะในโลกนี้เป็นคนเปลือย
ไร้มรรยาท เลียมมือ เขาเชิญให้รับภิกษาก็ไม่มา เขาเชิญให้หยุดก็ไม่หยุด
ไม่รับ

ภิกษาที่เขานำมาไว่ก่อน ไม่รับภิกษาที่เขาทำเฉพาะ
ไม่รับภิกษาที่เขานิมนต์ เขาไม่

รับภิกษาปากหม้อ ไม่รับภิกษาจากหม้อข้าว

ไม่รับภิกษาที่บุคคลยื่นคร่อมธรณี

ประตุนำมา ไม่รับภิกษาที่บุคคลยื่นคร่อมครกนำมา

ไม่รับภิกษาที่บุคคลยื่นคร่อม

สากนำมา ไม่รับภิกษาที่บุคคลยื่นคร่อมท่อนไม้นำมา ไม่รับภิกษาของคน
๒ คน

ที่กำลังบริโภคอยู่ ไม่รับภิกษาของหญิงมีครรภ์

ไม่รับภิกษาของหญิงที่กำลังให้ลูก

ดื่มนม ไม่รับภิกษาที่เขานัดแนะกันทำไว้

ไม่รับภิกษาในที่ซึ่งสุนัขได้รับเลี้ยงดู ไม่รับ

ในที่แมลงวันไต่ตอมเป็นกลุ่ม ไม่กินปลา ไม่กินเนื้อ ไม่ดื่มสุรา ไม่ดื่มเมรัย
รักษา ไม่ดื่มยาตอง เขารับรักษาที่เรือนหลังเดียว
เยียวยาอัตภาพด้วยข้าวคำเดียวบ้าง
รับรักษาที่เรือน ๒ หลัง เยียวยาอัตภาพด้วยข้าว ๒ คำบ้าง
รับรักษาที่เรือน ๗ หลัง
เยียวยาอัตภาพด้วยข้าว ๗ คำบ้าง
เยียวยาอัตภาพด้วยรักษาในถาดน้อยใบเดียวบ้าง
๒ ใบบ้าง ๗ ใบบ้าง กินอาหารที่มีระหว่างเว้นวันหนึ่งบ้าง ๒ วันบ้าง ๗
วันบ้าง
เป็นผู้ประกอบด้วยความชวนชวายในการบริโภครัตที่เวียนมา
มีระหว่างเว้นตั้งถึง-
*เดือนเช่นนี้บ้าง เขาเป็นผู้มีผักตองเป็นรักษาบ้าง
มีข้าวฟ่างเป็นรักษาบ้าง มีลูก
เดือยเป็นรักษาบ้าง มีกากข้าวเป็นรักษาบ้าง
มียางหรือสาหร่ายเป็นรักษาบ้าง
มีรำเป็นรักษาบ้าง มีข้าวตังเป็นรักษาบ้าง มีกำยานเป็นรักษาบ้าง
มีหญ้าเป็นรักษา
บ้าง มีโคมัยเป็นรักษาบ้าง มีเงาะและผลไม้ในป่าเป็นอาหาร
บริโภครัตผลไม้หล่นเอง
เยียวยาอัตภาพ เขาทรงผ้าปานบ้าง ผ้าแกมกันบ้าง ผ้าห่อศพบ้าง
ผ้าบังสกุลบ้าง
ผ้าเปลือกไม้บ้าง หนังสือบ้างหนังสือทั้งเล่มบ้าง ผ้าคากรองบ้าง
ผ้าเปลือกปอกรอง
บ้าง ผ้าผลไม้กรองบ้าง ผ้ากัมพลทำด้วยนมคนบ้าง
ผ้ากัมพลทำด้วยขนสัตว์บ้าง ผ้าทำ
ด้วยขนปีกนกเค้าบ้าง เป็นผู้ถอนผมและหนวด
คือประกอบความชวนชวายในการ
ถอนผมและหนวดบ้าง เป็นผู้ย็นคือห้ามอาสนะบ้าง เป็นผู้กระโหย่ง
คือประกอบ

ความเพียรในการกระโหย่งบ้าง
เป็นผู้นอนบนหนามคือสำเร็จการนอนบนหนามบ้าง
สำเร็จการนอนบนแผ่นกระดานบ้าง สำเร็จการนอนบนเนินดินบ้าง
เป็นผู้นอน
ตะแคงข้างเดียวบ้าง เป็นผู้หมักหมมด้วยธุลีบ้าง เป็นผู้อยู่กลางแจ้งบ้าง
เป็นผู้นั่ง
บนอาสนะตามที่ลาดไว้บ้าง เป็นผู้บริโศคคุณ
คือประกอบความชวนชวายในการ
บริโศคคุณบ้าง เป็นผู้ห้ามน้ำเย็น คือชวนชวายในการห้ามน้ำเย็นบ้าง
เป็นผู้อาบน้ำ
วันละ ๓ ครั้ง คือประกอบความชวนชวายในการลงน้ำบ้าง ดูกรนิโครธะ
ท่าน
จะสำคัญความข้อนั้นอย่างไร ถ้าเมื่อเป็นเช่นนี้ การหน่ายบาปด้วยตบะ
เป็นการ
หน่ายบริบูรณ์หรือไม่บริบูรณ์ ฯ
นิโครธปริพาชกกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเป็นเช่นนี้ การ
หน่ายบาปด้วยตบะ เป็นการหน่ายบริบูรณ์หามิได้ ฯ
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรนิโครธะ
เรากล่าวอุปกิเลสมากอย่างในการ
หน่ายบาปด้วยตบะ แม้ที่บริบูรณ์แล้ว อย่างนี้แล ฯ
[๒๔] นิโครธปริพาชกทูลถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ก็พระผู้มีพระภาค
ตรัสอุปกิเลสมากอย่างในการหน่ายบาปด้วยตบะที่บริบูรณ์แล้วอย่างนี้
อย่างไรเล่า ฯ
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรนิโครธะ บุคคลผู้มีตบะในโลกนี้ย่อมถือ
มั่นตบะ เขาเป็นผู้ดีใจ มีความดำริบริบูรณ์ด้วยตบะนั้น แม้ข้อที่ผู้มีตบะ
ถือมั่นตบะ
ดีใจ มีความดำริบริบูรณ์ด้วยตบะนั้น นี่แล
ย่อมเป็นอุปกิเลสแก่บุคคลผู้มีตบะ ฯ

ดูกรนิโครธะ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอยู่อีก
บุคคลผู้มีตบะย่อมถือมั่นตบะ
เขาย่อมยกตนข่มผู้อื่นด้วยตบะนั้น แม้ข้อที่ผู้มีตบะ ถือมั่นตบะ
ยกตนข่มผู้อื่นด้วย
ตบะนั้น นี่แล ย่อมเป็นอุปกิเลสแก่บุคคลผู้มีตบะ ฯ

ดูกรนิโครธะ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอยู่อีก
บุคคลผู้มีตบะย่อมถือมั่นตบะ
เขาย่อมเมา ย่อมลืมสติ ย่อมถึงความเมาด้วยตบะนั้น แม้ข้อที่ผู้มีตบะ
ถือมั่นตบะ
เมา ลืมสติ ถึงความเมาด้วยตบะนั้น นี่แล
ย่อมเป็นอุปกิเลสแก่บุคคลผู้มีตบะ ฯ

ดูกรนิโครธะ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอยู่อีก บุคคลผู้มีตบะ
ย่อมถือมั่นตบะ
เขาให้ลาภสักการะและความสรรเสริญเกิดขึ้นด้วยตบะนั้น เขาเป็นผู้ดีใจ
มีความ
ดำริบริบูรณ์ด้วยลาภสักการะและความสรรเสริญนั้น แม้ข้อที่ผู้มีตบะ ดีใจ
มีความ
ดำริบริบูรณ์ด้วยลาภสักการะและความสรรเสริญนั้น นี่แล
ย่อมเป็นอุปกิเลสแก่
บุคคลผู้มีตบะ ฯ

ดูกรนิโครธะ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอยู่อีก
บุคคลผู้มีตบะย่อมถือมั่นตบะ
เขาให้ลาภสักการะและความสรรเสริญเกิดขึ้นด้วยตบะนั้น
เขาย่อมยกตนข่มผู้อื่น
ด้วยสักการะและความสรรเสริญนั้น แม้ข้อที่ผู้มีตบะ ถือมั่นตบะ
ยังลาภสักการะ
และความสรรเสริญให้เกิดขึ้นด้วยตบะนั้น
ยกตนข่มผู้อื่นด้วยลาภสักการะและความ
สรรเสริญนั้นนี่แล ย่อมเป็นอุปกิเลสแก่บุคคลผู้มีตบะ ฯ

ดูกรนิโครธะ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอีก บุคคลผู้มีตบะย่อมถือมั่นตบะ

เขาให้ลาภสักการะและความสรรเสริญเกิดขึ้นด้วยตบะนั้น เขาย่อมเมาย่อมลืมสติ

ย่อมถึงความเมาด้วยลาภสักการะและความสรรเสริญนั้น แม้ข้อที่ผู้มีตบะถือนั้นตบะ

ยังลาภสักการะและความสรรเสริญให้เกิดขึ้นด้วยตบะนั้น เมา ลืมสติถึงความเมา

ด้วยลาภสักการะและความสรรเสริญนั้น นี่แล
ย่อมเป็นอุปกิเลสแก่บุคคลผู้มีตบะ ๔

ดูกรนิโครธ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอยู่อีก บุคคลผู้มีตบะ
ย่อมถือนั้นตบะ

ย่อมถึงส่วน ๒ ในโกชนะทั้งหลายว่า สิ่งนี้ควรแก่เรา สิ่งนี้ไม่ควรแก่เรา
ก็สิ่งใดแล

ไม่ควรแก่เขา เขามุ่งละสิ่งนั้นเสีย แต่ส่วนสิ่งใดควรแก่เขา เขากำหนด
ลืมสติ

ติดสิ่งนั้น ไม่แลเห็นโทษ ไม่มีปัญญาคิดสลัดออก บริโภคอยู่ แม้ข้อนี้แล
ย่อม

เป็นอุปกิเลสแก่บุคคลผู้มีตบะ ๔

ดูกรนิโครธ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอยู่อีก บุคคลผู้มีตบะ
ย่อมถือนั้นตบะ

ด้วยคิดว่า พระราชา มหาอำมาตย์ของพระราชา क्षัตริย์ พราหมณ์
คฤหบดี เดียรถีย์

จักสักการะเรา เพราะเหตุแห่งความใคร่ลาภสักการะและความสรรเสริญ
แม้ข้อ

นี้แล ย่อมเป็นอุปกิเลสแก่บุคคลผู้มีตบะ ๔

ดูกรนิโครธ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอยู่อีก บุคคลผู้มีตบะ ย่อมเป็นผู้
รุกรานสมณะหรือพราหมณ์อื่นแต่ที่ไหนๆ ว่า ก็ไฉน
ผู้นี้เลี้ยงชีพด้วยวัตถุหลาย

อย่าง กินวัตถุต่างๆ อย่าง คือพืชเกิดแต่เง่า พืชเกิดแต่ลำต้น พืชเกิดแต่ผล
พืชเกิดแต่ยอด พืชเกิดแต่เมล็ดเป็นที่ครบห้า

ปลายฟันของผู้นี้คมประดุจสายฟ้า

คนทั้งหลายย่อมจำกันได้ด้วยวาหะว่าเป็นสมณะ แม้ชื่อนี้แล
ย่อมเป็นอุปกิเลสแก่
บุคคลผู้มีตบะ ฯ

ดูกรนิโครธ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอยู่อีก บุคคลผู้มีตบะเห็นสมณะหรือ
พราหมณ์อื่น ที่เขาสักการะ เคารพ นับถือ บูชาอยู่ในสกุลทั้งหลาย
เขาดำริอย่างนี้ว่า

คนทั้งหลายย่อมสักการะ เคารพ นับถือ บูชา สมณะหรือพราหมณ์ชื่อนี้แล
ผู้เลี้ยงชีพด้วยวัตถุหลายอย่าง ในสกุลทั้งหลาย แต่ไม่สักการะ ไม่เคารพ
ไม่นับถือ

ไม่บูชาเราผู้มีตบะ เลี้ยงชีพด้วยวัตถุเศร้าหมอง
เขาเป็นผู้ให้ความริษยาและความตระ
หึงเกิดขึ้นในสกุลทั้งหลาย ดังนี้ แม้ชื่อนี้แล
ย่อมเป็นอุปกิเลสแก่บุคคลผู้มีตบะ ฯ

ดูกรนิโครธ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอยู่อีก บุคคลผู้มีตบะ เป็นผู้นั่งในที่
เป็นทางที่คนแลเห็น แม้ชื่อนี้แล ย่อมเป็นอุปกิเลสแก่บุคคลผู้มีตบะ ฯ

ดูกรนิโครธ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอยู่อีก บุคคลผู้มีตบะ
ย่อมเที่ยวแสดง
ตนไปในสกุลทั้งหลายว่า กรรมแม้นี้อยู่ในตบะของเรา
กรรมแม้นี้อยู่ในตบะของเรา
แม้ชื่อนี้แล ย่อมเป็นอุปกิเลสแก่บุคคลผู้มีตบะ ฯ

ดูกรนิโครธ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอยู่อีก
บุคคลผู้มีตบะย่อมเสพโทษอัน
ปกปิดบางอย่าง เขาถูกผู้อื่นถามว่า โทษนี้ควรแก่ท่านหรือ
กล่าวโทษที่ไม่ควรว่าควร
กล่าวโทษที่ควรว่าไม่ควร เขาเป็นผู้กล่าวเท็จทั้งรู้ อยู่ ดังนี้ แม้ชื่อนี้แล
ย่อมเป็น

อุปกิเลสแก่บุคคลผู้มีตบะ ฯ

ดูกรนิโครธ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอยู่อีก บุคคลผู้มีตบะ
เมื่อพระตถาคต

หรือสาวกของพระตถาคตแสดงธรรมอยู่

ย่อมไม่พออนตามปริยายซึ่งควรจะพออนตาม

อันมีอยู่ แม้ข้อนี้แล ย่อมเป็นอุปกิเลสแก่บุคคลผู้มีตบะ ๔

ดูกรนิโครธ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอยู่อีก บุคคลผู้มีตบะเป็นผู้มักโกรธ

มักผูกโกรธ แม้ข้อนี้แล ย่อมเป็นอุปกิเลสแก่บุคคลผู้มีตบะ ๔

ดูกรนิโครธ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอยู่อีก บุคคลผู้มีตบะเป็นผู้มีความ
ลบหลู่ ตีเสมอ ริษยา ตระหนี่ โอ้อวด มีมารยา กระด้าง ถือตัวจัด เป็นผู้มีความ
ปรารถนาลามก ไปสู่อำนาจแห่งความปรารถนาอันลามก
เป็นมิฉนาทฐิ

ประกอบด้วยทิฐิอันดังถึงที่สุด เป็นผู้ลบล้างทิฐิเอง เป็นผู้ถือมั่น
สละคืนได้ยาก

แม้ข้อนี้แล ย่อมเป็นอุปกิเลสแก่บุคคลผู้มีตบะ ๔

ดูกรนิโครธ ท่านจะพึงสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน
การหนายบาปด้วย

ตบะเหล่านี้ เป็นอุปกิเลสหรือไม่เป็นอุปกิเลส ๔

นิโครธปริพาชกกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
การหนายบาปด้วยตบะ

เหล่านี้ เป็นอุปกิเลสแน่แท้ ไม่เป็นอุปกิเลสหาไม่ได้ บุคคลผู้มีตบะในโลกนี้
พึงเป็น

ผู้ประกอบด้วยอุปกิเลสเหล่านี้มีครบทุกอย่าง ข้อนี้แล เป็นฐานะที่จะมีได้
จะป่วย

กล่าวไปไยถึงอุปกิเลสเพียงบางข้อๆ ๔

[๒๕] ดูกรนิโครธ บุคคลผู้มีตบะในโลกนี้ ย่อมถือมั่นตบะ เขาเป็นผู้
ไม่ดีใจ ไม่มีความดำริบริบูรณ์ ด้วยตบะนั้น ข้อที่ผู้มีตบะ ถือมั่นตบะ
ไม่ดีใจ

ไม่มีความดำริบริบูรณ์ ด้วยตบะนั้น อย่างนี้
เขาย่อมเป็นผู้บริสุทธิในฐานะนั้น ๔

ดูกรนิโครธ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอยู่อีก บุคคลผู้มีตบะ
ย่อมถือมั่นตบะ

เขาย่อมไม่ยกตน ไม่ชมผู้อื่น ด้วยตบะนั้น ... อย่างนี้ เขาย่อมเป็นผู้บริสุทธิ

ในฐานะนั้น ๑

ดูกรนิโครธะ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอยู่อีก บุคคลผู้มีตบะ
ย่อมถ่อมมันตบะ

เขาย่อมไม่เมา ไม่ลืมสติ ย่อมไม่ถึงความเมา ด้วยตบะนั้น ... อย่างนี้
เขาย่อม

เป็นผู้บริสุทธิ์ในฐานะนั้น ๑

ดูกรนิโครธะ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอยู่อีก บุคคลผู้มีตบะ
ย่อมถ่อมมันตบะ

เขาให้ลาภสักการะและความสรรเสริญ เกิดขึ้นด้วยตบะนั้น
เขาเป็นผู้ไม่ติใจ

ไม่มีความดำริบริบูรณ์ด้วยลาภสักการะและความสรรเสริญนั้น ... อย่างนี้
เขาย่อม

เป็นผู้บริสุทธิ์ในฐานะนั้น ๑

ดูกรนิโครธะ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอยู่อีก บุคคลผู้มีตบะ
ย่อมถ่อมมันตบะ

เขาให้ลาภสักการะและความสรรเสริญ เกิดขึ้นด้วยตบะนั้น
เขาย่อมไม่ยกตน

ไม่ชมผู้อื่น ด้วยลาภสักการะและความสรรเสริญนั้น ... อย่างนี้
เขาเป็นผู้บริสุทธิ์

ในฐานะนั้น ๑

ดูกรนิโครธะ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอยู่อีก บุคคลผู้มีตบะ
ย่อมถ่อมมันตบะ

ย่อมไม่ถึงส่วน ๒ ในโภชนะทั้งหลายว่า สิ่งนี้ควรแก่เรา สิ่งนี้ไม่ควรแก่เรา
ก็สิ่งใดแลไม่ควรแก่เขา เขาไม่มุ่งละสิ่งนั้นเสีย ส่วนสิ่งใดควรแก่เขา เขาไม่
กำหนด ไม่ลืมสติ ไม่ติดสิ่งนั้น แลเห็นโทษ มีปัญญาคิดสลัดออก บริโภค
อยู่ อย่างนี้ เขาย่อมเป็นผู้บริสุทธิ์ในฐานะนั้น ๑

ดูกรนิโครธะ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอยู่อีก บุคคลผู้มีตบะ
ย่อมถ่อมมันตบะ

แต่เขาไม่คิดว่า พระราชา มหาอำมาตย์ของพระราชา กษัตริย์ พราหมณ์
คฤหบดี

เดียรธีย์ จักสัการะเรา

เพราะเหตุแห่งความใคร่ลาภสักการะและความสรรเสริญ

อย่างนี้ เขาย่อมเป็นผู้บริสุทธิในฐานะนั้น ฯ

ดูกรนิโครธะ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอยู่อีก บุคคลผู้มีตบะ ไม่เป็นผู้
รุกรานสมณะหรือพราหมณ์อื่นว่า ก็โชน ผู้นี้เลี้ยงชีพด้วยวัตถุหลายอย่าง
กินวัตถุ

ทุกๆ อย่าง คือ พืชเกิดแต่เง่า พืชเกิดแต่ลำต้น พืชเกิดแต่ผล
พืชเกิดแต่ยอด

พืชเกิดแต่เมล็ดเป็นที่ครบห้า ปลายพินของผู้นี้คมประดุจสายฟ้า
คนทั้งหลายย่อม

จำกันได้ด้วยวาหะเป็นสมณะ อย่างนี้ เขาย่อมเป็นผู้บริสุทธิในฐานะนั้น ฯ

ดูกรนิโครธะ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอยู่อีก บุคคลผู้มีตบะ เห็นสมณะ
หรือพราหมณ์อื่นที่เขาสักการะเคารพนับถือบูชาอยู่ในสกุลทั้งหลาย
เขาไม่ด่า

อย่างนี้ว่า คนทั้งหลายย่อมสักการะ เคารพนับถือ
บูชาสมณะหรือพราหมณ์ชื่อนี้แล

ผู้เลี้ยงชีพด้วยวัตถุหลายอย่างในสกุลทั้งหลาย แต่ไม่สักการะ ไม่เคารพ
ไม่นับถือ

ไม่บูชาเราผู้มีตบะ เลี้ยงชีพด้วยวัตถุเศร้าหมอง
เขาไม่ให้ความริษยาและความตระ

หึงเกิดขึ้นในสกุลทั้งหลาย ดังนี้ อย่างนี้ เขาย่อมเป็นผู้บริสุทธิในฐานะนั้น
ฯ

ดูกรนิโครธะ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอยู่อีก บุคคลผู้มีตบะ เป็นผู้ไม่นั่ง
ในที่ที่เป็นทางที่คนแลเห็น อย่างนี้ เขาย่อมเป็นผู้บริสุทธิในฐานะนั้น ฯ

ดูกรนิโครธะ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอยู่อีก บุคคลผู้มีตบะ ย่อมไม่เที่ยว
แสดงตนไปในสกุลทั้งหลายว่า กรรมแม้นี้อยู่ในตบะ ของเรา
กรรมแม้นี้อยู่ในตบะ

ของเรา อย่างนี้ เขาย่อมเป็นผู้บริสุทธิในฐานะนั้น ฯ

ดูกรนิโครธะ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอยู่อีก บุคคลผู้มีตบะ ย่อมไม่เสพ

โทษอันปกปิดบางอย่าง เขาถูกผู้อื่นถามว่า โทษนี้ควรแก้ท่านหรือ
กล่าวโทษที่

ไม่ควรว่าไม่ควร กล่าวโทษที่ควรว่าควร เขาเป็นผู้ไม่กล่าวเท็จทั้งรู้ๆ ดังนี้
อย่างนี้ เขาย่อมเป็นผู้บริสุทธิ์ในฐานะนั้น ฯ

ดูกรนิโครธ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอยู่อีก บุคคลผู้มีตบะ
เมื่อพระตถาคต

หรือสาวกของพระตถาคตแสดงธรรมอยู่
ย่อมพออนตามปริยายซึ่งควรพออนตามอันมี
อยู่อย่างนี้ เขาย่อมเป็นผู้บริสุทธิ์ในฐานะนั้น ฯ

ดูกรนิโครธ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอยู่อีก บุคคลผู้มีตบะ
ไม่เป็นผู้มักโกรธ

ไม่มักผูกโกรธ อย่างนี้ เขาย่อมเป็นผู้บริสุทธิ์ในฐานะนั้น ฯ

ดูกรนิโครธ คำอื่นที่ควรกล่าวยังมีอยู่อีก บุคคลผู้มีตบะ
ไม่เป็นผู้มีความ

ลบหลู่ ไม่ตีเสมอ ไม่ริษยา ไม่ตระหนี่ ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยา ไม่กระด้าง
ไม่ถือตัวจัด ไม่เป็นผู้มีความปรารถนาลามก

ไม่ไปสู่อำนาจแห่งความปรารถนา

อันลามก ไม่เป็นมิฉนาหิฐิ ไม่ประกอบด้วยหิฐิอันดังถึงที่สุด

ไม่เป็นผู้ลบล้างหิฐิเอง

ไม่เป็นผู้ถือมั่น สละคืนได้ง่าย อย่างนี้ เขาย่อมเป็นผู้บริสุทธิ์ในฐานะนั้น ฯ

ดูกรนิโครธ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ถ้าเมื่อเป็นเช่นนี้ การ
หน่ายบาปด้วยตบะ จะบริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์ ฯ

นิโครธปริพาชกกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเป็นเช่นนี้ การ
หน่ายบาปด้วยตบะเหล่านี้บริสุทธิ์แน่แท้ ไม่บริสุทธิ์หาไม่ได้

เป็นกิจริยาที่ถึงยอดและ

ถึงแก่น พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรนิโครธ การหน่ายบาปด้วยตบะ
ด้วยเหตุ

เพียงเท่านั้น เป็นกิจริยาที่ถึงยอดถึงแก่น หาไม่ได้ ที่แท้

เป็นกิจริยาที่ถึงเสกิตเท่านั้น ฯ

[๒๖] นิโครธปริพาชกกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็การหน่าย

บาปด้วยตบะ เป็นกิริยาที่ถึงยอดและถึงแก่น ด้วยเหตุเพียงเท่าไร
ขอประทาน

พระวโรกาส

ขอพระผู้มีพระภาคจงให้ข้าพระองค์ถึงยอดถึงแก่นแห่งการหน่ายบาป
ด้วยตบะเถิด ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรนิโครธะ บุคคลผู้มีตบะในโลกนี้ เป็นผู้
สังวรแล้วด้วยสังวร ๔ ประการ ๔ ประการเป็นไฉน

ดูกรนิโครธะ บุคคลผู้มีตบะในโลกนี้

๑. ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ใช้ผู้อื่นให้ฆ่าสัตว์ เมื่อผู้อื่นฆ่าสัตว์ ไม่เป็นผู้ดีใจ ฯ

๒. ไม่ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ ไม่ใช้ให้ผู้อื่นถือเอาสิ่งของที่
เจ้าของเขาไม่ได้ให้ เมื่อผู้อื่นถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ ไม่เป็น
ผู้ดีใจ ฯ

๓. ไม่พูดเท็จ ไม่ใช้ผู้อื่นให้พูดเท็จ เมื่อผู้อื่นพูดเท็จ ไม่เป็นผู้ดีใจ ฯ

๔. ไม่เสพกามคุณ ไม่ใช้ให้ผู้อื่นเสพกามคุณ เมื่อผู้อื่นเสพกามคุณ
ไม่เป็นผู้ดีใจ ฯ

ดูกรนิโครธะ บุคคลผู้มีตบะเป็นผู้สังวรแล้วด้วยสังวร ๔ ประการอย่างนี้
ดูกรนิโครธะ เพราะว่าบุคคลผู้มีตบะเป็นผู้สังวรแล้วด้วยสังวร ๔ ประการ
ข้อนี้

จะกล่าวต่อไปนี้ จึงเป็นลักษณะของเขา เพราะเป็นผู้มีตบะ
เขารักษาถึงซึ่งศีล

ไม่เวียนมาเพื่อเพศอันเลว เขาเสพเสนาสนะอันสงัด คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา
ชอกเขา ถ้ำในภูเขา ป่าช้า ป่าชด ที่แจ้ง ลอมฟาง ในปัจฉาภต เขากลับ
จากบิณฑบาตแล้ว นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้จำเพาะหน้า

เขาละความ

เพ่งเล็งในโลกเสียแล้ว มีใจปราศจากความเพ่งเล็ง

ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จาก

ความเพ่งเล็งได้ ละความประทุษร้าย คือ พยาบาท ไม่พยาบาท

มีความกรุณา

หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่

ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากความประทุษร้าย คือ

พยายามได้ ละถินมิหะแล้ว เป็นผู้ปราศจากถินมิหะ

มีความกำหนดหมายอยู่

ที่แสงสว่าง มีสติ มีสัมปชัญญะอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากถินมิหะได้

ละอรรถจกทุกกจะ เป็นผู้ไม่พึงชาน มีจิตสงบ ณ ภายในอยู่

ย่อมชำระจิตให้

บริสุทธิ์จากอรรถจกทุกกจะได้ ละวิจิกจนา เป็นผู้ข้ามวิจิกจนา

ไม่มีความสงสัย

ในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากวิจิกจนาได้

เขาละนิวรรณ์ ๕

เหล่านี้ อันเป็นอุปกิเลสแห่งใจที่ทำให้ปัญญาถอยกำลัง

มีใจประกอบด้วยเมตตา

แผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่สอง ทิศที่สาม ทิศที่สี่ก็เหมือนกัน ตามนัยนี้
ทั้ง

เบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลก ห้วสัตว์ทุกเหล่า

ในที่ทุกสถาน

ด้วยใจอันประกอบด้วยเมตตา อันไพบูลย์ ถึงความเป็นใหญ่

หาประมาณมิได้ ไม่

มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ เขามีใจประกอบด้วยกรุณา

แผ่ไปตลอดทิศหนึ่ง

อยู่ ทิศที่สอง ทิศที่สาม ทิศที่สี่ก็เหมือนกัน ตามนัยนี้ ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง

เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลก ห้วสัตว์ทุกเหล่า

ในที่ทุกสถานด้วยใจอันประกอบ

ด้วยกรุณา อันไพบูลย์ ถึงความเป็นใหญ่ หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร

ไม่มีความ

เบียดเบียนอยู่ เขามีใจประกอบด้วยมุทิตา แผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่

ทิศที่สอง

ทิศที่สาม ทิศที่สี่ ก็เหมือนกัน ตามนัยนี้ ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง

แผ่ไปตลอดโลก ห้วสัตว์ทุกเหล่า ในที่ทุกสถาน

ด้วยใจอันประกอบด้วยมุทิตา

อันไพบุลย์ ถึงความเป็นใหญ่ หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร
ไม่มีความเบียดเบียน

อยู่ เขามีใจประกอบด้วยอุเบกขา แผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่สอง
ทิศที่สาม

ทิศที่สี่ก็เหมือนกัน ตามนัยนี้ ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอด
โลก ทัวสัตว์ทุกเหล่า

ในที่ทุกสถานด้วยใจอันประกอบด้วยอุเบกขาอันไพบุลย์

ถึงความเป็นใหญ่ หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ ฯ

ดูกรนิโครธ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ถ้าเมื่อเป็นเช่นนี้ การ
หน่ายบาปด้วยตบะ จะบริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์ ฯ

นิโครธปริพาชกกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเป็นเช่นนี้ การ
หน่ายบาปด้วยความเพียร บริสุทธิ์แน่แท้ ไม่บริสุทธิ์หามิได้
เป็นกิจริยาที่ถึงยอด

และถึงแก่น พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรนิโครธ การหน่ายบาปด้วยตบะ
ด้วย

เหตุเพียงเท่านั้น เป็นกิจริยาที่ถึงยอดหรือถึงแก่นหามิได้ ที่แท้

เป็นกิจริยาที่ถึงเปลือก

เท่านั้น ฯ

[๒๗] นิโครธปริพาชกกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็การหนาย
บาปด้วยตบะ เป็นกิจริยาที่ถึงยอดและถึงแก่น ด้วยเหตุเพียงเท่าไร

ขอประทาน

พระวโรกาส

ขอพระผู้มีพระภาคจงให้ข้าพระองค์ถึงยอดถึงแก่นแห่งการหน่ายบาป
ด้วยตบะเถิด ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรนิโครธ บุคคลผู้มีตบะในโลกนี้ เป็นผู้
สังวรแล้วด้วยสังวร ๔ ประการ ๔ ประการเป็นไฉน ฯล ฯ ดูกรนิโครธ
เพราะ

ว่า บุคคลผู้มีตบะ เป็นผู้สังวรแล้วด้วยสังวร ๔ ประการ

ข้อที่จะกล่าวต่อไปนี้

จึงเป็นลักษณะของเขา เพราะเป็นผู้มีตบะ เขารักษาถึงซึ่งศีล
ไม่เวียนมาเพื่อเพศ

อันเลว เขาเสพเสนาสนะอันสงัด ฯลฯ เขาละนิวรรณ์ ๕ เหล่านี้
อันเป็นอุปกิเลส

แห่งใจ ที่ทำให้ปัญญาถอยกำลง มีใจประกอบด้วยเมตตา
แผ่ไปตลอดทิศหนึ่ง

อยู่ ฯลฯ เขาย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ
ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง

สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง ฯลฯ สิบชาติบ้าง ยี่สิบ
ชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง
พันชาติ

บ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง
ตลอดวิวัฏฏกัปเป็นอัน

มากบ้าง ตลอดสังวัฏฏวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้างว่า ในภพโน้น
เรามีชื่ออย่างนั้น

มีโคตรอย่างนั้นมีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น
เสวยสุขเสวยทุกขอย่างนั้นๆ

มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้วได้ไปเกิดในภพโน้น
แม้ในภพ

นั้น เราก็ได้มีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น
มีอาหารอย่าง

นั้น เสวยสุขเสวยทุกขอย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น
ครั้นจุติจากภพนั้น

แล้ว ได้มาเกิดในภพนี้ เขาย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก
พร้อมทั้งอาการ

พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ ฯ

ดูกรนิโครธ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ถ้าเมื่อเป็นเช่นนี้ การ
หน่ายบาปด้วยตบะ จะบริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์ ฯ

นิโครธปริพาชกกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเป็นเช่นนี้ การ

หน่ายบาปด้วยตบะ บริสุทธิแท้
ไม่บริสุทธิหาได้เป็นกิริยาที่ถึงยอดและถึง
แก่น พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรนิโครธการหน่ายบาปด้วยตบะ
ด้วยเหตุเพียง
เท่านี้ เป็นกิริยาที่ถึงยอดหรือถึงแก่นหาได้ ที่แท้
เป็นกิริยาที่ถึงกะพี้เท่านั้น ฯ

[๒๘] นิโครธปริพาชกกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็การหน่าย
บาปด้วยตบะ เป็นกิริยาที่ถึงยอดและถึงแก่น ด้วยเหตุเพียงเท่าไร
ขอประทาน
พระวโรกาส
ขอพระผู้มีพระภาคจงให้ข้าพระองค์ถึงยอดถึงแก่นแห่งการหน่ายบาป
ด้วยตบะเถิด ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรนิโครธ บุคคลผู้มีตบะในโลกนี้ เป็นผู้
สังวรแล้วด้วยสังวร ๔ ประการ ฯลฯ
เขาย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ
ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง ฯลฯ
เขาระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก
พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้
เขาเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจุติ
กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก
ด้วย
ทิพยจักขุอันบริสุทธิ ล่วงจักขุของมนุษย์
ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม
ว่า สัตว์เหล่านี้ ประกอบด้วยกายทุจริต วลีทุจริต มโนทุจริต
ติเตียนพระอริยเจ้า
เป็นมิฉนาทฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิฉนาทฐิ
เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกาย
แตก เขาย่อมเข้าถึงอบาย หุคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้
ประกอบด้วย
กายสุจริต วลีสุจริต มโนสุจริต ไม่ติเตียนพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทฐิ ยึดถือ

การกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
เขาย่อมเข้าถึง
สุคติโลกสวรรค์ ดังนี้ เขาย่อมเห็นหมู่สัตว์กำลังจติ กำลังอุปบัติ เลว
ประณีต
มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ไปได้ ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์
ล่งจักษุ
ของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้
ดูกรนิโครธะ
ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ถ้าเมื่อเป็นเช่นนั้น
การหนายบาปด้วยตบะ จะ
บริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์ ๕

นิโครธปริพาชกกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเป็นเช่นนั้น การ
หนายบาปด้วยตบะ บริสุทธิ์แน่แท้ ไม่บริสุทธิ์ ห้ามมิได้
เป็นกิริยาที่ถึงยอดและ
ถึงแก่น ๕

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรนิโครธะ การหนายบาปด้วยตบะ เป็นกิริยา
ที่ถึงยอดและถึงแก่น ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ ดูกรนิโครธะ
ท่านได้กล่าวกะเราอย่าง

นี้ว่า ธรรมของพระผู้มีพระภาค สำหรับทรงแนะนำสาวกนั้นชื่ออะไร
ธรรมชื่อ

อะไรสำหรับรู้แจ้งชัดอาทิพรหมจรรย์
อันเป็นที่อาศัยอยู่แห่งพระสาวกที่พระผู้มีพระ
ภาคทรงแนะนำแล้ว ถึงความยินดี ดูกรนิโครธะ
ฐานะที่ยิ่งกว่าและประณีตกว่า ดังนี้

แล เป็นธรรมสำหรับเราแนะนำสาวก
เป็นธรรมสำหรับรู้แจ้งชัดอาทิพรหมจรรย์
อันเป็นที่อาศัยอยู่แห่งพระสาวกที่เราแนะนำแล้ว ถึงความยินดี
เมื่อพระผู้มีพระ

ภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พวกปริพาชกเหล่านั้น ได้เป็นผู้มีเสียงดังลั่นอีกทีกว่า
พวก

เรากับอาจารย์ยังไม่เห็นในคัมภีรมีคัมภีร์อเจลกเป็นต้นนี้
พวกเรากับอาจารย์ยังไม่
เห็นในบาลีมีบาลีอเจลกเป็นต้นนี้ พวกเรายังไม่รู้ชัด
การบรรลุคุณวิเศษที่ยิ่งไป
กว่านี้ ฯ

[๒๙] ในกาลที่สนธานคฤหบดีได้ทราบว่ บัดนี้ พวกปริพาชกอัญญ-
*เดียรธีย์เหล่านี้ตั้งใจฟัง เจียโสตสดับ
ตั้งใจเพื่อรูถึงภาสิตของพระผู้มีพระภาคโดย
แท้แล จึงได้กล่าวกะนิโครธปริพาชกว่า ดูกรท่านนิโครธะ
ท่านได้กล่าวกะเรา
อย่างนี้แล้ว เอาเถิด คฤหบดี ท่านพึงรู้
พระสมณโคดมจะทรงเจรจากับใคร
จะถึงการสนทนาด้วยใคร จะถึงความเป็นผู้ฉลาดด้วยพระปัญญากว่าใคร
พระ
ปัญญาของพระสมณโคดมฉิบหายเสียในเรือนอันสงัด
พระสมณโคดมไม่กล้าเสด็จ
เที่ยวไปในบริษัท ไม่สามารถเพื่อจะทรงเจรจา
พระองค์ท่านทรงเสพที่อันสงัด ณ
ภายในอย่างเดียว อุปมาเหมือนแม่โคบอดเที่ยววนเวียน เสพที่อันสงัด ณ
ภายใน
ใน ฉะนั้น เอาเถิด คฤหบดี พระสมณโคดมพึงเสด็จมาสู่บริษัทนี้
พวกข้าพเจ้า
พึงสนทนากะพระองค์ท่าน ด้วยปัญหาข้อเดียวเท่านั้น
เห็นจะพึงปบรัดพระองค์
ท่าน เหมือนบุคคลปบรัดหม้อเปล่า ฉะนั้น ดูกรท่านนิโครธะ บัดนี้ พระผู้มี
พระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นเสด็จถึงแล้ว ณ ที่นี้
ก็พวกรท่านจง
ทำพระองค์ท่านไม่ให้กล้าเสด็จเที่ยวไปในบริษัท
จงทำให้เป็นเหมือนแม่โคบอด

เหี่ยววนเวียน จงสนทนากะพระองค์ท่านด้วยปัญหาข้อเดียวเท่านั้น
เห็นจะบีบรัด

พระองค์ท่าน เหมือนบุคคลบีบรัดหม้อเปล่า ฉะนั้น

เมื่อสนธานคฤหบดีกล่าว

อย่างนี้แล้ว นิโครธปริพาชกเป็นผู้หนึ่ง เก้อเขิน คอตก ก้มหน้า ชบเซา ไม่มี
ปฏิกาน ๔

[๓๐] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบซึ่งนิโครธปริพาชกเป็นผู้หนึ่ง
เก้อเขิน คอตก ก้มหน้า ชบเซา ไม่มีปฏิกาน จึงตรัสกะนิโครธปริพาชกว่า
ดูกรนิโครธะ วาจาของท่านกล่าวจริงหรือ นิโครธปริพาชกทูลว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้

เจริญ วาจาข้าพระองค์กล่าวจริง ด้วยความเป็นคนเขลา คนหลง
ไม่ฉลาด

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรนิโครธะ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน
ท่านเคย

ได้ยินปริพาชกผู้เฒ่าผู้แก่ เป็นอาจารย์และปารจารย์กล่าวว่ากระไร
พระอรหันต

สัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย ได้มีแล้วในอดีตกาล

พระผู้มีพระภาคทั้งหลายเหล่านั้น

ประชุมพร้อมกันแล้ว มีเสียงดังลั่นอีกที

ขวนขวายตรัสจกานกถาต่างเรื่องอยู่ คือ

ขวนขวายเรื่องพระราชา เรื่องโจร ฯลฯ เรื่องความเจริญ และความเสื่อม
ด้วย

ประการนั้นๆ เหมือนท่านกับอาจารย์ในบัดนี้ อย่างนี้หรือ หรือว่า

พระผู้มีพระ

ภาคทั้งหลายเหล่านั้น ย่อมทรงเสพราวไพรในป่า เสนาสนะอันสงัด
ซึ่งมีเสียง

น้อย มีเสียงกึกก้องน้อย ปราศจากลมแต่ชนผู้เดินเข้าออก

สมควรแก่การทำความ

อันเร้นลับแห่งมนุษย์ สมควรแก่การหลีกเร้น เหมือนเราในบัดนี้

นิโครธปริพาชก

กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ข้าพระองค์เคยได้ยินปริพาชกผู้เฒ่าผู้แก่ เป็น
อาจารย์และปราชญ์กล่าวว่า
พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายได้มีแล้วใน
อดีตกาล พระผู้มีพระภาคทั้งหลายนั้น ประชุมพร้อมกันแล้ว
มีเสียงดั่งลั่นอีกที
ขวนขวายตรัสฉานกถาต่างเรื่องอยู่อย่างนี้ คือ ขวนขวายเรื่องพระราชา
เรื่องโจร
ฯลฯ เรื่องความเจริญและความเสื่อม ด้วยประการนั้นๆ
เหมือนข้าพระองค์กับ
อาจารย์ในบัดนี้ อย่างนี้ หามิได้ พระผู้มีพระภาคทั้งหลายเหล่านั้น
ย่อมทรงเสพ
ราวไพรในป่า เสนาสนะอันสงัด มีเสียงน้อย มีเสียงกึกก้องน้อย ปราศจาก
ลมแต่ชนผู้เดินเข้าออก สมควรแก่การทำความอันเร้นลับแห่งมนุษย์
สมควรแก่
การหลีกเร้น เหมือนพระผู้มีพระภาคในบัดนี้ อย่างนี้แล
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ดูกรนิโครธ ท่านแลเป็นผู้รู้ เป็นผู้แก่ ไม่ได้ดำริว่า พระผู้มีพระภาคนั้น
เป็น
พระพุทธรูป ย่อมทรงแสดงธรรมเพื่อความตรัสรู้ พระผู้มีพระภาคนั้น
เป็นผู้ฝึกแล้ว
ย่อมทรงแสดงธรรมเพื่อความฝึก พระผู้มีพระภาคนั้นเป็นผู้สงบระงับแล้ว
ย่อมทรง
แสดงธรรมเพื่อความสงบระงับ พระผู้มีพระภาคนั้นเป็นผู้ข้ามได้แล้ว
ย่อมทรง
แสดงธรรมเพื่อความข้าม พระผู้มีพระภาคนั้นเป็นผู้ดับแล้ว
ย่อมทรงแสดงธรรม
เพื่อความดับ ฯ

[๓๑] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว นิโครธปริพาชกได้กราบทูล

พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โทษได้ครอบงำ

ข้าพระองค์ซึ่งเป็น

คนเขลา คนหลง ไม่ฉลาด จึงได้กล่าวกะพระผู้มีพระภาคอย่างนี้

ขอพระผู้มีพระภาค

จงทรงรับทราบความผิดของข้าพระองค์นั้น โดยเป็นความผิด
เพื่อสำรวมต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า จริง จริง นิโครธะ ความผิดได้ครอบงำท่าน ซึ่งเป็น
คนเขลา คนหลง ไม่ฉลาด จึงได้กล่าวกะเราอย่างนี้

เราขอรับทราบความผิดของ

ท่าน เพราะท่านได้เห็นความผิดโดยเป็นความผิดแล้วสารภาพตามเป็นจริง
ก็การ

ที่บุคคลเห็นความผิดโดยเป็นความผิดจริง แล้วสารภาพตามเป็นจริง
รับสั่งว่

ไปนี้ เป็นความเจริญในพระวินัยของพระอริยเจ้าแล ดูกรนิโครธะ
ก็เรากล่าว

อย่างนี้ว่า บุรุษผู้รู้ ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยา มีชาติตรง จงมาเกิด
เราจะสั่งสอน

เราจะแสดงธรรม เขาปฏิบัติอยู่ตามคำสั่งสอน

จักทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์อันยอด

เยี่ยม

ที่กุลบุตรทั้งหลายผู้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการ อัน
อันเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์

ด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ ตลอด

เจ็ดปี ดูกรนิโครธะ เจ็ดปีจงยกไว้ บุรุษผู้รู้ ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยา มีชาติตรง
จงมาเกิด เราจะสั่งสอน เราจะแสดงธรรม เขาปฏิบัติอยู่ตามคำสั่งสอน

จักทำ

ให้แจ้งซึ่งประโยชน์อันยอดเยี่ยม

ที่กุลบุตรทั้งหลายผู้ออกจากเรือนบวชเป็น

บรรพชิตโดยชอบต้องการ อันเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์

ด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเอง

ในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ ตลอดหกปี ... ห้าปี ... สี่ปี ... สามปี ... สองปี ...
ปีหนึ่ง

ดูกรณีโครธะ ปีหนึ่ง ลงยกไว้ บุรุษผู้รู้ ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยา มีชาติตรง
จงมาเถิด เราจะสั่งสอน เราจะแสดงธรรม

เขาปฏิบัติอยู่อย่างนั้นตามคำสั่งสอน

จักทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์อันยอดเยี่ยม

ที่กุลบุตรทั้งหลายผู้ออกจากเรือนบวชเป็น

บรรพชิตโดยชอบต้องการ อันเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์

ด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเอง

ในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ ตลอดเจ็ดเดือน ดูกรณีโครธะ เจ็ดเดือนลงยกไว้

บุรุษผู้รู้

ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยา มีชาติตรง จงมาเถิด เราจะสั่งสอน เราจะแสดงธรรม

เขาปฏิบัติอยู่อย่างนั้นตามคำสั่งสอน

จักทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์อันยอดเยี่ยม ที่

กุลบุตรทั้งหลายผู้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการ

อันเป็นที่สุด

แห่งพรหมจรรย์ ด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเอง ในปัจจุบันเข้าถึงอยู่

ตลอดหกเดือน ...

ห้าเดือน ... สี่เดือน ... สามเดือน ... สองเดือน ... เดือนหนึ่ง ... กึ่งเดือน

ดูกรณีโครธะ กึ่งเดือนลงยกไว้ บุรุษผู้รู้ ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยา มีชาติตรง

จงมาเถิด เราจะสั่งสอน เราจะแสดงธรรม เขาปฏิบัติอยู่ตามคำสั่งสอน

จักทำให้แจ้งประโยชน์อันยอดเยี่ยม ที่กุลบุตรทั้งหลายผู้ออกจากเรือนบวช

เป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการ อันเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ ด้วยปัญญา

อันยิ่งด้วยตนเอง ในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ ตลอดเจ็ดวัน ดูกรณีโครธะ แต่บางที่

ท่านจะพึงดำริอย่างนี้ว่า พระสมณโคดมตรัสอย่างนี้

เพราะใครได้อันเตवासิก

ข้อนั้นท่านไม่พึงเห็นอย่างนี้ ผู้ใดเป็นอาจารย์ของท่านได้อย่างนี้

ผู้นั้นแหละจงเป็น

อาจารย์ของท่าน ดูกรณีโครธะ แต่บางที่ท่านจะพึงดำริอย่างนี้ว่า

พระสมณโคดม

ปรารภนาจะให้เราเคลื่อนจากอุเทศ [เสื่อมจากการเล่าเรียน]

จึงตรัสอย่างนี้

ข้อนั้น ท่านไม่พึงเห็นอย่างนั้น อุเทศใดของท่านได้อย่างนี้ อุเทศนั้นแหละ
จงเป็นอุเทศของท่าน ดูกรนิโครธะ แต่บางที่ท่านจะพึงดำริอย่างนี้ว่า

พระสมณโคดม

ปรารภนาจะให้เราเคลื่อนจากอาชีวะ จึงตรัสอย่างนี้

ข้อนั้นท่านไม่พึงเห็นอย่างนั้น

ก็อาชีวะของท่านนั้นแหละ จงเป็นอาชีวะของท่าน ดูกรนิโครธะ
แต่บางที่ท่าน

จะพึงดำริอย่างนี้ว่า

พระสมณโคดมปรารภนาจะให้เราอยู่กับอาจารย์ตั้งอยู่ในอกุศลธรรม

ซึ่งเป็นส่วนอกุศล จึงตรัสอย่างนี้ ข้อนั้น ท่านไม่พึงเห็นอย่างนั้น

อกุศลธรรม

เหล่านั้นแหละ จงเป็นส่วนอกุศลของท่านกับอาจารย์ ดูกรนิโครธะ
แต่บางที่

ท่านจะพึงดำริอย่างนี้ว่า

พระสมณโคดมปรารภนาจะให้เราอยู่กับอาจารย์ห่างจากกุศล

ธรรม ซึ่งเป็นส่วนกุศล จึงตรัสอย่างนี้ ข้อนั้นท่านไม่พึงเห็นอย่างนั้น

กุศลธรรม

เหล่านั้นแหละ จงเป็นส่วนกุศลของท่านกับอาจารย์ ดูกรนิโครธะ
ด้วยประการ

ดังนี้แล เรากล่าวอย่างนี้ เพราะใคร่ได้อันเตवासิก หามิได้

เราปรารภนาจะให้

ท่านเคลื่อนจากอุเทศ จึงกล่าวอย่างนี้ ก็ไม่ใช่

ปรารภนาจะให้เคลื่อนจากอาชีวะ

จึงกล่าวอย่างนี้ ก็ไม่ใช่

ปรารภนาจะให้ท่านกับอาจารย์ตั้งอยู่ในอกุศลธรรม ซึ่ง

เป็นส่วนอกุศล จึงกล่าวอย่างนี้ ก็ไม่ใช่

ปรารภนาจะให้ท่านกับอาจารย์ห่างจาก

กุศลธรรม ซึ่งเป็นส่วนกุศล จึงกล่าวอย่างนี้ ก็ไม่ใช่ ดูกรณีโครธะ
ก็อกุศลธรรม

อันเป็นเครื่องเศร้าหมอง มีปรกติทำภพใหม่ มีความกระวนกระวาย
มีทุกข์เป็นผล

เป็นปัจจัยแห่งชาติชรามรณะต่อไป ซึ่งท่านยังละไม่ได้ มีอยู่
ที่เราจะแสดงธรรม

เพื่อละเสีย ธรรมเป็นเครื่องเศร้าหมอง อันท่านปฏิบัติแล้วอย่างไร จักละได้
ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความพองพ้าว จักเจริญยิ่ง

ท่านจักทำให้แจ้งซึ่งความบริบูรณ์

แห่งมรรคปัญญาและความไพบูลย์แห่งผลปัญญา

ด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเอง

ในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว
พวกปริพาชกเหล่านั้น

เป็นผู้หนึ่ง เก้อเขิน คอดก ก้มหน้า ชบเซา ไม่มีปฏิภาณ
เหมือนนกูกมารดลใจ

ฉะนั้น ฯ

[๓๒] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงดำริว่า พวกโมฆบุรุษเหล่านี้
แม้ทั้งหมด ถูกมารดลใจแล้ว ในพวกเขาแม้สักคนหนึ่ง
ไม่มีใครคิดอย่างนี้ว่า

เอาเถิด พวกเราจะพฤติพรหมจรรย์ในพระสมณโคดม
เพื่อความรู้ทั่วถึงบ้าง

เจ็ดวันจักทำอะไร ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงบันลือสีหนาท
ในปริพาชการาม

ของพระนางอุทุมพรริกาแล้ว เหาะขึ้นสู่เวหาส์ ปราภฏอยู่บนภูเขาคิชฌกูฏ
สันถาน

คฤหบดีเข้าไปสู่พระนครราชคฤห์ในขณะนั้นเอง ดังนี้แล ฯ

จบ อุทุมพรกสูตร ที่ ๒

๓. จักกวัตติสูตร (๒๖)

[๓๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ เมืองมาตุลาในแคว้นมคธ ณ ที่

นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ฯ

ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงตรัสตั้งนี้ว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงมีตนเป็นเกาะ มีตนเป็นที่พึ่ง อย่ามี
สิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง จงมีธรรมเป็นเกาะ มีธรรมเป็นที่พึ่ง อย่ามีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งอยู่
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุผู้มีตนเป็นเกาะ มีตนเป็นที่พึ่ง ไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง
มีธรรมเป็นเกาะ มีธรรมเป็นที่พึ่ง ไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง เป็นไฉน

๑. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

พิจารณาเห็นกายในกายอยู่

มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลก
เสียได้ ฯ

๒. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นเวทนา

ในเวทนาทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัด
อภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้ ฯ

๓. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่

มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลก
เสียได้ ฯ

๔. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

พิจารณาเห็นธรรมในธรรม

ทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและ
โทมนัสในโลกเสียได้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุมีตนเป็นเกาะ มีตนเป็นที่พึ่ง

ไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง

มีธรรมเป็นเกาะ มีธรรมเป็นที่พึ่ง ไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งอยู่ อย่างนี้แล

ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย

เธอทั้งหลายจงเที่ยวไปในโคจรซึ่งเป็นวิสัยอันสืบมาจากบิดาของตน

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อเธอทั้งหลายเที่ยวไปในโคจร
ซึ่งเป็นวิสัยอันสืบมาจากบิดา
ของตน มารจักไม่ได้โอกาส มารจักไม่ได้อารมณ์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุญนี้
เจริญขึ้นอย่างนี้ เพราะเหตุที่อัมมธรรมทั้งหลายอันเป็นกุศล ฯ

[๓๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว มีพระราชาจักรพรรดิ
พระนามว่า ทัลหเนมิ ผู้ทรงธรรม เป็นพระราชาโดยธรรม
เป็นใหญ่ในแผ่นดิน

มีมหาสมุทร ๔ เป็นขอบเขต ทรงชำนะแล้ว มีราชอาณาจักรมั่นคง
สมบูรณ์

ด้วยแก้ว ๗ ประการ คือ จักรแก้ว ช้างแก้ว ม้าแก้ว แก้วมณี นางแก้ว
คฤหบดีแก้ว ปริณายกแก้ว เป็นที่ ๗ พระราชบุตรของพระองค์มีกว่าพัน
ล้าน

กล้าหาญ มีรูปทรงสมเป็นวีรกษัตริย์ สามารถย้ายเสนาของข้าศึกได้
พระองค์

ทรงชำนะโดยธรรม มิต้องใช้อำญา มิต้องใช้ศาสตราครอบครองแผ่นดิน
มีสาคร

เป็นขอบเขต ดูกรภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้น โดยล่วงไปหลายปี หลายร้อยปี
หลาย

พันปี ท้าวเธอตรัสเรียกบุรุษคนหนึ่งมารับสั่งว่า ดูกรบุรุษผู้เจริญ
ท่านเห็นจักรแก้ว

อันเป็นทิพย์ถอยเคลื่อนจากที่ในกาลใด พึงบอกแก่เราในกาลนั้นทีเดียว
ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย บุรุษนั้นทูลสนองพระราชดำรัสของท้าวเธอแล้ว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย

โดยล่วงไปอีกหลายปี หลายร้อยปี หลายพันปี

บุรุษนั้นได้เห็นจักรแก้วอันเป็น

ทิพย์ถอยเคลื่อนจากที่ จึงเข้าไปเฝ้าท้าวเธอถึงที่ประทับ แล้วได้กราบทูลว่า
ขอเดชะ

พระพุทธเจ้าข้า ขอพระองค์พึงทรงทราบ

จักรแก้วอันเป็นทิพย์ของพระองค์ถอย-

*เคลื่อนจากที่แล้ว ๆ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้น ท้าวเธอตรัสเรียกพระกุมารองค์ใหญ่มา
รับสั่งว่า ดูกรพ่อกุมาร ได้ยินว่า

จักรแก้วอันเป็นทิพย์ของพ่อถอยเคลื่อนจากที่แล้ว

ก็พ่อได้สดับมาดังนี้ว่า จักรแก้วอันเป็นทิพย์ของพระเจ้าจักรพรรดิองค์ใด
ถอย

เคลื่อนจากที่ พระเจ้าจักรพรรดิพระองค์นั้น

พึงทรงพระชนมอยู่ได้ไม่นานในบัดนี้

ก็กามทั้งหลายอันเป็นของมนุษย์ พ่อได้บริโภคนแล้ว

บัดนี้เป็นสมัยที่จะแสวงหากาม

ทั้งหลายอันเป็นทิพย์ของพ่อ มาเกิดพ่อกุมาร พ่อจงปกครองแผ่นดิน

อันมีสมุทร

เป็นขอบเขตนี้ ฝ่ายพ่อจักปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้าย้อมน้ำฝาด

ออกจาก

เรือนบวชเป็นบรรพชิต ๆ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้น ท้าวเธอทรงสั่งสอนพระกุมารองค์ใหญ่

ในราชสมบัติเรียบร้อยแล้ว ทรงปลงพระเกศาและพระมัสสุ

ทรงครองผ้าย้อม-

*น้ำฝาด เสด็จออกจากเรือน ทรงผนวชเป็นบรรพชิตแล้ว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ก็เมื่อพระราชฤาษี ทรงผนวชได้ ๗ วัน

จักรแก้วอันเป็นทิพย์อันตรธานไปแล้ว ๆ

[๓๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ครั้นนั้น ราชบุรุษคนหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระราชา

ผู้เป็นกษัตริย์ ซึ่งได้มูรธาภิเษกแล้ว ถึงที่ประทับ ครั้นแล้วได้กราบทูลว่า

ขอเดชะ

พระพุทธเจ้าข้า พระองค์พึงทรงทราบเถิด

จักรแก้วอันเป็นทิพย์อันตรธานไปแล้ว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้น เมื่อจักรแก้วอันเป็นทิพย์อันตรธานไปแล้ว

ท้าวเธอได้ทรงเสียพระทัยและทรงเสวยแต่ความเสียพระทัย

ท้าวเธอเสด็จเข้าไป

หาพระราชภาชีถึงที่ประทับ แล้วได้กราบทูลว่า ขอเดชะ พระพุทธเจ้าข้า
พระองค์พึงทรงทราบว่จักรแก้วอันเป็นทิพย์อันตรธานไปแล้ว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย

เมื่อท้าวเธอกราบทูลอย่างนี้แล้ว พระราชภาชีจึงตรัสกะท้าวเธอว่า ดูกรพ่อ
พ่อ

อย่าเสียใจ และอย่าเสวยแต่ความเสียใจไปเลย ในเมื่อจักรแก้วอันเป็นทิพย์
อันตรธานไปแล้ว ดูกรพ่อ

ด้วยว่จักรแก้วอันเป็นทิพย์หาใช่สมบัติสืบมาจาก

บิดาของพ่อไม่ ดูกรพ่อ เชิญพ่อประพฤติในจักรวตัตตัตถ์อันประเสริฐเกิด
ข้อนี้

เป็นฐานะที่จะมีได้แล เมื่อพ่อประพฤติในจักรวตัตตัตถ์อันประเสริฐ
จักรแก้ว

อันเป็นทิพย์ซึ่งมีกำพันหนึ่ง มีกง มีดุม บริบูรณ์ด้วยอาการทุกอย่าง
จักปรากฏมี

แก่พ่อผู้สละพระเศียร แล้วรักษาอุโบสถอยู่ ณ ปราสาทอันประเสริฐชั้นบน
ใน

วันอุโบสถ ๑๕ ค่ำ ฯ

ร. พระพุทธเจ้าข้า ก็จักรวตัตตัตถ์อันประเสริฐนั้น เป็นไฉน ฯ

ราช. ดูกรพ่อ ถ้าเช่นนั้น พ่อจงอาศัยธรรมเท่านั้น สักการะธรรม

ทำความเคารพธรรม นับถือธรรม บูชาธรรม ยำเกรงธรรม

มีธรรมเป็นธงชัย

มีธรรมเป็นยอด มีธรรมเป็นใหญ่

จงจัดการรักษาป้องกันและคุ้มครองอันเป็นธรรม

ในชนภายใน ในหมู่พล ในพวกกษัตริย์ผู้เป็นอนุยนต์

ในพวกพราหมณ์และ

คฤหบดี ในชาวนิคมและชาวชนบททั้งหลาย ในพวกสมณพราหมณ์

ในเหล่าเนื้อ

และนก ดูกรพ่อ การอธรรมอย่าให้มีได้ในแว่นแคว้นของพ่อเลย ดูกรพ่อ

อนึ่ง

บุคคลเหล่าใดในแวนแคว้นของพ่อ ไม่มีทรัพย์

พ่อพึงให้ทรัพย์แก่บุคคลเหล่านั้น

ด้วย ดุกรพ่อ อนึ่ง สมณพราหมณ์เหล่าใด ในแวนแคว้นของพ่อ

งดเว้นจาก

ความเมาและความประมาท ตั้งมั่นอยู่ในขันติและโสรจจะ ฝึกตนแต่ผู้เดียว
สงบ

ตนแต่ผู้เดียว ให้ตนดับกิเลสอยู่แต่ผู้เดียว

พึงเข้าไปหาสมณพราหมณ์เหล่านั้น

โดยกาลอันควร แล้วไต่ถามสอบถามว่า ท่านชอบรับ กุศลคืออะไร

ท่านชอบรับ

อกุศลคืออะไร กรรมมีโทษคืออะไร กรรมไม่มีโทษคืออะไร

กรรมอะไรควรเสพ

กรรมอะไรไม่ควรเสพ กรรมอะไรอันข้าพเจ้ากระทำอยู่

พึงมีเพื่อไม่เป็นประโยชน์

เพื่อทุกข์ สิ้นกาลนาน หรือว่ากรรมอะไรที่ข้าพเจ้ากระทำอยู่

พึงมีเพื่อประโยชน์

เพื่อความสุข สิ้นกาลนาน พ่อได้ฟังคำของสมณพราหมณ์เหล่านั้นแล้ว
สิ่งใด

เป็นอกุศล พึงละเว้นสิ่งนั้นเสีย สิ่งใดเป็นกุศลพึงถือมั่นสิ่งนั้นประพฤติ

ดุกรพ่อ

นี้แล คือจักกวัตติวัตรอันประเสริฐนั้น ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ท้าวเธอรับสนองพระดำรัสพระราชภาषีแล้ว ทรง

ประพฤติในจักกวัตติวัตรอันประเสริฐ

เมื่อท้าวเธอทรงประพฤติจักกวัตติวัตรอัน

ประเสริฐอยู่ จักรแก้วอันเป็นทิพย์ซึ่งมีกำพันหนึ่ง มีกง มีดุม บริบูรณ์ด้วย

อาการทุกอย่าง ปราภภูมิแก่ท้าวเธอผู้สละพระเศียร ทรงรักษาอุโบสถอยู่

ณ

ปราสาทอันประเสริฐชั้นบน ในวันอุโบสถ ๑๕ คำ

ท้าวเธอทอดพระเนตรเห็นแล้ว

มีพระดำริว่า ก็เราได้สดับมาว่า จักรแก้วอันเป็นทิพย์ มีกำพันหนึ่ง มีกง
มีดุม

บริบูรณ์ด้วยอาการทุกอย่าง ปราภภูมิแก่พระราชผู้เป็นกษัตริย์พระองค์ใด
ผู้ใด

มูรธาภิเศก สละพระเศียร ทรงรักษาอุโบสถอยู่ ณ
ปราสาทอันประเสริฐชั้นบน

ในวันอุโบสถ ๑๕ ค่ำ พระราชาพระองค์นั้น เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ
เราได้เป็น

พระเจ้าจักรพรรดิหรือหนอ ฯ

[๓๖] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้น ท้าวเธอเสด็จลอกจากพระที่แล้ว
ทรงทำผ้าอุตตราสงค์เฉวียงพระอังสาข้างหนึ่ง

จับพระเต้าด้วยพระหัตถ์ซ้าย ทรง

ประคองจักรแก้วด้วยพระหัตถ์ขวา แล้วตรัสว่า ขอจักรแก้วอันประเสริฐ
จงเป็น

ไปเกิด ขอจักรแก้วอันประเสริฐ จงชนะโลกทั้งปวงเกิด ฯ

ดุกรภิกษุทั้งหลาย ขณะนั้น จักรแก้วนั้นก็เป็นไปทางทิศบูรพา พระเจ้า
จักรพรรดิพร้อมด้วยจตุรงคินีเสนา ก็เสด็จติดตามไป ฯ

ดุกรภิกษุทั้งหลาย ฝ่ายพระเจ้าแผ่นดินที่อยู่ ณ ทิศบูรพาพากันเสด็จ
เข้าไปเฝ้าพระเจ้าจักรพรรดิ ได้กราบทูลอย่างนี้ว่า ขอเชิญเสด็จมาเกิด
มหาราช-

*เจ้า พระองค์เสด็จมาดีแล้ว ราชอาณาจักรเหล่านี้ เป็นของพระองค์ทั้งสิ้น
ขอ

พระองค์พระราชทานพระบรมราโชวาทเกิด มหาราชเจ้า
ท้าวเธอจึงตรัสอย่างนี้ว่า

พวกท่านไม่พึงฆ่าสัตว์

ไม่พึงถือเอาของที่เขาของไม่ได้ให้

ไม่พึงประพฤติผิดในกามทั้งหลาย

ไม่พึงกล่าวคำเท็จ

ไม่พึงดื่มน้ำเมา

จงบริโภคน้ำตามเดิมเกิด

ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกพระเจ้าแผ่นดินที่อยู่ ณ
ทิศบูรพาได้พากันตาม
เสด็จห้าวเธอไป ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้น จักรแก้วนั้น ก็ลงไปสู่สมุทร
ด้านบูรพา แล้วไหลขึ้นไปลงที่สมุทรด้านทักษิณ
แล้วไหลขึ้นไปสู่ทิศปัจฉิม
ห้าวเธอพร้อมด้วยจตุรงคินีเสนาก็เสด็จติดตามไป ดูกรภิกษุทั้งหลาย
จักรแก้ว
ประดิษฐานอยู่ ณ ประเทศใด ห้าวเธอก็เสด็จเข้าไปพักอยู่ ณ ประเทศนั้น
พร้อมด้วยจตุรงคินีเสนา ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ฝ่ายพระเจ้าแผ่นดินที่อยู่ ณ ทิศปัจฉิมก็พากันเสด็จ
เข้าไปเฝ้าห้าวเธอ ได้กราบทูลอย่างนี้ว่า ขอเชิญเสด็จมาเถิด มหาราชเจ้า
พระองค์เสด็จมาดีแล้ว มหาราชเจ้า
อาณাজักรเหล่านี้เป็นของพระองค์ทั้งสิ้น
มหาราชเจ้า ขอพระองค์พระราชทานพระบรมราโชวาทเถิด
ห้าวเธอจึงตรัสอย่างนี้ว่า

พวกท่านไม่พึงฆ่าสัตว์
ไม่พึงเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้
ไม่พึงประพฤตินอกในกามทั้งหลาย
ไม่พึงกล่าวคำเท็จ
ไม่พึงดื่มน้ำเมา
จงบริโภคน้ำตามเดิมเถิด

ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกพระเจ้าแผ่นดินที่อยู่ ณ ทิศอุดร ได้พากันตาม
เสด็จห้าวเธอไป ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้น
จักรแก้วนั้นได้ชนะวิเศษยิ่งซึ่ง
แผ่นดินมีสมุทรเป็นขอบเขตได้แล้ว จึงกลับคืนสู่ราชธานีนั้น
ได้หยุดอยู่ที่ประตู
พระราชวังของห้าวเธอ ปราภฏเหมือนเครื่องประดับ ณ
มุขสำหรับทำเรื่องราว
สว่างไสวอยู่ทั่วภายในพระราชวังของห้าวเธอ ฯ

[๓๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย พระเจ้าจักรพรรดิองค์ที่ ๒ กิติ องค์ที่ ๓ กิติ

องค์ที่ ๔ กิติ องค์ที่ ๕ กิติ องค์ที่ ๖ กิติ องค์ที่ ๗ กิติ โดยกาลล่วงไป
หลายปี หลายร้อยปี หลายพันปี ได้ตรัสเรียกบุรุษคนหนึ่งมารับสั่งว่า
ดูกรบุรุษ

ผู้เจริญ ท่านเห็นจักรแก้วอันเป็นทิพย์ ถอยเคลื่อนจากที่ในกาลใด
พอพึงบอก

แก่เราในกาลนั้นทีเดียว ดูกรภิกษุทั้งหลาย

บุรุษนั้นทูลสนองพระราชดำรัสของ

ท้าวเธอแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย โดยล่วงไปอีกหลายปี หลายร้อยปี
หลายพันปี

บุรุษนั้นได้แลเห็นจักรแก้วอันเป็นทิพย์ถอยเคลื่อนจากที่
จึงเข้าไปเฝ้าท้าวเธอถึงที่

ประทับ แล้วได้กราบทูลว่า ขอเดชะ พระพุทธเจ้าข้า

ขอพระองค์พึงทรงทราบ

จักรแก้วอันเป็นทิพย์ของพระองค์ถอยเคลื่อนจากที่แล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ลำดับ

นั้น ท้าวเธอตรัสเรียกพระกุมารองค์ใหญ่มารับสั่งว่า ดูกรพ่อกุมาร
ได้ยินว่า

จักรแก้วอันเป็นทิพย์ของพ่อถอยเคลื่อนจากที่แล้ว ก็พ่อได้สดับมาตั้งนี้ว่า
จักร-

*แก้วอันเป็นทิพย์ของพระเจ้าจักรพรรดิพระองค์ใด ถอยเคลื่อนออกจากที่
พระ-

*เจ้าจักรพรรดิพระองค์นั้นพึงทรงพระชนม์อยู่ได้ไม่นาน ในบัดนี้
ก็กามทั้งหลาย

อันเป็นของมนุษย์ พ่อได้บริโภคแล้ว

บัดนี้เป็นสมัยที่จะแสวงหากามทั้งหลาย

อันเป็นทิพย์ของพ่อ มาเถิดพ่อกุมาร

พ่อจงปกครองแผ่นดินอันมีสมุทรเป็น

ขอบเขตนี้ ฝ่ายพ่อจะปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้าย้อมน้ำฝาด

ออกจากเรือนบวช

เป็นบรรพชิต ดุกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้น
ท้าวเธอทรงสั่งสอนพระกุมารองค์
ใหญ่ในราชสมบัติเรียบร้อยแล้ว ทรงปลงพระเกศาและพระมัสสุ
ทรงครองผ้า
ย้อมน้ำฝาด เสด็จออกจากเรือนทรงผนวชเป็นบรรพชิตแล้ว
ดุกรภิกษุทั้งหลาย
ก็เมื่อพระราชฤๅษี ทรงพระผนวชได้ ๗ วัน จักรแก้วอันเป็นทิพย์อันตรธาน
ไปแล้ว ฯ

[๓๘] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้น บุรุษคนหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระราชา
ผู้กษัตริย์ ซึ่งได้มูรธาภิเษกแล้วถึงที่ประทับ ครั้นแล้ว ได้กราบทูลว่า
ขอเดชะ

พระพุทธเจ้าข้า พระองค์พึงทรงทราบเถิด
จักรแก้วอันเป็นทิพย์อันตรธานไปแล้ว
ดุกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้น
ท้าวเธอเมื่อจักรแก้วอันเป็นทิพย์อันตรธานไปแล้ว
ได้ทรงเสียพระทัย และได้ทรงเสวยแต่ความเสียพระทัย แต่ไม่ได้เสด็จเข้าไป
เฝ้าพระราชฤๅษี ทูลถามจึงจักกวัตติวัตรอันประเสริฐ
นัยว่าท้าวเธอทรงปกครอง

ประชากราษฎร ตามพระมติของพระองค์เอง
เมื่อท้าวเธอทรงปกครองประชากราษฎร
ตามพระมติของพระองค์อยู่ ประชากราษฎรก็ไม่เจริญต่อไป เหมือนเก่าก่อน
เหมือน

เมื่อกษัตริย์พระองค์ก่อนๆ
ซึ่งได้ทรงประพฤตินในจักกวัตติวัตรอันประเสริฐอยู่
ดุกรภิกษุทั้งหลาย ครั้นนั้น
คณะอำมาตย์ข้าราชการบริพารโหราจารย์และมหาอำมาตย์
นายกองช้าง นายกองม้า เป็นต้น จนคนรักษาประตู
และคนเลี้ยงชีพด้วยปัญญา
ได้ประชุมกันกราบทูลท้าวเธอว่า พระพุทธเจ้าข้า
ได้ยินว่าเมื่อพระองค์ทรงปกครอง

พระราชารัษฎ์ตามพระมติของพระองค์เอง
พระราชารัษฎ์ไม่เจริญเหมือนเก่าก่อน
เหมือนเมื่อกษัตริย์พระองค์ก่อนๆ
ซึ่งได้ทรงประพฤติในจักรวตัตตวัตรอันประเสริฐ
อยู่ พระพุทธเจ้าข้า ในแวนแคว้นของพระองค์มีอำมาตย์ข้าราชการ
โหราจารย์

และมหาอำมาตย์ นายกองช่าง นายกองม้า เป็นต้น จนนครรักษาประตู
และคน

เลี้ยงชีพด้วยปัญญา อยู่พร้อมทีเดียว ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
คือข้าพระพุทธเจ้า

ทั้งหลายด้วยและพระราชารัษฎ์ เหล่าอื่นด้วย
จำทรงจักรวตัตตวัตรอันประเสริฐได้อยู่

ขอเชิญพระองค์โปรดตรัสถามถึงจักรวตัตตวัตรอันประเสริฐเกิด
พวกข้าพระพุทธ-

*เจ้าอันพระองค์ตรัสถามแล้ว
จักราบทูลแก้จักรวตัตตวัตรอันประเสริฐถวายพระองค์ฯ

[๓๙] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้น
ท้าวเธอโปรดให้ประชุมอำมาตย์ราช-

*บริพารโหราจารย์และมหาอำมาตย์ นายกองช่าง นายกองม้า เป็นต้น
จนนครรักษา

ประตู และคนเลี้ยงชีพด้วยปัญญา แล้วตรัสถามจักรวตัตตวัตรอันประเสริฐ
เขา

เหล่านั้นอันท้าวเธอตรัสถามจักรวตัตตวัตรอันประเสริฐแล้ว
จึงกราบทูลแก้ถวาย

ท้าวเธอ ท้าวเธอได้ฟังคำทูลแก้ของพวกเขາแล้ว
จึงทรงจัดการรักษาป้องกัน

และคุ้มครอง อันชอบธรรม
แต่ไม่ได้พระราชทานทรัพย์ให้แก่คนที่ไม่มียศ
เมื่อไม่พระราชทานทรัพย์ให้แก่คนที่ไม่มียศ
ความขัดสนจึงได้ถึงความแพร่

หลาย เมื่อความขัดสนถึงความแพร่หลาย

บุรุษคนหนึ่งจึงขโมยทรัพย์ของคนอื่น

ไป เขาช่วยกันจับบุรุษนั้นได้แล้ว แสดงแก่ท้าวเธอพร้อมด้วยกราบทูลว่า
พระพุทธรเจ้าข้า บุรุษคนนี้ขโมยเอาทรัพย์ของคนอื่นไป ดุกรักษะทั้งหลาย
เมื่อ

เขาพากันกราบทูลอย่างนี้แล้ว ท้าวเธอจึงตรัสคำนี้กะบุรุษผู้นั้นว่า พ่อบุรุษ
ได้

ยินว่า เธอขโมยเอาทรัพย์ของคนอื่นไปจริงหรือ ฯ

บ. จริง พระพุทธรเจ้าข้า ฯ

ร. เพราะเหตุไร ฯ

บ. เพราะข้าพระพุทธเจ้าไม่มีอะไรจะเลี้ยงชีพ ฯ

ดุกรักษะทั้งหลาย ลำดับนั้น ท้าวเธอจึงพระราชทานทรัพย์ให้แก่เขา
แล้วรับสั่งว่า พ่อบุรุษ เธอจงเลี้ยงชีพ จงเลี้ยงมารดาบิดา
จงเลี้ยงบุตรภรรยา

จงประกอบกิจการงานทั้งหลาย จงตั้งทักษิณามีผลในเปื้องบน
อันเกื้อกูลแก่สวรรค์

มีสุขเป็นผล เป็นไปเพื่อสวรรค์

ในสมณพราหมณ์ทั้งหลายด้วยทรัพย์นี้เกิด

ดุกรักษะทั้งหลาย เขาได้สนองพระราชดำรัสของท้าวเธอแล้ว ฯ

ดุกรักษะทั้งหลาย แม้บุรุษอีกคนหนึ่งก็ได้ขโมยทรัพย์ของคนอื่นไป
เขา

ช่วยกันจับบุรุษนั้นได้แล้วจึงแสดงแก่ท้าวเธอพร้อมด้วยกราบทูลว่า
พระพุทธรเจ้าข้า

บุรุษผู้นี้ขโมยเอาทรัพย์ของคนอื่นไป ดุกรักษะทั้งหลาย

เมื่อเขาพากันกราบทูล

อย่างนี้แล้ว ท้าวเธอจึงตรัสคำนี้กะบุรุษผู้นั้นว่า พ่อบุรุษ ได้ยินว่า เธอขโมย
เอาทรัพย์ของคนอื่นไป จริงหรือ ฯ

บ. จริง พระพุทธรเจ้าข้า ฯ

ร. เพราะเหตุไร ฯ

บ. เพราะข้าพระพุทธเจ้าไม่มีอะไรจะเลี้ยงชีพ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้น ท้าวเธอจึงพระราชทานทรัพย์ให้แก่เขา
แล้วรับสั่งว่า พ่อบุรุษ เธอจงเลี้ยงชีพ จงเลี้ยงชีพมารดาบิดา
จงเลี้ยงบุตรภรรยา

จงประกอบกิจการงานทั้งหลาย จงตั้งทักษิณามีผล ในเบื้องบน
อันเกื้อกูลแก่

สวรรค์ มีสุขเป็นผล เป็นไปเพื่อสวรรค์
ในสมณพราหมณ์ทั้งหลายด้วยทรัพย์

นี้เกิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย เขาได้สนองพระราชดำรัสของท้าวเธอแล้ว ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย มนุษย์ทั้งหลายได้ฟังมาว่า
ดูกรท่านผู้เจริญทั้งหลาย

ได้ยินว่า คนชโมยทรัพย์ของคนพวกอื่นไป

พระเจ้าแผ่นดินยังทรงพระราชทาน

ทรัพย์ให้อีก เขาได้ยินมา จึงพากันคิดเห็นอย่างนี้ว่า อย่ากระนั้นเลย
แม้เรา

ทั้งหลายก็ควรชโมยเอาทรัพย์ของคนอื่นบ้าง ฯ

[๔๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้น บุรุษคนหนึ่งชโมยเอาทรัพย์ของ
คนอื่นไป เขาช่วยกันจับบุรุษนั้นได้แล้ว

จึงแสดงแก่ท้าวเธอพร้อมด้วยกราบทูลว่า

พระพุทธเจ้าข้า บุรุษผู้นี้ชโมยเอาทรัพย์ของคนอื่นไป ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เมื่อ

เขาพากันกราบทูลอย่างนี้แล้ว ท้าวเธอจึงตรัสคำนี้กะบุรุษผู้นั้นว่า พ่อบุรุษ
ได้

ยินว่า เธอชโมยเอาทรัพย์ของคนอื่นไปจริงหรือ ฯ

บ. จริง พระพุทธเจ้าข้า ฯ

ร. เพราะเหตุไร ฯ

บ. เพราะข้าพระพุทธเจ้าไม่มีอะไรจะเลี้ยงชีพ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้น ท้าวเธอจึงทรงพระดำริอย่างนี้ว่า ถ้าเรา
จักให้ทรัพย์แก่คนที่ชโมยเอาทรัพย์ของคนอื่นเสมอไป

อหินนาทานนี้จักเจริญทวี

ขึ้นด้วยประการอย่างนี้ อย่างกระนั้นเลย เราจะให้กุมตัวบุรุษผู้นี้ให้แข็งแรง
จะทำ

การตัดต้นตอ ตัดศีรษะของบุรุษนั้นเสีย ดุกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้น
ท้าวเธอ

ตรัสสั่งบังคับราชบุรุษทั้งหลายว่า แนะ พนาย ถ้าเช่นนั้น ท่านจงเอาเชือก
เหนียวๆ มัดบุรุษนี้ให้มีมือไพล่หลังให้แน่น เอามัดโกนๆ ศีรษะให้โล้น
แล้วพาตระเวนตามถนน ตามตรอก ด้วยบันฑะแวเสียงกร้าว

ออกทางประตู

ด้านทักษิณ จมกุมตัวให้แข็งแรง ทำการตัดต้นตอ ตัดศีรษะบุรุษนั้นเสีย
นอก

พระนครทิศทักษิณ ราชบุรุษทั้งหลายรับพระราชดำรัสของเธอแล้ว
จึงเอาเชือก

เหนียวมัดบุรุษนั้นให้มีมือไพล่หลังให้แน่น เอามัดโกนๆ ศีรษะให้โล้น แล้วพา
ตระเวนตามถนน ตามตรอก ด้วยบันฑะแวเสียงกร้าว

ออกทางประตูด้านทักษิณ

กุมตัวให้แข็งแรง ทำการตัดต้นตอ ตัดศีรษะบุรุษนั้น นอกพระนคร
ทิศทักษิณแล้ว ฯ

[๔๑] ดุกรภิกษุทั้งหลาย มนุษย์ทั้งหลายได้ฟังมาว่า ดุกรท่านผู้เจริญ
ทั้งหลาย ได้ยินว่า

พระเจ้าแผ่นดินให้กุมตัวบุคคลผู้ขโมยเอาทรัพย์ของคนอื่น

อย่างแข็งแรง ทำการตัดต้นตอ ตัดศีรษะพวกเขาเสีย เพราะได้ฟังมา
พวกเขา

จึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า อย่างกระนั้นเลย

แม้พวกเราควรให้ช่างทำศัสตรา

อย่างคม ครั้นแล้วจะกุมตัวบุรุษที่เราจักขโมยเอาทรัพย์ให้แข็งแรง

จักทำการตัด

ต้นตอ ตัดศีรษะพวกมันเสีย พวกเขาจึงให้ช่างทำศัสตราอย่างคม ครั้นแล้ว

จึงเริ่มทำการปล้นบ้านบ้าง ปล้นนิคมบ้าง ปล้นพระนครบ้าง ปล้นตามถนน

หนทางบ้าง กุมตัวบุคคลที่พวกเขาจักขโมยเอาทรัพย์ไว้อย่างแข็งแรง

ทำการตัด

ต้นตอ ตัดศีรษะบุคคลนั้นเสีย ฯ

[๔๒] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการดังพรรณนามานี้ เมื่อพระมหา-
*กษัตริย์ไม่พระราชทานทรัพย์ให้แก่คนที่ไม่มีทรัพย์

ความขัดสนก็ได้ถึงความแพร

หลาย เมื่อความขัดสนถึงความแพรหลาย

อหินนาทานก็ได้ถึงความแพรหลาย

เมื่ออหินนาทานถึงความแพรหลาย ศัสตราภิกษุก็ได้ถึงความแพรหลาย

เมื่อศัสตราภิกษุ

ความแพรหลาย ปาณาติบาตก็ได้ถึงความแพรหลาย

เมื่อปาณาติบาตถึงความแพร

หลาย มุสาวาทก็ได้ถึงความแพรหลาย เมื่อมุสาวาทถึงความแพรหลาย

แม่อายุ

ของสัตว์เหล่านั้นก็เสื่อมถอย แม่วรรณะก็เสื่อมถอย

เมื่อพวกเขาเสื่อมถอยจาก

อายุบ้าง เสื่อมถอยจากวรรณบ้าง บุตรของมนุษย์ที่มีอายุ ๘๐,๐๐๐ ปี
ก็มีอายุ

ถอยลง เหลือ ๔๐,๐๐๐ ปี ดุกรภิกษุทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๔๐,๐๐๐
ปี

บุรุษคนหนึ่งขโมยเอาทรัพย์ของคนอื่นไป เขาช่วยกันจับบุรุษนั้นได้แล้ว
จึงแสดง

แก่พระราชผู้กษัตริย์ ซึ่งได้มูรธาภิเษกพร้อมด้วยกราบทูลว่า
พระพุทธเจ้าข้า

บุรุษผู้นี้ขโมยเอาทรัพย์ของคนอื่นไป ดุกรภิกษุทั้งหลาย

เมื่อเขาพากันกราบทูลอย่าง

นี้แล้ว ท้าวเธอจึงตรัสคำนี้กะบุรุษนั้นว่า พ่อบุรุษ ได้ยินว่า

เธอขโมยเอาทรัพย์ของ

คนอื่นไปจริงหรือ บุรุษนั้นได้กราบทูล คำเท็จทั้งรู้ยู่ว่า

ไม่จริงเลยพระพุทธเจ้าข้า ฯ

[๔๓] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการดังพรรณนามานี้ เมื่อพระมหา-

*กษัตริย์ไม่พระราชทานทรัพย์ให้แก่คนที่ไม่มียศ

ความขัดสนก็ได้ถึงความแพร่

หลาย เมื่อความขัดสนถึงความแพร่หลาย

อหิณนาทานก็ได้ถึงความแพร่หลาย

เมื่ออหิณนาทานถึงความแพร่หลาย ศัสตราก็ได้ถึงความแพร่หลาย

เมื่อศัสตราถึง

ความแพร่หลาย ปาณาติบาตก็ได้ถึงความแพร่หลาย

เมื่อปาณาติบาตถึงความแพร่

หลาย มุสาวาทก็ได้ถึงความแพร่หลาย เมื่อมุสาวาทถึงความแพร่หลาย

แม้อายุ

ของสัตว์เหล่านั้นก็เสื่อมถอย แม้วรรณะก็เสื่อมถอย

เมื่อพวกเขาเสื่อมถอยจาก

อายุบ้าง เสื่อมถอยจากวรรณะบ้าง บุตรของมนุษย์ที่มีอายุ ๔๐,๐๐๐ ปี ก็มี

อายุ ๒๐,๐๐๐ ปี ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๒๐,๐๐๐ ปี บุรุษคนหนึ่งขโมย
เอาทรัพย์ของคนอื่นไป

บุรุษอีกคนหนึ่งจึงกราบทูลแก่พระราชอาลักษณ์ซึ่งได้

มูรธาภิเษกเป็นการส่อเสียดว่า พระพุทธเจ้าข้า บุรุษชื่อนี้ ขโมยเอาทรัพย์
ของคนอื่นไป ๑

[๔๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการดังพรรณนามานี้ เมื่อพระมหา-

*กษัตริย์ไม่พระราชทานทรัพย์ให้แก่คนที่ไม่มียศ

ความขัดสนก็ได้ถึงความแพร่

หลาย เมื่อความขัดสนถึงความแพร่หลาย

ปิสุณาวาจาก็ได้ถึงความแพร่หลาย

เมื่อปิสุณาวาจาถึงความแพร่หลาย แม้อายุของสัตว์เหล่านั้นก็เสื่อมถอย

แม้

วรรณะก็เสื่อมถอย เมื่อพวกเขาเสื่อมถอยจากอายุบ้าง

เสื่อมถอยจากวรรณะบ้าง

บุตรของมนุษย์ที่มีอายุ ๒๐,๐๐๐ ปี ก็มีอายุถอยลงเหลือ ๑๐,๐๐๐ ปี ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๑๐,๐๐๐ ปี
สัตว์บางพวกมีวรรณะ
ดี สัตว์บางพวกมีวรรณะไม่ดี ในสัตว์ทั้งสองพวกนั้น
สัตว์พวกที่มีวรรณะไม่ดี
ก็เพ่งเล็งสัตว์พวกที่มีวรรณะดี ถึงความประพฤติล่วงในภรรยาของคนอื่น ฯ
[๔๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการดังพรรณนามานี้ เมื่อพระมหา-
*กษัตริย์ไม่พระราชทานทรัพย์ให้แก่คนที่ไม่มียศ
ความขัดสนก็ได้ถึงความแพร่
หลาย เมื่อความขัดสนถึงความแพร่หลาย
อหินนาทานก็ได้ถึงความแพร่หลาย
เมื่ออหินนาทานถึงความแพร่หลาย
กาเมสุมิจนจารก็ได้ถึงความแพร่หลาย เมื่อ
กาเมสุมิจนจารถึงความแพร่หลาย แม้อายุของสัตว์เหล่านั้นก็เสื่อมถอย
แม้
วรรณะก็เสื่อมถอย เมื่อพวกเขาเสื่อมถอยจากอายุบ้าง
เสื่อมถอยจากวรรณะบ้าง
บุตรของมนุษย์ที่มีอายุ ๑๐,๐๐๐ ปี ก็มีอายุถอยลงเหลือ ๕,๐๐๐ ปี ฯ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๕,๐๐๐ ปี ธรรม ๒ ประการคือ
พรุสวาจาและสัมผัปปลาปะก็ได้ถึงความแพร่หลาย เมื่อธรรม ๒
ประการถึงความ
แพร่หลาย แม้อายุของสัตว์เหล่านั้นก็เสื่อมถอย แม้วรรณะก็เสื่อมถอย
เมื่อพวก
เขาเสื่อมถอยจากอายุบ้าง เสื่อมถอยจากวรรณะบ้าง
บุตรของมนุษย์ที่มีอายุ
๕,๐๐๐ ปี บางพวกมีอายุ ๒,๕๐๐ ปี บางพวกมีอายุ ๒,๐๐๐ ปี ฯ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๒,๕๐๐ ปี อภิชฌาและพยาบาท
ก็ได้ถึงความแพร่หลาย เมื่ออภิชฌาและพยาบาทถึงความแพร่หลาย
แม้อายุของ
สัตว์เหล่านั้นก็เสื่อมถอย แม้วรรณะก็เสื่อมถอย
เมื่อพวกเขาเสื่อมถอยจากอายุ

บ้าง เสื่อมถอยจากวรรณะบ้าง บุตรของมนุษย์ที่มีอายุ ๒,๕๐๐ ปี
ก็มีอายุถอยลง

เหลือ ๑,๐๐๐ ปี ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๑,๐๐๐ ปี มิจนาธิฐิก็ได้ถึงความ
แพร่หลาย เมื่อมิจนาธิฐิถึงความแพร่หลาย
แม้อายุของสัตว์เหล่านั้นก็เสื่อมถอย
แม้วรรณะก็เสื่อมถอย เมื่อพวกเขาเสื่อมถอยจากอายุบ้าง
เสื่อมถอยจากวรรณะ

บ้าง บุตรของมนุษย์ที่มีอายุ ๑,๐๐๐ ปี ก็มีอายุถอยลงเหลือ ๕๐๐ ปี ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๕๐๐ ปี ธรรม ๓ ประการคือ
อธรรมราคะ ๑- วิสมโลก ๒- มิจนาธรรม ๓- ก็ได้ถึงความแพร่หลาย
เมื่อธรรม

๓ ประการถึงความแพร่หลาย แม้อายุของสัตว์เหล่านั้นก็เสื่อมถอย
แม้วรรณะก็

เสื่อมถอย เมื่อพวกเขาเสื่อมถอยจากอายุบ้าง เสื่อมถอยจากวรรณะบ้าง
บุตร

ของมนุษย์ที่มีอายุ ๕๐๐ ปี บางพวกมีอายุ ๒๕๐ ปี บางพวกมีอายุ ๒๐๐ ปี
ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๒๕๐ ปี ธรรมเหล่านี้คือ ความ
ไม่ปฏิบัติชอบในมารดา ความไม่ปฏิบัติชอบในบิดา

ความไม่ปฏิบัติชอบในสมณะ

ความไม่ปฏิบัติชอบในพราหมณ์

ความไม่อ่อนน้อมต่อท่านผู้ใหญ่ในตระกูล ก็ได้

ถึงความแพร่หลาย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการดังพรรณนามานี้
เมื่อพระมหากษัตริย์ไม่

พระราชทานทรัพย์ให้แก่คนที่ไม่มีทรัพย์

ความขัดสนก็ได้ถึงความแพร่หลาย

เมื่อความขัดสนถึงความแพร่หลาย อทินนาทานก็ได้ถึงความแพร่หลาย
เมื่อ

อหินนาทานถึงความแพร่หลาย ศัสตราภักดิ์ถึงความแพร่หลาย
เมื่อศัสตราภักดิ์ถึงความ

แพร่หลาย ปาณาติบาตถึงความแพร่หลาย

เมื่อปาณาติบาตถึงความแพร่หลาย

มุสาวาทภักดิ์ถึงความแพร่หลาย เมื่อมุสาวาทถึงความแพร่หลาย
ปิสุณาวาจาภักดิ์ได้

ถึงความแพร่หลาย เมื่อปิสุณาวาจาถึงความแพร่หลาย

กาเมสุมิฉนจารภักดิ์ได้ถึงความ

แพร่หลาย เมื่อกาเมสุมิฉนจารถึงความแพร่หลาย ธรรม ๒ ประการคือ
พรุสวาจา

และสัมผัปปลาปะภักดิ์ได้ถึงความแพร่หลาย เมื่อธรรม ๒

ประการถึงความแพร่หลาย

อภิชฌาและพยาบาทภักดิ์ได้ถึงความแพร่หลาย

เมื่ออภิชฌาและพยาบาทถึงความ

แพร่หลาย มิจฉาทิฐิภักดิ์ได้ถึงความแพร่หลาย

เมื่อมิจฉาทิฐิถึงความแพร่หลาย

ธรรม ๓ ประการคือ อธรรมราคะ วิสมโลก มิจฉาธรรม
ภักดิ์ได้ถึงความแพร่หลาย

@(๑) ความกำหนดในฐานะอันไม่ชอบธรรม (๒) ความโลกไม่เลือก (๓)
ความ

@กำหนดด้วยอำนาจความพอใจผิดธรรมดา

เมื่อธรรม ๓ ประการถึงความแพร่หลาย ธรรมเหล่านี้ คือ

ความไม่ปฏิบัติชอบใน

มารดา ความไม่ปฏิบัติชอบในบิดา ความไม่ปฏิบัติชอบในสมณะ

ความไม่ปฏิบัติ

ชอบในพราหมณ์ ความไม่อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล

ภักดิ์ได้ถึงความแพร่หลาย

เมื่อธรรมเหล่านี้ถึงความแพร่หลาย แม้อายุของสัตว์เหล่านั้นก็เสื่อมถอย
แม้

วรรณะก็เสื่อมถอย เมื่อสัตว์เหล่านั้นเสื่อมถอยจากอายุบ้าง
เสื่อมถอยจากวรรณะ

บ้าง บุตรของมนุษย์ที่มีอายุ ๒๕๐ ปี ก็มีอายุถอยลงเหลือ ๑๐๐ ปี ฯ

[๔๖] ดุกริกษุทั้งหลาย จักมีสมัยที่มนุษย์เหล่านี้มีบุตรอายุ ๑๐ ปี ใน
เมื่อมนุษย์มีอายุ ๑๐ ปี เด็กหญิงมีอายุ ๕ ปี จักสมควรมีสามีได้ ดุกริกษุ
ทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๑๐ ปี รสเหล่านี้คือเนยใส เนยข้น น้ำมัน
น้ำผึ้ง

น้ำอ้อย และเกลือ จักอันตรธานไปสิ้น ดุกริกษุทั้งหลายในเมื่อมนุษย์
มีอายุ

๑๐ ปี หย้ากับแก้ม ๑- จักเป็นอาหารอย่างดี

ดุกริกษุทั้งหลายเปรียบเหมือนข้าวสุก

ข้าวสารีระคนกับเนื้อสัตว์ จักเป็นอาหารอย่างดี ในบัดนี้ฉันใด

ดุกริกษุทั้งหลาย

ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๑๐ ปี หย้ากับแก้มก็จักเป็นอาหารอย่างดี

ฉันนั้นเหมือนกัน

ดุกริกษุทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๑๐ ปี กุศลกรรมบถ ๑๐

จักอันตรธานไปหมด

สิ้น อกุศลกรรมบถ ๑๐ จักรุ่งเรืองเหลือเกิน ดุกริกษุทั้งหลาย

ในเมื่อมนุษย์มีอายุ

๑๐ ปี แม้แต่ชื่อว่ากุศลก็จักไม่มี และคนทำกุศลจักมีแต่ไหน

ดุกริกษุทั้งหลาย

ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๑๐ ปี คนทั้งหลายจักไม่ปฏิบัติชอบในมารดา

จักไม่ปฏิบัติ

ชอบในบิดา จักไม่ปฏิบัติชอบในสมณะ จักไม่ปฏิบัติชอบในพราหมณ์

จักไม่

ประพฤดิอ่อนน้อมต่อท่านผู้ใหญ่ในตระกูล เขาเหล่านั้นก็จักได้รับการบูชา

และ

ได้รับการสรรเสริญ เหมือนคนปฏิบัติชอบในมารดา ปฏิบัติชอบในบิดา

ปฏิบัติ

ชอบในสมณะ ปฏิบัติชอบในพราหมณ์
ประพุดอ่อนน้อมต่อท่านผู้ใหญ่ใน
ตระกูล ในบัดนี้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๑๐ ปี เขาก็ไม่มีจิตคิดเคาพ
ยำเกรงว่า นี่แม่ นี่น้ำ นี่พ่อ นี่อา นี่ป้า นี่ภรรยาของอาจารย์
หรือว่านี่ภรรยา

ของท่านที่เคาพทั้งหลาย สัตว์โลกจักถึงความสมสู่ปะปนกันหมด
เปรียบเหมือน

แพะ ไก่ สุนัขบ้าน สุนัขจิ้งจอก ฉะนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ในเมื่อมนุษย์มีอายุ

๑๐ ปี สัตว์เหล่านั้นต่างก็จักเกิดความอาฆาต ความพยาบาท ความคิดร้าย
ความ

คิดจะฆ่าอย่างแรงกล้าในกันและกัน มารดากับบุตรก็ดี บุตรกับมารดาที่ดี
บิดากับ

บุตรก็ดี บุตรกับบิดาก็ดี พี่ชายกับน้องหญิงก็ดี น้องหญิงกับพี่ชายก็ดี
จักเกิดความ

อาฆาต ความพยาบาท ความคิดร้าย ความคิดจะฆ่ากันอย่างแรงกล้า
นายพราน

เนื้อเห็นเนื้อเข้าเกิดความอาฆาต ความพยาบาท ความคิดร้าย
ความคิดจะฆ่า

อย่างแรงกล้าฉันใด ฉะนั้นเหมือนกัน ฯ

[๔๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๑๐ ปี จักมีสัตว์อันตรายกับ
สิ้น ๗ วัน มนุษย์เหล่านั้นจักกลับได้ความสำคัญกันเองว่าเป็นเนื้อ
ศัสตราทั้ง

หลายอันคมจักปรากฏมีในมือของพวกเขา

พวกเขาจะฆ่ากันเองด้วยศัสตราอันคม

นั้นโดยสำคัญว่า นี่เนื้อ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้น สัตว์เหล่านั้น
บางพวกมี

ความคิดอย่างนี้ว่า พวกเราอย่าฆ่าใครๆ และใครๆ ก็อย่าฆ่าเรา อย่ากระนั้น

เลย เราควรเข้าไปตามป่าหญ้าสมทุมป่าไม้ ระหว่างเกาะ หรือซอกเขา
มีรากไม้

และผลไม้ในป่าเป็นอาหารเลี้ยงชีวิตอยู่
เขาพากันเข้าไปตามป่าหญ้าสมทุมป่าไม้
ระหว่างเกาะหรือซอกเขา มีรากไม้และผลไม้
ในป่าเป็นอาหารเลี้ยงชีวิตอยู่ตลอด

๗ วัน เมื่อล่วง ๗ วันไป เขาพากันออกจากป่าหญ้าสมทุมป่าไม้
ระหว่างเกาะ

ซอกเขา แล้วต่างสวมกอดกันและกัน
จักขุร้องดีใจอย่างเหลือเกินในที่ประชุม

ว่า สัตว์ผู้เจริญ เราพบเห็นกันแล้ว ท่านยังมีชีวิตอยู่หรือๆ ๕

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้น สัตว์เหล่านั้น จักมีความคิดอย่างนี้ว่า เรา
ถึงความสิ้นญาติอย่างใหญ่เห็นปานนี้

เหตุเพราะสมათานธรรมที่เป็นอกุศล อย่างกระ

นั้นเลยเราควรทำกุศล ควรทำกุศลอะไร เราควรงดเว้นปาณาติบาต

ควรสมათาน

กุศลธรรมนี้แล้วประพฤติ เขาจึงงดเว้นจากปาณาติบาต จักสมათานกุศล

ธรรมนี้แล้วประพฤติ เพราะเหตุที่สมათานกุศลธรรม

เขาจักเจริญด้วยอายุบ้าง

จักเจริญด้วยวรรณะบ้าง เมื่อเขาเจริญด้วยอายุบ้าง เจริญด้วยวรรณะบ้าง

บุตร

ของมนุษย์ทั้งหลายที่มีอายุ ๑๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๒๐ ปี ๕

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้นสัตว์เหล่านั้นจักมีความคิดอย่างนี้ว่า เรา
เจริญด้วยอายุบ้าง เจริญด้วยวรรณะบ้าง เพราะเหตุที่สมათานกุศลธรรม
อย่า

กระนั้นเลย เราควรทำกุศลยิ่งๆ ขึ้นไป ควรทำกุศลอะไร เราควรงดเว้นจาก
อทินนาทาน ควรงดเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร ควรงดเว้นจากปิสุณาวาจา
ควรงดเว้น

จากพรสุวาจา ควรงดเว้นจากสัมผัปปลาปะ ควรละอภิชฌา

ควรละพยาบาท

ควรละมิจนาทิฐิ ควรละธรรม ๓ ประการ คืออธรรมราคะ วิสมโลก
มิจนาธรรม

อย่ากระนั้นเลยเราควรปฏิบัติชอบในมารดา ควรปฏิบัติชอบในบิดา
ควรปฏิบัติชอบ

ในสมณะ ควรปฏิบัติชอบในพราหมณ์
ควรประพฤติอ่อนน้อมต่อท่านผู้ใหญ่ใน
ตระกูล ควรสมาทานกุศลธรรมนี้แล้วประพฤติ

เขาเหล่านั้นจักปฏิบัติชอบในมารดา

ปฏิบัติชอบในบิดา ปฏิบัติชอบในสมณะ ปฏิบัติชอบในพราหมณ์
ประพฤติ

อ่อนน้อมต่อท่านผู้ใหญ่ในตระกูล จักสมาทานกุศลธรรมนี้แล้วประพฤติ
เพราะ

เหตุที่สมาทานกุศลธรรมเหล่านั้น เขาเหล่านั้นจักเจริญด้วยอายุบ้าง
จักเจริญด้วย

วรรณะบ้าง เมื่อเขาเหล่านั้นเจริญด้วยอายุบ้าง เจริญด้วยวรรณะบ้าง
บุตรของคน

ผู้มีอายุ ๒๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๔๐ ปี บุตรของคนผู้มีอายุ ๔๐ ปี
จักมีอายุ

เจริญขึ้นถึง ๘๐ ปี บุตรของคนผู้มีอายุ ๘๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๑๖๐ ปี
บุตร

ของคนผู้มีอายุ ๑๖๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๓๒๐ ปี บุตรของคนผู้มีอายุ
๓๒๐ ปี

จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๖๔๐ ปี บุตรของคนผู้มีอายุ ๖๔๐ ปี
จักมีอายุเจริญขึ้นถึง

๑,๒๘๐ ปี บุตรของคนผู้มีอายุ ๑,๒๘๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๒,๕๖๐ ปี
บุตร

ของคนผู้มีอายุ ๒,๕๖๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๕,๑๒๐ ปี
บุตรของคนผู้มีอายุ

๑๐,๒๔๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๒๐,๔๘๐ ปี บุตรของคนผู้มีอายุ ๒๐,๔๘๐
ปี

จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๔๐,๐๐๐ ปี บุตรของคนผู้มีอายุ ๔๐,๐๐๐ ปี
จักมีอายุเจริญ
ขึ้นถึง ๘๐,๐๐๐ ปี ฯ

[๔๘] ดุกรกษุทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๘๐,๐๐๐ ปี เด็กหญิงมี
อายุ ๕๐๐ ปี จึงจักสมควรมีสามีได้ ดุกรกษุทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ
๘๐,๐๐๐ ปี จักเกิดมีอาพาธ ๓ อย่าง คือ ความอยากกิน ๑
ความไม่อยากกิน ๑

ความแก่ ๑ ดุกรกษุทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๘๐,๐๐๐ ปี
ชมพูทวีปนี้จัก

มั่งคั่งและรุ่งเรือง มีบ้านนิคมและราชธานีพอชั่วไวกัปินตก
ดุกรกษุทั้งหลาย

ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๘๐,๐๐๐ ปี ชมพูทวีปนี้ประหนึ่งว่าอเวจีนรก
จักยัดเยียดไป

ด้วยผู้คนทั้งหลาย เปรียบเหมือนป่าไม้้อ หรือป่าสาละพฤษณะนั้น ฯ

ดุกรกษุทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๘๐,๐๐๐ ปี เมืองพาราณสีนี้ จัก
เป็นราชธานีมีนามว่า เกตุมดี เป็นเมืองที่มั่งคั่งและรุ่งเรืองมีพลเมืองมาก
มีผู้คน

ค้ำคั่ง และมีอาหารสมบูรณ์ ดุกรกษุทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ
๘๐,๐๐๐ ปี

ในชมพูทวีปนี้จักมีเมือง ๘๔,๐๐๐ เมือง มีเกตุมดีราชธานีเป็นประมุข ฯ

ดุกรกษุทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๘๐,๐๐๐ ปี จักมีพระเจ้าจักร-
*พรรดิทรงพระนามว่า พระเจ้าสังขะ ทรงอุบัติขึ้น ณ เกตุมดีราชธานี
เป็นผู้ทรง

ธรรม เป็นพระราชบิดาโดยธรรม เป็นใหญ่ในแผ่นดิน มีมหาสมุทร ๔
เป็นขอบเขต

ทรงชนะแล้ว มีราชอาณาจักรมั่นคงสมบูรณ์ด้วยแก้ว ๗ ประการ
คือจักรแก้ว ๑

ช้างแก้ว ๑ ม้าแก้ว ๑ แก้วมณี ๑ นางแก้ว ๑ คฤหบดีแก้ว ๑
ปริณายกแก้วเป็น

ที่ ๗ พระราชบุตรของพระองค์มีกว่าพัน ล้วนกล้าหาญ
มีรูปทรงสมเป็นวีรกษัตริย์

สามารถย่ำยีเสนาของข้าศึกได้
พระองค์ทรงชำนะโดยธรรมมิต้องใช้อำนาจ มิต้อง
ใช้ศัสตรา ครอบครองแผ่นดินมีสาครเป็นขอบเขต ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๘๐,๐๐๐ ปี พระผู้มีพระภาคทรง
พระนามว่าเมตไตรย จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก พระองค์เป็นอรหันต์
ตรัสรู้เอง

โดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก
เป็นสาวก

ฝึกบรุษที่ควรฝึกไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
เป็นผู้

เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม
เหมือนตถาคตอุบัติขึ้นแล้วในโลกในบัดนี้

เป็นอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ ไปดีแล้ว
รู้แจ้ง

โลก เป็นสาวกฝึกบรุษที่ควรฝึกไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า
เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์

ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม
พระผู้มีพระภาคพระนามว่า

เมตไตรยพระองค์นั้น จักทรงทำโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก
พรหมโลก ให้

แจ้งชัดด้วยพระปัญญาอันยิ่งด้วยพระองค์เองแล้ว
ทรงสอนหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณ-

*พราหมณ์เทวดาและมนุษย์ให้รู้ตาม เหมือนตถาคตในบัดนี้
ทำโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก

มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตถาคตเองแล้ว
สอนหมู่สัตว์

พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดาและมนุษย์ให้รู้ตามอยู่
พระผู้มีพระภาคพระนามว่า

เมตไตรยพระองค์นั้นจักทรงแสดงธรรม งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง
งาม

ในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ
บริสุทธิ

บริบูรณ์สิ้นเชิงเหมือนตถาคตในบัดนี้ แสดงธรรมงามในเบื้องต้น
งามในท่ามกลาง

งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ
บริสุทธิ

บริบูรณ์สิ้นเชิง พระผู้มีพระภาคพระนามว่าเมตไตรยพระองค์นั้น
จักทรงบริหาร

ภิกษุสงฆ์หลายพัน เหมือนตถาคตบริหารภิกษุสงฆ์หลายร้อย
ในบัดนี้ฉะนั้น ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ครั้นนั้น พระเจ้าสังขะจักทรงให้ยกขึ้นซึ่งปราสาทที่
พระเจ้ามหาปนาทะทรงสร้างไว้ แล้วประทับอยู่ แล้วจักทรงสละ
จักทรงบำเพ็ญ

ทาน แก่สมณพราหมณ์ คนกำพร้า คนเดินทาง วณิก
และยาจกทั้งหลาย จัก

ทรงปลงพระเกศาและพระมัสสุ ทรงครองผ้ากาสาวพัสตร์
เสด็จออกจากเรือน ทรง

ผนวชเป็นบรรพชิต ในสำนักของพระผู้มีพระภาคพระนามว่า
เมตไตรยอรหันต-

*สัมมาสัมพุทธเจ้า ท้าวเธอทรงผนวชอย่างนี้แล้ว

ทรงปลีกพระองค์อยู่แต่ผู้เดียว

ไม่ประมาท มีความเพียร มีตนสงบแล้ว

ไม่ช้านักก็จักทรงทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์

อันยอดเยี่ยมที่กุลบุตรทั้งหลาย

พากันออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบ

ต้องการ อันเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์

ด้วยพระปัญญาอันยิ่งด้วยพระองค์เอง ใน

ทิฐธรรมเทียว เข้าถึงอยู่ ฯ

[๔๙] ดุกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงมีตนเป็นเกาะ มีตนเป็นที่พึ่ง
อย่ามีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง จงมีธรรมเป็นเกาะ มีธรรมเป็นที่พึ่ง
อย่ามีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งอยู่

ดุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีตนเป็นเกาะ มีตนเป็นที่พึ่ง ไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง
มี

ธรรมเป็นเกาะ มีธรรมเป็นที่พึ่ง ไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งอยู่ อย่างใดเล่า ฯ

ดุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
พิจารณาเห็นกายในกายอยู่
มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้
ฯ

ดุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา
ทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ
มีสติกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลก
เสียได้ ฯ

ดุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่
มี

ความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้ ฯ

ดุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นธรรมในธรรม
ทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ
มีสติกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลก
เสียได้ ฯ

ดุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุมิตนเป็นเกาะ มีตนเป็นที่พึ่ง ไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่
พึ่ง มีธรรมเป็นเกาะ มีธรรมเป็นที่พึ่ง ไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งอยู่อย่างนี้แล ฯ

[๕๐] ดุกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวไปในโคจร ซึ่งเป็นวิสัย
อันสืบมาจากบิดาของตน ดุกรภิกษุทั้งหลาย
เมื่อเธอทั้งหลายเที่ยวไปในโคจร
ซึ่งเป็นวิสัยอันสืบมาจากบิดาของตน จักเจริญทั้งด้วยอายุ
จักเจริญทั้งด้วยวรรณะ
จักเจริญทั้งด้วยสุข จักเจริญทั้งด้วยโภคะ จักเจริญทั้งด้วยพละ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในเรื่องอายุของภิกษุ มีอธิบายอย่างไร ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
เจริญอิทธิบาทประกอบด้วยฉันทะสมาธิปธาน
สังขาร เจริญอิทธิบาทประกอบด้วยวิริยะสมาธิปธานสังขาร เจริญอิทธิบาท
ประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร
เจริญอิทธิบาทประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธาน
สังขาร เธอ นั้น เพราะเจริญอิทธิบาท ๔ เหล่านี้
เพราะกระทำให้มากซึ่งอิทธิบาท
๔ เหล่านี้ เมื่อปรารภนั้นก็พึงตั้งอยู่ได้ถึงกับ ๑ หรือเกินกว่ากับ ๑ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย นี่แลเป็นอธิบายในเรื่องอายุของภิกษุ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในเรื่องวรรณะของภิกษุ มีอธิบายอย่างไร ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มืศีล สำรวมระวังในพระปาติโมกข์
ถึงพร้อมด้วยมรรยาทและโคจร มีปรกติเห็นภัยในโทษเพียงเล็กน้อย
สมาทาน
ศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย
นี่แลเป็นอธิบายในเรื่องวรรณะ
ของภิกษุ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในเรื่องสุขของภิกษุ มีอธิบายอย่างไร ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม สงัดจากอกุศลธรรม บรรล
ปฐมฌาน มีวิตก มีวิจารณ์ มีปีติและสุข เกิดแก่วิเวกอยู่ บรรลทุติยฌาน มี
ความผ่องใสแห่งจิต ฌน ภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น
เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป
ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีปีติและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่ เป็นผู้มือุเบกขา มีสติ มี
สัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยกาย เพราะปีติสิ้นไป บรรลุตติยฌาน ที่พระอริยะ
ทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ได้ฌานนี้ เป็นผู้มือุเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข บรรล
จตุตถฌาน ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข
เพราะละสุขละทุกข์และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ
ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
นี่แลเป็นอธิบายใน
เรื่องสุขของภิกษุ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในเรื่องโกะของภิกษุ มีอธิบายอย่างไร ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ มีจิตประกอบด้วยเมตตาแผ่ไปตลอดทิศ
๑ อยู่

ทิศที่ ๒ ทิศที่ ๓ ทิศที่ ๔ ก็เหมือนกัน ตามนัยนี้ ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง
เบื้องขวาง ด้วยจิตประกอบด้วยเมตตาอันไพบุลย์ ถึงความเป็นใหญ่
หาประมาณ

มิได้ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียน แผ่ไปตลอดโลก ทัวสัตว์ทุกเหล่า
ในที่ทุก

สถาน ด้วยมีจิตประกอบด้วยกรุณา แผ่ไปตลอดทิศ ๑ อยู่ ทิศที่ ๒ ทิศที่ ๓
ทิศที่ ๔ ก็เหมือนกัน ตามนัยนี้ ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง ด้วยจิต
ประกอบด้วยกรุณาอันไพบุลย์ ถึงความเป็นใหญ่ หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร
ไม่มี

ความเบียดเบียน แผ่ไปตลอดโลก ทัวสัตว์ทุกเหล่า ในที่ทุกสถาน
ด้วยมีจิต

ประกอบด้วยมุทิตา แผ่ไปตลอดทิศ ๑ อยู่ ทิศที่ ๒ ทิศที่ ๓ ทิศที่ ๔
ก็เหมือน

กัน ตามนัยนี้ ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง ด้วยจิตประกอบด้วยมุทิตา
อันไพบุลย์ ถึงความเป็นใหญ่หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร

ไม่มีความเบียดเบียน แผ่

ไปตลอดโลก ทัวสัตว์ทุกเหล่า ในที่ทุกสถาน

ด้วยมีจิตประกอบด้วยอุเบกขา

แผ่ไปตลอดทิศ ๑ อยู่ ทิศที่ ๒ ทิศที่ ๓ ทิศที่ ๔ ก็เหมือนกัน ตามนัยนี้ ทั้ง
เบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง ด้วยจิตประกอบด้วยอุเบกขาอันไพบุลย์
ถึงความ

เป็นใหญ่ หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียน แผ่ไปตลอดโลก
ทัวสัตว์ทุกเหล่า ในที่ทุกสถาน ดูกรภิกษุทั้งหลาย

นี้แลเป็นอธิบายในเรื่องโกะ

ของภิกษุ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในเรื่องพละของภิกษุ มีอธิบายอย่างไร ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติและปัญญาวิมุตติ
อันหา

อาสวะมิได้ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเอง
ในทิฐธรรมเทียว

เข้าถึงอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่แลเป็นอธิบายในเรื่องผลของภิกษุ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราไม่เล็งเห็นแม้กำลังสักอย่างหนึ่งอื่น อันชมได้
แสนยาก เหมือนกำลังของมารนี้เลย ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บุญนี้จะเจริญขึ้นได้

อย่างนี้ เพราะเหตุที่มั่งนุกุลธรรมทั้งหลาย ฯ

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว
ภิกษุเหล่านั้นยินดีชื่นชม

พระภาสิตของพระผู้มีพระภาคแล้วดังนี้แล ฯ

จบ จักกวัตติสูตร ที่ ๓

๔. อัคคัณณสูตร

[๕๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารบุพพาราม
เป็นปราสาท

ของนางวิสาขาไมคารมารดา เขตพระนครสาวัตถี ก็โดยสมัยนั้นแล
วาเสฏฐ-

*สามเณรกับภารทวาชสามเณร เมื่อจำนงความเป็นภิกษุอยู่
อยู่อบรมในสำนักภิกษุ

ทั้งหลาย เียนวันหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่หลีกเร้น
เสด็จลงจาก

ปราสาทแล้ว ทรงจงกรมอยู่ ณ ที่แจ้งในร่มเงาปราสาท
วาเสฏฐสามเณรได้เห็น

พระผู้มีพระภาค เสด็จออกจากที่หลีกเร้น
เสด็จลงจากปราสาทกำลังเสด็จจงกรม

อยู่ในที่แจ้ง ในร่มเงาปราสาทในเวลาเย็น
ครั้นแล้วจึงเรียกภารทวาชสามเณรมา

พูดว่า ดูกรภารทวาชะผู้มีอายุ
นี้พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่หลีกเร้นในเวลา
เย็น เสด็จลงจากปราสาททรงจกรมอยู่ ณ ที่แจ้งในร่มเงาปราสาท
เรามาไปกัน
เถิด พวกกันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
บางทีเราจะได้ฟังธรรมีกถา
เฉพาะพระพักตร์ของพระองค์บ้างเป็นแม่นมั่น
ส่วนภารทวาชสามเณรรับคำของ
วาเสฏฐสามเณรแล้ว ทันใดนั้น วาเสฏฐสามเณรกับภารทวาชสามเณร
พากัน
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วถวายบังคมพระผู้มีพระภาค
แล้ว
ชวนกันเดินตามเสด็จพระองค์ผู้กำลังเสด็จจกรมอยู่ ครั้งนั้นแล
พระผู้มีพระภาค
ตรัสเรียกวาเสฏฐสามเณรมาแล้วตรัสว่า ดูกรวาเสฏฐและภารทวาชะ
เธอทั้งสอง
มีชาติเป็นพราหมณ์ มีตระกูลเป็นพราหมณ์
ออกบวชจากตระกูลพราหมณ์ ดูกร
วาเสฏฐและภารทวาชะ พวกพราหมณ์ไม่ด่าว่าเธอทั้งสองบ้างดอกหรือ ฯ
สามเณรทั้งสองนั้นจึงกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
พวกพราหมณ์
พากันด่าว่าข้าพระองค์ทั้ง ๒ ด้วยคำเหยียดหยามอย่างสมใจ อย่างเต็มที่
ไม่มีลด-
*หย่อนเลย พระผู้มีพระภาคจึงตรัสถามต่อไปว่า
ก็พวกพราหมณ์พากันด่าว่าเธอ
ทั้งสองด้วยถ้อยคำอันเหยียดหยามอย่างสมใจ อย่างเต็มที่
ไม่มีลดหย่อนอย่างไร
เล่า สามเณรทั้งสองกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
พวกพราหมณ์พากันว่า

อย่างนี้ว่า พราหมณ์พวกเดียวเป็นวรรณะที่ประเสริฐที่สุด
วรรณะอื่นเลวทราม

พราหมณ์พวกเดียวเป็นวรรณะขาว พวกอื่นเป็นวรรณะดำ
พราหมณ์พวกเดียว

บริสุทธิ์ พวกอื่นนอกจากพราหมณ์หาบริสุทธิ์ไม่
พวกพราหมณ์เป็นบุตรเกิดจาก

อูระ เกิดจากปากของพรหม มีกำเนิดมาจากพรหม พรหมเนรมิตขึ้น
เป็นทายาท

ของพรหม เจ้าทั้งสองคนมาละวรรณะที่ประเสริฐที่สุดเสียแล้ว
ไปเข้ารีตวรรณะ

ที่เลวทราม คือ พวกสมณะที่มีศีระโหล่น เป็นพวกคฤหบดี เป็นพวกดำ
เป็น

พวกเกิดจากเท้าของพรหม เจ้าทั้งสองคนมาละพวกที่ประเสริฐที่สุดได้เสีย
ไป

เข้ารีตวรรณะเลวทราม คือพวกสมณะที่มีศีระโหล่น เป็นพวกคฤหบดี
เป็นพวกดำ

เป็นพวกเกิดจากเท้าของพรหม ข้อนั้นไม่ดี ไม่สมควรเลย
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

พวกพราหมณ์พากันด่าว่าข้าพระองค์ทั้งสองด้วยถ้อยคำที่เหยียดหยาม
อย่างสมใจ

อย่างเต็มที่ ไม่มีลดหย่อนเลยอย่างนี้แล พระองค์จึงตรัสว่า
ดูกรวาเสฏฐะและ

การทวาชะ พวกพราหมณ์ระลึกถึงเรื่องเก่าของพวกเขาไม่ได้
จึงพากันพูดอย่างนี้

พราหมณ์พวกเดียวเป็นวรรณะที่ประเสริฐที่สุด วรรณะอื่นเลวทราม
พราหมณ์

พวกเดียวเป็นวรรณะขาว พวกอื่นเป็นวรรณะดำ
พราหมณ์พวกเดียวบริสุทธิ์

พวกอื่นนอกจากพราหมณ์หาบริสุทธิ์ไม่
พวกพราหมณ์เป็นบุตรเกิดจากอูระ เกิด

จากปากของพรหม มีกำเนิดมาจากพรหม พรหมเนรมิตขึ้น
เป็นทนายทของพรหม

ดังนี้ ดูกรวาเสฏฐะและภารทวาชะ ก็ตามที่ปรากฏอยู่แล้ว คือ นางพราหมณ์
ทั้งหลายของพวกพราหมณ์ มีระดูบ้าง มีครรภ์บ้าง คลอดอยู่บ้าง
ให้ลูกกินนม

อยู่บ้าง อันที่จริง พวกพราหมณ์เหล่านั้น
ก็ล้วนแต่เกิดจากช่องคลอดของนาง

พราหมณ์ทั้งนั้น พวกกันอวดอ้างอย่างนี้ว่า
พราหมณ์พวกเดียวเป็นวรรณะที่ประเสริฐ

ที่สุด วรรณะอื่นเลวทราม พราหมณ์พวกเดียวเป็นวรรณะขาว พวกอื่นเป็น
วรรณะดำ พราหมณ์พวกเดียวบริสุทธิ์
พวกอื่นนอกจากพราหมณ์หาบริสุทธิ์ไม่

พวกพราหมณ์เป็นบุตรเกิดจากอูระ เกิดจากปากของพรหม
มีกำเนิดมาจากพรหม

พรหมเนรมิตขึ้น เป็นทนายทของพรหม เขาเหล่านั้นกล่าวตู่พรหม
และพูดเท็จ

ก็จะประสบแต่บาปเป็นอันมาก ฯ

[๕๒] ดูกรวาเสฏฐะและภารทวาชะ วรรณะเหล่านี้ มีอยู่สี่คือ กษัตริย์
พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ก็กษัตริย์บางพระองค์ในโลกนี้ มีปรกติฆ่าสัตว์
มีปรกติ

ลักทรัพย์ มีปรกติประพฤติดิในกามทั้งหลาย มีปรกติพูดเท็จ พูดส่อเสียด
พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ ละโมภมาก คิดปองร้ายผู้อื่น มีความเห็นผิด ดูกร
วาเสฏฐะและภารทวาชะ ด้วยประการดังที่กล่าวมานี้แล

ธรรมเหล่าใดเป็นอกุศล

นับว่าเป็นอกุศล เป็นธรรมมีโทษ นับว่าเป็นธรรมมีโทษ
เป็นธรรมไม่ควรเสพ

นับว่าเป็นธรรมไม่ควรเสพ ไม่ควรเป็นอริยธรรม นับว่าไม่ควรเป็นอริยธรรม
เป็นธรรมดำ มีวิบากดำ วิญญูชนติเตียน อกุศลธรรมเหล่านั้น
มีปรากฏอยู่แม้

ในกษัตริย์บางพระองค์ในโลกนี้ ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ
แม้พราหมณ์บางคน

ในโลกนี้ ฯลฯ แม้แพศย์บางคนในโลกนี้ ฯลฯ

ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ แม้ศูทรบางคนในโลกนี้ มีปรกติฆ่าสัตว์
มีปรกติกัณฑ์ทรัพย์ มีปรกติประพฤตินิโคตในกามทั้งหลาย มีปรกติพูดเท็จ
พูดส่อเสียด

พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ ละโมภมาก คิดปองร้ายผู้อื่น มีความเห็นผิด ดูกร
วาเสฏฐะและการทวาชะ ด้วยประการดังที่กล่าวมานี้แล
ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศล

นับว่าเป็นอกุศล เป็นธรรมมีโทษ นับว่าเป็นธรรมมีโทษ
เป็นธรรมไม่ควรเสพ

นับว่าเป็นธรรมไม่ควรเสพ ไม่ควรเป็นอริยธรรม นับว่าไม่ควรเป็นอริยธรรม
เป็นธรรมดำ มีวิบากดำ วิญญูชนติเตียน

ธรรมเหล่านั้นมีปรากฏอยู่แม้ในศูทร
บางคนในโลกนี้ ฯ

[๕๓] ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ ฝ่ายกษัตริย์บางพระองค์ในโลกนี้
เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์
เป็นผู้เว้นขาดจาก

การประพฤตินิโคตในกาม เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ
เป็นผู้เว้นขาดจากการพูด

ส่อเสียด เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดคำหยาบ

เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ ไม่

ละโมภมาก ไม่คิดปองร้ายผู้อื่น มีความเห็นชอบ

ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ

ด้วยประการดังที่กล่าวมานี้แล ธรรมเหล่านี้เป็นกุศล นับว่าเป็นกุศล
เป็นธรรม

ไม่มีโทษ นับว่าเป็นธรรมไม่มีโทษ เป็นธรรมที่ควรเสพ นับว่าเป็นธรรมที่
ควรเสพ ควรเป็นอริยธรรม ควรนับว่าเป็นอริยธรรม เป็นธรรมขาว

มีวิบากขาว

วิญญูชนสรรเสริญ

ธรรมเหล่านั้นมีปรากฏอยู่แม้ในกษัตริย์บางพระองค์ในโลกนี้

ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ แม้พราหมณ์บางคนในโลกนี้ ฯลฯ

แม้แพศย์บางคน

ในโลกนี้ ฯลฯ แม้ศูทรบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ

ละโมภมาก ไม่คิดปองร้ายผู้อื่น มีความเห็นชอบ

ด้วยประการดังที่กล่าวมานี้แล

ธรรมเหล่าใดที่เป็นกุศล นับว่าเป็นกุศล เป็นธรรมไม่มีโทษ

นับว่าเป็นธรรมไม่มี

โทษ เป็นธรรมที่ควรเสพ นับว่าเป็นธรรมที่ควรเสพ ควรเป็นอริยธรรม

นับว่า

ควรเป็นอริยธรรม เป็นธรรมขาว มีวิบากขาว วิญญูชนสรรเสริญ

ธรรมเหล่านั้น

มีปรากฏอยู่แม้ในศูทรบางคนในโลกนี้ ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ
ก็เมื่อวรรณะ

ทั้งสี่เหล่านี้แล รวมเป็นบุคคลสองจำพวก คือพวกที่ตั้งอยู่ในธรรมดำ

วิญญูชน

ติเตียนจำพวกหนึ่ง พวกที่ตั้งอยู่ในธรรมขาว

วิญญูชนสรรเสริญจำพวกหนึ่ง

เช่นนี้ โฉนพวกพราหมณ์จึงพากันอวดอ้างอยู่อย่างนี้ว่า

พราหมณ์พวกเดียวเป็น

วรรณะที่ประเสริฐที่สุด วรรณะอื่นเลวทราม พวกพราหมณ์เป็นวรรณะขาว
พวก

อื่นเป็นวรรณะดำ พราหมณ์พวกเดียวบริสุทธิ์

พวกอื่นนอกจากพราหมณ์หา

บริสุทธิ์ไม่ พราหมณ์พวกเดียวเป็นบุตรเกิดจากอูระ

เกิดจากปากของพรหม มี

กำเนิดมาจากพรหม พรหมเนรมิตขึ้น เป็นทายาทของพรหม ดังนี้เล่า
ท่านผู้รู้

ทั้งหลายยอมไม่รับรองถ้อยคำของพวกเขา ชื่อนั้นเพราะเหตุไร
ดูกรวาเสฏฐะและ

การทวาชะ เพราะว่า บรรดาบรรณะทั้งสี่เหล่านั้น
ผู้ใดเป็นภิกษุสันนิเกสและ

อาสวะแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว มีกิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว
ได้วางภาระเสีย

แล้ว ลุถึงประโยชน์ของตนแล้ว สิ้นเครื่องเกาะเกี่ยวในภพแล้ว
หลุดพ้นไปแล้ว

เพราะรู้โดยชอบ

ผู้นั้นปรากฏว่าเป็นผู้เลิศกว่าคนทั้งหลายโดยชอบธรรมแท้ มิได้

ปรากฏโดยไม่ชอบธรรมเลย ด้วยว่าธรรมเป็นของประเสริฐที่สุดในหมู่ชน
ทั้งใน

เวลาที่เห็นอยู่ ทั้งในเวลาภายหลัง ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ
โดยบรรยาย

นี้แล เธอทั้งสองพึงทราบเถิดว่า

ธรรมเท่านั้นเป็นของประเสริฐที่สุดในหมู่ชน

ทั้งในเวลาที่ได้เห็นอยู่ ทั้งในเวลาภายหลัง ฯ

[๕๔] ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ พระเจ้าปัสเสนทิโกศล ทรงทราบ
แน่ชัดว่า พระสมณโคดมผู้ยอดเยี่ยมได้ทรงผนวชจากศากยตระกูล ดังนี้
ดูกร

วาเสฏฐะและการทวาชะ

ก็พวกศากยตระกูลยังต้องเป็นผู้โดยเสด็จพระเจ้าปัสเสน-

*ทิโกศลอยู่ทุกๆ ขณะและพวกเจ้าศากยะต้องทำการนอบน้อม กราบไหว้
ต้อนรับ

อัญชลีกรรม สามิจิกรรมในพระเจ้าปัสเสนทิโกศลอยู่ ดูกรวาเสฏฐะและ
การทวาชะ ด้วยประการดังที่กล่าวมานี้แล

พวกเจ้าศากยะยังต้องกระทำการ

นอบน้อม กราบไหว้ ต้อนรับ อัญชลีกรรม สามิจิกรรมอันใดอยู่ในพระเจ้า
ปัสเสนทิโกศล แต่งถึงกระนั้น กิริยาที่นอบน้อม กราบไหว้ ต้อนรับ อัญชลี

กรรม และสามิฉิกรรมอันนั้น
พระเจ้าปัสเสนทิโกศลก็ยังทรงกระทำอยู่ในตถาคต
ด้วยทรงถือว่า พระสมณโคดมเป็นผู้มีพระชาติสูง เรามีชาติต่ำกว่า
พระสมณ-

*โคดมเป็นผู้มีพระกำลัง เรามีกำลังน้อยกว่า
พระสมณโคดมเป็นผู้มีคุณน่าย่อมใส
เรามีคุณน่าย่อมใสน้อยกว่า พระสมณโคดมเป็นผู้สูงศักดิ์
เราเป็นผู้ต่ำศักดิ์กว่า
ดังนี้ แต่ที่แท้ พระเจ้าปัสเสนทิโกศลทรงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา
นอบน้อมพระธรรมนั้นเทียว

พระเจ้าปัสเสนทิโกศลทรงกระทำการนอบน้อม กราบ
ไหว้ ต้อนรับ อัญชลีกรรม สามิฉิกรรม ในตถาคตอยู่ด้วยอาการอย่างนี้
ดูกร

วาเสฏฐะและภารทวาชะ โดยปริยายนี้แล เธอทั้งสองพึงทราบเถิดว่า ธรรม
เท่านั้นเป็นของประเสริฐที่สุดในหมู่ชน ทั้งในเวลาที่จะเห็นอยู่
ทั้งในเวลาภายหลังหน้า ฯ

[๕๕] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสต่อไปว่า ดูกรวาเสฏฐะและภารทวาชะ
เธอทั้งสองคนมีชาติก็ต่างกัน มีชื่อก็เพี้ยนกัน มีโคตรก็แตกต่างกัน
มีตระกูลก็ผิดกัน

พากันทิ้งเหย้าเรือนเสีย มาบวชเป็นบรรพชิต เมื่อจะมีผู้ถามว่า
ท่านทั้งสองนี้เป็น

พวกไหน เธอทั้งสองพึงตอบเขาว่า

ข้าพเจ้าทั้งสองเป็นพวกพระสมณศากยบุตร

ดังนี้เถิด ดูกรวาเสฏฐะและภารทวาชะ ก็ผู้ใดแล

มีศรัทธาตั้งมั่นเกิดขึ้นแล้วแต่

รากแก้วคืออริยมรรค ประดิษฐานมั่นคง อันสมณพราหมณ์ เทวดา มาร
พรหม

หรือผู้ใดผู้หนึ่งในโลก ไม่พรากรไปได้ ควรเรียกผู้นั้นว่า

เป็นบุตรเกิดแต่พระอรุณ

เกิดแต่พระโอฐของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้เกิดแต่พระธรรม
เป็นผู้ที่พระธรรม
เนรมิตขึ้น เป็นผู้รับมรดกพระธรรม ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะคำว่า
ธรรมกาย
กิติ ว่าพรหมกาย กิติ ว่าธรรมภูต กิติ ว่าพรหมภูต กิติ เป็นชื่อของตถาคต
ฯ

[๕๖] ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ มีสมัยบางครั้งบางคราว โดยล่วง
ระยะกาลยืดยาวช้านานที่โลกนี้จะพินาศ เมื่อโลกกำลังพินาศอยู่
โดยมากเหล่า
สัตว์ย่อมเกิดในชั้นอภิสสรพรหม สัตว์เหล่านั้นได้สำเร็จทางใจ
มีปิตีเป็นอาหาร
มีรัศมีชานออกจากกายตนเอง สัญจรไปได้ในอากาศ อยู่ในวิมานอันงาม
สถิต
อยู่ในภพนั้นสิ้นกาลยืดยาวช้านาน ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ
มีสมัยบางครั้ง
บางคราว โดยระยะกาลยืดยาวช้านาน ที่โลกนี้จะกลับเจริญ
เมื่อโลกกำลังเจริญ
อยู่โดยมาก เหล่าสัตว์พากันจุติจากชั้นอภิสสรพรหมลงมาเป็นอย่างนี้
และสัตว์นั้น
ได้สำเร็จทางใจ มีปิตีเป็นอาหาร มีรัศมีชานออกจากกายตนเอง
สัญจรไปได้ใน
อากาศ อยู่ในวิมานอันงาม สถิตอยู่ในภพนั้นสิ้นกาลยืดยาวช้านาน
ก็แหละ
สมัยนั้นจักรวาลทั้งสิ้นนี้แลเป็นน้ำทั้งนั้น มีดมนแลไม่เห็นอะไร
ดวงจันทร์และ
ดวงอาทิตย์ก็ยังไม่ปรากฏ ดวงดาวนักษัตรทั้งหลายก็ยังไม่ปรากฏ
กลางวันกลาง
คืนก็ยังไม่ปรากฏ เดือนหนึ่งและกึ่งเดือนก็ยังไม่ปรากฏ
ฤดูและปีก็ยังไม่ปรากฏ

เพศชายและเพศหญิงก็ยังไม่ปรากฏ สัตว์ทั้งหลาย
ถึงซึ่งอันนับเพียงว่าสัตว์เท่า

นั้น ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ ครั้นต่อมา

โดยล่วงระยะกาลยืดยาวช้านาน เกิด

ง้วนดินลอยอยู่บนน้ำทั่วไป

ได้ปรากฏแก่สัตว์เหล่านั้นเหมือนนมสดที่บุคคลเคี้ยว

ให้งวด แล้วตั้งไว้ให้เย็นจับเป็นฝอยอยู่ข้างบน

จะนั้นง้วนดินนั้นถึงพร้อมด้วยสี

กลิ่น รส มีสีคล้ายเนยใส หรือเนยข้นอย่างดี จะนั้น มีรสอร่อยดูจรรจงผิวง
เล็กอันหาโทษมิได้ จะนั้น ฯ

ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ ต่อมาสัตว์ผู้หนึ่งเป็นคนโลนพูดว่า ท่าน
ผู้เจริญทั้งหลาย นี่จักเป็นอะไร แล้วเอานิ้วช้อนง้วนดินขึ้นลองลิ้มดู
เมื่อเขาเอา

นิ้วช้อนง้วนดินขึ้นลองลิ้มดูอยู่ ง้วนดินได้ซาบซ่านไปแล้ว

เขาจึงเกิดความอยาก

ขึ้น ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ

แม้สัตว์พวกอื่นก็พากันกระทำตามอย่างสัตว์นั้น

เอานิ้วช้อนง้วนดินขึ้นลองลิ้มดู

เมื่อสัตว์เหล่านั้นพากันเอานิ้วช้อนง้วนดินขึ้นลอง

ลิ้มดูอยู่ ง้วนดินได้ซาบซ่านไปแล้ว สัตว์เหล่านั้นจึงเกิดความอยากขึ้น

ต่อมาสัตว์

เหล่านั้นพยายามเพื่อจะปั้นง้วนดินให้เป็นคำๆ ด้วยมือแล้วบริโภค

ดูกรวาเสฏฐะ

และการทวาชะ ในคราวที่พวกสัตว์พยายามเพื่อจะปั้นง้วนดินให้เป็นคำๆ
ด้วยมือ

แล้วบริโภคอยู่นั้น เมื่อรัศมีกายของสัตว์เหล่านั้นก็หายไปแล้ว

ดวงจันทร์และดวง

อาทิตย์ก็ปรากฏ เมื่อดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ปรากฏแล้ว

ดวงดาวนักษัตรทั้งหลาย

ก็ปรากฏ เมื่อดวงดาวนักษัตรปรากฏแล้ว กลางคืนและกลางวันก็ปรากฏ
เมื่อ

กลางคืนและกลางวันปรากฏแล้ว เดือนหนึ่งและกึ่งเดือนก็ปรากฏ
เมื่อเดือนหนึ่ง

และกึ่งเดือนปรากฏอยู่ ฤดูและปีก็ปรากฏ ดูรวาเสณฐะและภารทวาชะ
ด้วย

เหตุเพียงเท่านั้นแล โลกนี้จึงกลับเจริญขึ้นมาอีก ฯ

[๕๗] ดูรวาเสณฐะและภารทวาชะ ครั้นต่อมาสัตว์เหล่านั้นพากันบริ-
โภคจวันดิน รับประทานจวันดิน มีจวันดินเป็นอาหาร
ดำรงอยู่ได้สัณกาลช้านาน

ด้วยเหตุที่สัตว์เหล่านั้นมัวเพลินบริโภคจวันดินอยู่ รับประทานจวันดิน
มีจวันดิน

เป็นอาหาร ดำรงอยู่ได้สัณกาลช้านาน

สัตว์เหล่านั้นจึงมีร่างกายแข็งกล้าขึ้นทุกที ทั้ง

ผิวพรรณก็ปรากฏว่าแตกต่างกันไป สัตว์บางพวกมีผิวพรรณงาม
สัตว์บางพวกมี

ผิวพรรณไม่งาม ในสัตว์ทั้งสองพวกนั้น

สัตว์พวกที่มีผิวพรรณงามนั้นพากันดูหมิ่น

สัตว์พวกที่มีผิวพรรณไม่งามว่า พวกเรามีผิวพรรณดีกว่าพวกท่าน
พวกท่านมีผิว

พรรณเลวกว่าพวกเรา ดังนี้

เมื่อสัตว์ทั้งสองพวกนั้นเกิดมีการไ้ตัวดูหมิ่นกันขึ้น

เพราะเหตุที่ตัวปราศจากผิวพรรณเป็นปัจจัย จวันดินก็หายไป

เมื่อจวันดินหายไป

แล้ว สัตว์เหล่านั้นจึงพากันจับกลุ่ม ครั้นแล้ว ต่างก็บ่นถึงกันว่า รสดีจริง รส
ดีจริง ดังนี้ ถึงทุกวันนี้ก็เหมือนกัน

คนเป็นอันมากได้ของที่มีรสดีอย่างไรอย่าง

หนึ่ง มักพูดกันอย่างนี้ว่า รสอร่อยแท้ๆ รสอร่อยแท้ๆ ดังนี้ พวกพราหมณ์

ระลึกได้ถึงอักษร ๑- ที่รู้กันว่าเป็นของดี เป็นของโบราณนั้นเท่านั้น

แต่ไม่รู้ชัดถึง

เนื้อความแห่งอักขระนั้นเลย ฯ

[๕๘] ดูกรรวเสณฐะและการทวาชะ ครั้นต่อมา เมื่อจวนดินของสัตว์
เหล่านั้นหายไปแล้ว ก็เกิดมีกระบิดินขึ้น
กระบิดินนั้นปรากฏลักษณะคล้ายเห็ด

@๑. หมายถึงเรื่องราว

กระบิดินนั้นถึงพร้อมด้วยสี กลิ่น รส มีสีเหมือนเนยใส
หรือเนยข้นอย่างดีจะนั้น

ได้มีรสอร่อยดูจรงผิ้งเล็กอันหาโทษมิได้จะนั้น

ดูกรรวเสณฐะและการทวาชะ

ครั้งนั้น สัตว์เหล่านั้นพยายามจะบริโภคกระบิดิน

สัตว์เหล่านั้นบริโภคกระบิดินอยู่

รับประทานกระบิดิน มีกระบิดินเป็นอาหาร ดำรงอยู่ได้สิ้นกาลนาน

ดูกรรวเสณฐะ

และการทวาชะ โดยประการที่สัตว์เหล่านั้นบริโภคกระบิดินอยู่

รับประทานกระบิดิน

มีกระบิดินเป็นอาหาร ดำรงอยู่ได้สิ้นกาลช้านาน

สัตว์เหล่านั้นจึงมีร่างกายแข็งแรง

ขึ้นทุกที ทั้งผิวพรรณก็ปรากฏว่าแตกต่างกันไป

สัตว์บางพวกมีผิวพรรณงาม สัตว์

บางพวกมีผิวพรรณไม่งาม ในสัตว์ทั้งสองจำพวกนั้น

สัตว์พวกที่มีผิวพรรณงาม

พากันดูหมิ่นสัตว์พวกที่มีผิวพรรณไม่งามว่า

พวกเรามีผิวพรรณดีกว่าพวกท่าน พวก

ท่านมีผิวพรรณเลวกว่าพวกเรา ดังนี้ เมื่อสัตว์ทั้งสองพวกนั้น

เกิดมีการไ้ตัวดู

หมิ่นกันขึ้น เพราะเหตุนี้ตัวปรารถนาผิวพรรณเป็นปัจจัย กระบิดินก็หายไป
เมื่อกระบิ

ดินหายไปแล้ว ก็เกิดมีเครือดินขึ้น

เครือดินนั้นปรากฏคล้ายผลมะพร้าวทีเดียว

เครือดินนั้น ถึงพร้อมด้วยสี รส กลิ่น มีสีคล้ายเนยใส หรือเนยข้นอย่างดี

ฉะนั้น ได้มีรสอร่อยดูจรงผิ้งเล็กอันหาโทษมิได้ฉะนั้น ฯ

ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ ครั้นนั้น สัตว์เหล่านั้นพยายามจะบริโภคนครีอดิน สัตว์เหล่านั้นบริโภคนครีอดินอยู่ รับประทานนครีอดินมีนครีอดินเป็น

อาหาร ดำรงมาได้สันกาลช้านาน

โดยประการที่สัตว์เหล่านั้นบริโภคนครีอดินอยู่

รับประทานนครีอดิน มีนครีอดินนั้นเป็นอาหาร ดำรงมาได้สันกาลช้านาน

สัตว์เหล่านั้นจึงมีร่างกายแข็งแรงกล้าขึ้นทุกที

ทั้งผิวพรรณก็ปรากฏว่าแตกต่างกันไป

สัตว์บางพวกมีผิวพรรณงาม สัตว์บางพวกมีผิวพรรณไม่งาม

ในสัตว์ทั้งสองพวกนั้น

สัตว์พวกที่มีผิวพรรณงาม พวกกันดูหมิ่นพวกที่มีผิวพรรณไม่งามว่า พวกเรามี

ผิวพรรณดีกว่าพวกท่าน พวกท่านมีผิวพรรณเลวกว่าพวกเรา ดังนี้ เมื่อสัตว์ทั้งสอง

พวกนั้นเกิดมีการไต่ตัวดูหมิ่นกัน

เพราะเหตุนี้ตัวปรารถนาผิวพรรณเป็นปัจจัย นครีอดิน

ก็หายไป เมื่อนครีอดินหายไปแล้ว สัตว์เหล่านั้นก็พากันจับกลุ่ม

ครันแล้วต่างก็

บ่นถึงกันว่า นครีอดินได้เคยมีแก่พวกเราหนอ

เดี๋ยวนี้นครีอดินของพวกเราได้

สูญหายเสียแล้วหนอ ดังนี้ ถึงทุกวันนี้ก็เหมือนกัน คนเป็นอันมาก

พอถูกความ

ระทมทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่งมากระทบ ก็มักบ่นกันอย่างนี้ว่า

สิ่งของของเราทั้งหลาย

ได้เคยมีแล้วหนอ แต่เดี๋ยวนี้

สิ่งของของเราทั้งหลายได้มาสูญหายเสียแล้วหนอ

ดังนี้

พวกพราหมณ์ระลึกได้ถึงอักขระที่รู้กันว่าเป็นของดีเป็นของโบราณนั้นเท่านั้น

แต่ไม่รู้ชัดถึงเนื้อความแห่งอักขระนั้นเลย ฯ

[๕๙] ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ ครั้นต่อมา เมื่อเครื่องดินของสัตว์เหล่านั้นหายไปแล้ว ก็เกิดมีข้าวสาลีขึ้นเองในที่ที่ไม่ต้องไถ เป็นข้าวไม่มีรำ ไม่มี

กลีบ ขาวสะอาด กลิ่นหอม มีเมล็ดเป็นข้าวสาร
ตอนเย็นสัตว์เหล่านั้นนำเอา

ข้าวสาลีชนิดใดมาเพื่อบริโภคในเวลาเย็น

ตอนเช้าข้าวสาลีชนิดนั้นที่มีเมล็ดสุกก็

งอกขึ้นแทนที่

ตอนเช้าเขาพากันไปนำเอาข้าวสาลีใดมาเพื่อบริโภคในเวลาเช้า

ตอนเย็นข้าวสาลีชนิดนั้นที่มีเมล็ดสุกแล้วก็งอกขึ้นแทนที่

ไม่ปรากฏว่าบกพร่อง

ไปเลย ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ ครั้งนั้น

พวกสัตว์บริโภคข้าวสาลีที่เกิด

ขึ้นเองในที่ที่ไม่ต้องไถ พวกมันรับประทานข้าวสาลีนั้น

มีข้าวสาลีนั้นเป็นอาหาร

ดำรงมาได้สัณกาลช้านาน

ก็โดยประการที่สัตว์เหล่านั้นบริโภคข้าวสาลีอันเกิดขึ้น

เองอยู่ รับประทานข้าวสาลีนั้น มีข้าวสาลีนั้นเป็นอาหาร

ดำรงมาได้สัณการชั่ว

นาน สัตว์เหล่านั้นจึงมีร่างกายแข็งแรงกล้าขึ้นทุกที

ทั้งผิวพรรณก็ปรากฏว่าแตกต่าง

กันออกไป สตรีก็มีเพศหญิงปรากฏ และบุรุษก็มีเพศชายปรากฏ นัยว่า
สตรีก็

เฟื่องดูบุรุษอยู่เสมอ และบุรุษก็เฟื่องดูสตรีอยู่เสมอ เมื่อคนทั้งสองเพศ
ต่างเฟื่องดู

กันอยู่เสมอ ก็เกิดความกำหนัดขึ้น เกิดความเร่าร้อนขึ้นในกาย

เพราะความเร่า

ร้อนเป็นปัจจัย เขาทั้งสองจึงเสพเมถุนธรรมกัน ฯ

ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ ก็โดยสมัยนั้นแล สัตว์พวกใดเห็นพวก

อินเสพเมณฺณธรรมกัณฺณอยู่ ย่อมโปรยฝุ่นใส่บ้าง โปรยเถ้าใส่บ้าง
โยนมูลโคใส่

บ้าง พร้อมกับพูดว่า คนชาติชั่ว จงฉิบหาย คนชาติชั่ว จงฉิบหาย ดังนี้
แล้ว

พูดต่อไปว่า ก็ทำไมขึ้นชื่อว่าสัตว์ จึงทำแก่สัตว์เช่นนี้เล่า ข้อที่ว่ามานั้น
จึงได้

เป็นธรรมเนียมมาจนถึงทุกวันนี้ ในชนบทบางแห่ง คนทั้งหลาย
โปรยฝุ่นใส่

บ้าง โปรยเถ้าใส่บ้าง โยนมูลโคใส่บ้าง
ในเมื่อเขาจะนำสัตว์ที่ประพฤติดุร้าย

ไปสู่ทะเลแก่ง พวกพราหมณ์มาระลึกถึงอักขระที่รู้กันว่าเป็นของดี
อันเป็นของ

โบราณนั้นเท่านั้น แต่พวกเขาไม่รู้ชัดถึงเนื้อความแห่งอักขระนั้นเลย ฯ

[๖๐] ดูกรวาเสฏฐะและภารวาชะ ก็สมัยนั้นการโปรยฝุ่นใส่กันเป็นต้น
นั้นแล สมมติกันว่าไม่เป็นธรรม มาในบัดนี้ สมมติกันว่าเป็นธรรมขึ้น
ก็สมัยนั้น

สัตว์พวกใด เสพเมณฺณกัน สัตว์พวกนั้นเข้าบ้านหรือนิคมไม่ได้
สิ้นสองเดือน

บ้าง สามเดือนบ้าง ดูกรวาเสฏฐะและภารทวาชะ เมื่อใดแล
สัตว์ทั้งหลายพา

กันเสพโสฬสธรรมนั้นอยู่เสมอ เมื่อนั้น จึงพยายามสร้างเรือนกันขึ้น
เพื่อเป็นที่

กำบังโสฬสธรรมนั้น ครั้นนั้น สัตว์ผู้หนึ่ง เกิดความเกียจคร้านขึ้น
จึงได้มีความ

เห็นอย่างนี้ว่า ดูกรท่านผู้เจริญ เราช่างลำบากเสียนี้กระไร
ที่ต้องไปเก็บข้าวสาลี

มา ทั้งในเวลาเย็นสำหรับอาหารเย็น ทั้งในเวลาเช้าสำหรับอาหารเช้า
อย่ากระ

นั้นเลย

เราควรไปเก็บเอาข้าวสาลีมาไว้เพื่อบริโภคทั้งเย็นทั้งเช้าเสียคราวเดียวเถิด

ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ ต่อแต่นั้นมา

สัตว์ผู้นั้นก็ไปเก็บเอาข้าวสาลีมาไว้

เพื่อบริโภคทั้งเย็นทั้งเช้าเสียคราวเดียวกัน ฉะนั้นแล

ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ

ครั้งนั้น สัตว์ผู้นั้นเข้าไปหาสัตว์ผู้นั้นแล้วชวนว่า ดูกรสัตว์ผู้เจริญ มาเกิด
เรา

จักไปเก็บข้าวสาลีกัน สัตว์ผู้นั้นตอบว่า ดูกรสัตว์ผู้เจริญ

ฉันไปเก็บเอาข้าวสาลี

มาไว้เพื่อบริโภคพอทั้งเย็นทั้งเช้าเสียคราวเดียวแล้ว ต่อมา

สัตว์ผู้นั้นถือตามแบบ

อย่างของสัตว์ผู้นั้น จึงไปเก็บเอาข้าวสาลีมาไว้คราวเดียวเพื่อสองวัน

แล้วพูดว่า

ไฉนว่า แม้อย่างนี้ก็ดีเหมือนกันท่านผู้เจริญ ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ

ต่อ

มาสัตว์อีกผู้นั้น เข้าไปหาสัตว์ผู้นั้น แล้วชวนว่า ดูกรสัตว์ผู้เจริญ มาเกิด

เรา

จักไปเก็บข้าวสาลีกัน สัตว์ผู้นั้นตอบว่า ดูกรสัตว์ผู้เจริญ

ฉันไปเก็บเอาข้าวสาลี

มาไว้เพื่อบริโภคพอทั้งเย็นทั้งเช้าเสียคราวเดียวแล้ว ฯ

ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ ครั้งนั้นแล

สัตว์ผู้นั้นถือตามแบบอย่างของ

สัตว์นั้น จึงไปเก็บเอาข้าวสาลีมาไว้คราวเดียว เพื่อสัปดาห์ แล้วพูดว่า

แม้อย่างนี้

ก็ดีเหมือนกัน ท่านผู้เจริญ ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ

ต่อมาสัตว์อีกผู้นั้น

เข้าไปหาสัตว์ผู้นั้น แล้วชวนว่า ดูกรสัตว์ผู้เจริญ มาเกิด

เราจักไปเก็บข้าวสาลี

กัน สัตว์ผู้นั้นตอบว่า ดูกรสัตว์ผู้เจริญ

ข้าพเจ้าได้ไปเก็บข้าวสาลีมาไว้คราวเดียว

เพื่อสัปดาห์แล้ว ครั้งนั้นแล สัตว์ผู้นั้น ถือตามแบบอย่างของสัตว์นั้น จึงไปเก็บ

ข้าวสาลีมาไว้คราวเดียว เพื่อแปดวัน แล้วพูดว่า
แม้อย่างนี้ก็ดีเหมือนกันท่านผู้

เจริญ เมื่อใด

สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นพยายามเก็บข้าวสาลีสะสมไว้เพื่อบริโภคกัน
ขึ้น เมื่อนั้นแล ข้าวสาลีนั้นจึงกลายเป็นข้าวมีรำห่อเมล็ดบ้าง
มีเกลบหุ้มเมล็ด

บ้าง ต้นที่ถูกเกี่ยวแล้วก็ไม่กลับออกแทน ปรากฏว่าขาดเป็นตอนๆ
(ตั้งแต่นั้น

มา) จึงได้มีข้าวสาลีเป็นกลุ่มๆ ๕

[๖๑] ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ ในครั้งนั้น สัตว์เหล่านั้นพากันมา
จับกลุ่ม ครั้นแล้วต่างก็มาประทุษร้ายกันว่า ดูกรท่านผู้เจริญ เดียวนี้
เกิดมีธรรม

ทั้งหลายอันเลวทรามปรากฏขึ้นในสัตว์ทั้งหลายแล้ว ด้วยว่า
เมื่อก่อนพวกเราได้

เป็นผู้สำเร็จทางใจ มีปติเป็นอาหาร มีรัศมีขานออกจากกายตนเอง
สัจจรไปได้

ในอากาศ อยู่ในวิมานอันงาม สถิตอยู่ในวิมานนั้นสิ้นกาลยี่ดียวช้านาน
บาง

ครั้งบางคราวโดยระยะยี่ดียวช้านาน เกิดง้วนดินลอยขึ้นบนน้ำ
ทั่วไปแก่เราทุกคน

ง้วนดินนั้นถึงพร้อมด้วยสี กลิ่น รส

พวกเราทุกคนพยายามปั้นง้วนดินกระทำให้เป็น

คำๆ ด้วยมือทั้งสองเพื่อจะบริโภค เมื่อพวกเราทุกคน
พยายามปั้นง้วนดินกระทำ

ทำให้เป็นคำๆ ด้วยมือทั้งสองเพื่อจะบริโภคอยู่ รัศมีกายก็หายไป
เมื่อรัศมีกาย

หายไปแล้ว ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ก็ปรากฏขึ้น

เมื่อดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ปรากฏขึ้น

แล้ว ดาวนักษัตรทั้งหลายก็ปรากฏขึ้น

เมื่อดวงดาวนักษัตรทั้งหลายปรากฏขึ้นแล้ว

กลางคืนและกลางวันก็ปรากฏขึ้น เมื่อกลางคืนและกลางวันปรากฏขึ้นแล้ว
เดือน

หนึ่งและกึ่งเดือนก็ปรากฏขึ้น เมื่อเดือนหนึ่งและกึ่งเดือนปรากฏขึ้นแล้ว
ฤดูและ

ปีก็ปรากฏ พวกเราทุกคนบริโภควัณดินอยู่ รับประทานวัณดิน
มีวัณดินเป็น

อาหารดำรงชีพอยู่ได้สิ้นกาลช้านาน
เพราะมีธรรมทั้งหลายที่เป็นอกุศลชั่วช้าปรากฏ
ขึ้นแก่พวกเรา วัณดินจึงหายไป เมื่อวัณดินหายไปแล้ว
จึงมีกระบิดินปรากฏขึ้น

ระบิดินนั้นถึงพร้อมด้วยสี กลิ่น รส พวกเราทุกคนบริโภคระบิดิน
เมื่อพวกเรา

ทุกคนบริโภคระบิดินนั้นอยู่ รับประทานระบิดิน มีระบิดินเป็นอาหาร
ดำรงอยู่
ได้สิ้นกาลช้านาน

เพราะมีธรรมทั้งหลายที่เป็นอกุศลชั่วช้าปรากฏขึ้นแก่พวกเรา
ระบิดินจึงหายไป เมื่อระบิดินหายไปแล้ว จึงมีเครือดินปรากฏขึ้น
เครือดินนั้น

ถึงพร้อมด้วยสี กลิ่น รส พวกเราทุกคนพยายามบริโภคเครือดิน
เมื่อพวกเรา

ทุกคนบริโภคเครือดินนั้นอยู่ รับประทานเครือดิน มีเครือดินเป็นอาหาร
ดำรงอยู่
ได้สิ้นกาลช้านาน

เพราะมีธรรมทั้งหลายที่เป็นอกุศลชั่วช้าปรากฏขึ้นแก่พวกเรา
เครือดินจึงหายไป เมื่อเครือดินหายไปแล้ว

จึงมีข้าวสาลีปรากฏขึ้นเองในที่ไม

ต้องไถ เป็นข้าวที่ไม่มีมีรา ไม่มีแกลบ ขาวสะอาด กลิ่นหอม มีเมล็ดเป็นข้าว
สาร

ตอนเย็นพวกเราทุกคนไปนำเอาข้าวสาลีชนิดใดมาเพื่อบริโภคในเวลาเย็น

ตอนเช้าข้าวสาละชนิดนั้นที่มีเมล็ดสุกกิ่งอกขึ้นแทนที่
ตอนเช้าพวกเราทุกคนไปนำ
เอาข้าวสาละชนิดใดมาเพื่อบริโภคในเวลาเช้า ตอนเย็น
ข้าวสาละชนิดนั้นที่มีเมล็ด
สุกกิ่งอกขึ้นแทนที่ ไม่ปรากฏว่าบกพร่องไปเลย
เมื่อพวกเราทุกคนบริโภคข้าวสาละ
ซึ่งเกิดขึ้นเองในที่ไม่ต้องไถอยู่ รับประทานข้าวสาละนั้น
มีข้าวสาละนั้นเป็นอาหาร
ดำรงอยู่ได้สืบกาลช้านาน
เพราะมีธรรมทั้งหลายที่เป็นอกุศลชั่วช้าปรากฏขึ้นแก่
พวกเรา ข้าวสาละนั้นจึงกลายเป็นข้าวมีรำหุ้มเมล็ดบ้าง
มีกลีบห่อเมล็ดไว้บ้าง
แม้ต้นที่เกี่ยวแล้วก็ไม่งอกขึ้นแทนที่ ปรากฏว่าขาดเป็นตอนๆ
จึงได้มีข้าวสาละ
เป็นกลุ่มๆ อย่างกระนั้นเลย
พวกเราควรมาแบ่งข้าวสาละและปักปันเขตแดนกัน
เสียเถิด ดูกรวาเสฏฐะและภารทวาชะ ครั้นแล้ว
สัตว์ทั้งหลายจึงแบ่งข้าวสาละ
ปักปันเขตแดนกัน ฯ

[๖๒] ดูกรวาเสฏฐะและภารทวาชะ ครั้นนั้นแล สัตว์ผู้หนึ่งเป็นคน
โลภ สงวนส่วนของตนไว้ ไปเก็บเอาส่วนอื่นที่เขาไม่ได้ให้มาบริโภค สัตว์
ทั้งหลายจึงช่วยกันจับสัตว์ผู้นั้น ครั้นแล้ว ได้ตักเตือนอย่างนี้ว่า แน่ะสัตว์
ผู้เจริญ ก็ท่านกระทำความชั่วช้านัก ที่สงวนส่วนของตนไว้
ไปเก็บเอาส่วนอื่นที่
เขาไม่ได้ให้มาบริโภค ท่านอย่าได้กระทำความชั่วช้าเห็นปานนี้อีกเลย
ดูกร
วาเสฏฐะและภารทวาชะ สัตว์ผู้นั้นแล รับคำของสัตว์เหล่านั้นแล้ว แม้ครั้งที่ ๒ ... แม้ครั้งที่ ๓ สัตว์นั้นสงวนส่วนของตนไว้
ไปเก็บเอาส่วนอื่นที่เขาไม่ได้
ให้มาบริโภค สัตว์เหล่านั้นจึงช่วยกันจับสัตว์ผู้นั้น ครั้นแล้ว ได้ตักเตือนว่า

แน่ะ สัตว์ผู้เจริญ ท่านทำกรรมอันชั่วช้านัก ที่สงวนส่วนของตนไว้
ไปเอาส่วน

ที่เขาไม่ได้ให้มาบริโภค

ท่านอย่าได้กระทำการอันชั่วช้าเห็นปานนี้อีกเลย สัตว์

พวกหนึ่งประหารด้วยฝ่ามือ พวกหนึ่งประหารด้วยก้อนดินบ้าง

พวกหนึ่งประหาร

ด้วยท่อนไม้ ดูกรวาเสฏฐะและภารทวาชะ

ก็นัยเพราะมีเหตุเช่นนั้นเป็นต้นมา

การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้จึงปรากฏ การติเตียนจึงปรากฏ

การกล่าวเท็จ

จึงปรากฏ การถือท่อนไม้จึงปรากฏ ครั้นนั้นแล

พวกสัตว์ที่เป็นผู้ใหญ่จึงประชุม

กัน ครั้นแล้ว ต่างก็ประทุษร้ายกันว่า พ่อเอ๋ย

ก็การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้

ให้จักปรากฏ การติเตียนจักปรากฏ การพูดเท็จจักปรากฏ

การถือท่อนไม้จัก

ปรากฏ ในเพราะบาปกรรมเหล่านี้

บาปกรรมเหล่านั้นเกิดปรากฏแล้วในสัตว์

ทั้งหลาย อย่างกระนั้นเลย

พวกเราจักสมมติสัตว์ผู้หนึ่งให้เป็นผู้ว่ากล่าวผู้ที่ควร

ว่ากล่าวได้โดยชอบ ให้เป็นผู้ติเตียนผู้ที่ควรติเตียนได้โดยชอบ

ให้เป็นผู้ขับไล่

ผู้ที่ควรขับไล่ได้โดยชอบ ส่วนพวกเราจักแบ่งส่วนข้าวสาลีให้แก่ผู้นั้น ดังนี้

ดูกรวาเสฏฐะและภารทวาชะ ครั้นแล้ว สัตว์เหล่านั้น พวกกันเข้าไปหาสัตว์ที่

สวยงามกว่า น่าดูน่าชมกว่า น่าเลื่อมใสกว่า

และน่าเกรงขามมากกว่าสัตว์ทุกคน

แล้ว จึงแจ้งเรื่องนี้ว่า ข้าแต่สัตว์ผู้เจริญ มาเถิดพ่อ

ขอพ่อจงว่ากล่าวผู้ที่ควรว่า

กล่าวได้โดยชอบ จงติเตียนผู้ที่ควรติเตียนได้โดยชอบ

จงขับไล่ผู้ที่ควรขับไล่ได้

โดยชอบเกิด ส่วนพวกข้าพเจ้าจักแบ่งส่วนข้าวสาละให้แก่พ่อ

ดูกรวาเสฏฐะและ

การทวาชะ สัตว์ผู้นั้นแลรับคำของสัตว์เหล่านั้นแล้ว

จึงว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าวได้

โดยชอบ ตีเตียนผู้ที่ควรตีเตียนได้โดยชอบ

ขับไล่ผู้ที่ควรขับไล่ได้โดยชอบ

ส่วนสัตว์เหล่านั้นก็แบ่งส่วนข้าวสาละให้แก่สัตว์ที่เป็นหัวหน้านั้น ฯ

[๖๓] ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ เพราะเหตุผู้ที่เป็นหัวหน้าอัน
มหาชนสมมติ ดังนี้แล อีกชื่อว่า มหาชนสมมติ จึงอุบัติขึ้นเป็นอันดับแรก
เพราะเหตุผู้ที่เป็นหัวหน้า เป็นใหญ่ยิ่งแห่งเขตทั้งหลาย ดังนี้แล อีกชื่อว่า
กษัตริย์ กษัตริย์ จึงอุบัติขึ้นเป็นอันดับที่สอง

เพราะเหตุที่ผู้เป็นหัวหน้ายังชน

เหล่าอื่นให้สุขใจได้โดยธรรม ดังนี้แล อีกชื่อว่า ราชา ราชา

จึงอุบัติขึ้นเป็น

อันดับที่สาม ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ ด้วยประการดังนี้แล
การบังเกิดขึ้น

แห่งพวกกษัตริย์นั้น มีขึ้นได้ เพราะอภะระที่รู้กันว่าเป็นของดี
เป็นของโบราณ

อย่างนี้แล เรื่องของสัตว์เหล่านั้น จะต่างกันหรือเหมือนกัน

จะไม่ต่างกันหรือ

ไม่เหมือนกัน ก็ด้วยธรรมเท่านั้น ไม่ใช่หนีออกไปจากธรรม ดูกรวาเสฏฐะและ
การทวาชะ ความจริง

ธรรมเท่านั้นเป็นของประเสริฐสุดในประชุมชนทั้งในเวลา

ที่เห็นอยู่ ทั้งในเวลาภายหลัง ฯ

[๖๔] ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ ครั้งนั้นแล สัตว์บางจำพวกได้มี
ความคิดขึ้นอย่างนี้ว่า พ่อเอ๋ย

การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้จักปรากฏ การ

ตีเตียนจักปรากฏ การกล่าวเท็จจักปรากฏ การถือท่อนไม้จักปรากฏ

การขับไล่

จักปรากฏ ในเพราะบาปกรรมเหล่าใด
บาปกรรมเหล่านั้นเกิดปรากฏแล้วในสัตว์
ทั้งหลาย อย่างกระนั้นเลย พวกเราควรไปลอยอกุศลธรรมที่ชั่วช้ากันเกิด
สัตว์
เหล่านั้นพากันลอยอกุศลธรรมที่ชั่วช้าแล้ว ดูกรวาเสฏฐะและภารทวาชะ
เพราะ
เหตุที่สัตว์เหล่านั้นพากันลอยอกุศลธรรมที่ชั่วช้าอยู่ ดังนี้แล อีกชื่อว่า
พวก
พราหมณ์ๆ จึงอุบัติขึ้นเป็นอันดับแรก
พราหมณ์เหล่านั้นพากันสร้างกระท่อมซึ่ง
มุงและบังด้วยใบไม้ในราวป่า พงอยู่กระท่อมซึ่งมุงและบังด้วยใบไม้
พวกเขา
ไม่มีการหุงต้ม และไม่มีการตำข้าว เวลาเย็น เวลาเช้า
ก็พากันเที่ยวแสวงหา
อาหารตามคามนิคมและราชธานี เพื่อบริโภคในเวลาเย็นเวลาเช้า
เขาเหล่านั้น
ครั้งได้อาหารแล้ว
จึงพากันกลับไปพงอยู่ในกระท่อมซึ่งมุงและบังด้วยใบไม้ใน
ราวป่าอีก
คนทั้งหลายเห็นพฤติกรรมของพวกพราหมณ์นั้นแล้วพากันพูดอย่างนี้ว่า
พ่อเอ๋ย
สัตว์พวกนี้แลพากันมาสร้างกระท่อมซึ่งมุงและบังด้วยใบไม้ในราวป่า
แล้วพงอยู่ในกระท่อมซึ่งมุงและบังด้วยใบไม้ ไม่มีการหุงต้ม
ไม่มีการตำข้าว
เวลาเย็นเวลาเช้า ก็พากันเที่ยวแสวงหาอาหารตามคามนิคมและราชธานี
เพื่อ
บริโภคในเวลาเย็นเวลาเช้า
เขาเหล่านั้นครั้งได้อาหารแล้วจึงพากันกลับไปพงอยู่
ในกระท่อมซึ่งมุงและบังด้วยใบไม้ในราวป่าอีก ฯ
ดูกรวาเสฏฐะและภารทวาชะ เพราะเหตุนี้แล อีกชื่อว่า พวกเจริญ

ฉมาน พวกเจริญฉมาน ดังนี้ จึงอุบัติขึ้นเป็นอันดับที่สอง
บรรดาสัตว์เหล่านั้นแล

สัตว์บางพวกเมื่อไม่อาจสำเร็จฉมานได้
ที่กระท่อมซึ่งมุงและบังด้วยใบไม้ในราวป่า

จึงเที่ยวไปยังคามและนิคมที่ใกล้เคียงแล้วก็จัดทำพระคัมภีร์มาอยู่
คนทั้งหลายเห็น

พฤติการณ์ของพวกพราหมณ์นี้นั้นแล้ว จึงพูดอย่างนี้ว่า พ่อเอ๋ย
ก็สัตว์เหล่านี้

ไม่อาจสำเร็จฉมานได้ที่กระท่อมซึ่งมุงและบังด้วยใบไม้ในราวป่า
เที่ยวไปยังบ้าน

และนิคมที่ใกล้เคียง จัดทำพระคัมภีร์ไปอยู่ ดูกรรวเสฏฐะและภารทวาชะ
บัดนี้

พวกชนเหล่านี้ไม่เพ่งอยู่ บัดนี้ พวกชนเหล่านี้ไม่เพ่งอยู่ ดังนี้แล อักขระว่า
อชฺฌายิกา ๑- อชฺฌายิกา จึงอุบัติขึ้นเป็นอันดับที่สาม

ดูกรรวเสฏฐะและภารทวาชะ

ก็สมัยนั้น การทรงจำ การสอน การบอกมนต์ ถูกสมมติว่าเลว มาในบัดนี้
สมมติว่าประเสริฐ ด้วยประการดังกล่าวมานี้แล

การอุบัติขึ้นแห่งพวกพราหมณ์

นั้นมีขึ้นได้ เพราะอักขระที่รู้กันว่าเป็นของดีเป็นของโบราณอย่างนี้แล
เรื่องของ

สัตว์เหล่านั้นจะต่างกันหรือเหมือนกันจะไม่ต่างกันหรือไม่เหมือนกัน
ก็ด้วยธรรม

เท่านั้น ไม่ใช่หนีออกไปจากธรรม ดูกรรวเสฏฐะและภารทวาชะ ความจริง
ธรรม

เท่านั้นเป็นของประเสริฐสุดในประชุมชน ทั้งในเวลาได้เห็นอยู่ ทั้งในเวลา
ภายนอก ๔

[๖๕] ดูกรรวเสฏฐะและภารทวาชะ บรรดาสัตว์เหล่านั้นแล สัตว์บาง
จำพวกยึดมั่นเมถุนธรรม แล้วประกอบการทำงานเป็นแผนกๆ
เพราะเหตุที่สัตว์

เหล่านั้นยึดมั่นเมณฺธรรม แล้วประกอบกรณเป็นแผนกๆ นั้นแล
อัคระว่า

เวสุสา เวสุสา ดังนี้ จึงอุบัติขึ้น ดูกรวาเสฏฺฐะและภารทวาชะ ด้วยประการ
ดังที่กล่าวมานี้ การอุบัติขึ้นแห่งพวกแพศย์นั้นมีขึ้นได้

เพราะอัคระที่รู้กันว่าเป็น

ของดี เป็นของโบราณ อย่างนี้แล

เรื่องของสัตว์เหล่านั้นจะต่างกันหรือเหมือนกัน

จะไม่ต่างกันหรือไม่เหมือนกัน ก็ด้วยธรรมเท่านั้น ไม่ใช่นอกไปจากธรรม

ฯลฯ

ดูกรวาเสฏฺฐะและภารทวาชะ ด้วยประการดังที่กล่าวมานี้แล

การอุบัติขึ้นแห่งพวก

ศุหรนั้นมีขึ้นได้ เพราะอัคระที่รู้กันว่าเป็นของดี เป็นของโบราณ
อย่างนี้แล

เรื่องของสัตว์เหล่านั้นจะต่างกันหรือเหมือนกัน

จะไม่ต่างกันหรือไม่เหมือนกัน

ก็ด้วยธรรมเท่านั้น ไม่ใช่นอกไปจากธรรม ดูกรวาเสฏฺฐะและภารทวาชะ
ความ

จริง ธรรมเท่านั้นเป็นของประเสริฐสุดในประชุมชนทั้งในเวลาทีเห็นอยู่
ทั้งใน

เวลาภายหลังหน้า ฯ

[๖๖] ดูกรวาเสฏฺฐะและภารทวาชะ มีสมัยอยู่ ที่กษัตริย์บ้าง พราหมณ์
บ้าง แพศย์บ้าง ศุหรบ้าง ตำนินธรรมของตน จึงได้ออกจากเรือนบวชเป็น
บรรพชิต ด้วยประสงค์ว่า เราจักเป็นสมณะ ดูกรวาเสฏฺฐะและภารทวาชะ
พวก

สมณะจะเกิดมีขึ้นได้ จาการณะทั้งสี่ นี้แล

เรื่องของสัตว์เหล่านั้นจะต่างกัน

หรือเหมือนกัน จะไม่ต่างกันหรือไม่เหมือนกัน ก็ด้วยธรรมเท่านั้น

ไม่ใช่นอก

ไปจากธรรม ความจริงธรรมเท่านั้นเป็นของประเสริฐที่สุดในประชุมชน
ทั้งใน

เวลาที่เห็นอยู่ ทั้งในเวลาภายนอก ๑

[๖๗] ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ กษัตริย์กัฏฐี ... พราหมณ์กัฏฐี ...
แพศย์
กัฏฐี ... สุทรกัฏฐี ... สมณะกัฏฐี ... ประพฤติกายหุจริต วจีหุจริต มโนหุจริต
เป็นมิจฉาทิฐิ
ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฐิ
เพราะยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฐิ
เป็นเหตุเบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงอบาย หุคติ วินิบาต
นรก
ทั้งสิ้น ๑

[๖๘] ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ กษัตริย์กัฏฐี ... พราหมณ์กัฏฐี ...
แพศย์
กัฏฐี ... สุทรกัฏฐี ... สมณะกัฏฐี ... ประพฤติกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต
เป็นสัมมาทิฐิ
ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฐิ
เพราะยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฐิ
เป็นเหตุ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ๑

[๖๙] ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ กษัตริย์กัฏฐี ... พราหมณ์กัฏฐี ...
แพศย์
กัฏฐี ... สุทรกัฏฐี ... สมณะกัฏฐี ... มีปรกติกระทำกรรมทั้งสอง
[คือสุจริตและหุจริต] ด้วย
กาย มีปรกติกระทำกรรมทั้งสองด้วยวาจา
มีปรกติกระทำกรรมทั้งสองด้วยใจ มี
ความเห็นปนกัน ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจความเห็นปนกัน
เพราะยึดถือการ
กระทำด้วยอำนาจความเห็นปนกันเป็นเหตุ
เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อม
เสวยสุขบ้าง ทุกข์บ้าง ๑

[๗๐] ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ กษัตริย์กัฏฐี ... พราหมณ์กัฏฐี ...
แพศย์

ก็ดี ... ศุภรก็ดี ... สำรวมกาย สำรวมวาจา สำรวมใจ
อาศัยการเจริญโพธิปักขิยธรรม

ทั้ง ๗ แล้ว ย่อมปรินิพพานในปัจจุบันนี้ทีเดียว ฯ

[๗๑] ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ ก็บรรดาวรรณะทั้งสี่นี้ วรรณะใด
เป็นภิกษุ สิ้นอาสวะแล้ว มีพรหมจรรย์อยู่จบแล้ว มีกิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว
วางภาระเสียได้แล้ว ลุถึงประโยชน์ของตนแล้ว

หมดเครื่องเกาะเกี่ยวในภพแล้ว

หลุดพ้นแล้ว เพราะรู้โดยชอบ วรรณะนั้นปรากฏว่า

เป็นผู้เลิศกว่าคนทั้งหลาย

โดยธรรมแท้จริง มิใช่นอกไปจากธรรมเลย ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ
ความ

จริงธรรมเท่านั้นเป็นของประเสริฐที่สุดในประชุมชน ทั้งในเวลาเห็นอยู่
ทั้งใน

เวลาภายหลัง ฯ

[๗๒] ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ แม้สนังกุมารพรหมก็ได้ภาสิต
คาถาไว้ว่า

กษัตริย์เป็นประเสริฐที่สุดในหมู่ชนผู้รังเกียจ

ด้วยโคตร ท่านผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรรยา

เป็นประเสริฐที่สุดในหมู่เทวดาและมนุษย์ ฯ

ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ ก็คาถานี้สนังกุมารพรหมขับถูกไม่ผิด
ภาสิต

ไว้ถูก ไม่ผิด ประกอบด้วยประโยชน์ มิใช่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ เราเห็น
ด้วย ดูกรวาเสฏฐะและการทวาชะ ถึงเราก็ก้าวอย่างนี้ว่า

กษัตริย์เป็นประเสริฐที่สุดในหมู่ชนผู้รังเกียจ

ด้วยโคตร ท่านผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรรยา

เป็นประเสริฐที่สุดในหมู่เทวดาและมนุษย์ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสพระพุทธพจน์แล้ว

วาเสฏฐะและการทวาชะยินดี

ชื่นชมพระภาสิตของพระผู้มีพระภาคแล้วแล ฯ

จบ อคคัณฐสูตร ที่ ๔

๕. สัมปสาทนียสูตร (๒๘)

[๗๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ สวนมะม่วงของปาวาริกเศรษฐี
เขตเมืองนาลันทา ครั้นนั้น

ท่านพระสารีบุตรเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ

ถวายอภิวาทแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นนั่งเรียบร้อยแล้ว
ได้กราบทูล

พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

ข้าพระองค์เลื่อมใสในพระผู้มีพระภาค

อย่างนี้ว่า ทั้งอดีต อนาคต และปัจจุบัน ไม่มีสมณะหรือพราหมณ์อื่นที่จะมี
ความรู้ยิ่งไปกว่าพระผู้มีพระภาคในทางพระสัมโพธิญาณ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรสารีบุตร

เธอกล่าวอัสภิวาจานี้ประเสริฐแท้

เธอบั่นลือสืหนาทซึ่งเธอถือเอาโดยเฉพาะว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

ข้าพระองค์

เลื่อมใสในพระผู้มีพระภาคอย่างนี้ว่า ทั้งอดีต อนาคต และปัจจุบัน
ไม่มีสมณะ

หรือพราหมณ์อื่นที่จะมีความรู้ยิ่งไปกว่าพระผู้มีพระภาคในทางพระสัมโพธิ
ญาณ ฯ

[๗๔] ดูกรสารีบุตร เธอกำหนดใจด้วยใจ แล้วรู้ซึ่งพระผู้มีพระภาค

อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหมด ซึ่งได้มีแล้วในอดีต

ว่าพระผู้มีพระภาคเหล่านั้น

ได้มีศีลอย่างนี้ มีธรรมอย่างนี้ มีพระปัญญาอย่างนี้ มีวิหาธรรมอย่างนี้
มีวิมุตติ

อย่างนี้ ได้ละหรือ ฯ

สา. ข้อนั้นเป็นไปไม่ได้เลย พระเจ้าข้า ฯ

ดูกรสารีบุตร ก็เธอกำหนดใจด้วยใจ แล้วรู้ซึ่งพระผู้มีพระภาคอรหันต-

*สัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหมด ซึ่งจักมีในอนาคตว่า พระผู้มีพระภาคเหล่านั้น
จักมีศีล

อย่างนี้ มีธรรมอย่างนี้ มีพระปัญญาอย่างนี้ มีวิหารธรรมอย่างนี้
มีวิมุตติอย่างนี้

ได้ละหรือ ฯ

ข้อนั้นเป็นไปได้ไม่ได้เลย พระเจ้าข้า ฯ

ดูกรสารีบุตร ก็เธอกำหนดใจด้วยใจ แล้วรู้เราผู้เป็นพระอรหันตสัมมา-
*สัมพุทธเจ้าอยู่ ณ บัดนี้ว่า พระผู้มีพระภาคมีศีลอย่างนี้ มีธรรมอย่างนี้
มีพระปัญญา

อย่างนี้ มีวิหารธรรมอย่างนี้ มีวิมุตติอย่างนี้ ได้ละหรือ ฯ

ข้อนั้นเป็นไปได้ไม่ได้เลย พระเจ้าข้า ฯ

ดูกรสารีบุตร

ก็เธอไม่มีเจโตปริยญาณในพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าที่มี
ในอดีต อนาคต และปัจจุบันเหล่านั้น เหตุไฉน

เธอจึงหาญกล่าวอัสภิวาจาอัน

ประเสริฐนี้ บันลือสีหนาทซึ่งเธอถือเอาโดยเฉพาะว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ข้าพระองค์เลื่อมใสในพระผู้มีพระภาคอย่างนี้ว่า ทั้งอดีต อนาคต
และปัจจุบัน ไม่มี

สมณะหรือพราหมณ์อื่น

ที่จะมีความรู้อย่างยิ่งไปกว่าพระผู้มีพระภาคในทางพระสัม-

*โพธิญาณ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

ถึงว่าข้าพระองค์จะไม่มีเจโตปริยญาณในพระอรหันต-

*สัมมาสัมพุทธเจ้าที่มีในอดีต อนาคต และปัจจุบันก็จริง
แต่ข้าพระองค์ก็ทราบ

อาการที่เป็นแนวของธรรมได้ เปรียบเหมือนเมืองชายแดนของพระราชา
มีป้อม

แน่นหนา มีกำแพงและเชิงเทินมั่นคง มีประตูๆ เดียว
คนยามเฝ้าประตูที่เมือง

นั่นเป็นบัณฑิต เจียบแหลม มีปัญญา คอยห้ามคนที่ตนไม่รู้จัก
ยอมให้แต่คนที่

รู้จักเข้าไป เขาเที่ยวตรวจดูทางแนวกำแพงรอบๆ เมืองนั้น
ไม่เห็นที่ต่อหรือช่อง

กำแพง โดยที่สุดแม้พอแมวลอดออกมาได้ จึงคิดว่า
สัตว์ที่มีร่างใหญ่จะเข้ามาสู่

เมืองนี้หรือจะออกไป สัตว์ทั้งหมดสิ้น จะต้องเข้าออกทางประตูนี้เท่านั้น
ฉันใด

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ก็ทราบอาการที่เป็นแนวของธรรมได้
ฉันนั้น

พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้มีแล้วในอดีตทั้งสิ้น
ล้วนทรงละนิวรรณ์

๕ อันเป็นเครื่องเศร้าหมองใจ ทอนกำลังปัญญา
ล้วนมีพระมณีสั่งมั่นแล้วใน

สติปัญฐาน ๔ เจริญสัมโพชฌงค์ ๗ ตามเป็นจริง
จึงได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัม-

*โพธิญาณ

แม้พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งจักมีในอนาคตทั้งสิ้น

ก็จักต้องทรงละนิวรรณ์ ๕ อันเป็นเครื่องเศร้าหมองใจ ทอนกำลังปัญญา
จักมี

พระมณีสั่งมั่นแล้วในสติปัญฐาน ๔ ทรงเจริญสัมโพชฌงค์ ๗ ตามเป็นจริง
จึงจะได้

ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ

ถึงแม้พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

ณ บัดนี้ ก็ทรงละนิวรรณ์ ๕ อันเป็นเครื่องเศร้าหมองใจ ทอนกำลังปัญญา มี
พระมณีสั่งมั่นแล้วในสติปัญฐาน ๔ ทรงเจริญสัมโพชฌงค์ ๗ ตามเป็นจริง
จึงได้

ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ

ข้าพระองค์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ

เพื่อฟังธรรม พระองค์ทรงแสดงธรรมอย่างยอดเยี่ยม ประณีตยิ่งนัก
ทั้งฝ่ายดำ

ฝ่ายขาว พร้อมด้วยอุปมาแก่ข้าพระองค์

พระองค์ทรงแสดงธรรมอย่างยอดเยี่ยม

ประณีตยิ่งนัก ทั้งฝ่ายดำฝ่ายขาว พร้อมด้วยอุปมาด้วยประการใดๆ
ข้าพระองค์ก็รู้

ยิ่งในธรรมนั้นด้วยประการนั้นๆ

ได้ถึงความสำเร็จธรรมบางส่วนในธรรมทั้งหลาย

แล้ว จึงเลื่อมใสในพระองค์ว่า

พระผู้มีพระภาคเป็นผู้ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ

พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติชอบแล้ว ฯ

[๗๕] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ยังมีอีกข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นข้อธรรมที่เยี่ยม
คือพระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมในฝ่ายกุศลธรรมทั้งหลาย
ซึ่งได้แก่กุศลธรรม

เหล่านี้ คือ สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕
โพชฌงค์ ๗ อริยมรรค ประกอบด้วยองค์ ๘ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
ทำให้แจ้งซึ่ง

เจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้

เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไปด้วยปัญญา

อันยิ่งเองในปัจจุบัน นี่ก็เป็นข้อธรรมที่เยี่ยมในกุศลธรรมทั้งหลาย

พระผู้มีพระภาค

ย่อมทรงรู้อย่างธรรมชื่อนั้นได้หมดสิ้น เมื่อทรงรู้อย่างธรรมชื่อนั้นได้หมดสิ้น
ก็ไม่มีธรรม

ข้ออื่นที่จะทรงรู้อยิ่งขึ้นไป

ซึ่งสมณะหรือพราหมณ์อื่นรู้อย่างแล้วจะมีความรู้อยิ่งไปกว่า

พระองค์ ในฝ่ายกุศลธรรมทั้งหลาย ฯ

[๗๖] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ยังมีอีกข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นข้อธรรมที่เยี่ยม
คือพระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมในฝ่ายบัญญัติอายตนะ
อันได้แก่อายตนะภายใน

และอายตนะภายนอก อย่างละ ๖ เหล่านี้ คือ จักขุกับรูป โสถกับเสียง
ฆานะ

กับกลิ่น ชิวหากับรส กายกับโผฏฐัพพะ มนะกับธรรมารมณ

นี่ก็เป็นข้อธรรมที่เยี่ยม

ในฝ่ายบัญญัติอายตนะ

พระผู้มีพระภาคยอมทรงรู้ยิ่งธรรมข้อนั้นได้หมดสิ้น เมื่อ

ทรงรู้ยิ่งธรรมข้อนั้นได้หมดสิ้น ก็ไม่มีธรรมข้ออื่นที่จะทรงรู้ยิ่งขึ้นไป

ซึ่งสมณะ

หรือพราหมณ์อื่นรู้ยิ่งแล้วจะมีความรู้ยิ่งไปกว่าพระองค์

ในฝ่ายบัญญัติอายตนะ ฯ

[๗๗] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ยังมีอีกข้อหนึ่ง เป็นข้อธรรมที่เยี่ยม คือ
พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมในการก้าวลงสู่ครรรค์ การก้าวลงสู่ครรรค์ ๔
เหล่านี้

คือ-

สัตว์บางชนิดในโลกนี้ ไม่รู้สึกตัวก้าวลงสู่ครรรค์มารดา ไม่รู้สึกตัวอยู่ใน
ครรรค์มารดา ไม่รู้สึกตัวหลุดจากครรรค์มารดา

นี่เป็นการก้าวลงสู่ครรรค์ข้อที่ ๑ ฯ

ยังอีกข้อหนึ่ง สัตว์บางชนิดในโลกนี้

รู้สึกตัวก้าวลงสู่ครรรค์มารดาอย่าง-

*เดียว แต่ไม่รู้สึกตัวอยู่ในครรรค์มารดา ไม่รู้สึกตัวหลุดจากครรรค์มารดา

นี่เป็นการ

ก้าวลงสู่ครรรค์ข้อที่ ๒ ฯ

ยังอีกข้อหนึ่ง สัตว์บางชนิดในโลกนี้ รู้สึกตัวก้าวลงสู่ครรรค์มารดา รู้สึก
ตัวอยู่ในครรรค์มารดา แต่ไม่รู้สึกตัวหลุดจากครรรค์มารดา

นี่เป็นการก้าวลงสู่ครรรค์

ข้อที่ ๓ ฯ

ยังอีกข้อหนึ่ง สัตว์บางชนิดในโลกนี้ รู้สึกตัวก้าวลงสู่ครรรค์มารดา

รู้สึกตัวอยู่ในครรรค์มารดา รู้สึกตัวหลุดจากครรรค์มารดา

นี่เป็นการก้าวลงสู่ครรรค์

ข้อที่ ๔ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นี่ก็เป็นข้อธรรมที่เยี่ยม ในการก้าวลงสู่ครรภ์ ฯ

[๗๘] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ยังมีอีกข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นธรรมที่เยี่ยม คือ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมในวิธีแห่งการดักใจคน วิธีแห่งการดักใจคน

๔
อย่างเหล่านี้ คือ-

คนบางคนในโลกนี้ ดักใจได้ด้วยนิมิตว่า ใจของท่านอย่างนี้
ใจของท่าน

เป็นอย่างนี้ จิตของท่านเป็นดังนี้ เขาดักใจได้มากอย่างที่เดียวว่า
เรื่องนั้นต้องเป็น

เหมือนอย่างนั้นแน่นอน เป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ นี่วิธีแห่งการดักใจคนข้อที่
๑ ฯ

ยังอีกข้อหนึ่ง บางคนในโลกนี้ มิได้ดักใจได้ด้วยนิมิต ต่อได้ฟังเสียง
ของมนุษย์ หรืออมมนุษย์ หรือเทวดาทั้งหลายแล้ว จึงดักใจได้ว่า
ใจของท่าน

อย่างนี้ ใจของท่านเป็นอย่างนี้ จิตของท่านเป็นดังนี้
เขาดักใจได้มากอย่างที่เดียว

ว่า เรื่องนั้นต้องเป็นเหมือนอย่างนั้นแน่นอน เป็นอย่างอื่นไปไม่ได้
นี่วิธีแห่งการ

ดักใจคนข้อที่ ๒ ฯ

ยังอีกข้อหนึ่ง คนบางคนในโลกนี้ มิได้ดักใจได้ด้วยนิมิต
ทั้งมิได้ฟังเสียง

ของมนุษย์หรืออมมนุษย์หรือเทวดาทั้งหลายดักใจได้เลย
ต่อได้ฟังเสียงละเมอของผู้วิตก

วิจารณ์ จึงดักใจได้ว่า ใจของท่านอย่างนี้ ใจของท่านเป็นอย่างนี้
จิตของท่านเป็น

ดังนี้ เขาดักใจได้มากอย่างที่เดียวว่า

เรื่องนั้นต้องเป็นเหมือนอย่างนั้นแน่นอน

เป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ นี่วิธีแห่งการดักใจคนข้อที่ ๓ ฯ

ยังอีกข้อหนึ่ง คนบางคนในโลกนี้ มิได้ดักใจได้ด้วยนิมิต มิได้ฟังเสียง

ของมนุษย์หรืออมนุษย์หรือเทวดาทั้งหลาย ดกใจได้เลย
ทั้งมิได้ฟังเสียงละเมอของ
ผู้วิตกวิจารณ์ดกใจได้เลย
แต่ยอมกำหนดรู้ใจของผู้ได้สมาธิซึ่งยังมีวิตกวิจารณ์ด้วยใจ
ได้ว่า มโนสังขารของท่านผู้นี้ตั้งอยู่ด้วยประการใด
เขาจะต้องตรึกถึงวิตกข้อนี้
ในลำดับจิตขณะนี้ ด้วยประการนั้น เขาดกใจได้มากอย่างที่เดียวว่า
เรื่องนั้นต้อง
เป็นเหมือนอย่างนั้นแน่นอน เป็นอย่างอื่นไปไม่ได้
นี่วิธีแห่งการดกใจคนข้อที่ ๔ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นี่ก็เป็นข้อธรรมที่เยี่ยม ในวิธีแห่งการดกใจคน
ฯ

[๗๙] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ยังมีอีกข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นข้อธรรมที่เยี่ยม คือ
พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมในทศนสมาบัติ ทศนสมาบัติ ๔
อย่างเหล่านี้ คือ-

สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ อาศัยความเพียรเครื่องเพากิเลส
อาศัยความเพียรที่ตั้งมั่น อาศัยความประกอบเนื่องๆ
อาศัยความไม่ประมาท

อาศัยมนสิการโดยชอบแล้ว ได้บรรลุเจโตสมาธิที่เมื่อจิตตั้งมั่นแล้ว
ย่อมพิจารณา

กายนี้แหละ แต่พัวพันทำขึ้นไป แต่ปลายผมลงมา มีหนังห่อหุ้มโดยรอบ
เต็มไปด้วย

ของไม่สะอาดมีประการต่างๆ ว่ามีอยู่ในกายนี้ คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง
เนื้อ

เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด ไล่ใหญ่ ไล่ย่อย
อาหารใหม่ อาหารเก่า น้ำดี เสมอ น้ำเหลือง เลือด เหงื่อ มันข้น น้ำตา
มัน-

*เหลว น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ มูลตร นี่ทศนสมาบัติ ข้อที่ ๑ ฯ

ยังอีกข้อหนึ่ง สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ อาศัยความเพียร

เครื่องเผากิเลส อาศัยความเพียรที่ตั้งมั่น อาศัยความประกอบเนื่องๆ
อาศัยความ
ไม่ประมาท

อาศัยมนสิการโดยชอบแล้วได้บรรลุเจโตสมาธิที่เมื่อจิตตั้งมั่นแล้ว
ย่อมพิจารณากายนี้แหละ แต่พินทุ์เข้าขึ้นไป แต่ปลายผมลงมา
มีหนังห่อหุ้มโดย

รอบ เต็มไปด้วยของไม่สะอาดมีประการต่างๆ ว่า มีอยู่ในกายนี้ คือ ผม ขน
เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต
ปอด ไล่ใหญ่ ไล่ย่อย อาหารใหม่ อาหารเก่า น้ำดี เสมอ น้ำเหลือง เลือด
เหงื่อ มันทัน น้ำตา มันทะลุ น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ มูตร เธอพิจารณาเห็น
กระดูก ก้าวล่วงผิวหนังเนื้อและเลือดของบุรุษเสีย นี่ทัศนสมบัติข้อที่ ๒ ฯ

ยังอีกข้อหนึ่ง สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ อาศัยความเพียร
เครื่องเผากิเลส อาศัยความเพียรที่ตั้งมั่น อาศัยความประกอบเนื่องๆ
อาศัยความ

ไม่ประมาท อาศัยมนสิการโดยชอบแล้วได้บรรลุเจโตสมาธิ
ที่เมื่อจิตตั้งมั่นแล้ว

ย่อมพิจารณากายนี้แหละ แต่พินทุ์เข้าขึ้นไป แต่ปลายผมลงมา
มีหนังห่อหุ้มโดยรอบ

เต็มไปด้วยของไม่สะอาดมีประการต่างๆ ว่า มีอยู่ในกายนี้ คือ ผม ขน เล็บ
ฟัน

หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด
ไล่ใหญ่

ไล่ย่อย อาหารใหม่ อาหารเก่า น้ำดี เสมอ น้ำเหลือง เลือด เหงื่อ มันทัน
น้ำตา มันทะลุ น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ มูตร เธอพิจารณาเห็นกระดูก
ก้าวล่าง

ผิวหนังเนื้อและเลือดของบุรุษเสีย

และย่อมรู้กระแสวิญญานของบุรุษซึ่งขาดแล้ว

โดยส่วนสอง คือทั้งที่ตั้งอยู่ในโลกนี้ ทั้งที่ตั้งอยู่ในปรโลกได้ นี่ทัศนสมบัติ
ข้อที่ ๓ ฯ

ยังอีกข้อหนึ่ง สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ อาศัยความเพียร

เครื่องเผากิเลส อาศัยความเพียรที่ตั้งมั่น อาศัยความประกอบเนื่องๆ
อาศัยความ

ไม่ประมาท อาศัยมนสิการโดยชอบ

แล้วได้บรรลุเจโตสมาธิที่เมื่อจิตตั้งมั่นแล้ว

ย่อมพิจารณาเห็นกายนี้แหละ แต่พินทุ์เข้าไป แต่ปลายผมลงมา
มีหนังห่อหุ้มโดย

รอบ เต็มไปด้วยของไม่สะอาดมีประการต่างๆ ว่า มีอยู่ในกายนี้ คือ ผม ขน
เล็บ

ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต

ปอด ใสใหญ่ ใส่น้อย อาหารใหม่ อาหารเก่า น้ำดี เสมอ น้ำเหลือง เลือด

เหงื่อ มันทัน น้ำตา มันทะลุ น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ มูตร เธอย่อมพิจารณา

เห็นกระดูก ก้าวล่วง ผิวหนังเนื้อและเลือดของบุรุษเสีย

และย่อมรู้กระแสวิญญาน

ของบุรุษ ซึ่งขาดแล้วโดยส่วนสอง คือทั้งที่ไม่ตั้งอยู่ในโลกนี้

ทั้งที่ไม่ตั้งอยู่ใน

ปรโลก นี่ทัศนสมบัติข้อที่ ๔ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นี่เป็นธรรมที่เยี่ยมในทัศนสมบัติ ฯ

[๘๐] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ยังมีอีกข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นธรรมที่เยี่ยม คือ

พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมในฝ่ายบุคคลบัญญัติ บุคคล ๗

พวกเหล่านี้ คือ

อุภโตภาควิมุตติ ๑ ปัญญาวิมุตติ ๑ กายสักขี ๑ ทิณฐิปัตตะ ๑

สัทธาวิมุตติ ๑

ธรรมานุสारी ๑ สัทธานุสारी ๑ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นี่เป็นธรรมที่เยี่ยม
ในฝ่าย

บุคคลบัญญัติ ฯ

[๘๑] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ยังมีอีกข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นข้อธรรมที่เยี่ยม

คือพระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมในฝ่ายธรรม เป็นที่ตั้งมั่น โพชฌงค์ ๗
เหล่านี้

คือ สติสัมโพชฌงค์ ๑ ธรรมวิจยสัมโพชฌงค์ ๑ วิริยสัมโพชฌงค์ ๑ ปิติ

สัมโพชฌงค์ ๑ ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ ๑ สมาธิสัมโพชฌงค์ ๑
อุเบกขาสัมโพชฌงค์ ๑

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นี่เป็นธรรมที่เยี่ยมในฝ่ายธรรมที่ตั้งมั่น ฯ

[๘๒] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ยังมีอีกข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นธรรมที่เยี่ยม คือ
พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมในฝ่ายปฏิบัติ ปฏิปทา ๔ เหล่านี้ คือ-

๑. ทุกขาปฏิบัติ ทันทากิณญา ปฏิปทาที่ปฏิบัติลำบาก ทั้งรู้ได้ช้า ฯ
๒. ทุกขาปฏิบัติ ขิปปากิณญา ปฏิปทาที่ปฏิบัติลำบาก แต่รู้ได้เร็ว ฯ
๓. สุขขาปฏิบัติ ทันทากิณญา ปฏิปทาที่ปฏิบัติได้สะดวก แต่รู้ได้ช้า ฯ
๔. สุขขาปฏิบัติ ขิปปากิณญา ปฏิปทาที่ปฏิบัติได้สะดวก ทั้งรู้ได้เร็ว ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในปฏิบัติ ๔ นั้น

ปฏิบัติที่ปฏิบัติลำบากทั้งรู้ได้ช้า

นี้ นับว่าเป็นปฏิบัติที่ทรม เพราะประการทั้งสอง คือ

เพราะปฏิบัติลำบากและ

เพราะรู้ได้ช้า อนึ่ง ปฏิปทาที่ปฏิบัติลำบากแต่รู้ได้เร็วนี้

นับว่าเป็นปฏิบัติที่ทรม

เพราะปฏิบัติลำบาก ปฏิปทาที่ปฏิบัติได้สะดวกแต่รู้ได้ช้านี้

นับว่าเป็นปฏิบัติที่ทรม

เพราะรู้ได้ช้า ส่วนปฏิบัติที่ปฏิบัติสะดวกทั้งรู้ได้เร็วนี้

นับว่าเป็นปฏิบัติประณีต

เพราะประการทั้งสอง คือ เพราะปฏิบัติสะดวกและเพราะรู้ได้เร็ว

ข้าแต่พระองค์

ผู้เจริญ นี่เป็นธรรมที่เยี่ยมในฝ่ายปฏิบัติ ฯ

[๘๓] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ยังมีอีกข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นธรรมที่เยี่ยม คือ
พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมในฝ่ายภัสสสมาจาร

(มรรยาทเกี่ยวด้วยคำพูด) คน

บางคนในโลกนี้ ไม่กล่าววาจาเกี้ยวด้วยมุสาวาท ไม่กล่าววาจาสอเสียด
อันทำ

ความแตกร้าวกัน ไม่กล่าววาจาอันเกิดแต่ความแข่งดีกัน ไม่มุ่งความชนะ
กล่าว

แต่วาจา ซึ่งไต่ตรองด้วยปัญญา อันควรฝังไว้ในใจ ตามกาลอันควร
ข้าแต่พระองค์

ผู้เจริญ นี่เป็นข้อธรรมที่เยี่ยมในฝ่ายภัสสสมาจาร ฯ

[๘๔] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ยังมีอีกข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นข้อธรรมที่เยี่ยม
คือพระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมในฝ่ายศีลสมาจารของบุรุษ
คนบางคนในโลกนี้

เป็นคนมีสัจจะ มีศรัทธา ไม่เป็นคนพูดหลอกลวง ไม่พูดเลียบเคียง ไม่พูด
หวานล่อม ไม่พูดและเล็ม ไม่แสวงหาลาภด้วยลาภ
เป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทริย์

ทั้งหลาย รู้จักประมาณในโภชนะ ทำความสม่ำเสมอ
ประกอบชาคริยานุโยค ไม่

เกียจคร้าน ปราศจากความเพียร พงศมาน มีสติ พุทธิ และมีปฏิภาณ มีคติ มี
ปัญญาทรงจำ มีความรู้ ไม่ติดอยู่ในกาม มีสติ มีปัญญารักษาตน เทียวไป
ข้าแต่-

*พระองค์ผู้เจริญ นี่เป็นธรรมที่เยี่ยมในฝ่ายศีลสมาจารของบุรุษ ฯ

[๘๕] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ยังมีอีกข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นธรรมที่เยี่ยม คือ
พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมในฝ่ายอนุศาสนวิธี อนุศาสนวิธี ๔
อย่างเหล่านี้ คือ

๑. พระผู้มีพระภาคยอมทรงทราบบุคคลอื่น
ด้วยมนสิการโดยชอบเฉพาะ

พระองค์ว่า บุคคลนี้ เมื่อปฏิบัติตามที่สั่งสอน จักเป็นพระโสดาบัน มีอันไม่
ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยง มีอันจะตรัสรู้ในเบื้องหน้า เพราะสังโยชน ๓
สิ้นไป ฯ

๒.

พระผู้มีพระภาคยอมทรงทราบบุคคลอื่นด้วยมนสิการโดยชอบเฉพาะ
พระองค์ว่า บุคคลนี้ เมื่อปฏิบัติตามที่สั่งสอน จักเป็นพระสกทาคามี
จักมาสู่โลก

นี่อีกคราวเดียวเท่านั้น แล้วจักทำที่สุดแห่งทุกข์ เพราะสังโยชน ๓ สิ้นไป
และ

เพราะราคะโทสะและโมหะเบาบาง ฯ

๓. พระผู้มีพระภาคย่อมทรงทราบบุคคลอื่น
ด้วยมนสิการโดยชอบเฉพาะ
พระองค์ว่า บุคคลนี้ เมื่อปฏิบัติตามที่สั่งสอน
จักเป็นพระอนาคามีผู้เป็นอุปาติกะ
ปรินิพพานในภพที่เกิดนั้น ไม่ต้องกลับมาจากโลกนั้น
เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕
สิ้นไป ฯ

๔. พระผู้มีพระภาคย่อมทรงทราบบุคคลอื่น
ด้วยมนสิการโดยชอบเฉพาะ
พระองค์ว่า บุคคลนี้ เมื่อปฏิบัติตามที่สั่งสอน จักได้บรรลุเจโตวิมุตติ
ปัญญาวิมุตติ
อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป
จักทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง
ในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นี่เป็นธรรมที่เยี่ยมในฝ่ายอนุสาสนวิธี ฯ

[๘๖] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ยังมีอีกข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นธรรมที่เยี่ยม คือ
พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมในฝ่ายวิมุตติญาณของบุคคลอื่น คือ

๑. พระผู้มีพระภาคย่อมทรงทราบบุคคลอื่น
ด้วยมนสิการโดยชอบเฉพาะ
พระองค์ว่า บุคคลนี้จักเป็นพระโสดาบัน มีอันไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา
เป็นผู้เที่ยง

มีอันจะตรัสรู้ในเบื้องหน้า เพราะสังโยชน์ ๓ สิ้นไป ฯ

๒. พระผู้มีพระภาคย่อมทรงทราบบุคคลอื่น
ด้วยมนสิการโดยชอบเฉพาะ
พระองค์ว่า บุคคลนี้จักเป็นพระสกทาคามี
จักมาสู่โลกนี้อีกคราวเดียวเท่านั้น แล้ว
จักทำที่สุดแห่งทุกข์ เพราะสังโยชน์ ๓ สิ้นไป
และเพราะราคะโทสะและโมหะ
เบาบาง ฯ

๓. พระผู้มีพระภาคย่อมทรงทราบบุคคลอื่น
ด้วยมนสิการโดยชอบเฉพาะ

พระองค์ว่า

บุคคลนี้จักเป็นพระอานาคามีผู้อุปปาตีกะปรินิพพานในภพที่เกิดนั้น ไม่
ต้องกลับมาจากโลกนั้น เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ สิ้นไป ฯ

๔. พระผู้มีพระภาคย่อมทรงทราบบุคคลอื่น ด้วยมนสิการโดยชอบ
เฉพาะพระองค์ว่า บุคคลนี้จักได้บรรลุเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ
อันหาอาสวะมิได้

เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป

จักทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นี่เป็นธรรมที่เยี่ยม ในฝ่ายวิมุตติญาณของบุคคลอื่น
ฯ

[๘๗] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ยังมีอีกข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นธรรมที่เยี่ยม คือ
พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมในฝ่ายสัสสत्ตวาทะ สัสสत्ตวาทะ ๓ เหล่านี้
คือ

สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ อาศัยความเพียรเครื่องเผากิเลส
อาศัยความเพียรที่ตั้งมั่น อาศัยความประกอบเนื่องๆ

อาศัยความไม่ประมาท อาศัย

มนสิการโดยชอบ แล้วบรรลุเจโตสมาธิ ที่เมื่อจิตตั้งมั่นแล้ว

ย่อมตามระลึกถึง

ชั้นที่เคยอาศัยอยู่ในกาลก่อนได้หลายประการ คือตามระลึกชาติได้
หนึ่งชาติบ้าง

สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง
ยี่สิบชาติบ้าง

สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง
แสนชาติบ้าง หลายร้อยชาติบ้าง หลายพันชาติบ้าง

หลายแสนชาติบ้างว่าในภพ

โน้น เรามีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น

มีอาหารอย่างนั้น

เสวยสุขเสวยทุกขอย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น
ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว
ได้ไปเกิดในภพโน้น แม้ในภพนั้นเราก็ได้มีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น
มีผิว-

*พรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกขอย่างนั้นๆ
มีกำหนดอายุ
เพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว ได้มาบังเกิดในภพนี้
ย่อมตามระลึกถึงชั้น
ที่เคยอาศัยอยู่ในกาลก่อนได้หลายประการ พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ
ด้วย

ประการฉะนี้ เขากล่าวอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้ารู้กาลที่เป็นอดีตได้ว่า
โลกพิณาศแล้ว
หรือเจริญขึ้นแล้ว อนึ่ง ข้าพเจ้ารู้กาลที่เป็นอนาคตได้ว่า โลกจักพิณาศ
หรือจัก

เจริญขึ้น อตฺตาและโลกเที่ยงคงที่ ตั้งอยู่มั่นคงยออดภูเข
ตั้งอยู่มั่นคงเสาระเนียด

ส่วนเหล่าสัตว์นั้นย่อมเล่นไป ย่อมท่องเที่ยวไป ย่อมจุติ ย่อมเกิด แต่สิ่งที่
เที่ยงเสมอ คงมีอยู่แท้ นี่เป็นสัสตวาทะข้อที่ ๑ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ยังอีกข้อหนึ่ง
สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลก
นี้ อาศัยความเพียรเครื่องเผากิเลส อาศัยความเพียรที่ตั้งมั่น
อาศัยความประกอบ

เนื่องๆ อาศัยความไม่ประมาท อาศัยมนสิการโดยชอบ
แล้วบรรลุเจโตสมาธิที่
เมื่อจิตตั้งมั่นแล้ว

ย่อมตามระลึกถึงชั้นที่เคยอาศัยอยู่ในกาลก่อนได้หลายประการ
คือตามระลึกถึงชั้นที่เคยอาศัยอยู่ในกาลก่อนได้สังวฏฺกัปปวิฏฺกัปปหนึ่งบ้าง
สองบ้าง

สามบ้าง สี่บ้าง ห้าบ้าง สิบบ้างว่าในภพโน้น เรามีชื่ออย่างนั้น
มีโคตรอย่างนั้น

มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกขอย่างนั้นๆ
มีกำหนด

อายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว ได้มาบังเกิดในภพนี้
ย่อมตามระลึกถึง

ชั้นที่เคยอาศัยอยู่ในกาลก่อนได้หลายประการ พร้อมทั้งอาการ
พร้อมทั้งอุเทศ

ด้วยประการฉะนี้ เขากล่าวอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้ารู้กาลที่เป็นอดีตได้ว่า
โลกพิณาศแล้ว

หรือเจริญขึ้นแล้ว อนึ่ง ข้าพเจ้ารู้กาลที่เป็นอนาคตได้ว่า โลกจักพิณาศ
หรือจัก

เจริญขึ้น อตฺตาและโลกเที่ยง คงที่ ตั้งอยู่มั่นคงจุฏฺเฐา
ตั้งอยู่มั่นคงเสาระเนียด ส่วน

เหล่าสัตว์นั้นย่อมเล่นไป ย่อมท่องเที่ยวไป ย่อมจุติ ย่อมเกิด
แต่สิ่งที่เที่ยงเสมอ

คงมีอยู่แท้ นี่เป็นสัสตวาทะข้อที่ ๒ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ยังอีกข้อหนึ่ง
สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้

อาศัยความเพียรเครื่องเผากิเลส อาศัยความเพียรที่ตั้งมั่น
อาศัยความประกอบเนื่องๆ

อาศัยความไม่ประมาท อาศัยมนสิการโดยชอบ
แล้วบรรลุเจโตสมาธิที่เมื่อจิตตั้ง

มั่นแล้วย่อมตามระลึกถึงชั้นที่เคยอาศัยอยู่ในกาลก่อนหลายประการ
คือตามระลึก

ถึงชั้นที่เคยอาศัยอยู่ในกาลก่อนได้สืบสังวัฏฏกับวิวัฏฏกับบ้าง ยีสืบบ้าง
สามสืบบ้าง

สืบบ้างว่า ในภพโน้นเราได้มีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น
มีผิวพรรณอย่างนั้น

มีอาหารอย่างนั้นเสวยสุขเสวยทุกขอย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น
ครั้นจุติ

จากภพนั้นแล้ว ได้มาบังเกิดในภพนี้
ย่อมตามระลึกถึงขั้นที่ที่เคยอาศัยอยู่ในกาล
ก่อนได้หลายประการ พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้
เขา

กล่าวอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้ารู้กาลที่เป็นอดีตได้ว่า โลกพินาศแล้ว
หรือเจริญขึ้นแล้ว

อนึ่ง ข้าพเจ้ารู้กาลที่เป็นอนาคตได้ว่า โลกจักพินาศ หรือจักเจริญขึ้น
อัตตาและ

โลกเที่ยง คงที่ ตั้งอยู่มั่นคงยอดเยี่ยมเขา ตั้งอยู่มั่นคงเสาระเนียด
ส่วนเหล่าสัตว์

นั้น ย่อมเล่นไป ย่อมเที่ยวไป ย่อมจุติ ย่อมเกิด แต่สิ่งที่เที่ยงเสมอ คงมี
อยู่แท้ นี่เป็นสัสสตวาทะข้อที่ ๓ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นี่เป็นธรรมที่เยี่ยม ในฝ่ายสัสสตวาทะ ฯ

[๘๘] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ยังมีอีกข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นธรรมที่เยี่ยม คือ
พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมในฝ่ายบุพเพนิวาสานุสติญาณ
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้อาศัยความเพียรเครื่องเพื่อกิเลส
อาศัยความ

เพียรที่ตั้งมั่น อาศัยความประกอบเนื่องๆ อาศัยความไม่ประมาท
อาศัยมนสิการ

โดยชอบ แล้วบรรลุเจโตสมาธิที่เมื่อจิตตั้งมั่นแล้ว

ย่อมตามระลึกถึงขั้นที่ที่เคยอาศัย

อยู่ในกาลก่อนได้หลายประการ คือตามระลึกได้หนึ่งชาติบ้าง สองชาติบ้าง
สามชาติ

บ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง
สี่สิบชาติ

บ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง
หลายสังวฏ์กับ

บ้าง หลายวิวัฏ์กับบ้าง หลายสังวัฏวิวัฏ์กับบ้างว่า ในภพโน้น
เราได้มีชื่ออย่าง

นั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น
เสวยสุขเสวยทุกข
อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว
ได้ไปเกิดในภพ
โน้น แม้ในภพนั้น เราก็มีย่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น
มี
อาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกขอย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น
ครั้น
จุติจากภพนั้นแล้ว ได้มาบังเกิดในภพนี้
ย่อมตามระลึกถึงชั้นที่ที่เคยอาศัยอยู่ใน
กาลก่อนได้หลายประการ พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ
ด้วยประการฉะนี้ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
สัตว์ทั้งหลายที่มีชาติอันไม่อาจนับได้ด้วยวิธีคำนวณ
หรือวิธีนับ ก็ยังมีอยู่ แม้ภพซึ่งเป็นทีๆ เขาเคยอาศัยอยู่ คือรูปภพ อรูปภพ
สัญญาภพ อสัญญาภพ เนวสัญญินาสัญญาภพ [ที่ไม่อาจนับได้] ก็ยังมี
ย่อมตามระลึก
ถึงชั้นที่ที่เคยอาศัยอยู่ในกาลก่อนได้หลายประการ พร้อมทั้งอาการ
พร้อมทั้งอุเทศ
ด้วยประการฉะนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นี่เป็นธรรมที่เยี่ยม ในฝ่ายบุพเพ-
*นิวาสานุสติญาณ ฯ

[๘๙] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ยังมีอีกข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นธรรมที่เยี่ยม คือ
พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมในฝ่ายรู้จัดและอุปบัติของสัตว์ทั้งหลาย
ข้าแต่

พระองค์ผู้เจริญ สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้
อาศัยความเพียรเครื่องเผา
กิเลส อาศัยความเพียรที่ตั้งมั่น อาศัยความประกอบเนื่องๆ
อาศัยความไม่ประมาท
อาศัยมนสิการโดยชอบ แล้วบรรลุเจโตสมาธิ ที่เมื่อจิตตั้งมั่นแล้ว
เขาย่อมเห็นหมู่

สัตว์ที่กำลงจติ กำลงอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม
ได้ดี

ตกยาก ด้วยทิพยจักษอันบริสุทธิ์ ล่วงจักษของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์
ผู้เป็น

ไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ ประกอบด้วยกายทุจริต วลีทุจริต มโนทุจริต
ติเตียน

พระอริยเจ้า เป็นมิจฉาทิฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฐิ
เบื้องหน้าแต่ตาย

เพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้
ประกอบด้วยกายสุจริต วลีสุจริต มโนสุจริต ไม่ติเตียนพระอริยเจ้า
เป็นสมา-

*ทิฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสมาทิฐิ

เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อม

เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดังนี้ เขาย่อมเห็นหมู่สัตว์ที่กำลงจติ กำลงอุปบัติ
เลว

ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกตาย

ด้วยทิพยจักษอันบริสุทธิ์

ล่วงจักษของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม

ด้วยประการฉะนี้ ข้า

แต่พระองค์ผู้เจริญ

นี้เป็นธรรมที่เยี่ยมในฝ่ายรู้จติและอุปบัติของสัตว์ทั้งหลาย ฯ

[๙๐] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ยังมีอีกข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นธรรมที่เยี่ยม คือ

พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมในฝ่ายอิทธิวิธี อิทธิวิธี ๒ อย่างเหล่านี้ คือ

๑. ฤทธิ์ที่ประกอบด้วยอาสวะ ประกอบด้วยอุปธิ ไม่เรียกว่าเป็นของ
พระอริยะ มีอยู่ ฯ

๒. ฤทธิ์ที่ปราศจากอาสวะ ปราศจากอุปธิ เรียกว่าเป็นของพระอริยะ
มีอยู่ ฯ

๑. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ฤทธิ์ที่ประกอบด้วยอาสวะ ประกอบด้วยอุปธิ
ที่ไม่เรียกว่าเป็นของพระอริยะนั้น เป็นไฉน
คือสมณะหรือพราหมณ์บางคนใน

โลกนี้ อาศัยความเพียรเครื่องเผากิเลส อาศัยความเพียรที่ตั้งมั่น
อาศัยความ

ประกอบเนืองๆ อาศัยความไม่ประมาท อาศัยมนสิการโดยชอบ
แล้วบรรลุเจโต-

*สมาธิที่เมื่อจิตตั้งมั่นแล้ว เขาได้บรรลุอิทธิวิธีหลายประการ
คือคนเดียวเป็นหลาย

คนก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียวก็น่าได้ ทำให้ปรากฏก็ได้ ทำให้หายไปก็ได้
ทะลุฟ้า

กำแพง ภูเขาไปได้ไม่ติดขัดเหมือนไปในที่ว่างก็ได้
ผุดขึ้นต่ำลงแม้ในแผ่นดิน

เหมือนในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำไม่แตกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้
เหาะไปในอากาศ

เหมือนนกก็ไป ลูบคลำพระจันทร์พระอาทิตย์ซึ่งมีฤทธิ์
มีอำนาจมากด้วยฝ่ามือก็

ได้ ใช้อำนาจทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
นี้ฤทธิ์ที่ประกอบ

ด้วยอัสวะ ประกอบด้วยอุปธิ ไม่เรียกว่าเป็นของพระอริยะ ฯ

๒. ส่วนฤทธิ์ที่ปราศจากอัสวะ ปราศจากอุปธิ
ที่เรียกว่าเป็นของพระอริยะ

นั้นเป็นโณ คือ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

ถ้าหวังอยู่ว่าเราพึงมีสัญญาในสิ่งปฏิกูล

ว่าไม่ปฏิกูลอยู่ ก็ยอมเป็นผู้มีสัญญาในสิ่งปฏิกูลนั้นว่าไม่ปฏิกูลอยู่
ถ้าหวังอยู่ว่า

เราพึงมีสัญญาในสิ่งไม่ปฏิกูลว่าเป็นสิ่งปฏิกูลอยู่

ก็ยอมเป็นผู้มีสัญญาในสิ่งไม่

ปฏิกูลนั้นว่าเป็นสิ่งปฏิกูลอยู่ ถ้าหวังอยู่ว่า

เราพึงมีสัญญาในสิ่งทั้งที่ปฏิกูลและไม่

ปฏิกูล ว่าไม่ปฏิกูลอยู่

ก็ยอมเป็นผู้มีสัญญาในสิ่งทั้งที่ปฏิกูลและไม่ปฏิกูลนั้น ว่าไม่

ปฏิกูลอยู่ ถ้าหวังอยู่ว่า
เราพึงมีสัญญาในสิ่งทั้งปฏิกูลและไม่ปฏิกูลว่าเป็นสิ่งปฏิกูล
อยู่
ก็ย่อมเป็นผู้มีสัญญาในสิ่งทั้งปฏิกูลและไม่ปฏิกูลนั้นว่าเป็นสิ่งปฏิกูลอยู่
ถ้า

หวังอยู่ว่า เราพึงละวางสิ่งที่เป็นปฏิกูลและไม่เป็นปฏิกูลทั้ง ๒ นั้นเสีย
แล้ววาง

เจยมีสติสัมปชัญญะ
ก็ย่อมเป็นผู้วางเจยในสิ่งนั้นที่เป็นปฏิกูลและไม่เป็นปฏิกูล
นั้นเสีย มีสติสัมปชัญญะอยู่ นีฤทธิที่ปราศจากอาสวะ ปราศจากอุปธิ
ที่เรียกว่า

เป็นของพระอริยะ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
นี่เป็นข้อธรรมที่เยี่ยมในฝ่ายอิทธิวิธี
พระผู้มีพระภาคย่อมทรงรู้ข้อธรรมนั้นได้ทั้งสิ้น
เมื่อทรงรู้ข้อธรรมนั้นได้ทั้งสิ้น ก็
ไม่มีข้อธรรมอื่นที่จะต้องทรงรู้ยิ่งขึ้นไปกว่านั้น
ซึ่งไม่มีสมณะหรือพราหมณ์อื่นที่รู้ยิ่ง
แล้ว จะมีความรู้ยิ่งขึ้นไปกว่าพระองค์ในฝ่ายอิทธิวิธี ฯ

[๙๑] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
สิ่งใดอันกุลบุตรผู้มีศรัทธาปรารถนาความเพียร
มีความเพียรมั่น จะพึงถึงด้วยเรี่ยวแรงของบุรุษ ด้วยความเพียรของบุรุษ
ด้วยความ
บากบั่นของบุรุษ ด้วยความเอาธุระของบุรุษ
สิ่งนั้นอันพระผู้มีพระภาคได้บรรลุ
เต็มที่แล้ว อนึ่ง
พระผู้มีพระภาคไม่ทรงประกอบความพัวพันด้วยความสุขในกาม
ซึ่งเป็นของเลว เป็นของชาวบ้าน เป็นของปุถุชน ไม่ใช่ของพระอริยะ
ไม่ประกอบ
ด้วยประโยชน์ และไม่ทรงประกอบการทำตนให้ลำบากเป็นทุกข์
ไม่ใช่ของพระ-

*อริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ อนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงได้มาน ๔
อันล่วง

กามาจรจิตเสีย ให้อยู่สบายในปัจจุบัน ได้ตามประสงค์ได้ไม่ยาก
ไม่ลำบาก

ถ้าเขากถามข้าพระองค์อย่างนี้ว่า ดูกรท่านสารีบุตร
สมณะหรือพราหมณ์เหล่าอื่นที่
ได้มีในอดีต

ท่านที่มีความรู้เยี่ยมยิ่งกว่าพระผู้มีพระภาคในสัมโพธิญาณมีไหม เมื่อ
เขากถามอย่างนี้ ข้าพระองค์พึงตอบว่าไม่มี ถ้าเขากถามว่า
สมณะหรือพราหมณ์เหล่า

อื่นที่จักมีในอนาคต

ท่านที่มีความรู้เยี่ยมยิ่งกว่าพระผู้มีพระภาคในสัมโพธิญาณจัก
มีไหม เมื่อเขากถามอย่างนี้ ข้าพระองค์พึงตอบว่า ไม่มี ถ้าเขากถามว่า
สมณะ

หรือพราหมณ์เหล่าอื่นที่มีอยู่ในปัจจุบัน

ท่านที่มีความรู้เสมอเท่ากับพระผู้มีพระภาค

ในสัมโพธิญาณมีอยู่ไหม เมื่อเขากถามอย่างนี้ ข้าพระองค์ก็พึงตอบว่าไม่มี
ถ้าเขา

ถามว่า สมณะหรือพราหมณ์เหล่าอื่นที่ได้มีในอดีต

ท่านที่มีความรู้เสมอเท่ากับ

พระผู้มีพระภาคในสัมโพธิญาณมีไหม เมื่อเขากถามอย่างนี้

ข้าพระองค์พึงตอบว่า

มีอยู่ ถ้าเขากถามว่า สมณะหรือพราหมณ์เหล่าอื่นที่จักมีในอนาคต

ท่านที่มีความรู้

เสมอเท่ากับพระผู้มีพระภาค ในสัมโพธิญาณจักมีไหม เมื่อเขากถามอย่างนี้
ข้า

พระองค์พึงตอบว่า มีอยู่ ถ้าเขากถามว่า

สมณะหรือพราหมณ์เหล่าอื่นที่มีอยู่ใน

ปัจจุบัน ท่านที่มีความรู้เสมอเท่ากับพระผู้มีพระภาคในสัมโพธิญาณมีไหม
เมื่อเขา

ถามอย่างนี้ ข้าพระองค์พึงตอบว่า ไม่มี ก็ถ้าเขาถามข้าพระองค์ว่า
เหตุไรท่านจึงตอบ

รับเป็นบางอย่าง ปฏิเสธเป็นบางอย่าง เมื่อเขาถามอย่างนี้
ข้าพระองค์พึงตอบเขาว่า

นี่แน่ท่าน ข้อนี้ ข้าพเจ้าได้สดับมาเฉพาะพระพักตร์
ได้รับเรียนมาเฉพาะพระพักตร์

พระผู้มีพระภาคว่า พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายในอดีต
เป็นผู้มีความรู้

เสมอเท่ากับเราในสัมโพธิญาณ ข้อนี้ข้าพเจ้าได้สดับมาเฉพาะพระพักตร์
ได้รับ

เรียนมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า

พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย

ในอนาคต จักเป็นผู้มีความรู้เสมอเท่ากับเราในสัมโพธิญาณ

ข้อนี้ข้าพเจ้าได้สดับมา

เฉพาะพระพักตร์ ได้รับเรียนมาเฉพาะพระพักตร์ พระผู้มีพระภาคว่า
ข้อที่พระ

อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ๒ พระองค์

จะเกิดพร้อมกันในโลกธาตุเดียวกันนั้น

ไม่ใช่ฐานะ ไม่ใช่โอกาส นั้นเป็นฐานะที่จะมีไม่ได้ ฯ

[๙๒] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อข้าพระองค์ถูกเขาถามอย่างนี้ ตอบ
อย่างนี้

จะนับว่าเป็นผู้กล่าวตามพระพุทธพจน์ที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้แล้วแล ไม่

ชื่อว่ากล่าวตู่พระผู้มีพระภาคด้วยคำไม่จริงแลหรือ

ชื่อว่าเกินไปตามธรรมสมควรแก่

ธรรมแลหรือ ทั้งการโต้ตอบอันมีเหตุอย่างใด

มิได้มาถึงสถานะอันควรติเตียน

แลหรือ ฯ

ถูกแล้วสาริบุตร เมื่อเธอถูกเขาถามอย่างนี้ แก้อย่างนี้นับว่าเป็นผู้กล่าว
ตามพระพุทธพจน์ที่เรากล่าวแล้วทีเดียว ไม่ชื่อว่ากล่าวตู่เราด้วยคำไม่จริง
ชื่อว่าเกินไป

ไปตามธรรมสมควรแก่ธรรม ทั้งการโต้ตอบอันมีเหตุอย่างไรๆ
ก็มิได้มาถึงสถานะ

อันควรติเตียน ฯ

[๙๓] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระอุททปิได้กราบทูลว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นาคอัสสจรรยนั้น ไม่เคยมีมา ความมักน้อย
ความสันโดษ

ความขัดเกลา มีอยู่แก่พระตถาคตผู้ทรงมีฤทธิ์มีอานุภาพมากอย่างนี้
แต่ไม่ทรง

แสดงพระองค์ให้ปรากฏ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

ถ้าพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชก ได้เห็น

ธรรมแม้สักข้อหนึ่งจากธรรมของพระองค์นี้ในตนแล้ว

พวกเขาจะต้องยกธงเทียว

ประกาศ ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นาคอัสสจรรยนั้น
ไม่เคยมี

มา ความมักน้อย ความสันโดษ

ความขัดเกลามีอยู่แก่พระตถาคตผู้ทรงมีฤทธิ์

มีอานุภาพมากอย่างนี้ แต่ไม่ทรงแสดงพระองค์ให้ปรากฏ ฯ

ดูกรอุททปิ เธอจงดูความมักน้อย ความสันโดษ ความขัดเกลาของ
ตถาคต ผู้มีฤทธิ์มีอานุภาพมากอย่างนี้ แต่ไม่แสดงตนให้ปรากฏ
เพราะเหตุนั้น

ถ้าพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชก

ได้เห็นธรรมแม้สักข้อหนึ่งจากธรรมของเรานี้ในตน

แล้ว พวกเขาจะต้องยกธงเทียวประกาศ ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น ดูกรอุททปิ
เธอ

จงดูความมักน้อย ความสันโดษ ความขัดเกลาของตถาคต

ผู้มีฤทธิ์มีอานุภาพ

มากอย่างนี้ แต่ไม่แสดงตนให้ปรากฏ ฯ

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาค ตรัสกะท่านพระสารีบุตรว่า
เพราะเหตุนั้นแล

สาริบุตร เธอฟังกล่าวธรรมปริยายนี้เนื่องๆ แก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก
อุบาสิกาทั้ง

หลายในธรรมวินัยนี้

ดูกรสาริบุตรความสงสัยหรือความเคลือบแคลงในตถาคตซึ่งจัก

ยังมีอยู่บ้างแก่โมฆบุรุษทั้งหลาย พวกเขาจักละเสียได้

เพราะได้ฟังธรรมปริยายนี้ ฯ

ท่านพระสาริบุตร ได้ประกาศความเลื่อมใสของตนนี้ เฉพาะพระพักตร์
พระผู้มีพระภาค ด้วยประการฉะนี้ เพราะฉะนั้น คำไวยากรณ์นี้ จึงมีชื่อว่า
"สัมปสาทนียะ" ดังนี้แล ฯ

จบ สัมปสาทนียสูตร ที่ ๕

๖. ปาสาทิกสูตร (๒๙)

[๙๔] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ปราสาทในสวนอัมพวันของพวก
ศากยะ มีนามว่า เวธัญญา ในสักกชนบท ก็สมัยนั้นแล นิครนฐ์นาฏบุตร
ทำกาละแล้วที่เมืองปาวาไม่นานนัก

เพราะกาลกิริยาของนิครนฐ์นาฏบุตรนั้น พวก

นิครนฐ์แตกกัน เกิดแยกกันเป็นสองพวก เกิดบาดหมางกัน

เกิดทะเลาะวิวาทกัน

ขึ้น เสียดแทงกันและกันด้วยหอกคือปากอยู่ว่า ท่านไม่รู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้

ข้าพเจ้า

รู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ ท่านจักรู้ทั่วธรรมวินัยนี้ได้อย่างไร ท่านปฏิบัติผิด

ข้าพเจ้า

ปฏิบัติถูก ถ้อยคำของข้าพเจ้าเป็นประโยชน์ ของท่านไม่เป็นประโยชน์
คำที่ควร

จะกล่าวก่อน ท่านกลับกล่าวภายหลัง คำที่ควรจะกล่าวภายหลัง

ท่านกลับกล่าวก่อน

ข้อที่ท่านเคยฆ่าชองมาผันแปรไปแล้ว ข้าพเจ้าจับผิดวาตะของท่านได้แล้ว

ข้าพเจ้า

ชมท่านได้แล้ว ท่านจงถอนวาหะเสีย มิฉะนั้นจงแก้ไขเสีย ถ้าสามารถ
คงมีแต่

ความตายเท่านั้น จะเป็นไปในพวกสาวกของนิครนถ์นาถบุตร
พวกสาวกของ

นิครนถ์นาถบุตรแม่เหล่าใด ที่เป็นคฤหัสถ์ผู้นั่งชาวหม่นขาว
พวกสาวกแม่เหล่านั้น

มีอาการเปื้อนหนาย คลายความรัก รู้สึกห่อถอย
ในพวกสาวกของนิครนถ์นาถบุตร

โดยเหตุที่ธรรมวินัยอันนิครนถ์นาถบุตรกล่าวไว้ไม่ดี ประกาศไว้ไม่ดี
ไม่เป็นธรรม

ที่จะนำผู้ปฏิบัติให้ออกจากทุกข์ได้ ไม่เป็นไปเพื่อความสงบระบ
มิใช่ธรรมที่ท่าน

ผู้เป็นสัมมาสัมพุทธะประกาศไว้ เป็นธรรมวินัยมีที่พำนักอันทำลายเสียแล้ว
เป็น

ธรรมวินัยไม่มีที่พึ่งพาอาศัย ฯ

[๙๕] ครั้งนั้น สามเณรจุนทะอยู่จำพรรษาในเมืองปาวา ได้เข้าไปหา
ท่านพระอานนทซึ่งอยู่ในสามคาม ครั้นกราบไหว้ท่านพระอานนทแล้ว
ได้นั่ง ณ

ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กล่าวกะท่านพระอานนทว่า
ข้าแต่ท่านผู้เจริญ

นิครนถ์นาถบุตร ทำกาลแล้วที่เมืองปาวาไม่นานนัก
เพราะกาลกิริยาของนิครนถ์-

*นาถบุตรนั้น พวกนิครนถ์แตกกันแล้ว เกิดแยกกันเป็นสองพวก ฯล ฯ
โดยเหตุ

ที่ธรรมวินัยอันนิครนถ์นาถบุตรกล่าวไว้ไม่ดี ประกาศไว้ไม่ดี
ไม่เป็นธรรมวินัยที่

จะนำผู้ปฏิบัติให้ออกจากทุกข์ได้ ไม่เป็นไปเพื่อความสงบระบ
มิใช่ธรรมวินัยที่

ท่านผู้เป็นสัมมาสัมพุทธะประกาศไว้
เป็นธรรมวินัยมีที่พำนักอันทำลายเสียแล้ว

เป็นธรรมวินัยไม่มีที่พึงพาอาศัย ฯ

เมื่อสามเณรจนทะกล่าวแล้วอย่างนี้
ท่านพระอานนท์ได้กล่าวกะสามเณร
จนทะว่า อาวุโส จนทะ มีมูลเหตุแห่งถ้อยคำนี้
เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าละ
อาวุโส จนทะ มาเถิด เราจักเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ณ ที่ประทับ
ครั้นแล้ว
พึงทูลบอกเรื่องนี้ แต่พระผู้มีพระภาค
สามเณรจนทะรับคำของท่านพระอานนท์
แล้ว

ลำดับนั้นแล ท่านพระอานนท์และสามเณรจนทะ ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มี-
*พระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้ว ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว จึงนั่ง ณ
ที่ควร

ส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ท่านพระอานนท์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า
ข้าแต่

พระองค์ผู้เจริญ สามเณรจนทะนี้ ได้บอกอย่างนี้ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
นิครณฐ์นาฏ-

*บุตรทำกาละแล้วที่เมืองปาวาไม่นานนัก

เพราะกาลกิริยาของนิครณฐ์นาฏบุตรนั้น

พวกนิครณฐ์นาฏบุตรแตกกัน เกิดแยกกันเป็นสองพวก ฯล ฯ

โดยเหตุที่ธรรมวินัย

อันนิครณฐ์นาฏบุตรกล่าวไว้ไม่ดี ประกาศไว้ไม่ดี

ไม่เป็นธรรมวินัยที่จะนำผู้ปฏิบัติ

ให้ออกไปจากทุกข์ได้ ไม่เป็นไปเพื่อความสงบระงับ

ไม่ใช่ธรรมวินัยที่ท่านผู้เป็น

สัมมาสัมพุทธะประกาศไว้ เป็นธรรมวินัยมีที่พำนักอันทำลายเสียแล้ว

เป็นธรรม

วินัยไม่มีที่พึงพาอาศัย ดังนี้ ฯ

[๙๖] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรจนทะ ข้อนี้ย่อมมีได้อย่างนั้น ใน
ธรรมวินัยที่ศาสดากล่าวไว้ไม่ดี ประกาศไว้ไม่ดี ไม่เป็นธรรมวินัยที่จะนำผู้

ปฏิบัติให้ออกไปจากทุกข้อได้ ไม่เป็นไปเพื่อความสงบรับ ไม่ใช่ธรรมวินัย
ที่ท่านผู้เป็นสัมมาสัมพุทธะประกาศไว้ อย่างนี้แล ดูกรจุนทะ
ศาสดาในโลกนี้

ไม่เป็นสัมมาสัมพุทธะ และธรรมก็เป็นธรรมอันศาสดานั้นกล่าวไว้ไม่ดี
ประกาศ

ไว้ไม่ดี ไม่เป็นธรรมที่จะนำผู้ปฏิบัติให้ออกไปจากทุกข้อได้ ไม่เป็นไปเพื่อ
ความสงบรับ ไม่ใช่ธรรมที่ท่านผู้เป็นสัมมาสัมพุทธะประกาศไว้
แต่สาวกไม่

เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ไม่เป็นผู้ปฏิบัติชอบยิ่ง
ไม่เป็นผู้ประพฤติตาม

ธรรม และย่อมประพฤติหลักเลียงจากธรรมนั้น สาวกนั้นเป็นผู้อันใครๆ
พึงกล่าว

อย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโส เป็นลาภของท่านนั้นละ ท่านนั้นได้ดีแล้ว
ศาสดาของท่าน

ไม่เป็นสัมมาสัมพุทธะ และธรรมเล่าก็เป็นธรรมที่ศาสดานั้นกล่าวไว้ไม่ดี
ประกาศ

ไว้ไม่ดี ไม่เป็นธรรมที่จะนำผู้ปฏิบัติให้ออกไปจากทุกข้อได้
ไม่เป็นไปเพื่อความ

สงบรับ มิใช่ธรรมที่ท่านผู้เป็นสัมมาสัมพุทธะประกาศไว้ แต่ท่านไม่เป็นผู้
ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ไม่เป็นผู้ปฏิบัติชอบยิ่ง

ไม่เป็นผู้ประพฤติตามธรรมและ

ย่อมประพฤติหลักเลียงจากธรรมนั้น ด้วยเหตุดังนี้แล จุนทะ
แม้ศาสดาก็เป็นผู้ควร

ติเตียนในธรรมนั้น แม้ธรรมก็ควรติเตียนในธรรมนั้น

ส่วนสาวกควรสรรเสริญใน

ธรรมนั้นอย่างนี้ ดูกรจุนทะ ผู้ใดแลพึงกล่าวกะสาวกเห็นปานนั้นอย่างนี้ว่า
ท่าน

จงมาปฏิบัติตามธรรมที่ศาสดาของท่านแสดงแล้ว บัญญัติไว้แล้วเกิด
ผู้ที่ชักชวน

ผู้ที่ถูกชักชวนแล้วย่อมปฏิบัติเพื่อความเป็นอย่างนั้น
คนทั้งหมดนั้นจะประสบสิ่งที่
ไม่ใช่บุญเป็นอันมาก ชื่อนั้นเพราะเหตุไร ดูกรจุนทะ เพราะว่า
ชื่อนี้ย่อมมีใน

ธรรมวินัยที่ศาสดากล่าวไว้ไม่ดี ประกาศไว้ไม่ดี
ไม่เป็นธรรมวินัยที่จะนำผู้ปฏิบัติ
ให้ออกไปจากทุกข์ได้ ไม่เป็นไปเพื่อความสงบระงับ
มิใช่ธรรมวินัยที่ท่านผู้เป็น
สัมมาสัมพุทธะ ประกาศไว้ อย่างนี้แล ฯ

[๙๗] ดูกรจุนทะ อนึ่ง ศาสดาในโลกนี้ไม่เป็นสัมมาสัมพุทธะ และ
ธรรมเล่าก็เป็นธรรมอันศาสดานั้นกล่าวไว้ไม่ดี ประกาศไว้ไม่ดี
ไม่เป็นธรรมที่จะ
นำผู้ปฏิบัติให้ออกไปจากทุกข์ได้ ไม่เป็นไปเพื่อความสงบระงับ
มิใช่ธรรมที่ท่าน

ผู้เป็นสัมมาสัมพุทธะประกาศไว้ และสาวกก็เป็นผู้ปฏิบัติสมควรแก่ธรรม
เป็นผู้

ปฏิบัติชอบยิ่ง เป็นผู้ประพฤติตามธรรม ย่อมสมาทานธรรมนั้นประพฤติ
สาวก

นั้นเป็นผู้อันใครๆ พึงกล่าวอย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโส ไม่เป็นลาภของท่านนั้น
ท่าน

นั้นได้ไม่ดีแล้ว ด้วยว่า ศาสดาของท่านไม่เป็นสัมมาสัมพุทธะ
และธรรมเล่าก็

เป็นธรรมที่ศาสดานั้นกล่าวไว้ไม่ดี ประกาศไว้ไม่ดี
ไม่เป็นธรรมที่จะนำผู้ปฏิบัติ

ให้ออกไปจากทุกข์ได้ ไม่เป็นไปเพื่อความสงบระงับ
มิใช่ธรรมที่ท่านผู้เป็นสัมมา-

*สัมพุทธะประกาศไว้ ทั้งตัวท่านก็เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม
เป็นผู้ปฏิบัติ

ชอบยิ่ง เป็นผู้ประพฤติตามธรรม ย่อมสมาทานธรรมนั้นประพฤติ
ด้วยเหตุดังนี้แล

จนทะ แม่ศาสดาก็เป็นผู้ควรตีเตียนในธรรมนั้น
แม้ธรรมก็ควรตีเตียนในธรรมนั้น
แม้สาวกก็เป็นผู้ควรตีเตียนในธรรมนั้น อย่างนี้ ดูกรจนทะ
ผู้ใดแลฟังกล่าวกะ
สาวกเห็นปานนั้นอย่างนี้ว่า ท่านเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อธรรมอันควรรู้
จักยังธรรมอันควร
รู้ให้สำเร็จได้โดยแท้ ผู้ที่สรรเสริญ ผู้ที่ได้รับสรรเสริญ
ผู้ที่ได้รับสรรเสริญแล้ว
ปรารภความเพียรโดยประมาณยิ่ง คนทั้งหมดนั้น
จะประสบสิ่งที่ไม่ใช่บุญเป็นอัน
มาก ชื่อนั้นเพราะเหตุไร ดูกรจนทะ
เพราะว่าชื่อนี้ย่อมมีในธรรมวินัยที่ศาสดา
กล่าวไว้ไม่ดี ประกาศไว้ไม่ดี
ไม่เป็นธรรมวินัยที่จะนำผู้ปฏิบัติให้ออกไปจากทุกข
ได้ ไม่เป็นไปเพื่อความสงบระงับ มิใช่ธรรมวินัยที่ท่านผู้เป็นสัมมาสัมพุทธะ
ประกาศไว้ อย่างนี้แล ฯ

[๙๘] ดูกรจนทะ อนึ่ง ศาสดาในโลกนี้เป็นสัมมาสัมพุทธะ และธรรม
เล่าก็เป็นธรรมอันศาสดานั้นกล่าวไว้ดีแล้ว ประกาศไว้ดีแล้ว
เป็นธรรมที่จะนำผู้
ปฏิบัติให้ออกไปจากทุกขได้ เป็นไปเพื่อความสงบระงับ
เป็นธรรมที่ท่านผู้เป็น
สัมมาสัมพุทธะประกาศไว้ แต่สาวกไม่เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม
ไม่เป็น
ผู้ปฏิบัติชอบยิ่ง ไม่เป็นผู้ประพฤติดำตามธรรม
ย่อมประพฤติดลילהียงจากธรรมนั้น
สาวกนั้นเป็นผู้อันใครๆ ฟังกล่าวอย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโส
ไม่เป็นลาภของท่านนั้น
ท่านนั้นได้ไม่ดีแล้ว ด้วยว่าศาสดาของท่านเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ
และธรรม

เล่าก็เป็นธรรมอันพระศาสดานั้นกล่าวไว้ดีแล้ว ประกาศไว้ดีแล้ว
เป็นธรรมที่จะ
นำผู้ปฏิบัติให้ออกไปจากทุกข์ได้ เป็นไปเพื่อความสงบระงับ
เป็นธรรมที่ท่านผู้
เป็นพระสัมมาสัมพุทธะประกาศไว้
แต่ว่าตัวท่านไม่เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่
ธรรม ไม่เป็นผู้ปฏิบัติชอบยิ่ง ไม่เป็นผู้ประพฤติตามธรรม
และยอมประพฤติหลัก
เลียงจากธรรมนั้น ด้วยเหตุดังนี้แล จุนทะ
แม้ศาสดาก็ควรสรรเสริญในธรรมนั้น
แม้ธรรมก็ควรสรรเสริญในธรรมนั้น
แต่ว่าสาวกควรติเตียนในธรรมนั้นอย่างนี้
ดูกรจุนทะ ผู้ใดแลพึงกล่าวกะสาวกเห็นปานนั้นอย่างนี้ว่า
ท่านจงมาปฏิบัติตาม
ธรรมที่พระศาสดาของท่านแสดงแล้ว บัญญัติแล้วเกิด ผู้ที่ชักชวน
ผู้ที่ถูกชักชวน
ผู้ที่ถูกชักชวนแล้วย่อมปฏิบัติเพื่อความเป็นอย่างนั้น คนทั้งหมดนั้น
จะประสบ
บุญเป็นอันมาก ชื่อนั้นเพราะเหตุไร ดูกรจุนทะ
เพราะว่าชื่อนี้ย่อมมีในธรรมวินัย
ที่ศาสดากล่าวไว้ดีแล้ว ประกาศไว้ดีแล้ว
เป็นธรรมที่จะนำผู้ปฏิบัติให้ออกไป
จากทุกข์ได้ เป็นไปเพื่อความสงบระงับ
เป็นธรรมที่ท่านผู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ
ประกาศไว้อย่างนี้แล ฯ

[๙๙] ดูกรจุนทะ อนึ่ง ศาสดาในโลกนี้เป็นสัมมาสัมพุทธะ และธรรม
เล่าก็เป็นธรรมอันศาสดานั้นกล่าวไว้ดีแล้ว ประกาศไว้ดีแล้ว
เป็นธรรมที่จะนำผู้
ปฏิบัติให้ออกไปจากทุกข์ได้ เป็นไปเพื่อความสงบระงับ
เป็นธรรมอันท่านผู้เป็น

สัมมาสัมพุทธะประกาศไว้ ทั้งสาวกก็เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม
เป็นผู้

ปฏิบัติชอบยิ่ง เป็นผู้ประพฤติตามธรรม ย่อมสมาทานธรรมนั้นประพฤติ
สาวก

นั้นเป็นผู้อันใครๆ พึงกล่าวอย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโส
เป็นลาภอย่างยิ่งของท่านนั้น
ท่านนั้นได้ดีแล้ว

ด้วยว่าพระศาสดาของท่านก็เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระธรรมเล่าก็เป็นธรรมอันพระศาสดานั้นกล่าวไว้ดีแล้ว ประกาศไว้ดีแล้ว
เป็น

ธรรมที่จะนำผู้ปฏิบัติให้ออกไปจากทุกข์ได้ เป็นไปเพื่อความสงบระงับ
เป็นธรรม

ที่ท่านผู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธะประกาศไว้

ทั้งตัวท่านก็เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควร

แก่ธรรม เป็นผู้ปฏิบัติชอบยิ่ง เป็นผู้ประพฤติตามธรรม
ย่อมสมาทานธรรมนั้น

ประพฤติ ด้วยเหตุดังนี้แล จุนทะ

แม้ศาสดาก็ควรได้รับสรรเสริญในธรรมนั้น

แม้ธรรมก็ควรได้รับสรรเสริญในธรรมนั้น

แม้สาวกเล่าก็ควรได้รับสรรเสริญใน

ธรรมนั้นอย่างนี้ ดูกรจุนทะ ผู้ใดแลพึงกล่าวกะสาวกเห็นปานนั้นอย่างนี้ว่า
ท่าน

เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อธรรมอันควรรู้ จักยังธรรมอันควรรู้ให้สำเร็จได้โดยแท้
ผู้ที่สรร

เสริญ ผู้ที่ได้รับสรรเสริญ

ผู้ที่ได้รับสรรเสริญแล้วย่อมปรารภความเพียรโดย

ประมาณยิ่ง คนทั้งหมดนั้นจะประสบบุญเป็นอันมาก ชื่อนั้นเพราะเหตุไร
ดูกรจุนทะ

เพราะว่าชื่อนี้ย่อมมีในธรรมวินัยที่ศาสดากล่าวไว้ดีแล้ว ประกาศไว้ดีแล้ว
เป็น

ธรรมที่จะนำผู้ปฏิบัติให้ออกไปจากทุกข์ได้ เป็นไปเพื่อความสงบระงับ
เป็นธรรม

ที่ท่านผู้เป็นสัมมาสัมพุทธะประกาศไว้ อย่างนี้แล ฯ

[๑๐๐] ดูกรจุนทะ ศาสดาผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธะเกิดขึ้นแล้ว
ในโลกนี้ และธรรมอันพระศาสดานั้นกล่าวไว้ดีแล้ว ประกาศไว้ดีแล้ว
เป็นธรรมที่

นำผู้ปฏิบัติให้ออกไปจากทุกข์ได้ เป็นไปเพื่อความสงบระงับ
เป็นธรรมที่ท่านผู้

เป็นสัมมาสัมพุทธะประกาศไว้ แต่ว่าสาวกทั้งหลายของศาสดานั้น
เป็นผู้ไม่รู้แจ้ง

อรรถในพระสัทธรรมและพรหมจรรย์อันบริบูรณ์สิ้นเชิง
เป็นปาพจน์อันศาสดาของ

สาวกเหล่านั้นทำให้แจ้งแล้ว ทำให้ตื่นแล้ว
ทำให้มีบถอันรวบรวมไว้พร้อมแล้ว

ทำให้มีปาฏิหาริย์พอที่เทพตามนุษย์ทั้งหลายประกาศได้ด้วยดีแก่สาวกเหล
่านั้น ครั้น

ต่อมา ความอันตรธานย่อมมีแก่ศาสดาของสาวกเหล่านั้น ดูกรจุนทะ
ศาสดาเห็น

ปานนี้แล เป็นผู้ทำกาละแล้ว

ย่อมเป็นเหตุเดือดร้อนในภายหลังแก่สาวกทั้งหลาย

ข้อนั้นเพราะเหตุไร

เพราะว่าศาสดาผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธะได้เกิดแล้ว

ในโลก และธรรมเล่าก็เป็นธรรมอันศาสดานั้นกล่าวไว้ดีแล้ว
ประกาศไว้ดีแล้ว

เป็นธรรมที่นำผู้ปฏิบัติให้ออกไปจากทุกข์ได้ เป็นไปเพื่อความสงบระงับ
เป็นธรรม

ที่ท่านผู้เป็นสัมมาสัมพุทธะประกาศไว้

แต่ว่าเราทั้งหลายไม่ได้เป็นผู้รู้แจ้งอรรถใน

พระสัทธรรม และพรหมจรรย์อันบริบูรณ์สิ้นเชิง
ไม่ได้เป็นปาพจน์อันเราทั้งหลาย
ทำให้แจ้งแล้ว ทำให้ตื่นแล้ว ทำให้มีบถอันรวบรวมไว้พร้อมแล้ว
ทำให้มีปาฏิหาริย์
พอที่เทพตามนุษย์ทั้งหลายประกาศได้ด้วยดี ครั้นต่อมา
ความอันตรธานย่อมมีแก่
ศาสดาของเราทั้งหลาย ดูกรจุนทะ ศาสดาเห็นปานนี้แล
ทำกาละแล้วย่อมเป็นเหตุ
เดือดร้อนในภายหลังแก่สาวกทั้งหลาย ฯ

[๑๐๑] ดูกรจุนทะ อนึ่ง พระศาสดาผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธะ
เกิดขึ้นแล้วในโลกนี้
และธรรมเล่าก็เป็นธรรมอันพระศาสดานั้นกล่าวไว้ดีแล้ว
เป็นธรรมที่จะนำผู้ปฏิบัติให้ออกไปจากทุกข์ได้ เป็นไปเพื่อความสงบระงับ
เป็น
ธรรมที่ท่านผู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธะประกาศไว้
และสาวกทั้งหลายของศาสดานั้น
เป็นผู้รู้แจ้งอรรถในสัทธรรม และพรหมจรรย์อันบริบูรณ์สิ้นเชิง
เป็นปาพจน์อัน
ศาสดานั้นทำให้แจ้งแล้ว ทำให้ตื่นแล้ว ทำให้มีบถอันรวบรวมไว้พร้อมแล้ว
ทำ
ให้มีปาฏิหาริย์ พอที่เทพตามนุษย์ทั้งหลายประกาศได้ด้วยดี
แก่สาวกเหล่านั้น
ครั้นต่อมา ความอันตรธานย่อมมีแก่ศาสดาของสาวกเหล่านั้น ดูกรจุนทะ
ศาสดา
เห็นปานนี้แล ทำกาละแล้ว
ย่อมไม่เป็นเหตุเดือดร้อนในภายหลังแก่สาวกทั้งหลาย
ข้อนั้นเพราะเหตุไร
เพราะว่าแม้ศาสดาผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธะก็เกิดขึ้น
แล้วในโลก และธรรมเล่าก็เป็นธรรมอันพระศาสดานั้นกล่าวไว้ดีแล้ว
ประกาศไว้

ดีแล้ว เป็นธรรมที่จะนำผู้ปฏิบัติให้ออกไปจากทุกข์ได้
เป็นไปเพื่อความสงบรับ

เป็นธรรมอันท่านผู้เป็นสัมมาสัมพุทธะประกาศไว้
และเราทั้งหลายก็ได้เป็นผู้รู้แจ้ง

อรรถในสัทธรรม ทั้งพรหมจรรย์อันบริบูรณ์สิ้นเชิง
ก็เป็นปาพจน์อันเราทั้งหลาย

ทำให้แจ้งแล้ว ทำให้ตื่นแล้ว ทำให้มีบทอันรวบรวมไว้พร้อมแล้ว ทำให้มี
ปาฏิหาริย์ พอที่เทพตามนุษย์ทั้งหลายประกาศได้ด้วยดี ครั้นต่อมา
ความอันตรธาน

ย่อมมีแก่ศาสนา ดูกรจุนทะ ศาสดาเห็นปานนี้แล ทำกาลแล้ว ย่อมไม่เป็น
เหตุเดือดร้อนในภายหลังแก่สาวกทั้งหลาย ฯ

[๑๐๒] ดูกรจุนทะ แม้ถ้าพรหมจรรย์ ประกอบด้วยองค์เหล่านี้ คือ
ศาสนาไม่ได้เป็นเถระ ไม่เป็นผู้รู้ราตรินาน ไม่เป็นผู้บวชนาน
ไม่เป็นผู้ล่วงกาล

ผ่านวัยมาโดยลำดับแล้วอย่างนี้
พรหมจรรย์นั้นย่อมไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น ดูกร
จุนทะ เมื่อใดแล แม้ถ้าพรหมจรรย์ประกอบด้วยองค์เหล่านี้
คือศาสนาเป็นเถระ

เป็นผู้รู้ราตรินาน เป็นผู้บวชนาน เป็นผู้ล่วงกาล ผ่านวัยมาโดยลำดับ
อย่างนี้

พรหมจรรย์นั้น บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น เมื่อนั้น ฯ

[๑๐๓] ดูกรจุนทะ แม้ถ้าพรหมจรรย์ ประกอบด้วยองค์เหล่านี้
คือศาสนา

เป็นเถระ เป็นผู้รู้ราตรินาน เป็นผู้บวชนาน เป็นผู้ล่วงกาล
ผ่านวัยมาโดยลำดับ

แต่ว่าภิกษุทั้งหลายผู้เป็นสาวกของศาสดานั้นไม่เป็นเถระ
ไม่เป็นผู้เชี่ยวชาญ ไม่

เป็นผู้ได้รับแนะนำ ไม่เป็นผู้แก้สงสัย
และไม่บรรลุนิพพานเป็นแดนเกษมจากโยคะ

ไม่สามารถเพื่อจะกล่าวพระสัทธรรมได้โดยชอบ
ไม่สามารถเพื่อแสดงธรรมให้มี
ปาฏิหาริย์ข่มขี่ปรปวาทที่เกิดขึ้นแล้วได้ด้วยดี โดยชอบธรรม
พรหมจรรย์นั้น
ย่อมไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น อย่างนี้ ดูกรจุนทะ ในกาลใดแล
แม้ถ้าพรหมจรรย์
ประกอบด้วยองค์เหล่านี้ คือศาสดาเป็นเถระ เป็นผู้รู้ราตรินาน
เป็นผู้บวชนาน
เป็นผู้ล่วงกาล ผ่านวัยมาโดยลำดับแล้ว
และภิกษุทั้งหลายผู้เป็นสาวกของศาสดา
นั้น ก็เป็นเถระ เป็นผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ได้รับแนะนำแล้ว เป็นผู้แก้สงสัย
และ
เป็นผู้บรรลุธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะแล้ว
สามารถเพื่อจะกล่าวพระสัทธรรมได้
โดยชอบ
สามารถเพื่อแสดงธรรมให้มีปาฏิหาริย์ข่มขี่ปรปวาทที่เกิดขึ้นแล้วด้วยดี
โดยชอบธรรม อย่างนี้ พรหมจรรย์นั้นย่อมบริบูรณ์ด้วยองค์นั้น ฯ
[๑๐๔] ดูกรจุนทะ แม้ถ้าพรหมจรรย์ประกอบด้วยองค์เหล่านี้คือ
ศาสดา
เป็นเถระ เป็นผู้รู้ราตรินาน เป็นผู้บวชนาน เป็นผู้ล่วงกาล
ผ่านวัยมาโดยลำดับ
และภิกษุทั้งหลายผู้เป็นสาวกของศาสดานั้นก็เป็นเถระ เป็นผู้เชี่ยวชาญ
เป็นผู้ได้
รับแนะนำแล้ว เป็นผู้แก้สงสัย
เป็นผู้บรรลุธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะแล้ว
สามารถเพื่อจะกล่าวพระสัทธรรมได้โดยชอบ
สามารถเพื่อแสดงธรรมให้มี-
*ปาฏิหาริย์ข่มขี่ปรปวาทอันบังเกิดขึ้นแล้วด้วยดี โดยชอบธรรม
แต่ภิกษุทั้งหลาย

ที่เป็นสาวกของศาสนานั้นที่เป็นผู้ปานกลางไม่มี
หรือภิกษุทั้งหลายที่เป็นสาวกผู้
ปานกลางมีอยู่ แต่ภิกษุทั้งหลายที่เป็นสาวกของศาสนานั้นที่เป็นผู้ใหม่ไม่มี
ภิกษุณี
ทั้งหลายผู้เป็นสาวิกาของศาสนานั้นเป็นผู้ใหม่มีอยู่
แต่ภิกษุณีทั้งหลายที่เป็นสาวิกา
ของศาสนานั้นที่เป็นเถรีไม่มี
หรือภิกษุณีทั้งหลายที่เป็นสาวิกาของศาสนานั้นที่เป็น
เถรีมีอยู่
แต่ภิกษุณีทั้งหลายที่เป็นสาวิกาของศาสนานั้นที่เป็นผู้ปานกลางไม่มี หรือ
ภิกษุณีทั้งหลายผู้เป็นสาวิกาของศาสนานั้นที่เป็นผู้ปานกลางมีอยู่
แต่ภิกษุณีทั้งหลาย
ผู้เป็นสาวิกาของศาสนานั้นที่เป็นผู้ใหม่ไม่มี
หรือภิกษุณีทั้งหลายผู้เป็นสาวิกาของ
ศาสนานั้นที่เป็นผู้ใหม่มีอยู่ แต่อุบาสกทั้งหลายผู้เป็นสาวกของศาสนานั้น
ที่เป็น
คฤหัสถ์นุ่งขาวห่มขาวประพฤติพรหมจรรย์ไม่มี
หรืออุบาสกทั้งหลายผู้เป็นสาวก
ของศาสนานั้น ที่เป็นคฤหัสถ์นุ่งขาวห่มขาวประพฤติพรหมจรรย์มีอยู่
แต่อุบาสก
ทั้งหลายผู้เป็นสาวกของศาสนานั้น
ที่เป็นคฤหัสถ์นุ่งขาวห่มขาวบริโศคกามไม่มี
หรืออุบาสกทั้งหลายผู้เป็นสาวกของศาสนานั้น
ที่เป็นคฤหัสถ์นุ่งขาวห่มขาวบริโศค
กามีอยู่ แต่อุบาสิกาทั้งหลายผู้เป็นสาวิกาของศาสนานั้น
ที่เป็นคฤหัสถ์นุ่งขาว
ห่มขาวประพฤติพรหมจรรย์ไม่มี
หรืออุบาสิกาทั้งหลายที่เป็นสาวิกาของศาสนานั้น
ที่เป็นคฤหัสถ์นุ่งขาวห่มขาวประพฤติพรหมจรรย์มีอยู่
แต่อุบาสิกาทั้งหลายผู้เป็น

สาวิกาของศาสนานั้น ที่เป็นคนกษัตริย์หนุ่มสาวบริโภคมมามีอยู่
แต่พรหมจรรย์

ของศาสนานั้น มิได้เป็นพรหมจรรย์สำเร็จผลแพร่หลายกว้างขวาง
จนเป็นอันมาก

รู้ได้ เป็นปีกแผ่นพอที่เทพตามนุษย์ทั้งหลายประกาศได้ด้วยดี
หรือพรหมจรรย์

ของศาสนานั้น เป็นพรหมจรรย์สำเร็จผลแพร่หลายกว้างขวาง
จนเป็นอันมากรู้ได้

เป็นปีกแผ่นพอที่เทพตามนุษย์ทั้งหลายประกาศได้ด้วยดี
แต่พรหมจรรย์นั้นไม่เป็น

พรหมจรรย์ถึงความเลิศด้วยลาภ เลิศด้วยยศอย่างนี้
พรหมจรรย์นั้นย่อมไม่

บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น ดูกรจุนทะ เมื่อใดแล
พรหมจรรย์ประกอบด้วยองค์เหล่านี้

คือศาสดาเป็นเถระ เป็นผู้รู้ราตรีนาน เป็นผู้บวชนาน เป็นผู้ล่วงกาล
ผ่านวัยมา

โดยลำดับ ภิกษุทั้งหลาย ผู้เป็นสาวกของศาสนานั้นก็เป็นเถระเชี่ยวชาญ
ได้รับ

แนะนำแล้ว แก้วกล้า บรรลุธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะแล้ว
สามารถเพื่อจะ

กล่าวพระสัทธรรมได้โดยชอบ

สามารถเพื่อแสดงธรรมให้มีปาฏิหาริย์ข่มขีประ-

*ปาวาที่เกิดขึ้นแล้วเสียได้ด้วยดี โดยชอบธรรม

ภิกษุทั้งหลายที่เป็นสาวกของ

ศาสนานั้น ที่เป็นผู้ปานกลางก็มีอยู่

ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นสาวกของศาสนานั้น ที่

เป็นผู้ใหม่ก็มีอยู่

ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นสาวิกาของศาสนานั้นที่เป็นเถรีก็มีอยู่ ภิกษุณี

ทั้งหลายผู้เป็นสาวิกาที่เป็นผู้ปานกลางก็มีอยู่

ภิกษุณีทั้งหลายผู้เป็นสาวิกาของศาสนา

นั่นที่เป็นผู้ใหม่ก็มีอยู่ อุบาสกทั้งหลายที่เป็นสาวกของศาสดานั้น
ที่เป็นคฤหัสถ์

นุ่งขาวห่มขาวประพฤติพรหมจรรย์ก็มีอยู่
อุบาสกทั้งหลายผู้เป็นสาวกของศาสดานั้น

ที่เป็นคฤหัสถ์นุ่งขาวห่มขาวบริโภคมกาก็มีอยู่
อุบาสิกทั้งหลายที่เป็นสาวิกาของ

ศาสดานั้นที่เป็นคฤหัสถ์นุ่งขาวห่มขาวประพฤติพรหมจรรย์ก็มีอยู่
อุบาสิกทั้งหลาย

ผู้เป็นสาวิกาของศาสดานั้นที่เป็นคฤหัสถ์นุ่งขาวห่มขาวบริโภคมกาก็มีอยู่
และ

พรหมจรรย์ของศาสดานั้นก็เป็นปาพจน์สำเร็จแพร่หลายกว้างขวาง
จนเป็นอันมาก

รู้ได้ เป็นปีกแผ่นพอที่เทพตามนุษย์ทั้งหลายประกาศได้ด้วยดี และถึงความ
เลิศด้วยลาภ เลิศด้วยยศแล้วอย่างนี้

พรหมจรรย์นั้นย่อมบริบูรณ์ด้วยองค์นั้น
เมื่อนั้น ฯ

[๑๐๕] ดูกรจุนทะ กิบัดนี้ เราแลเป็นศาสดาผู้เป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธะ
เกิดขึ้นแล้วในโลก ธรรมเล่าก็เป็นธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว ประกาศดีแล้ว
เป็น

ธรรมที่จะนำผู้ปฏิบัติให้ออกจากทุกข์ได้ เป็นไปเพื่อความสงบระงับ
เป็นธรรม

อันเราผู้เป็นสัมมาสัมพุทธะ ประกาศไว้แล้ว สาวกทั้งหลายของเราเล่า
ก็เป็นผู้

รู้แจ้งอรรถในสัทธรรม และพรหมจรรย์อันบริบูรณ์สิ้นเชิงเล่า
ก็เป็นพรหมจรรย์

อันเราทำให้แจ้งแล้ว ทำให้ตื่นแล้ว ทำให้มีบทรอบรวมไว้พร้อมแล้ว ทำให้มี
ปาฏิหาริย์พอที่เทพตามนุษย์ทั้งหลายประกาศได้ด้วยดีแก่เหล่าสาวกแล้ว

ดูกรจุนทะ

กิบัดนี้ เราแลเป็นศาสดาผู้เระ ผู้รู้ราตรินาน ผู้บวชนาน
ผู้ล่วงกาลผ่านวัยมา

โดยลำดับ ๔

[๑๐๖] ดุกรจุนทะ ก็บัดนี้ ภิกษุสาวกของเราเป็นเถระ เป็นผู้เชี่ยวชาญ
ได้รับแนะนำแล้ว เป็นผู้แก่กล้า บรลธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะแล้ว
สามารถเพื่อจะกล่าวพระสัทธรรมได้โดยชอบ

สามารถเพื่อจะแสดงธรรมให้มี

ปาฏิหาริย์ข่มขี่ปรปวาทที่เกิดขึ้นแล้วเสียได้ด้วยดี โดยชอบธรรมมีอยู่

ดุกรจุนทะ

บัดนี้ ภิกษุสาวกทั้งหลายของเราผู้เป็นเถระก็มีอยู่ ผู้ปานกลางก็มีอยู่
ผู้ใหม่ก็มีอยู่

ดุกรจุนทะ บัดนี้ ภิกษุณีสาวิกาทั้งหลายของเราผู้เป็นเถรีก็มีอยู่
ผู้ปานกลางก็มีอยู่

ผู้ใหม่ก็มีอยู่ ดุกรจุนทะ

อุบาสกสาวกทั้งหลายของเราผู้เป็นคฤหัสถ์นั่งชาวหม่นขาว

ประพฤติพรหมจรรย์ก็มีอยู่ บริโภคคามก็มีอยู่ ดุกรจุนทะ บัดนี้ อุบาสิกา

สาวิกาทั้งหลายของเราผู้เป็นคฤหัสถ์นั่งชาวหม่นขาวประพฤติพรหมจรรย์ก็มี
อยู่ บริ-

*โภคคามก็มีอยู่ ดุกรจุนทะ อนึ่ง ในบัดนี้

พรหมจรรย์ของเราก็จสำเร็จผลแพร่หลาย

กว้างขวาง ชนเป็นอันมากรู้ได้

เป็นปีกแผ่นพอที่เทพตามนุษย์ทั้งหลายประกาศไว้

ด้วยดีแล้ว ๔

[๑๐๗] ดุกรจุนทะ เท้าที่ศาสดาทั้งหลายเกิดขึ้นแล้วในโลก ในบัดนี้
เราไม่พิจารณาเห็นศาสดาอื่นสักผู้หนึ่งผู้ถึงความเลิศด้วยลาภ

เลิศด้วยยศเหมือน

เรา ดุกรจุนทะ อนึ่ง เท้าที่สงฆ์หรือคณะเกิดขึ้นแล้วในโลกในบัดนี้ เราไม่
พิจารณาเห็นสงฆ์หรือคณะสักหมู่หนึ่งหรือคณะหนึ่ง

ซึ่งถึงความเลิศด้วยลาภ เลิศ

ด้วยยศเหมือนภิกษุสงฆ์เลย ดุกรจุนทะ บุคคลเมื่อกล่าวโดยชอบพึงกล่าว

พรหมจรรย์นั้นได้ว่า เป็นพรหมจรรย์สมบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวง
บริบูรณ์ด้วยอาการ

ทั้งปวง ไม่หย่อนไม่ยิ่ง อันศาสดากล่าวไว้ดีแล้ว บริบูรณ์สิ้นเชิง ประกาศไว้
ดีแล้ว ดังนี้ บุคคลเมื่อกล่าวโดยชอบ ฟังกล่าวพรหมจรรย์นั้นนี้แหละว่า
เป็น

พรหมจรรย์สมบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวง บริบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวง
ไม่หย่อนไม่ยิ่ง

อันศาสดากล่าวไว้ดีแล้ว บริบูรณ์สิ้นเชิง ประกาศไว้ดีแล้ว ดังนี้ ฯ

ดูกรจุนทะ ได้ยินว่า อุทกดาบสรามบุตรกล่าววาจาอย่างนี้ว่า
บุคคลเห็น

อยู่ เชื่อว่าย่อมไม่เห็น บุคคลเห็นอยู่ซึ่งอะไร จึงเชื่อว่าย่อมไม่เห็น

บุคคลเห็นพื้น

แห่งมิดโกนอันลบดีแล้ว แต่จะไม่เห็นคมแห่งมิดโกนนั้น ดูกรจุนทะ
ข้อนี้อัน

อุทกดาบสรามบุตรกล่าวว่า บุคคลเห็นอยู่ เชื่อว่าย่อมไม่เห็น ดูกรจุนทะ
ก็คำนี้

นั้นแล อันอุทกดาบสรามบุตรกล่าวแล้ว เป็นคำเลว เป็นของชาวบ้าน
เป็นของ

ปุถุชน ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์

เพราะหมายเอามิดโกน

เท่านั้น ดูกรจุนทะ บุคคลเมื่อกล่าวโดยชอบ ฟังกล่าวคำนั้นใดแล้ว

บุคคลเห็น

อยู่ เชื่อว่าย่อมไม่เห็นดังนี้

บุคคลเมื่อกล่าวโดยชอบ ฟังกล่าวคำนั้นนี้เถียวว่า

บุคคลเห็นอยู่ เชื่อว่าย่อมไม่เห็นดังนี้ บุคคลเห็นอยู่ซึ่งอะไร

จึงเชื่อว่าย่อมไม่เห็น

บุคคลเห็นอยู่อย่างนี้ว่า พรหมจรรย์อันสมบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวง

บริบูรณ์ด้วย

อาการทั้งปวง ไม่หย่อนไม่ยิ่ง อันศาสดากล่าวไว้ดีแล้ว บริบูรณ์สิ้นเชิง เป็น

พรหมจรรย์อันท่านผู้เป็นศาสดาประกาศไว้ดีแล้ว ดังนี้ ด้วยเหตุดังนี้แล
ในคำนั้น

บุคคลพื้งนำคำนี้ว่า บุคคลย่อมไม่เห็นนั้น ออกเสีย

บุคคลเห็นอยู่ซึ่งพรหมจรรย์

นั้นอย่างนี้ว่า พรหมจรรย์ที่บริสุทธิ์กว่า พื้งมี ดังนี้ ด้วยเหตุดังนี้แล

บุคคลพื้ง

นำคำนี้ว่า บุคคลย่อมไม่เห็นนั้นเข้าไปในคำนั้น

บุคคลเห็นอยู่ซึ่งพรหมจรรย์นั้น

อย่างนี้ว่า พรหมจรรย์ที่บริสุทธิ์กว่าพื้งมี ดังนี้ ด้วยเหตุดังนี้แล บุคคลชื่อว่า
ย่อมไม่เห็นพรหมจรรย์นั้น นี้แหละเรียกว่า บุคคลเห็นอยู่ ชื่อว่าย่อมไม่เห็น
ดูกรจุนทะ บุคคลเมื่อกล่าวโดยชอบ

พื้งกล่าวพรหมจรรย์อันสมบุรณ์ด้วยอาการ

ทั้งปวง บริบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวง ไม่หย่อนไม่ยิ่ง อันศาสดากล่าวไว้ดีแล้ว
บริบูรณ์สิ้นเชิง เป็นพรหมจรรย์อันศาสดาประกาศดีแล้วดังนี้

บุคคลเมื่อกล่าวโดย

ชอบพื้งกล่าวพรหมจรรย์นั้นนี้ว่า พรหมจรรย์อันสมบุรณ์ด้วยอาการทั้งปวง
บริบูรณ์

ด้วยอาการทั้งปวง ไม่หย่อนไม่ยิ่ง อันศาสดากล่าวไว้ดีแล้ว บริบูรณ์สิ้นเชิง
เป็นพรหมจรรย์อันศาสดาประกาศดีแล้ว ดังนี้ ฯ

[๑๐๘] เพราะเหตุดังนี้แหละ จุนทะ ธรรมทั้งหลายเหล่านั้นใด อัน
เราแสดงแล้วด้วยปัญญาอันยิ่ง บริษัททั้งหมดเทียว

พื้งพร้อมเพรียงกันประชุม

รวบรวมตรวจตราอรรถด้วยอรรถ พญฺญชนะด้วยพญฺญชนะ

ในธรรมเหล่านั้น

โดยวิธีที่พรหมจรรย์นี้จะพื้งเป็นไปตลอดกาลยืดยาว ตั้งมั่นอยู่สิ้นกาลนาน
พรหมจรรย์นั้นจะพื้งเป็นไปเพื่อเกื้อกูลแก่ชนเป็นอันมาก

เพื่อความสุขแก่ชนเป็น

อันมาก เพื่อความอนุเคราะห์แก่ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล

เพื่อความ

สุขแก่เทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย ดูกรจุนทะ ก็ธรรมทั้งหลายเหล่านั้น
อันเรา

แสดงแล้วด้วยความรู้ยิ่งเป็นไฉน ที่บริษัททั้งหมดเทียว
พึงพร้อมเพรียงกันประชุม

รวบรวมตรวจตราอรรถด้วยอรรถ พยัญชนะด้วยพยัญชนะ
โดยวิธีที่พรหมจรรย์

นี้จะพึงตั้งอยู่ตลอดกาลยืดยาวตั้งมั่นอยู่สิ้นกาลนาน
พรหมจรรย์นั้นจะพึงเป็นไป

เพื่อเกื้อกูลแก่ชนเป็นอันมาก เพื่อความสุขแก่ชนเป็นอันมาก
เพื่ออนุเคราะห์

แก่ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล
เพื่อความสุขแก่เทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย

คืออะไรบ้าง คือ สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ
๕

โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ ดูกรจุนทะ ธรรมทั้งหลายเหล่านี้แล
อันเราแสดง

แล้วด้วยความรู้ยิ่ง ซึ่งเป็นธรรมที่บริษัททั้งหมดเทียว
พึงพร้อมเพรียงกันประชุม

รวบรวมตรวจตราอรรถด้วยอรรถ พยัญชนะด้วยพยัญชนะ
โดยวิธีที่พรหมจรรย์

นี้จะพึงตั้งอยู่ตลอดกาลยืดยาว ตั้งมั่นอยู่สิ้นกาลนาน
พรหมจรรย์นั้นจะพึงเป็นไป

เพื่อเกื้อกูลแก่ชนเป็นอันมาก เพื่อความสุขแก่ชนเป็นอันมาก
เพื่ออนุเคราะห์แก่

ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล
เพื่อความสุขแก่เทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

[๑๐๙] ดูกรจุนทะ ก็บริษัทเหล่านั้นแล พึงพร้อมเพรียงกัน ชื่นบานกัน
ไม่วิวาทกัน ศึกษาเถิด สพรหมจารีสงฆ์ผู้ใดผู้หนึ่งพึงกล่าวธรรม
หากว่าในภาสิต

ของสพรมจารีนัน คำอย่างนี้พึงมีแก่เธอทั้งหลายว่า อาวุโส
ท่านผู้มีอายุนี้แล
ถือเอาอรรถนั้นแหละผิด และยกขึ้นซึ่งพยัญชนะทั้งหลายผิด ดังนี้
เธอทั้งหลาย
ไม่พึงยินดี ไม่พึงคัดค้านต่อสพรมจารีนัน
ครั้นแล้วสพรมจารีนันอันพวกเธอ
พึงกล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโส
พยัญชนะเหล่านี้หรือพยัญชนะเหล่านั้นของอรรถนี้
เหล่าไหนจะสมควรกว่ากัน อรรถนี้หรืออรรถนั้นของพยัญชนะเหล่านี้
อย่างไหน
จะสมควรกว่ากัน หากว่าสพรมจารีนันพึงกล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโส
พยัญชนะ
เหล่านี้แหละของอรรถนี้สมควรกว่า
และอรรถนี้แหละของพยัญชนะเหล่านี้สมควร
กว่า สพรมจารีนันอันพวกเธอไม่พึงยินดี ไม่พึงรุกราน
ครั้นแล้วสพรมจารี
นั้นแหละ อันพวกเธอพึงให้รู้ด้วยดี
เพื่อไตรตรองอรรถนั้นและพยัญชนะเหล่า
นั้น ฯ

[๑๑๐] ดูกรจุนทะ ถ้าสพรมจารีสงฆ์แม้อื่นอีก พึงกล่าวธรรม หาก
ว่าในภาษิตของสพรมจารีนัน คำอย่างนี้พึงมีแก่เธอทั้งหลายว่า
ท่านผู้มีอายุนี้แล
ถือเอาอรรถเท่านั้นผิด ยกขึ้นซึ่งพยัญชนะทั้งหลายชอบ ดังนี้
เธอทั้งหลายไม่พึง
ยินดี ไม่พึงคัดค้านต่อสพรมจารีนัน
ครั้นแล้วสพรมจารีนันอันพวกเธอพึงกล่าว
อย่างนี้ว่า อาวุโส
อรรถนี้หรืออรรถนั้นของพยัญชนะเหล่านี้อย่างไหนจะสมควร
กว่ากัน หากว่าสพรมจารีนันพึงกล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโส อรรถนี้แหละของ

พญฺญชนะเหล่านี้สมควรกว่า สพรหมจารีนั้น อันพวกเธอไม่พึงยกย่อง
ไม่พึง

รุกราน ครั้นแล้วสพรหมจารีนั้นแหละ อันพวกเธอพึงให้รู้ด้วยดี
เพื่อไตรตรอง
อรรถนั้น ฯ

[๑๑๑] ดูกรจุนทะ ถ้าสพรหมจารีสงฆ์แม่อื่นอีก พึงกล่าวธรรม หากว่า
ในภษิตของสพรหมจารีนั้น คำอย่างนี้พึงมีแก่เธอทั้งหลายว่า
ท่านผู้มีอายุนี้แล

ถือเอาอรรถเท่านั้นชอบ ยกขึ้นซึ่งพญฺญชนะทั้งหลายผิด ดังนี้
พวกเธอทั้งหลาย

ไม่พึงยินดี ไม่พึงคัดค้านต่อสพรหมจารีนั้น

สพรหมจารีนั้นอันพวกเธอพึงกล่าว

อย่างนี้ว่า อาวุโส พญฺญชนะเหล่านี้เทียว

หรือว่าพญฺญชนะเหล่านั้นของอรรถนี้

เหล่าไหนจะสมควรกว่ากัน หากว่าสพรหมจารีนั้นพึงกล่าวอย่างนี้ว่า
พญฺญชนะ

เหล่านี้แหละ ของอรรถนี้แล สมควรกว่า

สพรหมจารีนั้นอันพวกเธอไม่พึงยก

ย่อง ไม่พึงรุกราน ครั้นแล้วสพรหมจารีนั้นแหละ อันพวกเธอพึงให้รู้ด้วยดี
เพื่อไตรตรองพญฺญชนะเหล่านั้นนั้นเทียว ฯ

[๑๑๒] ดูกรจุนทะ ถ้าสพรหมจารีสงฆ์แม่อื่นอีก พึงกล่าวธรรม หากว่า
ในภษิตของสพรหมจารีนั้น คำอย่างนี้พึงมีแก่เธอทั้งหลายว่า
ท่านผู้มีอายุนี้แล

ถือเอาอรรถนั้นแหละชอบ ยกขึ้นซึ่งพญฺญชนะทั้งหลายก็ชอบ ดังนี้
เธอทั้งหลาย

พึงชื่นชม พึงอนุโมทนาภษิตของสพรหมจารีนั้นว่า ดีแล้ว สพรหมจารีนั้น
อันพวกเธอพึงกล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโส เป็นลาภของเราทั้งหลาย อาวุโส
พวกเรา

ได้ดีแล้วที่จักระลึกถึงท่านผู้มีอายุ ผู้เป็นสพรหมจารีเช่นท่าน
ผู้เข้าถึงอรรถ ผู้เข้า

ถึงพญานะอย่างนี้ ดังนี้ ฯ

[๑๑๓] ดูกรจุนทะ เราไม่แสดงธรรมเพื่อเป็นเครื่องปิดกั้นอาสวะทั้งหลายที่เป็นไปในปัจจุบันแก่พวกเธออย่างเดียวนั้น ดูกรจุนทะ อนึ่ง เราไม่ได้

แสดงธรรมเพื่อเป็นเครื่องกำจัดอาสวะทั้งหลายที่เป็นไปในสัมปรายภพอย่างเดียว

เท่านั้น ดูกรจุนทะ

แต่เราแสดงธรรมเพื่อเป็นเครื่องปิดกั้นอาสวะทั้งหลายที่เป็นไปในปัจจุบันด้วย

เพื่อเป็นเครื่องกำจัดอาสวะทั้งหลายที่เป็นไปในสัมปรายภพด้วย

ดูกรจุนทะ เพราะฉะนั้นแล จีวรใดอันเราอนุญาตแล้วแก่พวกเธอ จีวรนั้นควร

แก่พวกเธอ เพียงเพื่อเป็นเครื่องบำบัดหนาว บำบัดร้อน

บำบัดสัมผัสแห่งเลื้อบ

ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลาน

เพียงเพื่อเป็นเครื่องปกปิดอวัยวะอันยังความ

ละอายให้กำเริบ บิณฑบาตใดอันเราอนุญาตแล้วแก่พวกเธอ

บิณฑบาตนั้นควร

แก่พวกเธอ เพียงเพื่อความตั้งอยู่ได้แห่งกายนี้ เพื่อยังกายนี้ให้เป็นไปได้ เพื่อ

จะให้ความลำบากสงบ เพื่อจะอนุเคราะห์พรหมจรรย์ ด้วยคิดว่า

เราจักบรรเทา

เวทนาแก่ จักไม่ยังเวทนาใหม่ให้เกิดขึ้น ด้วยประการดังนี้ และความเป็นไป

แห่งชีวิต ความเป็นผู้ไม่มีโทษและความอยู่สำราญ จักมีแก่เรา เสนาสนะใด

อันเราอนุญาตแล้วแก่พวกเธอ เสนาสนะนั้นควรแก่พวกเธอ

เพียงเพื่อเป็นเครื่อง

บำบัดหนาว บำบัดร้อน บำบัดสัมผัสแห่งเลื้อบ ยุง ลม แดด

และสัตว์เลื้อยคลาน

เพียงเพื่อเป็นเครื่องบรรเทาอันตรายอันเกิดแต่ฤดู

เพื่อความยินดีในการหลีกออก

เร้นอยู่ คิลานปัจฉัยเภสัชบริหารได้อันเราอนุญาตแล้วแก่พวกเธอ
คิลานปัจฉัย
เภสัชบริหารนั้น ควรแก่พวกเธอ
เพียงเพื่อเป็นเครื่องกำจัดเวทนาทั้งหลายอันเกิด
แต่อาพาธต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นแล้ว
เพื่อความเป็นผู้ไม่มีความลำบากเป็นอย่างยิ่ง
ดังนี้ ฯ

[๑๑๔] ดุกรจุนทะ ก็เป็นฐานะที่จะมีได้แล คือการที่พวกปริพาชก
อัญญเดียรถีย์พึงกล่าวอย่างนี้ว่า
พวกสมณศากยบุตรเป็นผู้ชวนชวายในการประกอบ
ตนให้ติดเนื่องในความสุขอยู่ ดังนี้ ดุกรจุนทะ
พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์ผู้กล่าว
อยู่อย่างนี้ อันพวกเธอพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ดุกรอาวุโส
การประกอบตนให้ติดเนื่อง
ในความสุขนั้นเป็นไฉน เพราะว่า
แม้การประกอบตนให้ติดเนื่องในความสุขมี
มากหลายอย่างต่างๆ ประการกัน ดุกรจุนทะ
การประกอบตนให้ติดเนื่องในความสุข ๔ อย่างเหล่านี้ เป็นของเลว เป็นของชาวบ้าน เป็นของปุถุชน มิใช่ของ
พระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่เป็นไปเพื่อความหน่าย
เพื่อความคลาย
กำหนด เพื่อความดับ เพื่อความสงบระงับ เพื่อความรู้ยิ่ง
เพื่อความตรัสรู้เพื่อ
พระนิพพาน ๔ อย่างเป็นไฉน ดุกรจุนทะ คนพาลบางคนในโลกนี้
ฆ่าสัตว์แล้ว
ยังตนให้ถึงความสุข ให้เอิบอímอยู่ ข้อนี้ เป็นการประกอบตนให้ติดเนื่องใน
ความสุขข้อที่ ๑ ดุกรจุนทะ ข้ออื่นยังมีอีก
คนพาลบางคนในโลกนี้ถือเอาสิ่งของ
ที่เจ้าของไม่ได้ให้แล้ว ยังตนให้ถึงความสุข ให้เอิบอímอยู่ ข้อนี้
เป็นการประกอบ

ตนให้ติดเนื่องในความสุขข้อที่ ๒ ดูกรจุนทะ ข้ออื่นยังมีอีก
คนพาลบางคนในโลก

นี้ กล่าวเท็จแล้ว ยังตนให้ถึงความสุขให้เิบอ้มอยู่
ข้อนี้เป็นการประกอบตนให้

ติดเนื่องในความสุขข้อที่ ๓ ดูกรจุนทะ ข้ออื่นยังมีอีก
คนพาลบางคนในโลกนี้

เป็นผู้เปรียบพร้อมพรั่งพร้อมบำเรออยู่ด้วยกามคุณทั้ง ๕ ข้อนี้
เป็นการประกอบตน

ให้ติดเนื่องในความสุขข้อที่ ๔ ดูกรจุนทะ
การประกอบตนให้ติดเนื่องในความสุข ๔

ประการเหล่านี้ เป็นของเลว เป็นของชาวบ้าน เป็นของปุถุชน
มิใช่ของพระอริยะ

ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่เป็นไปเพื่อความหน่าย
เพื่อความคลายกำหนัด

เพื่อความดับ เพื่อความสงบระงับ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อพระ-
*นิพพาน ฯ

[๑๑๕] ดูกรจุนทะ ก็เป็นฐานะที่จะมีได้แล
คือการที่พวกปริพาชกอัญญ-

*เดียรถีย์พึงกล่าวอย่างนี้ว่า

พวกสมณศากยบุตรเป็นผู้ชวนชวายในการประกอบตน

ให้ติดเนื่องในความสุข ๔ อย่างเหล่านี้อยู่ ดังนี้

พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์เหล่านั้น

อันพวกเธอพึงกล่าวว่าพวกท่านอย่ากล่าวอย่างนี้เลย

พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์

เหล่านั้น เมื่อจะกล่าวโดยชอบพึงกล่าวกะพวกเธอหาไม่ได้

พวกปริพาชกอัญญ-

*เดียรถีย์เหล่านั้นพึงกล่าวตู่พวกเธอด้วยสิ่งที่ไม่เป็นจริงก็หาไม่ได้

ดูกรจุนทะ

การประกอบตนให้ติดเนื่องในความสุข ๔ ประการเหล่านี้
ย่อมเป็นไปเพื่อความ

หน่าย เพื่อความคลายกำหนด เพื่อความดับ เพื่อความสงบ
เพื่อความรู้อย่างยิ่ง
เพื่อความตรัสรู้ เพื่อพระนิพพานโดยส่วนเดียว ๔ ประการเป็นไฉน
ดูกรจุนทะ
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม สงัดจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน
มีวิตก
มีวิจาร์ มีปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวกอยู่ ข้อนี้
เป็นการประกอบตนให้ติดเนื่อง
ในความสุขข้อที่ ๑ ดูกรจุนทะ ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุบรรลุนุทตฌาน
มีความผ่องใส
แห่งจิตในภายในเป็นธรรมเอกผุดขึ้น เพราะวิตกวิจาร์สงบ ไม่มีวิตก
ไม่มีวิจาร์
มีปีติและสุขอันเกิดแต่สมาธิอยู่
ข้อนี้เป็นการประกอบตนให้ติดเนื่องในความสุข
ข้อที่ ๒ ดูกรจุนทะ ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุมิอุเบกขา มีสติ มีสัมปชัญญะ
เสวยสุข
ด้วยกายเพราะปีติสิ้นไป
บรรลุตตตฌานที่พระอริยะเจ้าทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ได้
ฌานนี้เป็นผู้มีอุเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุขอยู่
ข้อนี้เป็นการประกอบตนให้ติดเนื่อง
ในความสุข ข้อที่ ๓ ดูกรจุนทะ ก็ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุบรรลุตตตฌาน
ไม่มีทุกข์
ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์ และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ ได้ มีอุเบกขา
เป็นเหตุให้สติบริสุทธิอยู่
ข้อนี้เป็นการประกอบตนให้ติดเนื่องในความสุขข้อที่ ๔
ดูกรจุนทะ การประกอบตนให้ติดเนื่องในความสุข ๔ ประการเหล่านี้แล
ย่อมเป็น
ไปเพื่อความหน่าย เพื่อความคลายกำหนด เพื่อความดับ
เพื่อความสงบ

เพื่อความรู้อย่างยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อพระนิพพานโดยส่วนเดียว ดูกรจุนทะ
ก็ฐานะ

นี้แลย่อมมีได้ คือการที่พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์ พึงกล่าวอย่างนี้ว่า
พวกสมณ

ศากยบุตรเป็นผู้ชวนชวาย ในการประกอบตนให้ติดเนื่องในความสุข ๔
ประการ

เหล่านี้แล ดังนี้ พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์เหล่านั้น
อันพวกเธอพึงกล่าวอย่างนี้

พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์เหล่านั้น เมื่อจะกล่าวกะพวกเธอ
พึงกล่าวได้โดยชอบ

พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์เหล่านั้น
พึงกล่าวตู่พวกเธอด้วยสิ่งไม่มีจริงไม่เป็นจริง
หาไม่ได้ ฯ

[๑๑๖] ดูกรจุนทะ ก็เป็นฐานะที่จะมีได้แล คือการที่พวกปริพาชก
อัญญเดียรถีย์พึงกล่าวอย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโส
ก็เมื่อพวกท่านประกอบตนให้ติดเนื่อง

ในความสุข ๔ ประการเหล่านี้ อยู่ ผลก็ประการ อานิสงส์ก็ประการ อันท่าน
ทั้งหลายพึงหวังได้ ดูกรจุนทะ พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์ผู้มีวาตะอย่างนี้
อันพวก

เธอพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโส
เมื่อพวกเราประกอบตนให้ติดเนื่องในความ

สุข ๔ ประการเหล่านี้ แลอยู่ ผล ๔ ประการ อานิสงส์ ๔ ประการ
อันพวกเราพึง

หวังได้ ๔ ประการเป็นไฉน ดูกรอาวุโส

ภิกษุในธรรมวินัยนี้จะเป็นพระโสดาบัน

มีอันไม่ต้องตกต่ำเป็นธรรมดา

เป็นผู้เที่ยงมีอันจะตรัสรู้ในกายหน้าเพราะสังโยชน

สามสิ้นไป ข้อนี้เป็นผลประการที่ ๑ เป็นอานิสงส์ประการที่ ๑ ดูกรอาวุโส
ข้ออื่น

ยังมีอีก ภิกษุจะเป็นพระสกหาคามิ มาสู่โลกนี้คราวเดียวเท่านั้น
แล้วจะทำที่สุด

แห่งทุกข เพราะสังโยชนสามสิ้นไป และเพราะความที่ ราคะ โทสะ โมหะ
เบาบางข้อนี้เป็นผลประการที่ ๒ เป็นอานิสงส์ประการที่ ๒ ดูกรอาวุโส
ข้ออื่น

ยังมีอีก ภิกษุจะเป็นอุปปาติกะ [เป็นพระอนาคามี]

ผู้จะปรินิพพานในภพนั้น

เป็นผู้ไม่ต้องกลับมาจากโลกนั้นเป็นธรรมดา เพราะสังโยชนเบื้องต่ำ ทั้ง ๕
สิ้นไป

ข้อนี้เป็นผลประการที่ ๓ เป็นอานิสงส์ประการที่ ๓ ดูกรอาวุโส

ข้ออื่นยังมีอีก

ภิกษุทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้

เพราะอาสวะทั้งหลาย

สิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่

ข้อนี้เป็นผลประการที่ ๔

เป็นอานิสงส์ประการที่ ๔ ดูกรอาวุโส

เมื่อพวกเราเป็นผู้ประกอบตนให้ติดเนื่องใน

ความสุข ๔ ประการเหล่านี้แลอยู่ ผล ๔ ประการ อานิสงส์ ๔

ประการเหล่านี้

อันพวกเราพึงหวังได้ ดังนี้ ฯ

[๑๑๗] ดูกรจุนทะ ก็เป็นฐานะที่จะมิได้แล คือการที่พวกปริพาชก

อัญญเดียรถีย์พึงกล่าวอย่างนี้ว่า

พวกสมณศากยบุตรเป็นผู้มีธรรมไม่ตั้งมั่นแล้วอยู่

ดังนี้ ดูกรจุนทะ พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์ผู้มีวาตะอย่างนี้

อันพวกเธอพึงกล่าว

อย่างนี้ว่า มีอยู่แลอาวุโส ธรรมทั้งหลายอันพระผู้มีพระภาคผู้ทรงรู้ทรงเห็น
ผู้เป็น

พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงแล้ว ทรงบัญญัติแล้ว

แก่สาวกทั้งหลาย

เป็นธรรมอันพวงสาวกไม่ควรก้าวล่วงตลอดชีวิต ดุกรอาวุโส
เสาเชื่อนหรือ

เสาเหล็กมีรากอันลึก อันบุคคลปักไว้ดีแล้วเป็นของไม่หวั่นไหว ไม่สะเทือน
แม้ฉนใด ดุกรอาวุโส ธรรมทั้งหลายอันพระผู้มีพระภาคผู้ทรงรู้ทรงเห็น
ผู้เป็น

พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงแล้ว
ทรงบัญญัติแล้วแก่สาวกทั้งหลาย

เป็นธรรมอันพวงสาวกไม่ควรก้าวล่วงตลอดชีวิต ฉะนั้นเหมือนกันแล
ดุกรอาวุโส

ภิกษุฉนใด เป็นพระอรหันตชินาสพ อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว มีกิจที่ควรทำ
ทำเสร็จแล้ว ปลงภาระได้แล้ว มีประโยชน์ของตนอันถึงที่แล้วโดยลำดับ
มีสังโยชน

ในภพหมดสิ้นแล้ว เป็นผู้พ้นพิเศษแล้วเพราะรู้ชอบ ภิกษุฉนเป็นผู้
ไม่ควรเพื่อประพฤติกว้างฐานะ ๙ ประการ ดุกรอาวุโส

ภิกษุผู้เป็นชินาสพเป็นผู้

ไม่ควรเพื่อจงใจปลงสัตว์จากชีวิต

เป็นผู้ไม่ควรเพื่อถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้

ซึ่งนับว่าเป็นส่วนขโมย เป็นผู้ไม่ควรเพื่ออันเสพเมถุนธรรม

เป็นผู้ไม่ควรเพื่ออัน

กล่าวคำเท็จทั้งรู้ เป็นผู้ไม่ควรเพื่ออันบริโภคมกามที่ทำความสังสม
เหมือนอย่างที่ดิน

เป็นผู้ครองเรือนในกาลก่อน เป็นผู้ไม่ควรเพื่ออันถึงฉนทาคติ

เป็นผู้ไม่ควรเพื่อ

อันถึงโหสาคติ เป็นผู้ไม่ควรเพื่ออันถึงโมหาคติ

เป็นผู้ไม่ควรเพื่ออันถึงภยากติ

ดุกรอาวุโส ภิกษุฉนใด เป็นพระอรหันตชินาสพ อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว
มีกิจ

ที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว ปลงภาระได้แล้ว

มีประโยชน์ของตนอันถึงที่แล้วโดยลำดับ

มีสังโยชนในภพหมดสิ้นแล้ว เป็นผู้พ้นพิเศษแล้วเพราะรู้โดยชอบ
ภิกษุนี้เป็นผู้

อันไม่ควรแท้เพื่อประพาสล่วงฐานะ ๙ ประการเหล่านี้ ฯ

[๑๑๘] ดูกรจุนทะ ก็เป็นฐานะที่จะมีได้แล

คือการที่พวกปริพาชกอัญญ-

*เดียรถีย์พึงกล่าวอย่างนี้ว่า พระสมณโคดมปรารภกาลนานที่เป็นอดีต
บัญญัติญาณ-

*หัตสนะอันไม่มีฝั่ง แต่หาได้ปรารภกาลนานที่เป็นอนาคต

บัญญัติญาณหัตสนะที่ไม่

มีฝั่งไม่ การที่ทรงบัญญัติเช่นนั้น เป็นเพราะเหตุไร

การที่ทรงบัญญัติเช่นนั้น

เป็นอย่างไรเล่า

พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์เหล่านั้นย่อมสำคัญสิ่งที่พึงบัญญัติอันไม่

ใช้ญาณหัตสนะ ซึ่งเป็นอย่างอื่น ด้วยญาณหัตสนะซึ่งเป็นอย่างอื่น

เหมือนคนพาล

ทั้งหลายผู้ไม่เชี่ยวชาญจะนั้น ดูกรจุนทะ

สถานุสาริญาณปรารภกาลนานที่เป็น

อดีตแล ย่อมมีแก่ตถาคต

ตถาคตนั้นย่อมระลึกได้ตลอดกาลมีประมาณเท่าที่ตน

จำนงและญาณอันเกิดแต่ความตรัสรู้ ย่อมเกิดขึ้นแก่ตถาคต

เพราะปรารภกาลนาน

ที่เป็นอนาคตว่า ชาตินี้เป็นชาติมีในที่สุด บัดนี้ภพใหม่ย่อมไม่มี ดังนี้ ฯ

[๑๑๙] ดูกรจุนทะ แม้หากว่าสิ่งที่ในอดีต ไม่เป็นจริง ไม่แท้
ไม่ประกอบ

ด้วยประโยชน์ ตถาคตก็ไม่พยากรณ์สิ่งนั้น ดูกรจุนทะ

แม้หากว่าสิ่งที่ในอดีต

เป็นของจริง เป็นของแท้ แต่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์

ตถาคตก็ไม่พยากรณ์

แม้สิ่งนั้น ดูกรจุนทะ แม้หากว่าสิ่งที่ในอดีต เป็นของจริง เป็นของแท้

ประกอบด้วยประโยชน์ ตถาคตย่อมเป็นผู้รู้กาลในสิ่งนั้น
เพื่อพยากรณ์ปัญหานั้น
ดูกรจุนทะ แม้หากว่าสิ่งที่เป็นอนาคตไม่เป็นจริง ไม่แท้
ไม่ประกอบด้วยประโยชน์
ตถาคตก็ไม่พยากรณ์สิ่งนั้น ดูกรจุนทะ แม้หากว่าสิ่งที่เป็นอนาคต
เป็นของจริง
เป็นของแท้ แต่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ตถาคตก็ไม่พยากรณ์แม้สิ่งนั้น
ดูกรจุนทะ
แม้หากว่าสิ่งที่เป็นอนาคต เป็นของจริง เป็นของแท้ ประกอบด้วยประโยชน์
ตถาคตย่อมเป็นผู้รู้กาลในสิ่งนั้น เพื่อพยากรณ์ปัญหานั้น ดูกรจุนทะ
แม้หากว่า
สิ่งที่เป็นปัจจุบัน ไม่เป็นจริง ไม่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์
ตถาคตย่อมไม่
พยากรณ์สิ่งนั้น ดูกรจุนทะ แม้หากว่าสิ่งที่เป็นปัจจุบัน เป็นของจริง
เป็นของแท้
แต่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ตถาคตก็ไม่พยากรณ์แม้สิ่งนั้น ดูกรจุนทะ
แม้หากว่า
สิ่งที่เป็นปัจจุบัน เป็นของจริง เป็นของแท้ ประกอบด้วยประโยชน์
ตถาคตย่อม
เป็นผู้รู้กาลในสิ่งนั้น เพื่อพยากรณ์ปัญหานั้น ด้วยเหตุดังนี้แล จุนทะ
ตถาคต
เป็นกาลวาที เป็นสัจจวาที เป็นภูตวาที เป็นอัทธวาที เป็นธรรมาวาที
เป็นวินัยวาที
ในธรรมทั้งหลายทั้งที่เป็นอดีต อนาคตและปัจจุบัน เพราะฉะนั้น ชาวโลก
จึงเรียกว่าตถาคโต ด้วยประการดังนี้แล ฯ

[๑๒๐] ดูกรจุนทะ ก็สิ่งใดแล อันโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก
พรหมโลก อันหมู่สัตว์พร้อมสมณพราหมณ์ เทพตามนุษย์ เห็นแล้ว
ฟังแล้ว
ทราบแล้ว รู้แจ้งแล้ว บรรลุแล้ว แสวงหาแล้ว ตรองตามแล้วด้วยใจ สิ่งนั้น

ตถาคตได้ตรัสรู้ยิ่งแล้วโดยชอบ เพราะฉะนั้น ชาวโลกจึงเรียกว่า ตถาคต
ดูกรจุนทะ

ตถาคตย่อมตรัสรู้้อนุตรสัมโพธิญาณ ในราตรีใดก็ดี

ย่อมปรินิพพานด้วยอนุปาติเสส

นิพพานธาตุในราตรีใดก็ดี ตถาคตย่อมกล่าว ย่อมร้องเรียก

ย่อมแสดงซึ่งสิ่งใด

ในระหว่างนี้ สิ่งนั้นทั้งหมดย่อมเป็นอย่างนั้นทีเดียว

ย่อมไม่เป็นโดยประการอื่น

เพราะฉะนั้น ชาวโลกจึงเรียกว่า ตถาคต ดูกรจุนทะ ตถาคตเป็นผู้กล่าว

อย่างใดทำอย่างนั้น เป็นผู้ทำอย่างใดกล่าวอย่างนั้น ด้วยเหตุดังนี้

ตถาคตชื่อว่า

เป็นผู้กล่าวอย่างใดทำอย่างนั้น หรือเป็นผู้ทำอย่างใดกล่าวอย่างนั้น

เพราะฉะนั้น

ชาวโลกจึงเรียกว่า ตถาคต ตถาคตเป็นผู้เป็นใหญ่ยิ่ง

ไม่มีผู้เป็นใหญ่ยิ่งกว่า

เป็นผู้เห็นถ่องแท้ เป็นผู้กุมอำนาจในโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก

พรหมโลก

ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา มนุษย์ เพราะเหตุนั้น

ชาวโลกจึงเรียก

ว่าตถาคต ดังนี้ ฯ

[๑๒๑] ดูกรจุนทะ ก็เป็นฐานะที่จะมีได้แล

คือการที่พวกปริพาชกอัญญ-

*เดียรถีย์พึงกล่าวอย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโส เบื้องหน้าแต่มรณะ สัตว์ย่อมมี
สิ่งนี้แหละ

จริง สิ่งอื่นเปล่า หรือหนอแล ดังนี้ ดูกรจุนทะ

พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์ผู้มี

วาหะอย่างนี้แล อันพวกเธอพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโส

พระผู้มีพระภาคมิได้

ทรงพยากรณ์ไว้ว่า เบื้องหน้าแต่มรณะ สัตว์ย่อมมี สิ่งนี้แหละจริง

สิ่งอื่นเปล่า

ดูกรจุนทะ ก็เป็นฐานะที่จะมีได้แล

คือการที่พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์พึงกล่าว

อย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโส ก็เบื้องหน้าแต่มรณะ สัตว์ย่อมไม่มี สิ่งนี้แหละจริง
สิ่งอื่นเปล่าหรือ ดังนี้ ดูกรจุนทะ

พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์ผู้มีวาหะอย่างนี้

อันพวกเธอพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโส แม้ข้อนี้

พระผู้มีพระภาคก็มีได้ทรง

พยากรณ์ไว้ว่า เบื้องหน้าแต่มรณะ สัตว์ย่อมไม่มี สิ่งนี้แหละจริง สิ่งอื่นเปล่า
ดูกรจุนทะ ก็เป็นฐานะที่จะมีได้แล

คือการที่พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์พึงกล่าว

อย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโส ก็เบื้องหน้าแต่มรณะ สัตว์ย่อมมีด้วย ย่อมไม่มีด้วย
สิ่งนี้แหละจริง สิ่งอื่นเปล่าหรือ ดังนี้ ดูกรจุนทะ

พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์

ผู้มีวาหะอย่างนี้ อันพวกเธอพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโส

แม้ข้อนี้พระผู้มีพระภาค

ก็มีได้ทรงพยากรณ์ไว้ว่า เบื้องหน้าแต่มรณะ สัตว์ย่อมมีด้วย ย่อมไม่มีด้วย
สิ่งนี้

แหละจริง สิ่งอื่นเปล่า ดูกรจุนทะ ก็เป็นฐานะที่จะมีได้แล

คือการที่พวกปริพาชก

อัญญเดียรถีย์พึงกล่าวอย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโส ก็เบื้องหน้าแต่มรณะ

สัตว์ย่อม

มีหามิได้ ย่อมไม่มีก็หาไม่ สิ่งนี้แหละจริง สิ่งอื่นเปล่าหรือ ดังนี้ ดูกรจุนทะ

พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์ผู้มีวาหะอย่างนี้ อันพวกเธอพึงกล่าวอย่างนี้ว่า
ดูกรอาวุโส

แม้ข้อนี้พระผู้มีพระภาคก็มีได้ทรงพยากรณ์ไว้ว่า เบื้องหน้าแต่มรณะ

สัตว์ย่อม

มีก็หามิได้ ย่อมไม่มีก็หาไม่ สิ่งนี้แหละจริง สิ่งอื่นเปล่า ดังนี้ ฯ

[๑๒๒] ดูกรจุนทะ ก็เป็นฐานะที่จะมีได้แล คือการที่พวกปริพาชก

อัญญเดียรถีย์พึงกล่าวอย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโส ก็เพราะเหตุไร

ข้อนี้พระสมณโคดม

จึงไม่ได้ทรงพยากรณ์ไว้เล่า ดูกรจุนทะ
พวกปริพาชกอัญญเดียรถียมีวาหะอย่างนี้
อันพวกเธอพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโส
เพราะว่าข้อนี้ไม่ประกอบด้วยอรรถ
ไม่ประกอบด้วยธรรม ไม่เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์
ไม่เป็นไปเพื่อความหน่าย
เพื่อความคลายกำหนด เพื่อความดับ เพื่อความสงบระงับ เพื่อความรู้ยิ่ง
เพื่อความ
ตรัสรู้ เพื่อพระนิพพาน ฉะนั้น
ข้อนั้นพระผู้มีพระภาคจึงมิได้ทรงพยากรณ์ไว้
ดูกรจุนทะ ก็เป็นฐานะที่จะมีได้แล
คือการที่พวกปริพาชกอัญญเดียรถียพึงกล่าว
พระสมณโคดมทรงพยากรณ์ไว้อย่างไรเล่า ดูกรจุนทะ
พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย
อย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโสผู้มีวาหะอย่างนี้ อันพวกเธอพึงกล่าวอย่างนี้ว่า
ดูกรอาวุโส
พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ไว้ว่า นี่ทุกข์ ดูกรอาวุโส
พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์
ไว้ว่า นี่ทุกข์สมุทัย ดูกรอาวุโส พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ไว้ว่า
นี่ทุกข์นิโรธ
ดูกรอาวุโส พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ไว้ว่า นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา
ดังนี้แล ฯ

ดูกรจุนทะ ก็เป็นฐานะที่จะมีได้แล
คือการที่พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย
พึงกล่าวอย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโส ก็เพราะเหตุไร
ข้อนี้พระสมณโคดมจึงได้ทรง
พยากรณ์ไว้เล่า ดูกรจุนทะ พวกปริพาชกอัญญเดียรถียผู้มีวาหะอย่างนี้
อันพวกเธอ
พึงกล่าวอย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโส เพราะข้อนี้เป็นสิ่งที่ประกอบด้วยอรรถ
ประกอบ

ด้วยธรรม ข้อนี้เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ ย่อมเป็นไปเพื่อความหน่าย
เพื่อ

ความคลายกำหนด เพื่อความดับ เพื่อความสงบระงับ เพื่อความรู้ยิ่ง
เพื่อความ

ตรัสรู้ เพื่อพระนิพพานโดยส่วนเดียว ฉะนั้นข้อนั้น
พระผู้มีพระภาคจึงได้ทรง
พยากรณ์ไว้ดังนี้ ฯ

[๑๒๓] ดูกรจุนทะ ทิฐินิสัยแม่เหล่าใด อันประกอบด้วยส่วนเบื้องต้น
ทิฐินิสัยแม่เหล่านั้นแล เราได้พยากรณ์ไว้แล้ว ทิฐินิสัยเหล่านั้น
เราพึงพยากรณ์

ด้วยประการใด และเราไม่พึงพยากรณ์ด้วยประการใด
ในเราจักพยากรณ์ทิฐิ

นีสัยเหล่านั้นกะพวกอัญญเดียรถีย์เหล่านั้นในข้อนั้นเล่า ดูกรจุนทะ
ทิฐินิสัยแม่

เหล่าใด อันประกอบด้วยส่วนเบื้องต้นปลาย ทิฐินิสัยแม่เหล่านั้น
เราได้พยากรณ์

แล้วกะพวกเธอ ทิฐินิสัยเหล่านั้น เราพึงพยากรณ์ด้วยประการใด
และเราไม่พึง

พยากรณ์ด้วยประการใด

ในเราจักไม่พยากรณ์ทิฐินิสัยเหล่านั้นกะพวกเธอ ใน

ข้อนั้นเล่า ดูกรจุนทะ ทิฐินิสัยทั้งหลายอันประกอบด้วยส่วนเบื้องต้น
ที่เราได้

พยากรณ์กะพวกเธอ โดยประการที่เราพึงพยากรณ์
และโดยประการที่เราไม่พึง

พยากรณ์เป็นใน ดูกรจุนทะ มีสมณพราหมณ์บางพวก ผู้มีวาหะอย่างนี้
ผู้มี

ทิฐิอย่างนี้ว่า อัตตาและโลกเที่ยง สิ่งนี้แหละจริง สิ่งอื่นเปล่า ดูกรจุนทะ อนึ่ง
สมณพราหมณ์บางพวก ผู้มีวาหะอย่างนี้ ผู้มีทิฐิอย่างนี้ว่า

อัตตาและโลกไม่เที่ยง

สิ่งนี้แหละจริง สิ่งอื่นเปล่า ... อตฺตาและโลกเที่ยงด้วยไม่เที่ยงด้วย

อตฺตา

และโลก สัตว์ทำได้เอง อตฺตาและโลกผู้อื่นทำให้ อตฺตาและโลก
สัตว์

ทำได้เองด้วย ผู้อื่นทำให้ด้วย อตฺตาและโลก สัตว์มิได้ทำเอง
และผู้อื่นมิ

ได้ทำ เกิดขึ้นลอยๆ สุขและทุกข์เที่ยง สุขและทุกข์ไม่เที่ยง ...
... สุข

และทุกข์เที่ยงด้วยไม่เที่ยงด้วย สุขและทุกข์เที่ยงก็หามิได้
ไม่เที่ยงก็หามิได้ ...

... สุขและทุกข์ สัตว์ทำได้เอง สุขและทุกข์ ผู้อื่นทำให้
สุขและทุกข์

สัตว์ทำได้เองด้วย ผู้อื่นทำให้ด้วย สุขและทุกข์สัตว์มิได้ทำเองด้วย
ผู้อื่นมิได้ทำ

ให้ด้วย เกิดขึ้นลอยๆ สิ่งนี้แหละจริง สิ่งอื่นเปล่า ดังนี้ ฯ

[๑๒๔] ดูกุรจนทะ ในสมณพราหมณ์เหล่านั้น สมณพราหมณ์เหล่าใด
ผู้มีวาหะอย่างนี้ ผู้มีทิฐิอย่างนี้ว่า อตฺตาและโลกเที่ยง สิ่งนี้แหละจริง สิ่งอื่น
เปล่า ดังนี้ เราเข้าไปหาสมณพราหมณ์เหล่านั้นแล้ว กล่าวอย่างนี้ว่า ดูกุร
อาวุโส มีอยู่หรือหนอแล คำนี้อันท่านทั้งหลายกล่าวว่า อตฺตาและโลกเที่ยง
ดังนี้ และสมณพราหมณ์เหล่านั้นได้กล่าวคำใดอย่างนี้ว่า สิ่งนี้แหละจริง
สิ่งอื่น

เปล่า ดังนี้ เราย่อมไม่คล้อยตามคำนั้นของสมณพราหมณ์เหล่านั้น
ข้อนั้นเพราะ

เหตุไร ดูกุรจนทะ เพราะว่า ในสมณพราหมณ์เหล่านั้น สัตว์จำพวกหนึ่งแม้
เป็นผู้มีสัญญาเป็นอย่างอื่นมีอยู่ ดูกุรจนทะ ด้วยบัญญัติแม่นี้แล
เราไม่พิจารณา

เห็นผู้สม่าเสมอตนเลย ผู้ยิ่งกว่าจักมีแต่ที่ไหน

เราผู้เดียวเป็นผู้ยิ่งในบัญญัติที่เป็น

อธิบัญญัตินี้โดยแท้แล ฯ

[๑๒๕] ดูกุรจนทะ ในสมณพราหมณ์เหล่านั้น สมณพราหมณ์เหล่าใด

เป็นผู้มีวาหะอย่างนี้ เป็นผู้มีทิวอย่างนี้ว่า อตฺตาและโลกไม่เที่ยง
สิ่งนี้แหละจริง

สิ่งอื่นเปล่า อตฺตาและโลกเที่ยงด้วย ไม่เที่ยงด้วย

อตฺตาและโลกเที่ยงก็

หาмиได้ไม่เที่ยงก็หามิได้ อตฺตาและโลก อันสัฏฐิทำได้เอง

อตฺตาและโลก

ผู้อื่นทำให้ อตฺตาและโลกสัฏฐิทำได้เองด้วยผู้อื่นทำให้ด้วย

อตฺตาและโลก

สัฏฐิทำได้ทำเอง และผู้อื่นมิได้ทำให้เกิดขึ้นลอยๆ สุขและทุกข์เที่ยง ...

... สุข

และทุกข์ไม่เที่ยง สุขและทุกข์เที่ยงด้วยไม่เที่ยงด้วย

สุขและทุกข์เที่ยงก็

หามิได้ ไม่เที่ยงก็หามิได้ สุขและทุกข์ สัฏฐิทำได้เอง

สุขและทุกข์ผู้อื่น

ทำให้ สุขและทุกข์สัฏฐิทำได้เองด้วย ให้ผู้อื่นทำให้ด้วย

สุขและทุกข์

สัฏฐิทำได้ทำเองด้วย ผู้อื่นมิได้ทำให้ด้วย เกิดขึ้นลอยๆ สิ่งนี้แหละจริง สิ่งอื่น

เปล่า เราเข้าไปหาสมณพราหมณ์เหล่านั้นแล้ว กล่าวอย่างนี้ว่า

มีอยู่หรือหนอแล

คำนี้อันท่านทั้งหลายกล่าวว่า สุขและทุกข์ สัฏฐิทำได้ทำเองด้วย

ผู้อื่นมิได้ทำให้

ด้วย เกิดขึ้นลอยๆ และสมณพราหมณ์เหล่านั้นได้กล่าวคำใดแลอย่างนี้ว่า

สิ่งนี้

แหละจริง สิ่งอื่นเปล่า ดังนี้ เราย่อมไม่คล้อยตามคำนั้น

ของสมณพราหมณ์

เหล่านั้น ชื่อนั้นเพราะเหตุไร ดูกรจุนทะ

เพราะว่าในสมณพราหมณ์เหล่านั้น

สัฏฐิจำพวกหนึ่ง แม้เป็นผู้มีสัญญาเป็นอย่างอื่นมีอยู่ ดูกรจุนทะ

ด้วยปัญญาดี

แม้นี้แล เราไม่พิจารณาเห็นผู้สมาสมอตนเลย ผู้ยิ่งกว่าจักมีแต่ที่ไหน
เราผู้เดียว

เป็นผู้ยิ่งในบัญญัติที่เป็นอธิบัญญัติโดยแท้แล ฯ

ดูกรจุนทะ ทิฐินิสัยอันประกอบด้วยส่วนเบื้องต้นเหล่านี้แล ที่เราได้
พยากรณ์กะพวกเธอ โดยประการที่เราพึงพยากรณ์
และโดยประการที่เราไม่พึง
พยากรณ์ ในเรจักพยากรณ์ทิฐินิสัยเหล่านั้นกะพวกเธอ ในข้อนั้นเล่า
ฯ

[๑๒๖] ดูกรจุนทะ ทิฐินิสัยทั้งหลายอันประกอบด้วยส่วนเบื้องต้น
ที่เราได้พยากรณ์กะพวกเธอ โดยประการที่เราพยากรณ์แล้ว
และโดยประการที่

เราไม่พึงพยากรณ์ เป็นใน ดูกรจุนทะ มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง
ผู้มีวาตะ

อย่างนี้ ผู้มีทิฐิอย่างนี้ว่า เบื้องหน้าแต่มรณะ อัตตามีรูป หาโรคมิได้ สิ่งนี้
แหละจริง สิ่งอื่นเปล่า ดังนี้ ดูกรจุนทะ มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง ผู้มีวาตะ
อย่างนี้ ผู้มีทิฐิอย่างนี้ว่า เบื้องหน้าแต่มรณะ อัตตาไม่มีรูป

อัตตามีรูปด้วย

ไม่มีรูปด้วย อัตตามีรูปก็หาไม่ได้ ไม่มีรูปก็หาไม่ได้

อัตตามีสัญญา ...

... อัตตาไม่มีสัญญา อัตตามีสัญญาด้วยไม่มีสัญญาด้วย

อัตตามีสัญญาก็หา

มิได้ ไม่มีสัญญาก็หาไม่ได้ อัตตาย่อมขาดสูญ ย่อมพินาศ ย่อมไม่มี
สิ่งนี้

แหละจริง สิ่งอื่นเปล่า ดังนี้ ดูกรจุนทะ ในสมณพราหมณ์เหล่านั้น สมณ-
*พราหมณ์เหล่าใด เป็นผู้มีวาตะอย่างนี้ เป็นผู้มีทิฐิอย่างนี้ว่า

เบื้องหน้าแต่มรณะ

อัตตามีรูป หาโรคมิได้ สิ่งนี้แหละจริง สิ่งอื่นเปล่า ดังนี้ เราเข้าไปหา

สมณพราหมณ์เหล่านั้นแล้ว กล่าวอย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโส มีอยู่หรือหนอแล

คำนี้อันท่านทั้งหลายกล่าวว่า เบื้องหน้าแต่มรณะ อัตตามีรูป หาโรคมิได้

และ

สมณพราหมณ์เหล่านั้นกล่าวคำใดแล อย่างนี้ว่า สิ่งนี้แหละจริง
สิ่งอื่นเปล่า

ดังนี้ เราย่อมไม่คล้อยตามคำนั้น ของสมณพราหมณ์เหล่านั้น
ข้อนั้นเพราะ

เหตุไร ดูกรจุนทะ เพราะว่า ในสมณพราหมณ์เหล่านั้น
สัตว์พวกหนึ่งแม้เป็น

อธิบัญญัตินี้โดยแท้แล ฯ

[๑๒๗] ดูกรจุนทะ ในสมณพราหมณ์เหล่านั้น สมณพราหมณ์เหล่าใด
เป็นผู้มีวาหะอย่างนี้ เป็นผู้มีทิวะอย่างนี้ว่า เบื้องหน้าแต่มรณะ อัตตาไม่มีรูป

...

อัตตามีรูปด้วย ไม่มีรูปด้วย ... อัตตามีรูปก็หาไม่ได้ ไม่มีรูปก็หาไม่ได้ ...

อัตตามี

สัญญา ... อัตตามีสัญญาดด้วย ไม่มีสัญญาดด้วย ...

อัตตามีสัญญาก็หาไม่ได้ ไม่มี

สัญญาก็หาไม่ได้ ... เบื้องหน้าแต่มรณะ อัตตาย่อมขาดสูญ ย่อมพินาศ
ย่อมไม่มี

สิ่งนี้แหละจริง สิ่งอื่นเปล่า ดังนี้

เราเข้าไปหาสมณพราหมณ์เหล่านั้นแล้วกล่าว

อย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโส มีอยู่หรือหนอแล คำนี้อันท่านทั้งหลายกล่าวว่า

เบื้องหน้าแต่มรณะ ตนย่อมขาดสูญ ย่อมพินาศ ย่อมไม่มี

และสมณพราหมณ์

เหล่านั้นกล่าวคำใดแลอย่างนี้ว่า สิ่งนี้แหละจริง สิ่งอื่นเปล่า ดังนี้

เราไม่คล้อย

ตามคำนั้นของสมณพราหมณ์เหล่านั้น ข้อนั้นเป็นเพราะเหตุไร ดูกรจุนทะ

เพราะว่า ในสมณพราหมณ์เหล่านั้น

สัตว์พวกหนึ่งแม้เป็นผู้มีสัญญาเป็นอย่างอื่น

มีอยู่ ดูกรจุนทะ ด้วยบัญญัติแม่นี้แล

เราไม่พิจารณาเห็นผู้สม่าเสมอตนเลย

ผู้ยิ่งกว่าจักมีแต่ที่ไหน เราผู้เดียวเป็นผู้ยิ่งในบัญญัติที่เป็นอธิบัญญัตินี้
โดยแท้แล

ดูกรจุนทะ ทิฐินิสัยอันประกอบด้วยส่วนเบื่องปลายเหล่านี้แล
ที่เราได้พยากรณ์
กะพวกเธอ โดยประการที่เราพึงพยากรณ์
และโดยประการที่เราไม่พึงพยากรณ์
เพราะฉะนั้น โฉนเราจักพยากรณ์ทิฐินิสัยเหล่านั้นกะพวกเธอในข้อนั้นเล่า
ฯ

[๑๒๘] ดูกรจุนทะ สติปัญฐาน ๔ ประการ อันเราแสดงแล้ว บัญญัติ
แล้วอย่างนี้ เพื่อละ เพื่อก้าวล่วงซึ่งทิฐินิสัย อันประกอบด้วยส่วนเบื่องตัน
เหล่านี้ด้วย ซึ่งทิฐินิสัยอันประกอบด้วยส่วนเบื่องปลาย เหล่านี้ด้วย ๔
ประการ
เป็นโฉน ดูกรจุนทะ ภิกษุในธรรมวินัยนี้
ย่อมพิจารณาเห็นกายในกายเนืองๆ
อยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ
พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสีย
ได้ ย่อมพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายเนืองๆ อยู่ มีความเพียร มี
สัมปชัญญะ มีสติ พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้
ย่อมพิจารณา
เห็นจิตในจิตเนืองๆ อยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ พึงกำจัดอภิชฌา
และโทมนัสในโลกเสียได้ ย่อมพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายเนืองๆ
อยู่
มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ
พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้
ดูกรจุนทะ สติปัญฐาน ๔ ประการเหล่านี้ อันเราแสดงแล้ว
บัญญัติแล้วอย่างนี้
เพื่อละ เพื่อก้าวล่วงซึ่งทิฐินิสัยอันประกอบด้วยส่วนเบื่องตันเหล่านี้ด้วย ซึ่ง
ทิฐินิสัยอันประกอบด้วยส่วนเบื่องปลายเหล่านี้ด้วย ดังนี้แล ฯ

[๑๒๙] ก็โดยสมัยนั้นแล พระอุปทานะผู้มีอายุ ยืนถวายนั่งนาค
พระผู้มีพระภาค ฌ เบื่องพระปฤชฎาณคฺ์ ครั้งนั้นแล พระอุปทานะผู้มีอายุ
ได้

กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า น้าอัสจรรยพระเจ้าข้า ไม่เคยมีแล้ว
พระเจ้าข้า

ธรรมปริยายนี้ น้าเลื่อมใส่นัก พระเจ้าข้า ธรรมปริยายนี้ น้าเลื่อมใสดีนัก
พระเจ้าข้า ธรรมปริยายนี้มีนามว่ากระไร พระเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า

ดูกรอุปัชฌายะ เพราะฉะนั้นแล เธอจงทรงจำธรรมปริยายนี้ไว้เถิดว่า
"ปาสาทิกะ"

ดังนี้เทียว ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทฺธพจน์นี้แล้ว พระอุปัชฌายะผู้มีอายุ ยินดี
ชื่นชมพระภาสิตของพระผู้มีพระภาคแล้ว ดังนี้แล ฯ

จบ ปาสาทิกสูตร ที่ ๖

๗. ลักขณสูตร (๓๐)

[๑๓๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของ
ท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล

พระผู้มีพระภาคตรัส

เรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทฺธพจน์นี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย

พระมหาบุรุษผู้

สมบูรณ์ด้วยมหาปริสลักษณะ ๓๒ ประการเหล่านี้

ย่อมมีคติเป็นสองเท่านั้น

ไม่เป็นอย่างอื่น คือ ถ้าครองเรือน จะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรม
เป็น

พระราชาโดยธรรม เป็นใหญ่ในแผ่นดินมีมหาสมุทร ๔ เป็นขอบเขต
ทรงชนะ

แล้ว มีราชอาณาจักรมั่นคง สมบูรณ์ด้วยแก้ว ๗ ประการ คือ จักรแก้ว
ช้าง

แก้ว ม้าแก้ว แก้วมณี นางแก้ว คฤหบดีแก้ว ปริณายกแก้วเป็นที่ ๗

พระราชบุตรของพระองค์มีกว่าพัน ล้วนกล้าหาญ

มีรูปทรงสมเป็นวีรกษัตริย์

สามารถย่ำยีเสนาของข้าศึกได้ พระองค์ทรงชำนะโดยธรรม โดยเสมอ
มิต้องใช้

ศัสตรา มิต้องใช้อาวุธา มิได้มีเสียด ครอบครองแผ่นดิน มีสาครเป็น
ขอบเขต มิได้มีเสาเชื่อน มิได้มีนิमित ไม่มีเสียหนาม สำเร็จ แพรหลาย
มีความเกษม สำราญ ถ้าเสด็จออกผนวชเป็นบรรพชิต
จะได้เป็นพระอรหันต-

*สัมมาสัมพุทธเจ้า มีหลังคา คือ กิเลสอันเปิดแล้วในโลก

ดูกรภิกษุทั้งหลาย

มหาปรีสลักษณะ ๓๒ ประการนั้น เป็นไฉน

ซึ่งพระมหาบุรุษประกอบแล้วย่อม

มีคติเป็นสองเท่านั้น ไม่เป็นอย่างอื่น คือ ถ้าครองเรือนจะได้เป็นพระเจ้า-

*จักรพรรดิ ฯลฯ อนึ่ง ถ้าพระมหาบุรุษนั้น เสด็จออกผนวชเป็นบรรพชิต

จะ

ได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า มีหลังคาคือกิเลสอันเปิดแล้วในโลก

ดูกร

ภิกษุทั้งหลาย พระมหาบุรุษในโลกนี้

๑. มีพระบาทประดิษฐานเป็นอันดี ภิกษุทั้งหลาย การที่พระมหาบุรุษ
มีพระบาทประดิษฐานเป็นอันดี นี้เป็นมหาปรีสลักษณะของมหาบุรุษ ฯ

๒. ณ พื้นภายใต้ฝ่าพระบาท ๒ ของพระมหาบุรุษ มีจักรเกิดขึ้น มีซี่ก่า
ข้างละพัน มีกง มีดุม บริบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวง ภิกษุทั้งหลาย

แม้การที่พื้น

ภายใต้ฝ่าพระบาททั้ง ๒ ของพระมหาบุรุษ มีจักรเกิดขึ้น มีซี่ก่าข้างละพัน
มีกง

มีดุม บริบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวง นี้ก็มหาปรีสลักษณะของพระมหาบุรุษ ฯ

๓. มีสันพระบาทยาว ฯ

๔. มีพระองค์สี่ยาว ฯ

๕. มีฝ่าพระหัตถ์และฝ่าพระบาทอ่อนนุ่ม ฯ

๖. มีฝ่าพระหัตถ์และฝ่าพระบาทมีลายดูลดาข่าย ฯ

๗. มีพระบาทเหมือนสังข์คว่ำ ๑

๘. มีพระขงฆ์รีเรียวดุจแข้งเนื้อทราย ๑

๙. เสด็จสถิตยืนอยู่มิได้น้อมลง เอาฝ่าพระหัตถ์ทั้งสองลูบคลำได้ถึงพระขานทั้งสอง ๑

๑๐. มีพระคยุหะเร้นอยู่ในฝัก ๑

๑๑. มีพระฉวีวรรณดุจวรรณะแห่งทองคำ คือ มีพระตจะ ประดุจหุ้มด้วยทอง ๑

๑๒. มีพระฉวีละเอียด เพราะพระฉวีละเอียด ธุลีละอองจึงมิติดอยู่ในพระกายได้ ๑

๑๓. มีพระโลมชาติเส้นหนึ่งๆ เกิดในขุมละเส้นๆ ๑

๑๔. มีพระโลมชาติมีปลายขึ้นช้อยขึ้นข้างบน มีสีเขียว มีสีเหมือนดอกอัญชัญ ขดเป็นกุกนทลทักษิณาวรรต ๑

๑๕. มีพระกายตรงเหมือนกายพรหม ๑

๑๖. มีพระมังสะเต็มในที่ ๗ สถาน ๑

๑๗. มีกึ่งพระกายท่อนบนเหมือนกึ่งกายท่อนหน้าของสีหะ ๑

๑๘. มีระหว่างพระอังสะเต็ม ๑

๑๙. มีปริมณฑลดุจไม้โคธ

วาชของพระองค์เท่ากับพระกายของพระองค์

พระกายของพระองค์ก็เท่ากับวาชของพระองค์ ๑

๒๐. มีลำพระศอกกลมเท่ากัน ๑

๒๑. มีปลายเส้นประสาทสำหรับนารสอาหารอันดี ๑

๒๒. มีพระหนุดุจคางราชสีห์ ๑

๒๓. มีพระหนต์ ๔๐ ซี่ ๑

๒๔. มีพระหนต์เรียบเสมอกัน ๑

๒๕. มีพระหนต์ไม่ห่าง ๑

๒๖. มีพระทาสฐะขาวงาม ๑

๒๗. มีพระชีวหาใหญ่ ๑

๒๘. มีพระสุรเสียงดุจเสียงแห่งพรหม ตรัสมีสำเนียงดังกกรวิก ๑

๒๙. มีพระเนตรดำสนิท [ดำคม] ๑

๓๐. มีดวงพระเนตรดุจตาแห่งโค ๑

๓๑. มีพระอุณาโลมบังเกิด ณ ระหว่างพระขนง มีสีขาวอ่อน ควรเปรียบด้วยนุ่น ฯ

๓๒. มีพระเศียรดุจประดับด้วยกรอบพระพักตร์ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้การที่พระมหาบุรุษ
มีพระเศียรดุจประดับด้วยกรอบ

พระพักตร์นี้ ก็เป็นมหาปุริสลักษณะของพระมหาบุรุษนั้น ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย มหาปุริสลักษณะ ๓๒ ประการเหล่านี้แล ที่มหาบุรุษ
ประกอบแล้ว ย่อมเป็นเหตุให้มีคติเป็นสองเท่านั้น ไม่เป็นอย่างอื่น คือ
ถ้าครอง

เรือนจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ฯล ฯ

อนึ่งถ้าพระมหาบุรุษนั้นออกจากเรือนทรง

ผนวชเป็นบรรพชิต จะเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
มีหลังคาคือกิเลสอัน

เปิดแล้วในโลก ภิกษุทั้งหลาย พวกฤาษีแม้เป็นภายนอก
ย่อมทรงจำมหาปุริส-

*ลักษณะของพระมหาบุรุษ ๓๒ เหล่านี้ได้ แต่ฤาษีทั้งหลายนั้น
ย่อมไม่ทราบว่า

เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก สัตว์ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์
เพราะกรรมนี้

อันตนทำสั่งสมพอกพูนไพบูลย์ สัตว์ที่บำเพ็ญกุศลกรรมนั้น
ย่อมครอบงำเทวดา

ทั้งหลายอื่นในโลกสวรรค์ โดยสถาน ๑๐ คือ อายุทิพย์ วรรณทิพย์
ความสุข

ทิพย์ ยศทิพย์ ความเป็นอธิบดีทิพย์ รูปทิพย์ เสียงทิพย์ กลิ่นทิพย์ รสทิพย์
และโณภูมิติพย์ ครั้นจุติจากโลกสวรรค์นั้นแล้ว มาสู่ความเป็นอย่างนี้
ย่อม

ได้เฉพาะ ซึ่งมหาปุริสลักษณะนี้ ฯ

[๑๓๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ภพก่อน
กำเนิดก่อน เป็นผู้มีความมานั้นในกุศลธรรม
มีความมานไม่ถอยหลังในกายสุจริต

ในวชิสุจริต ในมโนสุจริต ในการบำเพ็ญทาน ในการสมาทานศีล
ในการรักษา

อุโบสถ ในการปฏิบัติดีในมารดา ในการปฏิบัติดีในบิดา

ในการปฏิบัติดีในสมณะ

ในการปฏิบัติดีในพรหม

ในความเป็นผู้เคารพต่อผู้ใหญ่ในสกุลและในธรรมเป็น

อริกคุณอื่นๆ ตถาคตย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์

เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก

เพราะกรรมนั้น อันตนทำสั่งสม พอกพูนไพบูลย์

ตถาคตย่อมครอบงำเทวดา

ทั้งหลายอื่นในโลกสวรรค์ โดยสถาน ๑๐ คือ อายุทิพย์ วรรณทิพย์

ความสุข

ทิพย์ ยศทิพย์ ความเป็นอธิบดีทิพย์ รูปทิพย์ เสียงทิพย์ กลิ่นทิพย์ รสทิพย์

และโภกฐัพพทิพย์ ครั้นจุติจากโลกสวรรค์นั้นแล้ว มาถึงความเป็นอย่างนี้

ย่อม

ได้เฉพาะซึ่งมหาปุริสลักษณะนี้ ฯ

[๑๓๒] พระมหาบุรุษนั้น มีพระบาทตั้งอยู่เฉพาะเป็นอันดี คือทรง

เหยียบพระบาทเสมอกันบนพื้น ทรงยกพระบาทขึ้นก็เสมอกัน

ทรงจดภาคพื้นด้วย

ฝ่าพระบาททุกส่วนเสมอกัน พระมหาบุรุษสมบูรณ์ด้วยลักษณะนั้น

ถ้าอยู่ครอง

เรือนจะเป็นพระเจ้าจักรพรรดิดำรงอยู่ในธรรม เป็นพระราชาโดยธรรม

เป็นอิสระ

ในแผ่นดินมีมหาสมุทร ๔ เป็นขอบเขต ทรงชำนะแล้ว

มีราชอาณาจักรมั่นคง

สมบูรณ์ด้วยรัตนะ ๗ ประการ คือ จักรรัตน์ หัสติรัตน์ อัสวรัตน์ มณีรัตน์

อิตถีรัตน์ คฤบดีรัตน์ ปริณายกรัตน์เป็นที่ ๗

และมีพระราชโอรสมากกว่าพัน

ล้วนเป็นผู้แก่กล้า มีพระรูปสมเป็นวิรกษัตริย์

สามารถย้ายยี่สิบนาแห่งปรปักษ์

เสียได้ และพระมหาบุรุษนั้นทรงชนะโดยธรรมมิต้องใช้อาชญา
มิต้องใช้ศัสตรา

ปกครองแผ่นดินนี้มีสาครเป็นขอบเขต มิได้มีเสาเชือก มิได้มีนิमित
ไม่มีเสียน

หนาม มั่งคั่งแพร่หลาย มีความเกษมสำราญ มิได้มีเสนียด
เมื่อเป็นพระราชาจะ

ได้อะไร เมื่อเป็นพระราชาจะได้ผลข้อนี้ คือ ไม่มีใครๆ ที่เป็นมนุษย์ ซึ่งเป็น
ข้าศึกศัตรูจะพึงข่มได้ อนึ่ง

ถ้าพระมหาบุรุษนั้นออกจากเรือนทรงผนวชเป็นบรรพ-

*ชิต จะเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

มีหลังคาคือกิเลสอันเปิดแล้วในโลก

เมื่อเป็นพระพุทธเจ้าได้อะไร เมื่อเป็นพระพุทธเจ้าจะได้ผลข้อนี้ คือ ไม่มี
เหล่าข้าศึกศัตรูภายในหรือภายนอก คือ ราคะ โทสะ โมหะ

หรือสมณพราหมณ์

เทวดา มาร พรหม ใครๆ ในโลกจะพึงข่มได้ พระผู้มีพระภาคตรัสเนื้อความ
นี้ไว้

พระโอรานกเถระทั้งหลายจึงกล่าวคาถาประพันธ์นี้ในพระลักษณะนั้นว่า ฯ

[๑๓๓] พระมหาบุรุษยินดีในวจีส์จ ในธรรม [กุศลกรรมบถ] ความ

ฝึกตน ความสำรวม ความเป็นผู้สะอาด ศีลที่เป็นอาลัย

อุโบสถกรรม ความไม่เบียดเบียนเหล่าสัตว์ และกรรมอันไม่

สาหัส สมทานแล้วมั่นคง ทรงประพฤติมาแล้วอย่างรอบคอบ

เพราะกรรมนั้น พระมหาบุรุษจึงหลีกไปสู่ไตรทิพย์ เสวย

ความสุขและสมบัติเป็นที่เพิลิดเพลिनยินดี จุตติจากไตรทิพย์แล้ว

เวียนมาในโลกนี้ เหยียบบพฐพิด้วยฝ่าพระบาทอันเรียบ พวก

พราหมณ์ผู้ทำนายพระลักษณะมาประชุมกันแล้วทำนายว่า พระ-

*ราชกุมารนี้มีฝ่าพระบาทประดิษฐานเรียบ เป็นคฤหัสถ์หรือ

บรรพชิต ก็ไม่มีใครข่มได้ พระลักษณะนั้นย่อมเป็นนิमितสอง

เนื้อความนั้น พระราชกุมารนี้ เมื่ออยู่ครองฆราวาส ไม่มีใคร

สามารถข่มได้ มีแต่ครอบงำพวกปักษ์เหล่าศัตรูมิอาจย้ายได้

ใครๆ ที่เป็นมนุษย์ในโลกนี้หาข่มได้ไม่ เพราะผลแห่งกุศล

กรรมนั้น ถ้าพระราชา Kumarasen นั้น เข้าถึงบรรพชา ทรงยินดี
ยิ่งด้วยความพอใจในเนกขัมมะ จะมีพระปรีชาเห็นแจ่มแจ้ง
เป็นอัครบุคคฺล ไม่ถึงความเป็นผู้อันใครๆ ชมได้ ย่อมเป็นผู้
สูงส่งกว่านรชน อันนี้แลเป็นธรรมดาของพระกุมารนั้น ฯ

[๑๓๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ภพก่อน
กำเนิดก่อน ได้เป็นผู้นำความสุขมาให้แก่ชนเป็นอันมาก
บรรเทาภัยคือความ
หวาดกลัวและความหวาดเสียว จัดความรักษาปกครองป้องกันโดยธรรม
และ
บำเพ็ญทานพร้อมด้วยวัตถุอันเป็นบริวาร เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
ย่อม
เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้นอันตนทำสั่งสม พอพูน ไพบูลย์ ฯ
ตถาคตย่อมครอบงำเทวดาทั้งหลายอื่นในโลกสวรรค์โดยสถาน ๑๐
คือ
อายุทิพย์ วรรณทิพย์ ความสุขทิพย์ ยศทิพย์ ความเป็นอธิบดีทิพย์
รูปทิพย์
เสียงทิพย์ กลิ่นทิพย์ รสทิพย์ และโผฏฐัพพทิพย์
ครั้งจุติจากโลกสวรรค์นั้น
แล้ว มาถึงความเป็นอย่างนี้ย่อมได้เฉพาะซึ่งมหาปุริสลักษณะนี้ คือ
ในฝ่าพระ
บาททั้ง ๒ มีจักรเกิดเป็นอันมาก มีซี่กำพันหนึ่ง มีกง มีดุม
บริบูรณ์ด้วยอาการ
ทั้งปวง มีระหว่างอันกุศลกรรมแบ่งเป็นอันดี
พระมหาบุรุษสมบูรณ์ด้วยลักษณะนั้น
ถ้าอยู่ครองเรือน จะเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ฯลฯ เมื่อเป็นพระราชาจะได้อะไร
เมื่อเป็นพระราชาจะได้ผลข้อนี้ คือ มีบริวารมาก คือ
มีบริวารเป็นพราหมณ์ เป็น
คฤหบดี เป็นชาวนิคม เป็นชาวชนบท เป็นโหราจารย์ เป็นมหาอำมาตย์
เป็น
กองทหาร เป็นนายประตุ เป็นอำมาตย์ เป็นบริษัท เป็นเจ้า เป็นเศรษฐี เป็น

ราชกุมาร ถ้าพระมหาบุรุษนั้นออกจากเรือนทรงผนวชเป็นบรรพชิต
จะเป็นพระ

อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า มีหลังคาคือกิเลสอันเปิดแล้วในโลก เมื่อเป็นพระ
พุทธเจ้าจะได้อะไร เมื่อเป็นพระพุทธเจ้าจะได้ผลข้อนี้ คือ มีบริวารมาก คือ
มี

บริวารเป็นภิกษุ เป็นภิกษุณี เป็นอุบาสก เป็นอุบาสิกา เป็นเทวดา
เป็นมนุษย์

เป็นอสูร เป็นนาค เป็นคนธรรพ์ พระผู้มีพระภาคตรัสเนื้อความนี้ไว้ พระ
โอรานกเถระทั้งหลาย จึงกล่าวคาถาประพันธ์นี้ในพระลักษณะนั้นว่า

[๑๓๕] พระมหาบุรุษเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อนๆ ผู้นำความสุขมา

ให้แก่ชนมาก บรรเทาภัยคือ ความหวาดกลัวและความ
หวาดเสียว ขวนขวายในความคุ้มครองรักษาป้องกัน เพราะ
กรรมนั้น พระมหาบุรุษจึงหลีกไปสู่ไตรทิพย์ เสวยความสุข
และสมบัติเป็นที่เพลิดเพลินยินดี ครั้นจุติจากไตรทิพย์แล้ว
เวียนมาในโลกนี้ ย่อมได้ลายจักรทั้งหลาย มีซี่ก้านหนึ่ง มี
กง มีดุม โดยรอบ ในฝ่าพระบาททั้ง ๒ พวงพราหมณ์ผู้

ทำนายลักษณะมาประชุมกันแล้วเห็นพระราชกุมารมีลักษณะอัน
เกิดด้วยบุญเป็นร้อยๆ แล้วทำนายว่า พระราชกุมารนี้จักมี
บริวาร ย่ำยีเสียซึ่งศัตรู เพราะจักรทั้งหลายมีกงโดยรอบอย่าง
นั้น ถ้าพระราชกุมารเช่นนั้นไม่เข้าถึงบรรพชา จะยังจักรให้
เป็นไป และปกครองแผ่นดิน มีกษัตริย์ที่มียศมากเป็นอนุยนต์
ติดตามห้อมล้อมพระองค์ ถ้าและพระราชกุมารเช่นนั้นเข้าถึง
บรรพชา เป็นผู้ยินดีด้วยความพอใจในเนกขัมมะ จะมีพระ
ปรีชาเห็นแจ่มแจ้ง พวงเทวดา มนุษย์ อสูร ท้าวสักกะ
ยักษ์ คนธรรพ์ นาค วิหค และสัตว์ ๔ เท้า ที่มียศมากจะ
ห้อมล้อมพระองค์ผู้ไม่มีใครยิ่งกว่า อันเทวดาและมนุษย์บูชา
แล้ว ฯ

[๑๓๖] ดูกฤกษุทั้งหลาย ตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ภพก่อน
กำเนิดก่อน ละปาณาติบาตแล้ว เว้นขาดจากปาณาติบาตแล้ว วางทณฺฑะ
วาง

ศัตราแล้ว มีความละอาย มีความกรุณา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่
ตถาคตย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
เพราะกรรมนั้น

อันตนทำสังสมพอกพูนไพบูลย์

ตถาคตย่อมครอบงำเทวดาทั้งหลายอื่นในโลก

สวรรค์ โดยสถาน ๑๐ คือ आयุทิพย์ วรรณทิพย์ ความสุขทิพย์ ยศทิพย์
ความเป็นอธิบดีทิพย์ รูปทิพย์ เสียงทิพย์ กลิ่นทิพย์ รสทิพย์ และโภจณูป-
*ทิพย์ ครั้นจุติจากโลกสวรรค์นั้นแล้ว มาสู่ความเป็นอย่างนี้
ย่อมได้เฉพาะซึ่ง

มหาปุริสลักษณะ ๓ ประการ คือ สันพระบาทยาว ๑

มีนิ้วพระหัตถ์และนิ้วพระบาท

ยาว ๑ มีพระกายตรงดั่งว่ากายแห่งพรหม ๑

พระมหาบุรุษนั้นสมบูรณ์ด้วยลักษณะ

ทั้งหลายนั้น ถ้าอยู่ครองเรือน จะเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ฯลฯ

เมื่อเป็นพระราชา

จะได้อะไร เมื่อเป็นพระราชาได้ผลข้อนี้ คือ มีพระชนมายุยืนดำรงอยู่นาน
ทรง

อภิบาลพระชนมายุยืนยาว ไม่มีใครๆ

ที่เป็นมนุษย์ซึ่งเป็นข้าศึกศัตรูสามารถปลง

พระชนม์ชีพในระหว่างได้

ถ้าพระมหาบุรุษนั้นออกจากเรือนทรงผนวชเป็นบรรพชิต

จะเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า มีหลังคาคือกิเลสอันเปิดแล้วในโลก
เมื่อ

เป็นพระพุทธเจ้าจะได้อะไร เมื่อเป็นพระพุทธเจ้าจะได้ผลข้อนี้ คือ

มีพระชนมายุ

ยืนดำรงอยู่นาน ทรงอภิบาลพระชนมายุยืนยาว

ไม่มีข้าศึกศัตรูจะเป็นสมณะ

พราหมณ์ เทวดา พรหม มาร ใครๆ ในโลก สามารถปลงพระชนม์ชีพใน
ระหว่างได้ พระผู้มีพระภาคตรัสเนื้อความนี้ไว้ พระโบราณกเถระทั้งหลาย
จึง

กล่าวคาถาประพันธ์นี้ในพระลักษณะเหล่านั้นว่า

[๑๓๗] พระมหาบุรุษทรงทราบว่า การฆ่าอันเป็นเหตุให้สัตว์ตายว่าเป็นภัยแก่ตน ได้เป็นผู้เว้นขาดแล้ว เบื้องหน้าแต่มรณะ ได้ไปแล้วสู่สวรรค์ เพราะกรรมที่ทรงประพฤติดีแล้วนั้น เสวยวิบากอันเป็นผลแห่งกรรมที่ทรงทำดีแล้วจตุ [จากสวรรค์] แล้วเวียนมาในโลกนี้ ย่อมได้เฉพาะซึ่งลักษณะ ๓ ในโลกนี้ คือ มีสันพระบาทยาวงาม ๑ พระกายเกิดดีตรงสวยงาม ประหนึ่งว่ากายพรหม มีพระพาหุงาม มีความเป็นหนุ่ม ทรวดทรงสวย เป็นสุชาติ ๑ มีนิ้วพระหัตถ์และนิ้วพระบาทยาวอ่อนดั่งปุยฝ้าย ๑ พระชนกเป็นต้นทรงบำรุงพระราชกุมาร เพื่อให้มีพระชนมายุเป็นไปนาน เพราะพระองค์ทรงสมบุรณ์ด้วยปฐิสลักษณ์ ๓ ประการ ถ้าพระราชกุมารเป็นคฤหัสถ์ ก็จะทำให้พระชนม์ชีพเป็นไปนาน ถ้าทรงผนวชก็จะให้พระชนม์ชีพเป็นไปนานกว่านั้น เพื่อให้วิสัยและอิทธิเจริญไป พระลักษณะนั้นเป็นนิมิต เพื่อความเป็นผู้มีชนมายุยืนด้วยประการดังนี้ ฯ

[๑๓๘] ดูกฤกษทั้งหลาย ตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ภพก่อน กำเนิดก่อน เป็นผู้ให้ของที่ควรเคี้ยวและของที่ควรบริโภควันประณีตและมีรสอร่อย และให้น้ำที่ควรชดควรดื่ม ตถาคตยอมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เบื้องหน้าแต่ตาย เพราะกายแตก เพราะกรรมนั้น อันตนทำ สังสม พอกพูน ไพบูลย์ ฯลฯ ครั้นจุติจากโลกสวรรค์นั้นแล้ว มาสู่ความเป็นอย่างนี้ ย่อมได้เฉพาะซึ่งมหาปฐิสลักษณ์นี้ คือมีมังสะอุมในที่ ๗ สถาน คือที่หลังพระหัตถ์ทั้ง ๒ ก็มีมังสะอุมที่หลังพระบาททั้ง ๒ ก็มีมังสะอุม ที่บนพระอังสาทั้ง ๒ ก็มีมังสะอุมที่ลำพระศอ ก็มีมังสะอุม พระมหาบุรุษสมบุรณ์ด้วยลักษณะนั้น ถ้าอยู่ครองเรือน จะเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ฯลฯ เมื่อเป็นพระราชาจะได้อะไร เมื่อเป็นพระราชาจะได้รับ

ผลข้อนี้ คือ

ย่อมเป็นผู้ได้ของที่ควรเคี้ยวและของที่ควรบริโภคนันประณีตและมีรสอร่อย และได้ น้ำที่ควรชดควรดื่ม ถ้าพระมหาบุรุษนั้น

ออกจากเรือนทรงผนวช

เป็นบรรพชิต จะเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

มีหลังคาคือกิเลสอันเปิดแล้ว

ในโลก เมื่อเป็นพระพุทธเจ้าจะได้อะไร

เมื่อเป็นพระพุทธเจ้าจะได้รับผลข้อนี้

คือ ทรงได้ของที่ควรเคี้ยว และของที่ควรบริโภคนันประณีต และมีรสอร่อย และทรงได้ น้ำที่ควรชดควรดื่ม พระผู้มีพระภาคตรัสเนื้อความนี้ไว้

พระโบราณก

เถระทั้งหลาย จึงกล่าวคาถาประพันธ์นี้ในพระลักษณะนั้นว่า

[๑๓๙] พระมหาบุรุษอุดม เป็นผู้ให้ของที่ควรเคี้ยว และของที่ควร

บริโภค และน้ำที่ควรชดควรดื่ม มีรสอันเลิศ เพราะกรรมที่

ทรงประพฤติดีแล้วนั้น พระมหาบุรุษนั้น จึงบันเทิงใจยาวนาน

ในสวนนั้นทวัน มาในโลกนี้ ย่อมได้มั่งสะอุมเจ็ดแห่ง และ

ได้พื้นพระหัตถ์และพระบาทอ่อนนุ่ม บัณฑิตผู้ฉลาดในนิมิต

แห่งลักษณะ กล่าวไว้เพื่อความเป็นผู้ได้ของควรเคี้ยวและ

โภชนะอันมีรส ลักษณะนั้น ไซ้ว่าจะสองอรรถ แม้แก่

พระมหาบุรุษผู้เป็นคฤหัสถ์เท่านั้น ถึงพระมหาบุรุษทรงผนวช ก็

ได้ขัซชโภชนาทิวัตถุนั้นเหมือนกัน พระองค์เป็นผู้ได้ของควร

เคี้ยวและโภชนะมีรสอันอุดม บัณฑิตทั้งหลายกล่าวแล้วว่า

พระองค์เป็นผู้ตัดกิเลสเป็นเครื่องผูกของคฤหัสถ์ทั้งปวงเสีย ฯ

[๑๔๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ภพก่อน

กำเนิดก่อน เป็นผู้สงเคราะห์ประชาชนด้วยสังคหวัตถุ ๔ คือ การให้

การกล่าว

คำเป็นที่รัก การประพฤติให้เป็นประโยชน์ และความเป็นผู้มีตนเสมอ

ตถาคต

ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์เปื่องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เพราะกรรมนั้น
อัน

ตนทำ สังสม พอกพูน ไพบูลย์ ฯลฯ

ครั้งจุติจากโลกสวรรค์นั้นแล้วมาสู่ความ

เป็นอย่างนี้ ย่อมได้เฉพาะซึ่งมหาปฐิสิกษณะ ทั้ง ๒ นี้ คือ พระหัตถ์และ
พระบาทมีพื้นอ่อนนุ่ม ๑ และมีพระหัตถ์และพระบาทมีลายดั่งว่าร่างขำย ๑
พระ

มหาบุรุษสมบุรณด้วยลักษณะทั้ง ๒ นั้น

ถ้าอยู่ครองเรือนจะได้เป็นพระเจ้าจักร-

*พรตดี ฯลฯ เมื่อเป็นพระราชาก็ได้อะไร เมื่อเป็นพระราชาก็ได้รับผลข้อนี้
คือ

มีบริวารชนอันพระองค์ทรงสงเคราะห์แล้วเป็นอย่างดี

บริวารชนที่พระองค์ทรง

สงเคราะห์เป็นอย่างดีนั้น เป็นพราหมณ์ เป็นคฤหบดี เป็นชาวนิคม
เป็นชาว

ชนบท เป็นโหราจารย์ เป็นมหาอำมาตย์ เป็นกองทหาร เป็นนายประตุ เป็น
อำมาตย์ เป็นบริษัท เป็นเจ้า เป็นเศรษฐี เป็นราชกุมาร ถ้าพระมหาบุรุษนั้น
ออกจากเรือนทรงผนวชเป็นบรรพชิต

จะได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า มี

หลังคาคือกิเลสอันเปิดแล้วในโลก เมื่อเป็นพระพุทธเจ้าจะได้อะไร

เมื่อเป็นพระ

พุทธเจ้าจะได้รับผลข้อนี้ คือ

มีบริวารชนอันพระองค์ทรงสงเคราะห์แล้วเป็นอย่างดี

ดี บริวารชนที่พระองค์ทรงสงเคราะห์เป็นอย่างดีนั้น เป็นภิกษุ เป็นภิกษุณี
เป็น

อุบาสก เป็นอุบาสิกา เป็นเทวดา เป็นมนุษย์ เป็นอสุร เป็นนาค เป็นคน
ธรรพ์ พระผู้มีพระภาคตรัสเนื้อความนี้ไว้

พระโบราณกเถระทั้งหลายจึงกล่าวคาถา

ประพันธ์นี้ในพระลักษณะเหล่านั้นว่า

[๑๔๑] พระมหาบุรุษ ทำแล้ว ประพฤติแล้ว ซึ่งการให้ ๑ ซึ่ง

ความเป็นผู้ประพฤติให้เป็นประโยชน์ ๑ ซึ่งความเป็นผู้กล่าว

คำเป็นที่รัก ๑ ซึ่งความเป็นผู้มีพระฉันทะเสมอกัน ๑ ให้

เป็นความสงเคราะห์อย่างดีแก่ชนเป็นอันมาก ย่อมไปสู่สวรรค์ ด้วยคุณอันตนมิได้ดูหมิ่น จุติ [จากสวรรค์] แล้วเวียนมาในโลกนี้ เป็นพระกุมารยังหนุ่มแน่นงดงาม ย่อมได้เฉพาะซึ่งความเป็นผู้มีฝ่าพระหัตถ์และฝ่าพระบาทอ่อนนุ่มด้วย ซึ่งความเป็นผู้มีฝ่าพระหัตถ์และฝ่าพระบาทมีลายเป็นร่างข่างงามยิ่ง และมีส่วนสวยงามน่าชมด้วย พระองค์มาสู่แผ่นดินนี้ มีบริวารชนอันพระองค์พึงตรวจตราและสงเคราะห์ดี ตรัสถ้อยคำเป็นที่น่ารัก แสวงหาผลประโยชน์เกื้อกูลและความสุขให้ ทรงประพฤติความดีมากมายที่พระองค์โปรดยิ่ง ถ้าพระองค์ทรงละความบริโศกคามารมณห์ทั้งปวงเป็นพระชินะตรัสธรรมกถาแก่ประชุมชน ประชุมชนก็จะสนองคำของพระองค์ เลื่อมใสยิ่งนัก ครั้นพึงธรรมแล้ว ย่อมจะพากันประพฤติธรรมสมควรแก่ธรรม ฯ

[๑๔๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ภพก่อน กำเนิดก่อน เป็นผู้กล่าววาจาประกอบด้วยอรรถ ประกอบด้วยธรรม แนะนำประ

ชาชนเป็นอันมาก เป็นผู้นำประโยชน์และความสุขมาให้แก่สัตว์ทั้งหลาย เป็น

ผู้บูชาธรรมเป็นปกติ ตถาคตย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์

เบื้องหน้าแต่ตายเพราะ

กายแตก เพราะกรรมนั้น อันตนทำ สังสม พอกพูน ไพบูลย์ ฯลฯ จุติจากโลกสวรรค์นั้นแล้ว มาสู่ความเป็นอย่างนี้

ย่อมได้เฉพาะซึ่งมหาปุริสลักษณะ

๒ ประการนี้ คือมีพระบาทดุจสังข์คว่ำ ๑

มีพระโลมชาติล้วนมีปลายซ้อนขึ้น

ข้างบนทุกๆ เส้น ๑ พระมหาบุรุษสมบูรณ์ด้วยลักษณะทั้ง ๒ นั้น ถ้าอยู่ครองเรือนจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ฯลฯ เมื่อเป็นพระราชาจะได้อะไร เมื่อเป็น

พระราชาจะได้รับผลข้อนี้ คือ เป็นผู้เลิศประเสริฐ เป็นประธานสูงสุด ดีกว่าหมู่ชนที่บริโศกคาม ถ้าพระมหาบุรุษออกจากเรือนผนวชเป็นบรรพชิต จะได้เป็น

พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า มีหลังคาคือกิเลสอันเปิดแล้วในโลก เมื่อเป็นพระพุทธเจ้าจะได้อะไร เมื่อเป็นพระพุทธเจ้าได้รับผลข้อนี้ คือ เป็นผู้เลิศประเสริฐ เป็นประธานสูงสุด ดีกว่าสรรพสัตว์

พระผู้มีพระภาคตรัสเนื้อความนี้

ไว้

พระโบราณกเถระทั้งหลายจึงกล่าวคาถาประพันธ์นี้ในพระลักษณะเหล่านั้นว่า

[๑๔๓] พระมหาบุรุษ พิจารณาก่อน จึงกล่าวคำอันประกอบด้วยอรรถ

และธรรม แสดงแล้วกะประชาชนเป็นอันมาก เป็นผู้นำ

ประโยชน์และความสุขมาให้แก่สัตว์ทั้งหลาย เป็นผู้ไม่ตระหนี่

ได้เสียสละบูชาธรรมแล้ว พระองค์ยอมไปสู่สุคติ บันเทิงอยู่

ในสุตินั้น เพราะกรรมอันพระองค์ประพฤติดีแล้ว มาในโลก

นี้ ย่อมได้ลักษณะ ๒ ประการ เพื่อความเป็นผู้มีสุขอัน

อุดม พระมหาบุรุษนั้นนั่น มีพระโลมาชาติมีปลายช้อนขึ้นข้างบน

และมีพระบาทดำรงอยู่แล้วเป็นอันดี อันพระมังสะและโลหิต

ปิดบัง อันหนังหุ้มห่อแล้ว และมีพระเพลาเปื่องบนงาม พระ-

*มหาบุรุษเช่นนั้น ถ้าอยู่ครองเรือนจะถึงความเป็นผู้เลิศกว่าพวก

ที่บริโภคน้ำไม่มีใครๆ ยิ่งกว่าพระองค์ทรงครอบงำชมพูทวีป

เสียสิ้น อนึ่ง หากพระองค์ทรงผนวช ก็จะทรงพระวิริยะอย่าง

ประเสริฐ ถึงความเป็นผู้เลิศกว่าสรรพสัตว์ ไม่มีใครๆ ยิ่งกว่า

พระองค์ได้ ทรงครอบงำโลกทั้งปวงอยู่ ฯ

[๑๔๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ภพก่อน

กำเนิดก่อน เป็นผู้ตั้งใจสอนศิลปะ วิชชา จรณะ [ข้อที่ควรประพฤติ] หรือ

กรรม [ปัญญาเป็นเครื่องรู้ว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตน] ด้วยมนสิการว่า

ทำไฉน

ชนทั้งหลายนี้พึงรู้เร็ว พึงสำเร็จเร็ว ไม่พึงลำบากนาน

ตถาคตยอมเข้าถึงสุคติ

โลกสวรรค์ เปื่องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เพราะกรรมนั้น อันตนทำ

สั่งสม

พอกพูน ไพบูลย์ ฯลฯ ครั้นจุติจากโลกสวรรค์นั้นแล้ว
มาสู่ความเป็นอย่างนี้

ยอมได้เฉพาะซึ่งมหาปุริสลักษณะนี้ คือ
มีพระขงฆ์เรียวดังแข่งแห่งเนื้อทราย พระ-

*มหาบุรุษสมบูรณ์ด้วยลักษณะนั้น

ถ้าอยู่ครองเรือนจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ฯลฯ

เมื่อเป็นพระราชาก็ได้อะไร เมื่อเป็นพระราชาก็ได้รับผลข้อนี้ คือ
จะทรงได้

เฉพาะซึ่งหัตถาภิวัตนะ อันคู่ควรแก่พระราช

ซึ่งเป็นองค์แห่งเสนาของพระราช

และเครื่องราชูปโภคอันสมควรแก่พระราชโดยพลัน ฯลฯ

ถ้าพระมหาบุรุษนั้น

ออกจากเรือนผนวชเป็นบรรพชิต จะได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
มี

หลังคาคือกิเลสอันเปิดแล้วในโลก เมื่อเป็นพระพุทธเจ้าได้อะไร เมื่อเป็น
พระพุทธเจ้าจะได้รับผลข้อนี้

คือจะทรงได้เฉพาะซึ่งจักราภิปัตถัยอันสมควรแก่

สมณะ และจตุบริษัทอันเป็นองค์ของสมณะ

และทรงได้บริหารเป็นสมณูปโภค

อันสมควรแก่สมณะโดยพลัน พระผู้มีพระภาคตรัสเนื้อความนี้ไว้

พระโบราณก-

*เถระทั้งหลายจึงกล่าวคาถาประพันธ์นี้ในพระลักษณะนั้นว่า

[๑๔๕] พระมหาบุรุษปรารถนาอยู่ว่า ทำไฉน พวกศึกษาเหล่านี้จะรู้

แจ่มแจ้งเร็วในศิลปะ ในวิชา ในจรรยา และในกรรม และ

ด่วนบอกศิลปะที่ไม่เป็นไปเพื่อจะเบียดเบียนแก่ใครๆ ด้วย

ความตั้งใจว่า ผู้ศึกษาจะไม่ลำบากนาน ครั้นทำกุศลกรรมมี

ความสุขเป็นผลนั้นแล้ว ยอมได้พระขงฆ์ทั้งคู่เป็นที่ชอบใจ มี

ทรวดทรงดี กลมกล่อม เป็นสุชาติ เรียวไปโดยลำดับ มี

โลมชาติมีปลายช้อยขึ้นข้างบน มีหนังอันละเอียดนุ่มห่อแล้ว

บัณฑิตทั้งหลายชมพระมหาบุรุษนั้นว่า พระองค์มีพระขงฆ์ดังว่า

แข่งแห่งเนื้อทราย และชมพระลักษณะ คือโลมชาติเส้นหนึ่งๆ
อันประกอบด้วยสมบัติที่ใดๆ ปราศณา รวมเข้าไว้ในที่นี้
พระมหาบุรุษเมื่อยังไม่ทรงผนวช ก็ได้ลักษณะนั้น ในที่นี้
เร็วพลัน ถ้าพระมหาบุรุษเช่นนั้นเข้าถึงบรรพชา ทรงยินดียิ่ง
แล้วด้วยความพอพระทัยในเนกขัมมะ มีพระปรีชาเห็นแจ่มแจ้ง
ทรงพระวิริยะอดเยี่ยม จะทรงได้พระลักษณะเป็นอนุโลมแก่
พระลักษณะที่สมควรเร็วพลัน ๕

[๑๔๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ภพก่อน
กำเนิดก่อน เป็นผู้เข้าหาสมณะหรือพราหมณ์แล้วซักถามว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ

กรรมส่วนกุศลเป็นอย่างไร กรรมส่วนอกุศลเป็นอย่างไร

กรรมส่วนที่มีโทษเป็น

อย่างไร กรรมส่วนที่ไม่มีโทษเป็นอย่างไร กรรมที่ควรเสพเป็นอย่างไร
กรรมที่

ไม่ควรเสพเป็นอย่างไร

กรรมอะไรข้าพเจ้าทำอยู่พึงเป็นไปเพื่อไม่เป็นประโยชน์

เพื่อทุกข์ตลอดกาลนาน อนึ่ง

กรรมอะไรข้าพเจ้าทำอยู่พึงเป็นไปเพื่อเป็นประโยชน์

เพื่อสุขตลอดกาลนาน ตถาคตยอมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์

เบื้องหน้าแต่ตายเพราะ

กายแตก เพราะกรรมนั้น อันตนทำ สังสม พอกพูน ไพบูลย์ ฯลฯ ครั้นจุติ
จากสวรรค์นั้นแล้ว มาสู่ความเป็นอย่างนี้

ยอมได้เฉพาะซึ่งมหาปुरुสลักษณะนี้

คือ มีพระฉวีสุขุมละเอียด เพราะพระฉวีสุขุมและละเอียด ธูลีละอองมิตติ
พระกายได้ พระมหาบุรุษสมบูรณ์ด้วยลักษณะนั้น

ถ้าอยู่ครองเรือนจะได้เป็น

พระเจ้าจักรพรรดิ ฯลฯ เมื่อเป็นพระราชาจะได้อะไร

เมื่อเป็นพระราชาจะได้รับ

ผลข้อนี้ คือ มีปัญญามาก

ไม่มีบรรดากามโกศิชนผู้ใดผู้หนึ่งมีปัญญาเสมอ หรือ

มีปัญญาประเสริฐกว่าพระองค์
ถ้าพระมหาบุรุษนั้นออกจากเรือนผนวชเป็นบรรพชิต
จะได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
มีหลังคาคือกิเลสอันเปิดแล้วในโลก เมื่อ
เป็นพระพุทธรเจ้าจะได้อะไร เมื่อเป็นพระพุทธรเจ้าจะได้รับผลข้อนี้ คือ
มีพระปรีชา

มาก มีพระปรีชากว้างขวาง มีพระปรีชาเร่ง มีพระปรีชา่องไว
มีพระปรีชา

เฉียบแหลม มีพระปรีชาทำลายกิเลส
ไม่มีบรรดาสรรพสัตว์ผู้ใดผู้หนึ่งมีปัญญา
เสมอ หรือมีปัญญาประเสริฐกว่าพระองค์
พระผู้มีพระภาคตรัสเนื้อความนี้ไว้

พระโอรสทั้งหลายจึงกล่าวคาถาประพันธ์นี้ในพระลักษณะนั้นว่า

[๑๔๗] พระมหาบุรุษ เคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อนๆ ประสงค์จะรู้ทั่วถึง
เข้าหาบรรพชิต สอบถามตั้งใจฟังด้วยดี มุ่งความเจริญอยู่ภายใน
ไตรตรองกลาอันประกอบด้วยอรรถ มาอุบัติเป็นมนุษย์ มี
พระฉวีละเอียด เพราะกรรมอันดำเนินไปเพื่อความได้เฉพาะซึ่ง
ปัญญา บัณฑิตผู้ฉลาดในลักษณะและนิมิตทำนายว่า พระ-
*ราชกุมารเช่นนี้จะทรงหยั่งทราบอรรถอันสุขุมแล้วเห็นอยู่ ถ้าไม่
เข้าถึงบรรพชา ก็ยังจักรให้เป็นไป ปกครองแผ่นดิน ใน
การสั่งสอนสิ่งที่เป็นประโยชน์และในการกำหนด ไม่มีใคร
ประเสริฐหรือเสมอเท่าพระองค์ ถ้าพระราชกุมารเช่นนั้น เข้าถึง
บรรพชา ยินดีด้วยความพอพระทัยในเนกขัมมะ จะมีพระ-
*ปรีชาเห็นแจ่มแจ้ง ทรงได้พระปรีชาอันพิเศษ อันยอดเยี่ยม
บรรลुพระโพธิญาณ ทรงพระปรีชาอันประเสริฐกว้างขวางดัง
แผ่นดิน ฯ

[๑๔๘] ดูกฤกษทั้งหลาย ตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ภพก่อน
กำเนิดก่อน เป็นผู้ไม่มีความโกรธ ไม่มีความแค้นใจ
แม้ถูกคนหมู่มากกว่าเขาก็

ไม่ขัดใจ ไม่โกรธ ไม่ปองร้าย ไม่จองพลาญ

ไม่ทำความโกรธความเคืองและ

ความเสียใจให้ปรากฏ และเป็นผู้ให้เครื่องลาดมีเนื้อละเอียดอ่อน และให้ผ้า

สำหรับนุ่งห่ม คือ ผ้าไหมพัสดรมีเนื้อละเอียด ผ้าฝ้ายมีเนื้อละเอียด

ผ้าไหมมี

เนื้อละเอียด ผ้ากัมพลมีเนื้อละเอียด ตถาคตยอมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์

เบื้องหน้า

แต่ตายเพราะกายแตก เพราะกรรมนั้น อันตนทำ สังสม พอกพูน ไพบูลย์

ฯลฯ

ครั้นจุติจากสวรรค์นั้นแล้ว มาสู่ความเป็นอย่างนี้

ยอมได้เฉพาะซึ่งมหาปुरुส-

*ลักษณะนี้ คือ มีวรรณะดังทองคำ มีผิวหนังคล้ายทองคำ

พระมหาบุรุษสมบูรณ์

ด้วยลักษณะนั้น ถ้าอยู่ครองเรือนจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ฯลฯ เมื่อเป็น

พระราชาจะได้อะไร เมื่อเป็นพระราชาจะได้รับผลข้อนี้ คือ

จะได้เครื่องลาดมี

เนื้อละเอียดอ่อน ทั้งได้ผ้าสำหรับนุ่งห่ม คือ ผ้าไหมพัสดรมีเนื้อละเอียด

ผ้าฝ้าย

มีเนื้อละเอียด ผ้าไหมมีเนื้อละเอียด ผ้ากัมพลมีเนื้อละเอียด

ถ้าพระมหาบุรุษนั้น

ออกจากเรือนผนวชเป็นบรรพชิต จะได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

มี

หลังคาคือกิเลสอันเปิดแล้วในโลก เมื่อเป็นพระพุทธเจ้าจะได้อะไร เมื่อเป็น

พระพุทธเจ้าจะได้รับผลข้อนี้ คือ ทรงได้เครื่องลาดมีเนื้อละเอียดอ่อน

ทรงได้ผ้า

สำหรับนุ่งห่ม คือ ผ้าไหมพัสดรมีเนื้อละเอียด ผ้าฝ้ายมีเนื้อละเอียด

ผ้าไหมมี

เนื้อละเอียด ผ้ากัมพลมีเนื้อละเอียด พระผู้มีพระภาคตรัสเนื้อความนี้ไว้

พระ-

*โบราณกเถระทั้งหลายจึงกล่าวคาถาประพันธ์นี้ในพระลักษณะนั้นว่า

[๑๔๙] พระมหาบุรุษอธิษฐานความเป็นผู้ไม่โกรธไว้ และได้ให้ทานคือ
ผ้าเป็นอันมาก ล้วนแต่มีเนื้อละเอียดและมีสีดี เป็นผู้ดำรงอยู่
ในภพก่อนๆ ทรงเสียสละเหมือนฝนตกทั่วแผ่นดิน ครั้นทรง
ทำกุศลกรรมนั้นแล้ว จุตติจากมนุษย์โลกเข้าถึงเทวโลก เสวย
วิบาก อันเป็นผลกรรมที่ทำไว้ดี มีพระฉวีเปรียบด้วยทอง ดุจ
พระอินทร์ผู้ประเสริฐกว่าสุรเทวดา ย่อมลบล้นอยู่ในเทวโลก
ถ้าเสด็จครองเรือนยังไม่ประสงค์ที่จะทรงผนวช ก็ทรง
ปกครองแผ่นดินใหญ่ ทรงได้เฉพาะซึ่งสัตตตนะ และความ
เป็นผู้มีพระฉวีสะอาดละเอียดงามลบล้นประชุมชนในโลกนี้ ถ้า
เข้าถึงบรรพชา ก็ทรงได้ซึ่งผ้าสำหรับทรงครอง เป็นผ้าเครื่อง
นุ่งห่มอย่างดี และเสวยผลกรรมที่เป็นประโยชน์ดีที่ทรงทำไว้
ในภพก่อน ความหมดสิ้นแห่งผลกรรมที่พระองค์ทำแล้ว หา
มีไม่ ฯ

[๑๕๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ภพก่อน
กำเนิดก่อน
เป็นผู้นำพวกญาติมิตรสหายผู้มีใจดีที่สูญหายพลัดพรากไปนานให้กลับ
มาพบกัน นำมารดากับบุตรให้พบกัน นำบุตรกับมารดาให้พบกัน
นำบิดากับบุตร
ให้พบกัน นำบุตรกับบิดาให้พบกัน นำบิดากับพี่น้องให้พบกัน
นำพี่ชายกับ
น้องสาวให้พบกัน นำน้องสาวกับพี่ชายให้พบกัน
ครั้นทำเขาให้พร้อมเพรียงกัน
แล้ว ก็ชื่นชม ตถาคตย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์
เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
เพราะกรรมนั้น อันตนทำ สังสม พอกพูน ไพบูลย์ ฯลฯ ครั้นจุตติจากสวรรค์
แล้ว มาสู่ความเป็นอย่างนี้ ย่อมได้เฉพาะซึ่งมหาปุริสลักษณะนี้
คือมีพระคุษะ
เร้นอยู่ในฝัก พระมหาบุรุษสมบูรณ์ด้วยลักษณะนั้น
ถ้าอยู่ครองเรือนจะได้เป็น

พระเจ้าจักรพรรดิ ฯลฯ เมื่อเป็นพระราชาจะได้อะไร
เมื่อเป็นพระราชาจะได้รับ
ผลข้อนี้ คือ มีพระโอรสมาก พระราชบุตรของพระองค์มีกว่าพัน
ล้านกล้ำหาญ
มีรูปทรงสมเป็นวีรกษัตริย์ สามารถย่ำยีเสนาของข้าศึกได้
ถ้าพระมหาบุรุษนั้นออก
จากเรือนผนวชเป็นบรรพชิต จะได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
มีหลังคา
คือกิเลสอันเปิดแล้วในโลก เมื่อเป็นพระพุทธเจ้าจะได้อะไร
เมื่อเป็นพระพุทธเจ้า
จะได้รับผลข้อนี้ คือ มีพระโอรสมาก
พระโอรสของพระองค์มีจำนวนหลายพัน
ล้านเป็นผู้แก่กล้ากล้า มีความเพียรเป็นองค์สมบัติ กำจัดปรเสนาเสียได้
พระผู้มี-

*พระภาคตรัสเนื้อความนี้ไว้
พระโบราณกเถระทั้งหลายจึงกล่าวคาถาประพันธ์นี้ใน
พระลักษณะนั้นว่า

[๑๕๑] พระมหาบุรุษเป็นมนุษย์ในชาติก่อนๆ ได้ทรงนำพวงกุญแจมิตร
สหายที่สูญหายพลัดพรากไปนานให้กลับมาพบกัน ครั้นทำให้
เขาพร้อมเพรียงกันแล้ว ก็ชื่นชม เพราะกุศลกรรมนั้น พระองค์
จึงหลีกไปสู่ไตรทิพย์ เสวยความสุขและสมบัติเป็นที่เพิลิต-
*เพิลินยินดี จุตติจากเทวโลกแล้วเวียนมาเกิดในโลกนี้ ย่อมได้
องคาพยพที่ปิดบังด้วยผ้าตั้งอยู่ในฝัก พระมหาบุรุษเช่นนั้น
มีพระโอรสมาก พระโอรสของพระองค์มากกว่าพัน เป็นผู้
กล้าหาญ เป็นวีรบุรุษ สามารถให้ศัตรูพ่ายไป ให้ปิตุเกิดและ
ทูลปียพจน์แก่พระมหาบุรุษที่ยังทรงเป็นคฤหัสถ์ เมื่อพระ-
*มหาบุรุษทรงผนวชบำเพ็ญพรต มีพระโอรสมากกว่านั้น ล้วนแต่
ดำเนินตามพระพุทธพจน์ พระลักษณะนั้น ย่อมเป็นนิमितสอง
ความนั้นสำหรับพระมหาบุรุษที่เป็นคฤหัสถ์หรือบรรพชิต ฯ

[๑๕๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ภพก่อน

กำเนิดก่อน เมื่อตรวจดูมหาชนที่ควรสงเคราะห์ ย่อมรู้จักชนที่เสมอกัน
รู้จักเอง

รู้จักบุรุษ รู้จักบุรุษพิเศษ หยั่งทราบว่าคุณคนนี้ควรแก้สักการะนี้
บุคคลนี้ควรแก้

สักการะนี้ ดังนี้ แล้วทำกิจเป็นประโยชน์อันพิเศษในบุคคลนั้นๆ
ในกาลก่อนๆ

ตถาคตยอมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
เพราะกรรม

นั่น อันตนทำ สังสม พอกพูน ใพบูลย์ ฯลฯ ครั้นจุติจากสวรรค์นั้นแล้ว
มาสู่ความเป็นอย่างนี้ ย่อมได้เฉพาะซึ่งมหาปรีสลักษณะ ๒ ประการนี้ คือ
มี

พระกายเป็นปริมณฑลต่งว่านิโครธพฤษ ๑
เมื่อทรงยืนอยู่ไม่ต้องทรงโน้มพระกาย

ลง ย่อมลูบคลำพระชาณูทั้ง ๒ ด้วยฝ่าพระหัตถ์ทั้ง ๒ ได้ ๑ พระมหาบุรุษ
สมบูรณ์ด้วยลักษณะทั้ง ๒ นั้น ถ้าอยู่ครองเรือนจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ
ฯลฯ

เมื่อเป็นพระราชาจะได้อะไร เมื่อเป็นพระราชาจะได้รับผลข้อนี้ คือ
เป็นผู้มั่งคั่ง

มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทองและเงินมาก มีเครื่องอุปกรณ์น่าปลื้มใจมาก
มีทรัพย์และข้าวเปลือกมาก มีคลังเต็มบริบูรณ์
ถ้าพระมหาบุรุษนั้นออกจากเรือน

ผนวชเป็นบรรพชิต จะได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
มีหลังคาคือกิเลส

อันเปิดแล้วในโลก เมื่อเป็นพระพุทธเจ้าจะได้อะไร
เมื่อเป็นพระพุทธเจ้าจะได้

รับผลข้อนี้ คือ เป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก
ทรัพย์ของพระองค์นั้น

คือ ศรัทธา ศีล หิริ โอตตปปะ สุตะ จาคะ ปัญญา เป็นทรัพย์อย่างหนึ่งๆ
พระผู้มีพระภาคตรัสเนื้อความนี้ไว้
พระโบราณกเถระทั้งหลายจึงกล่าวคาถาประพันธ์

นี้ ในพระลักษณะเหล่านั้นว่า

[๑๕๓] พระมหาบุรุษ เมื่อตรวจดูมหาชนที่ควรสงเคราะห์ พิจารณาแล้ว สอดส่องแล้ว คิดแล้วยังทราบ ว่า บุคคลนี้ควรแก่สักการะนี้ ดังนี้แล้ว ทำกิจพิเศษของบุรุษในบุคคลนั้นๆ ในกาลก่อน ก็แหละพระมหาบุรุษทรงยืนตรงไม่ต้องน้อมพระกายลง ก็ถูกต้องพระชาณูทั้ง ๒ ด้วยพระกรทั้ง ๒ ได้ และมีพระกายเป็นปริมณฑลดังว่า ตันนิโครธที่งอกงามบนแผ่นดิน ด้วยผลกรรมที่ประพฤติมาดีแล้ว ยังเป็นส่วนเหลือ มนุษย์ทั้งหลาย ที่มีปัญญาอันละเอียด รู้จักลักษณะเป็นนิมิตมากอย่าง ทำนายว่า พระราชโอรสนี้เป็นพระดรुณกุมาร ยังทรงพระเยาว์ ย่อมได้เฉพาะซึ่งลักษณะอันควรแก่ศฤงคารมากอย่าง กาม โภคะอันสมควรแก่ศฤงคารเป็นอันมาก ย่อมมีแก่พระราชกุมาร ผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน ในมหาวิสัยนี้ ถ้าพระราชกุมารนี้ ทรงละกาม โภคะทั้งปวง จะทรงได้อนุตรธรรมอันเป็นทรัพย์อย่าง ประเสริฐสูงสุด ฯ

[๑๕๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ภพก่อน กำเนิดก่อน เป็นผู้หวังประโยชน์ หวังความเกื้อกูล หวังความผาสุก หวังความ

เกษมจากโยคะ แก่ชนเป็นอันมาก ด้วยมนสิการว่า ทำไฉน
ชนเหล่านี้พึงเจริญ

ด้วยศรัทธา เจริญด้วยศีล เจริญด้วยสุตะ เจริญด้วยพุทธิ เจริญด้วยจาคะ
เจริญด้วยธรรม เจริญด้วยปัญญา เจริญด้วยทรัพย์และข้าวเปลือก
เจริญด้วยนา

และสวน เจริญด้วยสัตว์สองเท้าและสัตว์สี่เท้า เจริญด้วยบุตรและภรรยา
เจริญ

ด้วยทาสและกรรมกร เจริญด้วยญาติ เจริญด้วยมิตร เจริญด้วยพวกพ้อง
ดังนี้

ตถาคตยอมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
เพราะกรรม

นั่น อันตนทำ สังสม พอกพูน ไพบูลย์ ฯลฯ ครั้นจุติจากสวรรค์นั้นแล้ว มาสู่

ความเป็นอย่างนี้ ย่อมได้เฉพาะซึ่งมหาปุริสลักษณะ ๓ ประการนี้ คือ มีส่วนพระกาย

ข้างหน้าดังกล่าวถึงกายข้างหน้าแห่งราชสีห์ ๑ มีระหว่างพระปฤษฎางค์เต็มดี ๑ มี

ลำพระศอกกลมเสมอกัน ๑ พระมหาบุรุษสมบูรณ์ด้วยลักษณะ ๓ ประการนั้น ถ้า

อยู่ครองเรือนจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ฯลฯ เมื่อเป็นพระราชาจะได้อะไร เมื่อ

เป็นพระราชาจะได้รับผลข้อนี้ คือ มีความไม่เสื่อมเป็นธรรมดา คือ ไม่เสื่อมจาก

ทรัพย์และข้าวเปลือก ไม่เสื่อมจากนาและสวน

ไม่เสื่อมจากสัตว์สองเท้าและ

สัตว์สี่เท้า ไม่เสื่อมจากบุตรและภรรยา ไม่เสื่อมจากทาสและกรรมกร ไม่เสื่อม

จากญาติ ไม่เสื่อมจากมิตร ไม่เสื่อมจากพวกพ้อง

ไม่เสื่อมจากสรรพสมบัติ ถ้า

พระมหาบุรุษนั้นออกจากเรือนผนวชเป็นบรรพชิต

จะได้เป็นพระอรหันตสัมมา-

*สัมพุทธเจ้า มีหลังคาคือกิเลสอันเปิดแล้วในโลก

เมื่อเป็นพระพุทธานุเจ้าจะได้อะไร

เมื่อเป็นพระพุทธานุเจ้าจะได้รับผลข้อนี้ คือ มีความไม่เสื่อมเป็นธรรมดา คือ ไม่

เสื่อมจากศรัทธา ไม่เสื่อมจากศีล ไม่เสื่อมจากสุตะ ไม่เสื่อมจากจาคะ ไม่

เสื่อมจากปัญญา ไม่เสื่อมจากสมบัติทั้งปวง

พระผู้มีพระภาคตรัสเนื้อความนี้ไว้

พระโบราณกเถระทั้งหลายจึงกล่าวคาถาประพันธ์นี้ในพระลักษณะเหล่านั้น ว่า

[๑๕๕]

พระมหาบุรุษย่อมปรารภความเจริญกับด้วยประชาชนเหล่าอื่น
ว่า ทำไฉน พหุชนพึงไม่เสื่อมจากศรัทธา ศีล สุตะ พุทธิ
จาคะ ธรรม คุณอันให้ประโยชน์สำเร็จมาก ทรัพย์ ข้าวเปลือก
นา สวน บุตร ภรรยา สัตว์สองเท้าและสัตว์สี่เท้า ญาติ
มิตร พวกพ้อง และพละ วรรณะ สุข ทั้ง ๒ ประการ ดังนี้
ทั้งหวังความมั่งมีและความสำเร็จ พระมหาบุรุษนั้นมีส่วนพระ
กายข้างหน้าดำรงอยู่เป็นอันดี ดังว่ากึ่งกายข้างหน้าแห่งราชสีห์
และมีพระศอกกลมเสมอกัน ทั้งมีระหว่างพระปฤษฎางค์เต็มดี
ลักษณะทั้ง ๓ นี้เป็นบุพพนิमित ไม่เสื่อมปรากฏอยู่ เพราะ
กรรมที่พระมหาบุรุษประพฤติดีแล้ว ทำแล้วในกาลก่อน พระ
มหาบุรุษแมื่อดำรงอยู่ในคิหิวิสัย ย่อมทรงเจริญด้วยข้าวเปลือก
ทรัพย์ บุตร ภรรยา สัตว์สองเท้าและสัตว์สี่เท้า ถ้าทรงตัด
กังวลเสีย ทรงผนวช ย่อมทรงบรรลุพระสัมโพธิญาณอันประ
เสริฐ มีความไม่เสื่อมเป็นธรรมดา ฯ

[๑๕๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ภพก่อน
กำเนิดก่อน เป็นผู้ไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งหลายด้วยฝ่ามือ ก้อนดิน ท่อนไม้
หรือ

ศัสตรา ตถาคตย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
เพราะ

กรรมนั้น อันตนทำ สังสม พอกพูน ไพบูลย์ ฯลฯ

ครั้งจุติจากสวรรค์นั้นแล้ว

มาสู่ความเป็นอย่างนี้ ย่อมได้เฉพาะซึ่งมหาปุริสลักษณะนี้ คือ
มีเส้นประสาท

สำหรับนารสอาหารอันเลิศ กล่าวคือ พระมหาบุรุษนั้นมีเส้นประสาท
มีปลายใน

เบื้องบนประชุมอยู่ที่ลำพระศอก

สำหรับนารสอาหารแผ่ซ่านไปสม่าเสมอทั่วพระ

กาย พระองค์สมบูรณ์ด้วยลักษณะนั้น

ถ้าอยู่ครองเรือนจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ

ฯลฯ เมื่อเป็นพระราชาก็ได้อะไร เมื่อเป็นพระราชาก็ได้รับผลข้อนี้ คือ มีพระ

โรคพาธน้อย มีความลำบากน้อย

สมบูรณ์ด้วยพระเตโชธาตุอันยังอาหารให้ย่อยดี

ไม่เย็นนัก ไม่ร้อนนัก ถ้าวอกจากเรือนผนวชเป็นบรรพชิต

จะได้เป็นพระอรหันต์

สัมผัสพุทโธเจ้า มีหลังคาคือกิเลสอันเปิดแล้วในโลก

เมื่อเป็นพระพุทโธเจ้าจะ

ได้อะไร เมื่อเป็นพระพุทโธเจ้าจะได้รับผลข้อนี้ คือ มีพระโรคพาธน้อย

มีความ

ลำบากน้อย สมบูรณ์ด้วยพระเตโชธาตุอันยังอาหารให้ย่อยดี ไม่เย็นนัก

ไม่ร้อน

นัก อันควรแก่พระปธานเป็นปานกลาง พระผู้มีพระภาคตรัสเนื้อความนี้ไว้

พระ

โบราณกเถระทั้งหลายจึงกล่าวคาถาประพันธ์นี้ในพระลักษณะเหล่านั้นว่า

[๑๕๗] พระมหาบุรุษไม่เบียดเบียน ไม่ย่ำยีสัตว์ด้วยฝ่ามือ ด้วยท่อนไม้

ด้วยก้อนดิน ด้วยศาสตรา ด้วยอันให้ตายเองและอันบังคับให้ฆ่า

ด้วยอันจำจอง หรือด้วยอันให้หวาดกลัว เพราะกรรมนั้น นั้น

แหละ พระมหาบุรุษไปจากมนุษย์โลกจึงบันเทิงใจในสุดติทั้ง

หลาย และเพราะทำกรรมมีผลเป็นสุขจึงได้สุขมาก และมีเส้น

ประสาทสำหรับนำรสอาหาร เพราะฉะนั้น พวกพราหมณ์ผู้ฉลาด

มีปัญญาอันเห็นแจ่มแจ้งจึงทำนายว่า พระราชกุมารนี้จักมีความสุข

มาก ลักษณะนั้นย่อมสองอรรถนั้น สำหรับพระราชกุมารผู้

ยังดำรงอยู่ในคิหิวิสัยหรือผู้ทรงผนวช ฯ

[๑๕๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ภพก่อน

กำเนิดก่อน ไม่ถลึงตาดู ไม่ค้อนตาดู ไม่ชำเลื่องตาดู [พหุชน

ด้วยอำนาจความ

โกรธ] เป็นผู้ตรง มีใจตรงเป็นปรกติแลดูตรงๆ และแลดูพหุชนด้วยปิยจักขุ

ตถาคตย่อมเข้าถึงสุดติโลกสวรรค์ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก

เพราะกรรม

นั่น อันตนทำ สังสม พอกพูน ไพบุลย์ ฯลฯ ครั้นจุติจากสวรรค์นั้นแล้ว มาสู่

ความเป็นอย่างนี้ ย่อมได้เฉพาะซึ่งมหาปฐิลักษณะ ๒ ประการเหล่านี้ คือ มี

พระเนตรสีดำนินท ๑ มีดวงพระเนตรดั่งว่าตาแห่งโค ๑
พระมหาบุรุษสมบุรณ์

ด้วยลักษณะ ๒ ประการนั้น ถ้าอยู่ครองเรือนจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ
 ฯลฯ

เมื่อเป็นพระราชาจะได้อะไร เมื่อเป็นพระราชาจะได้รับผลข้อนี้ คือ
เป็นผู้อันชน

เป็นอันมากเห็นแล้วรัก เป็นที่รักใคร่พอใจแห่งพราหมณ์และคฤหบดี
แห่งชาว

นิคม และชาวชนบท แห่งโหราจารย์และมหาอำมาตย์ แห่งกองทหาร
แห่งนาย

ประตุ แห่งอำมาตย์ แห่งบริษัท แห่งพวกเจ้า แห่งเศรษฐี แห่งพระราชกุมาร
ถ้าพระมหาบุรุษนั้นออกจากเรือนผนวชเป็นบรรพชิต
จะได้เป็นพระอรหันตสัมมา

สัมพุทธเจ้า มีหลังคาคือกิเลสอันเปิดแล้วในโลก

เมื่อเป็นพระพุทธเจ้าจะได้อะไร

เมื่อเป็นพระพุทธเจ้าจะได้รับผลข้อนี้ คือ เป็นผู้ที่ชนเป็นอันมากเห็นแล้วรัก
เป็นที่

รักใคร่พอใจแห่งภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เทวดา มนุษย์ อสูร นาค
และคนธรรพ์ พระผู้มีพระภาคตรัสเนื้อความนี้ไว้

พระโบริณกเถระทั้งหลายจึง

กล่าวคาถาประพันธ์นี้ในพระลักษณะเหล่านั้นว่า

[๑๕๙] พระมหาบุรุษ ไม่ถลึงตาดู ไม่ค้อนตาดู ไม่ชำเลื่องดู [พหุชน
ด้วยอำนาจความโกรธ] เป็นผู้ตรง มีใจตรงเป็นปรกติ แลดู
พหุชนด้วยปิยจักษุ พระองค์เสวยวิบากอันเป็นผล บันเทิงอยู่
ในสุคติทั้งหลาย มาในโลกนี้ มีดวงพระเนตรดั่งว่าตาแห่งโค
และมีพระนัยนาคือพระเนตรมีสีดำนินท มีการเห็นแจ่มใส พวก

มนุษย์ผู้ประกอบในลักษณะศาสตร์ มีความละเอียด ผู้ฉลาดใน
ลักษณะเป็นนิมิตมีบทบาท ฉลาดในการตรวจเห็นนัยน์ตามีสีดำ
สนิทและดวงตาเป็นดังตาแห่งโค จะชมเชยพระราชกุนารนั้น
ว่า พระองค์เป็นที่เห็นน่ารัก พระมหาบุรุษดำรงอยู่ในคิหิวิสัย
เป็นที่เห็น ที่น่ารัก เป็นที่รักของชนมาก ก็ถ้าพระองค์ทรงละ
คิหิวิสัยเป็นพระสมณะ ย่อมเป็นที่รักของพหุชน และยังชน
เป็นอันมากให้สร้างโศก ฯ

[๑๖๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ภพก่อน
กำเนิดก่อน เป็นหัวหน้าของพหุชนในธรรมทั้งหลายฝ่ายกุศล
เป็นประธานของ
พหุชนด้วยกายสุจริต ด้วยวาจาสุจริต ด้วยมโนสุจริต ในการบำเพ็ญทาน
ในการ
สมาทานศีล ในการรักษาอุโบสถ ในความปฏิบัติดีในมารดา
ในความปฏิบัติดีใน
บิดา ในความปฏิบัติดีในสมณะ ในความปฏิบัติดีในพราหมณ์
ในความเคารพ
ต่อเชษฐชนในสกุล และในธรรมเป็นอธิกุศลอื่นๆ
ตถาคตย่อมเข้าถึงสุคติโลก
สวรรค์ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เพราะกรรมนั้น อันตนทำ สังสม
พอก
พูน ไพบูลย์ ฯลฯ ครั้นจุติจากสวรรค์นั้นแล้ว มาสู่ความเป็นอย่างนี้ ย่อมได้
เฉพาะซึ่งมหาปฐิสลักษณะนี้
คือมีพระเศียรได้ปริมณฑลดุจดังว่าประดับด้วยอุณหีส
พระมหาบุรุษสมบูรณ์ด้วยลักษณะนั้น
ถ้าอยู่ครองเรือนจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ
ฯลฯ เมื่อเป็นพระราชาจะได้อะไร เมื่อเป็นพระราชาจะได้รับผลข้อนี้ คือ
เป็นที่
คล้อยตามของมหาชน ที่เป็นพราหมณ์ เป็นคฤหบดี เป็นชาวนิคม
เป็นชาว
ชนบท เป็นโหราจารย์ เป็นมหาอำมาตย์ เป็นกองทหาร เป็นนายประตู เป็น

อำมาตย์ เป็นบริษัท เป็นเจ้า เป็นเศรษฐี เป็นราชกุมาร ถ้าพระมหาบุรุษนั้น
ออกจากเรือนผนวชเป็นบรรพชิต จะได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
มีหลัง

คาคือกิเลสอันเปิดแล้วในโลก เมื่อเป็นพระพุทธรเจ้าจะได้อะไร

เมื่อเป็นพระพุทธร

เจ้าจะได้รับผลข้อนี้ คือ เป็นที่คล้อยตามแห่งมหาชน ที่เป็นภิกษุ
เป็นภิกษุณี

เป็นอุบาสก เป็นอุบาสิกา เป็นเทวดา เป็นมนุษย์ เป็นอสุร เป็นนาค เป็น
คนธรรพ์ พระผู้มีพระภาคตรัสเนื้อความนี้ไว้

พระโอรานกเถระทั้งหลายจึงกล่าว

คากาประพันธ์นี้ในพระลักษณะนั้นว่า

[๑๖๑] พระมหาบุรุษ เป็นหัวหน้าในธรรมทั้งหลายที่เป็นสุจริต ยินดี
ยิ่งแล้วในธรรมจริยา เป็นที่คล้อยตามของพหุชน เสวยผลแห่ง
บุญในสวรรค์ทั้งหลาย ครั้นเสวยผลแห่งสุจริตแล้ว มาในโลก
นี้ ได้ถึงความเป็นผู้มีพระเศียรดุจดั่งว่าประดับด้วยอุณหีส พวก
ผู้รู้ที่ทรงจำลักษณะเป็นนิมิตอันปรากฏอยู่ทำนายนว่า พระราช
กุมารนี้ จักเป็นหัวหน้าแห่งพหุชน หมู่ชนที่ช่วยเหลือของพระ
องค์ในหมู่มนุษย์ในโลกนี้ จักมีมาก แม้ในเบื้องต้น [คราวที่
พระองค์ทรงพระเยาว์] ครั้งนั้น พวกพราหมณ์ก็พยากรณ์แก่
พระองค์ว่า พระราชกุมารนี้ ถ้าเป็นกษัตริย์จะเป็นใหญ่ใน
แผ่นดิน จะได้ความช่วยเหลือในชนมากโดยแท้ ถ้าพระองค์
จะทรงผนวช จะปราชญ์เปรื่อง มีความชำนาญวิเศษในธรรม
ทั้งหลาย และชนเป็นอันมาก จะเป็นผู้นิยมยิ่งในคุณคือความ
สั่งสอนของพระองค์ และจะคล้อยตาม ฯ

[๑๖๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ภพก่อน
กำเนิดก่อน ละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ พูดแต่คำจริง
ดำรงคำสัตย์

มีถ้อยคำเป็นหลักฐาน ควรเชื่อได้ ไม่พูดลวงโลก

ตถาคตยอมเข้าถึงสุคติโลก

สวรรณ เปื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เพราะกรรมนั้น อันตนทำ สังสม
พอก

พูน ไพบูลย์ ฯลฯ ครั้นจุติจากสวรรณนั้นแล้ว มาสู่ความเป็นอย่างนี้ ย่อมได้
เฉพาะซึ่งมหาปฐักษณะ ๒ ประการเหล่านี้ คือ มีโลมชาติขุมละเส้นๆ ๑
และ

มีอุณาโลมในระหว่างคิ้วมีสีขาวอ่อนเหมือนปุยฝ้าย ๑
พระมหาบุรุษสมบูรณ์ด้วย

ลักษณะ ๒ ประการนั้น ถ้าอยู่ครองเรือนจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ฯลฯ
เมื่อ

เป็นพระราชาจะได้อะไร เมื่อเป็นพระราชาจะได้รับผลข้อนี้ คือ
เป็นที่ประพฤติ

ตามของมหาชนที่เป็นพราหมณ์ เป็นคฤหบดี เป็นชาวนิคม
เป็นชาวชนบท เป็น

โหราจารย์ เป็นมหาอำมาตย์ เป็นกองทหาร เป็นนายประตุ เป็นอำมาตย์
เป็น

บริษัท เป็นเจ้า เป็นเศรษฐี เป็นราชกุมาร

ถ้าพระมหาบุรุษนั้นออกจากเรือน

ผนวชเป็นบรรพชิต จะได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

มีหลังคาคือกิเลสอัน

เปิดแล้วในโลก เมื่อเป็นพระพุทธเจ้าจะได้อะไร

เมื่อเป็นพระพุทธเจ้าจะได้รับ

ผลข้อนี้ คือ เป็นที่ประพฤติตามของมหาชนที่เป็นภิกษุ เป็นภิกษุณี
เป็นอุบาสก

เป็นอุบาสิกา เป็นเทวดา เป็นมนุษย์ เป็นอสูร เป็นนาค เป็นคนธรรพ์ พระ
ผู้มีพระภาคตรัสเนื้อความนี้ไว้

พระโบราณกเถระทั้งหลายจึงกล่าวคาถาประพันธ์นี้

ในพระลักษณะเหล่านั้นว่า

[๑๖๓] ในชาติก่อนๆ พระมหาบุรุษมีปณิญาเป็นสัจจะ มีพระวาจาไม่
เป็นสอง เว้นคำเหลวไหล ไม่พูดให้เคลื่อนคลาดต่อใครๆ
ตรัสโดยคำจริง คำแท้ คำคงที่ มีพระอุณาโลมสีขาวสะอาด

อ่อนดัดงอฝ่าย เกิดดีในระหว่างพระโขนงและในชุมพระโลมา
ทั่วไป ไม่มีโลมชาติเกิดเป็นสองเส้น มีพระสรีระอันโลมชาติ
เส้นหนึ่งๆ ขึ้นสะพรั่ง พวกผู้รู้ลักษณะ จลادتในลักษณะเป็น
นิมิตที่ปรากฏ เป็นจำนวนมากมาประชุมกัน แล้วทำนาย
พระมหาบุรุษว่า พระอุณาโลมตั้งอยู่ดี โดยนิมิตบ่งว่าพหุชน
ย่อมประพฤติตาม พระมหาบุรุษแม้ดำรงอยู่ในคิหิวิสัย มหาชน
ก็ประพฤติตาม เพราะกรรมที่ทรงทำดีมากในชาติก่อน หมู่ชน
ย่อมประพฤติตามพระมหาบุรุษผู้ตัดกังวลทรงผนวชเป็นพระพุทธร
เจ้าผู้ประเสริฐ ฯ

[๑๖๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ภพก่อน
กำเนิดก่อน ละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด
ฟังจากข้างนี้แล้วไม่ไปบอก
ข้างโน้น เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้างกัน
หรือฟังจากข้างโน้นแล้วไม่มาบอกข้างนี้
เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้างกัน สมานคนที่แตกร้างกันแล้วบ้าง
สงเสริมคนที่พร้อม
เพรียงกันแล้วบ้าง ชอบคนผู้พร้อมเพรียงกัน ยินดีในคนผู้พร้อมเพรียงกัน
เกลียดเกลียดในคนผู้พร้อมเพรียงกัน กล่าวแต่คำที่ทำให้คนพร้อมเพรียงกัน
ตถาคต
ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
เพราะกรรมนั้นอัน
ตนทำ สัมสม พอกพูน ไพบูลย์ ฯลฯ ครั้นจุติจากสวรรค์นั้นแล้ว มาสู่ความ
เป็นอย่างนี้ ย่อมได้เฉพาะซึ่งมหาปุริสลักษณะ ๒ ประการเหล่านี้ คือ
มีพระหนต์
๔๐ ซี ๑ มีพระหนต์ไม่ห่าง ๑ พระมหาบุรุษสมบูรณ์ด้วยลักษณะ ๒
ประการนั้น
ถ้าอยู่ครองเรือนจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ฯลฯ
เมื่อเป็นพระราชาจะได้อะไร
เมื่อเป็นพระราชาจะได้รับผลข้อนี้ คือ มีบริษัทไม่แตกกัน
บริษัทของพระองค์

ที่ไม่แตกต่างกัน เป็นพราหมณ์ เป็นคฤหบดี เป็นชาวนิคม เป็นชาวชนบท
เป็นโหราจารย์ เป็นมหาอำมาตย์ เป็นกองทหาร เป็นนายประตู
เป็นอำมาตย์

เป็นบริษัท เป็นเจ้า เป็นเศรษฐี เป็นราชกุมาร ถ้าออกจากเรือนผนวช เป็น
บรรพชิต จะได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า มีหลังคาคือกิเลสอันเปิด
แล้วในโลก เมื่อเป็นพระพุทธเจ้าจะได้อะไร

เมื่อเป็นพระพุทธเจ้าจะได้รับผลข้อ

นี้ คือ มีบริษัทไม่แตก บริษัทของพระองค์ที่ไม่แตกต่างกัน เป็นภิกษุ
เป็นภิกษุณี

เป็นอุบาสก เป็นอุบาสิกา เป็นเทวดา เป็นมนุษย์ เป็นอสูร เป็นนาค เป็น
คนธรรพ์ พระผู้มีพระภาคตรัสเนื้อความนี้ไว้

พระโอรานกเถระทั้งหลายจึงกล่าว

คาถาประพันธ์นี้ในพระลักษณะเหล่านั้นว่า

[๑๖๕] พระมหาบุรุษ ไม่ได้กล่าวแล้วซึ่งวาจาอันส่อเสียด อันทำความ
แตกแ่พวกที่ดีกัน อันทำความวิวาทเป็นเหตุให้ความแตกกัน
มากไป อันทำกิจอันไม่ควรเป็นเหตุให้ความทะเลาะกันมากไป
อันยังความแตกกันให้เกิดแ่พวกที่ดีกัน ได้กล่าวแล้วซึ่งวาจาดี
อันทำความไม่วิวาทกันให้เจริญไป อันยังความติดต่อกันให้เกิด
แ่พวกที่ดีกัน บรรเทาความทะเลาะของชน มีความสามัคคี
กับหมู่ชน ยินดีเบิกบานอยู่กับประชุมชนทั้งหลาย ย่อมเสวย
วิบากอันเป็นผลเบิกบานอยู่ในสุคติทั้งหลาย มาในโลกนี้ ย่อม
มีพระหนต์ไม่ห่างเรียดดี และมีพระหนต์ ๔๐ ซี่เกิดอยู่ใน
พระโอษฐ์ตั้งอยู่เป็นอย่างดี ถ้าพระองค์เป็นกษัตริย์เป็นใหญ่ใน
แผ่นดิน จะมีบริษัทไม่แตกต่างกัน หากพระองค์เป็นสมณะ จะ
ปราศจากกิเลส ปราศจากมลทิน บริษัทของพระองค์จะดำเนิน
ตาม ไม่มีความหวั่นไหว ฯ

[๑๖๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ภพก่อน
กำเนิด

ก่อน ละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษ เพราะหุ
ชวน

ให้รัก จับใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่พอใจ

ตถาคตยอมเข้าถึง

สุคติโลกสวรรค์ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เพราะกรรมนั้นอันตนทำ
สั่งสม

พอกพูน ไพบูลย์ ฯลฯ ครั้นจุติจากสวรรค์นั้นแล้ว มาสู่ความเป็นอย่างนี้
ยอมได้

เฉพาะซึ่งมหาปุริสลักษณะ ๒ ประการเหล่านี้ คือ มีพระชีวหาใหญ่ ๑
มีพระ

สุรเสียงดั่งว่าเสียงพรหม เมื่อตรัสมีกระแสเหมือนเสียงนกการเวก ๑
พระมหา

บุรุษสมบุรณด้วยลักษณะ ๒ ประการนั้น
ถ้าอยู่ครองเรือนจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ

ฯลฯ เมื่อเป็นพระราชาจะได้อะไร เมื่อเป็นพระราชาจะได้รับผลข้อนี้ คือ
มีพระ

วจาอันพหุชนพึงเชื่อถือ พหุชนที่เชื่อถือคำของพระองค์ เป็นพราหมณ์
เป็นคฤหบดี

เป็นชาวนิคม เป็นชาวชนบท เป็นโหราจารย์ เป็นมหาอำมาตย์
เป็นกองทหาร

เป็นนายประตู เป็นอำมาตย์ เป็นเจ้า เป็นเศรษฐี เป็นราชกุมาร
ถ้าพระมหาบุรุษ

นั้นออกจากเรือนผนวชเป็นบรรพชิต
จะได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า มี

หลังคาคือกิเลสอันเปิดแล้วในโลก เมื่อเป็นพระพุทธเจ้าจะได้อะไร เมื่อเป็น
พระพุทธเจ้าจะได้รับผลข้อนี้ คือ มีพระวจาอันพหุชนเชื่อถือ
พหุชนที่เชื่อถือพระ

วจาของพระองค์ เป็นภิกษุ เป็นภิกษุณี เป็นอุบาสก เป็นอุบาสิกา
เป็นเทวดา

เป็นมนุษย์ เป็นอสูร เป็นนาค เป็นคนธรรพ์
พระผู้มีพระภาคตรัสเนื้อความนี้ไว้

พระโอรานกเถระทั้งหลายจึงกล่าวคาถาประพันธ์นี้ในพระลักษณะเหล่านั้นว่า

[๑๖๗] พระมหาบุรุษ ไม่ได้กล่าวแล้วซึ่งวาจาหยาบอันทำความต่ำ
ความ

บาดหมาง ความลำบากใจ ทำความเจ็บใจ เป็นเครื่องยำเหยียบ
แก้พหูชน เป็นคำชั่วร้าย ได้กล่าวแล้วซึ่งวาจาอ่อนหวาน
ไพเราะ อันมีประโยชน์ดี กล่าววาจาเป็นที่รักแห่งใจ อันไปสู่
หทัย อันสะดวกแก่โสต เสวยผลแห่งวาจาที่ประพฤติดีและ
เสวยผลบุญในสวรรค์ทั้งหลาย ครั้นเสวยผลแห่งกรรมที่ประพฤติ
ดีแล้ว มาในโลกนี้ ได้ถึงแล้วซึ่งความเป็นผู้มีเสียงดังกว้างเสียง
แห่งพรหม และมีพระชีวหาไพบุลย์กว้างมีคำที่ตรัสอันพหูชน
เชื่อถือ ผลนี้ย่อมสำเร็จแก่พระองค์ แม้เป็นคฤหัสถ์ตรัสอยู่
ฉันใด ถ้าพระองค์ทรงผนวช เมื่อตรัสคำที่ตรัสดีมากแก้พหูชน
คำนั้นพหูชนก็เชื่อถือ ฉันนั้นโดยแท้ ฯ

[๑๖๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ภพก่อน
กำเนิด

ก่อน ละคำเพื่อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพื่อเจ้อ พุดถูกกาล พุดแต่คำที่เป็นจริง
พุด

อิงอรรถ พุดอิงธรรม พุดอิงวินัย พุดแต่คำมีหลักฐาน มีที่อ้าง มีที่กำหนด
ประกอบ

ประโยชน์โดยกาลอันควร ตถาคตย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์
เบื้องหน้าแต่ตาย

เพราะกายแตก เพราะกรรมนั้น อันตนทำ สังสม พอกพูน ไพบุลย์ ฯลล
ครั้นจุติจาก

สวรรค์นั้นแล้ว มาสู่ความเป็นอย่างนี้ ย่อมได้เฉพาะซึ่งมหาปุริสลักษณะนี้
คือ มี

พระหนุดังว่าคางราชสีห์ พระมหาบุรุษสมบูรณ์ด้วยลักษณะนั้น
ถ้าอยู่ครองเรือนจะ

ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ฯลฯ เมื่อเป็นพระราชาจะได้อะไร

เมื่อเป็นพระราชาได้รับ

ผลข้อนี้ คือ ไม่มีใครๆ ที่เป็นมนุษย์เป็นข้าศึกศัตรูกำจัดได้

ถ้าออกจากเรือนผนวช

เป็นบรรพชิต

จะได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้ามีหลังคาคือกิเลสอันเปิดแล้ว

ในโลก เมื่อเป็นพระพุทธานุเจ้าจะได้อะไร

เมื่อเป็นพระพุทธานุเจ้าจะได้รับผลข้อนี้

คือไม่มีข้าศึกศัตรูภายในภายนอก คือ ราคะ โทสะ โมหะ หรือสมณะ

พราหมณ์

เทวดา มาร พรหม ใครๆ ในโลกกำจัดได้ พระผู้มีพระภาคตรัสคำนี้ไว้

พระโอรสภิกษุทั้งหลายจึงกล่าวคาถาประพันธ์นี้ในพระลักษณะนั้นว่า

[๑๖๙] พระมหาบุรุษ ไม่กล่าวคำเพื่อเจ้า

ไม่กล่าวคำปราศจากหลักฐาน

มีคลองพระวาจาไม่เหลวไหล ทรงบรรเทาเสียซึ่งคำที่ไม่เป็น

ประโยชน์ ตรัสแต่คำที่เป็นประโยชน์และคำที่เป็นสุขแก่พหุชน

ครั้นทำกรรมนั้นแล้วจติแล้วจากมนุษยโลก เข้าถึงแล้วซึ่งเทวโลก

เสวยวิบากอันเป็นผลแห่งกรรมที่ทำได้แล้ว จติแล้วเวียนมาใน

โลกนี้ ได้แล้วซึ่งความเป็นผู้มีพระหนุดังว่าคางราชสีห์ที่

ประเสริฐกว่าสัตว์สี่เท้า เป็นพระราชาที่เป็นใหญ่กว่ามนุษย์

แสนยากที่ใครจะกำจัดพระองค์ได้ พระองค์เป็นผู้ใหญ่ยิ่งของ

มวลมนุษย์ มีอานุภาพมากเป็นผู้เสมอด้วยเทวดาผู้ประเสริฐ

ในชั้นไตรทิพย์และเป็นเหมือนพระอินทร์ผู้ประเสริฐกว่าเทวดา

เป็นผู้มั่นคง อันคนธรรพ์ อสุร ท้าวสักกะและยักษ์ผู้กล้าไม่

กำจัดได้โดยง่ายเลย พระมหาบุรุษเช่นนั้น ย่อมเป็นใหญ่ทุก

ทิศในโลกนี้โดยแท้ ฯ

[๑๗๐] ดูกฤกษุทั้งหลาย ตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ภพก่อน

กำเนิด

ก่อน ละมิจฉาอาชีวะแล้ว สำเร็จความเป็นอยู่ด้วยสัมมาอาชีวะ

เว้นขาดจากการ

โองด้วยตาชั่ง การโองด้วยของปลอมและการโองด้วยเครื่องตวงวัด
และการโอง

ด้วยการรับสินบน การหลอกลวงและตลบตะแลง เว้นขาดจากการตัด
การฆ่า

การจองจำ การตีชิง การปล้นและกรรโชก

ตถาคตยอมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์

เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เพราะกรรมนั้นอันตนทำ สังสม พอกพูน
ไพบูลย์ ฯลฯ ครั้นจุติจากสวรรค์นั้นแล้วมาสู่ความเป็นอย่างนี้
ยอมได้เฉพาะซึ่ง

มหาปุริสลักษณะ ๒ เหล่านี้ คือ มีพระหนต์เสมอกัน ๑

และมีพระหาฐะสีขาว

งาม ๑ พระมหาบุรุษนั้นสมบูรณ์ด้วยลักษณะทั้ง ๒ นั้น
ถ้าอยู่ครองเรือนจะได้

เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ฯลฯ เมื่อเป็นพระราชาจะได้อะไร

เมื่อเป็นพระราชาจะได้

รับผลข้อนี้ คือ มีบริวารสะอาด

บริวารของพระองค์ที่สะอาดนั้นเป็นพราหมณ์

และคฤหบดี เป็นชาวนิคม และชาวชนบท เป็นโหราจารย์และมหาอำมาตย์
เป็นกองทหาร เป็นนายประตู เป็นอำมาตย์ เป็นบริษัท เป็นเจ้า เป็นเศรษฐี
เป็นราชกุมาร ก็ถ้าพระมหาบุรุษนั้นออกจากเรือนผนวชเป็นบรรพชิต
จะได้เป็น

พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า มีหลังคาคือกิเลสอันเปิดแล้วในโลก เมื่อเป็น
พระพุทธเจ้าจะได้อะไร เมื่อเป็นพระพุทธเจ้าจะได้รับผลข้อนี้ คือ
มีบริวารสะอาด

บริวารของพระองค์ที่สะอาดนั้น เป็นภิกษุ เป็นภิกษุณี เป็นอุบาสก เป็น
อุบาสิกา เป็นเทวดา เป็นมนุษย์ เป็นอสูร เป็นนาค เป็นคนธรรพ์ พระผู้มี
พระภาคตรัสเนื้อความนี้ไว้

พระโอรานกเถระทั้งหลายจึงกล่าวคาถาประพันธ์นี้

ในพระลักษณะเหล่านั้นว่า

[๑๗๑] พระมหาบุรุษนั้น ละมิจฉาอาชีวะเสีย ยังความประพฤติให้เกิด

แล้วด้วยสัมมาอาชีวะอันสะอาด อันเป็นไปโดยธรรม ละครม
อันไม่เป็นประโยชน์ ประพฤติแต่กรรมที่เป็นประโยชน์และ
เป็นสุขแก่พหุชน ทำกรรมมีผลดีที่หมู่สัตว์ผู้มีปัญญาอัน
ละเอียด ผู้ฉลาดสรรเสริญแล้ว เสวยสุขอยู่ในสวรรค์เป็นผู้
พร่างพร้อมด้วยสมบัติ เป็นที่ยินดีเพลิดเพลินอภิมย้อยู่ เสมอ
ด้วยท้าวสักกะผู้ประเสริฐในชั้นไตรทิพย์ จุตจากสวรรค์แล้ว
ได้ภพเป็นที่อยู่แห่งมนุษย์ ยังชั่วได้เฉพาะซึ่งพระหนต์ที่เกิดใน
พระโอษฐ์สำหรับตรัสเรียบเสมอ และพระหาฐะสีขาวดีหมดจด
สะอาด เพราะวิบากอันเป็นผลแห่งกรรมที่ทำดี พวกมนุษย์ผู้
ทำนาลักษณะที่มีปัญญาอันละเอียดที่มหาชนยกย่องเป็นจำนวนมาก
มากมาประชุมกันแล้ว พยากรณ์ว่า พระราชกุมารนี้จะมีหมู่ชนที่
สะอาดเป็นบริวาร มีพระหนต์ที่เกิดสองหนเสมอ และมีพระ
หาฐะสีขาวสะอาดงาม ชนเป็นอันมากที่สะอาดเป็นบริวารของ
พระมหาบุรุษผู้เป็นพระราชapakครองแผ่นดินใหญ่นี้ ไม่กตซี
เบียดเบียนชาวชนบท ชนทั้งหลายต่างประพฤติกิจเป็นประโยชน์
และเป็นสุขแก่ชนมาก ถ้าพระองค์ทรงผนวชจะเป็นสมณะ
ปราศจากบาปธรรม มีกิเลสเป็นดังธูลีระงับไป มีหลังคาคือ
กิเลสอันเปิดแล้ว ปราศจากความกระวนกระวาย และความ
ลำบาก จะทรงเห็นโลกนี้และโลกอื่น และบรมธรรม
โดยแท้ คฤหัสถ์เป็นจำนวนมาก และพวกบรรพชิตที่ยังไม่
สะอาด จะทำตามพระโอวาทของพระองค์ ผู้กำจัดบาปธรรมที่
บั่นทอนดีเตียนเสียแล้ว พระองค์จะเป็นผู้อันบริวารที่สะอาด
ผู้กำจัดกิเลสเป็นมลทินเป็นดังว่าตออันให้โทษ ห้อมล้อมแล้ว ฯ

พระมีพระภาคตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว ภิกษุทั้งหลายนั้นชื่นชมยินดี
พระภาสิตของพระผู้มีพระภาค ดังนี้แล ฯ

จบ ลักขณสูตร ที่ ๗

๘. สิงคาลกสูตร (๑๓)

[๑๗๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน อันเป็นที่

พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ สมัยนั้น

สิงคาลกคฤหบดีบุตร

ลุกขึ้นแต่เช้า ออกจากกรุงราชคฤห์ มีผ้าซุ่ม มีผมเปียก ประคองอัญชลี

นอบ

น้อมทิสทั้งหลาย คือ ทิสเบื้องหน้า ทิสเบื้องขวา ทิสเบื้องหลัง ทิสเบื้องซ้าย
ทิสเบื้องล่าง ทิสเบื้องบน ฯ

[๑๗๓] ครั้งนั้น เวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสกแล้ว
ทรงถือบาตรและจีวรเสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังกรุงราชคฤห์
ได้ทอดพระเนตรเห็น

สิงคาลกคฤหบดีบุตร ซึ่งลุกขึ้นแต่เช้า ออกจากกรุงราชคฤห์ มีผ้าซุ่ม
มีผมเปียก

ประคองอัญชลี นอบน้อมทิสทั้งหลาย คือ ทิสเบื้องหน้า ทิสเบื้องขวา ทิส
เบื้องหลัง ทิสเบื้องซ้าย ทิสเบื้องล่าง ทิสเบื้องบนอยู่ แล้วได้ตรัสถามว่า
ดูกรคฤหบดีบุตร ท่านลุกขึ้นแต่เช้า ออกจากกรุงราชคฤห์ มีผ้าซุ่ม
มีผมเปียก

ประคองอัญชลี นอบน้อมทิสทั้งหลาย คือ ทิสเบื้องหน้า ทิสเบื้องขวา
ทิสเบื้อง

หลัง ทิสเบื้องซ้าย ทิสเบื้องล่าง ทิสเบื้องบนอยู่ เพราะเหตุอะไรหนอ ฯ

สิงคาลกคฤหบดีบุตรทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คุณพ่อของข้าพระ-
*พุทธเจ้าเมื่อใกล้จะตายได้สั่งไว้ว่า ดูกูรพ่
เจ้าพึงนอบน้อมทิสทั้งหลาย

ข้าพระพุทธเจ้าสักการะ เคารพ นับถือ บูชาคำของคุณพ่อ

จึงลุกขึ้นแต่เช้า

ออกจากกรุงราชคฤห์ มีผ้าซุ่ม มีผมเปียก ประคองอัญชลี นอบน้อมทิส
ทั้งหลาย คือ ทิสเบื้องหน้า ทิสเบื้องขวา ทิสเบื้องหลัง ทิสเบื้องซ้าย ทิส
เบื้องล่าง ทิสเบื้องบนอยู่ ฯ

ภ. ดูกรคฤหบดีบุตร ในวินัยของพระอริยเจ้า เขาไม่นอบน้อมทิส ๖ กัน
อย่างนี้ ฯ

สิ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในวินัยของพระอริยเจ้านานนอบน้อมทิส ๖

กันอย่างไร ขอประทานโอกาส

ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์

ตามที่ในวินัยของพระอริยเจ้าน่านอบน้อมทิส ๖ กันนั้นเกิด ฯ

[๑๗๔] ดูกรคฤหบดีบุตร ถ้าอย่างนั้น ท่านจงฟัง จงตั้งใจให้ดี เรา
จักกล่าว ฯ

สังคาลกคฤหบดีบุตร หูลรับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มี
พระภาคได้ตรัสว่า ดูกรคฤหบดีบุตร อริยสาวกละกรรมกิเลสทั้ง ๔ ได้แล้ว
ไม่

ทำบาปกรรมโดยฐานะ ๔ และไม่เสพทางเสื่อมแห่งโภคะ ๖

อริยสาวกนั้นเป็นผู้

ปราศจากกรรมอันลามก ๑๔ อย่างนี้แล้ว ย่อมเป็นผู้ปกปิดทิส ๖

ย่อมปฏิบัติเพื่อ

ขำระโลกทั้งสอง และเป็นอันอริยสาวกนั้นปรารภแล้ว

ทั้งโลกนี้และโลกหน้า

เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก อริยสาวกนั้นย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์
ฯ

กรรมกิเลส ๔ เป็นไฉน ที่อริยสาวกจะได้แล้ว ดูกรคฤหบดีบุตร กรรม
กิเลส คือ ปาณาติบาต ๑ อทินนาทาน ๑ กาเมสุมิฉฉาจาร ๑ มุสาวาท ๑
กรรม

กิเลส ๔ เหล่านี้ ที่อริยสาวกนั้นจะได้แล้ว ฯ

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้แล้ว
จึงได้ตรัส

คาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

[๑๗๕] ปาณาติบาต อทินนาทาน มุสาวาท และการคบหาภรรยาผู้อื่น
เรากล่าวว่าเป็นกรรมกิเลส บัณฑิตไม่สรรเสริญ ฯ

[๑๗๖] อริยสาวกไม่กระทำความบาปกรรมโดยฐานะ ๔ เป็นไฉน ปุถุชนถึง
ฉันทาคติ ย่อมทำความกรรมอันลามก ถึงโทสาคติ ย่อมทำความกรรมอันลามก
ถึงโมหา-

*คติ ย่อมทำความกรรมอันลามก ถึงภยาคติ ย่อมทำความกรรมอันลามก ฯ

ดูกรคฤหบดีบุตร ส่วนอริยสาวกย่อมไม่ถึงฉันทาคติ
ย่อมไม่ถึงโทสาคติ

ย่อมไม่ถึงโมหาคติ ย่อมไม่ถึงภยาคติ
ท่านย่อมไม่ทำกรรมอันลามกโดยฐานะ ๔

เหล่านี้ พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยาภรณ์ภาษิตนี้แล้ว
จึงได้ตรัส

คาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

[๑๗๗] ผู้ใดประพฤติกเล่ฉธรรม เพราะความรัก ความชัง ความกลัว
ความหลง ยศของผู้นั้นย่อมเสื่อม ดังดวงจันทร์ในข้างแรม
ผู้ใดไม่ประพฤติกเล่ฉธรรมเพราะความรัก ความชัง ความกลัว
ความหลง ยศย่อมเจริญแก่ผู้นั้น ดังดวงจันทร์ในข้างขึ้น ฯ

[๑๗๘] อริยสาวกย่อมไม่เสพทางเสื่อมแห่งโภคะ ๖ เป็นไฉน ดูกร
คฤหบดีบุตร การประกอบเนืองๆ

ซึ่งการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่ง

ความประมาท เป็นทางเสื่อมแห่งโภคะประการ ๑ การประกอบเนืองๆ
ซึ่งการ

เที่ยวไปในตรอกต่างๆ ในกลางคืน เป็นทางเสื่อมแห่งโภคะประการ ๑
การเที่ยว

ดุมหรสพเป็นทางเสื่อมแห่งโภคะประการ ๑ การประกอบเนืองๆ
ซึ่งการพนันอัน

เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เป็นทางเสื่อมแห่งโภคะประการ ๑ การประกอบ
เนืองๆ ซึ่งการคบคนชั่วเป็นมิตร เป็นทางเสื่อมแห่งโภคะประการ ๑
การประกอบ

เนืองๆ ซึ่งความเกียจคร้าน เป็นทางเสื่อมแห่งโภคะประการ ๑ ฯ

[๑๗๙] ดูกรคฤหบดีบุตร โทษในการประกอบเนืองๆ ซึ่งการดื่มน้ำเมา
คือ สุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๖ ประการนี้ คือ
ความเสื่อมทรัพย์

อันผู้ดื่มพึงเห็นเอง ๑ ก่อการทะเลาะวิวาท ๑ เป็นบ่อเกิดแห่งโรค ๑
เป็นเหตุ

เสียชื่อเสียง ๑ เป็นเหตุไม่รู้จักละอาย ๑ มีบพที่ ๖ คือ เป็นเหตุทอนกำลัง

ปัญญา ๑ ดูกรคฤหบดีบุตร โทษ ๖ ประการในการประกอบเนืองๆ
ซึ่งการต็มน้ำเมา

คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเหล่านี้แล ฯ

[๑๘๐] ดูกรคฤหบดีบุตร โทษในการประกอบเนืองๆ ซึ่งการเที่ยวไปใน
โทษ ๖ ประการในการเที่ยวดูมหรสพเหล่านี้แล ฯ

[๑๘๑] ดูกรคฤหบดีบุตร โทษในการประกอบเนืองๆ ซึ่งการคบคนชั่ว
เป็นมิตร ๖ ประการเหล่านี้ คือ นำให้เป็นนักเลงการพนัน ๑
นำให้เป็นนักเลงเจ้าชู้

๑ นำให้เป็นนักเลงเหล้า ๑ นำให้เป็นคนหลงผู้อื่นด้วยของปลอม ๑
นำให้เป็นคน

โกงเขาซึ่งหน้า ๑ นำให้เป็นคนหัวไม้ ๑ ดูกรคฤหบดีบุตร โทษ ๖
ประการในการ

ประกอบเนืองๆ ซึ่งการคบคนชั่วเป็นมิตรเหล่านี้แล ฯ

[๑๘๔] ดูกรคฤหบดีบุตร โทษในการประกอบเนืองๆ
ซึ่งความเกียจคร้าน

๖ ประการเหล่านี้ คือ มักให้อ้างว่าหนาวนัก แล้วไม่ทำการงาน ๑
มักให้อ้างว่าร้อน

นัก แล้วไม่ทำการงาน ๑ มักให้อ้างว่าเวลาเย็นแล้ว แล้วไม่ทำการงาน ๑
มักให้

อ้างว่ายังเข้าอยู่ แล้วไม่ทำการงาน ๑ มักให้อ้างว่าหิวนัก
แล้วไม่ทำการงาน ๑

มักให้อ้างว่าระหายนัก แล้วไม่ทำการงาน ๑

เมื่อเขามากไปด้วยการอ้างเลศ ผลิต

เพี้ยนการงานอยู่อย่างนี้ โภคะที่ยังไม่เกิดก็ไม่เกิดขึ้น
ที่เกิดขึ้นแล้วก็ถึงความสิ้น

ไป ดูกรคฤหบดีบุตร โทษ ๖ ประการในการประกอบเนืองๆ
ซึ่งความเกียจคร้าน

เหล่านี้แล ฯ

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้แล้ว
จึงได้ตรัส

คาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

[๑๘๕] เพื่อนในโรงสุราก็มี เพื่อนกล่าวแต่ปากว่าเพื่อนๆ ก็มี
ส่วนผู้ใดเป็นสหายในเมื่อความต้องการเกิดขึ้นแล้ว ผู้นั้นจัดว่า
เป็นเพื่อนแท้ เหตุ ๖ ประการ คือ การนอนสาย ๑ การเสพ
ภรรยาผู้อื่น ๑ ความประสงค์ผูกเวร ๑ ความเป็นผู้ทำแต่สิ่งหา
ประโยชน์มิได้ ๑ มิตรชั่ว ๑ ความเป็นผู้ตระหนี่เหนียวแน่นนัก
๑ เหล่านี้ ย่อมกำจัดบุรุษเสียจากประโยชน์สุขที่จะพึงได้พึงถึง
คนมีมิตรชั่ว มีเพื่อนชั่ว มีมรรยาทและการเที่ยวชั่ว ย่อม
เสื่อมจากโลกทั้งสอง คือ จากโลกนี้และจากโลกหน้า เหตุ ๖
ประการ คือ การพนันและหญิง ๑ สุรา ๑ ฝอณรำชบรื่อง ๑
นอนหลับในกลางวันบำเรอตนในสมัยมิใช่การ ๑ มิตรชั่ว ๑
ความตระหนี่เหนียวแน่นนัก ๑ เหล่านี้ ย่อมกำจัดบุรุษเสียจาก
ประโยชน์สุข ที่จะพึงได้พึงถึง ชนเหล่าใดเล่นการพนัน ดื่ม
สุรา เสพหญิงภรรยาที่รักเสมอด้วยชีวิตของผู้อื่น คบแต่คน
ต่ำช้า และไม่คบหาคนที่มีความเจริญ ย่อมเสื่อมเพียงดัง
ดวงจันทร์ในข้างแรม ผู้ใดดื่มสุรา ไม่มีทรัพย์ หากการงานทำ
เลี้ยงชีวิตมิได้ เป็นคนขี้เมา ปราศจากสิ่งเป็นประโยชน์ เขา
จักจมลงสู่หืนเหมือนก้อนหินจมน้ำ ฉะนั้น จักทำความอาภูล
แก่ตนทันที คนมักมีการนอนหลับในกลางวัน เกลียดชังการ
ลุกขึ้นในกลางคืน เป็นนักเลงขี้เมาเป็นนิจ ไม่อาจครอบครอง
เหย้าเรือนให้ดีได้ ประโยชน์ทั้งหลายย่อมล่วงเลยชายหนุ่มที่
ละทิ้งการงาน ด้วยอ้างเลศว่า หนาวนัก ร้อนนัก เวลานี้เย็น
เสียแล้ว ดังนี้เป็นต้น ส่วนผู้ใดไม่สำคัญความหนาวและความ
ร้อนยิ่งไปกว่าหญ้า ทำกิจของบุรุษอยู่ ผู้นั้นย่อมไม่เสื่อมจาก
ความสุขเลย ฯ

[๑๘๖] ดูกรคฤหบดีบุตร คน ๔ จำพวกเหล่านี้ คือ คนนำสิ่งของๆ
เพื่อนไปถวายเดียว [คนปอกลอก] ๑ คนดีแต่พูด ๑ คนหัวประจบ ๑
คนชักชวนใน

ทางฉิบหาย ๑ ท่านพึงทราบว่ามีไมใช่มิตร เป็นแต่คนเทียมมิตร ฯ

[๑๘๗] ดูกรคฤหบดีบุตร คนปอกลอก ท่านพึงทราบว่ามีไมใช่มิตร เป็น

แต่คนเทียมมิตรโดยสถาน ๔ คือ เป็นคนคิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว ๑
เสียให้น้อยคิด

เอาให้ได้มาก ๑ ไม่รับทำกิจของเพื่อนในคราวมีภัย ๑

คบเพื่อนเพราะเห็นแก่

ประโยชน์ของตัว ๑ ดูกรคฤหบดีบุตร คนปกกลอก

ท่านพึงทราบว่ามีไมใช่มิตร

เป็นแต่คนเทียมมิตร โดยสถาน ๔ เหล่านี้แล ฯ

[๑๘๘] ดูกรคฤหบดีบุตร คนดีแต่พูด ท่านพึงทราบว่ามีไมใช่มิตร เป็น
แต่คนเทียมมิตรโดยสถาน ๔ คือ เก็บเอาของล่วงแล้วมาปราศรัย ๑

อ้างเอาของที่ยัง

ไม่มาถึงมาปราศรัย ๑ สงเคราะห์ด้วยสิ่งหาประโยชน์มิได้ ๑

เมื่อกิจเกิดขึ้นแสดง

ความขัดข้อง [ออกปากฟังมิได้] ๑ ดูกรคฤหบดีบุตร คนดีแต่พูด

ท่านพึงทราบว่ามี

ไมใช่มิตร เป็นแต่คนเทียมมิตรโดยสถาน ๔ เหล่านี้แล ฯ

[๑๘๙] ดูกรคฤหบดีบุตร คนหัวประจบ ท่านพึงทราบว่ามีไมใช่มิตร เป็น
แต่คนเทียมมิตรโดยสถาน ๔ คือ ตามใจเพื่อนให้ทำความชั่ว

[จะทำชัวยก็คล้อย

ตาม] ๑ ตามใจเพื่อนให้ทำความดี [จะทำดีก็คล้อยตาม] ๑

ต่อหน้าสรรเสริญ ๑

ลับหลังนินทา ๑ ดูกรคฤหบดีบุตร คนหัวประจบ ท่านพึงทราบว่ามีไมใช่มิตร
เป็นแต่

คนเทียมมิตรโดยสถาน ๔ เหล่านี้แล ฯ

[๑๙๐] ดูกรคฤหบดีบุตร คนชักชวนในทางฉิบหาย

ท่านพึงทราบว่ามีไม่ใช่

มิตร เป็นแต่คนเทียมมิตรโดยสถาน ๔ คือ ชักชวนให้ดื่มน้ำเมา คือ
สุราและเมรัย

อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๑ ชักชวนให้เที่ยวตามตรอกต่างๆ

ในเวลากลางคืน

๑ ชักชวนให้เที่ยวดูการมหรสพ ๑

ชักชวนให้เล่นการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความ

ประมาท ๑ ดูกรคฤหบดีบุตร คนชักชวนในทางฉิบหาย

ท่านพึงทราบว่ามีไมใช่มิตร

เป็นแต่คนเทียมมิตรโดยสถาน ๔ เหล่านี้แล ฯ

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้แล้ว
จึงได้ตรัส

คาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

[๑๙๑] บัณฑิตรู้แจ้งมิตร ๔ จำพวกเหล่านี้ คือ มิตรปกโลก ๑

มิตรดีแต่พูด ๑ มิตรหัวประจบ ๑ มิตรชักชวนในทางฉิบหาย ๑

ว่ามีไมใช่มิตรแท้ ดังนี้แล้ว พึงเว้นเสียให้ห่างไกล เหมือนคน

เดินทางเว้นทางที่มีภัย ฉะนั้น ฯ

[๑๙๒] ดูกรคฤหบดีบุตร มิตร ๔ จำพวกเหล่านี้ คือ มิตรมีอุปการะ ๑

มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ ๑ มิตรแนะนำประโยชน์ ๑ มิตรมีความรักใคร่ ๑

ท่านพึงทราบว่า

เป็นมิตรมีใจดี [เป็นมิตรแท้] ฯ

[๑๙๓] ดูกรคฤหบดีบุตร มิตรมีอุปการะ ท่านพึงทราบว่าเป็นมิตรแท้

โดยสถาน ๔ คือ รักษาเพื่อนผู้ประมาทแล้ว ๑

รักษาทรัพย์สมบัติของเพื่อนผู้

ประมาทแล้ว ๑ เมื่อมีภัยเป็นที่พึ่งพำนักได้ ๑

เมื่อกิจที่จำต้องทำให้เกิดขึ้นเพิ่มทรัพย์ให้

สองเท่า [เมื่อมีธุระช่วยออกทรัพย์ให้เกินกว่าที่ออกปาก] ๑

ดูกรคฤหบดีบุตร มิตร

มีอุปการะ ท่านพึงทราบว่าเป็นมิตรแท้โดยสถาน ๔ เหล่านี้แล ฯ

[๑๙๔] ดูกรคฤหบดีบุตร มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์

ท่านพึงทราบว่าเป็นมิตร

แท้โดยสถาน ๔ คือ บอกความลับ [ของตน] แก่เพื่อน ๑

ปิดความลับของเพื่อน ๑

ไม่ละทิ้งในเหตุอันตราย ๑ แม้ชีวิตก็อาจสละเพื่อประโยชน์แก่เพื่อนได้ ๑

ดูกร

คฤหบดีบุตร มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ ทานพึงทราบว่าเป็นมิตรแท้โดยสถาน
๔

เหล่านี้แล ฯ

[๑๙๕] ดูกรคฤหบดีบุตร มิตรณะประโยชน์ ทานพึงทราบว่าเป็นมิตร
แท้โดยสถาน ๔ คือ ห้ามจากความชั่ว ๑ ให้ตั้งอยู่ในความดี ๑
ให้ได้ฟังสิ่งที่ยัง

ไม่เคยฟัง ๑ บอกทางสวรรค์ให้ ๑ ดูกรคฤหบดีบุตร มิตรณะประโยชน์
ทานพึง

ทราบว่าเป็นมิตรแท้ โดยสถาน ๔ เหล่านี้แล ฯ

[๑๙๖] ดูกรคฤหบดีบุตร มิตรมีความรักใคร่
ทานพึงทราบว่าเป็นมิตรแท้

โดยสถาน ๔ คือ ไม่ยินดีด้วยความเสื่อมของเพื่อน ๑
ยินดีด้วยความเจริญของ

เพื่อน ๑ ห้ามคนที่กล่าวโทษเพื่อน ๑ สรรเสริญคนที่สรรเสริญเพื่อน ๑
ดูกรคฤหบดี

บุตร มิตรมีความรักใคร่ ทานพึงทราบว่าเป็นมิตรแท้โดยสถาน ๔
เหล่านี้แล ฯ

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ครันตรัสไวยากรณภาษิตนี้แล้ว
จึงได้ตรัส

คาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

[๑๙๗] บัณฑิตรู้แจ้งมิตร ๔ จำพวกเหล่านี้ คือ มิตรมีอุปการะ ๑
มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ ๑ มิตรณะประโยชน์ ๑ มิตรมีความรัก
ใคร่ ๑ ว่าเป็นมิตรแท้ ฉะนี้แล้ว พึงเข้าไปนั่งใกล้โดยเคารพ
เหมือนมารดากับบุตร ฉะนั้น บัณฑิตผู้สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อม
รุ่งเรืองส่องสว่างเพียงดังไฟ เมื่อบุคคลล้อมโศกสมบัติอยู่
เหมือนแมลงผึ้งผนวกรัง โศกสมบัตีย่อมถึงความสังสมดุจ
จอมปลวกอันตัวปลวกก่อขึ้น ฉะนั้น คฤหัสถ์ในตระกูลผู้
สามารถ ครันสะสมโศกสมบัตินี้ได้อย่างนี้แล้ว พึงแบ่งโศก
สมบัติออกเป็นสี่ส่วน เขาย่อมสมานมิตรไว้ได้ พึงใช้สอย
โศกสมบัติด้วยส่วนหนึ่ง พึงประกอบกิจการงานด้วยสองส่วน

พึงเก็บส่วนที่สืไว้ด้วย หมายถึงจักมีไว้ในยามอันตราย ดังนี้ ฯ

[๑๙๘] ดุกรคฤหบดีบุตร กौरยสาวกเป็นผู้ปกปิดทิศทั้ง ๖ อย่างไร
ท่าน

พึงทราบทิศ ๖ เหล่านี้ คือ พึงทราบมารดาบิดาว่าเป็นทิศเบื้องหน้า
อาจารย์เป็น

ทิศเบื้องขวา บุตรและภรรยาเป็นทิศเบื้องหลัง
มิตรและอำมาตย์เป็นทิศเบื้องซ้าย

ทาสและกรรมกรเป็นทิศเบื้องต่ำ สมณพราหมณ์เป็นทิศเบื้องบน ฯ

[๑๙๙] ดุกรคฤหบดีบุตร มารดาบิดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้า
อเนบุตรพึงบำรุง

ด้วยสถาน ๕ คือ ด้วยตั้งใจไว้ว่าท่านเลี้ยงเรามา เราจักเลี้ยงท่านตอบ ๑
จักรับทำ

กิจของท่าน ๑ จักดำรงวงศ์สกุล ๑

จักปฏิบัติตนให้เป็นผู้สมควรรับทรัพย์มรดก ๑

ก็หรือเมื่อท่านละไปแล้ว ทำกาลกิริยาแล้ว จักตามเพิ่มให้ซึ่งทักษิณา ๑ ฯ

ดุกรคฤหบดีบุตร

มารดาบิดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้าอเนบุตรบำรุงด้วยสถาน ๕

เหล่านี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์บุตรด้วยสถาน ๕ คือ ห้ามจากความชั่ว ๑
ให้ตั้งอยู่

ในความดี ๑ ให้ศึกษาศิลปวิทยา ๑ หากภรรยาที่สมควรให้ ๑ มอบทรัพย์ให้
ในสมัย ๑ ฯ

ดุกรคฤหบดีบุตร

มารดาบิดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้าอเนบุตรบำรุงด้วยสถาน ๕

เหล่านี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์บุตรด้วยสถาน ๕ เหล่านี้ ทิศเบื้องหน้านั้น
ชื่อว่า

อเนบุตรปกปิดให้เกษมสำราญ ให้ไม่มีภัยด้วยประการฉะนี้ ฯ

[๒๐๐] ดุกรคฤหบดีบุตร

อาจารย์ผู้เป็นทิศเบื้องขวาอันศิษย์พึงบำรุงด้วย

สถาน ๕ คือ ด้วยลุกขึ้นยืนรับ ๑ ด้วยเข้าไปยืนคอยรับใช้ ๑
ด้วยการเชื่อฟัง ๑

ด้วยการปรนนิบัติ ๑ ด้วยการเรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ ๑ ฯ

ดูกรคฤหบดีบุตร อาจารย์ผู้เป็นทิศเบื้องขวา อันศิษย์บำรุงด้วยสถาน
๕

เหล่านี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ด้วยสถาน ๕ คือ แนะนำดี ๑ ให้เรียนดี ๑
บอก

ศิษย์ด้วยดีในศิลปวิทยาทั้งหมด ๑ ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูง ๑
ทำความป้องกัน

ในทิศทั้งหลาย ๑ ฯ

ดูกรคฤหบดีบุตร อาจารย์ผู้เป็นทิศเบื้องขวาอันศิษย์บำรุงด้วยสถาน ๕
เหล่านี้

นี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ด้วยสถาน ๕ เหล่านี้ ทิศเบื้องขวานั้น
ชื่อว่าอันศิษย์

ปกปิดให้เกษมสำราญ ให้ไม่มีภัยด้วยประการฉะนี้ ฯ

[๒๐๑] ดูกรคฤหบดีบุตร ภรรยาผู้เป็นทิศเบื้องหลังอันสามีพึงบำรุงด้วย
สถาน ๕ คือ ด้วยยกย่องว่าเป็นภรรยา ๑ ด้วยไม่ดูหมิ่น ๑
ด้วยไม่ประพฤตินอกใจ

๑ ด้วยมอบความเป็นใหญ่ให้ ๑ ด้วยให้เครื่องแต่งตัว ๑ ฯ

ดูกรคฤหบดีบุตร ภรรยาผู้เป็นทิศเบื้องหลังอันสามีบำรุงด้วยสถาน ๕
เหล่านี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์สามีด้วยสถาน ๕ คือ จัดการงานดี ๑
สงเคราะห์คน

ข้างเคียงของผัวดี ๑ ไม่ประพฤตินอกใจผัว ๑ รักษาทรัพย์ที่ผัวหามาได้ ๑
ขยัน

ไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง ๑ ฯ

ดูกรคฤหบดีบุตร ภรรยาผู้เป็นทิศเบื้องหลังอันสามีบำรุงด้วยสถาน ๕
เหล่านี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์สามีด้วยสถาน ๕ เหล่านี้ ทิศเบื้องหลังนั้น
ชื่อว่า

อันสามีปกปิดให้เกษมสำราญ ให้ไม่มีภัยด้วยประการฉะนี้ ฯ

[๒๐๒] ดูกรคฤหบดีบุตร

มิตรผู้เป็นทิศเบื้องซ้ายอันกุลบุตรพึงบำรุงด้วย

สถาน ๕ คือ ด้วยการให้ปัน ๑ ด้วยเจรจาถ้อยคำเป็นที่รัก ๑ ด้วยประพฤติ

ประโยชน์ ๑ ด้วยความเป็นผู้มีตนเสมอ ๑
ด้วยไม่แก่งกล่าวให้คลาดจากความ

จริง ๑ ฯ

ดูกรคฤหบดีบุตร มิตรผู้เป็นทิศเบื้องซ้ายอันกุลบุตรบำรุงด้วยสถาน ๕
เหล่านี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยสถาน ๕ คือ
รักษามิตรผู้ประมาทแล้ว ๑

รักษาทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว ๑ เมื่อมิตรมีภัยเอาเป็นที่พึ่งพำนักได้
๑ ไม่ละทิ้ง

ในยามวิบัติ ๑ นับถือตลอดถึงวงศ์ของมิตร ๑ ฯ

ดูกรคฤหบดีบุตร มิตรผู้เป็นทิศเบื้องซ้ายอันกุลบุตรบำรุงด้วยสถาน ๕
เหล่านี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยสถาน ๕ เหล่านี้ ทิศเบื้องซ้ายนั้น
ชื่อว่า

อันกุลบุตรปกปิดให้เกษมสำราญ ให้ไม่มีภัยด้วยประการฉะนี้ ฯ

[๒๐๓] ดูกรคฤหบดีบุตร

ทาสกรรมกรผู้เป็นทิศเบื้องต่ำอันนายพึงบำรุง

ด้วยสถาน ๕ คือ ด้วยจัดการงานให้ทำตามสมควรแก่กำลัง ๑
ด้วยให้อาหารและ

รางวัล ๑ ด้วยรักษาในคราวเจ็บไข้ ๑

ด้วยแจกของมีรสแปลกประหลาดให้กิน ๑

ด้วยปล่อยในสมัย ๑ ฯ

ดูกรคฤหบดีบุตร

ทาสกรรมกรผู้เป็นทิศเบื้องต่ำอันนายบำรุงด้วยสถาน ๕

เหล่านี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์นายด้วยสถาน ๕ คือ

ลุกขึ้นทำการงานก่อนนาย ๑

เลิกการงานทีหลังนาย ๑ ถือเอาแต่ของทีนายให้ ๑ ทำการงานให้ดีขึ้น ๑

นำคุณของนายไปสรรเสริญ ๑ ฯ

ดูกรคฤหบดีบุตร ทาสกรรมกรผู้เป็นทิศเบื้องต่ำอันนายบำรุงด้วยสถาน
๕

เหล่านี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์นายด้วยสถาน ๕ เหล่านี้ ทิศเบื้องต่ำนั้น ชื่อว่า
อन्नายปกปิดให้เกษมสำราญ ให้ไม่มีภัย ด้วยประการฉะนี้ ฯ

[๒๐๔] ดุรคฤหบดีบุตร สมณพราหมณ์ผู้เป็นทิศเบื้องบน อังกุลบุตร
พึงบำรุงด้วยสถาน ๕ คือ ด้วยกายกรรมประกอบด้วยเมตตา ๑
ด้วยวจีกรรมประกอบ
ด้วยเมตตา ๑ ด้วยมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา ๑
ด้วยความเป็นผู้ไม่ปิดประตู ๑
ด้วยให้อามิสทานเนื่องๆ ๑ ฯ

ดุรคฤหบดีบุตร สมณพราหมณ์ผู้เป็นทิศเบื้องบน
อังกุลบุตรบำรุงด้วย
สถาน ๕ เหล่านี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยสถาน ๖ คือ ห้ามไม่ให้ทำ
ความชั่ว ๑ ให้ตั้งอยู่ในความดี ๑ อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม ๑
ให้ได้ฟังสิ่งที่
ยังไม่เคยฟัง ๑ ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง ๑ บอกทางสวรรค์ให้ ๑ ฯ

ดุรคฤหบดีบุตร สมณพราหมณ์ผู้เป็นทิศเบื้องบน
อังกุลบุตรบำรุงด้วย
สถาน ๕ เหล่านี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยสถาน ๖ เหล่านี้
ทิศเบื้องบน
นั้น ชื่อว่าอังกุลบุตรปกปิดให้เกษมสำราญ ให้ไม่มีภัย ด้วยประการฉะนี้ ฯ
พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ครันตรัสไวยากรณภาษิตนี้แล้ว
จึงได้ตรัส
คาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

[๒๐๕] มารดาบิดาเป็นทิศเบื้องหน้า อาจารย์เป็นทิศเบื้องขวา
บุตรภรรยา

เป็นทิศเบื้องหลัง มิตรอำมาตย์เป็นทิศเบื้องซ้าย ทาสกรรมกร
เป็นทิศเบื้องต่ำ สมณพราหมณ์เป็นทิศเบื้องบน คฤหสฺถ์ในสกุล
ผู้สามารถควรนอบน้อมทิศเหล่านี้ บัณฑิตผู้ถึงพร้อมด้วยศีล
เป็นคนละเอียดและมีไหวพริบ มีความประพฤติเจียมตน
ไม่ดื้อกระด้าง ผู้เช่นนั้นย่อมได้ยศ คนหมั่นไม่เกียจคร้าน
ย่อมไม่หวั่นไหว ในอันตรายทั้งหลาย คนมีความประพฤติ
ไม่ขาดสาย มีปัญญา ผู้เช่นนั้นย่อมได้ยศ คนผู้สงเคราะห์
แสวงหามิตรที่ดี รู้เท่าถ้อยคำที่เขากล่าว ปราศจากตระหนี่

เป็นผู้แนะนำแสดงเหตุผลต่างๆ เนืองๆ ผู้เช่นนั้น ย่อม
ได้ยศ การให้ ๑ เจระไฟเพราะ ๑ การประพฤติให้เป็น
ประโยชน์ ๑ ความเป็นผู้มีตนเสมอในธรรมทั้งหลาย ในคนนั้นๆ
ตามควร ๑ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจในโลกเหล่านี้แล เป็น
เหมือนสลักรถอันแล่นไปอยู่ ถ้าธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวเหล่านี้
ไม่พึงมีไซ้ร มารดาและบิดาไม่พึงได้ความนับถือหรือความบูชา
เพราะเหตุแห่งบุตร เพราะบัณฑิตทั้งหลายพิจารณาเห็นธรรม
เครื่องยึดเหนี่ยวเหล่านี้โดยชอบ ฉะนั้น บัณฑิตเหล่านั้นจึงถึง
ความเป็นใหญ่ และเป็นผู้อันหมู่ชนสรรเสริญทั่วหน้า ดังนี้ ฯ

[๒๐๖] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสฉะนี้แล้ว

สิงคาลกคฤหบดีบุตรได้กราบทูล

พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภาชิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก
ภาชิต

ของพระองค์แจ่มแจ้งนัก เปรียบเหมือนหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด
บอกทาง

แก่คนหลงทาง หรือสองประทีปในที่มืดด้วยคิดว่า ผู้มีจักษุจักเห็นรูป ฉันทไ
พระผู้มีพระภาคทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยาย ฉันทนั้นเหมือนกัน
ข้าแต่พระองค์

ผู้เจริญ ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระผู้มีพระภาค พระธรรม
และพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็น
สรณะ

ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงจำข้าพระพุทธเจ้าว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงพระรัตนตรัย
เป็นสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฉะนี้แล ฯ

จบ สิงคาลกสูตร ที่ ๘

๙. อาฏานาฎียสูตร (๓๒)

[๒๐๗] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกุฏ เขตพระนคร

ราชคฤห์ ครั้นนั้น ท้าวมหाराชทั้ง ๔ ตั้งการรักษาไว้ทั้ง ๔ ทิศ
ตั้งพลชั้นไว้ทั้ง ๔

ทิศ ตั้งผู้ตรวจตราไว้ทั้ง ๔ ทิศ ด้วยเสนายักษ์กองใหญ่
ด้วยเสนาคณธรรพ์กองใหญ่

ด้วยเสนากุมภันท์กองใหญ่ และด้วยเสนานาคกองใหญ่
เมื่อราตรีล่วงปฐมยาม

ไปแล้ว เปล่งรัศมีงามยิ่ง ยังภูเขาคิชฌกูฏทั้งสิ้นให้สว่างไสว แล้วเข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค แล้วนั่ง ณ
ที่ควรส่วน

ข้างหนึ่ง ฯ

ฝ่ายยักษ์เหล่านั้น บางพวกถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ
ที่ควร

ส่วนข้างหนึ่ง บางพวกได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค
ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้

ระลึกถึงกันไปแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
บางพวกประนมอัญชลีไปทางที่

พระผู้มีพระภาคประทับ แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
บางพวกประกาศชื่อและ

โคตร แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง บางพวกได้นั่งนิ่งอยู่ ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๒๐๘] ท้าวเวสวัณมหाराช ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้ว
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

ยักษ์ชั้นสูงบางพวกมิได้เลื่อม

ใสต่อพระผู้มีพระภาคก็มี

ยักษ์ชั้นสูงบางพวกที่เลื่อมใสต่อพระผู้มีพระภาคก็มี

ยักษ์ชั้นกลางบางพวกมิได้เลื่อมใสต่อพระผู้มีพระภาคก็มี

ยักษ์ชั้นกลางบางพวก

ที่เลื่อมใสต่อพระผู้มีพระภาคก็มี

ยักษ์ชั้นต่ำบางพวกมิได้เลื่อมใสต่อพระผู้มีพระภาค

ก็มี ยักษ์ชั้นต่ำบางพวกที่เลื่อมใสต่อพระผู้มีพระภาคก็มี
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
โดยมากยักษ์มิได้เลื่อมใสต่อพระผู้มีพระภาคเลย ชื่อนั้นเหตุไร
เพราะพระผู้มี

พระภาคทรงแสดงธรรมเพื่องดเว้นจากปาณาติบาต
ทรงแสดงธรรมเพื่องดเว้นจาก
อทินนาทาน ทรงแสดงธรรมเพื่องดเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร
ทรงแสดงธรรมเพื่
งดเว้นจากมุสาวาท ทรงแสดงธรรมเพื่องดเว้นจากการดื่มน้ำเมา
คือสุราและเมรัย

อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท
แต่โดยมากพวกยักษ์มิได้งดเว้นจากปาณาติบาต
มิได้งดเว้นจากอทินนาทาน มิได้งดเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร
มิได้งดเว้นจากมุสาวาท
มิได้งดเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัย
อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท
ข้อที่พระองค์ให้งดเว้นนั้น จึงไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของยักษ์เหล่านั้น
ข้าแต่

พระองค์ผู้เจริญ ก็พระสาวกของพระผู้มีพระภาค
บางพวกยอมเสพราวไพรในป่า

เสนาสนะอันสงัด มีเสียงน้อย มีเสียงกึกก้องน้อย ปราศจากลมแต่ชนผู้เดิน
เข้าออก ควรแก่การทำความอันเร้นลับของมนุษย์ ควรแก่การหลีกเร้น
ยักษ์ชั้นสูง

บางพวกมักอยู่ในป่านั้น
พวกใดมิได้เลื่อมใสในปาพจน์ของพระผู้มีพระภาคนี้

ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงเรียนการรักษาอันชื่อว่าอาณานาฎิยะเพื่อให้ยักษ์
พวกนั้น

เลื่อมใส ค่มครอง เพื่อรักษา เพื่อไม่เบียดเบียน เพื่ออยู่สำราญของอุบาสก
อุบาสิกา ภิกษุ ภิกษุณีทั้งหลายเถิด พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคทรงรับโดยดุษณีภาพ ลำดับนั้น ท้าวเวสวัณมหาราช
ทรงทราบการทรงรับของพระผู้มีพระภาค
แล้วได้ทรงภาษิตอาณานาถียรักขานี้
ในเวลานั้นว่า

[๒๐๙] ขอนอบน้อมแด่พระวิปัสสีพุทธเจ้า ผู้มีพระจักขุ มีพระสิริ
ขอนอบน้อมแด่พระสิขีพุทธเจ้า ผู้ทรงอนุเคราะห์แก่สัตว์
ทัวหน้า ขอนอบน้อมแด่พระเวสสภูพุทธเจ้า ผู้ทรงชำระกิเลส
มีความเพียร ขอนอบน้อมแด่พระกกุสันธพุทธเจ้า ผู้ทรงย้าย
มารและเสนามาร ขอนอบน้อมแด่พระโกนาคมน์พุทธเจ้า ผู้มี
บาปอันลอยแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์ ขอนอบน้อมแด่พระกัสสป
พุทธเจ้า ผู้พ้นพิเศษแล้วในธรรมทั้งปวง ขอนอบน้อมแด่พระ
อังคิรสพุทธเจ้า ผู้ศากยบุตร ผู้มีพระสิริ พระพุทธเจ้าพระองค์
ใดได้ทรงแสดงธรรมนี้ อันเป็นเครื่องบรรเทาทุกข์ทั้งปวง อนึ่ง
พระพุทธเจ้าเหล่าใด ผู้ดับแล้วในโลก ทรงเห็นแจ้งแล้ว
ตามเป็นจริง พระพุทธเจ้าเหล่านั้น เป็นผู้ไม่สอเสียด เป็นผู้
ยิ่งใหญ่ ปราศจากความครั่นคร้าม เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
นอบน้อมพระพุทธเจ้าพระองค์ใด ผู้โคตรมโคตร ทรงเกื้อกูล
แก่ทวยเทพและมนุษย์ ทรงถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ เป็นผู้
ยิ่งใหญ่ ปราศจากความครั่นคร้าม พระสุริยาทิตย มีมณฑลใหญ่
อุทัยขึ้นแต่ทิศใดแล เมื่อพระอาทิตย์อุทัยขึ้น ราตรีก็หายไป
ครั้นพระอาทิตย์อุทัยขึ้น ย่อมเรียกกันว่ากลางวัน แม้น่านน้ำในที่
พระอาทิตย์อุทัยนั้นเป็นสมุทรลิก มีน้ำแผ่เต็มไป ชนทั้งหลาย
ย่อมรู้จักน่านน้ำนั้นในที่นั้นอย่างนี้ว่า สมุทรมีน้ำแผ่เต็มไป ฯ

[๒๑๐] แต่ที่นี้ไป ทิศที่ชนเรียกกันว่า ปุริมทิศ ที่ท้าวมหาราชผู้ทรงยศ
เป็นเจ้าเป็นใหญ่ของพวกคนธรรพ์ ทรงนามว่าท้าวธตรถ อัน
พวกคนธรรพ์แวดล้อมแล้ว ทรงโปรดปรานด้วยการฟ้อนรำ
ขับร้อง ทรงอภิบาลอยู่ ข้าพเจ้าได้สดับมาว่า โอรสของท้าวเธอ
มีมากองศ์ มีพระนามเดียวกัน ทั้งเก้าสิบเอ็ดองค์ มีพระนามว่า
อินทะ ทรงพระกำลังมาก ทั้งท้าวธตรถและโอรสเหล่านั้นเห็น
พระพุทธเจ้าผู้เบิกบานแล้ว ผู้เป็นเฝ้าพันธมิตรแห่งพระอาทิตย์

พากันถวายบังคมพระพุทธรเจ้า ซึ่งเป็นผู้ยิ่งใหญ่ ปราศจาก
ความครั้นคร้าม แต่ที่ไกลว่า ข้าพระพุทธรเจ้าขอนอบน้อมแด่
พระองค์ พระอุดมบุรุษ ข้าพระพุทธรเจ้าขอนอบน้อมแด่พระองค์
ขอพระองค์ทรงตรวจดูมหาชนด้วยพระญาณอันฉลาด แม้พวก
อมนุษย์ก็ถวายบังคมพระองค์ ข้าพระพุทธรเจ้าทั้งหลายได้สดับมา
อย่างนั้นเนื่องๆ ฉะนั้น จึงกล่าวเช่นนี้ ข้าพระพุทธรเจ้าทั้งหลาย
ถามเขาว่า พวกท่านถวายบังคมพระชินโคดมหรือ เขาพากัน
ตอบว่า ถวายบังคมพระชินโคดม ข้าพระพุทธรเจ้าทั้งหลาย
ขอถวายบังคมพระพุทธรเจ้า ผู้ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ
ชนทั้งหลายผู้กล่าวสอเสียด ผู้กัดเนื้อข้างหลัง ทำปาณาติบาต
ลามก เป็นโจร เป็นคนตลบตะแลง ตายแล้ว ชนทั้งหลาย
พากันกล่าวว่า จงนำออกไปโดยทิศใด ฯ

ตอนที่ 2

ข้อ ๒๑๑ - ๔๗๕ / หน้า ๑๗๖ - จบ

พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๓ ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค

[๒๑๑] แต่ไป ทิศที่ชนเรียกกันว่า

ทักษิณทิศที่ห้าวมหาราชผู้ทรงยศ

เป็นเจ้าเป็นใหญ่ของพวกกุมภันท์ ทรงนามว่า ห้าววิรุฬหะ
อันพวกกุมภันท์แวดล้อมแล้ว ทรงโปรดปรานด้วยการฟ้อนรำ
ขับร้อง ทรงอภิบาลอยู่ ข้าพเจ้าได้สดับมาว่า โอรสของห้าว
เธอมีมากองค์ มีพระนามเดียวกัน ทั้งเก้าสิบเอ็ดองค์
มีพระนามว่า อินทะ ทรงพระกำลังมาก ทั้งห้าววิรุฬหะและ
โอรสเหล่านั้นได้เห็นพระพุทธรเจ้าผู้เบิกบานแล้ว ผู้เป็นเผ่าพันธุ์
แห่งพระอาทิตย์ พากันถวายบังคมพระพุทธรเจ้า ซึ่งเป็นผู้ยิ่งใหญ่
ปราศจากความครั้นคร้ามแต่ที่ไกลว่า พระบุรุษอาชาไนย ข้าพระ
พุทธรเจ้าขอนอบน้อมแด่พระองค์ พระบุรุษอุดม ข้าพระพุทธรเจ้า
ขอนอบน้อมแด่พระองค์ ขอพระองค์ทรงตรวจดูมหาชนด้วย
พระญาณอันฉลาด แม้พวกอมนุษย์ก็ถวายบังคมพระองค์ ข้าพระ

พุทธเจ้าทั้งหลาย ได้สดับมาอย่างนั้นเนื่องๆ ฉะนั้น จึงกล่าว
เช่นนี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายถามเขาว่า พวกท่านถวายบังคม
พระชินโคดมหรือ เขาพากันตอบว่า ถวายบังคมพระชินโคดม
ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ขอถวายบังคมพระพุทธโคดม ผู้ถึง
พร้อมด้วยวิชาและจรณะ พระสุริยาทิติย์มีมณฑลใหญ่ อัสตง
คตในทิศใด และเมื่อพระอาทิตย์อัสตงคต กลางวันก็ดับไป
ครั้นพระอาทิตย์อัสตงคตแล้ว ย่อมเรียกกันว่ากลางคืน แม้นาน
น้ำในที่พระอาทิตย์อัสตงคตแล้ว เป็นสมุทรลึก มีน้ำแผ่เต็มไป
ชนทั้งหลายย่อมรู้จักน่านน้ำนั้น ในที่นั้นอย่างนี้ว่าสมุทรมีน้ำ
แผ่เต็มไป ฯ

[๒๑๒] แต่ที่นี้ไป ทิศที่มหาชนเรียกกันว่า ปังฉิมทิศที่ห้าวมหาราชผู้
ทรงยศ เป็นเจ้าเป็นใหญ่ของพวกนาค ทรงนามว่าท้าววิรูปักษ์
อันพวกนาคแวดล้อมแล้ว ทรงโปรดปรานด้วยการฟ้อนรำ
ขับร้อง ทรงอภิบาลอยู่ ข้าพเจ้าได้สดับมาว่า โอรสของท้าวเธอมี
มากองศ์ มีพระนามเดียวกัน ทั้งเก้าสิบเอ็ดองค์ มีพระนามว่าอินทะ
ทรงพระกำลังมาก ทั้งท้าววิรูปักษ์และโอรสเหล่านั้น ได้เห็น
พระพุทธเจ้า ผู้เบิกบานแล้ว ผู้เป็นเผ่าพันธุ์ แห่งพระอาทิตย์
พากันถวายบังคมพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นผู้ยิ่งใหญ่ ปราศจากความ
ครั้นคร้าม แต่ที่ไกลเหียวว่า พระบุรุษอาชาไนย ข้าพระพุทธเจ้า
ขอนอบน้อมแด่พระองค์ พระอุดมบุรุษ ข้าพระพุทธเจ้าขอ
นอบน้อมแด่พระองค์ ขอพระองค์ทรงตรวจดูมหาชน ด้วยพระ
ญาณอันฉลาด แม้พวกมนุษย์ก็ถวายบังคมพระองค์ ข้าพระ
พุทธเจ้าทั้งหลาย ได้สดับมาอย่างนั้นเนื่องๆ ฉะนั้น จึงกล่าว
เช่นนี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายถามเขาว่า พวกท่านถวายบังคม
พระชินโคดมหรือ เขาพากันตอบว่า ถวายบังคมพระชินโคดม
ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ขอถวายบังคมพระพุทธโคดม ผู้ถึง
พร้อมด้วยวิชาและจรณะ อุตตรกฐทวีปเป็นรมณีสถาน มี
ภูเขาหลวงชื่อสิเนรุแลดูงดงาม ตั้งอยู่ทิศใด พวกมนุษย์ซึ่งเกิด
ในอุตตรกฐทวีปนั้น ไม่ยึดถือสิ่งใดว่าเป็นของตน ไม่หวงแหน
กัน มนุษย์เหล่านั้น ไม่ต้องหว่านพืช และไม่ต้องนำไถออกไถ

หม่อมบุษย์บริโศกข้าวสารี อันผลิตผลในที่ไม่ต้องไถ ไม่มีรำ
ไม่มีแกลบ บริสุทธิ มีกลิ่นหอม เป็นเมล็ดข้าวสาร หุง
[ข้าวนั้น] ในเตาอันปราศจากควัน แล้วบริโศกโภชนะแต่ที่นั่น
ทำแม่โคให้มีกิบเดียว ๑- แล้วเทียวไปสู่ทิศน้อย ทิศใหญ่
ทำปศุสัตว์ให้มีกิบเดียว แล้วเทียวไปสู่ทิศน้อยทิศใหญ่ ทำ
หญิงให้เป็นพาหนะ ๒- แล้วเทียวไปสู่ทิศน้อยทิศใหญ่ ทำชาย
ให้เป็นพาหนะ แล้วเทียวไปสู่ทิศน้อยทิศใหญ่ ทำกุมารให้เป็น
พาหนะ แล้วเทียวไปสู่ทิศน้อยทิศใหญ่ ทำกุมารให้เป็นพาหนะ
แล้วเทียวไปสู่ทิศน้อยทิศใหญ่ บรรดานางบำเรอของพระราช
านั้น ก็ขึ้นยานเหล่านั้น ตามห้อมล้อมไปทุกทิศด้วย ยานช้าง

@๑. สัตว์กิบเดียว คือม้า คือใช้โค ใช้ปศุสัตว์ต่างๆ แทนม้า

@๒. เห็นจะใช้ชีคน หรือใช้คนหาม

ยานม้า ยานทิพย์ ปราสาท และวอ ก็ปรากฏแก่ท้าวมหาราช
ผู้ทรงยศ ฯ

และท้าวมหาราชนั้น ได้ทรงนิรมิตนครไว้ในอากาศ คือ

อาณานาฏนคร

กุสินาฏนคร ปรกุกสินาฏนคร นาฏปริยานคร ปรกุกสินาฏนคร

ทางทิศอุดร

มีกปีวันตนคร และอีกนครหนึ่งชื่อชโนหะ อีกนครหนึ่งชื่อนาวนาคติยะ
อีกนคร

หนึ่งชื่ออัมพรอัมพรตติยะ มีราชธานีนามว่าอาพกมันหา

ข้าแต่พระองค์ผู้บริสุทธิ์

ก็ราชธานีของท้าวกุเวรมหาราช ชื่อวิสาขนา ฉะนั้น

มหาชนจึงเรียกท้าวกุเวรมหาราช

ว่าท้าวเวสวัณ

ยักษชื่อตโตลา ชื่อตัตตลา ชื่อตโตตลา ชื่อโอชสี ชื่อเตชสี
ชื่อตโตชสี ชื่อสุระ ชื่อราชา ชื่ออรินธุระ ชื่อเนมิ ย่อมปรากฏ
มีหน้าที่คนละแผนก ในวิสาขนาราชธานีนั้น มีห้วงน้ำ ชื่อธรณี
เป็นแดนที่เกิดเมฆ เกิดฝนตก ในวิสาขนาราชธานีนั้นมีสภา
ชื่อภคลาวดี เป็นที่ประชุมของพวกยักษ์ ณ ที่นั้น มีต้นไม้เป็น

อันมาก มีผลเป็นนิจ ดารดาษด้วยหมุ่นกต่างๆ มีนกงุง
นกกระเรียน นกทูเหว่า อันมีเสียงหวานประสานเสียง มีนกร้อง
ว่า ชีวะชีวะ และบางเหล่ามีเสียงปลุกใจ มีไก่อปา มีปู และ
นกโปกขรสาตกะ อยู่ในสระประทุม ในที่นั้นมีเสียงนกสูกะ
และนกสาลิกา และหมุ่นกทันตมานวกะ [มีหน้าเหมือนมนุษย์]
สระนพินีของท้าวกูเวรนั้น งดงามอยู่ตลอดเวลาทุกเมื่อ ฯ

[๒๑๓] แต่ทิสนี้ไป ทิสที่ชนเรียกกันว่าอุตตรทิส

ที่ท้าวมหาราชผู้ทรงยศ

เป็นเจ้าเป็นใหญ่ของยักษทั้งหลาย ทรงนามว่าท้าวกูเวร อันยักษ
ทั้งหลายแวดล้อมแล้ว ทรงโปรดปรานด้วยการฟ้อนรำ ขับร้อง
ทรงอภิบาลอยู่ ข้าพเจ้าได้สดับมาว่า โอรสของท้าวเธอมีมากองค์
มีพระนามเดียวกัน ทั้งเก้าสิบเอ็ดพระองค์ มีพระนามว่าอินทะ
ทรงพระกำลังมาก ทั้งท้าวกูเวรและโอรสเหล่านั้นได้เห็น
พระพุทธรเจ้า ผู้เบิกบานแล้ว ผู้เป็นเผ่าพันธุ์แห่งพระอาทิตย์
พากันถวายบังคมพระพุทธรเจ้าซึ่งเป็นผู้ยิ่งใหญ่ ปราศจากความ
ครั่นคร้ามแต่ที่ไกลว่า พระบุรุษอาชาไนย

ข้าพระพุทธเจ้าขอนอบ-

น้อมแด่พระองค์ พระอุดมบุรุษ ข้าพระพุทธเจ้าขอนอบน้อมแด่
พระองค์ ขอพระองค์ทรงตรวจดูมหาชนด้วยพระญาณอันฉลาด
แม้พวกอมมนุษย์ ก็ถวายบังคมพระองค์ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
ได้สดับมาอย่างนั้นเนื่องๆ ฉะนั้น จึงกล่าวเช่นนี้ ข้าพระพุทธเจ้า
ทั้งหลายถามเขาว่า พวกท่านถวายบังคมพระชินโคดมหรือเขา
พากันตอบว่าถวายบังคมพระชินโคดม ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
ขอถวายบังคมพระพุทธรโคดมผู้ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ ฯ

[๒๑๔] ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นรทุกษ การรักษานั่นชื่อว่าอาณานาฎิยะนี้นั้นแล
ย่อม

เป็นไปเพื่อคุ้มครอง เพื่อรักษา เพื่อไม่เบียดเบียน เพื่ออยู่สำราญของภิกษุ
ภิกษุณี

อุบาสก และอุบาสิกา ฉะนั้นแล ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นรทุกษ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ผู้ใดผู้หนึ่ง

จักเรียนการรักษาอันชื่อว่าอาณานาฎิยะนี้ให้แม่นยำ ให้บริบูรณ์แล้ว
ถ้าอมนุษย์เป็น

ยักษ์ก็ตาม ยักษ์ณีก็ตาม บุตรยักษ์ก็ตาม ธิดายักษ์ก็ตาม

ยักษ์มหาอำมาตย์ก็ตาม

ยักษ์บริษัทก็ตาม ยักษ์ผู้รับใช้ก็ตาม เป็นคนธรรพ์ก็ตาม

นางคนธรรพ์ก็ตาม บุตร

คนธรรพ์ก็ตาม ธิดาคนธรรพ์ก็ตาม คนธรรพ์มหาอำมาตย์ก็ตาม

คนธรรพ์บริษัทก็ตาม

คนธรรพ์ผู้รับใช้ก็ตาม เป็นกุมภณฑ์ก็ตาม นางกุมภณฑ์ก็ตาม

บุตรกุมภณฑ์ก็ตาม

ธิดากุมภณฑ์ก็ตาม กุมภณฑ์มหาอำมาตย์ก็ตาม กุมภณฑ์บริษัทก็ตาม

กุมภณฑ์

ผู้รับใช้ก็ตาม เป็นนาคก็ตาม นางนาคก็ตาม บุตรนาคก็ตาม

ธิดานาคก็ตาม นาค

มหาอำมาตย์ก็ตาม นาคบริษัทก็ตาม นาคผู้รับใช้ก็ตาม

ซึ่งมีจิตประทุษร้าย

พึงเดินตาม ยืนใกล้ นั่งใกล้ นอนใกล้ ภิกษุก็ดี ภิกษุณีก็ดี อุบาสกก็ดี

อุบาสิกาก็ดี

ซึ่งกำลังเดิน ยืน นั่ง นอนอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์

อมนุษย์นี้ไม่พึงได้สักการะ

หรือเคารพ ในบ้าน หรือในนิคม ไม่พึงได้เหย้าเรือนหรือที่อยู่

ในราชธานีซึ่งมี

นามว่าอาพกัณฑ์ ไม่พึงได้เข้าสู่ที่ประชุมของพวกยักษ์ อนึ่ง

พวกอมนุษย์ทั้งหลาย

จะไม่พึงทำอาวาทะวิาทะกับมัน พึงบริภาษมัน

ด้วยคำบริภาษอย่างเหี้ยมดหยาบเต็มที่

พึงคว่ำบาตรเปล่าบนศีรษะมัน หรือพึงทุบศีรษะของมันให้แตกออก ๗

เสี่ยง

ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ มีอยู่บ้าง ที่พวกอมนุษย์ที่ดุร้าย หยาบเข้า กล้าแข่ง
มัน

ยอมไม่เชื่อถ้อยคำของท้าวมหาราช
ไม่เชื่อถ้อยคำของราชบุรุษผู้ใหญ่แห่ง
ท้าวมหาราช ไม่เชื่อถ้อยคำของราชบุรุษที่เป็นชั้นรองๆ
แห่งท้าวมหาราช
พวกมันนั้นเรียกได้ว่าเป็นข้าศึกของท้าวมหาราช
เปรียบเหมือนพวกโจรในแควน
แควนของพระเจ้ามคร พวกมันหาได้เชื่อถ้อยคำของพระเจ้ามครไม่
หาเชื่อถือ
ถ้อยคำของราชบุรุษผู้ใหญ่แห่งพระเจ้ามครไม่
หาเชื่อถือถ้อยคำของพวกราชบุรุษ
ที่เป็นชั้นรองๆ ของพระเจ้ามครไม่ มหาโจรเหล่านั้นๆ
เรียกได้ว่าเป็นข้าศึกของ
พระเจ้ามครจะนั้น ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์
อมนุษย์ผู้ใดผู้หนึ่งเป็นยักษ์ก็ตาม
ยักษ์ณีก็ตาม บุตรยักษ์ก็ตาม ธิดายักษ์ก็ตาม ยักษ์มหาอำมาตย์ก็ตาม
ยักษ์บริษัท
ก็ตาม ยักษ์ผู้รับใช้ก็ตาม เป็นคนธรรพ์ก็ตาม นางคนธรรพ์ก็ตาม
บุตรคนธรรพ์
ก็ตาม ธิดาคนธรรพ์ก็ตาม คนธรรพ์มหาอำมาตย์ก็ตาม
คนธรรพ์บริษัทก็ตาม
คนธรรพ์ผู้รับใช้ก็ตาม เป็นกุมภณัฏ์ก็ตาม นางกุมภณัฏ์ก็ตาม
บุตรกุมภณัฏ์ก็ตาม
ธิดากุมภณัฏ์ก็ตาม กุมภณัฏ์มหาอำมาตย์ก็ตาม กุมภณัฏ์บริษัทก็ตาม
กุมภณัฏ์
ผู้รับใช้ก็ตาม เป็นนาคก็ตาม นางนาคก็ตาม บุตรนาคก็ตาม
ธิดานาคก็ตาม
นาคมหาอำมาตย์ก็ตาม นาคบริษัทก็ตาม นาคผู้รับใช้ก็ตาม
มีจิตประทุษร้าย
พึงเดินตาม ยืนใกล้ นั่งใกล้ นอนใกล้ ภิกษุก็ดี ภิกษุณีก็ดี อุบาสกก็ดี
อุบาสิกาที่ดี ซึ่งกำลังเดิน ยืน นั่ง นอนอยู่ อันภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก หรือ

อุบาสิกานั้นพึงยกโทษ พึงคร่ำครวญ พึงร้องแกยักษ มหายักษ เสนาบดี
มหา

เสนาบตีว่า ยักษตนนี้ยอมจับ ยักษตนนี้ยอมสิ่ง ยักษตนนี้ยอมเบียดเบียน
ยักษ

ตนนี้ยอมบิบบั่น ยักษตนนี้ยอมทำให้ลำบาก ยักษตนนี้ยอมทำให้ยาก
ยักษตนนี้

ยอมไม่ปล่อย ดังนี้ ฯ

[๒๑๕] พวกยักษ มหายักษ เสนาบตี มหาเสนาบตี เป็นไฉน

คือ อินทะ ๑ โสมะ ๑ วรุณะ ๑ ภารทวาชะ ๑ ปชาบดี ๑
จันทะ ๑ กามเสฏฐะ ๑ กิณณุ ๑ ภัณฑุ ๑ นิภัณฑุ ๑
ปนาทะ ๑ โอปมัณญะ ๑ เทวสุตะ ๑ มาตลี ๑ จิตตเสนะ ๑
คันธัพพะ ๑ นโพรราชา ๑ ชโนสกะ ๑ สาทาคิระ ๑ เหมวตะ ๑
ปุกณากะ ๑ กรติยะ ๑ คุละ ๑ สิวกะ ๑ มุจจลินทะ ๑
เวสสามิตตะ ๑ ยุกันธระ ๑ โคपालะ ๑ สุปปเคธะ ๑ หิริ ๑
เนตติ ๑ มันทิยะ ๑ ปัญจาลจันทะ ๑ อาลวกะ ๑ ปชุนณะ ๑
สุมุขะ ๑ ทธิมุขะ ๑ มณิ ๑ มานิจระ ๑ ทีฆะ ๑ กัปเสริสกะ ๑ ฯ

[๒๑๖] อันภิกษุเป็นต้นนั้น พึงยกโทษ พึงคร่ำครวญ พึงร้องแกยักษ
มหายักษ เสนาบตี มหาเสนาบตี เหล่านี้ว่า ยักษตนนี้ยอมจับ
ยักษตนนี้ยอมสิ่ง

ยักษตนนี้ยอมเบียดเบียน ยักษตนนี้ยอมบิบบั่น

ยักษตนนี้ยอมทำให้ลำบาก ยักษ

ตนนี้ยอมทำให้ยาก ยักษตนนี้ยอมไม่ปล่อย ดังนี้ ฯ

[๒๑๗] ข้าแต่พระองค์ผู้บริสุทธิ์

การรักษาอันชื่อว่าอาณานาฎิยะนี้นั้นแล

ยอมเป็นไปเพื่อความคุ้มครอง เพื่อรักษา เพื่อไม่เบียดเบียน เพื่ออยู่สำราญ
แห่งภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาทั้งหลาย ฉะนี้ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้บริสุทธิ์ และบัดนี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เป็นผู้มียก
มาก มีกรรมียมาก ขอทูลลาไป ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรมหาบพิตร มหาบพิตรจงทรงทราบกาล
อันควร ณ บัดนี้เถิด ฯ

[๒๑๘] ลำดับนั้นแล ท้าวมหาราชทั้ง ๔ เสด็จลุกขึ้นจากอาสนะ
ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ทรงกระทำประทักษิณ
แล้วอันตรธานไปในที่นั้น
แล ฝ่ายยักษเหล่านั้นก็พากันลุกขึ้นจากอาสนะ
บางพวกถวายบังคมพระผู้มี
พระภาค กระทำประทักษิณ แล้วอันตรธานไปในที่นั้นเอง
บางพวกได้ปราศรัย
กับพระผู้มีพระภาค
ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้วอันตรธานไปใน
ที่นั้นเอง
บางพวกประนมอัญชลีไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับแล้วอันตรธานไป
ในที่นั้นเอง บางพวกประกาศนามและโคตร แล้วอันตรธานไปในที่นั้นเอง
บางพวก
นั่งอยู่ แล้วอันตรธานไปในที่นั้นเอง ฯ

[๒๑๙] ครั้งนั้นแล พอล่วงราตรีนั้นไปแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงตรัส
เรียกภิกษุทั้งหลายมารับสั่งว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในราตรีนี้นักขัตติยทั้ง
๔
ตั้งการรักษาไว้ทั้ง ๔ ทิศ ตั้งพลชั้นธวัชไว้ทั้ง ๔ ทิศ ตั้งผู้ตรวจตราไว้ทั้ง ๔ ทิศ
ด้วยเสนายักษ์กองใหญ่ ด้วยเสนาคณธรรพิกองใหญ่
ด้วยเสนากุมภกันท์กองใหญ่
และด้วยเสนานาคกองใหญ่ เมื่อราตรีล่วงปฐมยามไปแล้ว
ได้เปล่งรัศมีงามยิ่ง
ยังภูเขาคิชฌกูฏทั้งสิ้นให้สว่างไสว แล้วเข้ามาหาเราถึงที่อยู่ ใหว่เราแล้วนั่ง
ณ ที่
ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ส่วนยักษเหล่านั้น บางพวกใหว่เราแล้วนั่ง ณ ที่
ควรส่วนข้างหนึ่ง บางพวกได้ปราศรัยกับเรา
ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกัน
ไปแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง บางพวกประนมอัญชลีมาทางที่เราอยู่
แล้วนั่ง

ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง บางพวกประกาศนามและโคตร แล้วนั่ง ณ
ที่ควรส่วนข้าง

หนึ่ง บางพวกนั่งเฉย แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ท้าวเวสวัณมหาราชประทับนั่ง ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

แล้วได้กล่าวกะเราว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

ยัก্ষชั้นสูงบางพวกมิได้เลื่อมใสต่อ

พระผู้มีพระภาคก็มี ยัก্ষชั้นสูงบางพวกที่เลื่อมใสต่อพระผู้มีพระภาคก็มี
ยัก্ষชั้น

กลางบางพวกมิได้เลื่อมใสต่อพระผู้มีพระภาคก็มี

ยัก্ষชั้นกลางบางพวกที่เลื่อมใส

ต่อพระผู้มีพระภาคก็มี

ยัก্ষชั้นต่ำบางพวกมิได้เลื่อมใสต่อพระผู้มีพระภาคก็มี ยัก্ষ

ชั้นต่ำบางพวกที่เลื่อมใสต่อพระผู้มีพระภาคก็มี พระพุทธเจ้าข้า
แต่โดยมากยัก্ষ

ทั้งหลายมิได้เลื่อมใสต่อพระผู้มีพระภาคเลย ชื่อนั้นเพราะเหตุไร
เพราะพระผู้มี

พระภาคทรงแสดงธรรมเพื่องดเว้นจากปาณาติบาต

ทรงแสดงธรรมเพื่องดเว้นจาก

อทินนาทาน ทรงแสดงธรรมเพื่องดเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร

ทรงแสดงธรรมเพื่อ

งดเว้นจากมุสาวาท

ทรงแสดงธรรมเพื่องดเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัย

อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

แต่โดยมากพวกยัก্ষมิได้งดเว้นจากปาณาติบาต

มิได้งดเว้นจากอทินนาทาน มิได้งดเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร

มิได้งดเว้นจากมุสาวาท

มิได้งดเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัย

อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ข้อที่

พระองค์ให้งดเว้นนั้น จึงไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบใจของยัก্ষเหล่านั้น ฯ

พระพุทธเจ้าข้า ก็พระสาวกของพระผู้มีพระภาคบางพวก
ย่อมเสพราวไพร
ในป่า เสนาสนะอันสงัด มีเสียงน้อย มีเสียงกึกก้องน้อย
ปราศจากลมแต่ชนผู้
เดินเข้าออก ควรแก่การทำความอันเร้นลับของมนุษย์ ควรแก่การหลีกเร้น
ยักษ์
ชั้นสูงบางพวกมักอยู่ในป่านั้น
พวกใดมิได้เลื่อมใสในปาพจน์ของพระผู้มีพระภาค
นี้ ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงเรียนการรักษานั่นชื่อว่าอาณานาฎิยะ
เพื่อให้ยักษ์
พวกนั้นเลื่อมใส เพื่อคุ้มครอง เพื่อรักษา เพื่อไม่เบียดเบียน เพื่ออยู่สำราญ
แห่งภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาทั้งหลายเถิด พระพุทธเจ้าข้า ฯ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราได้รับอาราธนาโดยดุชฌนิภาพแล้ว ลำดับนั้น
ท้าวเวสวัณทราบวาทะแล้ว ได้กล่าวอาณานาฎิยะรักษานี้ ในเวลานั้น
[ความว่า] ฯ

[๒๒๐] ขอนอบน้อมแด่พระวิปัสสีพุทธเจ้า ผู้มีพระจักขุ มีพระสิริ
ขอนอบน้อมแด่พระสิขีพุทธเจ้า ผู้ทรงอนุเคราะห์แก่สัตว์
ทั่วหน้า ฯ ล ฯ [บัณฑิตพึงให้พิสดาร เหมือนกับที่มีมาแล้ว
ในก่อน] ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นรหุข การรักษานั่นชื่อว่าอาณานาฎิยะนี้แล
ย่อมเป็นไป
เพื่อคุ้มครอง เพื่อรักษา เพื่อไม่เบียดเบียน เพื่อความอยู่สำราญแห่งภิกษุ
ภิกษุณี
อุบาสก อุบาสิกาทั้งหลาย ฉะนี้ ฯ
ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นรหุข และบัดนี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เป็นผู้มียก
มาก มีภริยาน้อย ขอทูลลาไป เราได้กล่าวว่า ดูกรมหาบพิตร
มหาบพิตรจง
ทรงทราบกาลอันควร ณ บัดนี้เถิด ฯ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้น ท้าวมหाराชทั้ง ๔
เสด็จลุกขึ้นจากอาสนะ

ไหว้เรา ทำประทักษิณ แล้วอันตรธานไปในที่นั่นเอง
ฝ่ายยักษ์เหล่านั้นก็พากัน
ลุกขึ้นจากอาสนะ บางพวกไหว้เรา ทำประทักษิณ
แล้วอันตรธานไปในที่นั่นเอง
บางพวกปราศรัยกับเรา ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว
อันตรธาน
ไปในที่นั่นเอง บางพวกประนมอัญชลีมาทางที่เราอยู่
แล้วอันตรธานไปในที่นั้น
เอง บางพวกประกาศนามและโคตร แล้วอันตรธานไปในที่นั่นเอง
บางพวกนั่งอยู่
แล้วอันตรธานไปในที่นั่นเอง ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เธอทั้งหลายจงเล่าเรียนการรักษาอันชื่อว่าอาณานาฎียะ
จงทรงไว้ซึ่งการรักษาอันชื่อว่าอาณานาฎียะ
การรักษาอันชื่อว่าอาณานาฎียะ ประกอบ
ด้วยประโยชน์ ย่อมเป็นไปเพื่อคุ้มครอง เพื่อรักษา เพื่อไม่เบียดเบียน
เพื่ออยู่
สำราญแห่งภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ทั้งหลาย ดังนี้ ฯ
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์ นี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้นยินดีชื่นชม
พระภาสิตของพระผู้มีพระภาค ดังนี้แล ฯ

จบ อาณานาฎียสูตร ที่ ๙

๑๐. สังคิติสูตร (๓๓)

[๒๒๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จเที่ยวจาริกไปในแคว้นมัลละ พร้อมด้วย
พระภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป
ได้เสด็จถึงนครของพวกมัลลกษัตริย์อัน
มีนามว่า ปาวา ได้ยินว่า สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ
สวนมะม่วง

ของนายจันทกัมมารบุตร เขตนครปาวา ๔

[๒๒๒] ก็โดยสมัยนั้นแล ท้องพระโรงหลังใหม่ อันมีนามว่า อุพภตกะ
ของพวกเจ้ามัลละแห่งนครปาวา สร้างสำเร็จแล้วไม่นาน
ยังไม่ทันที่สมณพราหมณ์
หรือใครๆ ที่เป็นมนุษย์จะได้อยู่อาศัย
พวกเจ้ามัลละแห่งนครปาวาได้สดับข่าวว่า
พระผู้มีพระภาคได้เสด็จเที่ยวจาริกไปในแคว้นมัลละ
พร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์หมู่
ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป เสด็จถึงนครปาวาโดยลำดับ กำลังประทับอยู่ ณ
สวน

มะม่วงของนายจันทกัมมารบุตร เขตนครปาวา ๔

ครั้งนั้นแล พวกเจ้ามัลละแห่งนครปาวา ได้พากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มี
พระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วถวายบังคมพระผู้มีพระภาค นั่ง ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท้องพระโรงหลังใหม่ อันมีนามว่าอุพภตกะ ของ
พวกเจ้ามัลละแห่งนครปาวา สร้างสำเร็จแล้วไม่นาน
ยังไม่ทันที่สมณพราหมณ์
หรือใครๆ ที่เป็นมนุษย์จะได้อยู่อาศัย ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ขอพระผู้มีพระภาค

จงเสด็จประทับ ณ ท้องพระโรงนั้นก่อนเถิด
พระผู้มีพระภาคเสด็จประทับก่อนแล้ว
ภายหลังพวกเจ้ามัลละแห่งนครปาวาจึงจักใช้สอย
การเสด็จประทับก่อนของพระผู้มี
พระภาคนั้น พึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล
เพื่อความสุขแก่พวกเจ้ามัลละ

แห่งนครปาวาสืบกาลนาน พระผู้มีพระภาคทรงรับด้วยดุขนิภาพแล้ว ๔

ครั้นพวกเจ้ามัลละแห่งนครปาวา
ได้ทราบการทรงรับของพระผู้มีพระภาค

แล้ว จึงลุกจากอาสนะ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคทำประทักษิณแล้ว
พากันไปยัง

ห้องพระโรง ครั้นแล้วจึงปูลาดห้องพระโรงให้พร้อมสรรพ แต่งตั้งอาสนะ
ให้ตั้ง

หมอน้ำ ตามประทีปน้ำมัน

แล้วพากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย

บังคมพระผู้มีพระภาค ได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค

ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

ห้องพระโรงพวกข้าพระองค์ปูลาดพร้อมสรรพแล้ว

อาสนะก็แต่งตั้งไว้แล้ว หมอน้ำก็ให้ตั้งไว้แล้ว ประทีปน้ำมันก็ตามไว้แล้ว

พระเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคยอมทรงทราบกาลอันควรในบัดนี้ ฯ

[๒๒๓] ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสกแล้ว ทรง
ถือบาตรจีวรเสด็จไปยังห้องพระโรง พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์

ทรงล้างพระบาทแล้ว

เสด็จเข้าไปยังห้องพระโรง ประทับนั่งพึงเสากลาง

ฉินพระพักตร์ไปทางทิศบูรพา

แม้พระภิกษุสงฆ์ก็ล้างเท้าแล้วพากันเข้าไปยังห้องพระโรง

นั่งพึงฝาด้านหลัง ฉิน

หน้าไปทางทิศบูรพา แวดล้อมพระผู้มีพระภาค

แม้พวกเจ้ามัลละแห่งนครปาวา

ก็พากันล้างเท้าแล้วเข้าไปยังห้องพระโรง นั่งพึงฝาด้านบูรพา

ฉินหน้าไปทางทิศ

ปัจฉิมแวดล้อมพระผู้มีพระภาค ฯ

ครั้งนั้นแล

พระผู้มีพระภาคทรงยังพวกเจ้ามัลละแห่งนครปาวาให้เห็นแจ้ง

ให้สมาทาน ให้อาจหาญ ให้รื่นเริง ด้วยธรรมิกถาตลอดราตรีเป็นอันมาก
แล้ว

ทรงส่งไปด้วยพระดำรัสว่า ดูกรวาเสฏฐะทั้งหลาย ราตรีล่วงมากแล้ว
บัดนี้พวก

ท่านจงสำคัญเวลาอันสมควรเถิด

พวกเจ้ามีลละแห่งนครปาวาได้พร้อมกันรับ

พระดำรัสของพระผู้มีพระภาคว่า อย่างนั้น พระเจ้าข้า

แล้วพากันลุกขึ้นจากอาสนะ

ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณแล้วหลีกไป ฯ

[๒๒๔] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาค เมื่อพวกเจ้ามีลละแห่งนครปาวา
หลีกไปแล้วไม่นาน

ได้ทรงเหลียวดูหมู่ภิกษุผู้หนึ่งอยู่แล้วได้รับสั่งกะท่านพระสารี-

*บุตรว่า ดูกรสารีบุตร ภิกษุสงฆ์ปราศจากถีนะและมิทธะ

สารีบุตรจงแสดงธรรมมิกขา

แก่ภิกษุทั้งหลาย เราเมื่อยหลัง ฉะนั้น เราพึงพักพ่อน ท่านพระสารีบุตรได้
รับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคด้วยคำว่า อย่างนั้น พระเจ้าข้า ดังนี้
ลำดับนั้น

แล พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ปูผ้าสังฆาฏิเป็นสี่ชั้น แล้วทรงสำเร็จสหัสยา
โดยพระปรศ्वเปื้องขวา ทรงเหลื่อมพระบาทด้วยพระบาท

มีพระสติสัมปชัญญะ

ทรงกระทำความหมายในอันที่จะเสด็จลุกขึ้นไว้ในพระทัย ฯ

[๒๒๕] ก็โดยสมัยนั้นแล นิครนถ์นาถบุตรท่ากาะแล้วที่นครปาวาไม่
นานนัก เพราะกาลกิริยาของนิครนถ์นาถบุตรนั้น พวกนิครนถ์จึงแตกกัน
เกิด

แยกกันเป็นสองพวก เกิดบาดหมางกัน เกิดการทะเลาะวิวาทกันขึ้น

เสียดแทง

กันและกันด้วยหอกคือปากอยู่ว่า ท่านไม่รู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้

ข้าพเจ้ารู้ทั่วถึง ท่าน

จักรู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ได้อย่างไร ท่านปฏิบัติผิด ข้าพเจ้าปฏิบัติถูก

ถ้อยคำของ

ข้าพเจ้าเป็นประโยชน์ ของท่านไม่เป็นประโยชน์ คำที่ควรจะกล่าวก่อน
ท่าน

กลับกล่าวภายหลัง คำที่ควรจะกล่าวภายหลัง ท่านกลับกล่าวก่อน

ข้อที่ท่านเข้าใจของ

มาผันแปรไปแล้ว ข้าพเจ้าจับผิดวาตะของท่านได้แล้ว
ข้าพเจ้าชมท่านได้แล้ว
ท่านจงถอนวาตะเสีย มิฉะนั้นจงแก้ไขเสีย ถ้าสามารถ ดังนี้
เห็นจะมีแต่ความ
ตายอย่างเดียวเท่านั้นจะเป็นไปในพวกนิครนถ์ ผู้เป็นสาวกของนาถบุตร
ถึงพวก

สาวกของนิครนถ์นาถบุตรที่เป็นคฤหัสถ์ผู้นั่งชาวห่มขาวก็มีอาการเบื่อหน่าย
คลาย

ความรัก รู้สึกห่อถอยในพวกนิครนถ์ผู้เป็นสาวกของนาถบุตร
ทั้งนี้เพราะธรรมวินัย

อันนิครนถ์นาถบุตรกล่าวไว้ไม่ดี ประกาศไว้ไม่ดี
ไม่เป็นธรรมที่จะนำผู้ปฏิบัติให้

ออกจากทุกข์ได้ ไม่เป็นไปเพื่อความสงบระงับ
มิใช่ธรรมที่ท่านผู้เป็นพระสัมมา-

*สัมพุทโธเจ้าประกาศไว้ เป็นธรรมวินัยมีที่พำนักอันทำลายเสียแล้ว
เป็นธรรมวินัย

ไม่มีที่พึงอาศัย ฯ

ครั้งนั้นแล ท่านพระสารีบุตรได้เลาะกะภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย

นิครนถ์นาถบุตรทำกาละแล้วที่พระนครปาวาไม่นานนัก
เพราะกาลกิริยาของนิครนถ์

นาถบุตรนั้น พวกนิครนถ์จึงแตกกัน เกิดแยกกันเป็นสองพวก
เกิดบาดหมางกัน

เกิดการทะเลาะวิวาทกันขึ้น เสียดแทงกันและกันด้วยหอกคือปากอยู่ว่า
ท่านไม่รู้หัว

ถึงธรรมวินัยนี้ ข้าพเจ้ารู้ทั่วถึง ท่านจักรู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ได้อย่างไร
ท่านปฏิบัติผิด

ข้าพเจ้าปฏิบัติถูก ถ้อยคำของข้าพเจ้าเป็นประโยชน์
ของท่านไม่เป็นประโยชน์ คำที่

ควรจะกล่าวก่อน ท่านกลับกล่าวภายหลัง คำที่ควรจะกล่าวภายหลัง
ท่านกลับกล่าว

ก่อน ข้อที่ท่านเคยชำชองมาผันแปรไปแล้ว

ข้าพเจ้าจับผิดวาหะของท่านได้แล้ว

ข้าพเจ้าชมท่านได้แล้ว ท่านจงถอนวาหะเสีย มิฉะนั้น จงแก้ไขเสีย
ถ้าสามารถ

ดังนี้ เห็นจะมีแต่ความตายอย่างเดียวเท่านั้นจะเป็นไปในพวกนิครนถ์
ผู้เป็นสาวก

ของนาถบุตร

ถึงพวกสาวกของนิครนถ์นาถบุตรที่เป็นคฤหัสถ์ผู้นั่งขาวห่มขาว ก็มี
อาการเบื่อหน่าย คลายความรัก รู้สึกท้อถอยในพวกนิครนถ์

ผู้เป็นสาวกของ

นาถบุตร ทั้งนี้ เพราะธรรมวินัยอันนิครนถ์นาถบุตรกล่าวไว้ไม่ดี
ประกาศไว้ไม่ดี

ไม่เป็นธรรมที่จะนำผู้ปฏิบัติให้ออกจากทุกข์ได้

ไม่เป็นไปเพื่อความสงบระงับ มิใช่

ธรรมที่ท่านผู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประกาศไว้

เป็นธรรมวินัยมีที่พำนักอันทำลาย

เสียแล้ว เป็นธรรมวินัยไม่มีที่พึงอาศัย ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย

ข้อนี้ย่อมเป็นเช่นดังกล่าวมาสำหรับในธรรมวินัยที่

กล่าวไว้ไม่ดี ประกาศไว้ไม่ดี

ไม่เป็นธรรมที่จะนำผู้ปฏิบัติให้ออกจากทุกข์ได้

ไม่เป็นไปเพื่อความสงบระงับ

มิใช่ธรรมที่ท่านผู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประกาศไว้

ผู้มีอายุทั้งหลาย ส่วนธรรมนี้แล อันพระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลาย
ตรัสไว้ดี

แล้ว ประกาศไว้ดีแล้ว เป็นธรรมที่จะนำผู้ปฏิบัติให้ออกจากทุกข์ได้
เป็นไปเพื่อ

ความสงบระงับ เป็นธรรมอันพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประกาศไว้แล้ว
พวกเราทั้งหมด
ด้วยกัน พึงสังคายนา ไม่พึงกล่าวแก่งแย่งกันในธรรมนั้น
การที่พรหมจรรย์นี้จะ
พึงยังยืนตั้งอยู่ถาวร นั้นพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ชนมาก
เพื่อความสุขแก่ชน
มาก เพื่อความอนุเคราะห์แก่โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข
แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ผู้มีอายุทั้งหลาย
ก็ธรรมอะไรเล่าที่พระผู้มีพระภาค
ตรัสไว้ดีแล้ว ประกาศไว้ดีแล้ว เป็นธรรมที่จะนำผู้ปฏิบัติให้ออกจากทุกข์ได้
เป็น
ไปเพื่อความสงบระงับ เป็นธรรมอันพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประกาศไว้แล้ว
พวก
เราทั้งหมดด้วยกัน พึงสังคายนา ไม่พึงกล่าวแก่งแย่งกันในธรรมนั้น
การที่พรหม-
*จรรย์นี้จะพึงยังยืนตั้งอยู่ถาวร นั้นพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ชนมาก
เพื่อความสุข
แก่ชนมาก เพื่อความอนุเคราะห์แก่โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล
เพื่อความ
สุข แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

[๒๒๖] ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมหนึ่ง ที่พระผู้มีพระภาค ผู้ทรงรู้เห็น
เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ตรัสไว้โดยชอบแล้วมีอยู่แล
พวก
เราทั้งหมดด้วยกันพึงสังคายนา ไม่พึงกล่าวแก่งแย่งกันในธรรมนั้น การที่
พรหมจรรย์นี้จะพึงยังยืนตั้งอยู่ถาวร นั้นพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ชนมาก
เพื่อ
ความสุขแก่ชนมาก เพื่อความอนุเคราะห์แก่โลก เพื่อประโยชน์
เพื่อเกื้อกูล
เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ธรรมหนึ่งเป็นใน
สัตว์ทั้งหมดตั้งอยู่

ได้เพราะอาหาร สัตว์ทั้งหมดตั้งอยู่ได้เพราะสังขาร ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย
ธรรม

หนึ่งนี้แล อันพระผู้มีพระภาคผู้ทรงรู้ทรงเห็น

เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระองค์นั้น ตรัสไว้โดยชอบแล้ว พวกเราทั้งหมดด้วยกันพึงสังคายนา
ไม่พึง

กล่าวแก่งแย่งกันในธรรมนั้น การที่พรหมจรรย์นี้จะพึงยั่งยืนตั้งอยู่นาน
นั้นพึงเป็น

ไปเพื่อประโยชน์แก่ชนมาก เพื่อความสุขแก่ชนมาก

เพื่อความอนุเคราะห์แก่โลก

เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

[๒๒๗] ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรม ๒ ที่พระผู้มีพระภาคผู้ทรงรู้เห็น
เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์นั้น ตรัสไว้โดยชอบแล้วมีอยู่แล
พวกเราทั้งหมดด้วยกัน พึงสังคายนา ไม่พึงกล่าวแก่งแย่งกันในธรรมนั้น
การที่

พรหมจรรย์นี้จะพึงยั่งยืนตั้งอยู่นาน นั้นพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ชนมาก
เพื่อ

ความสุขแก่ชนมาก เพื่อความอนุเคราะห์แก่โลก เพื่อประโยชน์

เพื่อเกื้อกูล

เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ธรรม ๒ เป็นไฉน นามและรูป ๑

อวิชชาและภวตัณหา ๑ ภวทิจฺฉิและวิภวทิจฺฉิ ๑

ความไม่ละอายและความไม่เกรง

กลัว ๑ ความละอายและความเกรงกลัว ๑

ความเป็นผู้ว่ายากและความเป็นผู้มี

มิตรชั่ว ๑ ความเป็นผู้ว่าง่ายและความเป็นผู้มีมิตรดี ๑

ความเป็นผู้ฉลาดในอาบัติ

และความเป็นผู้ฉลาดในการออกจากอาบัติ ๑

ความเป็นผู้ฉลาดในสมาบัติและ

ความเป็นผู้ฉลาดในการออกจากสมาบัติ ๑

ความเป็นผู้ฉลาดในธาตุและความเป็น

ผู้ฉลาดในมนสิการ ๑

ความเป็นผู้ฉลาดในอายตนะและความเป็นผู้ฉลาดใน

ปฏิจจสมุปบาท ๑ ความเป็นผู้ฉลาดในฐานะ [คือเหตุที่เป็นได้]

และความเป็นผู้ฉลาด

ในอวิชฺฐานะ [คือเหตุที่เป็นไปไม่ได้] ๑

การกล่าววาจาอ่อนหวานและการต้อนรับ ๑

ความไม่เบียดเบียนและความสะอาด ๑

ความเป็นผู้มีสติหลงลืมและความเป็นผู้ไม่

มีสัมปชัญญะ ๑ สติและสัมปชัญญะ ๑

ความเป็นผู้ไม่คุ้มครองทวารในอินทริย์

ทั้งหลาย และความเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณในโภชนะ ๑

ความเป็นผู้คุ้มครองทวารใน

อินทริย์ทั้งหลาย และความเป็นผู้รู้จักประมาณในโภชนะ ๑

กำลังที่เกิดแต่การ

พิจารณาและกำลังที่เกิดแต่การอบรม ๑ กำลังคือสติและกำลังคือสมาธิ ๑

สมณะ

และวิปัสสนา ๑ นิमितที่เกิดเพราะสมณะและนิमितที่เกิดเพราะความเพียร ๑

ความ

เพียรและความไม่ฟุ้งซ่าน ๑ ความวิบัติแห่งศีล และความวิบัติแห่งทิฐิ ๑

ความ

ถึงพร้อมแห่งศีล และความถึงพร้อมแห่งทิฐิ ๑

ความหมดจดแห่งศีลและความหมด

จดแห่งทิฐิ ๑ ความหมดจดแห่งทิฐิและความเพียรของผู้มีทิฐิ ๑

ความสลัดใจและ

ความเพียรโดยแยกกายของผู้สลัดใจแล้วในธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความสลัดใจ
๑

ความเป็นผู้ไม่สันโดษในธรรมอันเป็นกุศลและความเป็นผู้ไม่ห่อถอยในการ
ตั้งความ

เพียร ๑ วิชชาและวิมุตติ ๑ ญาณในความสิ้นไปและญาณในความไม่เกิด
๑ ดุกรผู้มี
อายุทั้งหลาย ธรรมมีประเภทละ ๒๒ เหล่านี้แล
อันพระผู้มีพระภาคผู้ทรงรู้ทรง
เห็นเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นตรัสไว้โดยชอบแล้ว
พวกเราทั้ง
หมดด้วยกันพึงสังคายนา ไม่พึงกล่าวแก่งแย่งกันในธรรมนั้น
การที่พรหมจรรย์นี้
จะพึงยังยืนตั้งอยู่เนิ่นนาน นั้นพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ชนมาก
เพื่อความสุขแก่ชน
มาก เพื่อความอนุเคราะห์แก่โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข
แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

จบ หมวด ๒

หมวด ๓

[๒๒๘] ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมมีประเภทละ ๓๓ ที่พระผู้มีพระภาค
ผู้ทรงรู้ทรงเห็น
เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นตรัสไว้โดยชอบแล้ว
มีอยู่แล พวกเราทั้งหมดด้วยกันพึงสังคายนา
ไม่พึงกล่าวแก่งแย่งกันในธรรมนั้น
การที่พรหมจรรย์นี้จะพึงยังยืนตั้งอยู่เนิ่นนาน
นั้นพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ชนมาก
เพื่อความสุขแก่ชนมาก เพื่อความอนุเคราะห์แก่โลก เพื่อประโยชน์
เพื่อเกื้อกูล
เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ธรรมมีประเภทละ ๓๓ เป็นไฉน

อกุศลมูล ๓ อย่าง

๑. อกุศลมูล คือ โลภะ

๒. อกุศลมูล คือ โทสะ

๓. อกุศลมูล คือ โมหะ

กุศลมูล ๓ อย่าง

๑. กุศลมูล คือ อโลภะ
๒. กุศลมูล คือ อโทสะ
๓. กุศลมูล คือ อโมหะ

หุจริต ๓ อย่าง

๑. กายหุจริต [ความประพฤติชั่วทางกาย]
๒. วลีหุจริต [ความประพฤติชั่วทางวาจา]
๓. มโนหุจริต [ความประพฤติชั่วทางใจ]

สุจริต ๓ อย่าง

๑. กายสุจริต [ความประพฤติชอบทางกาย]
๒. วลีสุจริต [ความประพฤติชอบทางวาจา]
๓. มโนสุจริต [ความประพฤติชอบทางใจ]

อกุศลวิตก ๓ อย่าง

๑. กามวิตก [ความตรึกในทางกาม]
๒. พยาปาหวิตก [ความตรึกในทางพยาบาท]
๓. วิหิงสาวิตก [ความตรึกในทางเบียดเบียน]

กุศลวิตก ๓ อย่าง

๑. เนกขัมมวิตก [ความตรึกในทางออกจากกาม]
๒. อัพยาปาหวิตก [ความตรึกในทางไม่พยาบาท]
๓. อวิหิงสาวิตก [ความตรึกในทางไม่เบียดเบียน]

อกุศลสังกัปปะ ๓ อย่าง

๑. กามสังกัปปะ [ความดำริในทางกาม]
๒. พยาปาหสังกัปปะ [ความดำริในทางพยาบาท]
๓. วิหิงสาสังกัปปะ [ความดำริในทางเบียดเบียน]

กุศลสังกัปปะ ๓ อย่าง

๑. เนกขัมมสังกัปปะ [ความดำริในทางออกจากกาม]
๒. อัพยาปาหสังกัปปะ [ความดำริในทางไม่พยาบาท]
๓. อวิหิงสาสังกัปปะ [ความดำริในทางไม่เบียดเบียน]

อกุศลสัญญา ๓ อย่าง

๑. กามสัญญา [ความจำได้ในทางกาม]
๒. พยาปาหสัญญา [ความจำได้ในทางพยาบาท]

๓. วิหิงสาสัญญา [ความจำได้ในทางเบียดเบียน]

กุศลสัญญา ๓ อย่าง

๑. เนกขัมมสัญญา [ความจำได้ในทางออกจากกาม]

๒. อัปยาปาหสัญญา [ความจำได้ในทางไม่พยาบาท]

๓. อวิหิงสาสัญญา [ความจำได้ในทางไม่เบียดเบียน]

อกุศลธาตุ ๓ อย่าง

๑. กามธาตุ [ธาตุคือกาม]

๒. พยาปาหธาตุ [ธาตุคือความพยาบาท]

๓. วิหิงสาธาตุ [ธาตุคือความเบียดเบียน]

กุศลธาตุ ๓ อย่าง

๑. เนกขัมมธาตุ [ธาตุคือความออกจากกาม]

๒. อัปยาปาหธาตุ [ธาตุคือความไม่พยาบาท]

๓. อวิหิงสาธาตุ [ธาตุคือความไม่เบียดเบียน]

ธาตุอีก ๓ อย่าง

๑. กามธาตุ [ธาตุคือกาม]

๒. รูปธาตุ [ธาตุคือรูป]

๓. อรูปธาตุ [ธาตุคือสิ่งที่ไม่มีรูป]

ธาตุอีก ๓ อย่าง

๑. รูปธาตุ [ธาตุคือรูป]

๒. อรูปธาตุ [ธาตุคือสิ่งที่ไม่มีรูป]

๓. นิโรธธาตุ [ธาตุคือความดับทุกข์]

ธาตุอีก ๓ อย่าง

๑. หีนธาตุ [ธาตุอย่างเลว]

๒. มัชฌิมธาตุ [ธาตุอย่างกลาง]

๓. ปณิตธาตุ [ธาตุอย่างประณีต]

ตัณหา ๓ อย่าง

๑. กามตัณหา [ตัณหาในกาม]

๒. ภวตัณหา [ตัณหาในภพ]

๓. วิภวตัณหา [ตัณหาในปราศจากภพ]

ตัณหาอีก ๓ อย่าง

- ๑. กามตัณหา [ตัณหาในกาม]
- ๒. รูปตัณหา [ตัณหาในรูป]
- ๓. อรูปตัณหา [ตัณหาในสิ่งที่ไม่มีรูป]

ตัณหาอีก ๓ อย่าง

- ๑. รูปตัณหา [ตัณหาในรูป]
- ๒. อรูปตัณหา [ตัณหาในสิ่งที่ไม่มีรูป]
- ๓. นิโรธตัณหา [ตัณหาในความดับสูญ] [อุจฺเณททิกฺขณฺนิ]

สัณฺญาณฺชน ๓ อย่าง

- ๑. สักกายทิกฺขณฺนิ [ความเห็นเป็นเหตุถือตัวถือตน]
- ๒. วิจิกิจฺฉา [ความลังเลสงสัย]
- ๓. สีสัปปตปฺรามาส

[ความเชื่อถือศกดิ์สิทธิ์ด้วยอำนาจศีลพรต]

อาสวะ ๓ อย่าง

- ๑. กามาสวะ [อาสวะเป็นเหตุอยากได้]
- ๒. ภวาสวะ [อาสวะเป็นเหตุอยากเป็น]
- ๓. อวิชชาสวะ [อาสวะคือความเขลา]

ภพ ๓ อย่าง

- ๑. กามภพ [ภพที่เป็นกามาวจร]
- ๒. รูปภพ [ภพที่เป็นรูปาวจร]
- ๓. อรูปภพ [ภพที่เป็นอรูปาวจร]

เอสนา ๓ อย่าง

- ๑. กามเอสนา [การแสวงหากาม]
- ๒. ภเวสนา [การแสวงหาภพ]
- ๓. พรหมจรีเอสนา [การแสวงหาพรหมจรรย์]

วิธึ การวางท่า ๓ อย่าง

- ๑. เสยโยหฺมสมฺมิตฺติวิธึ [ถือว่าตัวเราประเสริฐกว่าเขา]
- ๒. สทฺธิโสหฺมสมฺมิตฺติวิธึ [ถือว่าตัวเราเสมอกับเขา]
- ๓. หีนโหหฺมสมฺมิตฺติวิธึ [ถือว่าตัวเราเลวกว่าเขา]

อัฏฐา ๓ อย่าง

- ๑. อตีตอัฏฐา [ระยะเวลาที่เป็นส่วนอดีต]

๒. อนาคตอัธธา [ระยะเวลาที่เป็นส่วนอนาคต]

๓. ปัจจุบันนัธธา [ระยะเวลาที่เป็นปัจจุบัน]

อันตะ ๓ อย่าง

๑. สักกายอันตะ [ส่วนที่ถือว่าเป็นกายตน]

๒. สักกายสมุทยอันตะ [ส่วนที่ถือว่าเป็นเหตุก่อให้เกิดกายตน]

๓. สักกายนิโรธอันตะ [ส่วนที่ถือว่าเป็นเครื่องดับกายตน]

เวทนา ๓ อย่าง

๑. สุขเวทนา [ความเสวยอารมณ์ที่เป็นสุข]

๒. ทุกขเวทนา [ความเสวยอารมณ์ที่เป็นทุกข์]

๓. อทุกขมสุขเวทนา [ความเสวยอารมณ์ที่ไม่ใช่ทุกข์ไม่ใช่สุข]

ทุกขตา ๓ อย่าง

๑. ทุกขทุกขตา [ความเป็นทุกข์เพราะทุกข์]

๒. สังขารทุกขตา [ความเป็นทุกข์เพราะสังขาร]

๓. วิปริณามทุกขตา [ความเป็นทุกข์เพราะความแปรปรวน]

ราสี ๓ อย่าง

๑. มิจฉัตตนิยตราสี [กองคือความผิดที่แน่นอน]

๒. สัมมัตตนิยตราสี [กองคือความถูกที่แน่นอน]

๓. อนิยตราสี [กองคือความไม่แน่นอน]

กังขา ๓ อย่าง

๑. ประรภกาลที่ล่วงไปแล้วนานๆ แล้วสงสัย เคลือบแคลง ไม่เชื่อ
ลงไปได้ ไม่เลื่อมใส

๒. ประรภกาลที่ยังไม่มาถึงนานๆ แล้ว สงสัย เคลือบแคลง ไม่เชื่อ
ลงไปได้ ไม่เลื่อมใส

๓. ประรภกาลปัจจุบันทุกวันนี้แล้ว สงสัย เคลือบแคลง ไม่เชื่อ
ลงไปได้ ไม่เลื่อมใส

ข้อที่ไม่ต้องรักษาของพระตถาคต ๓ อย่าง

๑. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย พระตถาคตมีกายสมาจารบริสุทธิ พระตถาคต
มิได้มีความประพฤติชั่วทางกายที่พระองค์จะต้องรักษาไว้โดยตั้งพระทัยว่า
คนอื่น ๆ

อย่าได้รู้ถึงความประพฤติชั่วทางกายของเรานี้ ดังนี้

๒. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย พระตถาคตมีวิจิตรสมาจารบริสุทธิ พระตถาคตมิได้มีความประพฤติชั่วทางวาจาที่พระองค์จะต้องรักษาไว้โดยตั้งพระทัยว่าคน

อื่นๆ อย่าได้รู้ถึงความประพฤติชั่วทางวาจาของเรา นี่ ดังนี้

๓. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย พระตถาคตมีมโนสมาจารบริสุทธิ พระตถาคตมิได้มีความประพฤติชั่วทางใจที่พระองค์จะต้องรักษาไว้โดยตั้งพระทัยว่าคนอื่น

อย่าได้รู้ถึงความประพฤติชั่วทางใจของเรา นี่ ดังนี้

กิณฺจนะ ๓ อย่าง

- ๑. รากกิณฺจนะ [เครื่องกำวลคือรากะ]
- ๒. โทสกิณฺจนะ [เครื่องกำวลคือโทสะ]
- ๓. โมหกิณฺจนะ [เครื่องกำวลคือโมหะ]

อัคคี ๓ อย่าง

- ๑. รากอัคคี [ไฟคือรากะ]
- ๒. โทสอัคคี [ไฟคือโทสะ]
- ๓. โมหอัคคี [ไฟคือโมหะ]

อัคคีอีก ๓ อย่าง

- ๑. อาหุเนยฺยัคคี [ไฟคืออาหุเนยฺยบุคคล]
- ๒. ทักขิณฺเนยฺยัคคี [ไฟคือทักขิณฺเนยฺยบุคคล]
- ๓. คหปตัคคี [ไฟคือคฤหบดี]

รูปสังคหะ ๓ อย่าง

- ๑. สนิหฺสสนสํปปฏิหารูป [รูปที่เป็นไปกับการเห็น ทั้งเป็นไปกับการกระทบ]
- ๒. อนิหฺสสนสํปปฏิหารูป [รูปที่ไม่มีการเห็น แต่เป็นไปกับการกระทบ]
- ๓. อนิหฺสสนอํปปฏิหารูป [รูปที่ไม่เห็น ที่ไม่กระทบ]

สังขาร ๓ อย่าง

- ๑. ปุณฺณฐากิสังขาร [อภิสังขารคือบุญ]
- ๒. อปุณฺณฐากิสังขาร [อภิสังขารคือบาป]
- ๓. อเนญฺชากิสังขาร [อภิสังขารคืออเนญฺชา]

บุคคล ๓ อย่าง

๑. เสกขบุคคล [บุคคลผู้ยังต้องศึกษา]
๒. อเสกขบุคคล [บุคคลผู้ไม่ต้องศึกษา]
๓. เนวเสกขนาเสกขบุคคล [บุคคลผู้ยังต้องศึกษาก็ไม่ใช่
ผู้ไม่ต้อง
ศึกษาก็ไม่ใช่]

เถระ ๓ อย่าง

๑. ชาติเถระ [พระเถระโดยชาติ]
๒. ธรรมเถระ [พระเถระโดยธรรม]
๓. สมมติเถระ [พระเถระโดยสมมติ]

บุญญกิริยาวัตถุ ๓ อย่าง

๑. ทานมัย [บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน]
๒. สิลมัย [บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล]
๓. ภาวนามัย [บุญสำเร็จด้วยการเจริญภavana]

เหตุสำหรับใจหน้ ๓ อย่าง

๑. ทิฏฐเณ [ด้วยได้เห็น]
๒. สุตเตน [ด้วยได้ยินได้ฟัง]
๓. ปริสุงกาย [ด้วยความรังเกียจ]

กามอุปบัติ ๓ อย่าง

๑. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย สัตว์ประเภทที่มีกามปรากฏมีอยู่ สัตว์เหล่านั้น
เมื่อกามปรากฏแล้ว ย่อมยังอำนาจให้เป็นไปในกามทั้งหลายเช่นมนุษย์
เทพดา

บางจำพวก และวินิบาตบางจำพวก ฉะนั้น นี่เป็นกามอุปบัติข้อที่หนึ่ง

๒. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย สัตว์ประเภทที่นิรมิตกามได้มีอยู่ สัตว์เหล่านั้น
นิรมิตแล้วๆ ย่อมยังอำนาจให้เป็นไปในกามทั้งหลาย
เช่นเทพดาเหล่านิมมานรติ

ฉะนั้น นี่เป็นกามอุปบัติข้อที่สอง

๓. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย สัตว์ประเภทที่ผู้อื่นนิรมิตกามให้มีอยู่ สัตว์
เหล่านั้น ย่อมยังอำนาจให้เป็นไปในกามที่ผู้อื่นนิรมิตให้แล้ว
เช่นเทพดาเหล่า

ปรนิมมิตวสวตี ฉะนั้น นี่เป็นกามอุปบัติข้อที่สาม

สุขอุปบัติ ๓ อย่าง

๑. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย สัตว์พวกที่ยังความสุขให้เกิดขึ้นๆ แล้วยอม
อยู่เป็นสุขมีอยู่ เช่น พวกเทพเหล่าพรหมกายิกา ฉะนั้น นี่เป็นสุขอุปบัติข้อ
ที่หนึ่ง ฯ

๒. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย

สัตว์พวกที่อัมเอบริบูรณ์ถูกต้องด้วยความสุข

มีอยู่ สัตว์เหล่านั้น บางครั้งบางครั้งว แปลงอุทานว่า สุขหนอๆ ดังนี้ เช่น
พวก

เทพเหล่าอาภัสสรา ฉะนั้น นี่เป็นสุขอุปบัติข้อที่สอง ฯ

๓. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย สัตว์พวกที่อัมเอบริบูรณ์ถูกต้องด้วยความสุข
มีอยู่ สัตว์เหล่านั้นสันโดษ เสวยความสุขทางจิตอันประณีตเท่านั้น เช่น
พวก

เทพเหล่าสุภกิณหา ฉะนั้น นี่เป็นสุขอุปบัติ ข้อที่สาม ฯ

ปัญญา ๓ อย่าง

๑. เสกขปัญญา [ปัญญาที่เป็นของพระเสขะ]

๒. อเสกขปัญญา [ปัญญาที่เป็นของพระอเสขะ]

๓. เนวเสกขานาเสกขปัญญา [ปัญญาที่เป็นของพระเสขะก็ไม่ใช่
ของพระอเสขะก็ไม่ใช่] ฯ

ปัญญาอีก ๓ อย่าง

๑. จินตามยปัญญา [ปัญญาสำเร็จด้วยการคิด]

๒. สุตตามยปัญญา [ปัญญาสำเร็จด้วยการฟัง]

๓. ภาวนามยปัญญา [ปัญญาสำเร็จด้วยการอบรม] ฯ

อาวุธ ๓ อย่าง

๑. สุตอาวุธ [อาวุธคือการฟัง]

๒. ปวิเวกาวุธ [อาวุธคือความสงบ]

๓. ปัญญาวุธ [อาวุธคือปัญญา] ฯ

อินทรีย์ ๓ อย่าง

๑. อนัญญัตตัญญูสสามิตินทรีย์

[อินทรีย์ที่เกิดแก่ผู้ปฏิบัติด้วยคิดว่าเรา

จักรูธรรมที่เรายังไม่รู้]

- ๒. อัญญินทรีย์ [อินทรีย์คือความตรัสรู้]
- ๓. อัญญาตาวินทรีย์ [อินทรีย์คือความรู้ทั่วถึง] ๙

จักขุ ๓ อย่าง

- ๑. มังสจักขุ [ตาเนื้อ ตาปรกติ]
- ๒. ทิพพจักขุ [จักขุทิพย์]
- ๓. ปัญญาจักขุ [จักขุคือปัญญา] ๙

สิกขา ๓ อย่าง

- ๑. อธิศีลสิกขา [สิกขาคือศีลยิ่ง]
- ๒. อธิจิตตสิกขา [สิกขาคือจิตยิ่ง]
- ๓. อธิปัญญาสิกขา [สิกขาคือปัญญายิ่ง] ๙

ภาวนา ๓ อย่าง

- ๑. กายภาวนา [การอบรมกาย]
- ๒. จิตตภาวนา [การอบรมจิต]
- ๓. ปัญญาภาวนา [การอบรมปัญญา] ๙

อนุตตรियะ ๓ อย่าง

- ๑. ทัสสนานุตตรियะ [ความเห็นอย่างยอดเยี่ยม]
- ๒. ปฏิปทานุตตรियะ [ความปฏิบัติอย่างยอดเยี่ยม]
- ๓. วิมุตตานุตตรियะ [ความพ้นอย่างยอดเยี่ยม] ๙

สมาธิ ๓ อย่าง

- ๑. สวิตักกวิจารณ์สมาธิ [สมาธิที่ยังมีวิตกวิจารณ์]
- ๒. อวิตักกวิจารณ์มัตตสมาธิ [สมาธิที่ไม่มีวิตก มีเพียงวิจารณ์]
- ๓. อวิตักกวิจารณ์สมาธิ [สมาธิที่ไม่มีวิตกวิจารณ์] ๙

สมาธิอีก ๓ อย่าง

- ๑. สุขุญฺญตสมาธิ [สมาธิที่ว่างเปล่า]
- ๒. อนิมิตตสมาธิ [สมาธิที่หาณิมิตมิได้]
- ๓. อัปฺปนฺนิตตสมาธิ [สมาธิที่หาที่ตั้งมิได้] ๙

โสเจยยะ ๓ อย่าง

- ๑. กายโสเจยยะ [ความสะอาดทางกาย]
- ๒. วจีโสเจยยะ [ความสะอาดทางวาจา]

๓. มโนโสเจยยะ [ความสะอาดทางใจ]

โมเนยยะ ๓ อย่าง

๑. กายโมเนยยะ [ธรรมที่ทำให้เป็นมุนีทางกาย]

๒. วลีโมเนยยะ [ธรรมที่ทำให้เป็นมุนีทางวาจา]

๓. มโนโมเนยยะ [ธรรมที่ทำให้เป็นมุนีทางใจ] ๔

โกสัลละ ๓ อย่าง

๑. อายโกสัลละ [ความเป็นผู้ฉลาดในเหตุแห่งความเจริญ]

๒. อปายโกสัลละ [ความเป็นผู้ฉลาดในเหตุแห่งความเสื่อม]

๓. อูปายโกสัลละ

[ความเป็นผู้ฉลาดในเหตุแห่งความเจริญและความ
เสื่อม]

มทะ ความเมา ๓ อย่าง

๑. อาโรคมทะ [ความเมาในความไม่มีโรค]

๒. โยพพนมทะ [ความเมาในความเป็นหนุ่มสาว]

๓. ชาติมทะ [ความเมาในชาติ] ๔

อธิปเตยยะ ๓ อย่าง

๑. อัตตาทิปเตยยะ [ความมีตนเป็นใหญ่]

๒. โลกาธิปเตยยะ [ความมีโลกเป็นใหญ่]

๓. ธัมมาธิปเตยยะ [ความมีธรรมเป็นใหญ่] ๔

กถาวัตถุ ๓ อย่าง

๑. ประรภกกาลส่วนอดีตกล่าวถ้อยคำว่า

กาลที่ล่วงไปแล้วได้มีแล้วอย่างนี้

๒. ประรภกกาลส่วนอนาคตกล่าวถ้อยคำว่า

กาลที่ยังไม่มาถึงจักมีอย่างนี้

๓. ประรภกกาลส่วนที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าในบัดนี้ กล่าวถ้อยคำว่า กาล
ส่วนที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าบัดนี้เป็นอยู่อย่างนี้ ๔

วิชชา ๓ อย่าง

๑. บุพเพนิวาสานุสสติญาณวิชชา

[วิชชาคือความรู้จักระลิกชาติใน

ก่อนได้]

๒. จตุปปาตญาณวิชา [วิชาคือความรู้จักกำหนดจุด
และอุปบัติของสัตว์ทั้งหลาย]

๓. อาสวัคชญาณวิชา
[วิชาคือความรู้จักทำอาสวะให้สิ้นไป] ๕

วิหารธรรม ๓ อย่าง

๑. ทิพยวิหาร [ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของเทพดา]
๒. พรหมวิหาร [ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม]
๓. อริยวิหาร [ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพระอริยะ] ๕

ปาฏิหาริยะ ๓ อย่าง

๑. อิทธิปาฏิหาริยะ [ฤทธิ์เป็นอัศจรรย์]
๒. อาเทศนาปาฏิหาริยะ [ดักใจเป็นอัศจรรย์]
๓. อนุสาสนีปาฏิหาริยะ [คำสอนเป็นอัศจรรย์] ๕

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมมีประเภทละ ๓ๆ เหล่านี้แล อันพระผู้มี-

*พระภาคผู้ทรงรู้ทรงเห็น

เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นตรัสไว้โดย

ชอบแล้ว พวกเราทั้งหมดด้วยกันพึงสังคายนา

ไม่ควรแก่งแย่งกันในธรรมนั้น

การที่พรหมจรรย์นี้พึงยังยืนตั้งอยู่เนิ่นนาน

นั้นพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ชนมาก เพื่อ

ความสุขแก่ชนมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล
เพื่อความ

สุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ๕

จบหมวด ๓

หมวด ๔

[๒๒๙] ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมมีประเภทละ ๔ๆ ที่พระผู้มีพระภาค
ผู้ทรงรู้ทรงเห็น เป็นอรหันตพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระองค์นั้นตรัสไว้โดยชอบแล้ว

มีอยู่แล พวกเราทั้งหมดด้วยกันพึงสังคายนา ไม่พึงแก่งแย่งกันในธรรมนั้น
การที่

พรหมจรรย์นี้พึงยังยืนตั้งอยู่นานนั้น พึงเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ชนมาก
เพื่อความ

สุขแก่ชนมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล
เพื่อความสุข

แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

สติปัฏฐาน ๔ อย่าง

๑. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นกายใน
กายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ พึงกำจัดอภิชฌา และโทมนัสใน
โลกเสียได้ ฯ

๒. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นเวทนา
ในเวทนาอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ
พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัส
ในโลกเสียได้ ฯ

๓. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นจิตใน
จิตอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ
พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลก
เสียได้ ฯ

๔. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นธรรมใน
ธรรมอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสใน
โลกเสียได้ ฯ

[๒๓๐] สัมมัปปธาน ๔ อย่าง

๑. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ยังฉันทะให้เกิด
พยายาม ปราบความเพียร ประคองจิต ตั้งใจ
เพื่อความไม่เกิดขึ้นแห่งธรรมที่
เป็นบาปอกุศลที่ยังไม่เกิด

๒. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ยังฉันทะให้เกิด
พยายาม ปราบความเพียร ประคองจิต ตั้งใจ
เพื่อละธรรมที่เป็นบาปอกุศลที่
เกิดขึ้นแล้ว

๓. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ยังฉันทะให้เกิด

พยายาม ปราศจากความเพียร ประคองจิต ตั้งใจ
เพื่อความบังเกิดขึ้นแห่งธรรมที่
เป็นกุศลที่ยังไม่เกิด

๔. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ยังฉันทะให้เกิด
พยายาม ปราศจากความเพียร ประคองจิต ตั้งใจ เพื่อความตั้งมั่นไม่เลื่อนลง
จำเริญยิ่ง ไพบูลย์ เจริญ บริบูรณ์ แห่งธรรมที่เป็นกุศลที่บังเกิดขึ้นแล้ว ฯ

[๒๓๑] อธิบาต ๔ อย่าง

๑. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญอธิบาต
อันประกอบด้วยฉันทสมาธิปานสังขาร

๒. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญอธิบาต
อันประกอบด้วยวิริยสมาธิปานสังขาร

๓. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
ย่อมเจริญอธิบาตอัน

ประกอบด้วยจิตตสมาธิปานสังขาร

๔. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
ย่อมเจริญอธิบาตอัน

ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปานสังขาร ฯ

[๒๓๒] ฌาน ๔ อย่าง

๑. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม สงัด
จากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มีวิตก มีวิจารณ์ มีปีติและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่

๒. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บรรลุตติยฌาน มี-
*ความผ่องใสแห่งจิตในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น
เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป ไม่มี

วิตก ไม่มีวิจารณ์ มีปีติและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่

๓. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ มีอุเบกขา มีสติ
มีสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย เพราะปีติสิ้นไป บรรลุตติยฌาน
ที่พระ-

*อริยทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ได้ฌานนี้ เป็นผู้มีอุเบกขา มีสติอยู่เป็นสุข

๔. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บรรลุตตถฌาน ไม่
มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์ และดับโสมนัส โทมนัสก่อนๆ ได้

มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ ฯ

[๒๓๓] สมาธิภาวนา ๔ อย่าง

๑. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย สมาธิภาวนาที่ภิกษุอบรมแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความอยู่เป็นสุขในทิณฺณธรรมมีอยู่ ฯ

๒. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย สมาธิภาวนาที่ภิกษุอบรมแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความได้เฉพาะซึ่งญาณทัสสนะมีอยู่ ฯ

๓. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย สมาธิภาวนาที่ภิกษุอบรมแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อสติและสัมปชัญญะมีอยู่ ฯ

๔. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย สมาธิภาวนาที่ภิกษุอบรมแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายมีอยู่ ฯ

ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ก็สมาธิภาวนาอย่างไหนที่ภิกษุอบรมแล้ว ทำให้มาก

แล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความอยู่เป็นสุขในทิณฺณธรรม ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุใน

พระธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม สงัดจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มีวิตก มีวิจารณ์ มีปีติและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

บรรลุดุติยฌานมีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น เพราะวิตก

วิจารณ์สงบ ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีปีติและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่

ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย

ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ มีอุเบกขา มีสติ มีสัมปชัญญะ

เสวยสุขด้วยนามกาย

เพราะปีติสิ้นไป บรรลุดุติยฌานที่พระอริยสรณเสริญว่า เป็นผู้ที่มีอุเบกขา ที่สติอยู่

เป็นสุข ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บรรลุดุตตฌาน ไม่มีหุกซ์

ไม่มีสุข เพราะละสุขละหุกซ์ และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ ได้

มีอุเบกขาเป็น

เหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย สมาธิภาวนานี้
อันภิกษุอบรมแล้ว

ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความอยู่เป็นสุขในทิณฺฐธรรม ฯ

ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย สมาธิภาวนาที่ภิกษุอบรมแล้ว ทำให้มากแล้ว
ย่อม

เป็นไปเพื่อความได้เฉพาะซึ่งญาณทัสสนะ เป็นไฉน ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย
ภิกษุใน

พระธรรมวินัยนี้ มนสิการอาโลกสัญญา ตั้งสัญญาว่าเป็นเวลากลางวันไว้
กลางวัน

อย่างใด กลางคืนอย่างนั้น กลางคืนอย่างใด กลางวันอย่างนั้น
มีใจเปิดเผยไม่

มีอะไรหุ้มห่ออบรมจิตให้มีแสงสว่าง ด้วยประการฉะนี้ ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย
สมาธิ

ภาวนานี้ อันภิกษุอบรมแล้ว ทำให้มากแล้ว

ย่อมเป็นไปเพื่อความได้เฉพาะซึ่ง

ญาณทัสสนะ ฯ

ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ก็สมาธิภาวนาที่ภิกษุอบรมแล้ว ทำให้มากแล้ว
ย่อม

เป็นไปเพื่อสติสัมปชัญญะ เป็นไฉน ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย
เวทนาทั้งหลายอัน

ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้รู้แจ้งแล้ว ย่อมบังเกิดขึ้น ย่อมตั้งอยู่
ย่อมถึงความดับ

สัญญาทั้งหลายอันภิกษุในพระธรรมวินัยนี้รู้แจ้งแล้ว ย่อมบังเกิดขึ้น
ย่อมตั้งอยู่

ย่อมถึงความดับ วิตกทั้งหลายอันภิกษุในพระธรรมวินัยนี้รู้แจ้งแล้ว
ย่อมบังเกิดขึ้น

ย่อมตั้งอยู่ ย่อมถึงความดับ ฯ

ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย สมาธิภาวนานี้ อันภิกษุอบรมแล้ว ทำให้มากแล้ว
ย่อมเป็นไปเพื่อสติสัมปชัญญะ ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ก็สมาธิภาวนาที่ภิกษุอบรมแล้ว ทำให้มากแล้ว
ย่อม

เป็นไปเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย เป็นไฉน ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
มีปรกติพิจารณาเห็นความ
เกิดขึ้นและความเสื่อมไปในอุปาทานชั้นห้าวว่า ดังนี้รูป
ดังนี้ความเกิดขึ้นแห่งรูป
ดังนี้ความดับแห่งรูป ดังนี้เวทนา ดังนี้ความเกิดขึ้นแห่งเวทนา
ดังนี้ความดับแห่ง
เวทนา ดังนี้สัญญา ดังนี้ความเกิดขึ้นแห่งสัญญา
ดังนี้ความดับแห่งสัญญา
ดังนี้สังขาร ดังนี้ความเกิดขึ้นแห่งสังขาร ดังนี้ความดับแห่งสังขาร
ดังนี้วิญญาน
ดังนี้ความเกิดขึ้นแห่งวิญญาน ดังนี้ความดับแห่งวิญญาน

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย

สมาธิภาวนานี้ อันภิกษุอบรมแล้ว ทำให้มากแล้ว
ย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นไป
แห่งอาสวะทั้งหลาย ฯ

[๒๓๔] อัปปมัญญา ๔ อย่าง

๑. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ มีใจประกอบด้วย
เมตตา แผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่สอง ทิศที่สาม ทิศที่สี่ก็เหมือนกัน
ตาม

นัยนี้ ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลก ห้วสัตว์ทุกเหล่า
ในที่ทุกสถาน โดยความเป็นตนในสัตว์ทั้งปวง

ด้วยใจประกอบด้วยเมตตาอัน

ไพบุลย์ ถึงความเป็นใหญ่ หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร
ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ ฯ

๒. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
มีใจประกอบด้วยกรุณา

แผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่สอง ทิศที่สาม ทิศที่สี่ก็เหมือนกัน ตามนัยนี้
ทั้ง

เบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลก หัวสัตว์ทุกเหล่า ในที่ทุก
สถาน โดยความเป็นตนในสัตว์ทั้งปวง

ด้วยใจอันประกอบด้วยกรุณาอันไพบุลย์

ถึงความเป็นใหญ่ หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ ฯ

๓. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

มีใจประกอบด้วยมูทิตา

แผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่สอง ทิศที่สาม ทิศที่สี่ก็เหมือนกัน ตามนัยนี้
ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลก หัวสัตว์ทุกเหล่า ในที่ทุก

สถาน โดยความเป็นตนในสัตว์ทั้งปวง

ด้วยใจอันประกอบด้วยมูทิตาอันไพบุลย์

ถึงความเป็นใหญ่ หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ ฯ

๔. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ มีใจประกอบด้วย

อุเบกขา แผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่สอง ทิศที่สาม ทิศที่สี่ก็เหมือนกัน
ตาม

นัยนี้ ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลก หัวสัตว์ทุกเหล่า
ในที่

ทุกสถาน โดยความเป็นตนในสัตว์ทั้งปวง

ด้วยใจอันประกอบด้วยอุเบกขาอัน

ไพบุลย์ ถึงความเป็นใหญ่ หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร

ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ ฯ

[๒๓๕] อนุรูป ๔ อย่าง

๑. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เพราะล่วงเสียซึ่งรูป
สัญญาโดยประการทั้งปวง เพราะปฏิเสธสัญญาดับไป เพราะไม่ใส่ใจซึ่ง
นันทัตตสัญญา จึงเข้าถึงอากาसानัญญาตนะ ด้วยมนสิการว่า
อากาสดาที่สุด

มิได้ ดังนี้อยู่ ฯ

๒. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เพราะล่วงเสียซึ่ง

อากาสนัญญายตนะโดยประการทั้งปวง จึงเข้าถึงวิญญานัญญายตนะ ด้วยมนสิการ

ว่า วิญญานหาที่สิ้นสุดมิได้ ดังนี้อยู่ ฯ

๓. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เพราะล่วงเสียซึ่ง วิญญานัญญายตนะโดยประการทั้งปวง จึงเข้าถึงอาภิญญัญญายตนะ ด้วยมนสิการ

ว่าน้อยหนึ่งไม่มี ดังนี้อยู่ ฯ

๔. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เพราะล่วงเสียซึ่ง อาภิญญัญญายตนะโดยประการทั้งปวง จึงเข้าถึงเนวสัญญานาสัญญายตนะอยู่ ฯ

[๒๓๖] อุปสเสนะ ๔ อย่าง

๑. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พิจารณาแล้วเสพของ อย่างหนึ่ง ฯ

๒. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พิจารณาแล้วอดกลั้น ของอย่างหนึ่ง ฯ

๓. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พิจารณาแล้วเว้นของ อย่างหนึ่ง ฯ

๔. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พิจารณาแล้วบรรเทา ของอย่างหนึ่ง ฯ

[๒๓๗] อริยวงศ์ ๔ อย่าง

๑. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้สันโดษด้วย จีวรตามมีตามได้

และมีปรกติกเล่าวสรรเสริญความสันโดษด้วยจีวรตามมีตามได้

และย่อมไม่ถึงการแสวงหาที่ไม่ควร ไม่เหมาะ เพราะเหตุแห่งจีวร และไม่ได้ จีวรก็ไม่เดือดร้อน และได้จีวรแล้วก็ไม่เกียวกะ ไม่หมกมุ่น ไม่ติดแน่น มี ปรกติเห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก บริโภคอยู่ กับทั้งไม่ยกตน ไม่ชมผู้

อื่น ด้วยความสันโดษด้วยจีวรตามมีตามได้นั้น ก็ภิกษุใดเป็นผู้ขยัน ไม่เกียจ

คร้าน มีสัมปชัญญะ มีสติมั่น ในสันโดษด้วยจีวรนั้น ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย

ภิกษุนี้แล เรียกว่า ผู้ตั้งอยู่ในอริยวงศ์ของเกาอันยอดเยี่ยม ฯ

๒. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุยอมเป็นผู้สันโดษด้วย
บิณฑบาตตามมีตามได้ และมีปรกติกกล่าวสรรเสริญ

ความสันโดษด้วยบิณฑบาต

ตามมีตามได้ และยอมไม่ถึงการแสวงหาที่ไม่ควร ไม่เหมาะ เพราะเหตุแห่ง
บิณฑบาต และไม่ได้บิณฑบาตก็ไม่เดือดร้อน

และได้บิณฑบาตแล้วก็ไม่เกีย

เกาะ ไม่หมกมุ่น ไม่ติดแน่น มีปรกติเห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก
บริโภคอยู่ กับทั้งไม่ยกตน

ไม่ชมผู้อื่นด้วยความสันโดษด้วยบิณฑบาตตามมี

ตามได้นั้น ก็ภิกษุใดเป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้าน มีสัมปชัญญะ มีสติมั่นใน
สันโดษด้วยบิณฑบาตนั้น ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุนี้แล เรียกว่า

ผู้ตั้งอยู่ในอริยวงศ์

ของเกาอันยอดเยี่ยม ฯ

๓. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุยอมเป็นผู้สันโดษด้วย
เสนาสนะตามมีตามได้

และมีปรกติกกล่าวสรรเสริญความสันโดษด้วยเสนาสนะ

ตามมีตามได้ และยอมไม่ถึงการแสวงหาที่ไม่ควร ไม่เหมาะ เพราะเหตุแห่ง
เสนาสนะ และไม่ได้เสนาสนะก็ไม่เดือดร้อน และได้เสนาสนะแล้วก็ไม่เกีย

เกาะ ไม่หมกมุ่น ไม่ติดแน่น มีปรกติเห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก
บริโภคอยู่ กับทั้งไม่ยกตน

ไม่ชมผู้อื่นด้วยความสันโดษด้วยบิณฑบาตตามมีตาม

ได้นั้น ก็ภิกษุใดเป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้าน มีสัมปชัญญะ

มีสติมั่นในสันโดษ

ด้วยเสนาสนะนั้น ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุนี้แล เรียกว่า

ผู้ตั้งอยู่ในอริยวงศ์ของ

เกาอันยอดเยี่ยม ฯ

๔. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุยอมเป็นผู้มีปหานะเป็นที่
มายินดี ยินดีแล้วในปหานะ ย่อมเป็นผู้มีภาวนาเป็นที่มายินดี

ยินดีแล้วในภาวนา

กับทั้งไม่ยกตน ไม่ชมผู้อื่น เพราะความเป็นผู้มีปหานะเป็นที่มา ยินดี
เพราะความ

ยินดีในปหานะ เพราะความเป็นผู้มีภาวนาเป็นที่มา ยินดี

เพราะความยินดีใน

ภาวนานั้น ก็ภิกษุใดเป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้าน มีสัมปชัญญะ มีสติมั่นใน
ปหานะและภาวนานั้น ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุนี้แล เรียกว่า

ผู้ตั้งอยู่ในอริยวงศ์

ของเกาอันยอดเยี่ยม ฯ

[๒๓๘] ปธาน ๔ อย่าง

๑. สังวรปธาน [เพียรระวัง]

๒. ปหานปธาน [เพียรละ]

๓. ภาวนापธาน [เพียรเจริญ]

๔. อนุรักษนาปธาน [เพียรรักษา]

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ก็สังวรปธาน เป็นไฉน ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย
ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ไม่ถืออนิมิต
ไม่ถืออนุพยัญชนะ

เธอย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมจักขุนทริย์ ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว จะเป็นเหตุให้
อกุศลธรรมอันลามก คืออภิชฌาและโทมนัสครอบงำนั้น

ชื่อว่ารักษจักขุนทริย์

ชื่อว่าถึงความสำรวมในจักขุนทริย์

ฟังเสียงด้วยโสตแล้ว ไม่ถืออนิมิต ไม่ถืออนุพยัญชนะ เธอย่อมปฏิบัติ
เพื่อสำรวมโสตินทริย์ ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว

จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก

คืออภิชฌาและโทมนัสครอบงำนั้น ชื่อว่ารักษาโสตินทริย์

ชื่อว่าถึงความสำรวม

ในโสตินทริย์ ฯ

ดมกลิ่นด้วยฆานะแล้ว ไม่ถืออนิมิต ไม่ถืออนุพยัญชนะ เธอย่อมปฏิบัติ
เพื่อสำรวมฆานินทริย์ ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว

จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก

คืออภิขฌาและโหมนัศครอบงำนั้น ชื่อว่ารักษามานินทริย
ชื่อว่าถึงความสำรวม
ในมานินทริย ๔

ลัมรด้วยชีวหาแล้ว ไม่ถือนิมิต ไม่ถือนุพยุญชนะ เธอยอมปฏิบัติ
เพื่อสำรวมชีวหินทริย ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว
จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก

คืออภิขฌาและโหมนัศครอบงำนั้น ชื่อว่ารักษาชีวหินทริย
ชื่อว่าถึงความสำรวมใน
ชีวหินทริย ๔

ถูกต้องโฬฏฐัพพะด้วยกายแล้ว ไม่ถือนิมิต ไม่ถือนุพยุญชนะ เธอ
ยอมปฏิบัติเพื่อสำรวมกายินทริย ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว
จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรม-

*อันลามก คืออภิขฌาและโหมนัศครอบงำนั้น ชื่อว่ารักษากายินทริย
ชื่อว่าถึง
ความสำรวมในกายินทริย ๔

รู้แจ้งธรรมด้วยใจแล้ว ไม่ถือนิมิต ไม่ถือนุพยุญชนะ เธอยอม
ปฏิบัติเพื่อสำรวมมณินทริย
ที่เมื่อไม่สำรวมแล้วจะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอัน

ลามก คืออภิขฌาและโหมนัศครอบงำนั้น ชื่อว่ารักษามานินทริย
ชื่อว่าถึงความ

สำรวมในมณินทริย ผู้มีอายุทั้งหลาย นี้เรียกว่า สังวรปธาน ๔

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ก็ปหานปธาน เป็นไฉน ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย
ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ย่อมไม่รับไว้ซึ่งกามวิตกที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมละเสีย
บรรเทาเสีย ทำให้สิ้นไป ให้ถึงความไม่มี

ย่อมไม่รับไว้ซึ่งพยาบาทวิตกที่เกิด

ขึ้นแล้ว ย่อมละเสีย บรรเทาเสีย ทำให้สิ้นไป ให้ถึงความไม่มี ย่อมไม่รับไว้
ซึ่งวิหิงสาวิตกที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมละเสีย บรรเทาเสีย ทำให้สิ้นไป
ให้ถึงความ

ไม่มี ย่อมไม่รับไว้ซึ่งธรรมที่เป็นบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้วๆ ย่อมละเสีย
บรรเทาเสีย ทำให้สิ้นไป ให้ถึงความไม่มี ผู้มีอายุทั้งหลาย นี้เรียกว่าปหาน-

*ปธาน ๔

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ก็ภาวนาปธาน เป็นไฉน ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย
ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญสติสัมโพชฌงค์ อันอาศัยความสงบ
อาศัย

ความคลายกำหนัด อาศัยความดับ น้อมไปเพื่อความสละลง ย่อมเจริญ
ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์ อันอาศัยความสงบ อาศัยความคลายกำหนัด
อาศัยความดับ

อันน้อมไปเพื่อความสละลง ย่อมเจริญวิริยสัมโพชฌงค์อันอาศัยความสงบ
อาศัย

ความคลายกำหนัด อาศัยความดับ อันน้อมไปเพื่อความสละลง
ย่อมเจริญปีติ-

*สัมโพชฌงค์ อันอาศัยความสงบ อาศัยความคลายกำหนัด
อาศัยความดับ อัน

น้อมไปเพื่อความสละลง ย่อมเจริญปีติสัทธีสัมโพชฌงค์
อันอาศัยความสงบ อาศัย

ความคลายกำหนัด อาศัยความดับ อันน้อมไปเพื่อความสละลง
ย่อมเจริญปีติ-

*สมาธิสัมโพชฌงค์ อันอาศัยความสงบ อาศัยความคลายกำหนัด
อาศัยความดับ

อันน้อมไปเพื่อความสละลง ย่อมเจริญอุเบกขาสัมโพชฌงค์
อันอาศัยความสงบ

อาศัยความคลายกำหนัด อาศัยความดับ อันน้อมไปเพื่อความสละลง
ผู้มีอายุ

ทั้งหลาย นี้เรียกว่า ภาวนาปธาน ๔

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ก็อนุรักษนาปธาน เป็นไฉน ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย
ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ย่อมตามรักษาสมาธินิมิตอันเจริญที่บังเกิดขึ้นแล้ว
คือ

อัญญสิกขสัญญา ปุพฺพกสิกขสัญญา วินิลกสิกขสัญญา วิจฉิททกสิกขสัญญา
อุทฺธมาตกสิกขสัญญา

ผู้มีอายุทั้งหลาย นี้เรียกว่า อนุรักษนาปธาน ๔

[๒๓๙] ญาณ ๔ อย่าง

๑. อัมมญาณ [ความรู้ในธรรม]
๒. อันวายญาณ [ความรู้ในการคล้อยตาม]
๓. ปริจเฉทญาณ [ความรู้ในการกำหนด]
๔. สัมมตญาณ [ความรู้ในสมมติ]

ญาณ ๔ อย่าง

๑. ทุกขญาณ [ความรู้ในทุกข์]
๒. ทุกขสมุทยญาณ [ความรู้ในทุกขสมุทัย]
๓. ทุกขนิโรธญาณ [ความรู้ในทุกขนิโรธ]
๔. ทุกขนิโรธคามินี- [ความรู้ในทุกขนิโรธคามินีปฎิปทา]
ปฎิปทาญาณ

[๒๔๐] องค์ของการบรรลุโสดา ๔ อย่าง

๑. สปัปฺริสสังเสวะ [การคบสัตบุรุษ]
๒. สัทธัมมัสสวนะ [การฟังพระสัทธรรม]
๓. โยนิโสมนสิการ [การกระทำไว้ในใจโดยแยบคาย]
๔. อัมมานุอัมมปฎิปัตติ [การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม]

[๒๔๑] องค์แห่งพระโสดาบัน ๔ อย่าง

๑. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย พระอริยสาวกในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยความเลื่อมใสอย่างแน่นแฟ้นในพระพุทธเจ้าว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ

พระผู้มีพระภาคนั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นนายนารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มี

ผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้ตื่นแล้ว เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม ฯ

๒. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย พระอริยสาวกในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยความเลื่อมใสอย่างแน่นแฟ้นในพระธรรมว่า พระธรรมอันพระผู้มี

พระภาคตรัสดีแล้ว อันผู้ใดบรรลุจะพึงเห็นเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียก-

*ให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน ฯ

๓. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย พระอริยสาวกในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยความเลื่อมใสอย่างแน่นแฟ้นในพระสงฆ์ว่า

พระสงฆ์สาวกของพระ

ผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว ปฏิบัติตรง ปฏิบัติเป็นธรรม ปฏิบัติชอบ คือ

คู่บุรุษ ๔ บุรุษบุคคล ๘ นั่นคือพระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ควรรับของ

บูชา เป็นผู้ควรรับของต้อนรับ เป็นผู้ควรรับของทำบุญ

เป็นผู้ควรทำอัญชลี เป็น

บุญเขตของชาวโลก ไม่มีเขตอื่นยิ่งกว่า ฯ

๔. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย พระอริยสาวกในพระธรรมวินัยนี้ ประกอบด้วยศีล ที่พระอริยเจ้าใคร่แล้ว อันไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไทย อันวิญญูชนสรรเสริญ อันตณหาและหิฐิ ไม่ลุ่มคล่ำแล้ว เป็นไปเพื่อสมาธิ ฯ

[๒๔๒] สามัญญผล ๔ อย่าง

๑. โสดาปัตติผล

๒. สกทาคามิผล

๓. อนาคามิผล

๔. อรหัตตผล

[๒๔๓] ธาตุ ๔ อย่าง

๑. ปฐวีธาตุ [ธาตุดิน]

๒. อาโปธาตุ [ธาตุน้ำ]

๓. เตโชธาตุ [ธาตุไฟ]

๔. วาโยธาตุ [ธาตุลม]

[๒๔๔] อาหาร ๔ อย่าง

๑. กวฬิงการาหาร [อาหารคือคำข้าวหยาบหรือละเอียด]

๒. ผัสสาหาร [อาหารคือผัสสะ]

๓. มโนสัญเจตนาหาร [อาหารคือมโนสัญเจตนา]

๔. วิญญาณาหาร [อาหารคือวิญญาณ]

[๒๔๕] วิญญาณฐิติ ๔ อย่าง

๑. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย วิญญาณที่เข้าถึงซึ่งรูปเมื่อตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่
วิญญาณนั้นมีรูปเป็นอารมณ์ มีรูปเป็นที่พำนัก เข้าไปเสพซึ่งความยินดี
ย่อมถึง

ความเจริญ งามงาม ไพบูลย์ ฯ

๒. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย วิญญาณที่เข้าถึงซึ่งเวทนา เมื่อตั้งอยู่ ย่อม
ตั้งอยู่ วิญญาณนั้นมีเวทนาเป็นอารมณ์ มีเวทนาเป็นที่พำนัก
เข้าไปเสพซึ่งความ

ยินดี ย่อมถึงความเจริญ งามงาม ไพบูลย์ ฯ

๓. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย วิญญาณที่เข้าถึงซึ่งสัญญา เมื่อตั้งอยู่ ย่อม
ตั้งอยู่ วิญญาณนั้นมีสัญญาเป็นอารมณ์ มีสัญญาเป็นที่พำนัก
เข้าไปเสพซึ่งความ

ยินดี ย่อมถึงความเจริญ งามงาม ไพบูลย์ ฯ

๔. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย วิญญาณที่เข้าถึงซึ่งสังขาร เมื่อตั้งอยู่ ย่อม
ตั้งอยู่ วิญญาณนั้นมีสังขารเป็นอารมณ์ มีสังขารเป็นที่พำนัก
เข้าไปเสพซึ่งความ

ยินดี ย่อมถึงความเจริญ งามงาม ไพบูลย์ ฯ

[๒๔๖] การถึงอคติ ๔ อย่าง

๑. ถึงความลำเอียงเพราะความรักใคร่กัน

๒. ถึงความลำเอียงเพราะความขัดเคืองกัน

๓. ถึงความลำเอียงเพราะความหลง

๔. ถึงความลำเอียงเพราะความกลัว

[๒๔๗] ความเกิดขึ้นแห่งตัณหา ๔ อย่าง

๑. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ตัณหาเมื่อเกิดแก่ภิกษุ ย่อมเกิดเพราะเหตุ
แห่งจีวร

๒. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ตัณหาเมื่อเกิดแก่ภิกษุ ย่อมเกิดเพราะเหตุ
แห่งปิณฑบาต

๓. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ตัณหาเมื่อเกิดแก่ภิกษุ ย่อมเกิดเพราะเหตุ
แห่งเสนาสนะ

๔. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ตัณหาเมื่อเกิดแก่ภิกษุ ย่อมเกิดเพราะเหตุ
แห่งความมียิ่งๆ ขึ้นไป ฯ

[๒๔๘] ปฏิปทา ๔ อย่าง

๑. ทุกขาปฏิบัติปทา ทันธาภิญญา [ปฏิบัติลำบาก ทั้งรู้ได้ช้า]
๒. ทุกขาปฏิบัติปทา ขิปปาภิญญา [ปฏิบัติลำบาก แต่รู้ได้เร็ว]
๓. สุขาปฏิบัติปทา ทันธาภิญญา [ปฏิบัติสะดวก แต่รู้ได้ช้า]
๔. สุขาปฏิบัติปทา ขิปปาภิญญา [ปฏิบัติสะดวก ทั้งรู้ได้เร็ว]

[๒๔๙] ปฏิปทาอีก ๔ อย่าง

๑. อักขมา ปฏิปทา [ปฏิบัติไม่อดทน]
๒. ขมา ปฏิปทา [ปฏิบัติอดทน]
๓. ทมา ปฏิปทา [ปฏิบัติฝึก]
๔. สมา ปฏิปทา [ปฏิบัติระงับ]

[๒๕๐] ธรรมบท ๔ อย่าง

๑. บทธรรมคือความไม่เพ่งเล็ง
๒. บทธรรมคือความไม่พยาบาท
๓. บทธรรมคือความระลึกรชอบ
๔. บทธรรมคือความตั้งใจไว้ชอบ

[๒๕๑] ธรรมสมาทาน ๔ อย่าง

๑. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมสมาทานที่ให้ทุกข์ในปัจจุบันและมีทุกข์เป็นวิบากต่อไปมีอยู่
๒. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมสมาทานที่ให้ทุกข์ในปัจจุบันแต่มีสุขเป็นวิบากต่อไปมีอยู่
๓. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมสมาทานที่ให้สุขในปัจจุบัน แต่มีทุกข์เป็นวิบากต่อไปมีอยู่
๔. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมสมาทานที่ให้สุขในปัจจุบัน และมีสุขเป็นวิบากต่อไปมีอยู่ ฯ

[๒๕๒] ธรรมชั้น ๔ อย่าง

๑. ศीलชั้น [หมวดศีล]
๒. สมာธิชั้น [หมวดสมาธิ]
๓. ปัญญาชั้น [หมวดปัญญา]
๔. วิมุตติชั้น [หมวดวิมุตติ]

[๒๕๓] พละ ๔ อย่าง

- ๑. วิริยะพละ [กำลังคือความเพียร]
- ๒. สติพละ [กำลังคือสติ]
- ๓. สมาธิพละ [กำลังคือสมาธิ]
- ๔. ปัญญาพละ [กำลังคือปัญญา]

[๒๕๔] อธิญาณ ๔ อย่าง

- ๑. ปัญญาธิญาณ [อธิษฐานคือปัญญา]
- ๒. สัจจาธิญาณ [อธิษฐานคือสัจจะ]
- ๓. จาคะธิญาณ [อธิษฐานคือจาคะ]
- ๔. อุปสมาธิญาณ [อธิษฐานคืออุปสมะ]

[๒๕๕] ปัญหาพยากรณ์ ๔ อย่าง

- ๑. เอกังสพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่จะต้องแก้โดยส่วนเดียว
- ๒. ปฏิปุจฉาพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่ต้องย้อนถามแล้วจึงแก้
- ๓. วิทซ์ชพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่ต้องจำแนกแล้วจึงแก้
- ๔. ฐปนิยปัญหา ปัญหาที่ควรงดเสีย ๕

[๒๕๖] กรรม ๔ อย่าง

- ๑. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย กรรมเป็นฝ่ายดำ มีวิบากเป็นฝ่ายดำมีอยู่
- ๒. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย กรรมเป็นฝ่ายขาว มีวิบากเป็นฝ่ายขาวมีอยู่
- ๓. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย กรรมที่เป็นทั้งฝ่ายดำและฝ่ายขาว มีวิบากทั้งฝ่ายดำฝ่ายขาวมีอยู่
- ๔. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย กรรมที่ไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำไม่ขาว ย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นกรรมมีอยู่ ๕

[๒๕๗] สัจฉิกรณียธรรม ๔ อย่าง

- ๑. พึงทำให้แจ้งซึ่งขันธที่ตนเคยอยู่อาศัยในกาลก่อนด้วยสติ
- ๒. พึงทำให้แจ้งซึ่งจตุและอุปบัติของสัตว์ทั้งหลายด้วยจักขุ
- ๓. พึงทำให้แจ้งซึ่งวิโมกซ์แปดด้วยกาย
- ๔. พึงทำให้แจ้งซึ่งความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายด้วยปัญญา

[๒๕๘] โอิหะ ๔ อย่าง

- ๑. กาโมหะ [โอหะคือกาม]
- ๒. ภโวหะ [โอหะคือภพ]
- ๓. ทิฏฐิโหะ [โอหะคือทิฐิ]

๔. อวิชโชฆะ [โอฆะคืออวิชชา]

[๒๕๙] โยคะ ๔ อย่าง

๑. กามโยคะ [โยคะคือกาม]

๒. ภวโยคะ [โยคะคือภพ]

๓. ทิณฺณโยคะ [โยคะคือทิณฺ]

๔. อวิชชาโยคะ [โยคะคืออวิชชา]

[๒๖๐] วิสิงโยคะ ๔ อย่าง

๑. กามโยควิสิงโยคะ [ความพราจากโยคะคือกาม]

๒. ภวโยควิสิงโยคะ [ความพราจากโยคะคือภพ]

๓. ทิณฺณโยควิสิงโยคะ [ความพราจากโยคะคือทิณฺ]

๔. อวิชชาโยควิสิงโยคะ [ความพราจากโยคะคืออวิชชา]

[๒๖๑] คันถะ ๔ อย่าง

๑. อภิชฌากายคันถะ [เครื่องรัดกายคืออภิชฌา]

๒. พยาปาทกายคันถะ [เครื่องรัดกายคือพยาบาท]

๓. สิลฺลพตปรัมมาสกายคันถะ [เครื่องรัดกายคือสิลฺลพตปรัมมาส]

๔. อิทังสัจจาภินเวสกายคันถะ [เครื่องรัดกายคือความแน่วว่าสิ่งนี้

เป็นจริง] ๑

[๒๖๒] อุปาทาน ๔ อย่าง

๑. กามุปาทาน [ถือนั่นกาม]

๒. ทิณฺณอุปาทาน [ถือนั่นทิณฺ]

๓. สิลฺลพตอุปาทาน [ถือนั่นศีลและพรต]

๔. อตฺตวาหุอุปาทาน [ถือนั่นวาหะว่าตน]

[๒๖๓] โยนิ ๔ อย่าง

๑. อัณฑชโยนิ [กำเนิดของสัตว์ที่เกิดในไข่]

๒. ชลาพุชโยนิ [กำเนิดของสัตว์ที่เกิดในครรภ์]

๓. สังเสทชโยนิ [กำเนิดของสัตว์ที่เกิดในเถาไคล]

๔. โอปปาติกโยนิ [กำเนิดของสัตว์ที่เกิดผุดขึ้น] ๑

[๒๖๔] การก้าวลงสู่ครรภ์ ๔ อย่าง

๑. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย สัตว์บางชนิดในโลกนี้ เป็นผู้ไม่รู้สีก้าว

ลงสู่ครรภ์มารดา เป็นผู้ไม่รู้สีกตัว อยู่ในครรภ์มารดา เป็นผู้ไม่รู้สีกตัว
คลอด

จากครรภ์มารดา นี่การก้าวลงสู่ครรภ์ข้อที่หนึ่ง ๑

๒. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก สัตว์บางชนิดในโลกนี้ เป็นผู้
รู้สีกตัวก้าวลงสู่ครรภ์มารดา แต่เป็นผู้ไม่รู้สีกตัวอยู่ในครรภ์มารดา
เป็นผู้ไม่รู้

สีกตัวคลอดจากครรภ์มารดา นี่การก้าวลงสู่ครรภ์มารดาข้อที่สอง ๑

๓. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก สัตว์บางชนิดในโลกนี้ เป็นผู้
รู้สีกตัวก้าวลงสู่ครรภ์มารดา เป็นผู้รู้สีกตัวอยู่ในครรภ์มารดา
แต่เป็นผู้ไม่รู้สีกตัว

คลอดจากครรภ์มารดา นี่การก้าวลงสู่ครรภ์ข้อที่สาม ๑

๔. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก สัตว์บางชนิดในโลกนี้ เป็นผู้
รู้สีกตัวก้าวลงสู่ครรภ์มารดา เป็นผู้รู้สีกตัวอยู่ในครรภ์มารดา
เป็นผู้รู้สีกตัวคลอด

จากครรภ์มารดา นี่การก้าวลงสู่ครรภ์ข้อที่สี่ ๑

[๒๖๕] การได้อัตภาพ ๔ อย่าง

๑. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย การได้อัตภาพที่ตรงกับความจงใจของตน
อย่างเดียว ไม่ตรงกับความจงใจของผู้อื่นมีอยู่ ๑

๒. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย การได้อัตภาพที่ตรงกับความจงใจของผู้อื่น
เท่านั้น ไม่ตรงกับความจงใจของตนมีอยู่ ๑

๓. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย การได้อัตภาพที่ตรงกับความจงใจของตนด้วย
ตรงกับความจงใจของผู้อื่นด้วยมีอยู่ ๑

๔. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย การได้อัตภาพที่ไม่ตรงกับความจงใจของตน
ทั้งไม่ตรงกับความจงใจของผู้อื่นมีอยู่ ๑

[๒๖๖] ทักขินาวิสุทธิ ๔ อย่าง

๑. ทักขินาบริสุทธิฝ่ายทายก ไม่บริสุทธิฝ่ายปฎิคาหกมีอยู่ ๑

๒. ทักขินาบริสุทธิฝ่ายปฎิคาหก ไม่บริสุทธิฝ่ายทายกมีอยู่ ๑

๓. ทักขินาไม่บริสุทธิทั้งฝ่ายทายกทั้งฝ่ายปฎิคาหกมีอยู่ ๑

๔. ทักขินาที่บริสุทธิทั้งฝ่ายทายกทั้งฝ่ายปฎิคาหกมีอยู่ ๑

[๒๖๗] สังคหัตถ ๔ อย่าง

๑. ทาน [การให้ปัน]
๒. ปิยวัชช [เจรจาว่าจาทืออ่อนหวาน]
๓. วัฏฏจริยา [ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์]
๔. สมนัตตตา [ความเป็นผู้มีตนเสมอ]

[๒๖๘] อนริยโวรหาร ๔ อย่าง

๑. มุสาวาท [พูดเท็จ]
๒. ปิสุณาวาจา [พูดส่อเสียด]
๓. พรุสวาจา [พูดคำหยาบ]
๔. สัมผัสปปลาป [พูดเพ้อเจ้อ]

[๒๖๙] อริยโวรหาร ๔ อย่าง

๑. มุสาวาทา เวรณณิ [เว้นจากพูดเท็จ]
๒. ปิสุณาย วาจาเณ เวรณณิ [เว้นจากพูดส่อเสียด]
๓. พรุสาย วาจาเณ เวรณณิ [เว้นจากพูดคำหยาบ]
๔. สัมผัสปปลาปา เวรณณิ [เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ]

[๒๗๐] อนริยโวรหารอีก ๔ อย่าง

๑. เมื่อไม่ได้เห็นพูดว่าได้เห็น
๒. เมื่อไม่ได้ยินพูดว่าได้ยิน
๓. เมื่อไม่ได้ทราบพูดว่าได้ทราบ
๔. เมื่อไม่ได้รู้แจ้งพูดว่าได้รู้แจ้ง ฯ

[๒๗๑] อริยโวรหารอีก ๔ อย่าง

๑. เมื่อไม่ได้เห็นพูดว่าไม่ได้เห็น
๒. เมื่อไม่ได้ยินพูดว่าไม่ได้ยิน
๓. เมื่อไม่ได้ทราบพูดว่าไม่ได้ทราบ
๔. เมื่อไม่ได้รู้แจ้งพูดว่าไม่ได้รู้แจ้ง ฯ

[๒๗๒] อนริยโวรหารอีก ๔ อย่าง

๑. เมื่อได้เห็นพูดว่าไม่ได้เห็น
๒. เมื่อได้ยินพูดว่าไม่ได้ยิน
๓. เมื่อได้ทราบพูดว่าไม่ได้ทราบ
๔. เมื่อรู้แจ้งพูดว่าไม่รู้แจ้ง ฯ

[๒๗๓] อริยโวรหารอีก ๔ อย่าง

๑. เมื่อได้เห็นพูดว่าได้เห็น
๒. เมื่อได้ยินพูดว่าได้ยิน
๓. เมื่อได้ทราบพูดว่าได้ทราบ
๔. เมื่อได้รู้แจ้งพูดว่าได้รู้แจ้ง

[๒๗๔] บุคคล ๔ อย่าง

๑. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ทำตนให้เดือดร้อน เป็นผู้ชวนชวายในการประกอบเหตุเป็นเครื่องทำตนให้เดือดร้อน ฯ

๒. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

เป็นผู้ชวนชวายในการประกอบเหตุเป็นเครื่องทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ฯ

๓. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ทำตนให้เดือดร้อน เป็นผู้ชวนชวายในการประกอบเหตุเป็นเครื่องทำตนให้เดือดร้อนด้วยเป็นผู้

ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

เป็นผู้ชวนชวายในการประกอบเหตุเป็นเครื่องทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนด้วย ฯ

๔. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ไม่เป็นผู้ทำตนให้เดือดร้อน

ไม่เป็นผู้ชวนชวายในการประกอบเหตุเป็นเครื่องทำตนให้เดือดร้อนด้วย เป็นผู้ไม่ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน

ไม่เป็นผู้ชวนชวายในการประกอบเหตุเป็นเครื่องทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนด้วย เขาไม่ทำตนให้เดือดร้อน ไม่ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน เป็นผู้หายหิว

ดับสนิท เยือกเย็น เสวยความสุขมิตนเป็นเสมือนพรหมอยู่ในปัจจุบัน ฯ

[๒๗๕] บุคคลอีก ๔ อย่าง

๑. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมปฏิบัติเพื่อประโยชน์

ตนไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ฯ

๒. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมปฏิบัติเพื่อประโยชน์

ผู้อื่น ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน ฯ

๓. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้
ยอมไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์

ตน ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ฯ

๔. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้
ยอมปฏิบัติเพื่อประโยชน์

ตนด้วย เพื่อประโยชน์ผู้อื่นด้วย ฯ

[๒๗๖] บุคคลอีก ๔ อย่าง

๑. บุคคลผู้มีดีมา กลับมีดีไป

๒. บุคคลผู้มีดีมา กลับสว่างไป

๓. บุคคลผู้สว่างมา กลับมีดีไป

๔. บุคคลผู้สว่างมา กลับสว่างไป ฯ

[๒๗๗] บุคคลอีก ๔ อย่าง

๑. สมณมจละ [เป็นสมณะผู้ไม่หวั่นไหว]

๒. สมณปทุมะ [เป็นสมณะเปรียบด้วยดอกบัวหลวง]

๓. สมณปุนทริกะ [เป็นสมณะเปรียบด้วยดอกบัวขาว]

๔. สมณสุ สมณสุขุมาละ เป็นสมณะผู้ละเอียดอ่อนในสมณะ

ทั้งหลาย ฯ

ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมมีประเภทละ ๔ เหล่านี้แล

อันพระผู้มีพระภาค

ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ตรัสไว้โดยชอบแล้ว

พวกเราทั้งหมดด้วยกันพึงสังคายนา ไม่พึงแก่งแย่งกันในธรรมนั้น
การที่พรหมจรรย์

นี้พึงยังยืนตั้งอยู่นานนั้น พึงเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ชนมาก
เพื่อความสุขแก่ชนมาก

เพื่อความอนุเคราะห์แก่โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล

เพื่อความสุขแก่เทวดา

และมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

จบหมวด ๔

หมวด ๕

[๒๗๘] ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมมีประเภทละ ๕๗ ที่พระผู้มีพระภาค
ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ตรัสไว้โดยชอบแล้ว

มีอยู่แล พวกเราทั้งหมดด้วยกัน พึงสังคายนา ไม่พึงแก่งแย่งกันในธรรมนั้น
การที่พรหมจรรย์นี้พึงยั่งยืน ตั้งอยู่นานนั้น

พึงเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ชนมาก เพื่อ

ความสุขแก่ชนมาก เพื่อความอนุเคราะห์แก่โลก เพื่อประโยชน์
เพื่อเกื้อกูล

เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ธรรมมีประเภท ๕ เป็นใน

ชั้น ๕ อย่าง

๑. รูปชั้น [กองรูป]
๒. เวทนาชั้น [กองเวทนา]
๓. สัญญาชั้น [กองสัญญา]
๔. สังขารชั้น [กองสังขาร]
๕. วิญญาณชั้น [กองวิญญาณ] ๑

[๒๗๙] อุปาทานชั้น ๕ อย่าง

๑. รูปอุปาทานชั้น (ชั้นเป็นที่ตั้งแห่งอุปาทาน คือ รูป)
๒. เวทณูปาทานชั้น (ชั้นเป็นที่ตั้งแห่งอุปาทาน คือ เวทนา)
๓. สัญญูปาทานชั้น (ชั้นเป็นที่ตั้งแห่งอุปาทาน คือ สัญญา)
๔. สังขารูปาทานชั้น (ชั้นเป็นที่ตั้งแห่งอุปาทาน คือ สังขาร)
๕. วิญญาณูปาทานชั้น (ชั้นเป็นที่ตั้งแห่งอุปาทาน คือ

วิญญาณ) ๑

[๒๘๐] กามคุณ ๕ อย่าง

๑. รูปที่พึงรู้แจ้งได้ด้วยจักขุ ซึ่งน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าชอบใจ
น่ารัก

ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ๑

๒. เสียงที่พึงรู้แจ้งได้ด้วยหู ซึ่งน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าชอบใจ
น่ารัก ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ๑

๓. กลิ่นที่จะพึงรู้แจ้งได้ด้วยจมูก ซึ่งน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าชอบใจ
น่ารัก ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ฯ

๔. รสที่จะพึงรู้แจ้งได้ด้วยลิ้น ซึ่งน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าชอบใจ
น่ารัก ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ฯ

๕. โผฏฐัพพะที่จะพึงรู้แจ้งได้ด้วยกาย ซึ่งน่าปรารถนา น่าใคร่
น่าชอบใจ

น่ารัก ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ฯ

[๒๘๑] คติ ๕ อย่าง

๑. นิริยะ [นรก]
๒. ตีรจنانโยนิ [กำเนิดติรจنان]
๓. ปิตติวิสัย [ภูมิแห่งเปรต]
๔. มนุสสะ [มนุษย์]
๕. เทวะ [เทวดา] ฯ

[๒๘๒] มัจฉริยะ ๕ อย่าง

๑. อาวาสมัจฉริยะ [ตระหนี่ที่อยู่]
๒. กุลมัจฉริยะ [ตระหนี่สกุล]
๓. ลาภมัจฉริยะ [ตระหนี่ลาภ]
๔. วัณณมัจฉริยะ [ตระหนี่วรรณะ]
๕. ธัมมมัจฉริยะ [ตระหนี่ธรรม] ฯ

[๒๘๓] นีวรณ ๕ อย่าง

๑. กามฉันทนีวรณ [ธรรมที่กัณจัต คือ ความพอใจในกาม]
๒. พยาปาทนีวรณ [ธรรมที่กัณจัต คือ ความพยาบาท]
๓. ถีนมิตถนีวรณ [ธรรมที่กัณจัต คือ ความที่จิตหดหู่และ
เคลิบเคลิ้ม]
๔. อุทธัจจกุกกุกจนีวรณ [ธรรมที่กัณจัต คือ ความฟุ้งซ่านและ
รำคาญ]
๕. วิจิกิจฉานีวรณ [ธรรมที่กัณจัต คือ ความสงสัย] ฯ

[๒๘๔] โอรัมภาคิยสังโยชน [สังโยชนเปื้องต่ำ] ๕ อย่าง

๑. สักกายทิฏฐิ [ความเห็นเป็นเหตุถือตัวถือตน]
๒. วิจิกิจฉา [ความสงสัย]

๓. สีสัณตปารามาส [ความเชื่อถือศักดิ์สิทธิ์ด้วยเข้าใจว่ามี
ได้ด้วยศีลหรือพรต]

๔. กามฉันทะ ๑- [ความพอใจด้วยอำนาจแห่งกาม]

๕. พยาบาท ๒- [ความคิดแก้แค้นผู้อื่น]

[๒๘๕] อุทัมภาคิยสังโยชน [สังโยชนเบื้องบน] ๕ อย่าง

๑. รูปราคะ [ความติดใจอยู่ในรูปธรรม]

๒. อรูปราคะ [ความติดใจอยู่ในอรูปธรรม]

๓. มานะ [ความสำคัญว่าเป็นนั่นเป็นนี่]

๔. อุทธัจจะ [ความคิดพล่าน]

๕. อวิชชา [ความหลงอันเป็นเหตุไม่รู้จริง]

@๑. ในที่อื่นเป็นกามราคะ ความกำหนัดด้วยอำนาจแห่งกาม

@๒. ในที่อื่นเป็นปฏิกิริยา ความกระทบกระทั่งแห่งจิต

[๒๘๖] สิกขาบท ๕ อย่าง

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี [เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการ
ฆ่าสัตว์]

๒. อทินนาทานา เวรมณี [เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการ
ลักทรัพย์]

๓. กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี [เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการ
ประพฤติดีในกาม]

๔. มุสาวาทา เวรมณี [เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการ
พูดเท็จ]

๕. สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี [เจตนาเป็นเครื่องงดเว้น
จากการดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัย
อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท] ๙

[๒๘๗] อภัพพฐาน ๕ อย่าง

๑. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย

ภิกษุชัณาสพไม่สามารถที่จะแก่งปลงสัตว์จาก

ชีวิต

๒. ภิกษุชัณาสพไม่สามารถที่จะลักทรัพย์ อันเป็นส่วนแห่งความเป็น
ขโมย

๓. ภิกษุชัณาสพไม่สามารถที่จะเสพเมถุนธรรม

๔. ภิกษุชัณาสพไม่สามารถที่จะพุดเท็จทั้งรู่อยู่

๕.

ภิกษุชัณาสพไม่สามารถที่จะกระทำการสังสมบริโศคกามเหมือนเมื่อ
ครั้งยังเป็นคฤหัสถ์อยู่ ฯ

[๒๘๘] พยสนะ ๕ อย่าง

๑. ญาติพยสนะ [ความฉิบหายแห่งญาติ]

๒. โภคพยสนะ [ความฉิบหายแห่งโภคะ]

๓. โรคพยสนะ [ความฉิบหายเพราะโรค]

๔. สีสพยสนะ [ความฉิบหายแห่งสี]

๕. ทิฏฐิพยสนะ [ความฉิบหายแห่งทิฐิ] ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย เพราะเหตุที่ญาติฉิบหายก็ดี

เพราะเหตุที่โภคะฉิบหาย

ก็ดี เพราะเหตุที่ฉิบหายเพราะโรคก็ดี

สัตว์ทั้งหลายย่อมจะไม่ต้องเข้าถึงอบาย

ทุคติ วินิบาต นรก เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย เพราะเหตุที่สีลพินาศ หรือเพราะเหตุที่ทิฐิพินาศ

สัตว์ทั้งหลายย่อมจะเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก

เบื้องหน้าแต่ตายเพราะ

กายแตก ฯ

[๒๘๙] สัมปทา ๕ อย่าง

๑. ญาติสัมปทา [ความถึงพร้อมด้วยญาติ]

๒. โภคสัมปทา [ความถึงพร้อมด้วยโภคะ]

๓. อาโรคยสัมปทา [ความถึงพร้อมด้วยความไม่มีโรค]

๔. สีลสัมปทา [ความถึงพร้อมด้วยสี]

๕. ทิฏฐิสัมปทา [ความถึงพร้อมด้วยทิฐิ] ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย เพราะเหตุแห่งญาติสัมปทาก็ดี

เพราะเหตุแห่งโภคะ

สัมปทาก็ดี เพราะเหตุแห่งอาโรคยสัมปทาก็ดี สัตว์ทั้งหลาย

ย่อมจะไม่เข้าถึงสุคติ

โลกสวรรค์ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย เพราะเหตุแห่งสี่สัมปทา หรือเพราะเหตุแห่งทิสฺส-
*สัมปทา สัตว์ทั้งหลาย

ย่อมจะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์เบื้องหน้าแต่ตายเพราะ
กายแตก ฯ

[๒๙๐] โทษแห่งศีลวิบัติของคนาศีล ๕ อย่าง

๑. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย คนาศีลมีศีลวิบัติในโลกนี้ ย่อมเข้าถึงความ
เสื่อมแห่งโภคะใหญ่ ซึ่งมีความประมาทเป็นเหตุ
นี้โทษแห่งศีลวิบัติของคนาศีล

ข้อที่หนึ่ง ฯ

๒. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก เกียรติศัพท์อันเสียหายของคน
าศีลมีศีลวิบัติ ย่อมระบือไป นี้โทษแห่งศีลวิบัติของคนาศีลข้อที่สอง ฯ

๓. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก คนาศีลมีศีลวิบัติเข้าไปหา
บริษัทใดๆ คือ ชัตติยบริษัท พราหมณบริษัท คฤหบดีบริษัท
หรือสมณบริษัท

เป็นผู้ไม่กล่าวกล้า เป็นคนเก้อเขินเข้าไปหา

นี้โทษแห่งศีลวิบัติของคนาศีล

ข้อที่สาม ฯ

๔. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก คนาศีลมีศีลวิบัติ ย่อมเป็นคน
หลงทำกาละ นี้โทษแห่งศีลวิบัติของคนาศีลข้อที่สี่ ฯ

๕. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก คนาศีลมีศีลวิบัติ ย่อมเข้าถึง
อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก

นี้โทษแห่งศีลวิบัติ

ของคนาศีลข้อที่ห้า ฯ

[๒๙๑] อานิสงส์แห่งศีลสมบัติของคนมีศีล ๕ อย่าง

๑. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย คนมีศีลถึงพร้อมแล้วด้วยศีลในโลกนี้ย่อม
ประสบกองแห่งโภคะใหญ่ ซึ่งมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ นี้อานิสงส์แห่งศีล
สมบัติของคนมีศีลข้อที่หนึ่ง ฯ

๒. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก เกียรติศัพท์ที่ดิงามของคนมีศีล

ถึงพร้อมแล้วด้วยศีล ย่อมระบือไป

นี้อานิสงส์ของศีลสมบัติของคนมีศีลข้อที่สอง ฯ

๓. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก คนมีศีลถึงพร้อมแล้วด้วยศีล
เข้าไปหาบริษัทใดๆ คือ ชัตตียบบริษัท พราหมณบริษัท คฤหบดีบริษัท หรือ
สมณบริษัท เป็นผู้แก่กล้าถ้าไม่เก้อเขินเข้าไปหา

นี้อานิสงส์แห่งศีลสมบัติของคน

มีศีลข้อที่สาม ฯ

๔. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก คนมีศีลถึงพร้อมแล้วด้วยศีล
ย่อมเป็นผู้ไม่หลงทำกาละนี้อานิสงส์ของศีลสมบัติของคนมีศีลข้อที่สี่ ฯ

๕. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก คนมีศีลถึงพร้อมแล้วด้วยศีล
ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก

นี้อานิสงส์แห่งศีล

สมบัติของคนมีศีลข้อที่ห้า ฯ

[๒๙๒] ธรรมสำหรับโจทน์ ๕ อย่าง

ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย อณิกษุผู้เป็นโจทน์ที่ประสงค์จะโจทผู้อื่น พึงตั้ง
ธรรม ๕ ประการไว้ ณ ภายในแล้วจึงโจทผู้อื่น คือ

เราจักกล่าวโดยกาลอันควร

จักไม่กล่าวโดยกาลอันไม่ควร เราจักกล่าวด้วยคำจริง

จักไม่กล่าวด้วยคำไม่จริง

เราจักกล่าวด้วยคำอ่อนหวาน จักไม่กล่าวด้วยคำหยาบ

เราจักกล่าวด้วยคำที่ประกอบ

ด้วยประโยชน์ จักไม่กล่าวด้วยคำที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์

เราจักกล่าวด้วย

เมตตาจิต จักไม่กล่าวด้วยมิโหสะในภายใน ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย
อณิกษุผู้เป็น

โจทน์ที่ประสงค์จะโจทผู้อื่น พึงตั้งธรรม ๕ ประการนี้ไว้ ณ
ภายในแล้วจึงโจท

ผู้อื่น ฯ

[๒๙๓] องค์เป็นที่ตั้งแห่งความเพียร ๕ อย่าง

๑. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีศรัทธา
เชื่อพระ-

*ปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคตว่า แม้เพราะนี้ๆ พระผู้มีพระภาคนั้น
เป็นพระอรหันต์
ตรัสรู้ชอบเอง ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก
เป็น

สารถิฝึกบุรุษไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
เป็นผู้

เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม ฯ

๒. ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีอาพาธน้อย มีทุกข์น้อย
ประกอบด้วย

เตโชธาตุนมีวิบากเสมอกัน ไม่เย็นนัก ไม่ร้อนนัก เป็นอย่างกลางๆ
ควรแก่

ความเพียร ฯ

๓. ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยา เปิดเผยตน
ตามเป็นจริงในพระศาสดา หรือสพรหมจารีที่เป็นวิญญูชนทั้งหลาย ฯ

๔. ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปรารภความเพียร
เพื่อจะละอกุศลธรรม

เพื่อจะยังกุศลธรรมให้ถึงพร้อม เป็นผู้มีกำลังใจ มีความบากบั่นมั่น
ไม่ทอดธุระ

ในบรรดาธรรมที่เป็นกุศล ฯ

๕. ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีความปัญญา ประกอบด้วยปัญญาที่เห็น
เกิดและดับ เป็นปัญญาอย่างประเสริฐ เป็นไปเพื่อฆ่าแแรกกิเลส
จะให้ความ

สิ้นทุกข์โดยชอบ ฯ

[๒๙๔]

สุทธาวาส ๕

๑. อวิหา

๒. อตปปา

๓. สุทสสา

๔. สุทสสี

๕. อกนิณฺฐา ฯ

[๒๙๕] พระอนาคามี ๕

๑. อันตรปรินิพพายี [พระอนาคามีผู้ที่จะปรินิพพานในระหว่าง
อายุยังไม่ทันถึงกึ่ง]

๒. อุปหัจจปรินิพพายี

[พระอนาคามีผู้ที่จะปรินิพพานต่อเมื่ออายุ
พ้นกึ่งแล้ว จวนถึงที่สุด]

๓. อสังขารปรินิพพายี [พระอนาคามีผู้ที่จะปรินิพพานด้วย
ไม่ต้อง

ใช้ความเพียรนัก]

๔. สสังขารปรินิพพายี [พระอนาคามีผู้ที่จะปรินิพพานด้วย
ต้องใช้

ความเพียร]

๕. อุทฺธโสโต อกนิณฺฐคามิ [พระอนาคามีผู้มีกระแสในเบื้องบนไปสู่
ชั้นอกนิณฺฐภาพ] ฯ

[๒๙๖] ความกระด้างแห่งจิต ๕ อย่าง

๑. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

ย่อมเคลือบแคลงสงสัย

ไม่เชื่อแน ไม่เลื่อมใสในพระศาสดา ผู้มีอายุทั้งหลาย

จิตของภิกษุผู้เคลือบแคลง

สงสัย ไม่เชื่อแน ไม่เลื่อมใสในพระศาสดา ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร

เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อความกระทำเป็นไปติดต่อกัน

เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น

นี้ความกระด้างแห่งจิตข้อที่หนึ่ง ฯ

๒. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุย่อมเคลือบแคลงสงสัย

ไม่เชื่อแน ไม่เลื่อมใสในพระธรรม ผู้มีอายุทั้งหลาย

จิตของภิกษุผู้เคลือบแคลง

สงสัย ไม่เชื่อแน ไม่เลื่อมใสในพระธรรม ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร

เพื่อ

ความประกอบเนื่องๆ เพื่อความกระทำเป็นไปติดต่อ
เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น นี่

ความกระต้างแห่งจิตข้อที่สอง ฯ

๓. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุยอมเคลือบแคลงสงสัย
ไม่เชื่อแน ไม่เลื่อมใสในพระสงฆ์ ผู้มีอายุทั้งหลาย

จิตของภิกษุผู้เคลือบแคลง

สงสัย ไม่เชื่อแน ไม่เลื่อมใสในพระสงฆ์ยอมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร
เพื่อความ

ประกอบเนื่องๆ เพื่อความกระทำเป็นไปติดต่อ เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น
นี้ความ

กระต้างแห่งจิตข้อที่สาม ฯ

๔. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุยอมเคลือบแคลงสงสัย
ไม่เชื่อแน ไม่เลื่อมใสในสิกขา ผู้มีอายุทั้งหลาย จิตของภิกษุผู้เคลือบแคลง
สงสัย ไม่เชื่อแน ไม่เลื่อมใสในสิกขา ยอมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อ
ความประกอบเนื่องๆ เพื่อความกระทำเป็นไปติดต่อ
เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น นี่

ความกระต้างแห่งจิตข้อที่สี่ ฯ

๕. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุเป็นผู้โกรธขัดเคือง มีจิต
อันโทสะกระทบแล้ว มีจิตเป็นเสมือนตะปูในสพรหมจารีทั้งหลาย ผู้มีอายุ
ทั้งหลาย จิตของภิกษุผู้โกรธขัดเคือง มีจิตอันโทสะกระทบแล้ว มีจิตเสมือน
ตะปู ยอมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อความประกอบเนื่องๆ

เพื่อความกระทำ

เป็นไปติดต่อ เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น นี่ความกระต้างแห่งจิตข้อที่ห้า ฯ

[๒๙๗] ความผูกพันแห่งจิต ๕ อย่าง

๑. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ยังไม่ปราศจาก
ความกำหนัด ความพอใจ ความรัก ความระหาย ความกระวนกระวาย
ความ

ทะยานอยากในกามทั้งหลาย ผู้มีอายุทั้งหลาย

จิตของภิกษุผู้ยังไม่ปราศจากความ

กำหนด ความพอใจ ความรัก ความระหาย ความกระวนกระวาย
ความทะยาน
อยากในกายทั้งหลาย ย่อมไม่ยอมไปเพื่อความเพียร
เพื่อความประกอบเนื่องๆ
เพื่อความกระทำเป็นไปติดต่อ เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น
นี้ความผูกพันแห่งจิต
ข้อที่หนึ่ง ฯ

๒. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุเป็นผู้ยังไม่ปราศจากความ
กำหนด ความพอใจ ความรัก ความระหาย ความกระวนกระวาย
ความทะยาน
อยากในกาย ผู้มีอายุทั้งหลาย จิตของภิกษุผู้ยังไม่ปราศจากความกำหนด
ความ
พอใจ ความรัก ความระหาย ความกระวนกระวาย
ความทะยานอยากในกาย
ย่อมไม่ยอมไปเพื่อความเพียร เพื่อความประกอบเนื่องๆ
เพื่อความกระทำเป็นไป
ติดต่อ เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น นี้ความผูกพันแห่งจิตข้อที่สอง ฯ

๓. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุเป็นผู้ยังไม่ปราศจากความ
กำหนด ความพอใจ ความรัก ความระหาย ความกระวนกระวาย
ความทะยาน
อยากในรูป ผู้มีอายุทั้งหลาย จิตของภิกษุผู้ยังไม่ปราศจากความกำหนด
ความ
พอใจ ความรัก ความระหาย ความกระวนกระวาย ความทะยานอยากในรูป
ย่อมไม่ยอมไปเพื่อความเพียร เพื่อความประกอบเนื่องๆ
เพื่อความกระทำเป็นไป
ติดต่อ เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น นี้ความผูกพันแห่งจิตข้อที่สาม ฯ

๔. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุบริโภคมหันำพอแก่ความ
ต้องการแล้ว ประกอบความสุขในการนอน ความสุขในการเอนข้าง
ความสุขใน

การหลับอยู่ ภิภษุทั้งหลาย

จิตของภิภษุผู้บริโภคมหันำพอแก่ความต้องการแล้ว

ประกอบความสุขในการนอน ความสุขในการเอนข้าง

ความสุขในการหลับอยู่

ยอมไม่นอนไปเพื่อความเพียร เพื่อความประกอบเนืองๆ

เพื่อความกระทำเป็น

ไปติดต่อ เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น นี่ความผูกพันธ์แห่งจิตข้อที่สี่ ฯ

๕. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก

ภิภษุประพฤติพรหมจรรย์ปรารภนา

หมู่เทพเจ้าหมู่ใดหมู่หนึ่งว่า ด้วยศีล พรต ตบะ หรือพรหมจรรย์นี้

เรารู้จักเป็น

เทพเจ้า หรือเป็นเทพองค์ใดองค์หนึ่ง ดังนี้ ผู้มีอายุทั้งหลาย จิตของภิภษุผู้

ประพฤติพรหมจรรย์ปรารภนาหมู่เทพเจ้าหมู่ใดหมู่หนึ่งว่า ด้วยศีล พรต

ตบะ

หรือพรหมจรรย์นี้ เรารู้จักเป็นเทพเจ้าหรือเป็นเทพองค์ใดองค์หนึ่ง ดังนี้

ยอมไม

นอนไปเพื่อความเพียร เพื่อความประกอบเนืองๆ

เพื่อความกระทำเป็นไปติดต่อ

เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น นี่ความผูกพันธ์แห่งจิตข้อที่ห้า ฯ

[๒๙๘] อินทรีย์ ๕ อย่าง

๑. จักขุนทรีย์ [อินทรีย์คือตา]

๒. โสติดินทรีย์ [อินทรีย์คือหู]

๓. ฆานินทรีย์ [อินทรีย์คือจมูก]

๔. ชิวหินทรีย์ [อินทรีย์คือลิ้น]

๕. กายินทรีย์ [อินทรีย์คือกาย]

[๒๙๙] อินทรีย์อีก ๕ อย่าง

๑. สุขุนทรีย์ [อินทรีย์คือสุข]

๒. ทุกขินทรีย์ [อินทรีย์คือทุกข์]

๓. โสมนัสสินทรีย์ [อินทรีย์คือโสมนัส]

๔. โทมนัสสินทรีย์ [อินทรีย์คือโทมนัส]

๕. อุปเพกขินทริย์ [อินทริย์คืออุปเพกขา]

[๓๐๐] อินทริย์อีก ๕ อย่าง

๑. สัทธินทริย์ [อินทริย์คือศรัทธา]

๒. วิริยินทริย์ [อินทริย์คือวิริยะ]

๓. สตินทริย์ [อินทริย์คือสติ]

๔. สมาธินทริย์ [อินทริย์คือสมาธิ]

๕. ปัญญินทริย์ [อินทริย์คือปัญญา]

[๓๐๑] นิสสารณียธาตุ ๕ อย่าง

๑. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย เมื่อภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ มนสิการถึงกามทั้งหลายอยู่ จิตย่อมไม่แล่นไป ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งอยู่ ไม่พหุวิเศษ ในเพราะกามทั้งหลาย แต่ว่าเมื่อเธอมนสิการถึงเนกขัมมะอยู่แล จิตย่อมแล่นไปเลื่อมใส

ตั้งอยู่ พหุวิเศษ ในเพราะเนกขัมมะ จิตของเธอนั้นไปดีแล้ว อบรมดีแล้ว ออกดีแล้ว พหุวิเศษดีแล้ว พรากแล้วจากกามทั้งหลาย และเธอพ้นแล้วจากอาสวะอันเป็นเหตุเดือดร้อนกระวนกระวาย ซึ่งมีความเป็นปัจจัยเกิดขึ้นเธอย่อม

ไม่เสวยเวทนานั้น ข้อนี้กล่าวได้ว่าเป็นเครื่องสลัดออกซึ่งกามทั้งหลาย ฯ

๒. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก เมื่อภิกษุมนสิการถึงความพยาบาทอยู่ จิตย่อมไม่แล่นไป ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งอยู่ ไม่พหุวิเศษในเพราะความพยาบาท แต่ว่าเมื่อเธอมนสิการถึงความไม่พยาบาทอยู่แล จิตย่อมแล่นไป

เลื่อมใส ตั้งอยู่ พหุวิเศษในเพราะความไม่พยาบาท จิตของเธอนั้นไปดีแล้ว อบรมดีแล้ว ออกดีแล้ว พหุวิเศษดีแล้ว พรากแล้วจากความพยาบาทและเธอ

พ้นแล้วจากอาสวะอันเป็นเหตุเดือดร้อนกระวนกระวายซึ่งมีความพยาบาทเป็น

ปัจจัยเกิดขึ้น เธอย่อมไม่เสวยเวทนานั้น

ข้อนี้กล่าวได้ว่าเป็นเครื่องสลัดออกซึ่ง

ความพยาบาท ฯ

๓. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก เมื่อภิกษุมนสิการถึงความ

เบียดเบียนอยู่ จิตย่อมไม่แล่นไป ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งอยู่ ไม่พิเศษ ใน
เพราะความเบียดเบียน แต่ว่าเมื่อเธอมนสิการถึงความไม่เบียดเบียนอยู่แล
จิต

ย่อมแล่นไป เลื่อมใส ตั้งอยู่ พิเศษในเพราะความไม่เบียดเบียน จิตของ
เธอนั้นไปดีแล้ว อบรมดีแล้ว ออกดีแล้ว พิเศษดีแล้ว

พรากแล้วจากความ

เบียดเบียน และเธอพ้นแล้วจากอาสวะอันเป็นเหตุเดือดร้อนกระวนกระวาย
ซึ่ง

มีความเบียดเบียนเป็นปัจจัยเกิดขึ้น และเธอย่อมไม่เสวยเวทนานั้น

ข้อนี้กล่าว

ได้ว่าเป็นเครื่องสลัดออกซึ่งความเบียดเบียน ฯ

๔. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก เมื่อภิกษุมนสิการถึงรูปทั้งหลาย
อยู่ จิตย่อมไม่แล่นไป ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งอยู่ ไม่พิเศษในเพราะรูปทั้งหลาย
แต่ว่าเมื่อเธอมนสิการถึงอรูปปอยู่แล จิตย่อมแล่นไป เลื่อมใส ตั้งอยู่

พิเศษ

ในเพราะอรูปป จิตของเธอนั้นไปดีแล้ว อบรมดีแล้ว ออกดีแล้ว

พิเศษดีแล้ว

พรากแล้วจากรูปทั้งหลาย

และเธอพ้นแล้วจากอาสวะอันเป็นเหตุเดือดร้อนกระวน

กระวาย ซึ่งมีรูปเป็นปัจจัยเกิดขึ้น เธอย่อมไม่เสวยเวทนานั้น

ข้อนี้กล่าวได้ว่า

เป็นเครื่องสลัดออกซึ่งรูปทั้งหลาย ฯ

๕. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก เมื่อภิกษุมนสิการถึงกายของ
ตนอยู่ จิตย่อมไม่แล่นไป ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งใจอยู่ ไม่พิเศษ ในเพราะกาย
ของตน แต่ว่าเมื่อเธอมนสิการถึงความดับแห่งกายของตนอยู่แล

จิตย่อมแล่นไป

เลื่อมใส ตั้งอยู่ พิเศษ ในเพราะความดับแห่งกายของตน จิตของเธอนั้น
ไปดีแล้ว อบรมดีแล้ว ออกดีแล้ว พิเศษดีแล้ว พรากแล้วจากกายของตน

และเธอพ้นแล้วจากอาสวะอันเป็นเหตุเดือดร้อนกระวนกระวาย

ซึ่งมีกายของตน

เป็นปัจจัย เธอยอมไม่เสวยเวทนานั้น
ข้อนี้กล่าวได้ว่าเป็นเครื่องสลัดออกซึ่ง
กายของตน ฯ

[๓๐๒] วิมุตตายนณะ [แดนแห่งวิมุตติ] ๕ อย่าง

๑. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย พระศาสดาหรือเพื่อนสพรหมจารีองค์ใดองค์หนึ่ง ซึ่งควรแก่ตำแหน่งครู ย่อมแสดงธรรมแก่ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
ผู้มีอายุ

ทั้งหลาย ภิกษุนั้นรู้แจ้งอรรถ รู้แจ้งธรรม

ในธรรมนั้นโดยประการที่พระศาสดา

หรือเพื่อนสพรหมจารีองค์ใดองค์หนึ่ง ซึ่งควรแก่ตำแหน่งครู แสดงแก่เธอ

ความปราโมทย์ยอมเกิดแก่เธอผู้รู้แจ้งอรรถ รู้แจ้งธรรม

ความอิมใจยอมเกิดแก่เธอ

ผู้ปราโมทย์แล้ว กายของเธอผู้มีใจประกอบด้วยปีติ ย่อมสงบระงับ

เธอผู้มีกาย

สงบระงับแล้ว ย่อมเสวยความสุข จิตของเธอผู้มีความสุข ย่อมตั้งมั่น
นี้แดน

วิมุตติข้อที่หนึ่ง ฯ

๒. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก

พระศาสดาหรือเพื่อนสพรหมจารี

องค์ใดองค์หนึ่งซึ่งควรแก่ตำแหน่งครู หาได้แสดงธรรมแก่ภิกษุไม่เลย
แต่เธอ

แสดงธรรมตามที่ได้ฟังได้เรียนไว้แก่คนอื่นๆ โดยพิสดาร

ภิกษุนั้นยอมรู้แจ้งอรรถ

รู้แจ้งธรรมในธรรมนั้น โดยอาการที่ตนได้แสดงแก่คนอื่นๆ นั้น

ความปราโมทย์

ยอมเกิดแก่เธอผู้รู้แจ้งอรรถ รู้แจ้งธรรม

ความอิมใจยอมเกิดแก่เธอผู้ปราโมทย์แล้ว

กายของเธอผู้มีใจประกอบด้วยปีติ ย่อมสงบระงับ

เธอผู้มีกายสงบระงับแล้วยอม

เสวยความสุข จิตของเธอผู้มีความสุข ย่อมตั้งมั่น นี่แดนวิมุตติข้อที่สอง ฯ

๓. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก

พระศาสดาหรือเพื่อนสพรหมจารี

องค์ใดองค์หนึ่งซึ่งควรแก่ตำแหน่งครู หาได้แสดงธรรมแก่ภิกษุไม่เลย
แต่เธอ

กระทำการสาธยายธรรมตามที่ได้ฟังได้เรียนไว้แล้วโดยพิสดาร
ภิกษุนั้นย่อมรู้แจ้ง

อรรถรู้แจ้งธรรมในธรรมนั้น โดยอาการที่ตนกระทำการสาธยายนั้น
ความปราโมทย์

ย่อมเกิดแก่เธอผู้รู้แจ้งอรรถ รู้แจ้งธรรม

ความอิมใจย่อมเกิดแก่เธอผู้ปราโมทย์แล้ว

กายของเธอผู้มีใจประกอบด้วยปีติ ย่อมสงบระงับ เธอผู้มีกายสงบระงับแล้ว

ย่อมเสวยความสุข จิตของเธอผู้มีความสุข ย่อมตั้งมั่น

นี้แดนนิมิตตข้อที่สาม ฯ

๔. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก

พระศาสดาหรือเพื่อนสพรหมจารี

องค์ใดองค์หนึ่งซึ่งควรแก่ตำแหน่งครู หาได้แสดงธรรมแก่ภิกษุไม่เลย
แต่ว่าเธอ

ตรีกตรองตามซึ่งธรรมตามที่ได้ฟังได้เรียนไว้ด้วยจิต เฟ่งตามด้วยใจ
ภิกษุนั้นย่อม

รู้แจ้งอรรถ รู้แจ้งธรรมในธรรมนั้น โดยอาการที่ตนตรีกตรองตามด้วยจิต
เฟ่งตาม

ด้วยใจนั้น ความปราโมทย์ย่อมเกิดแก่เธอผู้รู้แจ้งอรรถ รู้แจ้งธรรม

ความอิมใจย่อม

เกิดแก่เธอผู้ปราโมทย์แล้ว

กายของเธอผู้มีใจประกอบด้วยปีติย่อมสงบระงับ

เธอผู้มีกายสงบระงับแล้ว ย่อมเสวยความสุข จิตของเธอผู้มีความสุข

ย่อมตั้งมั่น

นี้แดนนิมิตตข้อที่สี่ ฯ

๕. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก

พระศาสดาหรือเพื่อนสพรหมจารี

องค์ใดองค์หนึ่งซึ่งควรแก่ตำแหน่งครู หาได้แสดงธรรมแก่ภิกษุไม่เลย
แต่ว่าเธอ

เรียนสมาธินิมิตอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยดี ทำไว้ในใจด้วยดี ใคร่ครวญด้วยดี
แห่ง

ตลอดด้วยดีด้วยปัญญา ภิกษุนั้นย่อมรู้แจ้งอรรถ รู้แจ้งธรรมในธรรมนั้น
โดยอาการ

ที่ได้เรียนสมาธินิมิตอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยดี ทำไว้ในใจด้วยดี
ใคร่ครวญด้วยดี

แห่งตลอดด้วยดีด้วยปัญญาแล้วนั้น

ความปราโมทย์ย่อมเกิดแก่เธอผู้รู้แจ้งอรรถ

รู้แจ้งธรรม ความอิมใจย่อมเกิดแก่เธอผู้ปราโมทย์แล้ว

กายของเธอผู้มีใจประกอบ

ด้วยปีติย่อมสงบระงับ เธอผู้มีกายสงบระงับแล้วย่อมเสวยความสุข

จิตของเธอผู้

มีความสุข ย่อมตั้งมั่น นี่แด่นิเวศิตีข้อที่ห้า ฯ

[๓๐๓] สัญญาอบรมวิมุตติ ๕ อย่าง

๑. อนิจจสัญญา [สัญญาที่เกิดขึ้นในญาณเป็นเครื่องพิจารณาเห็นว่า
เป็นของไม่เที่ยง]

๒. อนิจเฏ ทุกขสัญญา [สัญญาที่เกิดขึ้นในญาณเป็นเครื่องพิจารณา
เห็นว่าเป็นทุกข์ในสิ่งที่ไม่เที่ยง]

๓. ทุกเข อนัตตสัญญา [สัญญาที่เกิดขึ้นในญาณเป็นเครื่องพิจารณา
เห็นว่าไม่ใช่ตนในสิ่งที่เป็นทุกข์]

๔. ปหานสัญญา [สัญญาที่เกิดขึ้นในญาณเป็นเครื่องพิจารณาเห็นว่า
ควรละเสีย]

๕. วิราคสัญญา

[สัญญาที่เกิดขึ้นในญาณเป็นเครื่องพิจารณาเห็นความ
คลายเสียซึ่งความกำหนัด]

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมมีประเภทละ ๕๗ เหล่านี้แล อันพระผู้มี-

*พระภาคผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ตรัสไว้โดย

ชอบแล้ว พวกเราทั้งหมดด้วยกันพึงสังคายนา
ไม่พึงแก่งแย่งกันในธรรมนั้น
การที่พรหมจรรย์นี้จะพึงยังยืนตั้งอยู่นานนั้น
พึงเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ชนมาก
เพื่อความสุขแก่ชนมาก เพื่อความอนุเคราะห์แก่โลก เพื่อประโยชน์
เพื่อเกื้อกูล
เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

จบ หมวด ๕

หมวด ๖

[๓๐๔] ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมมีประเภทละ ๖๖ ที่พระผู้มีพระภาค
ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ตรัสไว้โดยชอบ
แล้วมีอยู่แล พวกเราทั้งหมดด้วยกันพึงสังคายนา
ไม่พึงแก่งแย่งกันในธรรมนั้น
การที่พรหมจรรย์นี้จะพึงยังยืนตั้งอยู่นานนั้น
พึงเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ชนมาก
เพื่อความสุขแก่ชนมาก เพื่อความอนุเคราะห์แก่โลก เพื่อประโยชน์
เพื่อเกื้อกูล
เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

อายตนะภายใน ๖ อย่าง

๑. อายตนะ คือตา
๒. อายตนะ คือหู
๓. อายตนะ คือจมูก
๔. อายตนะ คือลิ้น
๕. อายตนะ คือกาย
๖. อายตนะ คือใจ

[๓๐๕] อายตนะภายนอก ๖ อย่าง

๑. อายตนะ คือ รูป
๒. อายตนะ คือ เสียง

๓. อายตนะ คือ กลิ่น
๔. อายตนะ คือ รส
๕. อายตนะ คือ โผฏฐัพพะ
๖. อายตนะ คือ ธรรม

[๓๐๖] หมวดวิญญาน ๖

๑. จักขุวิญญาน [ความรู้สึกอาศัยตา]
๒. โสตวิญญาน [ความรู้สึกอาศัยหู]
๓. ฆานวิญญาน [ความรู้สึกอาศัยจมูก]
๔. ชิวหาวิญญาน [ความรู้สึกอาศัยลิ้น]
๕. กายวิญญาน [ความรู้สึกอาศัยกาย]
๖. มโนวิญญาน [ความรู้สึกอาศัยใจ]

[๓๐๗] หมวดผัสสะ ๖

๑. จักขุสัมผัส [ความถูกต้องอาศัยตา]
๒. โสตสัมผัส [ความถูกต้องอาศัยหู]
๓. ฆานสัมผัส [ความถูกต้องอาศัยจมูก]
๔. ชิวหาสัมผัส [ความถูกต้องอาศัยลิ้น]
๕. กายสัมผัส [ความถูกต้องอาศัยกาย]
๖. มโนสัมผัส [ความถูกต้องอาศัยใจ]

[๓๐๘] หมวดเวทนา ๖

๑. จักขุสัมผัสสชาเวทนา
[เวทนาที่เกิดแต่ความถูกต้องอาศัยตา]
๒. โสตสัมผัสสชาเวทนา
[เวทนาที่เกิดแต่ความถูกต้องอาศัยหู]
๓. ฆานสัมผัสสชาเวทนา
[เวทนาที่เกิดแต่ความถูกต้องอาศัยจมูก]
๔. ชิวหาสัมผัสสชาเวทนา
[เวทนาที่เกิดแต่ความถูกต้องอาศัยลิ้น]
๕. กายสัมผัสสชาเวทนา
[เวทนาที่เกิดแต่ความถูกต้องอาศัยกาย]

๖. มโนสัมพัตสชาเวทนา

[เวทนาที่เกิดแต่ความถูกต้องอาศัยใจ]

[๓๐๙] หมวดสัญญา ๖

๑. รูปสัญญา [สัญญาที่เกิดขึ้นยึดรูปเป็นอารมณ์]
๒. สัททสัญญา [สัญญาที่เกิดขึ้นยึดเสียงเป็นอารมณ์]
๓. คันธสัญญา [สัญญาที่เกิดขึ้นยึดกลิ่นเป็นอารมณ์]
๔. รสสัญญา [สัญญาที่เกิดขึ้นยึดรสเป็นอารมณ์]
๕. โผฏฐัพพสัญญา

[สัญญาที่เกิดขึ้นยึดโผฏฐัพพะเป็นอารมณ์]

๖. ธัมมสัญญา [สัญญาที่เกิดขึ้นยึดธรรมเป็นอารมณ์]

[๓๑๐] หมวดสัญญาเจตนา ๖

๑. รูปสัญญาเจตนา [ความจงใจที่เกิดขึ้นยึดรูปเป็นอารมณ์]
๒. สัททสัญญาเจตนา [ความจงใจที่เกิดขึ้นยึดเสียงเป็นอารมณ์]
๓. คันธสัญญาเจตนา [ความจงใจที่เกิดขึ้นยึดกลิ่นเป็นอารมณ์]
๔. รสสัญญาเจตนา [ความจงใจที่เกิดขึ้นยึดรสเป็นอารมณ์]
๕. โผฏฐัพพสัญญาเจตนา

[ความจงใจที่เกิดขึ้นยึดโผฏฐัพพะเป็นอารมณ์]

๖. ธัมมสัญญาเจตนา [ความจงใจที่เกิดขึ้นยึดธรรมเป็นอารมณ์]

[๓๑๑] หมวดตณหา ๖

๑. รูปตณหา [ตณหาที่เกิดขึ้นยึดรูปเป็นอารมณ์]
๒. สัททตณหา [ตณหาที่เกิดขึ้นยึดเสียงเป็นอารมณ์]
๓. คันธตณหา [ตณหาที่เกิดขึ้นยึดกลิ่นเป็นอารมณ์]
๔. รสตณหา [ตณหาที่เกิดขึ้นยึดรสเป็นอารมณ์]
๕. โผฏฐัพพตณหา

[ตณหาที่เกิดขึ้นยึดโผฏฐัพพะเป็นอารมณ์]

๖. ธัมมตณหา [ตณหาที่เกิดขึ้นยึดธรรมเป็นอารมณ์]

[๓๑๒] อการะ ๖ อย่าง

๑. บุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่เคารพ
ไม่ยำเกรงในพระศาสดาอยู่
๒. เป็นผู้ไม่เคารพ ไม่ยำเกรงในพระธรรมอยู่

๓. เป็นผู้ไม่เคารพ ไม่ยำเกรงในพระสงฆ์อยู่
๔. เป็นผู้ไม่เคารพ ไม่ยำเกรงในการศึกษาอยู่
๕. เป็นผู้ไม่เคารพ ไม่ยำเกรงในความไม่ประมาทอยู่
๖. เป็นผู้ไม่เคารพ ไม่ยำเกรงในการปฏิบัติสัจการอยู่ ฯ

[๓๑๓] คารวะ ๖ อย่าง

๑. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้เคารพยำเกรงในพระศาสดาอยู่
๒. เป็นผู้เคารพยำเกรงในพระธรรมอยู่
๓. เป็นผู้เคารพยำเกรงในพระสงฆ์อยู่
๔. เป็นผู้เคารพยำเกรงในการศึกษาอยู่
๕. เป็นผู้เคารพยำเกรงในความไม่ประมาทอยู่
๖. เป็นผู้เคารพยำเกรงในการปฏิบัติสัจการอยู่ ฯ

[๓๑๔] โสมนัสสุปวิจารณ์ ๖ อย่าง

๑. เห็นรูปด้วยตาแล้ว เข้าไปใคร่ครวญรูปอันเป็นที่ตั้งแห่งโสมนัส
๒. ได้ยินเสียงด้วยหูแล้ว เข้าไปใคร่ครวญเสียงอันเป็นที่ตั้งแห่งโสมนัส
๓. ได้ดมกลิ่นด้วยจมูกแล้ว เข้าไปใคร่ครวญกลิ่นอันเป็นที่ตั้งแห่ง

โสมนัส

๔. ได้ลิ้มรสด้วยลิ้นแล้ว เข้าไปใคร่ครวญรสอันเป็นที่ตั้งแห่งโสมนัส
๕. ได้ถูกต้องโผฏฐัพพะด้วยกายแล้ว

เข้าไปใคร่ครวญโผฏฐัพพะอันเป็น

ที่ตั้งแห่งโสมนัส

๖. รู้แจ้งธรรมด้วยใจแล้ว เข้าไปใคร่ครวญธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งโสมนัส ฯ

[๓๑๕] โทมนัสสุปวิจารณ์ ๖ อย่าง

๑. เห็นรูปด้วยตาแล้ว เข้าไปใคร่ครวญรูปอันเป็นที่ตั้งแห่งโทมนัส
๒. ได้ยินเสียงด้วยหูแล้ว เข้าไปใคร่ครวญเสียงอันเป็นที่ตั้งแห่งโทมนัส
๓. ได้ดมกลิ่นด้วยจมูกแล้ว เข้าไปใคร่ครวญกลิ่นอันเป็นที่ตั้งแห่งโทมนัส
๔. ได้ลิ้มรสด้วยลิ้นแล้ว เข้าไปใคร่ครวญรสอันเป็นที่ตั้งแห่งโทมนัส
๕. ได้ถูกต้องโผฏฐัพพะด้วยกายแล้ว เข้าไปใคร่ครวญโผฏฐัพพะอัน

เป็นที่ตั้งแห่งโหมนัส

๖. รู้แจ้งธรรมด้วยใจแล้ว เข้าไปใคร่ครวญธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งโหมนัส ๕

[๓๑๖] อุกุเปกขุปริจาร ๖ อย่าง

๑. เห็นรูปด้วยตาแล้ว เข้าไปใคร่ครวญรูปอันเป็นที่ตั้งแห่งอุเบกขา

๒. ได้ยินเสียงด้วยหูแล้ว เข้าไปใคร่ครวญเสียงอันเป็นที่ตั้งแห่งอุเบกขา

๓. ได้ดมกลิ่นด้วยจมูกแล้ว เข้าไปใคร่ครวญกลิ่นอันเป็นที่ตั้งแห่ง

อุเบกขา

๔. ได้ลิ้มรสด้วยลิ้นแล้ว เข้าไปใคร่ครวญรสอันเป็นที่ตั้งแห่งอุเบกขา

๕. ได้ถูกต้องโผฏฐัพพะด้วยกายแล้ว เข้าไปใคร่ครวญโผฏฐัพพะอัน

เป็นที่ตั้งแห่งอุเบกขา

๖. รู้แจ้งธรรมด้วยใจแล้ว เข้าไปใคร่ครวญธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่ง

อุเบกขา ๕

[๓๑๗] สาราณียธรรม ๖ อย่าง

๑. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เข้าไปตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนสหพหุมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง
ธรรมข้อ

นี่เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่ยรัก

เป็นเครื่องกระทำให้

เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาท

เพื่อความพร้อมเพรียง

เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ๕

๒. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เข้าไปตั้งวัจจกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนสหพหุมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

ธรรมแม้ข้อนี้ก็เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่ยรัก

เป็น

เครื่องกระทำให้เป็นที่ยรัก เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาท

เพื่อ

ความพร้อมเพรียง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ๕

๓. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เข้าไป
ตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนสหพรหมจารีทั้งหลาย
ทั้งต่อหน้าและลับหลัง
ธรรมแม้ข้อนี้ก็เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่ยรัก
เป็น
เครื่องกระทำให้เป็นที่ยเคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาท
เพื่อ
ความพร้อมเพรียง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

๔. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก
ลาภอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งประกอบ
ด้วยธรรม ได้มาแล้วโดยธรรม โดยที่สุดแม้เพียงอาหารในบาตร
ไม่หวงกันด้วย
ลาภเห็นปานดั่งนั้น แบ่งปันกับเพื่อนสหพรหมจารีทั้งหลายผู้มีศีล
ธรรมแม้ข้อนี้ก็
เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่ยรัก
เป็นเครื่องกระทำให้เป็น
ที่ยเคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาท
เพื่อความพร้อมเพรียง
เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

๕. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ศีลอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งไม่ขาด
ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไทย อันวิญญูชนสรรเสริญ
ไม่เกี้ยวด้วยตณหา
และทิฐิ เป็นไปเพื่อสมาธิ
ภิกษุเป็นผู้ถึงความเป็นผู้เสมอกันโดยศีลในศีลเห็น
ปานดั่งนั้น กับเพื่อนสหพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลังอยู่
ธรรมแม้ข้อนี้
ก็เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่ยรัก
เป็นเครื่องกระทำให้
เป็นที่ยเคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาท
เพื่อความพร้อมเพรียง

เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

๖. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ทิฐิอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งประเสริฐ
เป็นเครื่องนำสัตว์ออกจากทุกข์

ย่อมนำออกเพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ผู้กระทำ

ทิฐินั้น ภิกษุเป็นผู้ถึงความเป็นผู้เสมอกัน โดยทิฐิในทิฐิเห็นปานดั่งนั้น
กับเพื่อน

สพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลังอยู่

ธรรมแม้ข้อนี้ก็เป็นที่ตั้งแห่งความ

ระลึกถึง เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่ยรัก เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่ยเคารพ
เป็นไป

เพื่อความสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความพร้อมเพรียง

เพื่อความเป็น

อันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

[๓๑๘] มูลเหตุแห่งการวิวาท ๖ อย่าง

๑. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มักโกรธ มักผูก
โกรธไว้ ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้มักโกรธ มักผูกโกรธไว้นั้น

ย่อมจะไม่เคารพ

ไม่ยำเกรงแม้ในพระศาสดาอยู่ ย่อมจะไม่เคารพ

ไม่ยำเกรงแม้ในพระธรรมอยู่

ย่อมจะไม่เคารพ ไม่ยำเกรงแม้ในพระสงฆ์อยู่

ย่อมจะไม่เป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์

แม้ในสิกขา ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้ไม่เคารพ ไม่ยำเกรงในพระศาสดาอยู่
ไม่

เคารพไม่ยำเกรงในพระธรรมอยู่ ไม่เคารพไม่ยำเกรงในพระสงฆ์อยู่

ไม่กระทำให้

บริบูรณ์ในสิกขา

ย่อมจะก่อความวิวาทซึ่งเป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์แก่ชนมาก

เพื่อมิใช่สุขแก่ชนมาก เพื่อความพินาศแก่ชนมาก เพื่อมิใช่ประโยชน์
เพื่อทุกข์

แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายขึ้นในสงฆ์ ผู้มีอายุทั้งหลาย
ถ้าพวกท่านพิจารณา

เห็นมูลเหตุแห่งความวิวาทเห็นปานดังนี้ ทั้งภายในภายนอก
พึงพยายามที่จะละ

มูลเหตุแห่งความวิวาทอันเลวทรามเช่นนั้นเสีย ผู้มีอายุทั้งหลาย
ถ้าพวกท่าน

พิจารณาไม่เห็นมูลเหตุ แห่งความวิวาทเห็นปานดังนี้ ทั้งภายในภายนอก
พึงปฏิบัติ

เพื่อไม่ให้มีมูลเหตุแห่งความวิวาทอันเลวทรามเช่นนั้นต่อไป
เมื่อพยายามได้เช่นนี้

ย่อมจะละมูลเหตุแห่งความวิวาทอันเลวทรามเช่นนั้นเสียได้
เมื่อปฏิบัติได้เช่นนี้

มูลเหตุแห่งความวิวาทอันเลวทรามเช่นนั้น ย่อมจะมีไม่ได้อีกต่อไป ฯ

๒. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้
ลบลหฺตุตีเสมอ ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้ลบลหฺตุตีเสมอย่อมจะไม่เคารพ
ไม่ยำเกรง

แม้ในพระศาสดาอยู่ ย่อมจะไม่เคารพ ไม่ยำเกรงแม้ในพระธรรมอยู่ ย่อมจะ
ไม่เคารพ ไม่ยำเกรงแม้ในพระสงฆ์อยู่

ย่อมจะไม่เป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์แม้ใน

สิกขา ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้ไม่เคารพ ไม่ยำเกรงในพระศาสดาอยู่
ไม่เคารพ

ไม่ยำเกรงในพระธรรมอยู่ ไม่เคารพ ไม่ยำเกรงในพระสงฆ์อยู่ ไม่กระทำให้
บริบูรณ์ในสิกขา

ย่อมจะก่อความวิวาทซึ่งเป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์แก่ชนมาก

เพื่อมิใช่สุขแก่ชนมาก เพื่อความพินาศแก่ชนมาก เพื่อมิใช่ประโยชน์
เพื่อทุกข์

แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายขึ้นในสงฆ์ ผู้มีอายุทั้งหลาย
ถ้าพวกท่านพิจารณา

เห็นมูลเหตุแห่งความวิวาทเห็นปานดังนี้ ทั้งภายในภายนอก
พึงพยายามที่จะละ

มูลเหตุแห่งความวิวาทอันเลวทรามเช่นนั้นเสีย ผู้มีอายุทั้งหลาย
ถ้าพวกท่าน

พิจารณาไม่เห็นมูลเหตุแห่งความวิวาทเห็นปานดังนี้ ทั้งภายในภายนอก
พึงปฏิบัติ

เพื่อไม่ให้มีมูลเหตุแห่งความวิวาทอันเลวทรามเช่นนั้นต่อไป
เมื่อพยายามได้เช่นนี้

ย่อมจะละมูลเหตุแห่งความวิวาทอันเลวทรามเช่นนั้นเสียได้
เมื่อปฏิบัติได้เช่นนี้

มูลเหตุแห่งความวิวาทอันเลวทรามเช่นนั้น ย่อมจะมีไม่ได้อีกต่อไป ฯ

๓. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มักริษยา
มีความ

ตระหนี่ ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้มักริษยามีความตระหนี่ย่อมจะไม่เคารพ
ไม่ยำเกรง

แม้ในพระศาสดาอยู่ ย่อมจะไม่เคารพ ไม่ยำเกรงแม้ในพระธรรมอยู่
ย่อมจะไม่

เคารพ ไม่ยำเกรงแม้ในพระสงฆ์อยู่
ย่อมจะไม่เป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์แม้ในสิกขา

ภิกษุผู้ไม่เคารพ ไม่ยำเกรงในพระศาสดาอยู่ ไม่เคารพ
ไม่ยำเกรงในพระธรรมอยู่

ไม่เคารพ ไม่ยำเกรงในพระสงฆ์อยู่ ไม่กระทำให้บริบูรณ์ในสิกขา
ย่อมจะก่อ

ความวิวาทซึ่งเป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์แก่ชนมาก เพื่อมิใช่สุขแก่ชนมาก
เพื่อ

ความพินาศแก่ชนมาก เพื่อมิใช่ประโยชน์
เพื่อทุกข์แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

ขึ้นในสงฆ์ ผู้มีอายุทั้งหลาย

ถ้าพวกท่านพิจารณาเห็นมูลเหตุแห่งความวิวาท

เห็นปานดังนี้ ทั้งภายในภายนอก

พึงพยายามที่จะละมูลเหตุแห่งความวิวาทอันเลว

ทราเมนนั้นเสีย ผู้มีอายุทั้งหลาย
ถ้าพวกท่านพิจารณาไม่เห็นมูลเหตุแห่งความ
วิวาทเห็นปานดังนี้ ทั้งภายในภายนอก
พึงปฏิบัติเพื่อไม่ให้มีมูลเหตุแห่งความวิวาท
อันเลวทรามเช่นนั้นต่อไป เมื่อพยายามได้เช่นนี้
ย่อมจะละมูลเหตุแห่งความวิวาท
อันเลวทรามเช่นนั้นเสียได้ เมื่อปฏิบัติได้เช่นนี้
มูลเหตุแห่งความวิวาทอันเลวทราม
เช่นนี้ ย่อมจะมีไม่ได้อีกต่อไป ฯ

๔. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้โอ้อวด มีมารยา
ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้โอ้อวดมีมารยา
ย่อมจะไม่เคารพไม่ยำเกรงแม่ในพระศาสดา
อยู่ ย่อมจะไม่เคารพไม่ยำเกรงแม่ในพระธรรมอยู่
ย่อมจะไม่เคารพไม่ยำเกรง
แม่ในพระสงฆ์อยู่ ย่อมจะไม่เป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์แม่ในสิกขา
ผู้มีอายุทั้งหลาย
ภิกษุผู้ไม่เคารพไม่ยำเกรงในพระศาสดาอยู่
ไม่เคารพไม่ยำเกรงในพระธรรมอยู่
ไม่เคารพไม่ยำเกรงในพระสงฆ์อยู่ ไม่กระทำให้บริบูรณ์ในสิกขา
ย่อมจะก่อความ
วิวาทซึ่งเป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์แก่ชนมาก เพื่อมิใช่สุขแก่ชนมาก
เพื่อความ
พินาศแก่ชนมาก เพื่อมิใช่ประโยชน์
เพื่อทุกข์แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายขึ้นใน
สงฆ์ ผู้มีอายุทั้งหลาย
ถ้าพวกท่านพิจารณาเห็นมูลเหตุแห่งความวิวาทเห็นปานดังนี้
ทั้งภายในภายนอก
พึงพยายามที่จะละมูลเหตุแห่งความวิวาทอันเลวทรามเช่นนั้น
เสีย ถ้าพวกท่านพิจารณาไม่เห็นมูลเหตุแห่งความวิวาทเห็นปานดังนี้
ทั้งภายใน

ภายนอก

พึงปฏิบัติเพื่อไม่ให้มีมูลเหตุแห่งความวิวาทอันเลวทรามเช่นนั้นต่อไป
เมื่อพยายามได้เช่นนี้

ย่อมจะละมูลเหตุแห่งความวิวาทอันเลวทรามเช่นนี้เสียได้

เมื่อปฏิบัติได้เช่นนี้ มูลเหตุแห่งความวิวาทอันเลวทรามเช่นนี้

ย่อมจะมีไม่ได้อีก

ต่อไป ฯ

๕. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

เป็นผู้มีความปรารถนา

ลามก มีความเห็นผิด ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีความปรารถนาลามก
มีความเห็น

ผิด ย่อมจะไม่เคารพ ไม่ยำเกรงแม่ในพระศาสดาอยู่ ย่อมจะไม่เคารพ
ไม่ยำเกรง

แม่ในพระธรรมอยู่ ย่อมจะไม่เคารพไม่ยำเกรงแม่ในพระสงฆ์อยู่
ย่อมจะไม่เป็น

ผู้กระทำให้บริบูรณ์แม่ในสิกขา ผู้มีอายุทั้งหลาย

ภิกษุผู้ไม่เคารพไม่ยำเกรงใน

พระศาสดาอยู่ ไม่เคารพไม่ยำเกรงในพระธรรมอยู่

ไม่เคารพไม่ยำเกรงในพระสงฆ์

อยู่ไม่กระทำให้บริบูรณ์ในสิกขา

ย่อมจะก่อความวิวาทซึ่งเป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์

แก่ชนมาก เพื่อมิใช่สุขแก่ชนมาก เพื่อความพินาศแก่ชนมาก

เพื่อมิใช่ประโยชน์

เพื่อทุกข์แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายขึ้นในสงฆ์ ผู้มีอายุทั้งหลาย

ถ้าพวกท่าน

พิจารณาเห็นมูลเหตุแห่งความวิวาทเห็นปานดังนี้ ทั้งภายในภายนอก

พึงพยายาม

ที่จะละมูลเหตุแห่งความวิวาทอันเลวทรามเช่นนั้นเสียได้ ผู้มีอายุทั้งหลาย

ถ้า

พวกท่านพิจารณาไม่เห็นมูลเหตุแห่งความวิวาทเห็นปานดังนี้
ทั้งภายในภายนอก
พึงปฏิบัติเพื่อไม่ให้มีมูลเหตุแห่งความวิวาทอันเลวทรามเช่นนั้นต่อไป
เมื่อพยายาม
ได้เช่นนี้ ย่อมจะละมูลเหตุแห่งความวิวาทอันเลวทรามเช่นนี้เสียได้
เมื่อปฏิบัติ
ได้เช่นนี้ มูลเหตุแห่งความวิวาทอันเลวทรามเช่นนี้ ย่อมจะมีไม่ได้อีกต่อไป
ฯ

๖. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ยึดมั่นในความ
เห็นของตน มักถือมั่น คลายได้ยาก ผู้มีอายุทั้งหลาย
ภิกษุผู้ยึดมั่นในความเห็น
ของตน มักถือมั่น คลายได้ยาก
ย่อมจะไม่เคารพไม่ยำเกรงแม่ในพระศาสดาอยู่
ย่อมจะไม่เคารพไม่ยำเกรงแม่ในพระธรรมอยู่
ย่อมจะไม่เคารพไม่ยำเกรงแม่ใน
พระสงฆ์อยู่ ย่อมเป็นผู้ไม่กระทำให้บริบูรณ์แม่ในสิกขา ผู้มีอายุทั้งหลาย
ภิกษุ
ผู้ไม่เคารพไม่ยำเกรงในพระศาสดาอยู่ ไม่เคารพไม่ยำเกรงในพระธรรมอยู่
ไม่เคารพ
ไม่ยำเกรงในพระสงฆ์อยู่ ไม่กระทำให้บริบูรณ์ในสิกขา
ย่อมจะก่อความวิวาทซึ่ง
เป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์แก่ชนมาก เพื่อมิใช่สุขแก่ชนมาก
เพื่อความพินาศ
แก่ชนมาก เพื่อมิใช่ประโยชน์
เพื่อทุกข์แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายขึ้นในสงฆ์
ผู้มีอายุทั้งหลาย
ถ้าพวกท่านพิจารณาเห็นมูลเหตุแห่งความวิวาทเห็นปานดังนี้ ทั้ง
ภายในภายนอก
พึงพยายามที่จะละมูลเหตุแห่งความวิวาทอันเลวทรามเช่นนั้นเสีย

ผู้มีอายุทั้งหลาย

ถ้าพวกท่านพิจารณาไม่เห็นมูลเหตุแห่งความวิวาทเห็นปานดังนี้ ทั้ง
ภายในภายนอก

พึงปฏิบัติเพื่อไม่ให้มีมูลเหตุแห่งความวิวาทอันเลวทรามเช่นนี้ต่อไป
เมื่อพยายามได้เช่นนี้

ย่อมจะละมูลเหตุแห่งความวิวาทอันเลวทรามเช่นนี้เสียได้

เมื่อปฏิบัติได้เช่นนี้ มูลเหตุแห่งความวิวาทอันเลวทรามเช่นนี้

ย่อมจะมีไม่ได้

อีกต่อไป ฯ

[๓๑๙]

ธาตุ ๖ อย่าง

๑. ปฐวีธาตุ [ธาตุดิน]

๒. อาโปธาตุ [ธาตุน้ำ]

๓. เตโชธาตุ [ธาตุไฟ]

๔. วาโยธาตุ [ธาตุลม]

๕. อากาศธาตุ [ธาตุอากาศ ช่องว่างมีในกาย]

๖. วิญญานธาตุ [ธาตุวิญญาน ความรู้อะไรได้] ฯ

[๓๒๐]

นิสสารณียธาตุ ๖ อย่าง

๑. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พึงกล่าวอย่างนี้ว่า
เจโตวิมุตติที่ประกอบด้วยเมตตาแล อันเราอบรมแล้ว ทำให้มากแล้ว ทำให้
เป็นยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว คล่องแคล่วแล้ว สัมสมแล้ว ปราภคิตีแล้ว
แต่ถึงอย่างนั้น พยาบาทก็ยังครอบงำจิตของเราตั้งอยู่ได้ ดังนี้

เธอควรถูกว่ากล่าว

ดังนี้ว่า ท่านอย่าได้กล่าวอย่างนี้ ผู้มีอายุอย่าได้พูดอย่างนี้

ท่านอย่าได้กล่าวต่อพระผู้มี-

*พระภาค การกล่าวต่อพระผู้มีพระภาคไม่ดีเลย

พระผู้มีพระภาคไม่พึงตรัสไว้อย่างนี้

เลย ผู้มีอายุทั้งหลาย ข้อที่ว่าเมื่อบุคคลอบรมแล้ว ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็น
ยานแล้ว คล่องแคล่วแล้ว สัมสมแล้ว ปราภคิตีแล้ว ซึ่งเจโตวิมุตติที่ประกอบ
ด้วยเมตตา แต่ถึงอย่างนั้น พยาบาทก็ยังจักรอบงำจิตของเขาตั้งอยู่ได้
ดังนี้

มิใช่ฐานะ มิใช่โอกาส ชื่อนี้มิใช่ฐานะจะมีได้ ผู้มีอายุทั้งหลาย

เพราะธรรมชาติ

คือเจโตวิมุตติที่ประกอบด้วยเมตตานี้ เป็นเครื่องสลัดออกซึ่งความพยาบาท
ฯ

๒. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ก็ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พึงกล่าวอย่างนี้ว่า
เจโตวิมุตติที่ประกอบด้วยกรุณาแล อันเราอบรมแล้ว ทำให้มากแล้ว
ทำให้เป็น

ยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว คล่องแคล่วแล้ว สัมสมแล้ว ปราภวดีแล้ว แต่ถึง
อย่างนั้น วิหเสาก็ยังครอบงำจิตของเราตั้งอยู่ได้ ดังนี้

เธอควรอุทกกว่ากล่าวดังนี้ว่า

ท่านอย่าได้กล่าวอย่างนี้ ผู้มีอายุอย่าได้พูดอย่างนี้

ท่านอย่าได้กล่าวต่อพระผู้มีพระภาค

การกล่าวต่อพระผู้มีพระภาคไม่ดีเลย

พระผู้มีพระภาคไม่พึงตรัสไว้อย่างนี้เลย ผู้มีอายุ

ทั้งหลาย ชื่อที่ว่าเมื่อบุคคลอบรมแล้ว ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นยานแล้ว
ทำให้

เป็นที่ตั้งแล้ว คล่องแคล่วแล้ว สัมสมแล้ว ปราภวดีแล้ว

ซึ่งเจโตวิมุตติที่ประกอบ

ด้วยกรุณา แต่ถึงอย่างนั้น วิหเสาก็ยังครอบงำจิตของเขาตั้งอยู่ได้ ดังนี้

มิใช่ฐานะ มิใช่โอกาส ชื่อนี้มิใช่ฐานะจะมีได้ ผู้มีอายุทั้งหลาย

เพราะธรรมชาติ

คือเจโตวิมุตติที่ประกอบด้วยกรุณานี้ เป็นเครื่องสลัดออกซึ่งวิหเสา ฯ

๓. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ก็ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พึงกล่าวอย่างนี้ว่า

เจโตวิมุตติที่ประกอบด้วยมุทิตาแล อันเราอบรมแล้ว ทำให้มากแล้ว

ทำให้เป็น

ยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว คล่องแคล่วแล้ว สัมสมแล้ว ปราภวดีแล้ว แต่ถึง
อย่างนั้น อรตีก็นั่งครอบงำจิตของเราตั้งอยู่ได้ เธอควรอุทกกว่ากล่าวดังนี้ว่า

ท่านอย่า

ได้กล่าวอย่างนี้ ผู้มีอายุอย่าได้พูดอย่างนี้

ท่านอย่าได้กล่าวต่อพระผู้มีพระภาค

การกล่าวตู่พระผู้มีพระภาคไม่ดีเลย
พระผู้มีพระภาคไม่พึงตรัสไว้อย่างนี้เลย ผู้มีอายุ
ทั้งหลาย ข้อที่ว่าเมื่อบุคคลอบรมแล้ว ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นยานแล้ว
ทำให้
เป็นที่ตั้งแล้ว สังสมแล้ว ปรรกดีแล้ว ซึ่งเจโตวิมุตติที่ประกอบด้วยมูหิตา
แต่ถึง
อย่างนั้น อรตีกิจยังครอบงำจิตของเขาตั้งอยู่ได้ ดังนี้ มิใช่ฐานะ
มิใช่โอกาส
ข้อนี้มิใช่ฐานะจะมีได้ ผู้มีอายุทั้งหลาย
เพราะธรรมชาติคือเจโตวิมุตติที่ประกอบ
ด้วยมูหิตานี้เป็นเครื่องสลัดออกซึ่งอรติ ฯ

๔. ผู้มีอายุทั้งหลาย ก็ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พึงกล่าวอย่างนี้ว่า
เจโตวิมุตติ
ที่ประกอบด้วยอุเบกขาแล อันเราอบรมแล้ว ทำให้มากแล้ว
ทำให้เป็นยานแล้ว
ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว คล่องแคล่วแล้ว สังสมแล้ว ปรรกดีแล้ว แต่ถึงอย่างนั้น
ราคะกียังครอบงำจิตของเราตั้งอยู่ได้ ดังนี้ เธอควรอุทกกว่ากล่าวดังนี้ว่า
ท่านอย่าได้
กล่าวอย่างนี้ ผู้มีอายุอย่าได้พูดอย่างนี้ ท่านอย่าได้กล่าวตู่พระผู้มีพระภาค
การกล่าว
ตู่พระผู้มีพระภาคไม่ดีเลย พระผู้มีพระภาคไม่พึงตรัสไว้อย่างนี้เลย
ผู้มีอายุทั้งหลาย
ข้อที่ว่าเมื่อบุคคลอบรมแล้ว ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นยานแล้ว
ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว
คล่องแคล่วแล้ว สังสมแล้ว ปรรกดีแล้ว
ซึ่งเจโตวิมุตติที่ประกอบด้วยอุเบกขา
แต่ถึงอย่างนั้น ราคะกียังครอบงำจิตของเขาตั้งอยู่ได้ ดังนี้ มิใช่ฐานะ
มิใช่โอกาส
ข้อนี้มิใช่ฐานะจะมีได้ ผู้มีอายุทั้งหลาย
เพราะธรรมชาติคือเจโตวิมุตติที่ประกอบด้วย

อุเบกขานี้เป็นเครื่องสลัดออกซึ่งราคะ ฯ

๕. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พึงกล่าวอย่างนี้ว่า เจโตวิมุติที่ไม่มีนิमितแล อันเราอบรมแล้ว ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว คล่องแคล่วแล้ว สัมสมแล้ว ปราภวดีแล้ว แต่ถึงอย่างนั้น วิญญูญาณที่เล่นไปตามนิमितนี้ ก็ยังมีอยู่แก่เรา ดังนี้

เธอควรอุทกกว่ากล่าวดังนี้ว่า

ท่านอย่าได้กล่าวอย่างนี้ ผู้มีอายุอย่าได้พูดอย่างนี้

ท่านอย่าได้กล่าวต่อพระผู้มีพระภาค

การกล่าวต่อพระผู้มีพระภาคไม่ดีเลย

พระผู้มีพระภาคไม่พึงตรัสไว้อย่างนี้เลย ผู้มีอายุ

ทั้งหลาย ข้อที่ว่าเมื่อบุคคลอบรมแล้ว ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นยานแล้ว ทำให้

เป็นที่ตั้งแล้ว คล่องแคล่วแล้ว สัมสมแล้ว ปราภวดีแล้ว

ซึ่งเจโตวิมุติที่หานิमित

มิได้ แต่ถึงอย่างนั้น วิญญูญาณที่เล่นไปตามนิमितก็ยังจักมีแก่เขา ดังนี้ มิใช่ฐานะ

มิใช่โอกาส ข้อนี้มิใช่ฐานะจะมีได้ ผู้มีอายุทั้งหลาย

ธรรมชาติคือเจโตวิมุติที่ไม่มี

นิमितนี้ เป็นเครื่องสลัดออกซึ่งนิमितทุกอย่าง ฯ

๖. ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พึงกล่าวอย่างนี้ว่า เมื่อการ ถือว่าเรามีอยู่ ดังนี้ ของเราหมดไปแล้ว เราก็มิได้พิจารณาเห็นว่า เรานี้มีอยู่

แต่ถึงอย่างนั้น

ลูกศรคือความเคลือบแคลงสงสัยก็ยังครอบงำจิตของเราตั้งอยู่ได้

ดังนี้ เธอควรอุทกกว่ากล่าวดังนี้ว่า ท่านอย่าได้กล่าวอย่างนี้

ผู้มีอายุอย่าได้พูดอย่างนี้

ท่านอย่าได้กล่าวต่อพระผู้มีพระภาค การกล่าวต่อพระผู้มีพระภาคไม่ดีเลย

พระผู้มี

พระภาคไม่พึงตรัสไว้อย่างนี้เลย ผู้มีอายุทั้งหลาย

ข้อที่ว่าเมื่อการถือว่าเรามีอยู่ดังนี้

หมดไปแล้ว และเมื่อเรามีได้พิจารณาเห็นว่า เรานี้มีอยู่ แต่ถึงอย่างนั้น
ลูกศร

คือความเคลือบแคลงสงสัย ก็จักยังครอบงำจิตของเขาตั้งอยู่ได้ ดังนี้
มิใช่ฐานะ

มิใช่โอกาส ข้อนี้มิใช่ฐานะจะมีได้ ผู้มีอายุทั้งหลาย เพราะธรรมชาติคือการ
เพิกถอน การถือว่าเรามีอยู่นี้ เป็นเครื่องสลัดออก

ซึ่งลูกศรคือความเคลือบแคลง

สงสัย ฯ

[๓๒๑] อนุตตริยะะ ๖ อย่าง

๑. ทัสสนาอนุตตริยะะ [การเห็นอย่างยอดเยี่ยม]
๒. สวนาอนุตตริยะะ [การฟังอย่างยอดเยี่ยม]
๓. ลาภาอนุตตริยะะ [การได้อย่างยอดเยี่ยม]
๔. สิกขาอนุตตริยะะ [การศึกษาอย่างยอดเยี่ยม]
๕. ปาจริยานุตตริยะะ [การบำเรออย่างยอดเยี่ยม]
๖. อนุสสทานุตตริยะะ [การระลึกถึงอย่างยอดเยี่ยม]

[๓๒๒] อนุสสติฐาน ๖ อย่าง

๑. พุทธานุสสติ [ระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า]
๒. ธัมมานุสสติ [ระลึกถึงคุณของพระธรรม]
๓. สังฆานุสสติ [ระลึกถึงคุณของพระสงฆ์]
๔. สีลานุสสติ [ระลึกถึงศีล]
๕. จาคานุสสติ [ระลึกถึงทานที่ตนบริจาค]
๖. เทวทานุสสติ [ระลึกถึงเทวดา]

[๓๒๓] สดตวิหาร [ธรรมเป็นเครื่องอยู่เนืองๆ] ๖ อย่าง

๑. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

เห็นรูปด้วยนัยน์ตาแล้ว

ย่อมนเป็นผู้ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ แต่เป็นผู้วางเฉย มีสติสัมปชัญญะอยู่

๒. ฟังเสียงด้วยหูแล้ว ย่อมนเป็นผู้ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ แต่เป็นผู้วางเฉย
มีสติสัมปชัญญะอยู่

๓. ดมกลิ่นด้วยจมูกแล้ว ย่อมนเป็นผู้ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ แต่เป็นผู้วางเฉย
มีสติสัมปชัญญะอยู่

๔. ล้มรสด้วยลิ้นแล้ว ย่อมเป็นผู้ไม่ติใจไม่เสียใจ แต่เป็นผู้วางเฉย
มีสติสัมปชัญญะอยู่

๕. ถูกต้องโผฏฐัพพะด้วยกายแล้ว ย่อมเป็นผู้ไม่ติใจไม่เสียใจ แต่เป็นผู้วางเฉย มีสติสัมปชัญญะอยู่

๖. รู้แจ้งธรรมด้วยใจแล้ว ย่อมเป็นผู้ไม่ติใจไม่เสียใจ แต่เป็นผู้วางเฉย มีสติสัมปชัญญะอยู่ ฯ

[๓๒๔] อภิชาติ ๖ อย่าง

๑. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เกิดในที่ดำ ประสพ
ธรรมฝ่ายดำ

๒. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เกิดในที่ดำ ประสพ
ธรรมฝ่ายขาว

๓. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เกิดในที่ดำ ประสพ
พระนิพพานซึ่งเป็นฝ่ายที่ไม่ดำไม่ขาว

๔. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เกิดในที่ขาว ประสพ
ธรรมฝ่ายขาว

๕. ผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เกิดในที่ขาว ประสพ
ธรรมฝ่ายดำ

๖. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เกิดในที่ขาว ประสพ
พระนิพพานซึ่งเป็นฝ่ายที่ไม่ดำไม่ขาว ฯ

[๓๒๕] นิพเพธภาคีสัญญา ๖ อย่าง

๑. อนิจจสัญญา [กำหนดหมายความว่าไม่เที่ยง]

๒. อนิจเฏ ทุกขสัญญา

[กำหนดหมายความว่าทุกข์ในสิ่งที่ไม่เที่ยง]

๓. ทุกเข อนัตตสัญญา [กำหนดหมายความว่าอนัตตาในสิ่งที่
เป็นทุกข์]

๔. ปหานสัญญา [กำหนดหมายเพื่อละ]

๕. วิราคสัญญา

[กำหนดหมายเพื่อคลายเสียซึ่งความกำหนัด]

๖. นิโรธสัญญา [กำหนดหมายเพื่อความดับสนิท]

ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมมีประเภทละ ๖๗ เหล่านี้แล อันพระผู้มี-

*พระภาคผู้ทรงรู้ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ตรัสไว้

โดยชอบแล้ว พวกเราทั้งหมดด้วยกัน พึงสังคายนาเป็นอันเดียวกัน
ไม่พึงแก่ง

แย่งกันในธรรมนั้น การที่พรหมจรรย์นี้พึงยังยืนตั้งอยู่นานนั้น
พึงเป็นไปเพื่อ

ประโยชน์แก่ชนมาก เพื่อความสุขแก่ชนมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่โลก
เพื่อประโยชน์

เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

จบหมวด ๖

หมวด ๗

[๓๒๖] ดูกุมผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมมีประเภทละ ๗๗ ที่พระผู้มีพระภาค
ผู้ทรงรู้ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ตรัสไว้โดยชอบ

แล้วมีอยู่แล พวกเราทั้งหมดด้วยกัน พึงสังคายนาเป็นอันเดียวกัน
ไม่พึงแก่งแย่งกัน

ในธรรมนั้น การที่พรหมจรรย์นี้พึงยังยืนตั้งอยู่นานนั้น
พึงเป็นไปเพื่อประโยชน์

แก่ชนมาก เพื่อความสุขแก่ชนมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่โลก เพื่อประโยชน์
เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

อริยทรัพย์ ๗ อย่าง

๑. สัทธานัง	[ทรัพย์คือศรัทธา]
๒. สีลธนัง	[ทรัพย์คือศีล]
๓. หิริธนัง	[ทรัพย์คือหิริ]
๔. โอตตปฺปนัง	[ทรัพย์คือโอตตปปะ]
๕. สุตธนัง	[ทรัพย์คือสุตะ]
๖. จาคธนัง	[ทรัพย์คือจาคะ]
๗. ปัญญาธนัง	[ทรัพย์คือปัญญา]

[๓๒๗] โพชฌงค์ ๗ อย่าง

๑. สติสัมโพชฌงค์ [องค์แห่งปัญญาเครื่องตรัสรู้คือความ
ระลึกได้]

๒. ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์
[องค์แห่งปัญญาเครื่องตรัสรู้คือการสอดส่อง
ธรรม]

๓. วิริยสัมโพชฌงค์
[องค์แห่งปัญญาเครื่องตรัสรู้คือความเพียร]

๔. ปีติสัมโพชฌงค์
[องค์แห่งปัญญาเครื่องตรัสรู้คือความอิ่มใจ]

๕. ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์
[องค์แห่งปัญญาเครื่องตรัสรู้คือความสงบ]

๖. สมาธิสัมโพชฌงค์ [องค์แห่งปัญญาเครื่องตรัสรู้คือความ
ตั้งใจมั่น]

๗. อุเพกขาสัมโพชฌงค์ [องค์แห่งปัญญาเครื่องตรัสรู้คือ ความ
วางเฉย]

[๓๒๘] บริหารของสมาธิ ๗ อย่าง

๑. สัมมาทิฏฐิ [ความเห็นชอบ]
๒. สัมมาสังกัปปะ [ความดำริชอบ]
๓. สัมมาวาจา [เจรจาชอบ]
๔. สัมมากัมมันตะ [การงานชอบ]
๕. สัมมาอาชีวะ [เลี้ยงชีวิตชอบ]
๖. สัมมาวายามะ [พยายามชอบ]
๗. สัมมาสติ [ระลึกชอบ]

[๓๒๙] อสังกรรม ๗ อย่าง

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑. เป็นคนไม่มีศรัทธา
๒. เป็นคนไม่มีhiri
๓. เป็นคนไม่มีโอตตปปะ
๔. เป็นคนมีสุตะน้อย
๕. เป็นคนเกียจคร้าน

๖. เป็นคนมีสติหลงลืม

๗. เป็นคนมีปัญญาทึบ

[๓๓๐] สัทธิธรรม ๗ อย่าง

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑. เป็นคนมีศรัทธา

๒. เป็นคนมีhiri

๓. เป็นคนมีโอตตัมปะ

๔. เป็นคนมีพหุสูต

๕. เป็นคนปรารภความเพียร

๖. เป็นคนมีสติมั่นคง

๗. เป็นคนมีปัญญา

[๓๓๑] สัมปยุตธรรม ๗ อย่าง

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้รู้จักเหตุ

๒. เป็นผู้รู้จักผล

๓. เป็นผู้รู้จักตน

๔. เป็นผู้รู้จักประมาณ

๕. เป็นผู้รู้จักกาล

๖. เป็นผู้รู้จักบริษัท

๗. เป็นผู้รู้จักบุคคล

[๓๓๒] นิทเทสวัตถุ ๗ อย่าง

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มีความพอใจอย่างแรงกล้าในการสมาทานสิกขา ทั้งเป็นผู้ไม่หมดความรักในการสมาทานสิกขาต่อไปด้วย

๒. เป็นผู้มีความพอใจอย่างแรงกล้าในการไตรตรองธรรม ทั้งเป็นผู้ไม่หมดความรักในการไตรตรองธรรมต่อไปด้วย

๓. เป็นผู้มีความพอใจอย่างแรงกล้าในการปราบปรามความอยาก
ทั้งเป็น

ผู้ไม่หมดความรักในการปราบปรามความอยากต่อไปด้วย

๔. เป็นผู้มี ความพอใจอย่างแรงกล้า ในการเร้นอยู่
ทั้งเป็นผู้ไม่หมดความ
รักในการเร้นอยู่ต่อไปด้วย

๕. เป็นผู้มี ความพอใจอย่างแรงกล้า ในการปรารภความเพียร
ทั้งเป็นผู้ไม่
หมดความรักในการปรารภความเพียรต่อไปด้วย

๖. เป็นผู้มี ความพอใจอย่างแรงกล้า ในสติและปัญญาเครื่องรักษาตน
ทั้ง
เป็นผู้ไม่หมดความรักในสติและปัญญาเครื่องรักษาตนต่อไปด้วย

๗. เป็นผู้มี ความพอใจอย่างแรงกล้า ในการแห่งตลอดซึ่งทิฐิ ทั้งเป็นผู้ไม่
หมดความรักในการแห่งตลอดซึ่งทิฐิต่อไปด้วย

[๓๓๓] สัญญา ๗ อย่าง

๑. อนิจจสัญญา	[กำหนดหมายความว่าไม่เที่ยง]
๒. อนัตตสัญญา	[กำหนดหมายเป็นอนัตตา]
๓. อสุกสัญญา	[กำหนดหมายความว่าไม่งาม]
๔. อาทีนวสัญญา	[กำหนดหมายโทษ]
๕. ปหานสัญญา	[กำหนดหมายเพื่อละ]
๖. วิราคสัญญา	[กำหนดหมายวิราคะ]
๗. นิโรธสัญญา	[กำหนดหมายนิโรธ]

[๓๓๔] พละ ๗ อย่าง

๑. สัทธาพละ	[กำลังคือศรัทธา]
๒. วิริยพละ	[กำลังคือความเพียร]
๓. หิริพละ	[กำลังคือหิริ]
๔. โอตตปปพละ	[กำลังคือโอตตปปะ]
๕. สติพละ	[กำลังคือสติ]
๖. สมาธิพละ	[กำลังคือสมาธิ]
๗. ปัญญาพละ	[กำลังคือปัญญา]

[๓๓๕] วิญญาณฐิติ ๗ อย่าง

๑. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย มีสัตว์พวกหนึ่งมีกายต่างกัน มีสัญญาต่างกัน

เช่นพวกมนุษย์และพวกเทพบางพวก พวกวินิปาติกะบางพวก
นี้วิญญานฐิติข้อ
ที่หนึ่ง

๒. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย มีสัตว์พวกหนึ่งมีกายต่างกัน มีสัญญาอย่าง
เดียวกัน เช่นพวกเทพผู้แนบเนื่องในพวกพรหมซึ่งเกิดในภูมิปรหมมาน
นี้วิญญาน-

*ฐิติข้อที่สอง ฯ

๓. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย มีสัตว์พวกหนึ่งมีกายอย่างเดียวกัน มีสัญญา
ต่างกัน เช่นพวกเทพเหล่าอาภัสสระ นี้วิญญานฐิติข้อที่สาม ฯ

๔. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย มีสัตว์พวกหนึ่งมีกายอย่างเดียวกัน มีสัญญา
อย่างเดียวกัน เช่นพวกเทพเหล่าสุภิกินหา นี้วิญญานฐิติข้อที่สี่ ฯ

๕. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย
มีสัตว์พวกหนึ่งเข้าถึงอากาसानัญจายตนะด้วย
มนสิการว่า อากาศหาที่สุดมิได้ เพราะล่วงรูปสัญญา โดยประการทั้งปวง
เพราะ

ดับปฏิกขสัญญา เพราะไม่ใส่ใจถึงนันทตสัญญา นี้วิญญานฐิติข้อที่ห้า ฯ

๖. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย
มีสัตว์พวกหนึ่งก้าวล่วงอากาसानัญจายตนะโดย
ประการทั้งปวงแล้ว เข้าถึงวิญญานัญจายตนะด้วยมนสิการว่า
วิญญานหาที่สุดมิได้
นี้วิญญานฐิติข้อที่หก ฯ

๗. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย
มีสัตว์พวกหนึ่งก้าวล่วงวิญญานัญจายตนะโดย
ประการทั้งปวงแล้ว เข้าถึงอาภิกัญจายตนะด้วยมนสิการว่า ไม่มีอะไร
นี้วิญญาน-

*ฐิติข้อที่เจ็ด ฯ

[๓๓๖] ทักขิณียบุคคล ๗ อย่าง

๑. อุกโตภาควิมุตต	[ท่านผู้หลุดพ้นแล้วโดยส่วนทั้งสอง]
๒. ปัญญาวิมุตต	[ท่านผู้หลุดพ้นแล้วด้วยอำนาจปัญญา]
๓. กายสักขิ	[ท่านผู้สามารถด้วยกาย]

เพื่อความสงบ เพื่อความระงับอธิกรณ์ทั้งหลายที่เกิดขึ้นแล้ว

๑. ฟังให้สัมมาวินัย

๒. ฟังให้สติวินัย

๓. ฟังให้อมัพหวินัย

๔. ฟังปรับตามปฎิญา

๕. ฟังถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ

๖. ฟังปรับตามความผิดของจำเลย

๗. ฟังใช้ติณวัตถการกิริ [ประนีประนอมดังกลบไว้ด้วยหญ้า] ๑

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมประเภทยี่สิบ ๗๗ เหล่านี้แล อันพระผู้มีพระภาคผู้ทรงรู้ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์นั้นตรัสไว้โดย

ชอบแล้ว พวกเราทั้งหมดด้วยกันฟังสังคายนา

ไม่ฟังแก่งแย่งกันในธรรมนั้น

การที่พรหมจรรย์นี้ฟังยังยืนตั้งอยู่ณานั่น

ฟังเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ชนมาก เพื่อ

ความสุขแก่ชนมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ๑

จบ หมวด ๗

หมวด ๘

[๓๕๐] ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมมีประเภทยี่สิบ ๘๗ ที่พระผู้มีพระภาคผู้ทรงรู้ทรงเห็น

เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นตรัสไว้โดยชอบแล้ว

มีอยู่แล พวกเราทั้งหมดด้วยกันฟังสังคายนา ไม่ฟังแก่งแย่งกันในธรรมนั้น

การที่พรหมจรรย์นี้ฟังยังยืนตั้งอยู่ณานั่น ฟังเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ชนมาก เพื่อ

ความสุขแก่ชนมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ธรรมมีประเภทยี่สิบ ๘๗ เป็นไฉน ๑

มีฉัตตะ ๘ อย่าง

๑. มิจฉาทิฏฐิ

[เห็นผิด]

๒. มิจนาสังกัปปะ	[ดำริผิด]
๓. มิจนาวาจา	[วาจาผิด]
๔. มิจนากัมมันตะ	[การงานผิด]
๕. มิจนาอาชีวะ	[เลี้ยงชีวิตผิด]
๖. มิจนาวายามะ	[พยายามผิด]
๗. มิจนาสติ	[ระลึกผิด]
๘. มิจนาสมาธิ	[ตั้งจิตผิด]

[๓๔๑] สัมมัตตะ ๘ อย่าง

๑. สัมมาทิฏฐิ	[เห็นชอบ]
๒. สัมมาสังกัปปะ	[ดำริชอบ]
๓. สัมมาวาจา	[วาจาชอบ]
๔. สัมมากัมมันตะ	[การงานชอบ]
๕. สัมมาอาชีวะ	[เลี้ยงชีวิตชอบ]
๖. สัมมาวายามะ	[พยายามชอบ]
๗. สัมมาสติ	[ระลึกชอบ]
๘. สัมมาสมาธิ	[ตั้งจิตชอบ]

[๓๔๒] ทักขิเณยยบุคคล ๘

๑. ท่านที่เป็นพระโสดาบัน
๒. ท่านที่ปฏิบัติเพื่อทำโสดาปัตติผลให้แจ้ง
๓. ท่านที่เป็นพระสกทาคามี
๔. ท่านที่ปฏิบัติเพื่อทำสกทาคามีผลให้แจ้ง
๕. ท่านที่เป็นพระอนาคามี
๖. ท่านที่ปฏิบัติเพื่อทำอนาคามีผลให้แจ้ง
๗. ท่านที่เป็นพระอรหันต์
๘. ท่านที่ปฏิบัติเพื่อทำพระอรหัตตผลให้แจ้ง

[๓๔๓] กุสืตวัตถุ ๘

๑. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้จะต้องทำการงาน เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า เราจักต้องทำการงาน ก็เมื่อเราทำการงานอยู่ ร่างกายจักเหน็ด

เหนื่อย ควรที่เราจะนอน เอนอนเสีย
ไม่ปรารถนาความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่
ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง
นี้

วัตถุแห่งความเกียจคร้านข้อที่หนึ่ง ฯ

๒. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุทำการงานเสร็จแล้ว เธอ
มีความคิดอย่างนี้ว่า เราได้ทำการงานแล้ว ก็เมื่อเราทำการงานอยู่
ร่างกายเหน็ด

เหนื่อยแล้ว ควรที่เราจะนอน เอนอนเสีย
ไม่ปรารถนาความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยัง
ไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ
เพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง
นี้วัตถุแห่งความเกียจคร้านข้อที่สอง ฯ

๓. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุจะต้องเดินทาง เธอมีความ
คิดอย่างนี้ว่า เราจักต้องเดินทาง ก็เมื่อเราเดินทางไปอยู่
ร่างกายจักเหน็ดเหนื่อย

ควรที่เราจะนอน เอนอนเสีย ไม่ปรารถนาความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง
เพื่อ
บรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง
นี้วัตถุแห่ง

ความเกียจคร้านข้อที่สาม ฯ

๔. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุเดินทางไปถึงแล้ว เธอมี
ความคิดอย่างนี้ว่า เราได้เดินทางไปถึงแล้ว ก็เมื่อเราเดินทางอยู่
ร่างกายจักเหน็ด

เหนื่อย ควรที่เราจะนอน เอนอนเสีย
ไม่ปรารถนาความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่
ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง
นี้

วัตถุแห่งความเกียจคร้านข้อที่สี่ ฯ

๕. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุเที่ยวบิณฑบาตไปยังบ้าน

หรือนิคม

ไม่ได้ความบริบูรณ์แห่งโภชนะที่เส้าหมองหรือประณีตพอแก่ความต้องการ เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า เราเที่ยวบิณฑบาตไปยังบ้านหรือนิคม ไม่ได้ความ

บริบูรณ์แห่งโภชนะที่เส้าหมองหรือประณีตพอแก่ความต้องการร่างกายของเรา

นั้นเหน็ดเหนื่อยไม่ควรแก่การงาน ควรที่เราจะนอน เอนอนเสีย ไม่ปรารภ

ความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ เพื่อให้

แจ้งซึ่งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง นี่วัตถุแห่งความเกียจคร้านข้อที่ห้า ฯ

๖. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุเที่ยวบิณฑบาตไปยังบ้านหรือนิคม

ได้ความบริบูรณ์แห่งโภชนะที่เส้าหมองหรือประณีตพอแก่ความต้องการแล้ว เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า เราเที่ยวบิณฑบาตไปยังบ้านหรือนิคม ได้ความ

บริบูรณ์แห่งโภชนะที่เส้าหมองหรือประณีตพอแก่ความต้องการแล้วร่างกายของ

เรานั้นเหน็ดเหนื่อย ไม่ควรแก่การงานเหมือนถั่วราชมาสที่ชุ่มน้ำ ควรที่เราจะ

นอน เอนอนเสีย ไม่ปรารภความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่

ยังไม่ได้บรรลุ เพื่อให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง

นี่วัตถุแห่งความเกียจคร้าน

ข้อที่หก ฯ

๗. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก อาพาธเพียงเล็กน้อยเกิดขึ้นแก่ภิกษุ เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า อาพาธเล็กน้อยเกิดขึ้นแก่เราแล้ว

ความสมควร

เพื่อจะนอนมียู่ ควรที่เราจะนอน เอนอนเสีย ไม่ปรารภความเพียรเพื่อถึง

ธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ
เพื่อให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้

ทำให้แจ้ง นิวัตถุแห่งความเกียจคร้านข้อที่เจ็ด ฯ

๘. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุหายจากไข้ หายจากความ
เป็นไข้ได้ไม่นาน เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า เราหายจากไข้
หายจากความเป็นไข้ได้

ไม่นาน ร่างกายของเรานั้นยังอ่อนแอ ไม่ควรแก่การงาน ควรที่เราจะนอน
เรอนอน

เสีย ไม่ปรารภความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง
เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ

เพื่อให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง
นิวัตถุแห่งความเกียจคร้านข้อที่แปด ฯ

[๓๔๔] อารัพภวัตถุ ๘ อย่าง

๑. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ จะต้องทำการงาน
เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า การงานเรাজักต้องทำ เมื่อเราทำการงานอยู่
ไม่สะดวกที่

จะใส่ใจถึงคำสอนของพระพุทธรูปทั้งหลาย
ควรที่เราจะปรารภความเพียรเสียก่อนที่

เดียว เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ
เพื่อให้แจ้งซึ่ง

ธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง เธอยอมปรารภความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง
เพื่อ

บรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ เพื่อให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง
นิวัตถุแห่ง

ความปรารภความเพียรข้อที่หนึ่ง ฯ

๒. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุทำการงานเสร็จแล้ว เธอ
มีความคิดอย่างนี้ เราทำการงานเสร็จแล้ว ก็เมื่อเราทำการงานอยู่
ไม่สามารถที่

จะใส่ใจถึงคำสอนของพระพุทธรูปทั้งหลาย
ควรที่เราจะปรารภความเพียรเพื่อถึง

ธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ
เพื่อให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้
ทำให้แจ้ง เธอย่อมปรารถนาความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง
เพื่อบรรลุธรรมที่
ยังไม่ได้บรรลุ เพื่อให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง
นี้วัตถุแห่งความปรารถนา
ความเพียรข้อที่สอง ฯ

๓. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุจะต้องเดินทาง เธอมี
ความคิดอย่างนี้ว่า เราจักต้องเดินทาง ก็เมื่อเราเดินทางไปอยู่
ไม่สะดวกที่จะใส่ใจ

ถึงคำสอนของพระพุทธรูปทั้งหลาย
ควรที่เราจะปรารถนาความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่
ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ
เพื่อให้ใจให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง
เธอย่อมปรารถนาความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง
เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ
เพื่อให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง
นี้วัตถุแห่งความปรารถนาความเพียรข้อที่
สาม ฯ

๔. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุเดินทางไปถึงแล้ว เธอมี
ความคิดอย่างนี้ว่า เราเดินทางไปถึงแล้ว ก็เมื่อเราเดินทางไปอยู่
ไม่สามารถที่จะ

ใส่ใจถึงคำสอนของพระพุทธรูปทั้งหลาย
ควรที่เราจะปรารถนาความเพียรเพื่อถึงธรรม
ที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ
เพื่อให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้-
*แจ้ง เธอย่อมปรารถนาความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง
เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่ได้
บรรลุ เพื่อให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง
นี้วัตถุแห่งความปรารถนาความเพียร

ข้อที่สี่ ๔

๕. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก
ภิกษุเที่ยวบิณฑบาตไปยังบ้านหรือ

นิคม

ไม่ได้ความบริบูรณ์แห่งโภชนะที่เส้าหมองหรือประณีตพอแก่ความต้องการ

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า เราเที่ยวบิณฑบาตไปยังบ้านหรือนิคม
ไม่ได้ความบริบูรณ์

แห่งโภชนะที่เส้าหมองหรือประณีตพอแก่ความต้องการ
ร่างกายของเรานั้นเบาควร

แก่การงาน ควรที่เราจะปรารภความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง
เพื่อบรรลุธรรม

ที่เรายังไม่ได้บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง
เธอย่อมปรารภความ

เพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ
เพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรม

ที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง นี้วัตถุแห่งความปรารภความเพียรข้อที่ห้า ๕

๖. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุเที่ยวบิณฑบาตไปยังบ้าน
หรือนิคม

ได้ความบริบูรณ์แห่งโภชนะที่เส้าหมองหรือประณีตพอแก่ความต้องการ
เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า เราเที่ยวบิณฑบาตไปยังบ้านหรือนิคม
ได้ความบริบูรณ์

แห่งโภชนะที่เส้าหมองหรือประณีตพอแก่ความต้องการ
ร่างกายของเรานั้นมีกำลัง

ควรแก่การงาน ควรที่เราจะปรารภความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง
เพื่อบรรลุ

ธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง
เธอย่อมปรารภ

ความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ
เพื่อทำให้แจ้ง

ซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง นิวัตถุแห่งความปรารถนาความเพียรข้อที่หก ฯ

๗. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก อาพาธเพียงเล็กน้อยเกิดขึ้นแก่ภิกษุ เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า อาพาธเล็กน้อยนี้เกิดขึ้นแก่เราแล้ว
การที่อาพาธของ
เราจะพึงเจริญขึ้นนี้ เป็นฐานะที่จะมิได้
ควรที่เราจะปรารถนาความเพียรเพื่อถึงธรรมที่
ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังมิได้บรรลุ
เพื่อให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้
แจ้ง เธอยอมปรารถนาความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง
เพื่อบรรลุธรรมที่ยังมิได้
บรรลุ เพื่อให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง
นิวัตถุแห่งความปรารถนาความเพียร
ข้อที่เจ็ด ฯ

๘. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุหายจากไข้ หายจากความ
เป็นไข้แล้วไม่นาน เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า เราหายจากไข้
หายจากความเป็นไข้
แล้วไม่นาน การที่อาพาธของเราจะพึงกำเริบนี้ เป็นฐานะที่จะมิได้
ควรที่เราจะ
ปรารถนาความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังมิได้บรรลุ
เพื่อ
ทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง
นิวัตถุแห่งความปรารถนาความเพียรข้อที่
แปด ฯ

[๓๔๕] ทานวัตถุ ๘ อย่าง

๑. ให้ทานเพราะประจบเหมาะ ๑-

๒. ให้ทานเพราะกลัว

๓. ให้ทานโดยคิดว่า เขาได้เคยให้แก่เรา

๔. ให้ทานโดยคิดว่า เขาจักให้แก่เรา

๕. ให้ทานโดยคิดว่า การให้ทานเป็นการดี

๖. ให้ทานโดยคิดว่า เราหุงต้ม คนเหล่านี้มิได้หุงต้ม เราหุงต้มอยู่

จะไม่ให้แก่ผู้ที่มีได้หุงต้ม ย่อมไม่สมควร

๗. ให้ทานโดยคิดว่า เมื่อเราให้ทานนี้ เกียรติศัพท์อันดีงาม ย่อมจะระบือไป

๘. ให้ทานเพื่อประดับจิต และเป็นบริวารของจิต ฯ

[๓๔๖] ทานูปatti ๘ อย่าง

๑. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมให้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พักและสิ่งที่เป็นอุปกรณ์แก่ประทีป เป็นทานแก่สมณะหรือพราหมณ์ เขาย่อมมุ่งหวังสิ่งที่ตนถวายไปเขา

เห็นกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล

ผู้เพียบพร้อม

พรังพร้อม ได้รับการบำรุงบำเรอด้วยกามคุณห้าอยู่ เขาคิดอย่างนี้ว่า โอหนอ

เบื้องหน้า แต่ตายเพราะกายแตก

เราพึงเข้าถึงความเป็นสหายของกษัตริย์มหาศาล

พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล เขาตั้งจิตนั้นไว้

อธิษฐานจิตนั้นไว้

อบรมจิตนั้นไว้ จิตของเขานั้นจมไปในสิ่งที่เลว

มิได้รับอบรมเพื่อคุณเบื้องสูง

@๑. มีผู้รับมาถึงเข้าก็ให้

ยอมเป็นไปเพื่อเกิดในที่นั้น ก็ชื่อนั้นแล เรากล่าวสำหรับผู้มีศีล

ไม่ใช่สำหรับผู้

ทุศีล ผู้มีอายุทั้งหลาย ความตั้งใจของผู้มีศีลยอมสำเร็จได้เพราะเป็นของบริสุทธิ์ ฯ

๒. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมถวายข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พักและที่เป็นอุปกรณ์แก่ประทีปเป็นทานแก่สมณะ หรือพราหมณ์ เขาย่อมมุ่งหวังสิ่งที่

ตนถวายไป เขาได้ยินมาว่า พวกเทพเหล่าจาตุมหาราชิกามีอายุยืน มีวรรณะ

มากด้วยความสุขดังนี้ เขาจึงคิดอย่างนี้ว่า โอหนอ
เปื่องหน้าแต่ตายเพราะกาย
แตก เราพึงเข้าถึงความเป็นสหายของพวกเหล่าจตุมหาราชิกา
เขาตั้งจิตนั้นไว้
อบรมจิตนั้นไว้ อธิษฐานจิตนั้นไว้ จิตของเขานั้นนุ่มไปในสิ่งที่เลว
มิได้รับอบ

รมเพื่อคุณเปื่องสูง ย่อมเป็นไปเพื่อเกิดในที่นั้น ก็ชื่อนั้นแล
เรากล่าวสำหรับ
ผู้มีศีล ไม่ใช่สำหรับผู้ทุศีล ผู้มีอายุทั้งหลาย
ความตั้งใจของผู้มีศีลย่อมสำเร็จได้
เพราะเป็นของบริสุทธิ์ ฯ

๓. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก บุคคลบางคนในโลกนี้ย่อม
ถวายข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้
ที่นอนที่พักและสิ่งที่เป็น

อุปกรณ์แก่ประทีป
เป็นทานแก่สมณะหรือพราหมณ์เขาย่อมมุ่งหวังสิ่งที่ตนถวาย
ไป เขาได้ยินมาว่า พวกเทพเหล่าดาวดึงส์มีอายุยืน มีวรรณะ
มากด้วยความสุข

ดังนี้ เขาจึงคิดอย่างนี้ว่า โอหนอ เปื่องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
เราพึงเข้าถึง

ความเป็นสหายของพวกเทพเหล่าดาวดึงส์ เขาตั้งจิตนั้นไว้
อธิษฐานจิตนั้นไว้ อบรม

จิตนั้นไว้ จิตของเขานั้นนุ่มไปในสิ่งที่เลวมิได้รับอบรมเพื่อคุณเปื่องสูง
ย่อมเป็น

ไปเพื่อเกิดในที่นั้น ก็ชื่อนั้นแลเรากล่าวสำหรับผู้มีศีล ไม่ใช่สำหรับผู้ทุศีล
ผู้มี

อายุทั้งหลาย ความตั้งใจของผู้มีศีล ย่อมสำเร็จได้เพราะเป็นของบริสุทธิ์ ฯ

๔. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อม
ถวายข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอนที่พักและสิ่ง

ที่เป็นอุปกรณ์แก้ประทีป เป็นทานแก่สมณะหรือพราหมณ์
เขาย่อมมุ่งหวังสิ่งที่ตน
ถวายไป เขาได้ยินมาว่า พวกเทพเหล่ายามามีอายุยืน มีวรรณะ
มากด้วยความ
สุข ดังนี้ เขาจึงคิดอย่างนี้ว่า โอหนอ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
เราพึง
เข้าถึงความเป็นสหายของพวกเทพเหล่ายามา เขาตั้งจิตนั้นไว้
อธิษฐานจิตนั้นไว้
อบรมจิตนั้นไว้ จิตของเขานั้นนุ่มไปในสิ่งที่เลว
มิได้อบรมเพื่อคุณเบื้องสูง ย่อม
เป็นไปเพื่อเกิดในที่นั้น ก็ช้อนั้นแล เรากล่าวสำหรับผู้มีศีล
ไม่ใช่สำหรับผู้หุศีล
ผู้มีอายุทั้งหลาย ความตั้งใจของผู้มีศีลย่อมสำเร็จได้เพราะเป็นของบริสุทธิ์
ฯ

๕. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก
บุคคลบางคนในโลกนี้ย่อมถวาย
ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอนที่พักและสิ่งที่เป็น
อุปกรณ์แก้ประทีปเป็นทานแก่สมณะหรือพราหมณ์เขาย่อมมุ่งหวังสิ่งที่ตนถ
วายไป
เขาได้ยินมาว่า พวกเทพเหล่าดุสิตามีอายุยืน มีวรรณะ มากด้วยความสุข
ดังนี้ เขา
จึงคิดอย่างนี้ว่า โอหนอ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
เราพึงเข้าถึงความเป็นสหาย
ของพวกเทพเหล่าดุสิตา เขาตั้งจิตนั้นไว้ อธิษฐานจิตนั้นไว้ อบรมจิตนั้นไว้
จิตของเขานั้นนุ่มไปในสิ่งที่เลว มิได้รับอบรมเพื่อคุณเบื้องสูง
ย่อมเป็นไปเพื่อเกิด
ในที่นั้น ก็ช้อนั้นแล เรากล่าวสำหรับผู้มีศีล ไม่ใช่สำหรับผู้หุศีล ผู้มีอายุห
งหลาย ความตั้งใจของผู้มีศีลย่อมสำเร็จได้เพราะเป็นของบริสุทธิ์ ฯ

๖. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อม

ถวายเป็นบูชา น้ำ ผ้ามัยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พักและ
สิ่งที่เป็นอุปกรณ์แก่ประทีปเป็นทานแก่สมณะหรือพราหมณ์

เขาย่อมมุ่งหวังสิ่งที่

ตนถวายเป็น เขาได้ยินมาว่า พวกเทพเหล่านั้นมีมานรดี มีอายุยืน มีวรรณะ
มาก

ด้วยความสุข ดังนี้ เขาจึงคิดอย่างนี้ว่า โอหนอ

เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก

เราพึงเข้าถึงความเป็นสหายของพวกเทพเหล่านั้นมีมานรดี เขาตั้งจิตนั้นไว้
อธิษฐาน

จิตนั้นไว้ อบรมจิตนั้นไว้ จิตของเขานั้นแนบไปในสิ่งที่เลว

มิได้รับอบรมเพื่อ

คุณเบื้องสูง ย่อมเป็นไปเพื่อเกิดในที่นั้น ก็ช้อนั้นแล

เรากล่าวสำหรับผู้มีศีล ไม่

ใช้สำหรับผู้มีศีล ผู้มีอายุทั้งหลาย ความตั้งใจของผู้มีศีลย่อมสำเร็จได้

เพราะ

เป็นของบริสุทธิ์ ฯ

๗. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อม
ถวายเป็นบูชา น้ำ ผ้ามัยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พักและ
สิ่งที่เป็นอุปกรณ์แก่ประทีปเป็นทานแก่สมณะหรือพราหมณ์

เขาย่อมมุ่งหวังสิ่งที่

ตนถวายเป็น เขาได้ยินมาว่าพวกเทพเหล่าปรนิมมิตวสวัตดี มีอายุยืน
มีวรรณะ

มากด้วยความสุขดังนี้ เขาจึงคิดอย่างนี้ว่า โอหนอ

เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกาย

แตก เราพึงเข้าถึงความเป็นสหายของพวกเทพเหล่าปรนิมมิตวสวัตดี

เขาตั้งจิตนั้น

ไว้ อธิษฐานจิตนั้นไว้ อบรมจิตนั้นไว้ จิตของเขานั้นแนบไปในสิ่งที่เลว

มิได้

รับอบรมเพื่อคุณเบื้องสูง ย่อมเป็นไปเพื่อเกิดในที่นั้น ก็ช้อนั้นแล เรากล่าว

สำหรับผู้มีศีล ไม่ใช่สำหรับผู้ทุศีล ผู้มีอายุทั้งหลาย
ความตั้งใจของผู้มีศีลย่อม
สำเร็จได้ เพราะเป็นของบริสุทธิ์ ฯ

๘. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อม
ถวายข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พักและ
สิ่งที่เป็นอุปกรณ์แก่ประทีปเป็นทานแก่สมณะหรือพราหมณ์

เขาย่อมมุ่งหวังสิ่ง

ตนถวายไป เขาได้ยินมาว่าพวกเทพที่นับเนื่องในหมู่พรหม มีอายุยืน
มีวรรณะ

มากด้วยความสุขดังนี้ เขาจึงคิดอย่างนี้ว่า โอหนอ

เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกาย

แตก เราพึงเข้าถึงความเป็นสหายของพวกเทพที่นับเนื่องในหมู่พรหม
เขาตั้งจิตนั้น

ไว้ อริชฏานจิตนั้นไว้ อบรมจิตนั้นไว้ จิตของเขานั้นนุ่มไปในสิ่งที่เลว
มิได้

รับอบรมเพื่อคุณเบื้องสูง ย่อมเป็นไปเพื่อเกิดในที่นั้น ก็ช้อนั้นแล

เรากล่าวสำหรับ

ผู้มีศีล ไม่ใช่สำหรับผู้ทุศีล สำหรับคนที่ปราศจากราคะ

ไม่ใช่สำหรับคนที่ยังมี

ราคะ ผู้มีอายุทั้งหลาย ความตั้งใจของผู้มีศีลย่อมสำเร็จได้

เพราะปราศจากราคะ ฯ

[๓๔๗] โลกธรรม ๘ อย่าง

๑. มีลาภ

๒. ไม่มีลาภ

๓. มียศ

๔. ไม่มียศ

๕. นิินทา

๖. สรรเสริญ

๗. สุข

๘. ทุกข์ ฯ

[๓๔๘] บริษัท ๘ อย่าง

๑. บริษัทกษัตริย์
๒. บริษัทพราหมณ์
๓. บริษัทคฤหบดี
๔. บริษัทสมณะ
๕. บริษัทพวกเทพชั้นจาตุมหาราชิกา
๖. บริษัทพวกเทพชั้นดาวดึงส์
๗. บริษัทพวกเทพชั้นนิมมานรดี
๘. บริษัทพรหม ฯ

[๓๔๙] อภิกายตนะ ๘ อย่าง

๑. ผู้หนึ่งมีความสำคัญในรูปภายใน
เห็นรูปในภายนอกที่เล็กมีผิวพรรณ
ดีและมีผิวพรรณทรมาน ครบจำรูปเหล่านั้นแล้ว มีความสำคัญอย่างนี้ว่า
เรารู้ เรา
เห็น อันนี้เป็นอภิกายตนะข้อที่หนึ่ง ฯ
๒. ผู้หนึ่งมีความสำคัญในรูปภายใน
เห็นรูปภายนอกที่ใหญ่มีผิวพรรณ
ดีและมีผิวพรรณทรมาน ครบจำรูปเหล่านั้นแล้ว มีความสำคัญอย่างนี้ว่า
เรารู้
เราเห็น อันนี้เป็นอภิกายตนะข้อที่สอง ฯ
๓. ผู้หนึ่งมีความสำคัญในรูปภายใน
เห็นรูปภายนอกที่เล็กมีผิวพรรณ
ดีและมีผิวพรรณทรมาน ครบจำรูปเหล่านั้นแล้ว มีความสำคัญอย่างนี้ว่า
เรารู้
เราเห็น อันนี้เป็นอภิกายตนะข้อที่สาม ฯ
๔. ผู้หนึ่งมีความสำคัญในรูปภายใน
เห็นรูปภายนอกที่ใหญ่มีผิวพรรณ
ดีและมีผิวพรรณทรมาน ครบจำรูปเหล่านั้นแล้ว มีความสำคัญอย่างนี้ว่า
เรารู้
เราเห็น อันนี้เป็นอภิกายตนะข้อที่สี่ ฯ

๕. ผู้หนึ่งมีความสำคัญในอรุปภายใน เห็นรูปภายนอกอันเขียว มี
วรรณะเขียว เขียวล้วน มีรัศมีเขียว ดอกผักตบอันเขียว มีวรรณะเขียว
เขียว

ล้วน มีรัศมีเขียว หรือว่าผ้าที่กำลังเนิดในเมืองพาราณสี มีส่วนทั้งสองเกลี้ยง
เขียว มีวรรณะเขียว เขียวล้วน มีรัศมีเขียว แม้ฉันใด

ผู้หนึ่งมีความสำคัญใน

อรุปภายใน เห็นรูปภายนอกอันเขียว มีวรรณะเขียว เขียวล้วน มีรัศมีเขียว
ฉันนั้นเหมือนกัน ครบจำรูปเหล่านั้นแล้ว มีความสำคัญอย่างนี้ว่า เรา
เราเห็น

อันนี้เป็นอภิกายตนะข้อที่ห้า ฯ

๖. ผู้หนึ่งมีความสำคัญในอรุปภายใน เห็นรูปภายนอกอันเหลือง มี
วรรณะเหลือง เหลืองล้วน มีรัศมีเหลือง ดอกกัณณการอันเหลือง มีวรรณะ
เหลือง เหลืองล้วน มีรัศมีเหลือง หรือว่าผ้าที่กำลังเนิดในเมืองพาราณสี
มีส่วน

ทั้งสองเกลี้ยง เหลือง มีวรรณะเหลือง เหลืองล้วน มีรัศมีเหลือง แม้ฉันใด
ผู้หนึ่งมีความสำคัญในอรุปภายใน เห็นรูปภายนอกอันเหลือง

มีวรรณะเหลือง

เหลืองล้วน มีรัศมีเหลือง ฉันนั้นเหมือนกัน ครบจำรูปเหล่านั้นแล้ว
มีความ

สำคัญอย่างนี้ว่า เราเห็น อันนี้เป็นอภิกายตนะข้อที่หก ฯ

๗. ผู้หนึ่งมีความสำคัญในอรุปภายใน เห็นรูปภายนอกอันแดง
มีวรรณะ

แดง แดงล้วน มีรัศมีแดง ดอกหงอนไก่อันแดง มีวรรณะแดง แดงล้วน มี
รัศมีแดง หรือว่าผ้าที่กำลังเนิดในเมืองพาราณสี มีส่วนทั้งสองเกลี้ยง แดง มี
วรรณะแดง แดงล้วน มีรัศมีแดง แม้ฉันใด

ผู้หนึ่งมีความสำคัญในอรุปภายใน

เห็นรูปภายนอกอันแดง มีวรรณะแดง แดงล้วน มีรัศมีแดง

ฉันนั้นเหมือนกัน

ครบจำรูปเหล่านั้นแล้ว มีความสำคัญอย่างนี้ว่า เราเห็น
อันนี้เป็นอภิกาย-

*ตะนะข้อที่เจ็ด ๗

๘. ผู้หนึ่งมีความสำคัญในรูปภายใน เห็นรูปภายนอกอันขาว มี
วรรณะขาว ขาวล้วน มีรัศมีขาว ดาวประกายพุกษอันขาว มีวรรณะขาว
ขาว

ล้วน มีรัศมีขาว หรือว่าผ้าที่กำเนิดในเมืองพาราณสีมีส่วนทั้งสองเกลี้ยง
ขาว มี

วรรณะขาว ขาวล้วน มีรัศมีขาว แม้นั้นใด

ผู้หนึ่งมีความสำคัญในรูปภายใน

เห็นรูปภายนอกอันขาว มีวรรณะขาว ขาวล้วน มีรัศมีขาว

ฉนั้นเหมือนกัน

ครอบงำรูปเหล่านั้นแล้ว มีความสำคัญอย่างนี้ว่า เรารู้ เราเห็น
อันนี้เป็นอกุภาภ-

*ตะนะข้อที่แปด ๘

[๓๕๐] วิโมกข์ ๘ อย่าง

๑. บุคคลเห็นรูปทั้งหลาย อันนี้เป็นวิโมกข์ข้อที่หนึ่ง ๗

๒. ผู้หนึ่งมีความสำคัญในรูปภายใน เห็นรูปภายนอก อันนี้เป็น
วิโมกข์ข้อที่สอง ๗

๓. บุคคลยอมอ่อนใจไปว่าสิ่งนี้งามทีเดียว อันนี้เป็นวิโมกข์ข้อที่สาม ๗

๔. เพราะล่วงเสียซึ่งรูปสัญญาโดยประการทั้งปวง เพราะปฏิกัมมสัญญา
ดับไป เพราะไม่ใส่ใจซึ่งนันทตสัญญา

บุคคลยอมเข้าถึงอากาสนัญจนายตะนะ

ด้วยมนสิการว่า อากาสนาที่สุดมิได้ตั้งน้อย อันนี้เป็นวิโมกข์ข้อที่สี่ ๗

๕. เพราะล่วงเสียซึ่งอากาสนัญจนายตะนะโดยประการทั้งปวง

บุคคลยอม

เข้าถึงวิญญานัญจนายตะนะ ด้วยมนสิการว่า วิญญานาที่สุดมิได้ ตั้งน้อย
อันนี้เป็น

วิโมกข์ข้อที่ห้า ๗

๖. เพราะล่วงเสียซึ่งวิญญานัญจนายตะนะโดยประการทั้งปวง

บุคคลยอมเข้า

ถึงอาภิญญายตนะ ด้วยมนสิการว่า ไม่มีอะไร อันนี้เป็นวิโมกข์ข้อที่หก
๑

๗. เพราะล่วงเสียซึ่งอาภิญญายตนะโดยประการทั้งปวง
บุคคลย่อมเข้า

ถึงเนวสัญญายตนะอยู่ อันนี้เป็นวิโมกข์ข้อที่เจ็ด ๑

๘. เพราะล่วงเสียซึ่งเนวสัญญานาสัญญายตนะโดยประการทั้งปวง
บุคคล

ย่อมเข้าถึงสัญญาเวทิตินิโรธอยู่ อันนี้เป็นวิโมกข์ข้อที่แปด ๑

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมมีประเภทละ ๘๗ เหล่านี้แล อันพระผู้มี
พระภาคผู้ทรงรู้ทรงเห็นเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ตรัสไว้โดย

ชอบแล้ว พวกเราทั้งหมดด้วยกันพึงสังคายนาไม่พึงแก่งแย่งกันในธรรมนั้น
การที่

พรหมจรรย์นี้พึงยังยืนตั้งอยู่นานนั้นพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ชนมาก
เพื่อความ

สุขแก่ชนมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล
เพื่อความสุข

แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

จบ หมวด ๘

หมวด ๙

[๓๕๑] ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมมีประเภทละ ๙๗ ที่พระผู้มีพระภาค
ผู้ทรงรู้ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ตรัสไว้
โดยชอบ

แล้วมีอยู่ พวกเราทั้งหมดด้วยกัน

พึงสังคายนาไม่พึงแก่งแย่งกันในธรรมนั้น การ

ที่พรหมจรรย์นี้พึงยังยืนตั้งอยู่นานนั้นพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ชนมาก
เพื่อความ

สุขแก่ชนมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล
เพื่อความสุข

แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ธรรมมีประเภทละ ๙๙ เป็นไฉน ฯ

อาฆาตวิตถุ ๙ อย่าง

๑. ผูกอาฆาตด้วยคิดว่า

ผู้นี้ได้ประพาสสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เราแล้ว

๒. ผูกอาฆาตด้วยคิดว่า ผู้นี้ประพาสอยู่ซึ่งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรา

๓. ผูกอาฆาตด้วยคิดว่า ผู้นี้จักประพาสสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรา

๔. ผูกอาฆาตด้วยคิดว่า ผู้นี้ได้ประพาสสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่บุคคลผู้เป็นที่รักเป็นที่ชอบใจของเราแล้ว

๕. ผูกอาฆาตด้วยคิดว่า ผู้นี้ประพาสอยู่ซึ่งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่บุคคลผู้เป็นที่รักเป็นที่ชอบใจของเรา

๖. ผูกอาฆาตด้วยคิดว่า ผู้นี้จักประพาสสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่บุคคลผู้เป็นที่รักเป็นที่ชอบใจของเรา

๗. ผูกอาฆาตด้วยคิดว่า ผู้นี้ได้ประพาสสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบใจของเราแล้ว

๘. ผูกอาฆาตด้วยคิดว่า ผู้นี้ประพาสอยู่ซึ่งสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลผู้ไม่เป็นที่ชอบใจของเรา

๙. ผูกอาฆาตด้วยคิดว่า ผู้นี้จักประพาสสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบใจของเรา ฯ

[๓๕๒] อาฆาตปณินัย ๙ อย่าง

๑. บรรเทาความอาฆาตเสียด้วยคิดว่า เขาได้ประพาสสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เราแล้ว เพราะเหตุนั้น การที่จะไม่ให้มีการประพาสสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรา จะหาได้ในบุคคลนั้นแต่ที่ไหน

๒. บรรเทาความอาฆาตเสียด้วยคิดว่า เขาประพาสอยู่ซึ่งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรา เพราะเหตุนั้น การที่จะไม่ให้มีการประพาสสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรา จะหาได้ในบุคคลนั้นแต่ที่ไหน

๓. บรรเทาความอาฆาตเสียด้วยคิดว่า เขาก็จักประพาสสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรา เพราะเหตุนั้น การที่จะไม่ให้มีการประพาสสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรา จะหาได้ในบุคคลนั้นแต่ที่ไหน

๔. บรรเทาความอาฆาตเสียด้วยคิดว่า เขาได้ประพฤติสิ่งที่ไม่เป็น
ประโยชน์แก่บุคคลผู้เป็นที่รักที่ชอบใจของเราแล้ว เพราะเหตุนั้น
การที่จะไม่ให้

มีการประพฤติเช่นนั้น จะหาได้ในบุคคลนั้นแต่ที่ไหน

๕. บรรเทาความอาฆาตเสียด้วยคิดว่า เขาประพฤติอยู่ซึ่งสิ่งที่ไม่เป็น
ประโยชน์แก่บุคคลผู้เป็นที่รักที่ชอบใจของเรา เพราะเหตุนั้น การที่จะไม่ให้
มีการประพฤติเช่นนั้น จะหาได้ในบุคคลนั้นแต่ที่ไหน

๖. บรรเทาความอาฆาตเสียด้วยคิดว่า เขาจักประพฤติสิ่งที่ไม่เป็น
ประโยชน์แก่บุคคลผู้เป็นที่รักที่ชอบใจของเรา เพราะเหตุนั้น
การที่จะไม่ให้มีการ

ประพฤติเช่นนั้น จะหาได้ในบุคคลนั้นแต่ที่ไหน

๗. บรรเทาความอาฆาตด้วยคิดว่า เขาได้ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์
แก่บุคคลผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบใจของเราแล้ว เพราะเหตุนั้น
การที่จะไม่ให้

มีการประพฤติเช่นนั้น จะหาได้ในบุคคลนั้นแต่ที่ไหน

๘. บรรเทาความอาฆาตเสียด้วยคิดว่า เขาประพฤติอยู่ซึ่งสิ่งที่เป็น
ประโยชน์แก่บุคคลผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบใจของเรา เพราะเหตุนั้น
การที่จะ

ไม่ให้มีการประพฤติเช่นนั้น จะหาได้ในบุคคลนั้นแต่ที่ไหน

๙. บรรเทาความอาฆาตเสียด้วยคิดว่า
เขาจักประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์
แก่บุคคลผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบใจของเรา เพราะเหตุนั้น
การที่จะไม่ให้มี

การประพฤติเช่นนั้น จะหาได้ในบุคคลนั้นแต่ที่ไหน

[๓๕๓] สัตตาวาส ๙ อย่าง

๑. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย มีสัตว์พวกหนึ่งมีกายต่างกัน มีสัญญาต่างกัน
เช่นพวกมนุษย์ เทวดาบางพวก วินิปาติกะบางพวกนี้สัตตาวาสข้อที่หนึ่ง ฯ

๒. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย มีสัตว์พวกหนึ่งมีกายต่างกัน มีสัญญาอย่าง
เดียวกัน เช่นพวกเทพผู้นับเนื่องในพวกพรหม ซึ่งเกิดในภูมิปรหมณ
นี้สัตตาวาส

ข้อที่สอง ๔

๓. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย

มีสัตว์พวกหนึ่งมีกายอย่างเดียวกันมีสัญญาต่าง

กัน เช่นพวกเทพเหล่าอาภัสสระ นี่สัตตาวาสข้อที่สาม ๔

๔. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย มีสัตว์พวกหนึ่งมีกายอย่างเดียวกันมีสัญญาอย่างเดียวกัน เช่นพวกเทพเหล่าสุภกัณหา นี่สัตตาวาสข้อที่สี่ ๕

๕. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย มีสัตว์พวกหนึ่งไม่มีสัญญา ไม่รู้สึกเสวยอารมณ์ เช่นพวกเทพเหล่าอัสญญีสัตว์ นี่สัตตาวาสข้อที่ห้า ๖

๖. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย มีสัตว์พวกหนึ่งเพราะล่วงเสียซึ่งรูปสัญญาโดยประการทั้งปวง เพราะปฏิเสธสัญญาดับไป เพราะไม่ใส่ใจซึ่งนันทตสัญญาเข้า

ถึงอากาसानัญจายตนะด้วยมนสิการว่า อากาศที่สุดมิได้ ดังนี้ นี่สัตตาวาสข้อที่หก ๗

๗. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย

มีสัตว์พวกหนึ่งเพราะล่วงซึ่งอากาसानัญจายตนะ

โดยประการทั้งปวง แล้วเข้าถึงวิญญานัญจายตนะด้วยมนสิการว่า วิญญานหาที่

สุดมิได้ นี่สัตตาวาสข้อที่เจ็ด ๘

๘. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย มีสัตว์พวกหนึ่งเพราะล่วงเสียซึ่งวิญญานัญจายตนะโดยประการทั้งปวง

แล้วเข้าถึงอากิญจัญญายตนะด้วยมนสิการว่า ไม่มีอะไรนี้สัตตาวาสข้อที่แปด ๙

๙. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย มีสัตว์พวกหนึ่งล่วงเสียซึ่งอากิญจัญญายตนะโดยประการทั้งปวง แล้วเข้าถึงเนวสัญญานาสัญญายตนะด้วยมนสิการว่า นี่สงบ

นี่ประณีต นี่สัตตาวาสข้อที่เก้า ๑๐

[๓๕๔] อขณะอสมัยเพื่อพรหมจริยาส ๙ อย่าง

๑. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย

พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติ

ในโลกนี้ และธรรมที่พระองค์ทรงแสดง ก็เป็นไปเพื่อความสงบระงับ เป็นไป

เพื่อความดับ ให้ถึงความตรัสรู้ เป็นธรรมอันพระสุคตประกาศไว้
แต่บุคคลนี้เข้า
ถึงนรกเสีย นี่มิใช่ขณะมิใช่สมัยเพื่อการอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ข้อที่หนึ่ง
ฯ

๒. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก พระตถาคตอรหันตสัมมา-
*สัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติในโลก
และธรรมที่พระองค์ทรงแสดงก็เป็นไปเพื่อความ
สงบระงับ เป็นไปเพื่อความดับ
ให้ถึงความตรัสรู้เป็นธรรมอันพระสุคตประกาศ
แต่บุคคลนี้เข้าถึงกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานเสีย นี่มิใช่ขณะมิใช่สมัยเพื่อการอยู่
ประพฤติพรหมจรรย์ข้อที่สอง ฯ

๓. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก พระตถาคตอรหันตสัมมา-
*สัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติในโลก
และธรรมที่พระองค์ทรงแสดงก็เป็นไปเพื่อความ
สงบระงับ เป็นไปเพื่อความดับ
ให้ถึงความตรัสรู้เป็นธรรมอันพระสุคตประกาศ
ไว้
แต่บุคคลนี้เข้าถึงวิสัยแห่งเปรตเสีย นี่มิใช่สมัยเพื่อการอยู่ประพฤติพรหมจรรย์
ข้อที่สาม ฯ

๔. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก พระตถาคตอรหันตสัมมา-
*สัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติในโลก
และธรรมที่พระองค์ทรงแสดงก็เป็นไปเพื่อความ
สงบระงับ เป็นไปเพื่อความดับ
ให้ถึงความตรัสรู้เป็นธรรมอันพระสุคตประกาศ
ไว้
แต่บุคคลนี้เข้าถึงอสุรกายเสีย มิใช่ขณะมิใช่สมัยเพื่อการอยู่
ประพฤติพรหมจรรย์ข้อที่สี่ ฯ

๕. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก พระตถาคตอรหันตสัมมา-

*สัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติในโลก
และธรรมที่พระองค์ทรงแสดงก็เป็นไปเพื่อความ
สงบระงับ เป็นไปเพื่อความดับ
ให้ถึงความตรัสรู้เป็นธรรมอันพระสุคตประกาศ
ไว้ บุคคลนี้เข้าถึงพวกเทพที่มีอายุยืนพวกใดพวกหนึ่งเสีย
นี้มีไชยชนะมิใช่สมัย
เพื่อการอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ข้อที่ห้า ฯ

๖. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก พระตถาคตอรหันตสัมมา-
*สัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติในโลก
และธรรมที่พระองค์ทรงแสดงก็เป็นไปเพื่อความ
สงบระงับ เป็นไปเพื่อความดับ
ให้ถึงความตรัสรู้เป็นธรรมอันพระสุคตประกาศ
ไว้ แต่บุคคลนี้เกิดเสียในปัจฉินตมชนบท
ในจำพวกชนชาติมีลักษณะผู้โง่เขลา ไร้
คติของภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา
นี้มีไชยชนะมิใช่สมัยเพื่อการอยู่ประพฤติ
พรหมจรรย์ข้อที่หก ฯ

๗. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก พระตถาคตอรหันตสัมมา-
*สัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติในโลก
และธรรมที่พระองค์ทรงแสดงก็เป็นไปเพื่อความ
สงบระงับ เป็นไปเพื่อความดับ
ให้ถึงความตรัสรู้เป็นธรรมอันพระสุคตประกาศ
ไว้ และบุคคลนี้ก็เกิดในมัชฌิมชนบทแต่เขาเป็นคนมีจนาทิฐิ
มีความเห็นปริตว่า
ทานที่บุคคลให้ไม่มีผลการบูชาไม่มีผล
ผลวิบากของกรรมที่บุคคลทำดีหรือทำชั่ว
ไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี มารดาไม่มี บิดาไม่มี โอปปาติกะสัตว์ไม่มี
ในโลก ไม่มีสมณพราหมณ์ ผู้ดำเนินไปดี ปฏิบัติชอบแล้ว
กระทำให้แจ้งซึ่ง

โลกนี้และโลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองแล้วยังผู้อื่นให้รู้
นี้มีไซะขณะมิใช่สมัย

เพื่อการอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ข้อที่เจ็ด ฯ

๘. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก พระตถาคตอรหันตสัมมา
สัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติในโลก
และธรรมที่พระองค์ทรงแสดงก็เป็นไปเพื่อความ
สงบระงับ เป็นไปเพื่อความดับ

ให้ถึงความตรัสรู้เป็นธรรมอันพระสุคตประกาศ

ไว้ และบุคคลนี้ก็เกิดในมัชฌิมชนบทแต่เป็นคนโง่เขลาอะอะ เป็นคนโง่
ไม่สามารถ

ที่จะรู้ธรรมแห่งสุภาสิตและทุพภาสิตได้

นี้มีไซะขณะมิใช่สมัยเพื่อการอยู่ประพฤติ

พรหมจรรย์ข้อที่แปด ฯ

๙. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก พระตถาคตอรหันตสัมมา-
*สัมพุทธเจ้ามิได้เสด็จอุบัติในโลก และธรรมที่เป็นไปเพื่อความสงบระงับ
เป็นไป

เพื่อความดับ ให้ถึงความตรัสรู้ เป็นธรรมอันพระสุคตประกาศไว้

ก็มีได้มีผู้ทรง

แสดงไว้ และบุคคลนี้เกิดในมัชฌิมชนบท เป็นคนมีปัญญาไม่เขลาอะอะ
ไม่เป็น

คนโง่ สามารถที่จะรู้ธรรมแห่งสุภาสิตและทุพภาสิตได้

นี้มีไซะขณะมิใช่สมัยเพื่อ

การอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ข้อที่เก้า ฯ

[๓๕๕] อนุปพพิหาร ๙ อย่าง

๑. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม สงัดจาก
อกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มีวิตก มีวิจารณ์ มีปีติและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ ฯ

๒. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บรรลุมุขุตตมฌาน มี
ความผ่องใสแห่งจิตใจในภายใน

เป็นธรรมเอกผุดขึ้นเพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับ

ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีปีติและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่ ฯ

๓. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ มีอุเบกขามีสติ มีสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย เพราะปีติสิ้นไป

บรรลุตถียณานที่พระอริยะ

ทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ได้ฌานนี้เป็นผู้มีอุเบกขามีสติอยู่เป็นสุขดังนี้ ฯ

๔. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บรรลุตถุตถฌานไม่มีทุกข์ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์ และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธียู่ ฯ

๕. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เพราะล่วงเสียซึ่งรูปสัญญาโดยประการทั้งปวง

เพราะปฏิขัมมสัญญาดับไปเพราะไม่ใส่ใจซึ่งนันทตสัญญา

เข้าถึงอากาสนัญญายตนะด้วยมนสิการว่า อากาสนหาที่สุตมိได้ ดังนี้อยู่ ฯ

๖. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เพราะล่วงเสียซึ่งอากาสนัญญายตนะโดยประการทั้งปวง

แล้วเข้าถึงวิญญานัญญายตนะด้วยมนสิการ

ว่า วิญญานหาที่สุตมิได้ ดังนี้อยู่ ฯ

๗. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เพราะล่วงเสียซึ่งวิญญานัญญายตนะโดยประการทั้งปวง

แล้วเข้าถึงอากิญจัญญายตนะด้วยมนสิการ

ว่า ไม่มีอะไร ดังนี้อยู่ ฯ

๘. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เพราะล่วงซึ่งอากิญจัญญายตนะโดยประการทั้งปวง

แล้วเข้าถึงเนวสัญญานาสัญญายตนะอยู่ ฯ

๙. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เพราะล่วงเสียซึ่งเนวสัญญานาสัญญายตนะโดยประการทั้งปวง

แล้วเข้าถึงสัญญาเวทนีโรธอยู่ ฯ

[๓๕๖] อนุปพพนิโรธ ๙ อย่าง

๑. กามสัญญาของท่านผู้เข้าปฐมฌานย่อมดับไป

๒. วิตกวิจารณ์ของท่านผู้เข้าทุติยฌานย่อมดับไป

๓. ปีติของท่านผู้เข้าตติยฌานย่อมดับไป

๔. ลมอัสสาสะและปัสสาสะของท่านผู้เข้าจตุตถฌาน ย่อมดับไป

๕. รูปสัญญาของท่านผู้เข้าอาภาส้านัญจายตนะสมาบัติ ย่อมดับไป

๖.

อาภาส้านัญจายตนะสัญญาของท่านผู้เข้าวิญญานัญจายตนะสมาบัติย่อมดับไป

๗.

วิญญานัญจายตนะสัญญาของท่านผู้เข้าอาภิกขัญญายตนะสมาบัติย่อมดับไป

๘.

อาภิกขัญญายตนะสัญญาของท่านผู้เข้าเนวสัญญานาสัญญายตนะสมาบัติย่อมดับไป

๙. สัญญาและเวทนาของท่านผู้เข้าสัญญาเวทิตนโรธย่อมดับไป ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมมีประเภทละ ๙๙ เหล่านี้แล อันพระผู้มี-
*พระภาคผู้ทรงรู้ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ตรัสไว้

โดยชอบแล้ว พวกเราทั้งหมดด้วยกันพึงสังคายนา

ไม่พึงแก่งแย่งกันในธรรมนั้น

การที่พรหมจรรย์นี้พึงยังยืนตั้งอยู่นานนั้น

พึงเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ชนมาก เพื่อ

ความสุขแก่ชนมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อ

ความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

จบ หมวด ๙

หมวด ๑๐

[๓๕๗] ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมมีประเภทละ ๑๐๙ ที่พระผู้มี-

*พระภาคผู้ทรงรู้ทรงเห็นเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ตรัสไว้

โดยชอบมีอยู่ พวกเราทั้งหมดด้วยกันพึงสังคายนา

ไม่พึงแก่งแย่งกันในธรรมนั้น

การที่พรหมจรรย์นี้พึงยังยืนตั้งอยู่นานนั้น

พึงเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ชนมาก เพื่อ

ความสุขเกษมมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อ
ความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ธรรมมีประเภทละ ๑๐๑ เป็นไฉน ฯ

นาถกรณธรรม ๑๐ อย่าง

๑. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ สำรวมระวังในพระ-
*ปาติโมกข์ ถึงพร้อมด้วยมรยาทและโคจรอยู่

มีปรกติเห็นภัยในโทษเพียงเล็กน้อย

สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ผู้มีอายุทั้งหลาย

แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีศีล

สำรวมระวังในพระปาติโมกข์ ถึงพร้อมด้วยมรยาทและโคจรอยู่

มีปรกติเห็นภัยใน

โทษเพียงเล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย

นี้เป็นนาถกรณธรรม ฯ

๒. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุเป็นผู้มีธรรม อันสดับ
แล้วมาก ทรงธรรมที่ได้สดับแล้ว สะสมธรรมที่ได้สดับแล้ว ธรรมที่งามใน
เบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ
พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิงเห็นปานนั้น

อันเธอได้สดับแล้วมาก

ทรงไว้แล้ว คล่องปาก ตามเพ่งด้วยใจ แหงตลอดด้วยดีด้วยความเห็น

ผู้มีอายุ

ทั้งหลาย แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีธรรมอันสดับแล้วมาก

ทรงธรรมที่ได้สดับแล้ว

สะสมธรรมที่ได้สดับแล้ว ธรรมที่งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง

งามในที่สุด

ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะ

บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิงเห็น

ปานนั้น อันเธอได้สดับแล้วมาก ทรงไว้แล้ว คล่องปาก ตามเพ่งด้วยใจ

แหง

ตลอดด้วยดีด้วยความเห็น นี่ก็เป็นนาถกรณธรรม ฯ

๓. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี

มีเพื่อนดี ผู้มีอายุทั้งหลาย แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี
นี้

เป็นนาถกรณธรรม ๙

๔. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุเป็นผู้ว่าง่าย ประกอบด้วย
ธรรมที่กระทำให้เป็นผู้ว่าง่าย เป็นผู้อดทน เป็นผู้รับอนุศาสน์โดยเบื้องขวา
ผู้มี

อายุทั้งหลาย แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ว่าง่าย
ประกอบด้วยธรรมที่กระทำให้เป็นผู้ว่าง่าย

เป็นผู้อดทน เป็นผู้รับอนุศาสน์โดยเบื้องขวา นี้ก็เป็นนาถกรณธรรม ๙

๕. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุเป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้าน
ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอุบายในกรณีะนั้นๆ
สามารถทำ

สามารถจัดในกรณีกิจใหญ่่น้อยของเพื่อนสหพรหมจารีทั้งหลาย
แม้ข้อที่ภิกษุเป็น

คนขยันไม่เกียจคร้าน
ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอุบายใน
กรณีะนั้นๆ สามารถทำ

สามารถจัดในกรณีกิจใหญ่่น้อยของเพื่อนสหพรหมจารี
ทั้งหลาย นี้ก็เป็นนาถกรณธรรม ๙

๖. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุเป็นผู้ใคร่ในธรรม เจริญ
นารัก มีความปราโมทย์ยิ่งในพระอภิธรรม ในพระอภิวินัย

แม้ข้อที่ภิกษุเป็นคน
ใคร่ในธรรมเจริญนารัก มีความปราโมทย์ยิ่งในพระอภิธรรม
ในพระอภิวินัย นี้

เป็นนาถกรณธรรม ๙

๗. ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุเป็นผู้สันโดษด้วยจีวร
บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัชบริวารอันเป็นปัจจัยแก่คนไข้ตามมีตามได้
ผู้มี

อายุทั้งหลาย แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และ
เภสัชบริวารอันเป็นปัจจัยแก่คนไข้ ตามมีตามได้ นี้ก็เป็นนาถกรณธรรม ๙

๘. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุเป็นผู้ปรารภความเพียร เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อจะยังกุศลธรรมให้ถึงพร้อมอยู่ เป็นผู้มีเรี่ยวแรง มีความ

บากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในธรรมที่เป็นกุศล ผู้มีอายุทั้งหลาย แม้ข้อที่ภิกษุ

ปรารภความเพียร เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อจะยังกุศลธรรมให้ถึงพร้อม มีเรี่ยวแรง

มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในธรรมที่เป็นกุศล นี่ก็เป็นนาถกรณธรรม ฯ

๙. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุเป็นผู้มีสติ ประกอบด้วย สติและปัญญาเครื่องรักษาตนอย่างยอดเยี่ยม แม้สิ่งที่ทำแล้วนาน แม้คำที่พูด

แล้วนาน ก็นึกได้ระลึกได้ ผู้มีอายุทั้งหลาย แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีสติ ประกอบ

ด้วยสติและปัญญาเครื่องรักษาตนอย่างยอดเยี่ยม แม้สิ่งที่ทำแล้วนาน แม้คำที่พูด

แล้วนาน ก็นึกได้ระลึกได้ นี่ก็เป็นนาถกรณธรรม ฯ

๑๐. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุเป็นผู้มีปัญญา ประกอบ ด้วยปัญญาที่เห็นความเกิดและความดับอันประเสริฐ ชำแรกกิเลส ให้ถึงความ

สิ้นทุกข์โดยชอบ ผู้มีอายุทั้งหลาย แม้ข้อที่ภิกษุเป็นคณมีปัญญา ประกอบด้วย

ปัญญาที่เห็นความเกิดและความดับอันประเสริฐ ชำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์

โดยชอบ นี่ก็เป็นนาถกรณธรรม ฯ

[๓๕๘] กสิณายตนะ [แดนกสิณ] ๑๐ อย่าง

๑. ผู้หนึ่งยอมจำปฐวิกสิณได้ ทั้งเบื้องบนเบื้องล่างเบื้องขวาง ตามลำดับ

หาประมาณมิได้

๒. ผู้หนึ่งยอมจำอาโปกสิณได้ ทั้งเบื้องบนเบื้องล่างเบื้องขวาง ตาม

ลำดับหาประมาณมิได้

๓. ผู้หนึ่งยอมจำเริญชกสณได้ หั่งเบื่องบนเบื่องล่างเบื่องขวาง ตามลำดับหาประมาณมิได้

๔. ผู้หนึ่งยอมจำวโยกสณได้ หั่งเบื่องบนเบื่องล่างเบื่องขวาง ตามลำดับหาประมาณมิได้

๕. ผู้หนึ่งยอมจำนลกสณได้ หั่งเบื่องบนเบื่องล่างเบื่องขวาง ตามลำดับหาประมาณมิได้

๖. ผู้หนึ่งยอมจำปตกสณได้ หั่งเบื่องบนเบื่องล่างเบื่องขวาง ตามลำดับหาประมาณมิได้

๗. ผู้หนึ่งยอมจำโลหิตกสณได้ หั่งเบื่องบนเบื่องล่างเบื่องขวาง ตามลำดับหาประมาณมิได้

๘. ผู้หนึ่งยอมจำโอหาทกสณได้ หั่งเบื่องบนเบื่องล่างเบื่องขวาง ตามลำดับหาประมาณมิได้

๙. ผู้หนึ่งยอมจำอากาศกสณได้ หั่งเบื่องบนเบื่องล่างเบื่องขวาง ตามลำดับหาประมาณมิได้

๑๐. ผู้หนึ่งยอมจำวิญญานกสณได้ หั่งเบื่องบนเบื่องล่างเบื่องขวางตาม

ลำดับหาประมาณมิได้

[๓๕๙] อกุศลกรรมบถ ๑๐ อย่าง

๑. ปาณาติบาต [การยังสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป]

๒. อทินนาทาน [การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้]

๓. กาเมสุมิฉฉาจาร [การประพฤติดในกาม]

๔. มุสาวาท [พูดเท็จ]

๕. ปิสุนาวาจา [พูดส่อเสียด]

๖. ผรุสวาจา [พูดคำหยาบ]

๗. สัมผัปปลาป [พูดเพ้อเจ้อ]

๘. อภิชฌา [ความโลภอยากได้ของเขา]

๙. พยาบาท [ความปองร้ายเขา]

๑๐. มิจฉาทิฎฐิ [ความเห็นผิด]

[๓๖๐] กุศลกรรมบถ ๑๐ อย่าง

๑. ปาณาติปาตา เวมณี [เจตนาเครื่องเว้น
จากการยังสัตว์มีชีวิต

ให้ตกลงไป]

๒. อทินนาทานา เวมณี [เจตนาเครื่องเว้น
จากการถือเอาสิ่งของที่

เจ้าของมิได้ให้]

๓. กาเมสุมิฉฉาจารา เวมณี [เจตนาเครื่องเว้น
จากการประพฤติด

ในกาม]

๔. มุสาวาหา เวมณี [เจตนาเครื่องเว้น จากการพูดเท็จ]

๕. ปิสฺสุณาย วาจาเย เวมณี [เจตนาเครื่องเว้น
จากการพูดส่อเสียด]

๖. ผรุสฺสาย วาจาเย เวมณี [เจตนาเครื่องเว้น
จากการพูดคำหยาบ]

๗. สัมปป์ปลาปา เวมณี [เจตนาเครื่องเว้น
จากการพูดเพ้อเจ้อ]

๘. อนภิชฌา [ความไม่โลภอยากได้ของเขา]

๙. อัปยาบาท [ความไม่ปองร้ายเขา]

๑๐. สัมมาทิณฺฐิ [ความเห็นชอบ]

[๓๖๑] อริยาส ๑๐ อย่าง

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มีองค์ห้าอันละขาดแล้ว

๒. เป็นผู้ประกอบด้วยองค์หก

๓. เป็นผู้มีอารักขาอย่างหนึ่ง

๔. เป็นผู้มีที่พึงสื

๕. เป็นผู้มีสัจจะเฉพาะอย่างอันบรรเทาเสียแล้ว

๖. เป็นผู้มีการแสวงหาอันสละแล้วโดยชอบ

๗. เป็นผู้มี ความดำริไม่ขุ่นมัว

๘. เป็นผู้มีกายสังขารสงบระงับ

๙. เป็นผู้มีจิตพ้นวิเศษดีแล้ว

๑๐. เป็นผู้มียปัญญาพหุวิเศษดีแล้ว ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ก็อย่างไร ภิกษุจึงจะถือว่าเป็นผู้มีองค์ห้าอัน
ละขาดแล้ว ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
เป็นผู้มียกามฉันทะอันละได้

ขาดแล้ว มีความพยาบาทอันละได้ขาดแล้ว มีกีนมิทธะอันละได้ขาดแล้ว มี
อุทธัจจกุกกุจจะอันละได้ขาดแล้ว มีวิจิกิจฉาอันละได้ขาดแล้ว
ผู้มีอายุทั้งหลาย

อย่างนี้แล ภิกษุถือว่าเป็นผู้มีองค์ห้าอันละได้ขาดแล้ว ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ก็อย่างไร ภิกษุจึงจะถือว่าเป็นผู้ประกอบด้วย
องค์หก ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เห็นรูปด้วยนัยน์ตาแล้ว
เป็นผู้ไม่ติใจ ไม่เสียใจ เป็นผู้วางเฉย มีสติสัมปชัญญะอยู่
ฟังเสียงด้วยหูแล้ว

เป็นผู้ไม่ติใจ ไม่เสียใจ เป็นผู้วางเฉย มีสติสัมปชัญญะอยู่
ดมกลิ่นด้วยจมูก

แล้ว เป็นผู้ไม่ติใจ ไม่เสียใจ เป็นผู้วางเฉย มีสติสัมปชัญญะอยู่
ลิ้มรสด้วยลิ้น

แล้ว เป็นผู้ไม่ติใจ ไม่เสียใจ เป็นผู้วางเฉย มีสติสัมปชัญญะอยู่ ถูกต้อง
โผฏฐัพพะด้วยกายแล้ว เป็นผู้ไม่ติใจ ไม่เสียใจ เป็นผู้วางเฉย
มีสติสัมปชัญญะ

อยู่ รู้แจ้งธรรมด้วยใจแล้ว เป็นผู้ไม่ติใจ ไม่เสียใจ เป็นผู้วางเฉย มีสติ
สัมปชัญญะอยู่ ผู้มีอายุทั้งหลาย อย่างนี้แล ภิกษุถือว่าเป็นผู้ประกอบด้วย
องค์หก ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ก็อย่างไร
ภิกษุจึงจะถือว่าเป็นผู้มีอารักขาอย่างหนึ่ง ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ย่อมประกอบด้วยใจอันมี
สติเป็นเครื่องอารักขา ผู้มีอายุทั้งหลาย อย่างนี้แล

ภิกษุถือว่าเป็นผู้มีอารักขา
อย่างหนึ่ง ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ก็อย่างไร ภิกษุจึงจะชื่อว่ามิตีฬิงสี ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พิจารณาแล้วเสพของ
อย่างหนึ่ง พิจารณาแล้วอดกลั้นของอย่างหนึ่ง
พิจารณาแล้วเว้นของอย่างหนึ่ง
พิจารณาแล้วบรรเทาของอย่างหนึ่ง ผู้มีอายุทั้งหลาย อย่างนี้แล
ภิกษุชื่อว่าเป็น
ผู้มีที่ฬิงสี ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ก็อย่างไร
ภิกษุจึงจะชื่อว่าเป็นผู้มีสัจจะเฉพาะอย่าง
อันบรรเทาเสียแล้ว ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย สัจจะเฉพาะอย่างเป็นอันมากของสมณะและ
พราหมณ์เป็นอันมาก ย่อมเป็นของอันภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
ทำให้เบาบรรเทา

เสียแล้ว สละ คลาย ปล่อย ละ สละคืนเสียหมดสิ้นแล้ว ผู้มีอายุทั้งหลาย
อย่างนี้แล ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้มีสัจจะเฉพาะอย่างอันบรรเทาเสียแล้ว ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ก็อย่างไร ภิกษุจึงจะชื่อว่าเป็นผู้มีการแสวงหาอัน
สละแล้วโดยชอบ ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีการแสวงหากาม
อันละได้ขาดแล้ว มีการแสวงหาภพอันละได้ขาดแล้ว
มีการแสวงหาพรหมจรรย์

อันสละคืนแล้ว ผู้มีอายุทั้งหลาย อย่างนี้แล
ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้มีการแสวงหาอัน
สละแล้วโดยชอบ ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ก็อย่างไร ภิกษุจึงจะชื่อว่าเป็นผู้มีความดำริไม่
ขุนมัว ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ละความดำริใน
ทางกามได้ขาดแล้ว เป็นผู้ละความดำริในทางพยาบาทได้ขาดแล้ว
เป็นผู้ละความ

ดำริในทางเบียดเบียนได้ขาดแล้ว ผู้มีอายุทั้งหลาย อย่างนี้แล
ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้มี

ความดำริไม่ขุนมัว ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อย่างไร ภิกษุจึงจะเชื่อว่าเป็นผู้มีกายสังขารสงบ
ระงับ ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บรรลุดตุตถฌานอันไม่มี
ทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์ และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ ได้ มี
อุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์ ผู้มีอายุทั้งหลาย อย่างนี้แล
ภิกษุเชื่อว่าเป็นผู้มี

กายสังขารสงบระงับ ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ก็อย่างไร ภิกษุจึงจะเชื่อว่าเป็นผู้มีจิตพ้นวิเศษ
ดีแล้ว ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ มีจิตพ้นแล้วจากราคะ
มีจิตพ้นแล้วจากโทสะ มีจิตพ้นแล้วจากโมหะ ผู้มีอายุทั้งหลาย อย่างนี้แล
ภิกษุเชื่อว่าเป็นผู้มีจิตพ้นวิเศษดีแล้ว ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ก็อย่างไร
ภิกษุจึงจะเชื่อว่าเป็นผู้มีปัญญาพ้นวิเศษ
ดีแล้ว ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้ชัดว่า ราคะอันเรา
ละได้แล้ว ถอนรากขึ้นเสียได้แล้ว กระทำให้เป็นจุดตันตาลอันไม่มีที่ตั้งแล้ว

๑-

ทำให้เป็นของไม่มีแล้ว มีอันไม่เกิดขึ้นต่อไปเป็นธรรมดา
โทสะอันเราละได้แล้ว

@๑. เช่นตาลยอดด้วน ไม่งอกขึ้นต่อไป
ถอนรากขึ้นเสียได้แล้ว กระทำให้เป็นจุดตันตาลอันไม่มีที่ตั้งแล้ว
ทำให้เป็นของ

ไม่มีแล้ว มีอันไม่เกิดขึ้นต่อไปเป็นธรรมดา โมหะอันเราละได้แล้ว
ถอนรากขึ้น

เสียได้แล้ว กระทำให้เป็นจุดตันตาลอันไม่มีที่ตั้งแล้ว
ทำให้เป็นของไม่มีแล้ว

มีอันไม่เกิดขึ้นต่อไปเป็นธรรมดา ผู้มีอายุทั้งหลาย อย่างนี้แล
ภิกษุเชื่อว่าเป็นผู้มี

ปัญญาพินวิเศษดีแล้ว ฯ

[๓๖๒] อเสกขธรรม ๑๐ อย่าง

๑. ความเห็นชอบที่เป็นของพระอเสขะ

๒. ความดำริชอบที่เป็นของพระอเสขะ

๓. เจรจาชอบที่เป็นของพระอเสขะ

๔. การงานชอบที่เป็นของพระอเสขะ

๕. การเลี้ยงชีวิตชอบที่เป็นของพระอเสขะ

๖. ความเพียรชอบที่เป็นของพระอเสขะ

๗. ความระลึกรู้ชอบที่เป็นของพระอเสขะ

๘. ความตั้งใจชอบที่เป็นของพระอเสขะ

๙. ความรู้ชอบที่เป็นของพระอเสขะ

๑๐. ความหลุดพ้นชอบที่เป็นของพระอเสขะ ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมมีประเภทละ ๑๐ๆ เหล่านี้แล อันพระผู้มี-
*พระภาคผู้ทรงรู้ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์นั้น
ตรัสไว้

ชอบแล้ว พวกเราทั้งหมดด้วยกันพึงสังคายนา ไม่พึงแก่งแย่งกัน

การที่พรหมจรรย์

นี้ยังยืนตั้งอยู่ยาวนานนั้น พึงเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ชนมาก

เพื่อความสุขแก่ชนมาก

เพื่ออนุเคราะห์แก่โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล

เพื่อความสุขแก่เทวดาและ

มนุษย์ทั้งหลาย ฯ

จบ หมวด ๑๐

[๓๖๓] ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคเสด็จลุกขึ้นแล้วตรัสกะท่านพระ
สารีบุตรว่า ดีละ ดีละ สารีบุตร ดูกรสารีบุตร เธอได้ภาสิตสังคิตีปริยายแก่
ภิกษุทั้งหลาย เป็นการดีแล้ว ดังนี้ ท่านพระสารีบุตร
ได้กล่าวสังคิตีปริยายนี้

แล้ว พระศาสดาทรงพอพระทัย และภิกษุเหล่านั้นต่างดีใจ
ชื่นชมภาสิตของท่าน

พระสารีบุตรแล้ว ดังนี้แล ฯ

จบ สังคิตีสูตร ที่ ๑๐

๑๑. ทสุตตรสูตร (๓๔)

[๓๖๔] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้ -

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐
รูป

ประทับอยู่ ณ พึ่งสระโบกขรณี ชื่อคัคครา เขตนครจัมปา ณ ที่นั้น
ท่านพระสารีบุตร

เรียกภิกษุทั้งหลายแล้ว ภิกษุพวกนั้นรับคำท่านพระสารีบุตรแล้ว
ท่านพระสารีบุตร
ได้กล่าวว่า

[๓๖๕] เราจักกล่าวธรรมอย่างสูงสืบทอด สำหรับ
เปลื้องกิเลสเครื่องร้อยรัดทั้งหมด เพื่อถึง
พระนิพพาน เพื่อกระทำที่สุดแห่งทุกข์ ฯ

[๓๖๖] ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมอย่างหนึ่งมีอุปการะมาก ธรรมอย่าง-
*หนึ่งควรให้เจริญ ธรรมอย่างหนึ่งควรกำหนดรู้ ธรรมอย่างหนึ่งควรละ
ธรรม
อย่างหนึ่งเป็นไปในส่วนข้างเสื่อม ธรรมอย่างหนึ่งเป็นไปในส่วนข้างวิเศษ
ธรรม

อย่างหนึ่งแทงตลอดได้ยาก ธรรมอย่างหนึ่งควรให้บังเกิดขึ้น
ธรรมอย่างหนึ่งควรรู้

ยิ่ง ธรรมอย่างหนึ่งควรทำให้แจ้ง ฯ

[๓๖๗] ธรรมอย่างหนึ่งที่มีอุปการะมากเป็นไฉน คือความไม่ประมาทใน
กุศลธรรมทั้งหลาย นี่ธรรมอย่างหนึ่งที่มีอุปการะมาก ฯ

[๓๖๘] ธรรมอย่างหนึ่งที่ควรให้เจริญเป็นไฉน
คือกายคตาสติอันประกอบ

ด้วยความสำราญ นี่ธรรมอย่างหนึ่งที่ควรให้เจริญ ฯ

[๓๖๙] ธรรมอย่างหนึ่งที่ควรกำหนดรู้เป็นไฉน คือผัสสะที่ยังมีอาสวะ

มีอุปาทาน นี่ธรรมอย่างหนึ่งที่เราควรกำหนดรู้ ๔

[๓๗๐] ธรรมอย่างหนึ่งที่เราควรละเป็นไฉน คืออัสมิมานะ
นี่ธรรมอย่างหนึ่ง
ที่เราควรละ ๔

[๓๗๑] ธรรมอย่างหนึ่งที่เป็นไปในส่วนข้างเสื่อมเป็นไฉน
คือการกระทำ
ไว้ในใจโดยไม่แยบคาย นี่ธรรมอย่างหนึ่งที่เป็นไปในส่วนข้างเสื่อม ๔

[๓๗๒] ธรรมอย่างหนึ่งที่เป็นไปในส่วนข้างวิเศษเป็นไฉน
คือการกระทำ
ไว้ในใจโดยแยบคาย นี่ธรรมอย่างหนึ่งที่เป็นไปในส่วนข้างดี ๔
[๓๗๓] ธรรมอย่างหนึ่งที่แทงตลอดได้ยากเป็นไฉน คือเจโตสมาธิเป็น
อนันตริก ๑- นี่ธรรมอย่างหนึ่งที่แทงตลอดได้ยาก ๔

[๓๗๔] ธรรมอย่างหนึ่งที่เราควรให้บังเกิดขึ้นเป็นไฉน
คือญาณที่ไม่กำเรบ
นี่ธรรมอย่างหนึ่งที่เราควรให้บังเกิดขึ้น ๔

[๓๗๕] ธรรมอย่างหนึ่งที่เราควรรู้อย่างเป็นไฉน คือสัตว์ทั้งหลายทั้งปวงมี
อาหารเป็นที่ตั้ง นี่ธรรมอย่างหนึ่งที่เราควรรู้อย่าง ๔

[๓๗๖] ธรรมอย่างหนึ่งที่เราควรทำให้แจ้งเป็นไฉน คือเจโตวิมุตติอันไม่
กำเรบ นี่ธรรมอย่างหนึ่งที่เราควรทำให้แจ้ง ๔

ธรรมทั้งสิบดังพรรณนามานี้ เป็นของจริงแท้แน่นอน ไม่ผิดพลาด
ไม่เป็นอย่างอื่น อันพระตถาคตตรัสรู้แล้วโดยชอบ ๔

[๓๗๗] ธรรม ๒ อย่างมีอุปการะมาก ธรรม ๒ อย่างควรให้เจริญ ธรรม
๒ อย่างควรกำหนดรู้ ธรรม ๒ อย่างควรละ ธรรม ๒ อย่างเป็นไปในส่วน
ข้างเสื่อม ธรรม ๒ อย่างเป็นไปในส่วนข้างวิเศษ ธรรม ๒
อย่างแทงตลอดได้ยาก
ธรรม ๒ อย่างควรให้บังเกิดขึ้น ธรรม ๒ อย่างควรรู้อย่าง ธรรม ๒
อย่างควรทำให้แจ้ง ๔

[๓๗๘] ธรรม ๒ อย่างที่มีอุปการะมากเป็นไฉน คือ สติ ๑ สัมปชัญญะ
๑
ธรรม ๒ อย่างเหล่านี้มีอุปการะมาก ๔

[๓๗๙] ธรรม ๒ อย่างที่ควรให้เจริญเป็นไฉน คือ สมณะ ๑ วิปัสณา ๑
ธรรม ๒ อย่างเหล่านี้ควรให้เจริญ ฯ

[๓๘๐] ธรรม ๒ อย่างที่ควรกำหนดรู้เป็นไฉน คือ นาม ๑ รูป ๑ ธรรม
๒ อย่างเหล่านี้ควรกำหนดรู้ ฯ

@๑. คือจิตเป็นสมาธิเป็นลำดับติดต่อกันไป หาธรรมอื่นจะบังจะกันมิได้
อธิบาย

@ว่า ผลจิตบังเกิดในลำดับแห่งมัคคจิตมรรค
บังเกิดขณะจิตหนึ่งแล้วก็ถึงผล จะได้มีจิตอื่น

@เข้ากัน กางอยู่หาได้

[๓๘๑] ธรรม ๒ อย่างที่ควรละเป็นไฉน คือ อวิชชา ๑ ภวตัณหา ๑
ธรรม ๒ อย่างเหล่านี้ควรละ ฯ

[๓๘๒] ธรรม ๒ อย่างที่เป็นไปในส่วนข้างเสื่อมเป็นไฉน คือ ความ
เป็นผู้ว่ายาก ๑ ความเป็นผู้มีมิตรชั่ว ๑ ธรรม ๒ อย่างเหล่านี้
เป็นไปในส่วน
ข้างเสื่อม ฯ

[๓๘๓] ธรรม ๒ อย่างที่เป็นไปในส่วนข้างวิเศษเป็นไฉน คือ ความเป็น
ผู้ว่าง่าย ๑ ความเป็นผู้มีมิตรดี ๑ ธรรม ๒
อย่างเหล่านี้เป็นไปในส่วนข้างเจริญ ฯ

[๓๘๔] ธรรม ๒ อย่างที่แทงตลอดได้ยากเป็นไฉน คือ สิ่งใดเป็นเหตุ
ปัจจัยเพื่อความเศร้าหมองของเหล่าสัตว์ ๑ สิ่งใดเป็นเหตุ
เป็นปัจจัยเพื่อความ

บริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ ๑ ธรรม ๒ อย่างเหล่านี้แทงตลอดได้ยาก ฯ

[๓๘๕] ธรรม ๒ อย่างที่ควรให้บังเกิดขึ้นเป็นไฉน คือ ญาณ ๒ ได้แก่
ญาณในความสิ้นไป ๑ ญาณในความไม่บังเกิดขึ้น ๑ ธรรม ๒
อย่างเหล่านี้ควร

ให้บังเกิดขึ้น ฯ

[๓๘๖] ธรรม ๒ อย่างที่ควรรู้อย่างเป็นไฉน คือ ธาตุ ๒ ได้แก่สังขตธาตุ ๑
อสังขตธาตุ ๑ ธรรม ๒ อย่างเหล่านี้ควรรู้อย่าง ฯ

[๓๘๗] ธรรม ๒ อย่างที่ควรทำให้แจ้งเป็นไฉน คือ วิชชา ๑ วิมุตติ ๑
ธรรม ๒ เหล่านี้ควรทำให้แจ้ง ฯ

ธรรมทั้งยี่สิบดั่งพรรณนามานี้ เป็นของจริง แท้ แน่นอน ไม่ผิดพลาด
ไม่เป็นอย่างอื่น อันพระตถาคตตรัสรู้แล้วโดยชอบ ฯ

[๓๘๘] ธรรม ๓ อย่างมีอุปการะมาก ธรรม ๓ อย่างควรให้เจริญ ธรรม
๓ อย่างควรกำหนดรู้ ธรรม ๓ อย่างควรละ ธรรม ๓
อย่างเป็นไปในส่วนข้างเสื่อม

ธรรม ๓ อย่างเป็นไปในส่วนข้างวิเศษ ธรรม ๓ อย่างแทงตลอดได้ยาก
ธรรม

๓ อย่างควรให้บังเกิดขึ้น ธรรม ๓ อย่างควรรู้ยิ่ง ธรรม ๓
อย่างควรทำให้แจ้ง ฯ

[๓๘๙] ธรรม ๓ อย่างที่มีอุปการะมากเป็นไฉน คือ การคบหาสัตบุรุษ
๑

การฟังธรรมของสัตบุรุษ ๑ การปฏิบัติธรรม สมควรแก่ธรรม ๑ ธรรม ๓
อย่าง

เหล่านี้มีอุปการะมาก ฯ

[๓๙๐] ธรรม ๓ อย่างที่ควรให้เจริญเป็นไฉน คือ สมာธิ ๓ ได้แก่สมาธิ
มีวิตกมีวิจารณ์ ๑ สมาธิไม่มีวิตกมีแต่วิจารณ์ ๑ สมาธิไม่มีวิตกไม่มีวิจารณ์ ๑
ธรรม

๓ อย่างเหล่านี้ควรให้เจริญ ฯ

[๓๙๑] ธรรม ๓ อย่างที่ควรกำหนดรู้เป็นไฉน คือ เวทนา ๓ ได้แก่สุข
เวทนา ๑ ทุกขเวทนา ๑ อทุกขมสุขเวทนา ๑ ธรรม ๓
อย่างเหล่านี้ควรกำหนดรู้ ฯ

[๓๙๒] ธรรม ๓ อย่างที่ควรละเป็นไฉน คือ ตัณหา ๓ ได้แก่กามตัณหา
๑

ภวตัณหา ๑ วิภวตัณหา ๑ ธรรม ๓ อย่างเหล่านี้ควรละ ฯ

[๓๙๓] ธรรม ๓ อย่างที่เป็นไปในส่วนข้างเสื่อมเป็นไฉน คือ อกุศลมูล
๓ ได้แก่อกุศลมูลคือโลภะ ๑ อกุศลมูลคือโทสะ ๑ อกุศลมูลคือโมหะ ๑
ธรรม

๓ อย่างเหล่านี้เป็นไปในส่วนข้างเสื่อม ฯ

[๓๙๔] ธรรม ๓ ที่เป็นไปในส่วนข้างวิเศษเป็นไฉน คือกุศลมูล ๓ อย่าง

ได้แก่กุศลมูลคืออโลภะ ๑ กุศลมูลคืออโทสะ ๑ กุศลมูลคือ อโมหะ ๑
ธรรม

๓ อย่างเหล่านี้เป็นไปในส่วนข้างเจริญ ๑

[๓๕๕] ธรรม ๓ อย่างที่แห่งตลอดได้ยากเป็นไฉน คือธาตุเป็นที่ตั้งแห่ง
ความสลัดออก ๓ คือเนกขัมมะเป็นที่ถ่ายถอนกาม ๑
อรูปรูปร่างเป็นที่ถ่ายถอนรูป ๑

นิโรธเป็นที่ถ่ายถอนสิ่งที่เกิดแล้ว อันปัจจุปัจจัยปรุงแต่งแล้ว

อาศัยเหตุเกิดขึ้นแล้ว

อย่างใดอย่างหนึ่ง ๑ ธรรม ๓ อย่างเหล่านี้แห่งตลอดได้ยาก ๑

[๓๕๖] ธรรม ๓ อย่างที่ควรให้บังเกิดขึ้นเป็นไฉน คือญาณ ๓ ได้แก่
อดีตังสญาณ ๑ อนาคตังสญาณ ๑ ปัจจุบันนังสญาณ ๑ ธรรม ๓
อย่างเหล่านี้

ควรให้บังเกิดขึ้น ๑

[๓๕๗] ธรรม ๓ อย่างที่ควรรู้อย่างเป็นไฉน คือธาตุ ๓ ได้แก่กามธาตุ ๑
รูปธาตุ ๑ อรูปธาตุ ๑ ธรรม ๓ อย่างเหล่านี้ ควรรู้อย่าง ๑

[๓๕๘] ธรรม ๓ อย่างที่ควรทำให้แจ้งเป็นไฉน คือวิชา ๓ ได้แก่วิชา
คือความรู้ระลึกถึงชาติหนหลังได้ ๑ (ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ)

วิชาคือความรู้ใน

การจุติและอุบัติของสัตว์ทั้งหลาย ๑ (จุตูปปาตญาณ)

วิชาคือความรู้ในความสิ้น

ไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ๑ (อาสวักขยญาณ) ธรรม ๓

อย่างเหล่านี้ควรทำให้แจ้ง ๑

ธรรมทั้ง ๓๐ ดังพรรณนามานี้ เป็นของจริง แท้ แน่นอน ไม่ผิดพลาด
ไม่เป็นอย่างอื่น อันพระตถาคตตรัสรู้แล้วโดยชอบ ๑

[๓๕๙] ธรรม ๔ อย่างมีอุปการะมาก ธรรม ๔ อย่างควรเจริญ ธรรม
๔ อย่างควรกำหนดรู้ ธรรม ๔ อย่างควรละ ธรรม ๔
อย่างเป็นไปในส่วนข้างเสื่อม

ธรรม ๔ อย่างเป็นไปในส่วนข้างวิเศษ ธรรม ๔ อย่างแห่งตลอดได้ยาก
ธรรม ๔

อย่างควรให้บังเกิดขึ้น ธรรม ๔ อย่างควรรู้อย่าง ธรรม ๔
อย่างควรกระทำให้แจ้ง ฯ

[๔๐๐] ธรรม ๔ อย่างที่มีอุปการะมากเป็นไฉน คือจักร ๔ ได้แก่การอยู่
ในประเทศอันสมควร ๑ การคบสัตบุรุษ ๑ การตั้งตนไว้ชอบ ๑
ความเป็นผู้มีบุญ

กระทำไว้แล้วในปางก่อน ๑ ธรรม ๔ อย่างเหล่านี้มีอุปการะมาก ฯ

[๔๐๑] ธรรม ๔ อย่างที่ควรให้เจริญเป็นไฉน คือสติปัฏฐาน ๔ ดูกรผู้มี
อายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นกายในกายเนืองๆ อยู่
มีความ

เพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ พึงกำจัดความยินดีความยินร้ายในโลกเสียได้ ๑
พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาเนืองๆ อยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ
พึงกำจัด

ความยินดีความยินร้ายในโลกเสียได้ ๑ พิจารณาเห็นจิตในจิตเนืองๆ อยู่
มีความ

เพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ พึงกำจัดความยินดีความยินร้ายในโลกเสียได้ ๑
พิจารณาเห็นธรรมในธรรมเนืองๆ อยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ
พึงกำจัด

ความยินดีความยินร้ายในโลกเสียได้ ๑ ธรรม ๔ อย่างเหล่านี้ควรให้เจริญ
ฯ

[๔๐๒] ธรรม ๔ อย่างที่ควรกำหนดรู้เป็นไฉน คืออาหาร ๔
ได้แก่กาวพึง-

*การอาหาร ๑- ที่หยาบหรือละเอียด ๑ ผัสสอาหาร ๑ มโนสัญญาเจตนาหาร ๒-
๑ วิญ-

*ญาณอาหาร ๑ ธรรม ๔ อย่างเหล่านี้ควรกำหนดรู้ ฯ

@๑. อาหารคือคำข้าว ๒. อาหารคือความตั้งใจ

[๔๐๓] ธรรม ๔ อย่างที่ควรละเป็นไฉน คือโอฆะ ๔ ได้แก่โอฆะคือ
กาม ๑ โอฆะคือภพ ๑ โอฆะคือทฐิ ๑ โอฆะคืออวิชชา ๑ ธรรม ๔
อย่างเหล่านี้

ควรละ ฯ

[๔๐๔] ธรรม ๔ อย่างที่เป็นไปในส่วนข้างเสื่อมเป็นไฉน คือ โยคะ ๔

ได้แก่ โยคะคือกาม โยคะคือภพ โยคะคือทิว โยคะ คืออริชชา ธรรม ๔
อย่าง

เหล่านี้เป็นไปในส่วนข้างเสื่อม ๑

[๔๐๕] ธรรม ๔ อย่างที่เป็นไปในส่วนข้างวิเศษเป็นไฉน คือความพราก
๔ ได้แก่ความพรากจากกาม ๑ ความพรากจากภพ ๑ ความพรากจากทิว
๑ ความ

พรากจากอริชชา ๑ ธรรม ๔ อย่างเหล่านี้เป็นไปในส่วนข้างวิเศษ ๑

[๔๐๖] ธรรม ๔ อย่างที่แห่งตลอดได้ยากเป็นไฉน คือสมาธิ ๔ ได้แก่
สมาธิเป็นไปในส่วนข้างเสื่อม ๑ สมาธิเป็นไปในส่วนข้างทรงอยู่ ๑
สมาธิเป็น

ไปในส่วนข้างวิเศษ ๑ สมาธิเป็นไปในส่วนข้างแห่งตลอด ๑ ธรรม ๔ อย่าง
เหล่านี้รู้ได้ยาก ๑

[๔๐๗] ธรรม ๔ อย่างที่ควรให้บังเกิดขึ้นเป็นไฉน คือญาณ ๔ ได้แก่
ญาณในธรรม ๑ ญาณในความคล้อยตาม ๑ ญาณในความกำหนด ๑
ญาณใน

สมมติ ๑ ธรรม ๔ อย่างเหล่านี้ควรให้บังเกิดขึ้น ๑

[๔๐๘] ธรรม ๔ อย่างที่ควรรู้อย่างเป็นไฉน คือ อริยสัจ ๔ ได้แก่ทุกข
อริยสัจ ๑ ทุกขสมุทัยอริยสัจ ๑ ทุกขนิโรธอริยสัจ ๑
ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา

อริยสัจ ๑ ธรรม ๔ อย่างเหล่านี้ควรรู้อย่าง ๑

[๔๐๙] ธรรม ๔ อย่างที่ควรทำให้แจ้งเป็นไฉน คือสามัญผล ๔ ได้แก่
โสดาปัตติผล ๑ สกทาคามิผล ๑ อนาคามิผล ๑ อรหัตตผล ๑ ธรรม ๔
อย่าง

เหล่านี้ควรกระทำให้แจ้ง ๑

ธรรมทั้งสี่สืบตั้งพรรณนามานี้ เป็นของจริง แท้ แน่นอน
ไม่เป็นอย่างอื่น

ไม่ผิดพลาด อันพระตถาคตตรัสรู้แล้วโดยชอบ ๑

[๔๑๐] ธรรม ๕ อย่างมีอุปการะมาก ธรรม ๕ อย่างควรให้เจริญ ธรรม
๕ อย่างควรกำหนดให้รู้ ธรรม ๕ อย่างควรละ ธรรม ๕
อย่างเป็นไปในส่วนข้าง-

*เสื่อม ธรรม ๕ อย่างเป็นไปในส่วนข้างวิเศษ ธรรม ๕

อย่างแห่งตลอดได้ยาก

ธรรม ๕ อย่างควรให้บังเกิดขึ้น ธรรม ๕ อย่างควรรู้อย่าง ธรรม ๕

อย่างควรทำ

ให้แจ้ง ฯ

[๔๑๑] ธรรม ๕ อย่างที่มีอุปการะมากเป็นไฉน คือองค์เป็นที่ตั้งแห่ง

ความเพียร ๕ คือ ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย

ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศรัทธา

เชื่อพระปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคตว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ

พระผู้มีพระภาคพระองค์

นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ

เสด็จไป

ดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า

เป็นศาสดา

ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม

๑

เป็นผู้มีอาพาธน้อย มีทุกข์น้อย ประกอบด้วยไฟธาตุมีผลสม่ำเสมอ

ไม่เย็นนัก

ไม่ร้อนนัก พอปานกลาง ควรแก่การตั้ง ความเพียร ๑ เป็นผู้ไม่โอ้อวด

ไม่มีมายา

กระทำตนให้แจ้งตามเป็นจริงในพระศาสดาหรือเพื่อนสพรหมจรรย์ผู้เป็นวิ

ญญ ๑

เป็นผู้ปรารภความเพียร เพื่อละอกุศลธรรม

เพื่อความถึงพร้อมแห่งกุศลธรรม

มีกำลัง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรม ๑ เป็นผู้ที่มีปัญญา

ประกอบ

ด้วยปัญญา อันเห็นความเกิดและความดับเป็นอริยะ

เป็นไปเพื่อความแห่งตลอด

อันจะให้ถึงความสิ้นทุกข์ โดยชอบ ๑ ธรรม ๕ อย่างเหล่านี้มีอุปการะมาก
๑

[๔๑๒] ธรรม ๕ อย่างที่ควรให้เจริญเป็นไฉน คือสัมมาสมาธิ อัน-
*ประกอบด้วยองค์ ๕ ได้แก่ปีติแผ่ไป ๑ สุขแผ่ไป ๑
การกำหนดใจผู้อื่นแผ่ไป ๑
แสงสว่างแผ่ไป ๑ นิमितเป็นเครื่องพิจารณา ๑ ธรรม ๕
อย่างเหล่านี้ควรให้เจริญ ๑

[๔๑๓] ธรรม ๕ อย่างที่ควรกำหนดรู้เป็นไฉน คืออุปาทานชั้น ๕ ได้
แก่อุปาทานชั้นคือรูป อุปาทานชั้นคือเวทนา อุปาทานชั้นคือสัญญา
อุปาทาน-
*ชั้นคือสังขาร อุปาทานชั้นคือวิญญาณ ธรรม ๕
อย่างเหล่านี้ควรกำหนดรู้ ๑

[๔๑๔] ธรรม ๕ อย่างที่ควรละเป็นไฉน คือนิรวรณ ๕ ได้แก่กามฉันท-
*นิรวรณ ๑ พยาบาทนิรวรณ ๑ ถีนมิตถนิรวรณ ๑ อุทธัจจกุกกุกจนิรวรณ ๑
วิวิกิจฉนา
นิรวรณ ๑ ธรรม ๕ อย่างเหล่านี้ควรละ ๑

[๔๑๕] ธรรม ๕ อย่างที่เป็นไปในส่วนข้างเสื่อมเป็นไฉน
คือเจโตศีลธรรม
๕ ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระศาสนานี้ย่อมเคลือบแคลง สงสัย
ไม่แน่มใจไป
ไม่เสื่อมใสในพระศาสดา จิตของภิกษุนั้นย่อมไม่แน่มไปเพื่อความเพียร
เพื่อความ
ประกอบเนื่องๆ เพื่อความเพียรไม่ขาดสาย เพื่อความตั้งมั่น
ภิกษุใดย่อมเคลือบ-
*แคลง สงสัย ไม่แน่มใจไป ไม่เสื่อมใสในพระศาสดา
จิตของภิกษุนั้นย่อมไม่แน่ม
ไปเพื่อความเพียร เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อความเพียรไม่ขาดสาย
เพื่อ
ความตั้งมั่น จิตของภิกษุใดย่อมไม่แน่มไปเพื่อความเพียร
เพื่อความประกอบเนื่องๆ

เพื่อความเพียรไม่ขาดสาย เพื่อความตั้งมั่น
อันนี้เป็นเจโตศีลธรรมข้อที่หนึ่ง ฯ

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุยอมเคลือบแคลง สงสัย ไม่น้อมใจไป ไม่เลื่อมใส
ในพระธรรม ... ในพระสงฆ์ ... ในความศึกษา ... ฯ

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้โกรธ มีใจไม่แช่มชื่น ชัดใจ มีใจกระด้าง ใน
เพื่อนพรหมจรรย์ ภิกษุใดเป็นผู้โกรธ มีใจไม่แช่มชื่น ชัดใจ มีใจกระด้าง
ใน

เพื่อนพรหมจรรย์ จิตของภิกษุนั้นยอมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร
เพื่อความประกอบ

เนื่องๆ เพื่อความเพียรไม่ขาดสาย เพื่อความตั้งมั่น
จิตของภิกษุใดยอมไม่น้อม

ไปเพื่อความเพียร เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อความไม่ขาดสาย
เพื่อความตั้งมั่น

อันนี้เป็นเจโตศีลธรรมข้อที่ ๕ ธรรม ๕
อย่างเหล่านี้เป็นไปในส่วนข้างเสื่อม ฯ

[๔๑๖] ธรรม ๕ อย่างที่เป็นไปในส่วนข้างวิเศษเป็นไฉน คืออินทรีย์ ๕
ได้แก่อินทรีย์ คือศรัทธา ๑ อินทรีย์คือวิริยะ ๑ อินทรีย์ คือสติ ๑ อินทรีย์
คือสมาธิ ๑ อินทรีย์คือปัญญา ๑ ธรรม ๕
อย่างเหล่านี้เป็นไปในส่วนข้างเจริญ ฯ

[๔๑๗] ธรรม ๕ อย่างที่แทงตลอดได้ยากเป็นไฉน คือธาตุเป็นที่ตั้ง
แห่งความถ้อยถอน ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย เมื่อภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
กระทำไว้

ในใจซึ่งกามทั้งหลาย จิตยอมไม่แล่นไป ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งอยู่
ไม่น้อมไปในกาม

ทั้งหลาย แต่เมื่อเธอกระทำไว้ในใจซึ่งเนกขัมมะ จิตยอมแล่นไป เลื่อมใส
ตั้งอยู่

น้อมไปในเนกขัมมะ จิตของเธอดำเนินไปดีแล้ว อบรมดีแล้ว ออกไปดีแล้ว
พ้นดีแล้ว พรากแล้วจากกามทั้งหลาย

อาสวะเหล่าใดบังเกิดขึ้นเพราะกามเป็น

ปัจจัย มีความทุกข์และความเร่าร้อน เธอพ้นแล้วจากอาสวะเหล่านั้น
ไม่ต้องเสวย

เวทนานั้น อันนี้พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เป็นที่ถ่ายถอนกามทั้งหลาย ฯ

อีกข้อหนึ่ง เมื่อภิกษุกระทำไว้ในใจซึ่งความพยาบาท
จิตย่อมไม่แล่นไป

ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งอยู่ ไม่น้อมไปในความพยาบาท

แต่เมื่อเธอกระทำไว้ในใจซึ่ง

ความไม่พยาบาท จิตย่อมแล่นไป เลื่อมใสตั้งอยู่

น้อมไปในความไม่พยาบาท

จิตของเธอดำเนินไปดีแล้ว อบรมดีแล้ว ออกไปดีแล้ว

พรากแล้วจากความพยาบาท

อาสวะเหล่าใดบังเกิดขึ้น เพราะความพยาบาทเป็นปัจจัย

มีความทุกข์และความ

เร่าร้อน เธอพ้นจากอาสวะเหล่านั้น ไม่ต้องเสวยเวทนานั้น

อันนี้พระผู้มีพระภาค

ตรัสว่า เป็นที่ถ่ายถอนความพยาบาท ฯ

อีกข้อหนึ่ง เมื่อภิกษุกระทำไว้ในใจซึ่งความเบียดเบียน

จิตย่อมไม่แล่นไป

ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งอยู่ ไม่น้อมไปในความเบียดเบียน

แต่เมื่อเธอกระทำไว้ในใจ

ซึ่งความไม่เบียดเบียน จิตย่อมแล่นไป เลื่อมใส ตั้งอยู่ น้อมไปในความไม่

เบียดเบียน จิตของเธอดำเนินไปดีแล้ว อบรมดีแล้ว ออกไปดีแล้ว

พ้นดีแล้ว

พรากแล้วจากความเบียดเบียน อาสวะเหล่าใดบังเกิดขึ้น

เพราะความเบียดเบียน

เป็นปัจจัย มีความทุกข์และความเร่าร้อน เธอพ้นแล้วจากอาสวะเหล่านั้น

ไม่ต้อง

เสวยเวทนานั้น อันนี้พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

เป็นที่ถ่ายถอนความเบียดเบียน ฯ

อีกข้อหนึ่ง เมื่อภิกษุกระทำไว้ในใจซึ่งรูปทั้งหลาย จิตย่อมไม่แล่นไป

ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งอยู่ ไม่น้อมไปในรูปทั้งหลาย แต่เมื่อเธอกระทำไว้ในใจซึ่ง
อรุณ จิตย่อมแล่นไป เลื่อมใส ตั้งอยู่ น้อมไปในอรุณ จิตของเธอดำเนินไปดี
แล้ว อบรมดีแล้ว ออกไปดีแล้ว พ้นดีแล้ว พรากแล้วจากรูปทั้งหลาย อาสวะ
เหล่าใดบังเกิดขึ้น เพราะรูปเป็นปัจจัย มีความทุกข์และความเร่าร้อน
เธอพ้น

แล้วจากอาสวะเหล่านั้น ไม่ต้องเสวยเวทนานั้น

อันนี้พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็น

ที่ถ่ายถอนรูปทั้งหลาย ฯ

อีกข้อหนึ่ง เมื่อภิกษุกระทำไว้ในใจซึ่งกายของตน จิตย่อมไม่แล่นไป
ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งอยู่ ไม่น้อมไปในกายของตน แต่เมื่อเธอกระทำไว้ในใจซึ่ง
ความดับกายของตน จิตย่อมแล่นไปเลื่อมใส ตั้งอยู่
น้อมไปในความดับกาย

ของตน จิตของเธอดำเนินไปดีแล้ว อบรมดีแล้ว ออกไปดีแล้ว พ้นดีแล้ว
พรากแล้วจากกายของตน

อาสวะเหล่าใดบังเกิดขึ้นเพราะกายของตนเป็นปัจจัย มี

ความทุกข์และความเร่าร้อน เธอพ้นแล้วจากอาสวะเหล่านั้น

ไม่ต้องเสวยเวทนา

นั้น อันนี้พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เป็นที่ถ่ายถอนกายของตน ธรรม ๕
อย่าง

เหล่านี้รู้ได้ยาก ฯ

[๔๑๘] ธรรม ๕ อย่างที่ควรให้บังเกิดขึ้นเป็นไฉน คือสัมมาสมาธิประ-
*กอบด้วยญาณ ๕ ได้แก่ญาณบังเกิดขึ้นเฉพาะตนว่า

สมาธินี้มีสุขในปัจจุบัน และ

มีสุขเป็นวิบากต่อไป ๑ ญาณบังเกิดขึ้นเฉพาะตนว่า

สมาธินี้เป็นอริยะไม่มีอามิส ๑

ญาณบังเกิดขึ้นเฉพาะตนว่า สมาธินี้อันบุรุษผู้ไม่ต่ำช้าเสพแล้ว ๑

ญาณบังเกิด

ขึ้นเฉพาะตนว่า สมาธินี้สงบ ประณีต มีปฏิบัติสัทธิอันได้แล้ว ถึงความเป็น
ธรรมเอกผุดขึ้น และมีไซ้ข่มขี่ห้ามด้วยจิตเป็นสสังขาร

ญาณบังเกิดขึ้นเฉพาะตน

ว่า ก็เรานั้น มีสติ เข้าสมาธินี้ และมีสติ ออกจากสมาธินี้ ๑ ธรรม ๕ อย่าง เหล่านี้ควรให้บังเกิดขึ้น ๑

[๔๑๙] ธรรม ๕ อย่างที่ควรรู้อย่างเป็นไฉน คือวิมุตตายนะ ๕ ดูกรผู้มี-
*อายุทั้งหลาย

พระศาสดาหรือสพรหมจรรย์ผู้อยู่ในฐานะแห่งครุรูปใดรูปหนึ่ง แสดง
ธรรมแก่ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ภิกษุย่อมรู้orrothทั่วถึง
รู้ธรรมทั่วถึงในธรรมนั้น

ตามที่ท่านแสดง เมื่อเธอรู้orrothทั่วถึง รู้ธรรมทั่วถึง ปราโมทย์ย่อมเกิด เมื่อ
ปราโมทย์ ปีติย่อมเกิด เมื่อมีใจกอปรด้วยปีติ กายย่อมสงบ
กายสงบย่อมได้

เสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น นี่เป็นวิมุตตายนะข้อที่หนึ่ง ๑
อีกข้อหนึ่ง

พระศาสดาหรือสพรหมจรรย์ผู้อยู่ในฐานะแห่งครุรูปใดรูปหนึ่ง
มิได้แสดงธรรมแก่ภิกษุเลย

แต่ว่าภิกษุอื่นแสดงธรรมตามที่ได้ฟังได้เรียนมาแก่

ผู้อื่นโดยพิสดาร เธอย่อมรู้orrothทั่วถึง รู้ธรรมทั่วถึงในธรรมนั้น ตามที่ภิกษุ
แสดงธรรมตามที่ได้ฟังได้เรียนมาแก่ผู้อื่นโดยพิสดาร เมื่อเธอรู้orrothทั่วถึง
รู้ธรรม

ทั่วถึง ปราโมทย์ย่อมเกิด เมื่อปราโมทย์ ปีติย่อมเกิด เมื่อมีใจกอปรด้วยปีติ
กายย่อมสงบ กายสงบย่อมได้เสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น นี่เป็นวิมุต-
*ตายนะข้อที่สอง ๑

อีกข้อหนึ่ง

พระศาสดาหรือสพรหมจรรย์ผู้อยู่ในฐานะแห่งครุรูปใดรูปหนึ่ง
มิได้แสดงธรรมแก่ภิกษุเลย

ภิกษุอื่นก็มีได้แสดงธรรมตามที่ได้ฟังได้เรียนมาแก่

ผู้อื่นโดยพิสดาร

แต่ว่ากระทำการสาธยายธรรมตามที่ได้ฟังได้เรียนมาโดยพิสดาร

เธอย่อมรู้orrothทั่วถึง รู้ธรรมทั่วถึงในธรรมนั้น

ตามที่ภิกษุกระทำการสาธยายธรรม

ตามที่ได้ฟังได้เรียนมาโดยพิสดาร เมื่อเธอรู้อรรถทั่วถึง รู้อรรถทั่วถึง
ปราโมทย์

ย่อมเกิด เมื่อปราโมทย์ ปีติย่อมเกิด เมื่อมีใจก่oprด้วยปีติ กายย่อมสงบ
กาย

สงบย่อมได้เสวยสุข เมื่อมีสุขจิตย่อมตั้งมั่น นี่เป็นวิมุตตายนะข้อที่สาม ฯ
อีกข้อหนึ่ง

พระศาสดาหรือสพรหมจรรย์ผู้อยู่ในฐานะแห่งครุรูปใดรูปหนึ่ง

มิได้แสดงธรรมแก่ภิกษุเลย

ภิกษุอื่นก็มิได้แสดงธรรมตามที่ได้ฟังได้เรียนมาแก่

ผู้อื่นโดยพิสดาร

และมิได้กระทำการสาธยายธรรมตามที่ได้ฟังได้เรียนมาโดย

พิสดาร แต่ว่าเธอตริกตามตรองตาม เฟงตาม

ซึ่งธรรมตามที่ได้ฟังได้เรียนมา

ด้วยจิต เฟงตามด้วยใจ เธอย่อมรู้อรรถทั่วถึง รู้อรรถทั่วถึงในธรรมนั้น
ตามที่

เธอตริกตาม ตรองตาม ซึ่งธรรมตามที่ได้ฟังได้เรียนมาด้วยจิต

เฟงตามด้วยใจ

เมื่อเธอรู้อรรถทั่วถึง รู้อรรถทั่วถึง ปราโมทย์ย่อมเกิด เมื่อปราโมทย์
ปีติย่อม

เกิด เมื่อมีใจก่oprด้วยปีติ กายย่อมสงบ กายสงบย่อมได้เสวยสุข เมื่อมีสุข
จิตย่อมตั้งมั่น นี่เป็นวิมุตตายนะข้อที่สี่ ฯ

อีกข้อหนึ่ง

พระศาสดาหรือสพรหมจรรย์ผู้อยู่ในฐานะแห่งครุรูปใดรูปหนึ่ง

มิได้แสดงธรรมแก่ภิกษุเลย

ภิกษุอื่นก็มิได้แสดงธรรมตามที่ได้ฟังได้เรียนมาแก่

ผู้อื่นโดยพิสดาร

และมิได้กระทำการสาธยายธรรมตามที่ได้ฟังได้เรียนมาโดย

พิสดาร และเธอมิได้ตริกตาม ตรองตาม ซึ่งธรรมที่ได้ฟังได้เรียนมาด้วยจิต
มิได้

เพ่งตามด้วยใจ แต่ว่าสมาธิमितอย่างใดอย่างหนึ่งที่ภิกษุนั้นเรียนดีแล้ว
กระทำไว้

ในใจดีแล้ว ทรงไว้ดีแล้ว แห่งตลอดดีแล้วด้วยปัญญา เธอย่อมรู้orrothทั่วถึง
รู้orrothทั่วถึงในธรรมนั้น

โดยประการที่สมาธิमितอย่างใดอย่างหนึ่งที่เธอเรียนดี

แล้ว กระทำไว้ในใจดีแล้ว ทรงไว้ดีแล้ว แห่งตลอดดีแล้วด้วยปัญญา
เมื่อเธอ

รู้orrothทั่วถึง รู้orrothทั่วถึง ปราโมทย์ย่อมเกิด เมื่อปราโมทย์ ปีติย่อมเกิด
เมื่อ

มีใจก่oprด้วยปีติ กายย่อมสงบ กายสงบย่อมได้เสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อม
ตั้งมั่น นี่เป็นวิมุตตายนะข้อที่ห้า ธรรม ๕ อย่างเหล่านี้ควรรู้อย่างยิ่ง ๑

[๔๒๐] ธรรม ๕ อย่างที่ควรทำให้แจ้งเป็นโณน คือธรรมชั้น๕ ๕ ได้แก่
ศีลชั้น๑ สมาธิชั้น๑ ปัญญาชั้น๑ วิมุตติชั้น๑

วิมุตติญาณทัสสนชั้น๑

ธรรม ๕ อย่างเหล่านี้ควรทำให้แจ้ง ๑

ธรรมทั้ง ๕๐ อย่างดั่งพรรณนามานี้ เป็นของจริงแท้ แน่นอนไม่ผิด
พลาด ไม่เป็นอย่างอื่น อันพระตถาคตตรัสรู้แล้วโดยชอบ ๑

[๔๒๑] ธรรม ๖ อย่างมีอุปการะมาก ธรรม ๖ อย่างควรให้เจริญ ธรรม
๖ อย่างควรกำหนดรู้ ธรรม ๖ อย่างควรละ ธรรม ๖
อย่างเป็นไปในส่วนข้างเสื่อม

ธรรม ๖ อย่างเป็นไปในส่วนข้างเจริญ ธรรม ๖ อย่างแห่งตลอดได้ยาก
ธรรม ๖

อย่างควรให้บังเกิดขึ้น ธรรม ๖ อย่างควรรู้อย่างยิ่ง ธรรม ๖ อย่างควรทำให้แจ้ง
๑

[๔๒๒] ธรรม ๖ อย่างที่มีอุปการะมากเป็นโณน ได้แก่สาราณียธรรม

๖ คือ ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้เข้าไปตั้งกายกรรม
ประกอบ

ด้วยเมตตาในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้ก็เป็น
สาราณียธรรม กระทำให้เป็นที่รัก ให้เป็นที่เคารพ
เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน

เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน
เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียว
กัน ฯ

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุเข้าไปตั้งวัจจกรรม ประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนพรหม-
*จรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้ก็เป็นสาราณียธรรม ... ฯ

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุเข้าไปตั้งมโนกรรม ประกอบด้วยเมตตาในเพื่อน
พรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้ก็เป็นสาราณียธรรม ... ฯ

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุยอมแบ่งปันลาภอันประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม
โดยที่สุดแม้มาตราว่าอาหารอันนับเนื่องในบาตร
คือเฉลี่ยกันบริโภคกับเพื่อนพรหม-

*จรรย์ ผู้มีศีลทั้งหลาย แม้ก็เป็นสาราณียธรรม ... ฯ

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีศีลเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อ
หน้าและลับหลัง ในศีลอันไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไทย อัน
วิญญูชนสรรเสริญแล้ว อันตักขนาและทิสฺส ไม่แต่ต้องแล้ว เป็นไปเพื่อสมาธิ
แม้ก็เป็นสาราณียธรรม ... ฯ

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีทิสฺสเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อ
หน้าและลับหลัง ในทิสฺสอันประเสริฐ นำออกจากทุกข

นำผู้ปฏิบัติตามเพื่อความ

สิ้นทุกข โดยชอบ แม้ก็เป็นสาราณียธรรม กระทำให้เป็นที่รัก
ให้เป็นที่เคารพ

เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน

เพื่อความพร้อมเพรียงกัน

เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ธรรม ๖ อย่างเหล่านี้มีอุปการะมาก ฯ

[๔๒๓] ธรรม ๖ อย่างที่ควรให้เจริญเป็นไฉน คืออนุสติฐานะ ๖ ได้
แก่ระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้า ๑ ระลึกถึงคุณพระธรรม ๑
ระลึกถึงคุณพระสงฆ์ ๑

ระลึกถึงศีล ๑ ระลึกถึงทานที่ตนบริจาค ๑

ระลึกถึงคุณที่ทำให้บุคคลให้เป็นเทวดา ๑

ธรรม ๖ อย่างเหล่านี้ควรให้เจริญ ฯ

[๔๒๔] ธรรม ๖ อย่างที่ควรกำหนดรู้เป็นไฉน คืออายตนะ ภายใน ๖

ได้แก่อายตนะคือตา ๑ อายตนะคือหู ๑ อายตนะคือจมูก ๑ อายตนะคือลิ้น
๑

อายตนะคือกาย ๑ อายตนะคือใจ ๑ ธรรม ๖ อย่างเหล่านี้ควรกำหนดรู้ ๕

[๔๒๕] ธรรม ๖ อย่างที่ควรละเป็นไฉน คือตณหา ๖ หมู่ได้แก่ตณหา
ในรูป ๑ ตณหาในเสียง ๑ ตณหาในกลิ่น ๑ ตณหาในรส ๑ ตณหาใน
โผฏฐัพพะ ๑ ตณหาในธรรม ๑ ธรรม ๖ อย่างเหล่านี้ควรละ ๕

[๔๒๖] ธรรม ๖ อย่างที่เป็นไปในส่วนข้างเสื่อมเป็นไฉน คือความไม่
เคารพ ๖ ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ไม่มีความเคารพ
ไม่เชื่อ

ฟังในพระศาสนา ๑ ในพระธรรม ๑ ในพระสงฆ์ ๑ ในความศึกษา ๑ ใน
ความไม่ประมาท ๑ ในปฏิสันถาร ๑ ธรรม ๖

อย่างเหล่านี้เป็นไปในส่วนข้าง
เสื่อม ๕

[๔๒๗] ธรรม ๖ อย่างที่เป็นไปในส่วนข้างเจริญเป็นไฉน คือความ
เคารพ ๖ ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
มีความเคารพเชื่อฟังใน

พระศาสนา ๑ ในพระธรรม ๑ ในพระสงฆ์ ๑ ในความศึกษา ๑ ในความไม่
ประมาท ๑ ในความปฏิสันถาร ๑ ธรรม ๖

อย่างเหล่านี้เป็นไปในส่วนข้างเจริญ ๕

[๔๒๘] ธรรม ๖ อย่างที่แทงตลอดได้ยากเป็นไฉน คือธาตุเป็นที่ตั้งแห่ง
ความสลัดออก คือ

๑. ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ฟังกล่าวอย่างนี้ว่า ก็
เมตตาเจโตวิมุตติเราให้เจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว กระทำให้เป็นดังยาน
กระทำ

ให้เป็นดุจที่ตั้ง คล่องแคล่วแล้ว สัมสมแล้ว ปรรากติแล้ว
และเมื่อเป็นเช่นนั้น

พยายามยังครอบงำจิตของเราตั้งอยู่ ภิกษุนั้นพึงถูกว่ากล่าวอย่างนี้ว่า
ท่านอย่าได้

พูดอย่างนี้ ท่านผู้มีอายุอย่าได้กล่าวอย่างนี้ อย่าได้กล่าวตู่พระผู้มีพระภาค
การ

กล่าวต่อพระผู้มีพระภาคไม่ดีเลย พระผู้มีพระภาคไม่พึงตรัสอย่างนี้
ข้อนี้มีไชฐานะ

มิใช่โอกาส คำที่ว่า เมื่อเมตตาเจโตวิมุตติ ภิคุให้เจริญแล้ว
กระทำให้มากแล้ว

กระทำให้เป็นดังยาน กระทำให้เป็นดุษที่ที่ตั้ง คล่องแคล่วแล้ว สังสมแล้ว
ปรารภ

ดีแล้ว และเมื่อเป็นเช่นนั้น พยาบาทจักรอบงำจิตของภิคุนั้นตั้งอยู่
ดังนี้

มิใช่ฐานะที่จะมีได้ ผู้มีอายุทั้งหลาย เพราะว่าเมตตาเจโตวิมุตตินี้
เป็นที่สลัดออก

จากพยาบาท ฯ

๒. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิคุในพระธรรมวินัยนี้ พึงกล่าวอย่างนี้ว่า ก็
กรุณาเจโตวิมุตติอันเราให้เจริญแล้ว ... ปรารภดีแล้วและเมื่อเป็นเช่นนั้น
วิหิงสา

ยังครอบงำจิตของเราตั้งอยู่ ภิคุนั้นพึงถูกกล่าวอย่างนี้ว่า
ท่านอย่าได้พูดอย่างนี้

ท่านผู้มีอายุอย่าได้กล่าวอย่างนี้ อย่ากล่าวต่อพระผู้มีพระภาค
การกล่าวต่อพระผู้มี

พระภาคไม่ดีเลย พระผู้มีพระภาคไม่พึงตรัสอย่างนี้ ข้อนี้มีไชฐานะ
มิใช่โอกาส

คำที่ว่า เมื่อกรุณาเจโตวิมุตติภิคุให้เจริญแล้ว ... ปรารภดีแล้ว
และเมื่อเป็นเช่นนั้น

นั้น วิหิงสัจจครอบงำจิตของภิคุนั้นตั้งอยู่ ดังนี้ มีไชฐานะที่จะมีได้
ผู้มีอายุ

ทั้งหลาย เพราะว่ากรุณาเจโตวิมุตตินี้ เป็นที่สลัดออกจากวิหิงสา ฯ

๓. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิคุในพระธรรมวินัยนี้ พึงกล่าวอย่างนี้ว่า ก็
มุทิตาเจโตวิมุตติเราให้เจริญแล้ว ... ปรารภดีแล้ว และเมื่อเป็นเช่นนั้น
อรตียัง

ครอบงำจิตของเราตั้งอยู่ ภิคุนั้นพึงถูกกล่าวอย่างนี้ว่า
ท่านอย่าได้พูดอย่างนี้

ท่านผู้มีอายุ อย่าได้กล่าวอย่างนี้ อย่ากล่าวต่อพระผู้มีพระภาค

การกล่าวต่อพระผู้มี

พระภาคไม่ดีเลย พระผู้มีพระภาคไม่พึงตรัสอย่างนี้ ข้อนี้นิมิฐานะ
มิใช่โอกาส

คำที่ว่า เมื่อมุกตาเจโตวิมุตติภิกษุให้เจริญแล้ว ... ปรารภดีแล้ว
และเมื่อเป็น

เช่นนั้น อรติย่อมครอบงำจิตของภิกษุนั้นตั้งอยู่ตั้งนั้นนั้น มิใช่ฐานะที่จะมีได้
ผู้มี-

*อายุทั้งหลาย เพราะวามุกตาเจโตวิมุตตินี้ เป็นที่สลัดออกจากอรติ ฯ

๔. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พึงกล่าว กล่าวอย่าง
นี้ว่า กิอุเบกขาเจโตวิมุตติเราให้เจริญแล้ว ... ปรารภดีแล้ว
และเมื่อเป็นเช่นนั้น

ราคะย่อมครอบงำจิตของเราตั้งอยู่ ภิกษุนั้นพึงถูกว่ากล่าวอย่างนี้ว่า
ท่านอย่าได้พูด

อย่างนี้ ท่านผู้มีอายุอย่าได้กล่าวอย่างนี้ อย่ากล่าวต่อพระผู้มีพระภาค
การกล่าวต่อ

พระผู้มีพระภาคไม่ดีเลย พระผู้มีพระภาคไม่พึงตรัสอย่างนี้ ข้อนี้นิมิฐานะ
มิใช่

โอกาส คำที่ว่า เมื่ออุเบกขาเจโตวิมุตติ ภิกษุให้เจริญแล้ว ... ปรารภดีแล้ว
และ

เมื่อเป็นเช่นนั้น ราคะยังครอบงำจิตของภิกษุนั้นตั้งอยู่ ตั้งนั้นนั้น
มิใช่ฐานะที่จะมี

ได้ ผู้มีอายุทั้งหลาย เพราะวามุกตาเจโตวิมุตตินี้ เป็นที่สลัดออกจากราคะ
ฯ

๕. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พึงกล่าวอย่างนี้ว่า
เจโตวิมุตติอันหามิตมิได้เราให้เจริญแล้ว ... ปรารภดีแล้ว
และเมื่อเป็นเช่นนั้น

วิญญานของเราย่อมไปตามนิมิต ภิกษุนั้นพึงถูกว่ากล่าวอย่างนี้ว่า
ท่านอย่าพูดอย่าง

นี้ ท่านผู้มีอายุ อย่าได้กล่าวอย่างนี้ อย่ากล่าวต่อพระผู้มีพระภาค
การกล่าวต่อ

พระผู้มีพระภาคไม่ดีเลย พระผู้มีพระภาคไม่พึงตรัสอย่างนี้ ข้อนี้นิไมฐฐานะ
มิไช

โอกาส คำที่ว่า เมื่อเจโตวิมุตติอันหานิคมมิได้ ภิกษุให้เจริญแล้ว ...
ปรารภดี

แล้ว และเมื่อเป็นเช่นนั้น วิญญานของภิกษุนั้น จักไปตามนิมิต ดังนั้น
มิไช

ฐานะที่จะมิได้ ผู้มีอายุทั้งหลาย เพราะว่าเจโตวิมุตติอันหานิคมมิได้นี้
เป็นที่สลด

ออกจากนิมิตทั้งปวง ฯ

๖. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พึงกล่าวอย่างนี้ว่า
เมื่อการถือว่ามีอยู่ ดังนี้ ของเราหมดไปแล้ว
เราก็มิได้พิจารณาเห็นว่าเรามี

อยู่ และเมื่อเป็นเช่นนั้น

ลูกศรคือความเคลือบแคลงสงสัยยังครอบงำจิตของเรา

ตั้งอยู่ ภิกษุนั้นพึงถูกว่ากล่าวอย่างนี้ว่า ท่านอย่าพูดอย่างนี้ ท่านผู้มีอายุ
อย่าได้

กล่าวอย่างนี้ อย่ากล่าวต่อพระผู้มีพระภาค

การกล่าวต่อพระผู้มีพระภาคไม่ดีเลย พระ

ผู้มีพระภาคไม่พึงตรัสอย่างนี้ ข้อนี้นิไมฐฐานะ มิไชโอกาส คำที่ว่า
เมื่อการยึดถือ

ว่าเรามีอยู่ดังนี้หมดไปแล้ว และเมื่อเขามีได้พิจารณาเห็นว่าเรามีอยู่
และเมื่อ

เป็นเช่นนั้น ลูกศรคือความเคลือบแคลงสงสัย

จักครอบงำจิตของภิกษุนั้นตั้งอยู่

ดังนั้น นิไมฐฐานะที่จะมิได้ ผู้มีอายุทั้งหลาย

เพราะว่าความถอนซึ่งอสมิมานะนี้

เป็นที่สลดออกจากลูกศรคือความเคลือบแคลงสงสัย ธรรม ๖

อย่างเหล่านี้แหง

ตลอดได้ยาก ฯ

[๔๒๙] ธรรม ๖ อย่างที่ควรให้บังเกิดขึ้นเป็นไฉน คือธรรมเป็นเครื่อง
อยู่เนื่องๆ ๖ อย่าง ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
เห็นรูปด้วย

จักขุแล้ว ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ เป็นผู้วางเฉย มีสติสัมปชัญญะอยู่ ๑ ฟังเสียง
ด้วยหูแล้ว ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ เป็นผู้วางเฉย มีสติสัมปชัญญะอยู่ ๑ สูดกลิ่น
ด้วยจมูกแล้วไม่ดีใจไม่เสียใจ เป็นผู้วางเฉย มีสติสัมปชัญญะอยู่ ๑ ถูกต้อง
โผฏฐัพพะด้วยกายแล้ว ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ เป็นผู้วางเฉย
มีสติสัมปชัญญะอยู่

๑ รู้ธรรมารมณด้วยใจแล้ว ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ เป็นผู้วางเฉย

มีสติสัมปชัญญะ

อยู่ ๑ ธรรม ๖ อย่างเหล่านี้ควรให้บังเกิดขึ้น ฯ

[๔๓๐] ธรรม ๖ อย่างที่ควรรู้อย่างเป็นไฉน คืออนุตตริยะะ ๖ ได้แก่ทส-
*สนานุตตริยะะ ๑ สวнанุตตริยะะ ๑ ลาภานุตตริยะะ ๑ สิกขานุตตริยะะ ๑
ปริจจริยา

นุตตริยะะ ๑ อนุสสทานุตตริยะะ ๑ ธรรม ๖ อย่างเหล่านี้ควรรู้อย่าง ฯ

[๔๓๑] ธรรม ๖ อย่างที่ควรทำให้แจ้งเป็นไฉน คืออภิญญา ๖ ภิกษุใน
พระธรรมวินัยนี้ ย่อมบรรลุอิทธิวิธีหลายประการ
คือคนเดียวเป็นหลายคนก็ได้

หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้ ทำให้ปรากฏก็ได้ ทำให้หายก็ได้

ทะลุฟากำแพงภูเขา

ไปได้ไม่ติดขัดเหมือนไปในที่ว่างก็ได้

ผุดขึ้นต่ำลงแม้ในแผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้

เดินบนน้ำไม่แตกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้

เหาะไปในอากาศเหมือนนกก็ได้

ลูบคลำพระจันทร์พระอาทิตย์ ซึ่งมีฤทธิ์มีอานุภาพมากด้วยฝ่ามือก็ได้
ใช้อำนาจ

ทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้ เธอย่อมได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือ

เสียงทิพย์และ

เสียงมนุษย์ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้

ด้วยทิพย์โสตธาตุอันบริสุทธิ์ล่วงโสตของมนุษย์ ๑

เธอย่อมรู้กำหนดใจของสัตว์อื่นของบุคคลอื่นด้วยใจ คือจิตมีราคะ

ก็รู้ว่าจิตมีราคะ

หรือจิตปราศจากราคะ ก็รู้ว่าจิตปราศจากราคะ จิตมีโทสะ ก็รู้ว่าจิตมีโทสะ
หรือ

จิตปราศจากโทสะ ก็รู้ว่าจิตปราศจากโทสะ จิตมีโมหะ ก็รู้ว่า จิตมีโมหะ

หรือจิตปราศจากโมหะ ก็รู้ว่าจิตปราศจากโมหะ จิตหดหู่ก็รู้ว่าจิตหดหู่

จิตฟุ้งซ่าน

ก็รู้ว่าจิตฟุ้งซ่าน จิตเป็นมหรรคต ๑- ก็รู้ว่าจิตเป็นมหรรคต

หรือจิตไม่เป็นมหรรคต

ก็รู้ว่าจิตไม่เป็นมหรรคต จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า ก็รู้ว่าจิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า

หรือจิตไม่มีจิต

อื่นยิ่งกว่า ก็รู้ว่าจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตเป็นสมาธิ ก็รู้ว่าจิตเป็นสมาธิ

หรือจิต

ไม่เป็นสมาธิ ก็รู้ว่าจิตไม่เป็นสมาธิ จิตหลุดพ้น ก็รู้ว่าจิตหลุดพ้น

หรือจิตไม่

หลุดพ้น ก็รู้ว่าจิตไม่หลุดพ้น ๑ เธอย่อมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก

คือระลึก

ได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง

สิบชาติบ้าง

@๑. มหรรคตจิต ถึงความเป็นจิตใหญ่ ได้แก่วิจิตประกอบด้วยฌาน

ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง

พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏ์เป็นอันมากบ้าง

ตลอดวิวัฏฏ์เป็น

อันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏ์ปรีวัฏฏ์เป็นอันมากบ้างว่า

ในภพโน้นเรามีชื่ออย่างนั้น

มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุข

เสวยทุกข์อย่าง

นั่นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว
ได้ไปเกิดในภพโน้น

แม้ในภพนั้น เราก็มีย่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น
มีอาหาร

อย่างนั้น เสวยสุข เสวยทุกขอย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น
ครั้นจุติจาก

ภพนั้นแล้ว ได้มาเกิดในภพนี้

เธอย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมากพร้อมทั้ง

อาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ ๑ เธอย่อมเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจุติ
กำลัง

อุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก
ด้วยทิพย-

*จักษุอันบริสุทธิ์ล่วงจักษุของมนุษย์

ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์

เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต วลีทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยะเจ้า
เป็นมิฉณา-

*หิฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิฉณาหิฐิ เปื่องหน้า

แต่ตายเพราะกายแตก เขา

เข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ ประกอบด้วยกายสุจริต
วลี

สุจริต ไม่ตีเตียนพระอริยะเจ้า เป็นสัมมาหิฐิ

ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมา-

*หิฐิ เปื่องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดังนี้
เธอย่อมเห็น

หมู่สัตว์กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม
ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักษุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่
สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ ๑ เธอทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ

ปัญญา

วิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป
ด้วยปัญญาอันยิ่งเองใน

ปัจจุบันเที่ยวเข้าถึงอยู่ ๑ ธรรม ๖ อย่างเหล่านี้ควรทำให้แจ้ง ฯ

ธรรมทั้ง ๖๐ ดังพรรณนามานี้ เป็นของจริง แท้ แน่นอน ไม่ผิดพลาด ไม่เป็นอย่างอื่น อันพระตถาคตตรัสรู้แล้วโดยชอบ ฯ

[๔๓๒] ธรรม ๗ อย่างมีอุปการะมาก ธรรม ๗ อย่างควรให้เจริญ

ธรรม ๗ อย่างควรกำหนดรู้ ธรรม ๗ อย่างควรละ ธรรม ๗
อย่างเป็นไปในส่วน

ข้างเสื่อม ธรรม ๗ อย่างเป็นไปในส่วนข้างเจริญ ธรรม ๗ อย่างแทงตลอด
ได้ยาก ธรรม ๗ อย่างควรให้บังเกิดขึ้น ธรรม ๗ อย่างควรรู้ยิ่ง ธรรม ๗
อย่าง

ควรทำให้แจ้ง ฯ

[๔๓๓] ธรรม ๗ อย่างที่มีอุปการะมากเป็นไฉน ฯ

ได้แก่อริยทรัพย์ ๗ คือ ทรัพย์คือศรัทธา ศีล หิริ โอตตัปปะ สุตะ
จาคะ ปัญญา ธรรม ๗ อย่างเหล่านี้มีอุปการะมาก ฯ

[๔๓๔] ธรรม ๗ อย่างที่ควรให้เจริญเป็นไฉน ฯ

ได้แก่โพชฌงค์ ๗ คือ สติสัมโพชฌงค์ ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์ วรรย-
*สัมโพชฌงค์ ปิติสัมโพชฌงค์ ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ สมาธิสัมโพชฌงค์
อุเบกขาสัมโพชฌงค์ ธรรม ๗ อย่างเหล่านี้ ควรให้เจริญ ฯ

[๔๓๕] ธรรม ๗ อย่างที่ควรกำหนดรู้เป็นไฉน ฯ

ได้แก่วิญญานฐิติ ๗ คือ ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย มีสัตว์พวกหนึ่งมีกาย
ต่างกัน มีสัญญาต่างกัน เช่นพวกมนุษย์ พวกเทพบางหมู่
พวกเปรตบางหมู่

นี้วิญญานฐิติข้อที่หนึ่ง ฯ

มีสัตว์พวกหนึ่งมีกายต่างกัน มีสัญญาอย่างเดียวกัน เช่นพวกเทพผู้
นับเนื่องในพวกพรหม ซึ่งเกิดในภูมิปรหมมาน นี้วิญญานฐิติข้อที่สอง ฯ

มีสัตว์พวกหนึ่งมีกายอย่างเดียวกัน มีสัญญาต่างกัน
เช่นพวกเทพเหล่า

อาภัสสระ นี้วิญญานฐิติข้อที่สาม ฯ

มีสัตว์พวกหนึ่ง มีกายอย่างเดียวกัน มีสัญญาอย่างเดียวกัน เช่นพวก
เทพเหล่าสุภิกินหะ นี้วิญญานฐิติข้อที่สี่ ฯ

มีสัตว์พวกหนึ่ง เข้าถึงอากาसानัญจายตนะ ด้วยมนสิการว่า อากาศ

หาที่สุดมิได้ เพราะล่องรูปสัญญาโดยประการทั้งปวง เพราะดับปฏิกขสัญญา เพราะไม่กระทำไว้ในใจซึ่งนันทตสัญญา นีวิญญาณฐิติข้อที่ห้า ฯ

สัตว์เหล่านี้ เข้าถึงชั้นวิญญาณัญญายตนะ ด้วยมนสิการว่า
วิญญาณ

หาที่สุดมิได้ เพราะล่องอากาศาณัญญายตนะโดยประการทั้งปวง
นีวิญญาณฐิติ
ข้อที่หก ฯ

สัตว์เหล่านี้ เข้าถึงชั้นอากิญจัญญายตนะด้วยมนสิการว่า ไม่มีอะไร
เพราะล่องวิญญาณัญญายตนะโดยประการทั้งปวง นีวิญญาณฐิติข้อที่เจ็ด
ฯ

ธรรม ๗ อย่างเหล่านี้ ควรกำหนดรู้ ฯ

[๔๓๖] ธรรม ๗ อย่างที่ควรละเป็นไฉน ฯ

ได้แก่อนุสัย ๗ คือ อนุสัยคือกามราคะ ปฏิกขะ ทิฐิ วิจิกิจฉา มานะ
ภวราคะ อวิชชา ธรรม ๗ อย่างเหล่านี้ควรละ ฯ

[๔๓๗] ธรรม ๗ อย่างที่เป็นไปในส่วนข้างเสื่อมเป็นไฉน ฯ

ได้แก่อสังธรรม ๗ คือ ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
เป็นผู้ไม่มีสหธา ไม่มีหิริ ไม่มีโอตตปปะ มีสุตะน้อย เกียจคร้าน หลงลืมสติ
มีปัญญาทรม ธรรม ๗ อย่างเหล่านี้เป็นไปในส่วนข้างเสื่อม ฯ

[๔๓๘] ธรรม ๗ อย่างที่เป็นไปในส่วนข้างเจริญเป็นไฉน ฯ

ได้แก่อสังธรรม ๗ คือ ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
เป็นผู้มีสหธา มีหิริ มีโอตตปปะ มีสุตะมาก ปราศจากความเพียร เข้าไปตั้งสติไว้
มีปัญญา ธรรม ๗ อย่างเหล่านี้เป็นไปในส่วนข้างเจริญ ฯ

[๔๓๙] ธรรม ๗ อย่างที่แทงตลอดได้ยากเป็นไฉน ได้แก่สัพปุริสธรรม
๗ คือ ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้เป็นผู้รู้เหตุ รู้ผล
รู้จักตน

รู้ประมาณ รู้กาลเวลา รู้บริษัท รู้จักเลือกบุคคล ธรรม ๗ อย่างนี้แทงตลอด
ได้ยาก ฯ

[๔๔๐] ธรรม ๗ อย่างที่ควรให้บังเกิดขึ้นเป็นไฉน ฯ

ได้แก่สัญญา ๗ คืออนิจจสัญญา อนัตตสัญญา อสุภสัญญา อาทีนว-

*สัญญา ปหานสัญญา วิราคสัญญา นิโรธสัญญา ธรรม ๗ อย่างเหล่านี้
ควร

ให้บังเกิดขึ้น ฯ

[๔๔๑] ธรรม ๗ อย่างที่ควรรู้อย่างเป็นไฉน ฯ

ได้แก่ในเทสวัตร ๗ อย่าง ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
เป็นผู้มีฉันทะกล้าในการสมาทานศึกษา

และไม่ปราศจากความรักในการสมาทาน

ศึกษาต่อไป ๑ มีฉันทะกล้าในการพิจารณาธรรม

และไม่ปราศจากความรัก

ในการพิจารณาธรรมต่อไป ๑

มีฉันทะกล้าในการกำจัดความอยากและไม่ปราศจาก

ความรักในการกำจัดความอยากต่อไป ๑

มีฉันทะกล้าในการหลีกออกเร้นอยู่ และ

ไม่ปราศจากความรักในการหลีกออกเร้นอยู่ต่อไป ๑

มีฉันทะกล้าในการปรารภ

ความเพียร และไม่ปราศจากความรักในการปรารภความเพียรต่อไป ๑

มีฉันทะ

กล้าในสติและปัญญาเครื่องรักษาตน

และไม่ปราศจากความรักในสติและปัญญา

เครื่องรักษาตนต่อไป ๑

มีฉันทะกล้าในการแทงตลอดด้วยอำนาจความเห็นและไม่

ปราศจากความรักในการแทงตลอดด้วยอำนาจความเห็นต่อไป ๑ ธรรม ๗

อย่าง

เหล่านี้ควรรู้อย่าง ฯ

[๔๔๒] ธรรม ๗ อย่างที่ควรทำให้แจ้งเป็นไฉน ฯ

ได้แก่กำลังของพระชินาสพ ๗ คือ ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย
สังขารทั้งปวง

อันภิกษุผู้ชินาสพในพระธรรมวินัยนี้

เห็นดีแล้วโดยความเป็นของไม่เที่ยงด้วย

ปัญญาอันชอบตามความเป็นจริง
ข้อที่ภิกษุผู้ชีณาสพเห็นดีแล้วซึ่งสังขารทั้งปวง
โดยความเป็นของไม่เที่ยงด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงนี้
เป็นกำลังของ

ภิกษุผู้ชีณาสพ ที่ภิกษุผู้ชีณาสพอาศัยแล้ว
ย่อมปฎิญาณความสิ้นอาสวะได้ว่า
อาสวะของเราสิ้นแล้ว ฯ

อีกข้อหนึ่ง กามทั้งหลายเปรียบด้วยหลุมถ่านเพลิง อันภิกษุผู้ชีณาสพ
เห็นดีแล้วด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริง
ข้อที่ภิกษุผู้ชีณาสพเห็นดีแล้วซึ่งกาม
ทั้งหลายอันเปรียบด้วยหลุมถ่านเพลิง ด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงนี้
เป็นกำลัง

ของภิกษุผู้ชีณาสพ ที่ภิกษุผู้ชีณาสพอาศัยแล้ว
ย่อมปฎิญาณความสิ้นอาสวะได้ว่า
อาสวะของเราสิ้นแล้ว ฯ

อีกข้อหนึ่ง จิตของภิกษุผู้ชีณาสพ น้อมไปในวิเวก โอนไปในวิเวก
เฝื่องมไปในวิเวก ตั้งอยู่ในวิเวก ยินดียิ่งในเนกขัมมะ
สิ้นสุดแล้วจากอาสวัฏฐา-

*นิยธรมโดยประการทั้งปวง ข้อที่ภิกษุผู้ชีณาสพมีจิตน้อมไปในวิเวก
โอนไปใน

วิเวก เฝื่องมไปในวิเวก ตั้งอยู่ในวิเวก ยินดียิ่งในเนกขัมมะ สิ้นสุดแล้วจาก
อาสวัฏฐานิยธรมโดยประการทั้งปวงนี้ เป็นกำลังของภิกษุผู้ชีณาสพ
ที่ภิกษุผู้

ชีณาสพอาศัยแล้ว ย่อมปฎิญาณความสิ้นอาสวะได้ว่า
อาสวะของเราสิ้นแล้ว ฯ

อีกข้อหนึ่ง สติปฎิฐาน ๔ อันภิกษุผู้ชีณาสพอบรมแล้ว อบรมดีแล้ว
ข้อที่ภิกษุผู้ชีณาสพอบรมแล้ว อบรมดีแล้วซึ่งสติปฎิฐาน ๔ นี้
เป็นกำลังของ

ภิกษุผู้ชีณาสพ ที่ภิกษุผู้ชีณาสพอาศัยแล้ว
ย่อมปฎิญาณความสิ้นอาสวะได้ว่า

อาสวะของเราสิ้นแล้ว ฯ

อีกข้อหนึ่ง อินทรีย์ ๕ อันภิกษุผู้ชฌานาสพอบรมแล้ว อบรมดีแล้ว ข้อที่ภิกษุผู้ชฌานาสพอบรมแล้ว อบรมดีแล้วซึ่งอินทรีย์ ๕ นี้ เป็นกำลังของภิกษุผู้ชฌานาสพ ที่ภิกษุผู้ชฌานาสพอาศัยแล้ว ย่อมปฎิญาณได้ว่าอาสวะของเราสิ้นแล้ว ฯ

อีกข้อหนึ่ง โพชฌงค์ ๗ อันภิกษุผู้ชฌานาสพอบรมแล้ว อบรมดีแล้ว ข้อที่ภิกษุผู้ชฌานาสพอบรมแล้ว อบรมดีแล้ว ซึ่งโพชฌงค์ ๗ นี้ เป็นกำลังของภิกษุผู้ชฌานาสพที่ภิกษุผู้ชฌานาสพอาศัยแล้ว ย่อมปฎิญาณความสิ้นอาสวะได้ว่าอาสวะของเราสิ้นแล้ว ฯ

อีกข้อหนึ่ง อริยมรรคมีองค์ ๘ อันภิกษุผู้ชฌานาสพอบรมแล้ว อบรมดีแล้ว ข้อที่ภิกษุผู้ชฌานาสพอบรมแล้ว อบรมดีแล้ว ซึ่งอริยมรรคมีองค์ ๘ นี้ เป็นกำลังของภิกษุผู้ชฌานาสพ ที่ภิกษุผู้ชฌานาสพอาศัยแล้ว ย่อมปฎิญาณความสิ้นอาสวะได้ว่า อาสวะของเราสิ้นแล้ว ธรรม ๗ อย่างเหล่านี้ควรทำให้แจ้ง ฯ ธรรม ๗๐ ดังพรรณนามานี้ เป็นของจริง แท้ แน่นอน ไม่ผิดพลาด ไม่เป็นอย่างอื่น อันพระตถาคตตรัสรู้แล้วโดยชอบ ฯ

จบภาณวารที่หนึ่ง ฯ

[๔๔๓] ธรรม ๘ อย่างมีอุปการะมาก ธรรม ๘ อย่างควรให้เจริญ ธรรม ๘ อย่างควรกำหนดรู้ ธรรม ๘ อย่างควรละ ธรรม ๘ อย่างเป็นไปในส่วนข้างเสื่อม ธรรม ๘ อย่างเป็นไปในส่วนข้างเจริญ ธรรม ๘ อย่างแห่งตลอดได้ยาก ธรรม ๘ อย่างควรให้บังเกิดขึ้น ธรรม ๘ อย่างควรรู้ยิ่ง ธรรม ๘ อย่างควรทำให้แจ้ง ฯ

[๔๔๔] ธรรม ๘ อย่างที่มีอุปการะมากเป็นไฉน ได้แก่เหตุ ๘ ปัจจัย ๘ ย่อมเป็นไปเพื่อความได้ปัญญาอันเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ที่ยังไม่ได้เพื่อ

ความมียิ่งๆ ขึ้นไป เพื่อความไพบูลย์ เพื่อความเจริญ เพื่อความบริบูรณ์
แห่ง

ปัญญาที่ได้แล้ว เหตุและปัจจัย ๘ เป็นไฉน ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุใน
พระธรรมวินัยนี้ ย่อมอยู่อาศัยครู

หรือสพรหมจรรย์ผู้ตั้งอยู่ในฐานะครุรูปใด

รูปหนึ่ง เธอเข้าไปตั้งไว้ซึ่งหิริโอตตปปะ

ความรักและความเคารพอย่างแรงกล้า

ในท่านั้น นี่เป็นเหตุข้อที่ ๑ เป็นปัจจัยข้อที่ ๑ เป็นไปเพื่อความได้ปัญญา
อันเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ที่ยังไม่ได้ เพื่อความมียิ่งๆ ขึ้นไป เพื่อความ
ไพบูลย์ เพื่อความเจริญ เพื่อความบริบูรณ์แห่งปัญญาที่ได้แล้ว

ภิกษุนั้นอยู่

อาศัยครูหรือสพรหมจรรย์ผู้ตั้งอยู่ในฐานะแห่งครุรูปใดรูปหนึ่ง

เธอเข้าไปตั้งไว้ซึ่ง

หิริ โอตตปปะ ความรักและความเคารพอย่างแรงกล้าในท่านั้นแล้ว

ย่อมเข้าไปหา

ท่านเสมอๆ สอบถามไต่ถามว่า ท่านผู้เจริญ ข้อนี้อย่างไร

เนื้อความของข้อนี้

เป็นอย่างไร ท่านเหล่านั้นย่อมจะเปิดเผยสิ่งที่ยังมิได้เปิดเผย

กระทำให้ง่ายซึ่งสิ่ง

ที่ยังมิได้กระทำให้ง่าย

บรรเทาความสงสัยในธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัยหลาย

อย่างแก่เธอ นี่เป็นเหตุข้อที่ ๒ เป็นปัจจัยข้อที่ ๒

เป็นไปเพื่อความได้ปัญญา

อันเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ที่ยังไม่ได้ เพื่อความมียิ่งๆ ขึ้นไป เพื่อความ
ไพบูลย์ เพื่อความเจริญ เพื่อความบริบูรณ์แห่งปัญญาที่ได้แล้ว

ภิกษุนั้นพึงธรรม

นั้นแล้ว ย่อมยังความหลีกออก ๒ ประการให้ถึงพร้อม

คือความหลีกออกแห่ง

กาย ๑ ความหลีกออกแห่งจิต ๑ นี่เป็นเหตุข้อที่ ๓ เป็นปัจจัยข้อที่ ๓

เป็นไป

เพื่อความได้ปัญญา อันเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ที่ยังไม่ได้
เพื่อความมียิ่งๆ

ขึ้นไป เพื่อความไพบูลย์ เพื่อความเจริญ เพื่อความบริบูรณ์แห่งปัญญา
ที่ได้แล้ว ฯ

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีศีล สำรวมในปาติโมกข์ ถึงพร้อมด้วยมรรยาท
และโคจรอยู่ เห็นภัยในโทษแม้มีประมาณน้อย
สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบท

ทั้งหลาย นี่เป็นเหตุข้อที่ ๔ เป็นปัจจัยข้อที่ ๔ เป็นไปเพื่อความได้ปัญญา
อันเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ที่ยังไม่ได้ เพื่อความมียิ่งๆ ขึ้นไป เพื่อความ
ไพบูลย์ เพื่อความเจริญ เพื่อความบริบูรณ์แห่งปัญญาที่ได้แล้ว ฯ

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุผู้มีสุตะมาก ทรงไว้ซึ่งสุตะ สัมมไว้ซึ่งสุตะ ธรรม
ทั้งหลายอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด
ประกาศพรหมจรรย์

พร้อมทั้งอรรถทั้งพยานะบริสุทธิ บริบูรณ์สิ้นเชิง
เป็นสิ่งที่อันภิกษุนั้นสดับแล้ว

มาก ทรงไว้ คล่องปาก ตามพิจารณาด้วยใจ แหงตลอดด้วยความเห็น
นี้เป็น

เหตุข้อที่ ๕ เป็นปัจจัยข้อที่ ๕ เป็นไปเพื่อความได้ปัญญา
อันเป็นเบื้องต้นแห่ง

พรหมจรรย์ที่ยังไม่ได้ เพื่อความมียิ่งๆ ขึ้นไป เพื่อความไพบูลย์
เพื่อความเจริญ

เพื่อความบริบูรณ์แห่งปัญญาที่ได้แล้ว ฯ

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ปรารภความเพียร เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อความ
ถึงพร้อมแห่งกุศลธรรมอยู่ เป็นผู้มีการสั่ง มีความบากบั่น มั่นคง ไม่ทอดธุระ
ในกุศลธรรม นี่เป็นเหตุข้อที่ ๖ เป็นปัจจัยข้อที่ ๖

เป็นไปเพื่อความได้ปัญญา

อันเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ที่ยังไม่ได้ เพื่อความมียิ่งๆ ขึ้นไป เพื่อความ
ไพบูลย์ เพื่อความเจริญ เพื่อความบริบูรณ์แห่งปัญญาที่ได้แล้ว ฯ

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีสติ ประกอบด้วยสติและปัญญาเครื่องรักษาตน
อันยอดเยี่ยม ระลึก ตามระลึก ถึงสิ่งที่ได้ทำ คำที่ได้พูดไว้แล้วมานานได้ นี้

เป็นเหตุข้อที่ ๗ เป็นปัจจัยข้อที่ ๗
เป็นไปเพื่อความได้ปัญญาอันเป็นเบื้องต้น
แห่งพรหมจรรย์ที่ยังไม่ได้ เพื่อความมียิ่งๆ ขึ้นไป เพื่อความไพบูลย์ เพื่อ
ความเจริญ เพื่อความบริบูรณ์ แห่งปัญญาที่ได้แล้ว ฯ

อีกข้อหนึ่ง

ภิกษุเป็นผู้พิจารณาเห็นความเกิดความดับในอุปาทานชั้น ๕
อยู่ว่า ดังนี้รูป ดังนี้ความเกิดแห่งรูป ดังนี้ความดับแห่งรูป ดังนี้เวทนา ดังนี้
ความเกิดแห่งเวทนา ดังนี้ความดับแห่งเวทนา ดังนี้สัญญา
ดังนี้ความเกิดแห่งสัญญา

ดังนี้ความดับแห่งสัญญา ดังนี้สังขาร ดังนี้ความเกิดแห่งสังขาร
ดังนี้ความดับ

แห่งสังขาร ดังนี้วิญญาณ ดังนี้ความเกิดแห่งวิญญาณ
ดังนี้ความดับแห่งวิญญาณ

นี้เป็นเหตุข้อที่ ๘ เป็นปัจจัยข้อที่ ๘ เป็นไปเพื่อความได้ปัญญา
อันเป็นเบื้องต้น

แห่งพรหมจรรย์ที่ยังไม่ได้ เพื่อความมียิ่งๆ ขึ้นไป เพื่อความไพบูลย์
เพื่อความ

เจริญ เพื่อความบริบูรณ์ แห่งปัญญาที่ได้แล้ว ฯ

ธรรม ๘ อย่างเหล่านี้มีอุปการะมาก ฯ

[๔๕๕] ธรรม ๘ อย่างที่ควรให้เจริญเป็นไฉน ได้แก่อริยมรรคประกอบ
ด้วยองค์ ๘ คือ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ เจรจาชอบ การงานชอบ
เลี้ยงชีพชอบ พยายามชอบ ระลึกชอบ ตั้งใจชอบ ธรรม ๘ อย่างเหล่านี้
ควรให้เจริญ ฯ

[๔๕๖] ธรรม ๘ อย่างที่ควรกำหนดรู้เป็นไฉน ได้แก่โลกธรรม ๘ คือ
ความได้ลาภ ๑ ความเสื่อมลาภ ๑ ความได้ยศ ๑ ความเสื่อมยศ ๑ นินทา
๑

สรรเสริญ ๑ สุข ๑ ทุกข์ ๑ ธรรม ๘ อย่างเหล่านี้ควรกำหนดรู้ ฯ

[๔๕๗] ธรรม ๘ อย่างที่ควรละเป็นไฉน ได้แก่มิจฉัตตะ ๘ คือ ความ
เห็นผิด ความดำริผิด เจรจาผิด การงานผิด เลี้ยงชีพผิด พยายามผิด
ระลึก

ผิด ตั้งใจผิด ธรรม ๘ อย่างเหล่านี้ควรละ ฯ

[๔๔๘] ธรรม ๘ อย่างที่เป็นไปในส่วนข้างเสื่อมเป็นไปในได้แก่เหตุ
เป็นที่ตั้งแห่งความเกียจคร้าน ๘ อย่าง คือ ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย

การงานเป็นสิ่งที่

อันภิกษุในพระธรรมวินัยนี้พึงกระทำ เธอย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า
การงานจักเป็น

สิ่งที่เราควรกระทำ เมื่อเรากระทำการงานอยู่ ร่างกายจักเหน็ดเหนื่อย
ข้างเกิด

เราจะนอน เอนอนเสียไม่ปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง
เพื่อบรรลุ

ธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง
นี่คือเหตุเป็นที่ตั้ง

แห่งความเกียจคร้านข้อที่ ๑ ฯ

อีกข้อหนึ่ง การงานเป็นสิ่งที่อันภิกษุกระทำแล้ว เธอย่อมมีความคิดอย่าง
นี้ว่า เราได้กระทำการงานแล้ว ก็เมื่อเรากระทำการงานอยู่
ร่างกายเหน็ดเหนื่อย

แล้ว ข้างเกิด เราจะนอน เอนอนเสีย ไม่ปรารภความเพียร ... เพื่อทำให้
แจ้งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง นี่คือเหตุเป็นที่ตั้งแห่งความเกียจคร้านข้อที่ ๒
ฯ

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุจะต้องเดินทาง เธอย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า เราจะ
ต้องเดินทาง ก็เมื่อเราเดินทางไปอยู่ ร่างกายจักเหน็ดเหนื่อย ข้างเกิด เรา
จะนอน เอนอนเสีย ไม่ปรารภความเพียร ...

เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังมิได้ทำให้

แจ้ง นี่คือเหตุเป็นที่ตั้งแห่งความเกียจคร้านข้อที่ ๓ ฯ

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุเดินทางไปถึงแล้ว เธอย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า เราได้
เดินทางมาถึงแล้ว ก็เมื่อเราเดินทางอยู่ ร่างกายเหน็ดเหนื่อยแล้ว ข้างเกิด
เราจะ

นอน เอนอนเสีย ไม่ปรารภความเพียร ...

เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง

นี่คือเหตุเป็นที่ตั้งแห่งความเกียจคร้านข้อที่ ๔ ฯ

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุเที่ยวไปปิณฑบาตยังบ้านหรือนิคม
ไม่ได้ความบริบูรณ์
แห่งโภชนะอันเสรำหมองหรือประณีตพอแก่ความต้องการ
เธอย่อมมีความคิดอย่าง
นี้ว่า เราเที่ยวไปปิณฑบาตยังบ้านหรือนิคม
ไม่ได้ความบริบูรณ์แห่งโภชนะอัน
เสรำหมองหรือประณีตพอแก่ความต้องการ
กายของเรานั้นเหินดเหิน้อยแล้ว ไม่
ควรแก่การงาน ช่างเถิด เราจะนอน เอนอนเสีย ไม่ปรารภความเพียร ...
เพื่อ
ทำให้แจ้งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง
นี่คือเหตุเป็นที่ตั้งแห่งความเกียจคร้านข้อที่ ๕ ฯ

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุเที่ยวไปปิณฑบาตยังบ้านหรือนิคม
ได้ความบริบูรณ์แห่ง
โภชนะอันเสรำหมองหรือประณีต พอแก่ความต้องการแล้ว
เธอย่อมมีความคิด
อย่างนี้ว่า เราเที่ยวไปปิณฑบาตยังบ้านหรือนิคม
ได้ความบริบูรณ์แห่งโภชนะอัน
เสรำหมองหรือประณีตพอแก่ความต้องการแล้ว กายของเรานั้นหนัก
เหมือนถั่ว
ทองที่เขาหมักไว้ ไม่ควรแก่การงาน ช่างเถิด เราจะนอน เอนอนเสีย ไม่
ปรารภความเพียร ... เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง
นี่คือเหตุเป็นที่ตั้งแห่ง
ความเกียจคร้านข้อที่ ๖ ฯ

อีกข้อหนึ่ง อาพาธเล็กน้อยเกิดขึ้นแก่ภิกษุ
เธอย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า
อาพาธเล็กน้อยนี้เกิดขึ้นแก่เราแล้ว ความสมควรเพื่อจะนอนมีอยู่ ช่างเถิด
เราจะ
นอน เอนอนเสีย ไม่ปรารภความเพียร ...
เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง

นี่คือเหตุเป็นที่ตั้งแห่งความเกียจคร้านข้อที่ ๗ ฯ

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุหายอาพาธแล้ว หายจากความเป็นผู้อาพาธยังไม่นาน เธอย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า เราหายอาพาธแล้ว หายจากความเป็นผู้อาพาธยังไม่ นาน กายของเรานั้นยังมีกำลังน้อย ไม่ควรแก่การงาน ช่างเถิด เราจะนอน เธอ

นอนเสีย ไม่ปรารภความเพียร ... เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่ได้

บรรลุ เพื่อให้แจ้งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง

นี่คือเหตุเป็นที่ตั้งแห่งความเกียจคร้าน

ข้อที่ ๘ ฯ

ธรรม ๘ อย่างนี้เป็นไปในส่วนข้างเสื่อม ฯ

[๔๔๙] ธรรม ๘ อย่างที่เป็นไปในส่วนข้างเจริญเป็นไฉน ได้แก่เหตุ เป็นที่ตั้งแห่งการปรารภความเพียร ๘ คือ ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย การงานเป็นสิ่งอัน

ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้พึงกระทำ เธอย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า การงานจักเป็นสิ่ง

ที่เราควรกระทำ ก็เมื่อเรากระทำการงานอยู่ ความกระทำไว้ในใจซึ่งคำสอนของ

พระพุทธเจ้าทั้งหลาย มิใช่กระทำได้โดยง่าย ช่างเถิด เราจะปรารภความเพียร

เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ เพื่อให้แจ้งธรรมที่ยังมิได้

ทำให้แจ้ง เธอปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่ได้

บรรลุ เพื่อธรรมให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง

นี่คือเหตุเป็นที่ตั้งแห่งการ

ปรารภความเพียรข้อที่ ๑ ฯ

อีกข้อหนึ่ง การงานย่อมเป็นสิ่งอันภิกษุกระทำเสร็จแล้ว เธอ่อมมีความ

คิดอย่างนี้ว่า เราได้กระทำการงานเสร็จแล้ว ก็เรากระทำการงานอยู่
ไม่อาจกระทำ

ไว้ในใจซึ่งคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ช่างเกิด

เราจะปรารภความเพียร

เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ

เพื่อให้แล้งซึ่งธรรมที่ยัง

มิได้ทำให้แล้ง เธอปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง

เพื่อบรรลุธรรมที่ยัง

มิได้บรรลุ เพื่อให้แล้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แล้ง

นี่คือเหตุเป็นที่ตั้งแห่งการ

ปรารภความเพียรข้อที่ ๒ ฯ

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุจะต้องเดินทาง เธอย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า
เราจะต้อง

เดินทาง ก็เมื่อเราเดินทางไปอยู่ ความกระทำไว้ในใจ

ซึ่งคำสอนของพระพุทธเจ้า

ทั้งหลาย มิใช่กระทำได้โดยง่าย ช่างเกิด เราจะปรารภความเพียร

เพื่อถึงธรรม

ที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ

เพื่อให้แล้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้

แล้ง นี่คือเหตุเป็นที่ตั้งแห่งการปรารภความเพียรข้อที่ ๓ ฯ

อีกข้อหนึ่ง หนทางที่ภิกษุเดินไปถึงแล้ว เธอย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า
เราได้เดินทางมาถึงแล้ว ก็เราเมื่อเดินทางไปอยู่

ไม่อาจกระทำไว้ในใจซึ่งคำสอน

ของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ช่างเกิด เราจะปรารภความเพียร

เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง

เพื่อบรรลุธรรมที่ยังมิได้บรรลุ เพื่อให้แล้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แล้ง

เธอปรารภ

ความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังมิได้บรรลุ

เพื่อให้แล้ง

ซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง

นี่คือเหตุเป็นที่ตั้งแห่งการปรารภความเพียรข้อที่ ๔ ฯ

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุเที่ยวไปบิณฑบาตยังบ้านหรือนิคม ไม่ได้โภชนะอัน
เสรำหมองหรือประณีตพอแก่ความต้องการ เธอย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า
เราเที่ยว

ไปบิณฑบาตยังบ้านหรือนิคม

ไม่ได้ความบริบูรณ์แห่งโภชนะอันเสรำหมองหรือ

ประณีตพอแก่ความต้องการ กายของเรานั้นเบา ควรแก่การงาน ช่างเกิด
เราจัก

ปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังมิได้บรรลุ
เพื่อทำ

ให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง เธอปรารภความเพียร

เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง

เพื่อบรรลุธรรมที่ยังมิได้บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง
นี่คือ

เหตุเป็นที่ตั้งแห่งการปรารภความเพียรข้อที่ ๕ ฯ

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุเที่ยวไปบิณฑบาตยังบ้านหรือนิคม

ได้ความบริบูรณ์แห่ง

โภชนะอันเสรำหมองหรือประณีตพอแก่ความต้องการ

เธอย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า

เราเที่ยวไปบิณฑบาตยังบ้านหรือนิคม

ได้ความบริบูรณ์แห่งโภชนะอันเสรำหมอง

หรือประณีตพอแก่ความต้องการ กายของเรานั้น มีกำลัง ควรแก่การงาน
ช่างเกิด

เราจะปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง

เพื่อบรรลุธรรมที่ยังมิได้บรรลุ

เพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง เธอปรารภความเพียร

เพื่อถึงธรรมที่ยัง

ไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังมิได้บรรลุ

เพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง

นี่คือเหตุเป็นที่ตั้งแห่งการปรารภความเพียรข้อที่ ๖ ฯ

อีกข้อหนึ่ง อาพาธเล็กน้อยเกิดขึ้นแก่ภิกษุ
เธอย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า
อาพาธเล็กน้อยเกิดขึ้นแก่เราแล้ว ข้อที่อาพาธของเราจะพึงมากขึ้น
เป็นฐานะที่จะ
มิได้ ช่างเกิด เราจะปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง
เพื่อบรรลุธรรมที่
ยังมิได้บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง
เธอปรารภความเพียร
เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังมิได้บรรลุ
เพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยัง
มิได้ทำให้แจ้ง นี่คือเหตุเป็นที่ตั้งแห่งการปรารภความเพียรข้อที่ ๗ ฯ

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุหายอาพาธแล้ว หายจากความเป็นผู้อาพาธยังไม่นาน
เธอย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า เราหายอาพาธแล้ว
หายจากความเป็นผู้อาพาธยังไม่
นาน ข้อที่อาพาธของเราจะพึงกลับกำเริบขึ้น เป็นฐานะที่จะมิได้ ช่างเกิด
เราจะ
ปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังมิได้บรรลุ
เพื่อทำ
ให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้ง เธอปรารภความเพียร
เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง
เพื่อบรรลุธรรมที่ยังมิได้บรรลุ
เพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้งนี่คือ
เหตุเป็นที่ตั้งแห่งการปรารภความเพียรข้อที่ ๘ ฯ

ธรรม ๘ อย่างเหล่านี้เป็นไปในส่วนข้างเจริญ ฯ

[๔๕๐] ธรรม ๘ อย่างที่แทงตลอดได้ยากเป็นไฉน ได้แก่กาลที่มีไช
ขณะมิไช่สมัย เพื่ออยู่ประพฤติพรหมจรรย์ คือ ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย
พระตถาคต

อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติในโลกนี้
และพระองค์ทรงแสดงธรรมเป็นไป

เพื่อความสงบ เป็นไปเพื่อความดับ ยังสัตว์ให้ถึงความตรัสรู้
เป็นธรรมอันพระ

สุคตประกาศแล้ว แต่บุคคลนี้เป็นผู้เข้าถึงนรกเสีย
นี่เป็นกาลมิใช่ขณะมิใช่สมัย

เพื่ออยู่ประพฤติพรหมจรรย์ข้อที่ ๑ ฯ

อีกข้อหนึ่ง พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติในโลกนี้
และพระองค์ทรงแสดงธรรมเป็นไปเพื่อความสงบ เป็นไปเพื่อความดับ
ยังสัตว์

ให้ถึงความตรัสรู้ เป็นธรรมอันพระสุคตประกาศแล้ว
แต่บุคคลนี้เป็นผู้เข้าถึง

กำเนิดสัตว์ดิรัจฉานเสีย นี่เป็นกาลมิใช่ขณะมิใช่สมัย
เพื่ออยู่ประพฤติพรหม-

*จรรย์ข้อที่ ๒ ฯ

อีกข้อหนึ่ง พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติในโลกนี้
และ

พระองค์ทรงแสดงธรรมเป็นไปเพื่อความสงบ เป็นไปเพื่อความดับ
ยังสัตว์ให้ถึง

ความตรัสรู้ เป็นธรรมอันพระสุคตประกาศแล้ว
แต่บุคคลนี้เป็นผู้เข้าถึงปิตติวิสัย

เสีย นี่เป็นการมิใช่ขณะมิใช่สมัย เพื่ออยู่ประพฤติพรหมจรรย์ข้อที่ ๓ ฯ

อีกข้อหนึ่ง พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติในโลกนี้
และ

พระองค์ทรงแสดงธรรมเป็นไปเพื่อความสงบ เป็นไปเพื่อความดับ
ยังสัตว์ให้ถึง

ความตรัสรู้ เป็นธรรมอันพระสุคตประกาศแล้ว
แต่บุคคลนี้เป็นผู้เข้าถึงเทพนิกาย

ซึ่งมีอายุยืนอย่างใดอย่างหนึ่งเสีย นี่เป็นกาลมิใช่ขณะมิใช่สมัย
เพื่ออยู่ประพฤติ

พรหมจรรย์ข้อที่ ๔ ฯ

อีกข้อหนึ่ง พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติในโลกนี้

และ

พระองค์ทรงแสดงธรรมเป็นไปเพื่อความสงบ เป็นไปเพื่อความดับ
ยังสัตว์ให้ถึง

ความตรัสรู้ เป็นธรรมอันพระสุคตประกาศแล้ว

แต่บุคคลนี้เป็นผู้เกิดในปัจฉินต-

*ชนบท อันเป็นถิ่นของชนมีลักษณะผู้ไม่รู้ความ ซึ่งมีไข้คติของภิกษุ ภิกษุณี
อุบาสก

อุบาสิกา นี่เป็นกาลมิใช่ขณะมิใช่สมัย เพื่ออยู่ประพฤติพรหมจรรย์ข้อที่ ๕
ฯ

อีกข้อหนึ่ง พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติในโลกนี้

และ

พระองค์ทรงแสดงธรรมเป็นไปเพื่อความสงบ เป็นไปเพื่อความดับ
ยังสัตว์ให้ถึง

ความตรัสรู้ เป็นธรรมอันพระสุคตประกาศแล้ว

ส่วนบุคคลนี้เป็นผู้เกิดในมัชฌิม-

*ชนบท แต่เขาเป็นมิจฉาธิฐิ มีความเห็นผิดไปว่า

ทานที่บุคคลให้แล้วไม่มีผล การ

บูชาไม่มีผล การเซ่นสรวงไม่มีผล ผลวิบากของกรรมที่ทำดีทำชั่วไม่มี
โลกนี้ไม่มี

โลกหน้าไม่มี มารดาไม่มี บิดาไม่มี เหล่าสัตว์ผู้ผุดเกิดขึ้นไม่มี

สมณพราหมณ์

ผู้ดำเนินไปโดยชอบ ผู้ปฏิบัติโดยชอบ

ซึ่งกระทำโลกนี้และโลกหน้าให้แจ้งด้วย

ปัญญาอันยิ่งเอง แล้วประกาศให้รู้ ไม่มีในโลกนี้

นี่เป็นกาลมิใช่ขณะมิใช่สมัย

เพื่ออยู่ประพฤติพรหมจรรย์ข้อที่ ๖ ฯ

อีกข้อหนึ่ง พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติในโลกนี้

และ

พระองค์ทรงแสดงธรรมเป็นไปเพื่อความสงบ เป็นไปเพื่อความดับ
ยังสัตว์ให้ถึง

ความตรัสรู้ เป็นธรรมอันพระสุคตประกาศแล้ว
ส่วนบุคคลนี้เป็นผู้เกิดในมัชฌิม-

*ชนบท แต่เขาเป็นคนมีปัญญาทรมาน โง่เขลา เป็นใบ้
ไม่สามารถจะรู้เนื้อความ

ของถ้อยคำที่เป็นสุภาสิตและหุพภาสิตได้ นี่เป็นกาลมิใช่ขณะมิใช่สมัย
เพื่ออยู่

ประพฤติพรหมจรรย์ข้อที่ ๗ ฯ

อีกข้อหนึ่ง

พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้ายังไม่เสด็จอุบัติในโลก

และพระองค์ยังไม่ทรงแสดงธรรมเป็นไปเพื่อความสงบ เป็นไปเพื่อความดับ
ยังสัตว์

ให้ถึงความตรัสรู้ เป็นธรรมอันพระสุคตประกาศแล้ว

ส่วนบุคคลนี้เป็นผู้เกิดใน

มัชฌิมชนบท และเขาเป็นคนมีปัญญา ไม่โง่เขลา ไม่เป็นใบ้
สามารถจะรู้เนื้อ

ความของถ้อยคำที่เป็นสุภาสิตและหุพภาสิตได้

นี่เป็นกาลมิใช่ขณะมิใช่สมัย เพื่อ

อยู่ประพฤติพรหมจรรย์ข้อที่ ๘ ฯ

ธรรม ๘ อย่างเหล่านี้แห่งตลอดได้ยาก ฯ

[๔๕๑] ธรรม ๘ อย่าง ที่ควรให้เกิดขึ้น เป็นไฉน ได้แก่ มหาปุริสริ-

*ตก ๘ คือ ธรรมนี้ของผู้มีความปรารถนาน้อย

มิใช่ของผู้มีความปรารถนาใหญ่ ธรรม

นี้ของผู้สันโดษ มิใช่ของผู้ไม่สันโดษ ธรรมนี้ของผู้สัจ

มิใช่ของผู้ยืดยุ่นในความ

คลุกคลี ธรรมนี้ของผู้ปรารถนาความเพียร มิใช่ของผู้เกียจคร้าน

ธรรมนี้ของผู้เข้า

ไปตั้งสติไว้ มิใช่ของผู้มีสติหลง ธรรมนี้ของผู้มีจิตตั้งมั่น

มิใช่ของผู้มีจิตไม่ตั้ง

มัน ธรรมนี้ของผู้มีปัญญา มิใช่ของผู้มีปัญญาทรม

ธรรมนี้ของผู้ไม่มีธรรมเป็น

เครื่องหลวงให้เน้นซ้ำเป็นที่มายินดี

ผู้ยินดีแล้วในธรรมไม่เป็นเครื่องหลวงให้เน้น

ซ้ำ มิใช่ของผู้มีธรรมเป็นเครื่องหลวงให้เน้นซ้ำเป็นที่มายินดี

ผู้ยินดีในธรรมเป็น

เครื่องหลวงให้เน้นซ้ำ ธรรม ๘ อย่างเหล่านี้ ควรให้บังเกิดขึ้น ๑

[๔๕๒] ธรรม ๘ อย่างที่ควรรู้อย่าง เป็นโชน ได้แก่อกภิกายตนะ ๘ คือ

ผู้หนึ่งมีความสำคัญในรูปภายใน เห็นรูปภายนอกที่เล็ก

มีผิวพรรณดีและผิวพรรณ

ทรม ครอบงำรูปเหล่านั้นแล้ว มีความสำคัญอย่างนี้ว่า เรา รู้ เรา เห็น

อันนี้เป็น

อกภิกายตนะข้อที่ ๑ ๑

ผู้หนึ่งมีความสำคัญในรูปภายใน เห็นรูปภายนอกที่ใหญ่

มีผิวพรรณดีและ

ผิวพรรณทรม ครอบงำรูปเหล่านั้นแล้ว มีความสำคัญอย่างนี้ว่า เรา รู้

เรา เห็น

อันนี้เป็นอกภิกายตนะข้อที่ ๒ ๑

ผู้หนึ่งมีความสำคัญในรูปภายใน เห็นรูปภายนอกที่เล็ก

มีผิวพรรณดีและ

ผิวพรรณทรม ครอบงำรูปเหล่านั้นแล้ว มีความสำคัญอย่างนี้ว่า เรา รู้

เรา เห็น

อันนี้เป็นอกภิกายตนะข้อที่ ๓ ๑

ผู้หนึ่งมีความสำคัญในรูปภายใน เห็นรูปภายนอกที่ใหญ่ มีผิวพรรณ

ดีและมีผิวพรรณทรม ครอบงำรูปเหล่านั้นแล้ว มีความสำคัญอย่างนี้ว่า

เรา รู้

เรา เห็น อันนี้เป็นอกภิกายตนะข้อที่ ๔ ๑

ผู้หนึ่งมีความสำคัญในรูปภายใน เห็นรูปภายนอกอันเขียว

มีวรรณเขียว

เขียวล้วน มีรัศมีเขียว ดอกผักตบอันเขียว มีวรรณเขียว เขียวล้วน มีรัศมี

เขียว หรือว่าผ้าที่กำลังเน็ดในเมืองพาราณสี มีส่วนทั้งสองเกลี้ยงอันเขียว
มีวรรณ

เขียว เขียวล้วน มีรัศมีเขียว แม้ฉันใด ผู้หนึ่งมีความสำคัญในรูปภายใน
เห็น

รูปภายนอกอันเขียว มีวรรณเขียว เขียวล้วน มีรัศมีเขียว ฉะนั้นเหมือนกัน
ครอบงำรูปเหล่านั้นแล้ว มีความสำคัญว่า เรารู้ เราเห็น
อันนี้เป็นอภิปายตนะ

ข้อที่ ๕ ฯ

ผู้หนึ่งมีความสำคัญในรูปภายใน เห็นรูปภายนอกอันเหลือง มีวรรณ
เหลือง เหลืองล้วน มีรัศมีเหลือง ดอกกัณณิกาอันเหลือง มีวรรณเหลือง
เหลืองล้วน มีรัศมีเหลือง หรือว่าผ้าที่กำลังเน็ดในเมืองพาราณสี
มีส่วนทั้งสองอัน

เกลี้ยง อันเหลือง มีวรรณเหลือง เหลืองล้วน มีรัศมีเหลือง แม้ฉันใด ผู้หนึ่ง
มีความสำคัญในรูปภายใน เห็นรูปภายนอกอันเหลือง มีวรรณเหลือง
เหลือง

ล้วน มีรัศมีเหลือง ฉะนั้นเหมือนกัน ครอบงำรูปเหล่านั้นแล้ว
มีความสำคัญว่า

เรารู้ เราเห็น อันนี้เป็นอภิปายตนะข้อที่ ๖ ฯ

ผู้หนึ่งมีความสำคัญในรูปภายใน เห็นรูปภายนอกอันแดง
มีวรรณแดง

แดงล้วน มีรัศมีแดง ดอกชะบาอันแดง มีวรรณแดง แดงล้วน มีรัศมีแดง
หรือว่าผ้าที่กำลังเน็ดในเมืองพาราณสี มีส่วนทั้งสองเกลี้ยงอันแดง
มีวรรณแดง

แดงล้วน มีรัศมีแดง แม้ฉันใด ผู้หนึ่งมีความสำคัญในรูปภายใน
เห็นรูปภายใน

นอกอันแดง มีวรรณแดง แดงล้วน มีรัศมีแดง ฉะนั้นเหมือนกัน
ครอบงำรูป

เหล่านั้นแล้ว มีความสำคัญอย่างนี้ว่า เรารู้ เราเห็น
อันนี้เป็นอภิปายตนะข้อที่ ๗ ฯ

ผู้หนึ่งมีความสำคัญในอรุปภายใน เห็นรูปภายนอกอันขาว
มีวรรณขาว

ขาวล้วน มีรัศมีขาว ดาวประกายพุกษอันขาว มีวรรณขาว ขาวล้วน
มีรัศมีขาว

หรือว่าผ้าที่กำเนิดในเมืองพาราณสี มีส่วนทั้งสองเกลี้ยงอันขาว
มีวรรณขาว ขาว

ล้วน มีรัศมีขาว แม้นั้นใด ผู้หนึ่งมีความสำคัญในอรุปภายใน
เห็นรูปภายนอก

อันขาว มีวรรณขาว ขาวล้วน มีรัศมีขาว ฉะนั้นเหมือนกัน
ครอบงำรูปเหล่านั้น

แล้ว มีความสำคัญอย่างนี้ว่า เรารู้ เราเห็น อันนี้เป็นอภิภายตนะข้อที่ ๘ ฯ

ธรรม ๘ อย่างเหล่านี้ควรรู้อย่าง ๑

[๔๕๓] ธรรม ๘ อย่างที่ควรทำให้แจ้ง เป็นโณน ได้แก่วิมอกข์ ๘ คือ
ผู้มีรูป ย่อมเห็นรูปทั้งหลาย อันนี้เป็นวิโมกข์ข้อที่ ๑

ผู้หนึ่งมีความสำคัญใน

อรุปภายใน เห็นรูปภายนอก อันนี้เป็นวิโมกข์ข้อที่ ๒

บุคคลย่อมโน้มใจไปว่า

สิ่งนี้งามทีเดียว อันนี้เป็นวิโมกข์ข้อที่ ๓

เพราะล่วงเสียซึ่งรูปสัญญาโดยประการ

ทั้งปวง เพราะปฏิขมสัญญาดับไป เพราะไม่ใส่ใจซึ่งนันทตสัญญา

บุคคลย่อมเข้า

ถึงซึ่งอากาสนัญญาตนะด้วยมนสิการว่า อากาศหาที่สุตมิได้ ดั่งนี้อยู่
อันนี้เป็น

วิโมกข์ข้อที่ ๔ เพราะล่วงซึ่งอากาสนัญญาตนะโดยประการทั้งปวง

บุคคลย่อม

เข้าถึงวิญญาณัญญาตนะด้วยมนสิการว่า วิญญาณหาที่สุตมิได้ ดั่งนี้อยู่
อันนี้เป็น

วิโมกข์ข้อที่ ๕ เพราะล่วงเสียซึ่งวิญญาณัญญาตนะโดยประการทั้งปวง

บุคคลย่อม

เข้าถึงอาภิญญายตนะด้วยมนสิการว่า ไม่มีอะไรดั่งนี้อยู่
อันนี้เป็นวิโมกข์ข้อที่ ๖

เพราะล่วงเสียซึ่งอาภิญญายตนะ
บุคคลย่อมเข้าถึงซึ่งเนวสัญญานาสัญญายตนะ
อยู่ อันนี้เป็นวิโมกข์ข้อที่ ๗
เพราะล่วงเสียซึ่งเนวสัญญานาสัญญายตนะโดย
ประการทั้งปวง บุคคลย่อมเข้าถึงสัญญาเวทิตนโรธอยู่
อันนี้เป็นวิโมกข์ข้อที่ ๘ ฯ

ธรรม ๘ อย่างเหล่านี้ควรทำให้แจ้ง ฯ

ธรรมทั้ง ๘๐ ดังพรรณนามานี้ เป็นของจริง แท้ แน่นอน ไม่ผิดพลาด
ไม่เป็นอย่างอื่น อันพระตถาคตตรัสรู้แล้วโดยชอบ ฯ

[๔๕๔] ธรรม ๙ อย่างมีอุปการะมาก ธรรม ๙ อย่างควรให้เจริญ ธรรม
๙ อย่างควรกำหนดรู้ ธรรม ๙ อย่างควรละ ธรรม ๙
อย่างเป็นไปในส่วนข้างเสื่อม
ธรรม ๙ อย่างเป็นไปในส่วนข้างเจริญ ธรรม ๙ อย่างแทงตลอดได้ยาก
ธรรม ๙
อย่างควรให้บังเกิดขึ้น ธรรม ๙ อย่างควรรู้ยิ่ง ธรรม ๙ อย่างควรทำให้แจ้ง
ฯ

[๔๕๕] ธรรม ๙ อย่างที่มีอุปการะมาก เป็นไฉน ได้แก่ธรรมอันมีมูลมา
แต่โยนิโสมนสิการ ๙ คือ เมื่อกระทำไว้ในใจโดยแยบคาย
ปราโมทย์ย่อมเกิด
ปีติย่อมเกิดแก่ผู้ปราโมทย์ กายของผู้มีใจกปรด้วยปีติย่อมสงบ
ผู้มีกายสงบ ย่อม
เสวยสุข จิตของผู้มีสุขย่อมตั้งมั่น ผู้มีจิตตั้งมั่น ย่อมรู้เห็นตามเป็นจริง
ผู้รู้เห็น
ตามเป็นจริง ตนเองย่อมหน่าย เมื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนด
เพราะคลายกำหนด
ย่อมหลุดพ้น ธรรม ๙ อย่างเหล่านี้มีอุปการะมาก ฯ

[๔๕๖] ธรรม ๙ อย่างที่ควรให้เจริญเป็นไฉน ได้แก่องค์เป็นที่ตั้งแห่ง

ความเพียรเพื่อความบริสุทธิ์ ๙ คือ ความหมดจดแห่งศีล
ชื่อว่าองค์เป็นที่ตั้งแห่ง
ความเพียรเพื่อความบริสุทธิ์ ความหมดจดแห่งจิต
ชื่อว่าองค์เป็นที่ตั้งแห่งความ
เพียรเพื่อความบริสุทธิ์ ความหมดจดแห่งทิฐิ
ชื่อว่าองค์เป็นที่ตั้งแห่งความเพียร
เพื่อความบริสุทธิ์ ความหมดจดแห่งญาณเป็นเครื่องข้ามพ้นความสงสัย
ชื่อว่า
องค์เป็นที่ตั้งแห่งความเพียรเพื่อความบริสุทธิ์
ความหมดจดแห่งญาณเป็นเครื่อง
เห็นว่าทางหรือมิใช่ทาง
ชื่อว่าองค์เป็นที่ตั้งแห่งความเพียรเพื่อความบริสุทธิ์ ความ
หมดจดแห่งญาณเป็นเครื่องเห็นทางปฏิบัติ
ชื่อว่าองค์เป็นที่ตั้งแห่งความเพียรเพื่อ
ความบริสุทธิ์ ความหมดจดแห่งญาณทัสนะ
ชื่อว่าองค์เป็นที่ตั้งแห่งความเพียร
เพื่อความบริสุทธิ์ ความหมดจดแห่งปัญญา
ชื่อว่าองค์เป็นที่ตั้งแห่งความเพียร
เพื่อความบริสุทธิ์ ความหมดจดแห่งวิมุตติ
ชื่อว่าปณฺธเป็นองค์เป็นที่ตั้งแห่งความเพียร
เพื่อความบริสุทธิ์ ธรรม ๙ อย่างเหล่านี้ควรให้เจริญ ฯ

[๔๕๗] ธรรม ๙ อย่างที่ควรกำหนดรู้เป็นไฉน ได้แก่ สัตตาวาส ๙ คือ
มีอยู่ ผู้มีอายุทั้งหลาย สัตว์พวกหนึ่งมีกายต่างกัน มีสัญญาต่างกัน
เช่นพวก

มนุษย์ พวกเทพบางหมู่ พวกเปรตบางหมู่ นี่เป็นสัตตาวาสข้อที่ ๑
สัตว์พวก

หนึ่งมีกายต่างกัน มีสัญญาอย่างเดียวกัน

เช่นพวกเทพผู้อยู่ในจำพวกพรหม

ผู้เกิดในภูมิปรหมณาน นี่เป็นสัตตาวาสข้อที่ ๒

สัตว์พวกหนึ่งมีกายอย่างเดียวกัน

มีสัญญาต่างกัน เช่นพวกเทพเหล่าอาภัสสระ นี่เป็นสัตตาวาสข้อที่ ๓ สัตว์พวก

หนึ่งมีกายอย่างเดียวกัน มีสัญญาอย่างเดียวกัน

เช่นพวกเทพเหล่าสุกภินหะ

นี่เป็นสัตตาวาสข้อที่ ๔ สัตว์พวกหนึ่งไม่มีสัญญา ไม่เสวยเวทนา เช่นพวก เทพเหล่าอัสญญีสัตว์ นี่เป็นสัตตาวาสข้อที่ ๕ สัตว์พวกหนึ่งเข้าถึงชั้น อากาसानัญญาตนะด้วยมนสิการว่า อากาศหาที่สุดมิได้

เพราะล่วงรูปสัญญาโดย

ประการทั้งปวง เพราะดับปฏิขสัญญา

เพราะไม่กระทำไว้ในใจซึ่งนันทตสัญญา

นี่เป็นสัตตาวาสข้อที่ ๖

สัตว์พวกหนึ่งเข้าถึงชั้นวิญญานัญญาตนะด้วยมนสิการว่า วิญญานหาที่สุดมิได้

เพราะล่วงชั้นอากาसानัญญาตนะโดยประการทั้งปวง นี่เป็น สัตตาวาสข้อที่ ๗

สัตว์พวกหนึ่งเข้าถึงชั้นอากิญจัญญาตนะด้วยมนสิการว่า ไม่ มีอะไร เพราะล่วงชั้นวิญญานัญญาตนะโดยประการทั้งปวง นี่เป็นสัตตาวาสข้อ

ที่ ๘ สัตว์พวกหนึ่งเข้าถึงชั้นเนวสัญญานาสัญญาตนะด้วยมนสิการว่า นี่สงบ

นี่ประณีต เพราะล่วงชั้นอากิญจัญญาตนะโดยประการทั้งปวง นี่เป็นสัตตาวาส

ข้อที่ ๙ ธรรม ๙ อย่างเหล่านี้ควรกำหนดรู้ ๙

[๔๕๘] ธรรม ๙ อย่างที่ควรละเป็นไฉน ได้แก่ธรรมอันมีมูลมาแต่ ตัณหา ๙ คือ ความแสวงหาย่อมเป็นไปเพราะอาศัยตัณหา ความได้ย่อมเป็นไป

เพราะอาศัยความแสวงหา ความตกลงใจย่อมเป็นไปเพราะอาศัยความได้ ความ

กำหนดด้วยสามารถแห่งความพอใจ ย่อมเป็นไปเพราะอาศัยความตกลงใจ ความ

กล้ากลืนยอมเป็นไปเพราะอาศัยความกำหนดด้วยสามารถแห่งความพอใจ
ความ

หวงแหนยอมเป็นไปเพราะอาศัยความกล้ากลืน

ความตระหนี่ยอมเป็นไปเพราะ

อาศัยความหวงแหน ความรักษายอมเป็นไปเพราะอาศัยความตระหนี่
อกุศลธรรม

อันลามกมิใช่น้อย คือการถือไม้ ถือศีลตรา ความทะเลาะแก่งแย่งวิวาทกัน
กล่าว

ส่อเสียดว่าท่านๆ และการพูดเท็จ

ยอมเป็นไปเพราะอาศัยความรักษาเป็นเหตุ

ธรรม ๙ อย่างเหล่านี้ควรละ ฯ

[๔๕๙] ธรรม ๙ อย่างที่เป็นไปในส่วนข้างเสื่อมเป็นไปในได้แก่เหตุ
เป็นที่ตั้งแห่งความอาฆาต ๙ คือ บุคคลยอมผูกความอาฆาตว่า
ผู้นี้ได้ประพฤติ

แล้วซึ่งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรา ย่อมผูกความอาฆาตว่า

ผู้นี้ประพฤติอยู่ซึ่งสิ่ง

ที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรา ย่อมผูกความอาฆาตว่า

ผู้นี้จักประพฤติซึ่งสิ่งที่ไม่เป็น

ประโยชน์แก่เรา ย่อมผูกความอาฆาตว่า ผู้นี้ได้ประพฤติแล้วซึ่งสิ่งที่ไม่เป็น

ประโยชน์แก่ผู้เป็นที่รักที่ชอบใจของเรา ย่อมผูกความอาฆาตว่า

ผู้นี้ประพฤติอยู่

ซึ่งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้เป็นที่รักที่ชอบใจของเรา

ย่อมผูกความอาฆาตว่า

ผู้นี้จักประพฤติซึ่งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้เป็นที่รักที่ชอบใจของเรา

ย่อมผูก

ความอาฆาตว่า

ผู้นี้ได้ประพฤติแล้วซึ่งสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจ

ของเรา ย่อมผูกความอาฆาตว่า

ผู้นี้ประพฤติอยู่ซึ่งสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ไม่

ที่รักที่ชอบใจของเรา ย่อมผูกอาฆาตว่า
ผู้นี้จักประพฤติซึ่งสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้
ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของเรา ธรรม ๙ อย่างเหล่านี้เป็นไปในส่วนข้างเสื่อม
๑

[๔๖๐] ธรรม ๙ อย่างที่เป็นไปในส่วนข้างเจริญเป็นไฉน ได้แก่ความ
กำจัดความอาฆาต ๙ คือ บุคคลย่อมกำจัดความอาฆาตด้วยทำไว้ในใจว่า
ผู้นี้ได้

ประพฤติแล้วซึ่งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรา เพราะเหตุนั้น
การที่จะไม่ให้มีการ

ประพฤติซึ่งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรานั้น จะหาได้ในบุคคลนี้แต่ที่ไหน
ย่อม

กำจัดความอาฆาตด้วยทำไว้ในใจว่า
ผู้นี้ประพฤติอยู่ซึ่งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรา
เพราะเหตุนั้น

การที่จะไม่ให้มีการประพฤติซึ่งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรานั้นจะ
หาได้ในบุคคลนี้แต่ที่ไหน ย่อมกำจัดความอาฆาตด้วยทำไว้ในใจว่า
ผู้นี้จัก

ประพฤติซึ่งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรา เพราะเหตุนั้น การที่จะไม่ให้มีการ
ประพฤติซึ่งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรานั้น จะหาได้ในบุคคลนี้แต่ที่ไหน
ย่อม

กำจัดความอาฆาตด้วยทำไว้ในใจว่า
ผู้นี้ได้ประพฤติแล้วซึ่งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์
แก่ผู้เป็นที่รักที่ชอบใจของเรา เพราะเหตุนั้น

การที่จะไม่ให้มีการประพฤติเช่นนั้น

จะหาได้ในบุคคลนี้แต่ที่ไหน ย่อมกำจัดความอาฆาตด้วยทำไว้ในใจว่า ผู้นี้
ประพฤติอยู่ซึ่งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้เป็นที่รักที่ชอบใจของเรา
เพราะเหตุนั้น

การที่จะไม่ให้มีการประพฤติเช่นนั้น จะหาได้ในบุคคลนี้แต่ที่ไหน
ย่อมกำจัด

ความอาฆาตด้วยทำไว้ในใจว่า
ผู้นี้จักประพบัติซึ่งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้เป็น
ที่รักที่ชอบใจของเรา เพราะเหตุนั้น การที่จะไม่ให้มีการประพบัติเช่นนั้น
จะหา

ได้ในบุคคลนี้แต่ที่ไหน ย่อมกำจัดความอาฆาตด้วยทำไว้ในใจว่า
ผู้นี้ได้ประพบัติ
แล้วซึ่งสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของเรา เพราะเหตุนั้น
การที่
จะไม่ให้มีการประพบัติเช่นนั้น จะหาได้ในบุคคลนี้แต่ที่ไหน

ย่อมกำจัดความ
อาฆาตด้วยทำไว้ในใจว่า
ผู้นี้ประพบัติอยู่ซึ่งสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ไม่เป็นที่รัก
ที่ชอบใจของเรา เพราะเหตุนั้น การที่จะไม่ให้มีการประพบัติเช่นนั้น
จะหาได้ใน

บุคคลนี้แต่ที่ไหน ย่อมกำจัดความอาฆาตด้วยทำไว้ในใจว่า
ผู้นี้จักประพบัติซึ่งสิ่ง
ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของเรา เพราะเหตุนั้น
การที่จะไม่ให้มี
การประพบัติเช่นนั้น จะหาได้ในบุคคลนี้แต่ที่ไหน ธรรม ๙
อย่างเหล่านี้เป็นไป
ในส่วนข้างเจริญ ๑

[๔๖๑] ธรรม ๙ อย่างที่แทงตลอดได้ยากเป็นไฉน ได้แก่ความต่างกัน
๙

คือความต่างแห่งผัสสะ ย่อมบังเกิดเพราะอาศัยความต่างแห่งธาตุ
ความต่างแห่ง
เวทนา ย่อมบังเกิดเพราะอาศัยความต่างแห่งผัสสะ ความต่างแห่งสัญญา
ย่อม
บังเกิดเพราะอาศัยความต่างแห่งเวทนา ความต่างแห่งความดำริ
ย่อมบังเกิดเพราะ

อาศัยความต่างแห่งสัญญา ความต่างแห่งความพอใจ
ย่อมบังเกิดเพราะอาศัยความ

ต่างแห่งความดำริ ความต่างแห่งความเร้าร้อน

ย่อมบังเกิดเพราะอาศัยความต่าง

แห่งความพอใจ ความต่างแห่งความแสวงหา

ย่อมบังเกิดเพราะอาศัยความต่าง

แห่งความเร้าร้อน ความต่างแห่งความได้

ย่อมบังเกิดเพราะอาศัยความต่างแห่ง

ความแสวงหา ธรรม ๙ อย่างเหล่านี้แห่งตลอดได้ยาก ฯ

[๔๖๒] ธรรม ๙ อย่างที่ควรให้บังเกิดขึ้นเป็นไฉน ได้แก่สัญญา ๙ คือ
ความกำหนดหมายว่าไม่งาม ความกำหนดหมายในความตาย

ความกำหนดหมาย

ในอาหารว่าเป็นของปฏิกูล

ความกำหนดหมายความไม่น่ายินดีในโลกทั้งปวง ความ

กำหนดหมายว่าไม่เที่ยง ความกำหนดหมายในสิ่งไม่เที่ยงว่าเป็นทุกข์

ความ

กำหนดหมายในทุกข์ว่าไม่ใช่ตัวตน ความกำหนดหมายในการละ

ความกำหนด

หมายในวิราคธรรม ธรรม ๙ อย่างเหล่านี้ควรให้บังเกิดขึ้น ฯ

[๔๖๓] ธรรม ๙ อย่างที่ควรรู้อย่างเป็นไฉน ได้แก่อนุบุพพวิหาร ๙ คือ
ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม

สงัดจากอกุศลธรรม

บรรลุปฐมฌาน มีวิตก มีวิจารณ์ มีปีติและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ บรรลุตติยฌาน
มี

ความผ่องใสแห่งจิตในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์
เพราะ

วิตกวิจารณ์สงบไป มีปีติและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่ อนึ่ง เป็นผู้มีอุเบกขา มีสติ
สัมปชัญญะ และเสวยสุขด้วยนามกาย เพราะปีติสิ้นไป บรรลุตติยฌานที่
พระอริยเจ้าทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ได้ฌานนี้ เป็นผู้มีอุเบกขา

มีสติอยู่เป็นสุข

บรรลุตตถกถาไม่มีทุกข์ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์
และดับโสมนัสโทมนัส

ก่อนๆ ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่

บรรลุอากาสนัญญาตนญาณด้วย

มนสิการว่า อากาสนาที่สุตมิดี เพราะล่วงรูปสัญญาโดยประการทั้งปวง
เพราะดับ

ปฐิขสัญญา เพราะไม่กระทำไว้ในใจซึ่งนันทตสัญญาอยู่

บรรลุวิญญาณัญญาตน-

*ฉานด้วยมนสิการว่า วิญญาณหาที่สุตมิดี

เพราะล่วงอากาสนัญญาตนญาณโดย

ประการทั้งปวงอยู่ บรรลุอากิณัจญญาตนญาณด้วยมนสิการว่า ไม่มีอะไร
เพราะ

ล่วงวิญญาณัญญาตนญาณโดยประการทั้งปวงอยู่

บรรลุเนวสัญญานาสัญญาตนญาณ

เพราะล่วงอากิณัจญญาตนญาณโดยประการทั้งปวงอยู่

บรรลุสัญญาเวทิตนโรธ

เพราะล่วงเนวสัญญานาสัญญาตนญาณโดยประการทั้งปวงอยู่ ธรรม ๙
อย่าง

เหล่านี้ควรรู้อย่าง ๔

[๔๖๔] ธรรม ๙ อย่างที่ควรทำให้แจ้งเป็นโณ ได้แก่อนุบุพพนิโรธ ๙
คือ เมื่อเข้าปฐมฌาน กามสัญญาดับ เมื่อเข้าทุติยฌาน วิตกวิจารณ์ดับ
เมื่อเข้า

ตติยฌาน ปีติดับ เมื่อเข้าจตุตถฌาน ลมอัสสาสปัสสาสะดับ เมื่อเข้า

อากาสนัญญาตนญาณ รูปสัญญาดับ เมื่อเข้าวิญญาณัญญาตนญาณ
อากาสนัญ-

*ญาตนสัญญาดับ เมื่อเข้าอากิณัจญญาตนญาณ

วิญญาณัญญาตนสัญญาดับ เมื่อ

เข้าเนวสัญญานาสัญญาตนญาณ อากิณัจญญาตนะดับ

เมื่อเข้าสัญญาเวทิต-

*นโรธ สัญญาและเวทนาดับ ธรรม ๙ อย่างเหล่านี้ควรทำให้แจ้ง ๔

ธรรม ๙๐ ดังพรรณนามานี้ เป็นของจริง แท้ แน่นอน ไม่ผิดพลาด ไม่เป็นอย่างอื่น อันพระตถาคตตรัสรู้แล้วโดยชอบ ฯ

[๔๖๕] ธรรม ๑๐ อย่างมีอุปการะมาก ธรรม ๑๐ อย่างควรให้เจริญ ธรรม ๑๐ อย่างควรกำหนดรู้ ธรรม ๑๐ อย่างควรละ ธรรม ๑๐ อย่างเป็นไป

ในส่วนข้างเสื่อม ธรรม ๑๐ อย่างเป็นไปในส่วนข้างเจริญ ธรรม ๑๐ อย่างแห่ง

ตลอดได้ยาก ธรรม ๑๐ อย่างควรให้บังเกิดขึ้น ธรรม ๑๐ อย่างควรรู้อย่างยิ่ง ธรรม

๑๐ อย่างควรทำให้แจ้ง ฯ

[๔๖๖] ธรรม ๑๐ อย่างที่มีอุปการะมากเป็นไฉน ได้แก่ธรรมกระทำที่พึง ๑๐ อย่าง คือ ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ที่มีศีล สำรวมระวังในพระปาติโมกข์ ถึงพร้อมด้วยมรยาทและโคจรอยู่ มีปรกติเห็นภัย

ในโทษเพียงเล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ผู้มีอายุทั้งหลาย

แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ที่มีศีล สำรวมระวังในพระปาติโมกข์ ถึงพร้อมด้วยมรยาทและ

โคจรอยู่ มีปรกติเห็นภัยในโทษแม้เพียงเล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบท

ทั้งหลาย นี่เป็นธรรมกระทำที่พึง ฯ

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีธรรมอันสดับแล้วมาก ทรงธรรมที่ได้สดับแล้ว สังสมธรรมที่ได้สดับแล้ว ธรรมที่งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด

ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง เห็น

ปานนั้น อันเธอได้สดับแล้วมาก ทรงไว้แล้ว คล่องปาก ตามเพ่งด้วยใจ แห่ง

ตลอดด้วยดีด้วยความเห็น ผู้มีอายุทั้งหลาย แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีธรรมอันสดับ

แล้วมาก ทรงธรรมที่ได้สดับแล้ว สังสมธรรมที่ได้สดับแล้ว ธรรมที่งามใน
เบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด

ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรณพพร้อม

ทั้งพญานาคะบริสุทธบริบูรณ์สิ้นเชิง เห็นปานนั้น อันเธอได้สดับแล้วมาก
ทรง

ไว้แล้ว คล่องปาก ตามเพ่งด้วยใจ แหงตลอดด้วยดีด้วยความเห็น
นี่ก็เป็นธรรม

กระทำที่พึง ๔

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี ผู้มีอายุทั้งหลาย
แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีมิตรดี มีเพื่อนดี มีสหายดี นี่ก็เป็นธรรมกระทำที่พึง ๔

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ว่าง่าย

ประกอบด้วยธรรมที่กระทำให้เป็นผู้ว่าง่าย

เป็นผู้อดทน เป็นผู้รับอนุศาสน์โดยเบื้องต้น ผู้มีอายุทั้งหลาย

แม้ข้อที่ภิกษุเป็น

ผู้ว่าง่าย ประกอบด้วยธรรมที่กระทำให้เป็นผู้ว่าง่าย เป็นผู้อดทน เป็นผู้รับ
อนุศาสน์โดยเบื้องต้น นี่ก็เป็นธรรมกระทำที่พึง ๔

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้าน

ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่อง

พิจารณา อันเป็นอุปายในกัมมณีนะนั้นๆ สามารถทำ สามารถจัด
ในกัมมณีนะกิจ

ใหญ่่น้อยของเพื่อนสหพรหมจารีทั้งหลาย ผู้มีอายุทั้งหลาย

แม้ข้อที่ภิกษุเป็นคน

ขยันไม่เกียจคร้าน

ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอุปายในกัมมณีนะ
นั้นๆ สามารถทำ

สามารถจัดในกัมมณีนะกิจใหญ่่น้อยของเพื่อนสหพรหมจารีทั้งหลาย

นี่ก็เป็นธรรมกระทำที่พึง ๔

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ใคร่ในธรรม เจริญน่ารัก มีความปราโมทย์ยิ่งใน
อธิธรรม ในอภิวินัย ผู้มีอายุทั้งหลาย แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ใคร่ในธรรม
เจริญ

นารัก มีความปราโมทย์ยิ่งในอธิธรรม ในอธิวินัย นี่ก็เป็นธรรมกระทำที่พึง
๑

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และ
เภสัชบริวารอันเป็นปัจจัยแก่คนไข้ตามมีตามได้ ผู้มีอายุทั้งหลาย
แม้ข้อที่ภิกษุ
เป็นผู้สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต
เสนาสนะและเภสัชบริวารอันเป็นปัจจัยแก่คน
ไข้ตามมีตามได้ นี่ก็เป็นธรรมกระทำที่พึง ๑

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ปรารภความเพียร เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อจะยัง
กุศลธรรมให้ถึงพร้อมอยู่ เป็นผู้มีเรี่ยวแรง มีความบากบั่น มั่นคง
ไม่ทอดธุระ
ในธรรมที่เป็นกุศล ผู้มีอายุทั้งหลาย แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ปรารภความเพียร
เพื่อ

ละอกุศลธรรม เพื่อจะยังกุศลธรรมให้ถึงพร้อมอยู่ มีเรี่ยวแรง
มีความบากบั่น
มั่นคง ไม่ทอดธุระในธรรมที่เป็นกุศล นี่ก็เป็นธรรมกระทำที่พึง ๑

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีสติ ประกอบด้วยสติและปัญญาเครื่องรักษาตน
อย่างยอดเยี่ยม แม้สิ่งที่ทำแล้วนาน แม้คำที่พูดแล้วนาน ก็นึกได้ระลึกได้
ผู้มี
อายุทั้งหลาย
แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีสติประกอบด้วยสติและปัญญาเครื่องรักษาตน
อย่างยอดเยี่ยม แม้สิ่งที่ทำแล้วนาน แม้คำที่พูดแล้วนาน ก็นึกได้ระลึกได้
นี่ก็
เป็นธรรมกระทำที่พึง ๑

อีกข้อหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีปัญญา ประกอบด้วยปัญญาที่เห็น ความเกิด
และความดับอันประเสริฐ ชำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ
ผู้มีอายุ
ทั้งหลาย แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีปัญญา
ประกอบด้วยปัญญาที่เห็นความเกิดและความ
ดับอันประเสริฐ ชำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ นี่ก็เป็นธรรม

กระทำที่พึง ๙

ธรรม ๑๐ อย่างเหล่านี้มีอุปการะมาก ๙

[๔๖๗] ธรรม ๑๐ อย่างที่ควรให้เจริญเป็นไฉน ได้แก่แดนแห่งกสิณ ๑๐ คือ ผู้หนึ่งย่อมจำปฐวีกสิณได้ ทั้งเบื้องบนเบื้องล่างเบื้องขวาง ตามลำดับ

หาประมาณมิได้ ผู้หนึ่งย่อมจำอาโปกสิณได้ ...

ผู้หนึ่งย่อมจำเตโชกสิณได้ ... ผู้หนึ่ง

ย่อมจำวาโยกสิณได้ ... ผู้หนึ่งย่อมจำนิลกสิณได้ ...

ผู้หนึ่งย่อมจำปีตกสิณได้ ... ผู้หนึ่ง

ย่อมจำโลहितกสิณได้ ... ผู้หนึ่งย่อมจำโอหาทกสิณได้ ...

ผู้หนึ่งย่อมจำอากาศกสิณได้

ผู้หนึ่งย่อมจำวิญญานกสิณได้ ทั้งเบื้องบนเบื้องล่างเบื้องขวาง ตามลำดับ
หา

ประมาณมิได้ ธรรม ๑๐ อย่างเหล่านี้ควรให้เจริญ ๙

[๔๖๘] ธรรม ๑๐ อย่างที่ควรกำหนดรู้เป็นไฉน ได้แก่อายตนะ ๑๐ คือนัยน์ตา รูป หู เสียง จมูก กลิ่น ลิ้น รส กาย โผฏฐัพพะ ธรรม ๑๐ อย่างเหล่านี้ควรกำหนดรู้ ๙

[๔๖๙] ธรรม ๑๐ อย่างที่ควรละเป็นไฉน ได้แก่มิฉัตตะ ๑๐ คือ ความเห็นผิด ความดำริผิด เจริญผิด การงานผิด เลี้ยงชีพผิด พยายามผิด
ระลึกผิด

ตั้งใจผิด ความรู้ผิด ความพินิจผิด ธรรม ๑๐ อย่างเหล่านี้ควรละ ๙

[๔๗๐] ธรรม ๑๐ อย่างที่เป็นไปในส่วนข้างเสื่อมเป็นไฉน ได้แก่อกุศลกรรมบถ ๑๐ คือ ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ อยากได้ของเขา ปองร้ายเขา เห็นผิด
ธรรม ๑๐ อย่างเหล่านี้เป็นไปในส่วนข้างเสื่อม ๙

[๔๗๑] ธรรม ๑๐ อย่างที่เป็นไปในส่วนข้างเจริญเป็นไฉน ได้แก่กุศลกรรมบถ ๑๐ คือ เว้นจากฆ่าสัตว์ เว้นจากลักทรัพย์
เว้นจากประพฤติผิด

ในกาม เว้นจากพูดเท็จ เว้นจากพูดส่อเสียด เว้นจากพูดคำหยาบ
เว้นจากพูด

เพื่อเจ้า ไม่อยากได้ของเขา ไม่ปองร้ายเขา เห็นชอบ ธรรม ๑๐
อย่างเหล่านี้

เป็นไปในส่วนข้างเจริญ ๑

[๔๗๒] ธรรม ๑๐ อย่างที่แห่งตลอดได้ยากเป็นไฉน ได้แก่อริยาส ๑๐
คือ ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้เป็นผู้ละองค์ ๕ ได้แล้ว
ประกอบด้วยองค์ ๖ มีธรรมอย่างเดียวเป็นเครื่องรักษา มีธรรมเป็นพนักพิง
๔ ด้าน

มีสัจจะเฉพาะอย่างอันบรรเทาแล้ว
มีความแสวงหาทุกอย่างอันสละแล้วโดยชอบ
มีความดำริไม่ขุ่นมัว มีกายสังขารอันระงับแล้ว มีจิตหลุดพ้นดีแล้ว
มีปัญญา
หลุดพ้นดีแล้ว ๑

ก็อย่างไร ภิกษุจึงจะเชื่อว่าเป็นผู้ละองค์ ๕ ได้แล้ว กามฉันทะ พยาบาท
ถิ่นมิทธะ อหรัญจกุกกุจจะ วิจิกิจฉา
เป็นโทษอันภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ละได้
แล้ว อย่างนี้แล ภิกษุเชื่อว่าเป็นผู้ละองค์ ๕ ได้แล้ว ๑
ก็อย่างไร ภิกษุจึงจะเชื่อว่าประกอบด้วยองค์ ๖ ภิกษุในพระศาสนานี้เห็น
รูปด้วยนัยน์ตา ... ฟังเสียงด้วยหู ... ดมกลิ่นด้วยจมูก ... ลิ้มรสด้วยลิ้น ...
ถูกต้อง

โผฏฐัพพะด้วยกาย ... รู้ธรรมารมณด้วยใจแล้ว ... ไม่ยินดียินร้าย
เป็นผู้วางเฉย มี

สติสัมปชัญญะอยู่ อย่างนี้แล ภิกษุเชื่อว่าประกอบด้วยองค์ ๖ ๑

ก็อย่างไร ภิกษุจึงจะเชื่อว่ามีธรรมอย่างเดียวเป็นเครื่องรักษา
ภิกษุในพระ-

*ธรรมวินัยนี้ ประกอบแล้วด้วยใจมีสติเป็นเครื่องรักษา อย่างนี้แล
ภิกษุเชื่อว่ามี

ธรรมอย่างเดียวเป็นเครื่องรักษา ๑

ก็อย่างไร ภิกษุจึงจะเชื่อว่ามีธรรมเป็นพนักพิง ๔ ด้าน
ภิกษุในพระธรรม

วินัยนี้ พิจารณาแล้วเสพของอย่างหนึ่ง

พิจารณาแล้วอดกลั้นของอย่างหนึ่ง

พิจารณาแล้วเว้นของอย่างหนึ่ง พิจารณาแล้วบรรเทาของอย่างหนึ่ง

อย่างนี้แล

ภิกษุชื่อว่ามามีธรรมเป็นพนักพิง ๔ ด้าน

ก็อย่างไร ภิกษุจึงจะชื่อว่ามัสัจจะเฉพาะอย่าง อันบรรเทาแล้ว สัจจะเฉพาะอย่างเป็นอันมาก ของสมณพราหมณ์เป็นอันมาก

เป็นของอันภิกษุใน

พระธรรมวินัยนี้บรรเทาแล้ว บรรเทาดีแล้ว สละ คาย ปล่อย ละ สละคืน

เสียหมดสิ้นแล้ว อย่างนี้แล ภิกษุชื่อว่ามัสัจจะเฉพาะอย่างอันบรรเทาแล้ว

ก็อย่างไร ภิกษุจึงจะชื่อว่ามีความแสวงหาทุกอย่างอันสละแล้วโดยชอบ
ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ละการแสวงหากาม ละการแสวงหาภพ

ละการแสวงหา

พรหมจรรย์ อย่างนี้แล

ภิกษุชื่อว่ามีความแสวงหาทุกอย่างอันสละแล้วโดยชอบ ฯ

ก็อย่างไร ภิกษุจึงจะชื่อว่ามีความดำริไม่ขุ่นมัว ความดำริในกาม ความดำริในความพยาบาท ความดำริในความเบียดเบียน

เป็นโทษอันภิกษุในพระธรรม

วินัยนี้ได้แล้ว อย่างนี้แล ภิกษุชื่อว่ามีความดำริไม่ขุ่นมัว ฯ

ก็อย่างไร ภิกษุจึงจะชื่อว่ามิกายสังขารอันระงับแล้ว ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ บรรลุดตุตถกถา ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข

เพราะละทุกข์ละสุขและดับโสมนัส

โหมนัสก่อนๆ ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธียุอยู่ อย่างนี้แล

ภิกษุชื่อว่ามามี

กายสังขารอันระงับแล้ว ฯ

ก็อย่างไร ภิกษุจึงจะชื่อว่ามิจิตหลุดพ้นดีแล้ว จิตของภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พ้นแล้วจากราคะ โทสะ โมหะ อย่างนี้แล ภิกษุชื่อว่ามิจิตหลุดพ้น

ดีแล้ว ฯ

ก็อย่างไร ภิกษุจึงจะชื่อว่ามปัญญาหลุดพ้นดีแล้ว

ภิกษุในพระธรรมวินัย

นี้ย่อมรู้ชัดว่า ราคะ ... โทสะ ... โมหะอันเราละแล้ว
มีรากอันเราถอนขึ้นแล้ว

กระทำให้เป็นจุดต้นตาลอันไม่มีที่ตั้ง กระทำไม่ให้มี
มีอันไม่เกิดขึ้นต่อไปเป็น

ธรรมดา อย่างนี้แล ภิกษุชื่อว่ามิปัญญาอันหลุดพ้นดีแล้ว ฯ

ธรรม ๑๐ อย่างเหล่านี้แทงตลอดได้ยาก ฯ

[๔๗๓] ธรรม ๑๐ อย่างที่ควรให้บังเกิดขึ้นเป็นไฉน ได้แก่สัญญา ๑๐
คือ ความกำหนดหมายว่าไม่งาม ความกำหนดหมายในความตาย
ความกำหนด

หมายในอาหารว่าเป็นของปฏิกูล

ความกำหนดหมายความไม่น่ายินดีในโลกทั้งปวง

ความกำหนดหมายว่าไม่เที่ยง

ความกำหนดหมายในสิ่งไม่เที่ยงว่าเป็นทุกข์ ความ

กำหนดหมายในทุกข์ว่าไม่ใช่ตัวตน ความกำหนดหมายในการละ
ความกำหนด

หมายในวิราคะธรรม ความกำหนดหมายในความดับ ธรรม ๑๐

อย่างเหล่านี้ควร

ให้บังเกิดขึ้น ฯ

[๔๗๔] ธรรม ๑๐ อย่างที่ควรรู้อย่างเป็นไฉน ได้แก่นิชชินวัตร ๑๐ คือ
ความเห็นผิดอันบุคคลผู้เห็นชอบย่อมละได้ อนึ่ง

แม้กุศลธรรมอันลามกมิใช่

น้อย ที่บังเกิดเพราะความเห็นผิดเป็นปัจจัยเขาก็ละได้

ส่วนกุศลธรรมมิใช่น้อย

ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์เพราะความเห็นชอบเป็นปัจจัย

ความดำริผิดอันบุคคลผู้

ดำริชอบย่อมละได้ อนึ่ง

แม้กุศลธรรมอันลามกมิใช่น้อยที่บังเกิดเพราะความ

ดำริผิดเป็นปัจจัย เขาก็ละได้ ส่วนกุศลธรรมมิใช่น้อย

ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์

เพราะความดำริชอบเป็นปัจจัย
การเจรจาผิดอันบุคคลผู้เจรจาชอบยอมละได้ อหนึ่ง
เมื่อกุศลธรรมอันลามกมิใช่น้อยที่บังเกิดเพราะเจรจาผิดเป็นปัจจัย
เขาก็ละได้
ส่วนกุศลธรรมมิใช่น้อยยอมถึงความเจริญบริบูรณ์
เพราะเจรจาชอบเป็นปัจจัย การ
งานผิดอันบุคคลผู้ทำงานชอบยอมละได้ อหนึ่ง
เมื่อกุศลธรรมอันลามกมิใช่
น้อยที่บังเกิดเพราะการงานผิดเป็นปัจจัย เขาก็ละได้
ส่วนกุศลธรรมมิใช่น้อยยอม
ถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะการงานชอบเป็นปัจจัย
การเลียงชีพผิดอันบุคคล
ผู้เลียงชีพชอบยอมละได้ อหนึ่ง
เมื่อกุศลธรรมอันลามกมิใช่น้อยที่บังเกิดเพราะ
การเลียงชีพผิดเป็นปัจจัย เขาก็ละได้
ส่วนกุศลธรรมมิใช่น้อยยอมถึงความเจริญ
บริบูรณ์ เพราะการเลียงชีพชอบเป็นปัจจัย
ความพยายามผิดอันบุคคลผู้พยายาม
ชอบยอมละได้ อหนึ่ง
เมื่อกุศลธรรมอันลามกมิใช่น้อยที่บังเกิดเพราะความพยายาม
ผิดเป็นปัจจัย เขาก็ละได้ ส่วนกุศลธรรมมิใช่น้อย
ยอมถึงความเจริญบริบูรณ์
เพราะความพยายามชอบเป็นปัจจัย
ความระลึกผิดอันบุคคลผู้ระลึกชอบยอมละได้
อหนึ่ง
เมื่อกุศลธรรมอันลามกมิใช่น้อยที่บังเกิดเพราะความระลึกผิดเป็นปัจจัย
เขา
ก็ละได้ ส่วนกุศลธรรมมิใช่น้อยยอมถึงความเจริญบริบูรณ์
เพราะความระลึกชอบ

เป็นปัจจัย ความตั้งใจผิดอันบุคคลผู้ตั้งใจชอบยอมละได้ อนึ่ง
เมื่อกุศลธรรม

อันลามกมิใช่น้อยที่บังเกิดเพราะความตั้งใจผิดเป็นปัจจัย เขาก็ละได้ ส่วน
กุศลธรรมมิใช่น้อยยอมถึงความเจริญบริบูรณ์

เพราะความตั้งใจชอบเป็นปัจจัย

ความรู้ผิดอันบุคคลผู้รู้ชอบยอมละได้ อนึ่ง

เมื่อกุศลธรรมอันลามกมิใช่น้อยที่

บังเกิดเพราะความรู้ผิดเป็นปัจจัย เขาก็ละได้

ส่วนกุศลธรรมมิใช่น้อยยอมถึง

ความเจริญบริบูรณ์ เพราะความรู้ชอบเป็นปัจจัย

ความพินิจผิดอันบุคคลผู้พินิจชอบ

ยอมละได้ อนึ่ง

อกุศลธรรมอันลามกมิใช่น้อยที่บังเกิดเพราะความพินิจผิดเป็น

ปัจจัย เขาก็ละได้ ส่วนกุศลธรรมมิใช่น้อยยอมเจริญบริบูรณ์

เพราะความพิน

ชอบเป็นปัจจัย ธรรม ๑๐ อย่างเหล่านี้ควรรู้อย่างยิ่ง ฯ

[๔๗๕] ธรรม ๑๐ อย่างที่ควรทำให้แจ้งเป็นโณน ได้แก่อเสขธรรม

๑๐ คือ ความเห็นชอบเป็นของพระอเสขะ ความดำริชอบ ... เจรจาชอบ ...
การงาน

ชอบ ... เลี้ยงชีพชอบ ... พยายามชอบ ... ระลึกชอบ ... ตั้งใจชอบ ...

ความรู้ชอบ ... ความ

พินิจชอบ เป็นของพระอเสขะ ธรรม ๑๐ อย่างเหล่านี้ควรทำให้แจ้ง ฯ

ธรรมร้อยหนึ่งดังพรรณนามานี้ เป็นของจริง แท้ แน่นอน ไม่ผิดพลาด
ไม่เป็นอย่างอื่น อันพระตถาคตตรัสรู้แล้วโดยชอบ ฯ

ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวสูตรนี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้นดีใจ

ชื่นชมภาสิตของ

ท่านพระสารีบุตร ดังนี้แล ฯ

จบ หสุตตรสูตร ที่ ๑๑

จบ ปาฏิการรค

รวมพระสูตรในวรรคนี้ มี ๑๑ สูตร คือ

๑. ปาฎิกสูตร ๒. อุทุมพลิกสูตร ๓. จักกวัตติสูตร
๔. อัคคัณณสูตร ๕. สัมปสาทนียสูตร ๖. ปาสาทิกสูตร
๗. ลักษณะสูตร ๘. สิงคาลกสูตร ๙. อาณานาถียสูตร
๑๐. สังคีติสูตร ๑๑. ทสุตตรสูตร ฯ

ที่หมนิกายซึ่งประดับด้วยสูตร ๓๔ สูตร จบ

ที่หมนิกายนี้มีพระสูตร ๓๔ สูตร จัดเป็น ๓ วรรค ชื่อว่าที่หมนิกาย เป็น
นิกายต้น เป็นไปโดยสมควร ก็เพราะเหตุไร นิกายนี้จึงเรียกว่า ที่หมนิกาย
เพราะเป็นที่รวมเป็นที่อยู่แห่งพระสูตรขนาดยาวๆ จึงเรียกว่า ที่หมนิกาย
ดังนี้แล ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๑ จบ